

M. A. Clazza

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINÆ
SYSTEMATICÆ,

TOMI QUARTI,

Quo specialis Morborum Pathologia, & huic superstructa solida
Therapia cum medendi Methodo, cautelis clinicis, &
Morborum enarrationibus, adjuncta
Epicrifi, exhibentur,

PARS TERTIA

DOCTRINAM SPASMODICORUM

*Et Convulsivorum morborum perspicua & demonstrativa
Methodo tradens.*

Per Libr. Hieronymi E. Typo M. D. C. 1794

VENETIIS, MDCCXLV.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

SUPERIORUM PERMISSU AC PRIVILEGIO.

A VI 18

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINAE
SYSTEMATICA
TOMI PRIMI

Quo spectant Morborum Pathologia, & hinc dependentes solis
Therapiae cum methodis Morborum, causis clinicis, &
Morborum curarum, adjuvant
Epitome, exhibentur,

SPASMODICORUM
DOCTRINAM SPASMODICORUM

In Compendiosa methodo per seipsum & demonstrationem
Methodo traditur.

Car. Hoffmanni, Med. & Chir. Praef. W. R. G. Hoffmann

VENETIS, MDCCXLV
EX TYPOGRAPHIA BALLOBIANA
SUPERIORUM PERMISSU & PRIVILEGIO

III

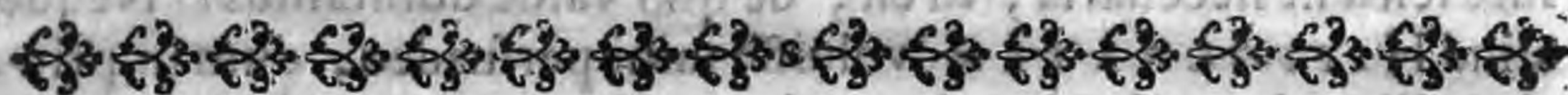
OMNIBUS ET SINGULIS
MEDENDI SCIENTIÆ DEDITIS,
QUI
ARTEM
HIPPOCRATICAM

EXPERIMENTO PERICULOSAM

Et judicio difficilem secunda facili & rationali curandi Methodo tractare, & continua observatione ac sedula meditatione artis incrementa in salutem humani generis promovere gestiunt,

HUNC TOMUM
DE LONGIS ET GRAVIBUS AFFECTIBUS

Qui agit, sacratum & dicatum Voluit
AUCTOR.

PRÆFATIO.

Exhibeo nunc candido & erudito Lectori tertium therapeutices Tomum, qui ad medicinam systematicam rationalem pertinet. In hoc præcipue atroces convulsivi generis morbos, qui vel universum corpus occupant, vel certis tantum partibus graviter infesti sunt, explicandos & pertractandos summi. Videtur quidem horum affectuum ætiologia & rationalis evolutio non adeo facilis, sed valde ardua; eo, quod non ex causis mechanicis, ut febres, hæmorrhagiæ, & spastica affectiones, explicari posse videantur, sed altius & eminentius quoddam principium ex parte pro causa agnoscere nempe animæ voluntatem, utpote in epilepsia, & universalibus istis motibus convulsivis partes voluntariæ, & animæ imperio subjectas graviter exerceri, atque in cere-

bro, quod & medicorum, & philosophorum consensu pro sede & domicilio animæ habetur, originem suam petere, constans & rata ab omni ævo medicorum est sententia. At vero quam obscura, abdita, & multis difficultatibus, atque dissensionibus natura animæ humanæ, ejusque potentia, & operandi ratio in corpus sit innexa & implicita; nemo facile inficiabitur: neque doctiores medicorum usque eo inter se conveniunt, an anima immediato & incorporeo actu, membra moveat, & percipiat, an medio quodam materiali, fluido nimirum nerveo mobilissimo, quod veteres spirituum animalium nomine indigitarunt, ad hos actus opus habeat. Ut itaque ego in re difficili & non exigui momenti & considerationis meam, quatenus ad praxin medicam spectat, sententiam proferam; dico primum corpus humanum neutiquam esse puram machinam, ex diversi generis partibus & organis, summa & divina sapientia inter se connexis, ad motus, qui potissimum conservationi ejus vitali inserviunt, constructam; sed cum altioris originis & naturæ, spirituali nempe principio, quod & percipiendi, & intelligendi, & res invicem discernendi, & certos quosdam motus dirigendi potentiam habet, mutua & intimiori unione esse conjunctam. Num vero exquisitior hujus principii incorporei & spiritualis cognitio Medico ut Medico summe & absolute scitu sit necessaria, id est, de quo valde dubitamus. Neque aliud HIPPOCRATEM voluisse mihi persuadeo, dum in principio libr. de nat. hum. qui genuinus ejus foetus unanimi Criticorum consensu habetur, ita scribit: *Quicumque de natura humana amplius differentes audire consuevit, quam quod ad medicinam pertinet, huic non est commodum hunc meum sermonem audire.* Jam vero in his, quæ sequuntur, prolixè demonstrat, corpus humanum ex certa & temperata elementorum & humorum proportionem, qui pro differentia ætatum, temporum anni, regionum, victus, & aeris differunt, constare, & ad hanc medicum in morborum causis investigandis, & adpositis ad eas expugnandas inveniendis remediis unice respicere & attendere debere. Quibus certe clare innuit, verum medicinæ objectum esse corporis humani mechanismum, (neutiquam vero moralismum, ut nonnulli nostri temporis Medici opinantur); illum autem a causis maxime externis & corporeis sustineri, & mutari; & hinc sanitatis, mortis, vitæ, morborum, & sanationis originem & fontem esse. Equidem
non

non negandum, animam ad movenda certa membra, imperium & directorium quoddam habere, uti in voluntariis id clare adparet motibus; neque negandum est, animam humanam motus & animales, & vitales, & naturales turbandi, & invertendi magnam possidere potentiam, ut in gravioribus animi adfectibus, & viribus corruptæ phantasiæ adparet luculentissime. Quod autem anima motuum vitalium, & animalium quoque proxima & efficiens causa sit, in quam medicina vim quandam sanantem exferere possit, ab hac sententia utique me prorsus alienum esse profiteor. Nam rebus paullo altius perpenſis, clare intelligimus, animam sine mediis & causis physicis ac mechanicis nihil plane posse in humano corpore, nec intelligere, nec cogitare, nec sentire, nec motus certos dirigere, vel etiam ordinatos immutare, aut inordinatos in ordinem revocare; multo minus motus vitales, cum quibus maxime medico negotium est, ut sunt cordis, arteriarum, & omnium vasorum fibrarumque, efficere. Quod assertum, tanquam longe in medicina utilissimum, ut paullo firmioribus argumentis corroboretur, operæ fore pretium arbitror. Ecquis doctiorum medicorum ignorat, læso & non integro organo sensorio, ut oculo, aure, vel etiam motorio, ut musculo, animam nec movere, nec sentire, nec videre, nec audire posse; eoque vitio per artem medicam restituto, integros rursus evadere sensus. Videmus quoque organis & sensoriis & motoriiis recte, & secundum naturam constitutis, beneque conformatis, animam nihil efficere posse, licet efficacissime velit, nisi affluxu sanguinis arteriosi, vel liquidi nervosi bene constituti illa robur & vigorem accipiant. Neque amplius obscurum esse potest, tota cerebri structura salva, salvis nervis & membranis, salvis etiam sensuum organis, cessante vero vel deficiente sanguinis, ob cordis languidiorem systolen motu ad caput, omnem sensum, omnem memoriam, omnem cogitationem, & intellectum simul & semel perire. Simul ac vero hic motus per congrua remedia restituitur, ut videmus in syncopis, illico animæ operationes rursus observantur. Sanæ rationis in homine usum a placido & temperato sanguinis per cerebri vasa progressu dependere, Divus Senex passim in scriptis suis docuit; adeo, ut L. de flat. asserat, sapientiam homini per bonam diætam præstari posse. In omni delirio, sive aberratione mentis, vitium & causam

vel in ipsius cerebri substantia, aut ejus membranis, præsertim dura matre, vel in minus temperato vitiosi sanguinis motu consistere, ex eo satis recte colligitur, quod sublato hoc, per remedia convenientia, vitio menti restituatur sanitas. Surrexerunt nostro tempore medici quidam, qui affirmare ausi sunt, animam sine ope & sine medio fluidi cerebri & nervorum omnes motus & sensus in corpore efficere posse, hoc fundamento maxime innixi: quod tubuli & eorum cavitates in nervis non conspici possint. Sed qualis hujus argumentationis sit infirmitas, vel ex eo intelligi potest: quod testiculi & hominis & animantium nil nisi congeries sint minimorum, subtilissimum succum vehentium & secernentium vasculorum, licet eorum cavitates oculos visumque plane effugiant. Plantarum folia & flores, & fructus quoque tenuissimo succo per minutissimos canales nutriri, tam certum est, quam quod certissimum. Qualis vero sit usus & cerebri & nervorum, ipsi hujus sententiæ auctores ignorant. Quum autem in doctrina medica potissimum a posteriori, & per effectus, in rerum & causarum cognitionem pervenire liceat; & quotidiana doceat experientia, a tenuissimo fluido, quin a solis effluviis & exhalationibus, animales actiones plane interturbari, perverti & sisti posse, uti patet in ebriosis, in iis, qui narcotica medicamina majori copia sumserunt, vel copiosum carbonum accensorum fumum inspiratione hauserunt, dissipatis hinc cunctis & animalibus, & vitalibus viribus, quæ tamen solo sæpius analepticorum remedium usu, vel naturæ amico & suaveolenti odore protinus resuscitantur: ecquis igitur negare ausit, fluida summæ activitatis & virtutis motricis ad motus & sensus præstandos concurrere debere. Hisce satis solidis argumentis aliud majoris fere ponderis subjungendum esse puto, animam in corpore humano plane nihil posse efficere sine motu vitali: cujus essentia & formalis ratio in alterna & reciproca cordis, arteriarum, ac vasorum & fibrarum systole & diastole, & inde fluidorum sanguinisque pendente progressu & circuitu consistit. Nunc vero celebris oritur quæstio: unde hic vitalis motus causam & originem suam trahat? Recentiores quidam animam, & quidem rationalem, hanc esse, omni modo & labore contendunt. Sed nullo unquam argumento id demonstrarunt. Verum ego cum aliis solertioribus rerum naturalium scrutatoribus primam & veram virtutis motricis & systalticæ

fertim subitum terrorem; nec non cuncta fetida, maxime extinctarum candellarum fumos. Quæ alvi obstructione laborant, eam, vitæ purgantibus, per supra dicta laxantia lubricare debent, quo nomine clysteres etiam laudari merentur.

§. VIII.

Adstringentia.
generis.
noxia.

Quandocunque jam facta est secundinæ ab utero separatio, testante id sanguinis ex utero cavo grumosi profusione, imprudenter ad abortum præcavendum ageret Medicus, si interne adstringentia propinare vellet; siquidem fœtus jam separati vel etiam mortui retentio, & hinc ejus vel secundinarum orta putredo, atque etiam cruoris retenti coagulatio & corruptio gravis & periculosa minatur symptomata. De quibus docte egit B. Slevogt in progr. de partus retardati nocumentis, dissertationi de restitutione in vitam suffocatorum, præmisso Jen. 1705. Sed præstat tunc circumspecte & prudenter fœtus excretionem promovere. Quo nomine laudatissima efficacia pilulæ temperatæ balsamicæ, cujus generis sunt *Bescheriana*, marocostinæ, aloephanginæ, item Cratonis, modo aloes succotrinæ dosis imminuta fuerit, compluribus memorabilibus exemplis se usque eo commendarunt.

§. IX.

Cautela
circa
potum.

Ego non semel sed iterum fœminis sanguineo-phlegmaticis, a potu cerevisiæ spirituosæ & saturatoris valde nutrientis & nimias uteri hemorrhagias & frequentiores abortiones cum observaverim, insigni cum fructu & felicissimo successu, potum aquæ simplicis vel pitisanæ quotidianum ad præcavenda hæc mala suavi sumendum.

§. X.

Abortiva ob
sanguinis
nimiam
orgasmum
imminentis
tractatio.

Ubi ex nimia & orgasmica sanguinis ebullitione in gravidis dolores in lumbis cum pulsuum celeritate, inquietudine, & vehementiori infantis in utero motu, abortum indicare videntur, præter quietam corporis continentiam, cum tranquilla mente & tenui diætâ junctâ pulveres temperantes, qui matrem per larum pulverem Marchionis, nitrum purifica-

tum, solutionem oculorum cancri cum acido citri factam recipiunt, & cum aqua leniter analeptica & antispasmodica, cujus generis sunt aqua nucistæ, florum chamomillæ, liliorum alborum, convallium, melissæ, rubi Idæi, cerasorum nigrorum exhibitæ auxilium ferre solent promptissimum.

§. XI.

Quamvis validior & diuturnior corporis motio & succussio e.g. per vecturam in non assuetis ad abortiendum occasionem non raro præbeat; attamen in assuetis id minime locum habet; ut potius frequentior & moderatior vectura circa octavum mensem nunquam non proficua sit, etiam iis, qui in proximo parturiendi studio versantur. Nam externo corporis motu motus sanguinis progressivi vitales promoventur, humores evadunt fluidiores, & superflui ac impuri per auctam spirationem excluduntur, obstructi quoque tubuli referantur, ut deinde & facilior partus & felicior valetudinis in puerperio status inde fiat. Exempla etiam in vulgus nota sunt, quod fœminæ, quæ laborioso motu vitam sustentant, semper fere feliciter & partum & puerperii tempus peragant præ iis, quæ vitæ sedentariæ nimis deditæ sunt.

§. XII.

Quoniam in fine tertii mensis soleniter fere fœminæ abortire consuecunt, præsentim quæ extra graviditatem menstruis temporibus copiose per plures dies expurgantur; ad præoccupandum ejusmodi malum sanguinis missiones sunt utilissimæ. Neque ab hac sententia alienus est *Fernelius*, qui l. 2. meth. med. cap. 12. scribit: Multæ, nisi vena circa quartum mensem referatur, abortiunt; sed tale remedium etiam circa initium tertii mensis, si abortum prodromi adfuerint, locum obinet commodissimum. Accedit, quod cum ratione & prudētia, in gravidis, quæ perurumque in statu placenthorico versantur, administrata venæsectio etiam saniores & vividiores fœtus reddat. Quod si auxilii genus omittatur, & debiliores & ad epilepsiam & v-

Cause.
la circa
motum
corpo-
ris.

De Ve-
nase-
ctione
præser-
vatio-
ria.

tris

tris convulsiva tormina proniores sæpe numero infantes observavimus, cujus rei facilis potest reddi ratio: quia impuri lymphæ, quæ ex plethora salutaris excretionis impediendo gignitur, eorum corpus nutritur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Abortus, cum infestante hæmorrhagia uteri, & molarum excretionibus.

Fœmina quinquaginta annorum, macilentæ ac tenerioris constitutionis aliquot liberorum mater, tertio novissime impregnationis mense ob vehementiorem terrorem, & intensius, cui se exposuit, frigus, juncta enormi hæmorrhagia, & insigni virium prostratione abortivit. Ab hoc tempore perenne sanguinis ex utero continuavit profluvium, quod, licet interdum cōquiesceret, mox tamen recrudit. Præterea ingens imi ventris intumescencia, multis palpitationibus ac volutationibus intus perceptis stipata remanebat; quæ primum novæ graviditatis suspicionem movebat; dein vero, cum ultra annum inhæreret tempus, ea spes evanescebat. Tumor ille potius moxensus atque durus, mox vero mollis ac suppressus erat, pedes leviter vespertino potissimum tempore intumescabant, & in hypogastrica regione perpetuum gravitatis ac ponderis sensum percipiebat, persistente sanguinis continuo fluxu. Quo in rerum statu, cum varia carminativa, laxantia, clysteres, ac leniter constringentia in cassum fuissent adhibita, thermas tandem Carolinas adiit; quibus per triduum usurpatis, cruenta mox conquievit fluxio, & quum, continuato aquarum potu, copiosa viscida materia per alvum æque ac urinam redderetur, brevi tempore, abdominis subsedit tumor. Quamobrem ad balnea descendebat, hisque vix semel utebatur, cum vehementissimis doloribus ac spasmis, parturientium similibus corripere, ac sub iis aliquot concreta carnea & membranacea, quæ molas dicunt, excerneretur. Ex quo perfecte cōvaluit.

Epicrisis.

Abortum naturali partu periculosiorem esse, & gravissimos ex utero morbos post se trahere, indubia constat ex-

perientia. Hujus autem rei hæc mihi videtur ratio, quod in partu ejusmodi immaturo, secundinarum quædam portio, plerumque remaneat in utero; quæ ad varia mala, inflationes ventris, dolores, mensium suppressiones, vel perpetuum fluorem, exulcerationes, molas, concretiones membranaceas, & polyposas, materialem causam subministrat & occasionem; quin & ipsam interdum inferat sterilitatem. Quod etiam in nostro factum fuisse casu, nullum est dubium. Quare ad avertenda ejusmodi vitia, non præstantius est consilium, quam ut aliquot post abortum diebus, ea propinemus remedia, quæ facultate roborandi, & uterum ab inhærentibus ipsi sordium reliquiis purgandi pollent. Hæc inter principem locum occupant pilulæ *Becherianæ*; quippe quæ continuato usu magnam in præcavendis uteri vitiis, & abortionibus præstant utilitatem. Ubi vero hæc negliguntur, & enata vitia diutius trahuntur, non certius ac præsentius illis tollendis præsidium, quam ex decenti interno pariter, ac externo thermarum usu reperitur; quæ eo insigniorem exserunt efficaciam, si pilulis balsamicis secundentur.

OBSERVATIO II.

Fœmina adhuc junior sanguine plena, staturæ brevioris, habitus laxioris & spongiosioris, alvi ordinario adstrictionis, per quatuor jam vices, si gravida esset, semper inter tertium quartumque mensem passa est abortum. Cujus præcavendi causa, medicus consultus, circa tertium quintæ impregnationis mensem, venam in brachio secandam, & quinque cruoris uncias detrahendas curavit. Quum ordinarium abortiendi tempus, quartus nimirum mensis accederet, sensit spasmodicos motus, flatulentias, & compressiones in lumbis & abdomine, adeo ut iterum imminueret abortus. Verum datis interne analepticis cum antispasmodicis mixtis, & exterius regioni umbilicali adplicato pane tosto, balsamo vitæ meo irrorato, retinebatur fœtus. Accedente subinde septimo mense, de novo atroces circa lumborum regionem

Abortus venæsectione præservatus.

perci-

ca. Ex laxantibus præter dictas pilulas, usurpari potest infusum, quod paratur ex radicis aristolochiæ rotundæ, Zedoariæ, pimpinellæ, rhabarbari ana uncia dimidia, herbæ melissæ manipulo uno, florum cheiri, anthos, salviæ ana pugillis quatuor, seminis levistici, cumini, cardamomi, corticum aurantiorum, baccarum lauri ana drachmis duabus, fibrarum hellebori nigri, agarici trochiscati ana uncia semis, passulorum minorum unciis tribus, quæ affusa vini Rhenani mensura una & dimidia, leni extrahantur calore. Deinceps balnea aquæ dulcis convenient, in quibus, ad roborandum uterum, sacculos speciebus nervinis repletos ventri adplicare juvabit, quales sunt herba roris marini, pulegii, marrubii, artemisiæ, salviæ, majoranæ, summitates origani, serpilli, menthæ, flores chamomillæ vulgaris & Romanæ, & semina quatuor carminativa. Ubi vero balnea locum non habuerunt, summo cum fructu adplicatum vidi Emplastrum Rostingii, vix satis commendatum, quod ex lithargyrio, oleo olivarum, cera, therebinthina, oleo laurino, gummi galbano, opoponace, ammoniaco, bdellio, olibano, mastiche, myrrha, aloe & camphora, debita dosi permixtis componitur, & ossi sacro, nec non regioni pubis diutius adplicatur.

§. V.

Abortus ex tempestati vitio, quomodo præcavendus.
Quoniam denique secundum aph. 12. sect. III. Hippocratis australis, aut pluviosa diuturna hyems, epidemici abortus causam ac occasionem subministrat, providere oportet medicum, ut non modo victus & vitæ regiminis ejusmodi temporibus exquisita habeatur ratio; sed & corpus liberetur a sordibus copiosis, servata liberiori perspiratione, & alvo aperta: unde ne frigida aeris tempestati corpus exponatur, nec acida aut adstringentia ingerantur alimenta, probe cavendum est. Abstinere etiam tunc præstat a cœna largiori, carnibus, placentis, omnibusque esculentis pinguioribus, quippe quæ gravidarum appetitui quidem, mini-

me vero sanitatis integritati tunc temporis respondent.

§. VI.

Quod si vero, post prævium terrorem, aut alias violentas causas, abortum imminere, ex dolore lumborum, spasmis ad uterum tendentibus, extremorum frigore, & præcordiorum constrictione cognoscatur, vena protinus in brachio secanda est, tumque spasmorum violentia demulcenda. Huic scopo inserviunt mixturæ analeptiæ, blande diaphoretica & antispasmodica virtute præditæ; quales confieri possunt ex aqua melissæ turcicæ, liliorum convallium, florum tilia, primularum veris, aqua cinnamomi, pulvere Marchionis, cornu cervi philosophice præparato, tinctura coralliorum, liquore nostro anodyno minerali, & syrupo acetositis citri. Extrinsecus balsamum vitæ dictum, nec non embryonum, panis tosto infusum umbilicali regioni admoveere juvat.

§. VII.

Quod si porro enormis jam facta hæmorrhagia fuerit, illa nunquam adstringentibus ac narcoticis sistenda est; quoniam ea remedia vel adstringendo, vel relaxando nimis uteri fibras, ad abortum magis disponunt. Potius, si ab ullo remedio auxilium sperandum est, id a venæsectione in brachio instituta, vel medicamentis nitrosis, leniter papaveraceis, antepilepticis, nec non liquore nostro anodyno, præ omnibus aliis expectari potest. Præterea dantur etiam calus, ubi abortus, & ejus procuratio, valde salutaria, imo necessaria est, ad vitam gravidæ servandam: quando nempe enormis hæmorrhagia, mense septimo vel octavo ex utero prodit, nulla ratione sistenda, cumque animi deliquiis juncta, quam demum ipsa mors sequitur. Tunc est consultissimum, foetum, qui plerumque mortuus est, vel medicamentis, vel manuali operatione cito expellere; qua de re perdocta Bohmii disputatio de abortu salubri legi mere-

Imminens abortus, quod tradendus.

Hæmorrhagia abortiva quomodo tractanda.

Cautela, & monita practica.

§. I.

Quomo-
do abor-
tus in
morbis
acutis
sit præ-
caven-
dus.

SI morbus acutus, continua febris exanthematica, variolosa, aut etiam intermittens abortum in gravidis minatur, instituta in principio venæsectio magnam spondet utilitatem; adeo, ut, si negligatur, dolores, spasmi, & vehementes sanguinis commotiones quam facile abortum provocare queant. Insuper summo opere a nimis calido regimine est abstinendum, & ea præbenda remedia, quæ nimiam humorum ebullitionem deprimunt. Ne etiam in declinatione horum morborum, quod non raro contigisse visum est, fœtus ob alimenti inopiam expellatur, consultum est, deficientes succos nutritios iussculis carniū juniorum animantium, præsertim vitulinarum, quibus incocta sunt hordeum, radix scorzonæ, & vitelli ovorum, reparare; & pro potu aquam hordei, cum aqua cinnamomi, succo citri, saccharo & vino permixtam exhibere. Hoc in casu, sanguinem vellet detrahere, foret perniciosissimum.

§. II.

Curatio
specia-
lior
puerpe-
rarum.

Puerperas, ad repurgandum uterum, hac potissimum ratione tractare consuevi, ut præmissa, ac per tres dies continuata per pilulas balsamicas, vel infusum laxans uterinum evacuatione, eas per triduum in balnea descendere iusserim; tum rursus repetita purgatione, pari modo balnei usum subjunxerim; ac denique eandem methodum, si opus fuerit, tertia vice iteraverim. Ego profecto hac ratione plures, quæ ex abortu steriles fuerunt redditæ, vel informes polyposas carneas massas, vel concrementa ex sanguine & pituita coagulata, variæ figuræ in utero, progenita aliquot vicibus excluderunt, per Dei gratiam ad pristina sanitatis vigorem optime reduxi.

§. III.

Abor-
tus, qui
in dy-
senteria
subori-
tur, et
ratio.

Quum in dysenteria abortus, propter tenesmum continuum ac vehementem potissimum sit; hinc primum omnium aptis remediis occurrendum, fortibus nimirum emollientibus, vel injectio-

ne clysterum, qui ex meris mucilaginosis sunt compositi v. g. ex semine psyllii, fœnu græci, cydoniorum; vel suppositoriis ex spermate ceti, sevo hircino, cera alba, croco, & tantillo olei hyoscyami.

§. IV.

Quando parhemata hypochondriaca, vel hysterica frequentioribus causam præbent abortibus: non facilis restitutionis spes est per remedia pharmaceutica; sed omne auxilium a convenienti tam interno, quam externo aquarum thermalium usu, quo etiam sterilitas nonnunquam sanatur, expectari debet.

§. V.

Quando post vehementem terrorem metus abortionis imminet, præsertim in sanguine plenis, & quæ jam olim huic malo fuerunt obnoxia, venam quidem secare convenit; sed cavendum simul, ne venæsectio statim a terrore instituat, si extrema adhuc refrigerata, & præcordia contracta fuerint; sed expectandum, donec natura remotis spasmodis, inceperit, sanguinem citiori motu cordis ad extimas rursus propellere partes, alias constans docet experientia, sanguinis sub ipso motuum vigore facta detractionem, ad promovendum potius, quam coercendum disponere abortum.

§. VI.

Nonnunquam secundo vel tertio post partum mense fit, ut massæ informes membranaceæ, cum præcedente enormi hæmorrhagia & lipothymis utero excludantur, idque decima vel duodecima septimana repetatur; unde omnis conceptionis perit spes: quamobrem opus est, ut post abortum balnea ac pilulæ balsmicæ per aliquod tempus adhibeantur, iisque uterus a sordibus ipsi inhaerentibus, quæ molarum generationi causam præbent, probe purgetur.

§. VII.

Quando gravida se ab abortu præmunire cupiunt, cavere sibi debent ab acidis, a frigore, a vino, nimiaque carniū copia. Fugere etiam debent adfectuum intemperantiam, præsertim.

Abor-
tus in
hysteri-
cis præ-
servan-
tio.Cautela
circa
venæsec-
tionē.Molarum
partum
præser-
vatio.Regimē
gravi-
dæ.

ca activæ vitalis, quæ in fibris, & tunicis musculosis, corde, arteriis, canalibusque viget, causam in parte subtiliori expansiva, elastica spirituosâ atmosphærici aeris, cum fluidis corporis nostri intime permixta, rectissime quærendam esse ducō. Nec hominem, nec ullum animal sine respiratione, sine aeris in pulmones vel sanguinem ingressu vivere posse, nullus amplius dubitandi locus est; adeo, ut subtracto aere, vel eo non renovato, vita animantis mox pereat. Atque sicut flamma candelæ inclusa vasi aere pleno mox extinguitur: ita etiam id accidit cum omnis generis animantibus: quoniam uti intestinus partium sulphurearum, quæ flammam constituunt, motus eodem modo, intestinus partium sulphurearum sanguinis, ab aeris fluido sustinetur. Ad flammam itaque pariter ac vitam conservandam renovato semper opus est aere, quo vaporibus qui refertus est, expellatur, atque recens & novus in ejus locum succedat. Causam vero respirationis, ad vitam necessariæ, si quis inde repetere velit, quod aeris ingressus in thoracem ad expansionem vasorum pulmonalium, & consequenter ad liberiores sanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum progressum, tantummodo summæ sit necessitatis, eum valde errare existimo: quia animantium, vel a subtracto aere, vel ab eo vaporibus nimium referto mortuorum pulmones, aperto corpore valde inflati adparent. Ego multos homines, qui suffocatione mortui fuerunt, novi, in quibus post dissectionem tota thoracis cavitas pulmonibus inflatis distenta fuit. In aere itaque, catholico illo summæ activitatis fluido, elastico, vitam seu potius ejus pabulum, imo causam quærendam esse, non sine ratione, & fundamento, veteres æque ac recentiores Philosophi affirmarunt. Divus Senex passim in scriptis suis, L. de flat. de morb. sacr. de diætâ &c. aerem sensum & motum præstare membris, & maximum in omnibus, quæ corpori accidunt, auctorem, dominum, & morborum quoque causam esse, diserte & expressis verbis asseverat: & hanc ob causam etiam in libris suis Physicis de aere, aquis, natura humana, de locis in homine &c. à natura regionum, locorum, a diversa temporum anni & tempestatum constitutione, prout aere plus vel minus salubri fruuntur, tantas mutationes in corpore humano ratione roboris, sanitatis, morborum, viriumque derivat, & ut ad hæc attendant, medicos monet summo opere: quin imo ob

ean-

eandem causam sapientissimus ille & antiquissimus medicorum ad sanandos longos morbos aeris & locorum mutationem commendat, quod assertum ipsa etiam experientia confirmavit. Vero itaque simillimum est, medicum in doctrina, quæ agit de vita, morbis, eorum causis, iisque sanandis, ad causas maxime physico-mechanicas, evidentes, & rationi sensibusque obvias, sine quibus etiam id, quod præest nostræ machinæ, spirituale principium nihil agere vel operari potest, respicere, & inde demonstrationes & explicationes suorum dogmatum mutuari debere: siquidem is recte suo fungitur munere, qui causis morborum continentibus & proximis recte occurrere, & sese opponere didicit, non ad valde remotas, multo minus obscuras, abditas, & incomprehensibiles, quas inter principem animæ sibi vindicat locum, attendendo. Et ut hæc exemplo illustremus: omnibus obvium est, a graviore quodam animi adfectu, verbi gr. ira, terrore &c. gravissimas corpori nostro induci afflictiones, cujus generis sunt epilepsia, motusque convulsivi spasmodici, qui totam naturalem motuum evertunt œconomiam. Nihilominus in cura, non ad ipsam hanc causam remotam, sed ad proximam, quæ effectus est perturbatæ animæ, ut videlicet motus irregulares & inordinati convenienti diætæ & medicina in ordinem redigantur, humorum intemperies corrigatur, & quod vitiatum corruptumque inde fuit, ex sphaera corporis convenienti modo, & per congruas vias eliminetur, respicere oportet rationalem medicum. Hac doctrina, quæ antiquissima & HIPPOCRATICA est, & quæ pure physicis mechanicisque nititur principiis & rationibus, medicinam dogmaticam nostram & systematicam tam docendo, quam scribendo, usque eo pertractavimus, & ea etiam in conscribendo sicuti universo nostro systemate, ita quoque hoc tertio Therapeutices Tomo usi sumus; in quo potissimum de morbis, qui actiones animales lædunt, & convulsivi dicuntur, egimus, eorumque causas & modum, quo functiones secundum naturam pervertunt & turbant, clare & perspicue demonstravimus. Quos inter morbos principem fere epilepsia tueretur locum, cujus origo & genesis, & mali sedes ac causa, ejusque effectus in corpus usque eo valde obscura & perplexa latuit; & quidem ut puto, eam ob causam, quod duræ matris mechanica structura, & usus ad functiones animales, & quæ fiunt in cerebro, & ner-

& nervorum systemate, nec anatomice nec physice recte cognita perspectaque fuit. Quod videlicet illa, ut VIEUSSENS in *Neurol. Lib. I. cap. II.* & PACCHIONIUS *tr. de dura matre, & in epist. ad Doctorem Vesti*, Venetum medicum, probe annotarunt ex duplici serie fibrarum musculo-tendinosarum, obliquo modo sese intersecantium, & decussatim sibi invicem intertextarum composita, musculus sui generis membranaceum constituat; qui dilatatione sua sanguinis introitum in arterias cerebri adjuvat, & qui alternativa sui constrictione, cerebrum ejusque vasa comprimendo, subtilissimum fluidum, e sanguine secretum, in corticalem ejus substantiam, & ab hac in tubulos nervorum medullares exprimit & propellit, adeo, ut dura sic dicta mater cerebrum & nervos involvens sit primum illud motus progressivi fluidi, quod in nervis est, instrumentum; sicut cor ipsius sanguinis, dum nimirum motu gaudens systaltico & diastaltico sanguinem per totum corpus circumagit. In morbis itaque gravioribus capitis, cerebri & nervorum, hanc partem quam maxime præter naturam & quidem, vel a sanguinis nimia ibidem congesti mole, stagnatione, vel ejus intemperie stimulantè salina, acri, caustica affici, certissimum est: unde illius actio & functio naturalis variis modis, sive ab intensione motuum, nimirum spasmus, sive ab atonia, aut remissiori & languefcente motu læsa, gravissimos universi corporis spasmodicos ac convulsivos parit morbos. Neque ibimus inficias, graves illas animi perturbationes, ut est vehemens ira vel terror, immediate & proxime in principem hanc actionum animalium partem, duram nempe matrem, hostilem suum effectum & potentiam exserere: unde graves generis nervosi capitisque morbi suam trahunt originem: & sicut per hos affectus systole ejus nimis augetur, seu spasmus inducitur; ita diuturna animi tristitia & angor hanc virtutem systalticam nimium imminuendo, & relaxando fibras, morbis producendis aptissima sunt. Et hoc maxime obtinet in iis morbis cerebri gravioribus, nec non convulsivis, qui universam motuum œconomiam perturbant. Aliter se res habet in motibus convulsivis certarum partium v. g. cordis palpitatione, singultu, vomitu, asthmate convulsivo, tussi &c. ubi ipsæ partes motu systoles & diastoles instructæ immediate a causis materialibus præter naturam læduntur & afficiuntur; motus vero voluntarii salvi manent

ac integri. Horum singulorum morborum & symptomatum genesis & rationalem explicationem, summa facilitate & perspicuitate, quantum in nobis fuit, in hoc Tomo persequuti sumus, & secundum caussarum & naturarum differentiam ex indicantibus, & contraindicantibus, genuinum medendi ordinem, ac convenientem remediorum adplicationem cum necessariis observationibus, & cautelis specialissimis adjunximus: & denique clinicis morborum historiis, candide & ingenue adductis, doctrinam nostram illustrare laboravimus. Quisque hinc diligens & peritus Lector facile perspiciet, quanta observatione, quanta attentione, quantoque judicio opus sit, pro circumstantiarum ratione salubre & appositum remedium invenire & recte adplicare, ne contra nostram voluntatem, quod proh dolor! per sepe evenit, plus noceamus, quam prosimus. Quemadmodum vero in doctrina medica, ita quoque in medendi methodo, antiquissimum medicinae parentem sequuti sumus; quæ, ut rem in compendio proferam, in eo consistit, ut caussis evidentibus atque proximis, quæ vel numero sive quantitate, vel mensura sive qualitate, vel pondere sive motu peccant, probe cognitis circumspectisque, juxta definitionem ab **HIPPOCRATE** *L. de Flat.* traditam, ratione quantitatis, temperiei atque motus, quæ superflua sunt, auferamus, & quæ in his deficient, per congrua adjiciamus medicamina. Recte enim dixit gravis ille auctor, medicinam nihil esse, nisi adpositionem & ablationem: adpositionem quidem eorum, quæ deficient; ablationem, quæ excedunt; & addidit, illum, qui hoc optime facere potest, optimum censerem medicum; quantumque quispiam in eo deficiat, tantum ab ipsa arte deficere. Sicut igitur sanitatem, sive integritatem ac vigorem actionum humanarum, in eo potissimum sitam esse observamus, ut novo semper aere, novisque reficiamur alimentis, atque ut excreta ingestis nunquam non respondeant: ita e contrario ab ingestis vitiosis, & eorum, quæ excerni debebant, retentione, materiales morborum causas progigni tam certum est, quam quod certissimum. Quoties enim cunque sagax medicus primam morborum originem investigare gestit: nullum eorum, nisi a retentis per alvum, per urinam, per transpirationem foribus excrementitiis, & suppressis inutilium atque superfluum, quin etiam sanguinis excretionibus v. g. per vasa uterina, hæmorrhoidalibus,

dalia, & in juvenili ætate per nares, aut sordibus, quæ per cutim effloruerunt, improvide expressis, oriri animadvertet. Præcipuum itaque sicut naturæ, optimæ morborum medicatricis, ita & sequacis artis opus est, ut debito modo, ordine, tempore, congruoque loco excrementitiæ morbosæque materiæ e corporis sphaera per convenientes removeantur medicinas; cujus generis sunt sanguinis detractio per venas & cucurbitulas, aliarumque sordium evacuationio per alvum, per vomitum, per urinas, per sudorem, & transpirationem, per abstinentiam, per motum, per vesicatoria, fonticulos, setacea, & id genus plura: de quibus, eorumque usu, antiquissimi medicorum, & in iis HIPPOCRATES atque CELSUS *Lib. II.* fusius egerunt. Ad hanc salutarem materiæ perniciosæ excretionem juvandam, permultum profecto sic dicta alterantia, quæ mobilem & ad evacuationem opportunam reddunt materiam, viasque simul respiciunt, & has obstructas referant, contribuere deprehenduntur. Et cum motus denique solidarum pariter ac fluidarum partium, qui formale morborum constituunt, vel nimis aucti, vel nimium depressi sunt, eoque ipso curationis successum mirum quantum sæpius remorantur: præbuit quoque ea benignissimum Numen nobis remedia, quæ non modo vires motusque languentes erigendi ac resuscitandi, verum etiam excedentes placide consopendi, reprimendique egregia pollent efficacia. Hac itaque simplici, facillima, antiquissima, naturali, & humanæ rationi ac experientiæ convenientissima physico-mechanica methodo, nos usque eo, ut in omnibus morbis, ita quoque atrocibus illi, & terribilibus generis nervosi, de quibus præsens agit tomus, affectibus sanandis, non sine prospero sub divina gratia successu usos fuisse, attentus, ab omnibus præjudiciis vacuus, & qui veritatem sine ambitione sectatur, lector perspiciet clarissime. Vale, Lector benevole, hisque feliciter fruire: si Deus suppeditabit vitam, viresque, hunc Tomum mox sequetur quartus & ultimus.

CONSPECTUS CAPITUM,

Q U Æ

HOC TOMO CONTINENTUR.

Sect. I. Cap. I. De Epilepsia	pag. 1
II. Motibus convulsivis	26
III. Motibus spasmodicis vagis	44
IV. Catalepsi	61
V. Malo Hysterico	71
VI. Malo Hypochondriaco.	94
Sect. II. Cap. I. De Palpitatione cordis	128
II. Asthmate convulsivo	146
III. Tussi rheumatico-convulsiva	173
IV. Singultu	195
V. Spasmodicis œsophagi morbis	209
VI. Vomitu	224
VII. Dysenteria	245
VIII. Cholera & diarrhœa biliosa	268
IX. Abortu	289

C A P U T I.

D E

E P I L E P S I A.

§. I.

Ratio
denomi-
nationis
variae
epilep-
siae.

INter tot calamitates & afflictiones, quibus genus humanum post tristem & miserum lapsum subinde infestatur, nulla mihi ferocior, nulla tristior, nulla terribilior videtur, quam universalis illa externarum partium præter voluntatem concussio, & vehemens agitatio, cum sensuum tam internorum, quam externorum interceptione stipata, quam vocant epilepsiam. Non enim solum sub hoc diro malo corpus variis, iisque indignis plane deformatur modis: sed etiam ipsa mens ac animus e sede sua quasi dimovetur. Hic quoque horribilis ægrotantium aspectus, & insignis symptomatum vehementia causam quærentibus offert, cur veteres hunc morbum *κατ' ἐξοχήν* dixerint magnum, Herculeum, Divinum atque sacrum. Dicitur enim magnus atque Herculeus ob suam vehementiam, & quoniam vix superari arte humana potest; Divinus, quasi a Diis in vindictam missus, & opem humanam eludens; & denique sacer, quod sacram corporis partem, mentisque, quæ sanctissima est, sedem occupat.

§. II.

Definitio
epilepsiae.

Sed ne in nominibus subsistamus, aggrediamur rem, & epilepsiam describimus, quod sit invita, præternaturalis, ac summe violenta partium nerveo membranarum, hinc musculorum & totius corporis concussio convulsiva, cum sensuum abolitione stipata, a membrarum cerebrum, spinalem medullam, ac nervos cingentium ipsamque strictura, & hinc fluidi mobilissimi

Hoff. Syst. Tom. VI.

impetuosiori in organa motoria, par-
ciori in sensoria influxu, natales suos
mutans.

§. III.

Progressus hujus morbi una cum symptomatibus ita se habet. Interdum subito & præter omnium opinionem invadere solet; unde Græcis epilepsia dicitur; sæpius vero illius accessionem præcedunt, atque significant quædam symptomata. Horum potissima sunt: totius corporis lassitudo, capitis gravativus dolor cum quadam sensuum perturbatione, inquietus somnus, insolitus pavor, visus obtenebratio, aurium tinnitus: in quibusdam cor incipit valde palpitare, præcordia inflantur, respiratio intercipitur, murmura sentiuntur in ventre, alvus emittit foetida; urina mingitur larga, artus refrigerant: in quibusdam a partibus extremis auræ frigidae ascensus ad superiora versus cor & cerebrum percipitur. Tum quidam subito in terram concidunt (unde morbus caduci etiam nomine venit), pollices arctissime intra volas manuum includuntur, ut vix magna vi extrahi possint, oculi contorquentur, invertuntur, ut non nisi album conspiciatur, perit omnis sensatio, ut nullo clamore, nullo odore, utut fortiori, nullo tactu acutiori excitari possint; spuma cum sibilo ex ore provenit, lingua dentibus laceratur, artus vehementer tremunt, & succutiantur. Variantur vero & convulsiones, & sensuum lationes tam gradu, quam specie: nam interdum loco motorum convulsivorum spasmus valde rigidus membra corporis totius prehen-

Morbi
histo-
ria.

A

dit,

dit, ut hæc distenta nec per vim explicare liceat, ac totum corpus subinde tam rigidum sit, haud secus, ac si ligneam statuam quis movere velit. Eritur quoque penis in infantibus; in adolescentibus semen ejicitur, & sæpius urina ad magnam distantiam prorumpit. Tandem horum symptomatum sequitur remissio; ut longiori vel breviori intervallo ad se redeant; tum vero adhuc de dolore, torpore & gravitate capitis, omniumque artuum lassitudine conquerantur. Qui ulteriorem symptomatum recensitionem cognoscere cupit, adeat inter veteres **COELIUM AURELIANUM Lib. I. Cap. IV. & ARETÆUM Lib. I. Cap. V.**

§. IV.

Paroxysmorum ratio.

Ipsi hujus mali paroxysmi, qui pro causarum ac corporum diversitate vel crebriores aut rariores, vel longiores aut breviores sunt, plerumque certa temporis periodo, certis diebus aut horis, vel etiam mensibus, circa lunae mutationes & quadras, præsertim novilunium & plenilunium, maxime in sequiori sexu circa mensium tempus revertuntur; & quod maximum est, a levi sæpe causa & occasione, e.g. a quavis subita animi perturbatione, terrore, iracundia, repentina lætitia, a seria animi contentione & meditatione, a potu inebriante, a nimio calore vel frigore, vel veneris exercitio, protinus recrudescunt.

§. V.

Subiecta epilepsia.

Neque vero ignorari oportet, nullam esse ætatem, in quam frequentius epilepticum malum tyrannidem suam exercent, quam infantilem, adeo ut a nonnullis eandem ob rationem vocetur morbus infantilis ac puerilis. Hinc crebrior attestatur experientia, maximum numerum, & dimidiam ferme infantum partem singulis annis in quavis urbe convulsionibus vel a dentitione difficili, vel a gravibus intestinorum torminibus, quæ meconium retentum aut lac corruptum prodixerunt, subortis interire. Et omnes ferme infantum

morbos, sive fuerint chronici, sive acuti, præsertim vermibus complicatos, plerumque cum epilepticis ac convulsivis stipari motibus, in propatulo est; sicuti vel solo morbillorum aut variolarum exemplo luculenter patet. Præterea nec fugiet eos, qui in frequenti artis versantur exercitio, feralem huncce morbum subjectis spongiosioris, mollioris ac succulentioris corporis habitus, texturæque tenerioris, & tam animi quam corporis ratione sensibilioris longe esse frequentiores, quam iis, quæ robustiorem obtinent naturam. Testantur id rusticorum liberi, qui sub variolarum exclusionem, a lacte per cibos animique pathemata corrupto, & sub dentium eruptione non tam facile epilepsia corripuntur, quam infantes sensibiles, teneriores, in urbibus delicatius enutriti.

§. VI.

Neque est ullus morbus magis gentiliter, & qui tam facile a parentibus in liberos devolvitur, quam epilepsia: cujus fundamentum in partium nervosarum & membranacearum textura nimis sensibili & ad motus anormales suscipiendos admodum apta, hæreditario jure ad infantes propagata collocandum est. Neque porro minus ii, qui caput a natura vel errore indixta commissio a primis annis valde debile & imbecille habent, atque coryza, oculorum ac aurium defluxionibus, glandularum colli tumoribus, achoribus & capitis tinea crebrius divexantur, vel in puerili ætate frequentes patiuntur narium hæmorrhagias, præ aliis insignem ad epilepticas passiones obtinent proclivitatem.

§. VII.

His prælibatis, ad causam atque sedem mali epileptici transgrediendum est. Hanc in cerebri læsione sitam esse, nemo est, qui in dubium vocabit: in quo vero consistat hæc læsio, & quomodo producat, id hætenus minus distincte explicitum deprehendi. Quibus religionis semper placuit prætextus, illi τὸ θεῶν appellare haud verentur,

Quæ sæpius est hæreditaria.

Audacter opiniones de causa epilepsia.

tur, quasi satis esset in Deum rejicere, quæ intellectui claro ac distincto, vulgarisque principiis haud adeo respondent: alii vero ad venenum inebrians, & narcoticum sive stupefactivum; alii ad fermentum specificum; alii ad materiam acrem nervos irritantem; alii ad violentam spirituum animalium vim explosivam in fibris muscularibus & nerveis existentem confugiunt: quidam in furorem Archæi; alii in turbulentum & confusum principii vitalis seu animæ rationalis motum causam rejiciunt. Sed hi medici fere sunt, qui non res, sed nomina pro causis habere sueverunt, quorum in adplicatione & demonstratione nullus omnino est usus. Qui vero causas sensibus manifestas præ commentitiis allegare amant; illi CAROLI PISONIS doctrinam sequentes, colluviem feri vitiosi poros cerebri vel obstruentem, vel æqualem fluidi nervei in partes influxum remorantem pro vera epilepsie agnoscunt causam.

§. VIII.

Vera
mali e-
pilepti-
ci caus-
sa.

Nos vero ex physico-mechanicis causis gravissimum hunc capitis affectum a fluidorum motu atque circulo per vasa cerebri minus recte se habente derivamus. Quemadmodum enim, si sanguinis temperati per cerebri vasa liber & æquabilis progressus fuerit, & hinc debita lymphæ spirituosæ secretio, & per nervos distributio, omnes utique functiones, quæ animæ imperio subjæctæ, & animales vocantur, recto succedunt ordine: ita e contrario in omni, eoque gravi capitis morbo, ubi sensationum & motuum voluntariorum ingens observatur læsio, sicuti quam maxime fit in malo epileptico, sanguinem per caput haud expedite progredi, rectissime colligitur. Atque hoc est, quod jam olim antiquissimus artis nostræ auctor HIPPOCRATES notavit, dum libro de flatibus §. 21. ita scribit: *Sacer morbus fit, cum obstructiones multis modis circa venas contingunt, & sanguinis motus prohibetur, atque alio quidem loco consi-*

stit, alio lentius penetrat, alicubi autem citius: qua sane inæqualitate transitus sanguinis per corpus facta, omni-gena inæqualitates per omne contingunt corpus. Quæ sane gravissimi Senis sententia ita est comparata, ut nostro tempore, detecto sanguinis circulo, tanquam scientifico totius medicinæ principio, ex eo non aptius epilepticus morbus, quoad ortum & causam evolvi & explicari possit.

§. IX.

Quum vero circulus humorum per caput atque cerebrum peculiarem præ reliquis partibus obtineat indolem: haud alienum erit, pauca de illo commemorare, ut ipsi innixa epilepsie æthiologia eo melius innotescat. Primum enim haud ignorari oportet, quod arteriæ, quando caput ingrediuntur, tunicam suam robustiorem deponant; & membrana dumtaxat tenui, sensu & motu carente dotata, in intimam corticalem cerebri & cerebelli substantiam distribuuntur, ut scilicet spirituosam lympham ad motum edendum aptam & necessariam, quæ ad nervos & membranas nervosas defertur, separent; sanguis vero relictus per sinus venosos in dura matre, mediantibus venis jugularibus, ad cor ceu motus circularis fontem revehatur. Deinde vero, notatu digna est singularis plane duræ sic dictæ matris structura; quæ ex peculiari fibrarum nervearum & muscularium apparatu composita est: quarum hæc tam linea recta quam obliqua feruntur, & circa sinus duos laterales magis arcuatæ & circulares deprehenduntur; illæ vero nerveo-carneæ instar columnarum ab uno pariete in tribus sinibus majoribus dissectis ad alterum abeunt, ubi cellulæ quoque ovales secundum venarum seriem, quæ illos ingrediuntur, dispositæ conspiciuntur: quæ fibræ non modo impediunt, quo minus ab irruente sanguine sinus plus justo dilatentur; sed & id efficiunt, ut cum successive sese contrahant, san-

De circulo
humorum
per
caput.

guinis progressus ad venas jugulares & cor promptior fiat, & expeditior. Columnarum autem officium est, ut sanguis rediens paullo crassior, & subtili lymphâ destitutus melius convascetur: & cellulae denique sunt instar valvularum, quae impediunt, quo minus elapsus cruor regredi, atque eadem vasa rursus intrare possit. Hæc plane peculiaris & artificiosissima sinuum venosorum fabrica clare satis demonstrat, hos ipsos ad promovendum sanguinis versus cor circulum, eodem ferme systoles ac diastoles motu, haud secus ac arterias vel cordis auriculas omnino gaudere.

§. X.

Dura mater gaudet motu systolico ac diastolico.

Præter hunc singularem sinuum venosorum motum, insignis quoque duræ matri motus tonicus, seu potius elasticus adscribendus est; qui in omnibus reliquis corporis nostri nervo-muscularibus tunicis & membranis, quæ influxu liquidi nervei & arteriosi animantur, viget. Hujus etenim membranæ, quæ non solum cerebrum atque cerebellum, verum etiam medullam spinalem, & omnes machinæ nostræ nervos tegit, ambit & cingit, motus dilatatorius & restrictorius haud tantum ad sanguinis per caput circuitum, sed quoque meliorem fluidi spirituosius, in nervis undulantis secretionem promovendam, egregium sane confert momentum. Nam quodocunque pulsu arteriarum cerebri hæc membrana elastica elevatur & expanditur; tubuli nervorum ad recipiendum subtilius fluidum magis redduntur idonei: quando vero post expansionem, dum proprio suo elatere, qui per appulsus sanguinis arteriosi, ex tribus insignibus ramis, carotide nimirum interna, externa, atque vertebrali advecti, non minus ac influxu fluidi nervosi adaugetur, rursus sese constringit, corticem cerebri quodammodo comprimit; tum fluidum tenuissimum ex eo in substantiam medullarem, & nervorum principia eo melius propellitur. Hi

ergo tam duræ matris, quam sinuum ejus majorum motus, systaltici & diastaltici reciproci, ubi sunt æquales, & convenienti fiunt modo, recte se habet circulus sanguinis per caput, atque ab eo dependentes functiones optime peraguntur: cum contra ab hisce motibus læsis graves capitis morbi propullulent. Quæ omnia apud BAGLIVUM, qui primus solidorum naturam & motum in pathologia introduxit, *Lib. I. de fibra motrice p. 295.* fusius declarantur.

§. XI.

Quodsi ergo sanguis crassus vel etiam copiosus intra duræ matris sinus stagnaverit; motus illius systalticus, & ab eo pendens regressus ad cor facile impeditur; & hinc major, quam par est, sanguinis per arterias advecti copia ibidem congeritur, ut nunc non amplius subtilissimæ æthereæ particulæ, sed rudiores, aqueæ & aereo elasticæ magis expansivæ indolis, sensus & motus omnino turbantes, in cerebri ac nervorum tubulos transeant. Ab hoc autem porro sanguine in sinibus duræ matris & venis jugularibus stagnante, vasa nimium dilatantur, hinc nervosæ fibræ comprimuntur, & inde strictura spastica nervosæ huic membranæ infertur, quæ proxima ac principalis mali epileptici causa est. Nam hæc ipsa ejus est indolis, ut tenuissima piæ matris arteriosa vascula, & corticalem cerebri substantiam nimis comprimat: unde præter voluntatis imperium fluidum illud subtilissimum copiosius & majori impetu in cerebrum & nervorum tubulos infuit. Quoniam autem dura mater, om-

Causa proxima mali epileptici.

Ratio symptomatum epileptico-rum.

due

duræ matris spasmus, nervi potissimum, qui ad sensoria abeunt, fortiter constringantur, ut omnis fere liquidi tenuissimi influxus intercipiatur: fit inde, ut in perfecta ac completa epilepsia omnes tam interni, quam externi sensus cessent. Contra vero, ad organa motoria major atque vehementior fluidi huius mobilissimi fit impulsio atque influxus: & hinc terribilis illa artuum & musculorum distensio, contractio, succusio & agitatio erit deducenda. Præterea certo constat, par nervorum octavum, quod & vagum dicunt, ex cerebro ad præcipua interna viscera, partesque nerveas, ad motum & sensum præstandum aptas, ramos suos dispergere: in quos dum fluidum nerveum majori nisu ac vehementiori impetu influit; partes quoque istæ sub paroxysmo in motuum præternaturalium ac violentorum consensum rapiuntur: hinc cor incipit palpitare, arteriæ celeri & inæquali cientur motu; respiratio fit suspiciosa cum sibilo, salivæ fluunt ex ore, vox perit, murmuraque & borborygmi in intestinis sentiuntur.

§. XII.

Differentia epilepsie idiopathice & symptomatice.

Ex his adparebit, in omni epilepsia præsto esse membranæ cerebrum, medullam spinalem, ac nervos investientis stricturam, seu causam illius proximam. Prout vero causæ remotiores, quæ hanc stricturam inducunt, ac circulum humorum per cerebrum & caput inæqualem reddunt, admodum sunt variae: ita quoque diversæ species ac denominationes motuum epilepticorum exsurgunt. Hinc innotescit differentia epilepsie in idiopathicam & symptomaticam: quando enim causæ intra ipsum cerebrum existunt, nec aliorum proveniunt, tum dicitur idiopathica; contra cujus causæ ex aliarum partium vicio demum ad caput transferuntur, ea audit symptomatica.

§. XIII.

Epilepsia idiopathica a causa

Idiopathica nascitur sæpius ab externa violentia. Res enim apud medicos æque ac chirurgos notissima est, quod a gravioribus capitis & cranii per vul-

Hoff. Syst. Tom. VI.

nerationem, fracturam, percussione, depressionem inductis læsionibus frequentius graves, quin nonnunquam lethales proveniant epilepsie. Præcedunt tum plerumque capitis dolor, atque sensuum torpor: & post mortem vel sanguis, vel serum corruptum stagnans inter duram & piam matrem, vel cranium inter & duram matrem, vel festuca duræ matri inflictae inveniuntur. Sæpius etiam fit, ut epilepsia chronica certa temporis periodo recurrens, a spinis acutis ossis interne in basi cranii, interdum etiam in sinu faliformi vel lateralibus enatis, quæ curari nequit, excitetur: interea tamen ars impedire potest, ne ex nimio motu sanguinis, cerebrum ita disponatur, ut pressio ejus contra spinam sit tam magna, ut inde oriatur insultus epilepticus.

Chronica idiopathica.

§. XIV.

Ad causas epilepsie idiopathice atque lethales referri quoque meretur obstructio venarum jugularium, vel etiam sinuum duræ matris, præsertim faliformis, a sanguine viscido, aut polyposis concrementis enata. Ejusmodi tria mihi innotuerunt exempla, & plura apud BONETUM in sepulchreto anatomico passim occurrunt. Huc etiam spectat observatio a SPONIO in aphor. Lib. II. aph. 19. allegata, qua quidam primum somnolentus, post epilepticus factus, & hinc mortuus, aperto cranium monstravit in varis venarum jugularium ramis obstructions a mucoviscido & tartareo tantas, ut gypso infarcti viderentur; & præterea cruor in ventriculos cerebri fuit extravasatus. Non minus, si capitis morbis vel acutis, ut phrenitidi, vel chronicis, veluti manie & melancholie jungitur epilepsia, tales vasorum infarctus a sanguine subsistente crasso post mortem reperiuntur: qualis epilepsia, mea quidem sententia, rectius refertur ad idiopathicam.

Ab obstructionibus vasorum, ac polypis.

§. XV.

Porro inter causas idiopathice epilepsie, animi affectus, maxime ira atque

Ab animi

que terror, haud ultimum sibi vindicant locum. Hi enim proxime & immediate in nervosas corporis partes & membranas, eas vel fortius constringendo, vel plus justo dilatando agunt; & in universa machina vitalem motuum economiam invertunt. Sed id sane mirabile est, quod a gravi animi affectu vitium in fluidas etiam transeat partes: quemadmodum nutrices suo attestantur exemplo, quæ ira vel terrore graviter commotæ, si statim ubera præbuerint infantibus, hi sæpius haud ita multo post epilepsia corripitur observantur. Quin imo haud rarum est, quod infantes, si matres gravidæ sævioribus indulerint animi commotionibus, primis ætatis annis facillime fiant epileptici. Porro complures hinc inde apud auctores consignatæ reperiuntur observationes, quædam ex solo aspectu epilepticorum, qui graves passi fuerunt insultus, tanto correptos fuisse terrore, ut mox in eundem inciderint morbum. Vehemens quoque rei venereæ desiderium a semine copioso abortum, ob castitatem tamen suppressum, gravem hunc epilepticum affectum provocandi potentiam habere, plurimis notatu dignis confirmari potest exemplis. Fœminas pariter, alias castissimas ab insano amore in hoc malum incidisse, cuius optimum tam præservatorium, quam curativum remedium conjugium fuit, res identidem per observationes certa atque confirmata est.

§. XVI.

Epilepsia
symptomatica,
serosa,
hypo-
chondriaca
atque
cachectica,

Sæpiissime ortus mali epileptici est sanguinis serosi impurioris nimia & impetiosa translatio ad caput in corporibus cachecticis, hypochondriacis, & ubi ventriculus & intestina spasmodicis flatibus sunt repleta, eorumque peristaltis naturalis cum debitis se & excretionibus valde læsa ac perversa est. Quando enim cunque in antecedentes & epileptica, & aliarum cerebri graviorum ac inveteratarum passionum causas inquirimus: plerumque ejusmodi ægrotantes vel hypochondriacos, & hæmorrhoidarios, vel melancholicos,

vel cachecticos fuisse deprehendimus. Tum ut plurimum sanguineas excretiones, quæ in viris per hæmorrhoides, in fœminis per menses fiunt, aut pariores, aut nimias huic diro malo viam stravisse, innumera auctorum observationes, & quotidiana experientia attestantur. Qualis epilepsia recte vocatur symptomatica, serosa, hypochondriaca vel cachectica: quæ certis plerumque periodis, sicuti ceterorum ex spasmodicis primarum viarum oriundorum morborum mos fert, adoritur.

§. XVII.

Ejusmodi symptomatica vero epilepsia non tantum a sanguine vel sero tenaci, copioso, in vasis subsistente, ea obstruente, & totum liquidorum circulum turbante oritur: sed etiam a materia impura, acri, caustica ad duram matrem per sanguinem arteriarum serosum delata, fibras nerveas lancinante, & ad spasmos proritante produci-
tur. Hoc contingit in chronicis æque ac acutis ægritudinibus. Quem enim fugit, quod tale acre ac corruptum serum in febribus exanthematicis, petechialibus, variolis, morbillis, purpura, vel ante macularum ad cutim propulsionem, vel post earum retrocessionem, firmitus duræ meningi impactum, durum illud, & in fine morbi funestum plerumque exciter malum epilepticum? Et idem denique fieri a consolidatis antiquis ulceribus, retropulsa scabie, vel alia cutis defœdatione, achoribus & tinea capitis perperam curatis, intus nimirum acta vitiosa materia, innum-
ris exemplis confirmatum est.

Species
epilepsie
symptomati-
cæ.

§. XVIII.

Datur adhuc quædam epilepsie species, quæ vocatur sympathica, & vehementioribus aliarum partium nervosarum doloribus atque spasmodis, per consensum ad duram usque matrem propagatis supervenit. Quid enim crebrius contingit, quam ut infantes ex dentitione difficili in epilepsiam incendant? quid frequentius, quam ut in personis sensibilibus graviore odontalgia, aut atrociori otalgia superveniat

Epilepsia
sympathica.

Epilepsia. **Nephritica.** **Hysterica.** **Vermi-nosa.** **Causæ epilepsie remotiores.**

Quod tandem causas mali epileptici remotiores attinet; illæ erunt fere, quæ insignem debilitatem & atoniam fibræ membranaceæ & nervosæ ingerant, & tonum ac elaterem vasorum

labefaciunt. Quamvis enim epilepsie causa proxime ac formalis in spasmo magis, quam atonia consistit; attamen quia leges motuum, qui fiunt in machina nostra, ita sunt comparatæ, ut nimiam fibrarum elasticarum constrictionem & spasmum, demum nimia atonia, & hanc humorum congestio sequatur, congestionem vero spasmus excipiat iterum: non mirum est, quod causæ tonum & robur partium infringentes, ad spasmodicas stricturas & accessuum frequentiores recursus omnino contribuant. Ad hæc vero causas ex classe rerum non naturalium pertinet, vappidi & præsertim noxiosissimo carbonum fumo repleti aeris usus, aut si quis in locis declivioribus, humilioribus, minus transpirabilibus dormiat: inter cibos, qui inflant, caputque vaporibus replent, ut sunt allii, ceparum, apii species, fructus horrei, item dulcia fermentescibilia: inter potulenta, immoderatio vini, præsertim vaporosi & fumo sulphuris infecti, aut cerevisiarum crassiorum valde lupularum potatio, & inde orta frequens crapula & ebrietas; ex medicaminum autem penu, narcotica, opiata, item valde odorifera, generationi horum morborum mire velificantur. Huc etiam pertinent immoderatiores sanguinis effusiones, sive per nares, sive per venas uteri aut sedis, quæ mire debilitant, & robur partibus subtrahunt, atque adeo corpus multis excrementitiis serosis replent particulis. Cæterum immoderatio & intempestivus, primis in annis celebrata veneris usus, diuturnior quoque tristitia, intemperantia in studiis, seriisque mentem fatigantibus cogitationibus, ob summam debilitatem, quam generi nervoso inferunt, ad hoc malum mirifice disponunt. Vidi juvenem, qui quoties attentius litterarum studiis incumbendo, memoriam & ingenium fatigabat, toties momentanea quasi epilepsia, cordis palpitatione, spirituum distractione ac ecstasi corripiebatur. Ad studiorum vero remissionem placide semper se habebat.

§. XX.

Prognosis
salu-
aris.

Missa vero ulteriori caussarum disquisitione, paucis prosequemur mali epileptici prognosin. Et hinc per antiquissimam, & ipsius HIPPOCRATIS *Seet. III. aph. 28.* experientiam cognitum est, quod pueris hic morbus solvatur circa annum septimum, decimum quartum aut septimum, annos nimirum pubertatis; se minis autem circa tempus menstruae eruptionis, quod est annus decimus quartus: quibus annis ingens in æconomia vitali deprehenditur mutatio. Non minus epilepsias chronicas non modo mutatione ætatis, sed & locorum, diætæ & vitæ generis, sine remediorum ac medicorum ope sponte sanatas fuisse, crebris constat observationibus. Perite scripsit HIPPOCRATES *Seet. II. Aphor. 45.* Juvenibus comitatum liberationem, mutationes maxime ætatis & regionum & victuum inferre. Huc etiam spectat, quod superveniente quartana febre sicut aliæ graves passionēs, ira etiam convulsivæ ac epilepticæ penitus tollantur; rectissime id observante HIPPOCRATE *Seet. IV. aph. 70. item lib. VI. epid. §. 16.* Intermittentes enim quando rite tractantur, corpus a collovie vitiosorum humorum liberant & expurgant, & purius ac siccius efficiunt. Id quod etiam congrua medicamenta præstare debent. Neque etiam ignotum est, prodeunte in extimam cutim scabie, vel alia exulceratione; vel aliis exanthematibus, veluti in variolis, morbillis, purpura ad summam cutim propulsis, hoc durum symptoma remittere, vel plane cessare. Spes ergo sanationis haud penitus est abjicienda, quando malum hoc non diu duravit, ejus insultus haud adeo longi sunt, ipsum malum haud est hæreditarium, ætas potius puerilis; aut si ex vitio primarum viarum, vermibus, malo regimine, vel perperam curato subcutaneo morbo provenit. Neque desperandum est, si levior est epilepsiæ gradus, & æger imminentem accessionem persentit per sensum auræ frigidæ, ex partibus extremis ad dorsum, præcordia, caput ascendentis,

quem anxietas, virium defectus & stomachi ad vomitum propensio præcedunt: aut quando sub paroxysmo sensus non penitus aboliti, sed saltem imminuti fuerunt; aut denique malum noctu invadit sine pollicum incurvatione.

§. XXI.

Contra vero per experientiam liquidum est, epilepsiam hæreditariam, licet optimis tractetur remediis, curatu esse difficillimam; nec leve sanationis impedimentum deprehenditur in habitu ali atque chronica, quæ per multos annos duravit, ac crebrioribus, longioribusque accessionibus corpus enervat; atque conformationem vasorum & membranarum cerebri quasi permutavit. Minus quoque auspiciati eventus ac sanationis est ea, quæ non circa annos pubertatis, vel in scæminis ingruente mensium fluxu solvitur; ut & quæ demum post hos annos, imo post vigesimum primum accedit: tunc enim plerumque hæreditarium latet vitium, recte id advertente HIPPOCRATE *de morbo sacro*, qui §. 13. ita scribit: *Postquam 21. anni præterierunt, non amplius sacer morbus corripit, præterquam paucos aut nullum, nisi a puero connutritus fuerit.* Pessimum porro signum est, quando accessiones magis frequentant, quam solebant: sic enim functiones animales sæpe destruuntur, ut non tantum memoriæ, ingenii, ac judicii imminutio, sed & stupor & stultitia emergat. Epilepsiam autem in cœcitatem, stultitiam, ac memoriæ amissionem terminari, malum; eandem in paralyin, aut plane apoplexiam transire, mortiferum est. Omnis enim epilepsia desinit tandem in apoplexiam lethalem: & in defunctis iis morbis vel sanguis, vel, quod frequentius evenit, serum in ventriculis aut basi cerebri extravasatum ac corruptum, teste experientia, deprehenditur; quod falso pro causa epilepsiæ venditur. Porro minor salutis spes est, quando in statu febrium acutarum, phrenitidis, petechiarum, morbillorum, variolarum &c. superveniunt epileptici motus; nec denique sine periculo est infantilis epilepsia,

Signa
prognostica
mala &
funesta.

quæ

quæ ex dentitione difficili, vel intestino-
rum torminibus accedit, & sine inter-
missione adfligit. Neque novum est, con-
genitum, idiopathicum & inveteratum
malum in melancholiam, maniam &
denique fatuitatem degenerasse, acce-
dente præsertim plane perverso vitæ
regimine & gravi animi passionum in-
temperantia.

CURATIO.

§. I.

Indica-
tiones
curatio-
nis.

Curationem morbi comitialis ag-
gredendum oportet primum caus-
as materiales remotiores e corpore pro-
scribere ac emendare: & deinceps vehe-
mentiore dure matris ac partium ner-
vosarum spasmum mitigare atque con-
sopire. Hunc ultimum scopum binis po-
tissimum remediorum generibus asse-
qui licet, nimirum vel sedativis, vel ro-
borantibus: illa motus effrænes & im-
petuosos componunt, & compescunt,
hæc vero imbecillitatem & atoniam, ab
atrocia spasmorum relictam, quæ ad
novos paroxysmos ansam subministrat,
tollendam, ac elaterem naturalem resti-
tuendum plurimum conferunt.

§. II.

Quæ sint
sedativa
& sic di-
cta an-
tepilep-
tica.

Sedativa sunt, quæ blandæ & sulphu-
reæ indolis vapore & exhalatione ni-
mium liquidi nervei motum refrænant.
Huc ex regno vegetabilium pertinent
herbæ & flores, qui temperatam habent
fragrantiam, & ex his per destillationem
eductæ aquæ, veluti sunt aqua ulmarie,
melisse, salvia, basilici, primulæ veris, li-
liorum convallium, alborum, rosarum,
tiliæ, acaciæ, pœoniæ, florum aurantio-
rum, citri, radicis pœoniæ, valerianæ,
nucleorum cerasorum, persicorum, pru-
norum &c. quo etiam spectant crocus,
flores papaveris in formis extracti, se-
men lycopodii, papaveris albi, & ex aro-
matibus nux. moschata. Ex regno ani-
mali specifica quasi virtute antepilepti-
ca celebrantur, quæ vapore quodam sul-
phureo subtili temperato nervosis par-
tibus admodum amico pollent: quorum
classē constituunt ex durioribus rasura
dentis hippopotami, eboris, cornu cervi

lapidis manati, unicornu veri, cranii hu-
mani, talorum leporis, sed hæc recens
esse debet; alias parum proficiet. Spe-
ctant huc quoque ex mollioribus ani-
malium partibus & visceribus deprom-
pta, si leniter exsiccantur & in pollinem
rediguntur, uti sunt lumbrici terrestres,
castoreum, secundina humana, sanguis
humanus sani hominis leniter siccatus,
cor & hepar ranarum, talparum, pulvis
exsiccatorum hirundinum, & potissi-
mum leporis embryonis excisi & exsic-
cati; quæ sulphure magis vaporoso sua-
veolenti nervosas partes afficiunt, ea-
rumque effrænes motus compescunt. Ex
chymicis medicaminibus præ aliis spiri-
tum nitri dulcem bene præparatum,
vel potius liquorem meum anodynum
mineralem experientia edoctus com-
mendo.

§. III.

Hæc sunt præcipua pulverum antepi-
lepticorum, specificorum ingredientia,
quæ cum absorbentibus misceri possunt.
Inter ejusmodi celeberrimæ famæ pul-
veres, draco figens, quem mille expe-
rimentis a se probatum esse scribit DO-
LÆUS in *encyclop. med.* pag. 156. di-
gnus est, qui notetur. Illius hæc est for-
mula: Recipe nucis moschatae drach-
mam unam semis, cinerum talparum
drachmas duas, talorum leporis no-
tres, pulveris herbæ cardui benedicti
scrupulos quatuor, ungularum alcis, suc-
cini albi, visci quercini ana scrupulos
duos & dimidium, margaritarum præ-
paratarum drachmam unam, cornu cer-
vi usti drachmam semis, unicornu veri
scrupulum, cranii humani drachmas
tres, seminis pœoniæ drachmam unam
& semis, sacchari Canariensis uncias
duas, foliorum auri q. v. M. s. pulvis sub-
tilissimus, cujus dosis est drachma di-
midia vel scrupuli quatuor. Non mi-
noris efficacis esse creditur pulvis epile-
pticus anodynus D. WEISMANNI,
Physici Windsheimensis, qui sic se habet:
Recipe cornu alcis sine igne præparati,
rasuræ ungulæ alcis, dentis hippopotami,
unicornu veri, lapidis manati, coralliorum
rubrorum, succini albi, crystalli mon-

Quædam
compo-
sita an-
tepilep-
tica.

tanæ, lapidis smaragdini, pulveris lumbricorum terrestrium, spinarum multellarum fluviatilium, sulphuris vegetabilis corallini, vel seminis lycopodii, margaritarum orientalium ana drachmam, cinnabaris nativæ drachmas duas, theriacæ coelestis scrupulum, pulveris castorei scrupulum semis, m. f. pulvis, qui cum aqua florum tilia, liliorum convallium, cerasorum nigrorum, pœonia, hirundinum cum castoreo, vel aqua epileptica Langii propinetur. Est mihi quoque familiari in usu, ejusmodi specificum antepilepticum, quo in chronica epilepsia, si debito tempore & ordine usurpetur, singulares plane effectus præstitos interdum vidi.

§. IV.

Inter roborantia vero, quæ præ aliis peculiari & speciali virtute se usque commendarunt, ex vegetantium classe sunt flores lavendulæ, spicæ, herba melissæ, roris marini, rutæ, majoranæ, succinum lignum aloes, santalum citrinum, cardamomum, caryophylli, & ex iis varia destillata & præparata olea, essentia, decocta, balsama, linimenta: ex compositis aqua antepileptica Langii, hirundinum, balsamum meum vitæ, & id genus alia. Ambra vero grysea in epilepticis morbis omnium antepilepticorum tum roborantium, tum sedativorum vires superat longissime. Miræ quoque efficaciam sunt spiritus cornu cervi, vel eboris simplex, aut succinatus, spiritus Bussii, oleum cornu cervi, vel eboris per crebram rectificationem in summam redactum subtilitatem. Neque decocta lignorum, maxime Guajaci, Sassafras, santalorum &c. ob principium, quo pollent, resinofum sua laude carent; quorum usus jam apud veteres celebratus est. Ita ALPHONSUS FERREUS, & JACHINUS se plurimos epilepticos simplici guajaci decocto, bis de die ad sex vel octo uncias præscripto, ejusque decocto secundo, vice potus ordinarii assumpto curasse affirmant; præsertim, si tali decocto radix pœonia, aliaque specifica addita fuerint; quod vero per 30. vel 40. dies ut conti-

nueretur, singulisq; dosibus aliquot guttule spiritus vitrioli addantur, auctores sunt.

§. V.

Habent vero etiam tonica ac nervina extrinsecus applicata eximium usum. Sic pulveris ex herba majoranæ, floribus liliorum convallium, spicæ, majoris, succino, pulvere caryophyllorum aromaticorum, benzoe & nucis compositi, & capiti crinibusque inspersi usum in epilepsia, aliisque gravioribus capitis morbis deprehendi præstantissimum: quippe qui præter nervinam virtutem, etiam humores viscidos & spissos incidentem possidet efficaciam; unde illius intra nares quoque susceptio ad colliquandam tenacem pituitam egregie convenit. Hæc autem proposita remedia in corporibus ferossioribus potissimum, & ad cachexiam proclivibus, inque epilepsia chronica, extra paroxysmum pariter ac ad præservationem, rite adhibita, insigni efficacia sese a longo jam commendarunt tempore.

§. VI.

Verum enim vero antequam adhibeantur commendata hætenus remedia, necesse est, ut causæ materiales malum sustentantes, quantum fieri potest, removeantur. Quare si sanguinis, in vasis ac membranis cerebri incarcerati atque stagnantis colluvies malo nostro originem præbuerit; & hinc vasa cruore turgeant, vel ipse impetuosus ad caput rapiatur, quod sæpiissime fit in hypochondriacis, melancholicis, foeminae gravidis vel hysteris &c. tum sanguinis missiones, detractiones, ac revulsiones a capite ad inferiores partes, præsertim circa talum institutæ, nec non hirudinum ad venas, quæ in anum explicantur, appositiones, & utilissimæ, & summe necessariae sunt. Hoc in passu consentiunt mecum peritissimi & nostrorum & vetustorum temporum medici; quos inter conferri merentur GALENUS *tr. de curatione per sanguinem*, MERCURIALIS *Tom. IV. consil. 45.* ZACUTUS LUSITANUS *Lib. I. de med. princip. hist. pag. 45.* CELSUS, RHASIS, SCHENKIUS *Lib. I. pag.*

Epilepsia a sanguinis vitio curatio.

Y13. obs. 3. RHODIUS *Cent. I. obs. 64.*
65. nec non SYLVATICUS *Cont. I.*
conf. 45. qui pro revulsione & derivatio-
 ne commendat, ut sanguis singulis mē-
 sibus bis ad quatuor uncias ex venis se-
 dalibus educatur. Interdum nec alie-
 num est, venas jugulares externas ape-
 rire, & stagnanti in sinibus duræ matris
 sanguini liberiores exitum & motum
 conciliare: hinc epilepsiæ sectione ve-
 narum jugularium curatæ exemplum
 allegatur in *M.N.C. Dec. I. anno. I. obs.*
244. Nec denique sine fructu ipsæ cucur-
 bitulæ cum scarificatione cervici & par-
 tibus capiti vicinis apponuntur; modo,
 si plethora ad vasa nimium urgeat, &
 prius per sectionem venæ in inferiori-
 bus partibus fuit imminuta.

§. VII.

Curatio
epile-
psiæ a
sero
acri,
impuro
subortæ.

Alia vero curandi ratio est, quando
 morbus ex sero impuriori in capite,
 ejusque membranis, & vasis hærente
 suam traxerit originem; sicuti in cor-
 poribus cachecticis, scorbuticis, ab im-
 provide curatis tumoribus pedum æde-
 matosis, vel antiquis ulcerationibus,
 aut fonticulis præmatute consolidatis,
 vel retropulsa scabie, tinea capitis, aut
 imprudenter abscissa plica polonica &c.
 contingit: tum curatio seri impurioris
 discussione, evacuatione, & ad alias par-
 tes derivatione erit perficienda. Hoc
 scopo præter idonea serum per alvum
 educantia, ac humores impuros depu-
 rantia pharmaca, veteres æque ac re-
 centiores ad educendam vitiosam mate-
 riam commendarunt setacea, fonticu-
 los, cauteria, atque vesicatoria. **CONF.**
HIPPOCRATES *lib. de morbo sacro §.*
7. seqq. **TULPIUS** *Lib. I. cap. 8. in fine.*
 Sic apud **VICTOREM TRINCA-**
VELIUM quinquagenarius per sedum
 malignumque exanthema toto corpore
 exsudans ex caduco morbo convalescit,
 & apud **WILLISIUM** *Lib. de morbo*
convuls. cap. 3. puella in ignem præcep-
 ta, totoque capite perusta, ac per
 accidens cauterisata, tamdiu a morbo
 suo libera permansit, quamdiu incur-
 ra ulcera fuderunt saniem; quibus con-
 solidatis recruduit epilepsia.

§. VIII.

Quandocunque ex gravioribus animi
 affectibus, præsertim vehementiori ira-
 cundia, acrimonia acris, biliosa, causti-
 ca, volatilis ex primis viis ad nervorum
 genus delata produxerit epilepsiam: præ-
 ter pulveres, qui biliosam hancce acri-
 moniam attēperant, atque demul-
 cent, serum lactis non minus ac tempe-
 ratæ acidulæ per aliquot menses cum de-
 bito regimine usurpatæ, insignem polli-
 centur fructum. Inter medicamina egre-
 giæ sunt virtutis acidula, ut spiritus vi-
 trioli philosophicus, vel spiritus nitri be-
 ne rectificatus, atque cum floribus pa-
 paveris rhæados & pœoniæ in tinctu-
 ram redactus, ex aquis temperantibus,
 diluentibus & antispasmodicis, largius
 exhibitis datus. Atque profecto in hu-
 jusmodi capitis morbis peculiare quid
 habet aquæ frigida simplicis fontanæ, &
 pluvialis purioris potus paullo largior:
 quippe quæ præter vim temperantem,
 humorumque acrimoniam diluentē, par-
 tibus etiam relaxatis robur atque tonum
 restituendi, insigni pollet facultate.

§. IX.

Quando epilepsia oritur ex dolorum
 vehementia, v.g. ex calculo in urerere
 hærente, vel gravi odontalgia, vel otal-
 gia, vel ventriculi ac intestinorum spas-
 mo: tum ante omnia clysteres ex me-
 ris oleis v.g. amygdalarum dulcium inji-
 ciendi sunt: tum si plethora peccaverit,
 sanguis mittendus; & interne exhiben-
 da mixtura, quæ ex aquis antispasmo-
 dicis, liquore anodyno minerali, pul-
 vere marchionis, cinnabari, aliquot
 granis massæ pilularum Wildégansii &
 syrupo papaveris albi composita est. In
 epilepsia porro infantum, quæ vel ex
 ventris torminibus, vel lacte corrupto
 proficiscitur, vel a dentitione difficili
 producitur, nihil est præstantius, quam
 doneis subsidiis acrem ex primis viis sa-
 borram eliminare. Huius scopo egregie
 intervniunt clysteres ex lacte, in quo la-
 ponis veneti portio soluta est, ano cre-
 brius infusi; interne vero pulvis mar-
 chionis cum pauxillo cinnabaris, vel
 pulvis epilepticus quidam cum extracto
 rha-

Curatio
epile-
psiæ a
mater a
biliosa
ab ani-
mi affe-
ctibus
commo-
ta indu-
ta.

Curatio
epile-
psiæ a
dolori-
bus
produ-
cta.

rhabarbari, & syrupo cichorei cum rhabarbaro & manna in electuarius redactus, insigne afferre solet levamen. Neque minus sequens mixtura mirabilem sæpius præstitit opem: Recipe aquæ liliorum convallium, primulæ veris, florum tilia, ceraforum nigrorum ana unciam, lapidum cancrorum, pulveris marchionis ana drachmam, spiritus Sylvii volatilis oleosi, liquoris anodynii mineralis ana guttulas decem, moschi orientalis cum saccharo probe subacti grana duo. m. d. Laudatissimam enim moschi in compescendis infantum passionibus epilepticis virtutem plus simpliciter expertus sum vice. Quod si denique vermes, nerveas intestinorum tunicas arrodentes excitaverint epilepsiam: tunc antepilepticis & demulcentibus oleosis præmissis, specifica anthelmintica, & quæ simul facultate innoxia purgante pollent, adhibere oportet: inter quæ tanacetum, allium, camphora, asa foetida, semen santonici, mercurius dulcis, æthiops mineralis, extractum esule primas tenent.

Curatio
epilepsia
verminosa.

Cautele & observationes præctice.

§. I.

Ratio
epilepsia
periodica.

QUando certis periodis, vel lunæ quadris epilepsia recurrit; vitium & sedes malè plerumque in ventriculo, vel potius duodeno, & vicinis partibus, ductibus nempe biliariis, aut ipso pancreate queri debet. Et tum aliquot dies ante statum periodi tempus consultum est, clysterem injicere, & vacationem vomitu tentare, quæ accommodata sit his viis expurgandis. Est autem efficacissima & securissima, quæ ex drachma dimidia radice Ipecacuanhæ, recenter pulverisatæ, in decocto passularum soluta conficitur. Postea subjuncta hisce specifica, longe præstantioris erunt operationis.

§. II.

Quæ no-
ceant

Sub ipsis paroxysmis probe cavendum est a nimis volatiliis, spirituo-

forum, suave ac grave olentium, quæ caput vaporibus replent, usu: nec consulta sunt ea, quæ sternutamentum, aut vomitum movent; quippe quæ humorum motus magis ad caput derivant, & sæpius ipsos revocant paroxysmos. Præstat potius ægrotantem in recto tenere situ, & pedes atque manus bene fricare: namque frictiones calidæ ac siccæ insigniter prosunt in epilepsia ex spasmo artuum proveniente. Vesicatoria, Setacea, ac inustiones cervicis cum ferro candenti in puerorum epilepsia, a seri colluvie producta, licet non penitus usu suo careant: attamen aliquando noxam inferunt, & corporis languorem relinquunt atque stuporem. Contra vero in contumaci chronica epilepsia, item ubi a lymphæ acri, scorbutica suboritur, vesicatoria vel fonticuli cruribus adplicati, auspiciorem spondent effectum. Hinc etiam Indi cum non exiguo fructu talum ad tendinem Achillis usque adurunt, ulcus per semestrem servant apertum.

§. III.

In qualibet epilepsia præstat ab omni vino, atque cerevisia abstinere, ac potius aqua uti: de qua sæpius observavi, quod contumacem, imo a parentibus derivatam epilepsiam insigniter vel mitigaverit, vel penitus depulerit. Circa venæsectionem notare convenit, quod ea in habitu corporis plethorico, & ubi paroxysmi circa æquinoctia invadunt, vel solstitia, maxime in hypochondriacis, hæmorrhoidariis, atque melancholicis in talo, præmissa clystere, viscidos humores cum flatibus evacuante, instituenda sit. Quando etiam hypochondriaca passio epilepticum sustentat morbum, tum præmissa pro re nata venæsectione, potum aquarum temperatarum mineralium, minime vero balneum, accessiones mitigasse novi.

§. IV.

Ante specificorum antepilepticorum usum, evacuantia, temperantia & alterantia exhibere oportet: alias enim plus

in pato-
xyismo
epile-
ptico.

Usus
frictio-
um,
Vesica-
toriorum
ac cau-
toriorum.

Qui po-
tus con-
ferat in
epile-
psia.

Usus
venæse-
ctionum.

Quid de
antepi-
leptico-
rum usu
statuen-
dum.

plus damni inferunt, quam emolumenti. Quandocunque malum ab externe capiti illata violentia, & hinc suborta stagnatione vel extravasatione humorum in capite originem traxit: tum cinnabarina rite preparata, id est in tenuissimum pollinem crebriori trituratione aut lavigatione in marmore redacta, quo ejus particulæ in massam sanguinis abire queant, & interne largius cum aliis cephalicis ac diaphoreticis exhibita, vere specifica etiam pol-
lent efficacia; quæ in hoc casu virtute, qua gaudent, lympham stagnan-
tem resolvente ac discutiente absolvi-
tur. Inter externa remedia ad compe-
scendos motus effrænes inservientia,
nihil deprehendi præstantius linimen-
to ex axungia humanæ uncia una, olei
nucis moschatae expressi uncia dimidia,
olei rorismarini, lavendulae & ruta-
ana drachma una composito, ac cervici
& spinæ dorsi inuncto. Quando æger
eo utitur beneficio, ut imminuentem
prævideat accessionem, tunc operæ
est pretium, malo occurrere clysteri-
bus, partium inferiorum frictionibus,
ac recto vivendi ordine uti.

§. V.

Opiato-
rum no-
ta.

Opiata & nimis vaporosa infantibus
& debilioribus cautissime præbenda
sunt, utpote quæ ingentem cerebro &
nervosis partibus imbecillitatem &
atoniam inducunt. Ex crebro usu syru-
pi diacodii in infante lethalem epilep-
siam animadverti: vidi quoque men-
tis stuporem infantibus remansisse,
quibus pulveres anodynæ & theriacalia
frequentius fuerunt exhibita.

§. VI.

Præfer-
vatoria
metho-
dus.

Quam denique morbi comitialis ea
sit indoles, ut a levissimis recidat cau-
sis, & a multis pharmacis magis exa-
cerbetur: præstat omnino, ab horum
multitudine abstinere, ac pertinaci vi-
ctus observatione, gravem hunc præ-
cavere morbum. Hanc paucis verbis,
sed satis egregie complectitur COR-
NELIUS CELSUS, dum *Lib. III. Cap. 23. pag. 173. dicit: Fugere oportet solem, balneum, ignem, omnia*

*calefacientia, frigus, vinum, vene-
rem, loci præcipitis conspectum, om-
niumque terrentium, vomitum, lassitu-
dinem, sollicitudines, negotia omnia,
& ubi tertio die cibus datus est, in-
termittere quartum.* Vitanda quoque
dulcia, fermentescibilia, fructus ho-
ræi, præsertim in infantibus: præ-
terea adolescentibus maxime abstinend-
um est a venere: verissime enim scri-
bit MERCURIALIS in prælect. pa-
tav. pag. 372. *adolescentes Germanos
plurimos a nimia venere fieri epilepti-
cos.* Evitandæ porro sunt nimia men-
tis fatigationes; siquidem, teste CEL-
SO, quibus caput afficitur, ne cogita-
tio quidem tuta est. Hujus memorabi-
le exemplum allegat GALENUS *Lib. V. de loc. affect. c. 5. dum Grammaticus
quidam juvenis, ait, quoties vel
nimis vehementer doceret, vel cogita-
ret, aut esuriret, comitiali morbo cor-
ripiebatur; & hoc ipsum sane est,
quod de Francisco Petrarca increbuit,
eum post multas profundasque medita-
tiones tandem incidisse in epilepsiam.*
Maxime omnium vero fugiendæ sunt
omnes ad terrorem, metum, & iram
occasiones; nam facillime malum in-
de revocatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

PUella duodecim annorum, habi-
tus corporis strictioris, valde ple-
thorica, floridoque faciei colore con-
spicua, largo adpetitu, maxime panis
gaudens, & alvi pigritiæ obnoxia, in-
cidit post vehementem terrorem in
gravem epilepsiam, cum omnium sen-
sum abolitione, ac artuum violenta
agitatione stipatam: cujus duo priores
paroxyfmi ultra binas inhæserant ho-
ras, cum insigni vultus rubore, ac
vasorum eximia turgescencia. Accer-
sit quidam medicus, sub ipso tertio
paroxyfmo stylum naribus inrudit:
quæ cruentata ultra tres sanguinis fu-
derunt uncias, cum momentanea pa-

Epilep-
sia ex
terro-
re, nec
non ha-
mor-
rhagiis
sublata.

roxyfmi remiffione. Tum & ego confultus deprehendi pedes adhuc infigniter frigidos; quare ut motum humorum ad partes inferiores derivarem; clyfteres injici, & puellam bis quotidie in temperata pediluvia, ex aqua fimplici parata descendere juffi. Poft hæc, exhibui infufum theiforme ex floribus tilia, & herba meliffæ confectum, & quavis vefpera pulveris mei antepileptici dofim propinavi: quibus factum eft, ut dirum hoc malum penitus omnino depelleretur.

Epicrifis.

Epilepfia hæc a nulla alia originem traxit cauffa, quam a fanguinis & humorum vehementi ad caput congestione, per infignem terrorem excitata. Hujus enim ea eft vis ac indoles, ut externas corporis partes fortius constringendo, fuccos vitales majori copia ac impulfu ad interiora, & præcipue caput compellat. Et hanc eo facilius ac violentius terror exferere observatur efficaciam in infantibus ac junioribus, qui gulæ nimis indulgent. Inde enim non folum primarum viarum sordes acidæ producuntur, quæ fortioris appetitus tantum non femper cauffæ exiftunt: verum etiam fanguis copiofus, fimul tamen craffus ac vifcidus generatur, qui ad caput raptus, membranas cerebri eo facilius ad violentas proritare valet ftricturas. Hoc in noftro cafu adparet ex vultus rubore & vaforum turgescencia fub paroxyfmo: hinc etiam non alienum fuit, fanguinis fluxum per nares promovere, & fic illius progreflum per caput reddere liberio- rem. Sed notari meretur, poft ejufmodi vacationes fanguinis, humorum motum protinus ad inferiora efle revocandum: alias enim facillime recrudescunt epileptica agitationes. Quod cum crebris pediluviiis ac clyfteribus factum fuerit: tum opera fuit pretium, pulveres epilepticos propinare.

OBSERVATIO II.

Puella Hebræa, quatuordecim annos nata, corporis ftrictioris, fed vafis capacioribus inftituta, præviis hinc inde fpafmodicis ftricturis, menfium fluorem primum incidit. His per bi- duum fluentibus, relatum ipfi fuit, patrem peregre factum subito fuiſſe mortuum. Inde puella, more hiſce gentibus confueto, tanto perculſa fuit terrore, ut non ſolum menſes protinus ſupprimerentur, verum etiam extrema mox refrigererent, cor palpitare cœperit, vehementes præcordia occuparent anxietates, & denique in ipſam incideret epilepfiam: ſub qua corpus violenter agitabatur, pollices contrahebantur, dentibus ſtridebat, eoſque adeo commordebat, ut vi effringi debuerint. Quidam mecum conſultus medicus ſuaſit iterum, ut ſtylo in nares protrufo, fanguinis effluxus tentaretur: at ego, cum menſium ſuppreſſio malum foveret, ne major humorum ad caput fieret affluxus, eorumque per uterum fluor impediretur, diſſuaſi hoc remedii genus; & potius juſſi, ut ſub fine paroxyfmi, pedibus in aquam miſſis, ſanguis mitteretur. Quo facto ſtatim ad ſe rediit; & tum injectus fuit clyſter oleoſus ex floribus chamæmeli, ſambuci, malvæ, tilia, oleo lini &c. paratus: recruduit quidem aliquoties paroxyſmus, ſed erat leviſſimus: hinc ægram potare juſſi infuſum calidum ex herba meliffæ, floribus tilia, & ſemine cymini: & quavis vefpera dedi pulverem meum antepilepticum. Denique cum inſtaret menſtrua periodus, aliquot ante eruptionem dies propinavi pilulas meas baſamicas, & pulverem præcipitan- tem nitroſum: quibus factum eſt, ut redirent menſes, & ægra a malo ſuo perfecte liberaretur.

Epicrifis.

In tali cafu, ubi menſes ſunt ſuppreſſi.

Epilepfia a menſibus per terrorem ſuppreſſa oritur.

pressi, & motus ad superiora vergunt, præstat venam in pedibus incidere, ut motus deriventur ad uterum: neque ideo congrua fuit narium ad hæmorrhagias proritatio. Vocari meretur hæc epilepsia uterina, quoniam ab utero traxit originem. Elucescit simul ex hoc casu, haud prius in usum vocandos esse pulveres sedativos específicos, quam ubi inversi humorum ad caput motus, qui a spasmō & sanguinis plenitudine fiunt, fuerint sedati: tunc enim adhibiti tales pulveres ab ulteriori mali insultu præservant. Nec rari mihi occurrerunt casus, foeminas octavo jam mense gravidas, ab ira, mœrore, aliisque animi affectibus in epilepsiam incidisse: largiori vero sanguinis ex vena in pedetusa missione, ac pulveribus cinnabarinis cum nitro ac succino perfecte convaluisse.

OBSERVATIO III.

Epilepsia in fan-
tillis a terro-
re nutri-
cis.

Infans tres anni quadrantes natus, corporis spongiosi ac obesi, qui sæpius ventristorminibus cruciari, & sterco-
ra viridia dejicere sueverat, nutricis a spectro sibi videri putato gravi terrore percussæ ubera sugens, protinus corripitur epilepsia. Neque vero ignorari oportet, nutricem hanc jam antea alii infanti ubera præbuisse, & sic per septem jam anni quadrantes muneri huic præfuisse; quod meo quidem arbitrio minus salubre lactantibus est, quoniam diuturna lactatione lac incipit acescere. Protinus ergo infanti injectus fuit clyster emolliens oleosus, & interne data mixtura ex aqua liliorum convallium, florum tilia, cerasorum nigrorum, pulvere marchionis, syrupo de cichorio cum rhabarbaro, liquore anodyno minerali, & unico moschi orientalis grano parata; nutrici vero propinavi pulveres bezoardicos cum aceto destillato, & infuso theiformi cum regimine diapnoico; atque hinc protinus cessavit epilepsia. Verum enim vero aliquot post hebdomades, cum infans achoribus capitis corripereetur, & hi unguen-

to illiti repellerentur, recrudit epilepsia, & alvus obstructa non nisi virides coepit fæces. Hinc ablactato protinus infanti applicabantur iterum clysteres, & dabatur partim pulvis ex rhabarbaro, lapidibus cancerorum, & semine cymini compositus, partim mixtura ex aquis antepilepticis, specifico cephalico Michaelis, liquore anodyno minerali, spiritu ebore & syrupo pœoniae parata. Effectum etiam his est, ut restituta alvi libertate, epilepsia remitteret; sed hæc tamen singulis adhuc mensibus bis vel ter recrudit. Ordinatus igitur pulvis antepilepticus mitigavit quidem malum; illud tamen singulis tribus mensibus recidit, & hanc ad annum ætatis quartum egit scenam. Tum denique infans colli tumoribus inflammatoriis, instar carbunculorum infestabatur; quibus exulceratis, ab omni prorsus liber evasit epilepsia.

Epicrisis.

Ex hoc casu discimus: 1) epilepsiam infantum a matris terrore per lac illis communicato excitari posse. Namque ea est terroris indoles, ut non solum partes solidas afficiat, sed etiam in humores agat, eos fortiter commovendo, qui dum cum lacte ad primas infantum vias pertingunt, ibidem majorem subeunt acrimoniam, & hinc ad cerebrum delati epilepticos inducunt motus.

2) Nihil ad reprimendas capitis ulcerosas efflorescentias reperitur valentius, quam pingua ac oleosa. Ea enim, dum poris cutis se intime insinuant, neque tam facile ex iis evocari possunt; ita salutarem impediunt transpirationem, ut ideo serum acre impurum intra corpus remaneat, & membranis cerebri incumbens eas graviter afficiat. Præstat potius in tali casu, primas vias blando laxante, vel clystere purgare; & externe caput aqua arquebusadæ abluere; quæ egregie siccant, & labefactas corroborat partes.

3) Epi-

3) Epilepsia a consolidatis ulceribus facillime recrudescit: quo casu, præsertim in adultioribus, vesicatoriis vel cauterio nihil est præstantius. Hinc etiam in confirmata epilepsia SEPTALIUS Lib. 6. animadv. p. 173. vesicantium usum per universum caput commendat, diutius ulcusculis in cute capitis relictis: contumacissimos enim morbos capitis hac ratione curatos vidit.

OBSERVATIO IV.

Epilepsia ab externa capitis violentia.

Epilepsia ab externa capitis violentia atque læsione admodum obnoxii sunt metallorum fossiores; præsertim ubi mineras ac saxa metallica, accenso pulvere pyrio diffingunt. Namque tale frustum capiti illisum, tantam ipsi contusionem inferre valet, quanta pro excitanda sufficit epilepsia. Sed in eo casu nihil vidi Claustrali præstantius ac efficacius cinnabari, siue sit nativa, siue antimonii largius exhibita; cujus nimirum ac succini præparati scrupulus unus bis quotidie ex aquis cephalicis melissæ, liliorum convallium, florum tiliaë propinari, & per decem circiter dies continuari debet. Neque vero tum negligenda sunt externa, quæ inter laudem merentur, primum epithema ex caryophyllis aromaticis, floribus chamaemeli Romanæ, herba rorismarini, floribus lavendulae cum vino decoctis paratum, & affecto loco appositum; deinceps cucupha ex caryophyllis, cardamomo, & cubebis toti capiti applicata. Quibus denique eo majori fructu adjungitur infusum theiforme ex carduo benedicto, summitatibus millefolii & floribus tiliaë. Hac quoque ratione pristinae sanitati olim restitui virum sexagenarium, qui a scala præceps in caput factus, primum omnibus privatus sensibus, mortuusque habebatur: at incisa vena, atrocem incidebat epilepsiam, quæ per octo dies, singulo vel decies invadendo inhærebat, tandemque recensita methodo sublata fuit.

Epicrisis.

Notabile est, cinnabarin magna, uti hætenus vulgo creditur, vi sedativa ac anodyna non pollere: sed potius, more mercurialibus consueto, discutiendo, coagula humorum resolvendo, ac diaphoresin movendo virtutem suam exferere. Hinc non secus ac æthiops mineralis, præsertim ex antimonio paratus, in omnibus contusionibus ac sanguinis stagnationibus mirificam præstat opem; maxime quando si simul lapides cancrorum cum aceto saturati exhibeantur. Huc pertinent observationes passim in medicorum scriptis occurrentes, de epilepsia salivatione curata: qualem reperies in *M.N.C. cent. 4. obs. 136.* ubi puella novem annorum, a parente, qui antea lue venerea laboravit, nata, inciderat in epilepsiam sæpius recurrentem: quæ postquam trochiscos Scretæ, qui continent mercurium dulcem, mastigando devoraverat, alvum habuit sexies solutam: & tum sequuta salivatione, ab epilepsia facta fuit immunis.

OBSERVATIO V.

Virgo generosa, XX. annorum, sanguinea, succiplena, acidorum usui nimium indulgens, & multis abhinc annis acetum vini larga copia quotidie ingurgitare solita, incidit forsan ante aliquot annos in febrem, ex medici sententia ardentem: quæ bezoardicis, maxime volatilibus tractata fuit. Facta quidem hinc est quinto morbi die symptomatum remissio; at vero paroxysmi erant valde irregulares, & mox singulis, mox alternis diebus, sæpius bis uno die cum horrore & insequente æstu invadebant. Alvus subinde, quæ ante morbi invasionem jam pigra fuit, per totum morbi decursum manebat adstrictissima; nec solvi poterat, licet varia eo fine assumeret remedia: clysterum enim infusionem renuebat omnino. Tandem, pulveres purgantes,

Epilepsia post male tractatam febrem.

ex

ex salibus & jalappa confecti, quorum per septem dies, singulis unum adsumebat, aliquantulum ducebant alvum; parum tamen proficiebant; siquidem febris cum symptomatibus persistebat, nec somnus ullus, nec adpetentia ciborum per 15. septimanas aderant. In tali rerum statu præter omnium opinionem circa tempus menstruum erumpent convulsiones epilepticæ: sub quibus facies adparebat rubicunda, membra hinc inde agitabantur, quandoque fortiter clamabat, & absorta loquebatur, ac male cohærentia. Ipso quoque in paroxysmo humidum adpetebat, & oblatam eo sine aquam frigidam copiose bibebat. Hinc laxata alvo, mens ad se rediit; sed posthæc febricula cum languore corporis, adpetitu prostrato, alvo segni, urina crassa, obscuri coloris semper persistebat, & illa perpetuo mœrore & angore infestabatur. Ceterum epilepsia circa tempus mensium, quandoque extra illud, si ira excandesceret, recruduit cum spuma oris, corporis elevatione, artuum agitatione, mentis alienatione, & magna vociferatione. Hæc aliquoties contingebant, & quod notabile est, cum toto morbi tempore nec ederet, nec dormiret ægra, tamen & succulenta mansit & rubicunda. In usum ergo vocabantur omnis generis remedia antifebrilia, laxantia, salia aperitiva, castorina, antispasmodica, venæsectiones; sed nihilominus & febricula & epilepsia per sedecim inhærebant hebdomades. Tandem subiit ægra conjugii leges; & tum melius habere cœpit: cibum appetiit, vires collegit, menses ordinem servarunt, ac paroxysmi epileptici penitus remiserunt.

Epicrisis.

Fœminæ, præsertim salaciores, haud raro partim ob mensium defectum, partim etiam a lymphâ genitali stagnante & corrupta, atrocissimos incurrunt motus epilepticos. Horum in nostro casu antecedens causa fuit acidorum abusus: hæc enim destruunt ventriculi

Hoff. Syst. Tom. VI.

ac intestinorum tonum, alvum constringunt, & mensium fluorem impediunt. Hinc sanguis in venis accumulatur, & sic circa menstruum præcipue periodum, ubi ad evacuandum per uterum cruorem solennes spasmi institui solent, cum magno impetu partim ad caput, partim ad pectus compellitur: unde etiam facies rubicunda, ac sanguine turgida, vociferatio, partium agitatio, atque delirium dependent.

Pessime autem in nostra ægrotante egerunt medici, qui ipsi dederunt salia volatilia: hisce enim & alvi constrictio magis firmatur, & intestinorum tonus plus destruitur. Et perpetua sane est regula, quod, quo constrictior est alvus, eo plus sanguinis ad superiora rapiatur, & vehementiores ibi fiant spasmi. Hinc consultius fuisset, clysteribus oleosis alvum moliri, qui præsentissimum adferre solent lenimen. Nec proficua fuerunt in nostro casu anodyna & antispasmodica: quippe quæ, sublata nondum causa, malum reddere solent contumacius. Neque suffecerunt solæ venæsectiones, licet alias usu suo haud destituantur; nec denique utiles fuerunt acidulæ, quibus usa est ægra. Hæ enim frigida nocent nervis; &, cum ob debilitatem intestinorum per alvum haud iterum excludantur, sed in intestinis stagnant, spasmos magis adaugent. Hinc præstantissimum mali remedium fuit in conjugio: hoc enim, præsertim si frequentior celebretur concubitus, sanguinis motus invertitur, ad uterum retrahitur; vasa uteri, teste HIPPOCRATE, distenduntur, intalescunt, mensium fluor procuratur, & sic remota causa, ipsum malum debellatur.

OBSERVATIO VI.

Puer quatuordecim annorum, quinta jam a nativitate hora insultu correptus fuit epileptico. Annum nati corpus, post vehementissimam nutritionis iram, duris tuberculis undique ob-

B

ven.

Epilepsia a lumbri-
cis, aliisque
causis.

ventosis habens, lumbis inde valde adfectis adplicat emplastrum. Hinc protinus evanescabant omnia tubercula: at vero in eorum locum succedebat epilepsia cum spuma oris, atque mirifica artuum tractione; & per aliquot septimanas quotidie hora circiter pomeridiana prima recurrebat. Posthac remittebat, nec sub variolis postea accedentibus recrudescebat; nisi forte semel sub dentium eruptione. Verum enim vero sexto ætatis anno, cum lumbricorum colluvies intestina occuparet, resurgabant graves epileptici insultus; & ad annum usque decimum quartum sæpius, maxime ventis impetuose flantibus, cælo turbido ac pluvioso, & tempestate autumnali invadebant. Præcedunt enim paroxysmum maxima anxietas, pedes, manusque refrigescunt, dentes dolere incipiunt: tum humum prosterinitur, & post paroxysmum capitis dolorem, & corporis totius retinet lassitudinem. Neque minus ante paroxysmum flatulentis imi ventris exercetur; siti vexatur, & urinam reddit albam; sub illo facies fit tumida bruni coloris. Olim quoque pigra fuit alvus, jam expeditior. Neque ulla hæcenus profuerunt remediorum genera: quid? quod salivatione tractatus puer pejus habuit, sanguine potitus est viscido, omni colore destituto.

Epicrisis.

Epilepticam hanc affectionem ab intestinorum lumbricis ortam esse, certissimum quidem est. Cum autem nervorum genus jam a primis incunabulis, & deinceps a tuberculis retropulsis, hisce motibus jam adsuætum fuit: non mirum, si ob hanc dispositionem paroxysmi jam fuerint atrociores & contumaciores. Notatu subinde dignum est, quod ab adplicato ad lumbos emplastro, procul dubio narcotico, tubercula illa protinus evanuerint. Locus enim hic circa lumborum vertebra, ubi insignes nervorum occurrunt plexus, valde est sensibilis; cui si admoventur

narcotica, habitus corporis constringitur, humorum circuitus fit tardior, & noxia materia ad interiora repellitur. Quare magna cum cautione topica ad hæc regiones adplicanda sunt: & nota mihi sunt exempla, quod in foeminis ab emplastris hoc in loco admotis menses adeo cohibiti fuerunt, ut nunquam redierint. Novi etiam plures casus, ubi in viris post impositum ad refrigerandam gonorrhœam, lumbis emplastrum ex spermate ranarum, alumine, saccharo saturni & oleo hyoscyami, ingens testiculorum tumor sequutus fuit.

Neque minus notari meretur, quod malum sub ventosa aeris constitutione fuerit exacerbatum: mirifica enim est aeris in partes nostri corporis solidas, maxime nerveas, & quæ sensibus atque motibus inserviunt, potentia. Et quod denique agrotans noster sanguinem exhibuerit mucidum, rubedine privatum, certo est indicio, ipsum fuisse cachecticum, qualia corpora epilepsiæ chronicæ admodum deprehenduntur obnoxia.

Anno demum ætatis decimo quarto sublata fuit hæc epilepsia; postquam per semestre fere Elixirium nostrum balsamicum, & sal volatile oleosum ad XXX. guttas sub epulis sunt usurpata. Hæc enim remedia blandam spirituscentiam chylo ac sanguini restitunt, & solidas partes corroborant, sed temporis beneficio ac diuturnitate opus est. Tandem vero hac curatione confirmatur aphorismus Hippocratis, quod epilepsiæ chronicæ non nisi ætatis, aeris, ac victus mutatione curentur.

OBSERVATIO VII.

Puerpera XX. annorum, sanguineo-cholerica, constitutionis admodum sensibilis, & ob inordinatum victus regimen hysterici olim obnoxia passionibus, lochiis autem bene succedentibus gavisa, die a partu undecimo ex esu anguillæ corripitur febre tertiana, sub qua more sueto alvi fuit adstrictioris. Consultus medicus dedit primum pulveres ex conchis præparatis, antimonio

Epilepsia
puerperæ a cortice chinæ inprovidè in febre tertiana dato.

dia.

diaphoretico, nitro, & arcano duplicato confectos; hisque circa quartum paroxysmum corticem chinæ subjunxit. Tertio autem post hujus usum die incidit ægra atrocissimos convulsivos, & epilepticos motus, cum intercurrentibus animi deliquiis, & præcordiorum anxietatibus.

Epicrisis.

Spasmodicarum commotionum causa sæpius in primis viis, saburra acri, caustica refertis residet: quæ, nervosum genus afficiendo, foeminas præsertim in hystericos motus jam proclives, facillime in epileptico-convulsivos conjicere potest insultus. Sic etiam nostra ægrotrans ex esu anguillæ, quæ robustiorem ventriculi digestionem exposcit, collegit sibi primarum viarum cruditates, & ex his febrem incidit tertianam. Hunc vero febris fomitem, qui in puerperis magis adhuc variis sordibus adaugeri solet, consultus medicus statim ab initio blando laxante expurgare debuisset. Sed cum partim fixioribus terreis, partim adstringentibus hancce saburram magis compactam reddiderit, ac intus retinuerit: non mirandum, si spasmi, qui semper in febrium principio junguntur, demum in ipsas abierint convulsiones.

Jam ergo eo intendere oportet curationis scopos; ut partim sordes biliosæ, acres corrigantur, & blande educantur; partim etiam motus perversi consopiantur, ne diutius perseverent, & in habitum transeant. Quamobrem in ipso paroxysmo naribus admoveere convenit mixturam ex Spiritu salis ammoniaci vinoso, essentia castorei, & oleo rutæ paratam; cujus virtus in illo, quod nervis est inimicum, discutiendo egregia est.

Sordes primarum viarum optime educunt pilulæ meæ polychrestæ, cum extracto chamæmeli, millefolii & croci mixtæ; cui quoque scopo clysteres emollientes ac oleosi inserviunt, maxime si illis, ad discutiendos status, tantillum nitri & camphoræ fuerit additum.

Neque minus ad corrigendam humorum acrimoniam insigniter profunt pulveres ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionis, nitro, cinnabari & arcano duplicato compositi; nec non aquæ antepilepticæ cum essentia corticum aurantiorum.

Discimus cæterum ex hac morbi historia, quam perniciosum sit, in puerperis nimis mature, præpostere & ante sordium evacuationem cortice ching vel aliis adstringentibus febriles motus suppressere, & noxiam materiam intus retinere. Hinc enim spasmos febriles in epilepsiam degenerare posse animadvertimus: qui tamen alias ad resolvendas viscidas sordes ac viscerum obstructions, ideoque ad epilepsiam quoque curandam ac præservandam admodum sunt idonei. Quare recte scribit Hippocrates, quod quartana epilepsiæ superveniens eam tollat.

OBSERVATIO VIII.

Vir XX. annorum, constitutionis tenerioris, ante tres circiter annos febre tertiana correptus, & ab ea copioso corticis chinæ usu vindicatus est. Ab hinc appetitus languidior esse coepit, præcordia ingens pressit anxietas, & insignis spirandi difficultas: febris quoque nonnunquam rediit, sed valde irregularis. Posthæc ex improvise mentis abalienationem incidit, quæ cum omnium sensuum perturbatione, memoriæ defectu, artuum jactatione, & vultus rubore stipata, brevi quidem tempore transit: accessionis autem hujus nulla fuit reminiscencia. Hoc denique malum tandem excepit fortis epilepsiæ insultus, qui cum ordinariis symptomatibus sæpius, at incertis periodis rediit, & mentis abalienationem, paroxysmi semper habuit prænunciam. Cæterum color faciei est pallidus, appetitus mediocris, ventriculi inflatio, intestinorum murmura: ab epulis molestus sæpe in ore percipitur ardor, sitis ingens in jejuniis, & magna ad sudorem proclivitas.

Epilepsia in viro a tertiana suppressa.

vitas. His denique duos ante menses spontaneum, & per tres hebdomades inhærens accessit alvi profluvium, sponte remittens. Ipsa epilepsia novissimo anno penitus evanuit; sed eo frequentior est mentis abalienatio, quæ sæpius paroxysmos format, & nonnunquam ter in una recrudescebat hora. Consulti & clarissimi medici, & adhibita præstantissima remedia, nullam hæc nus malo opem tulerunt.

Epicrisis.

Adparet & ex hocce casu, omnem febrium intermittentium, quæ in infimo ventre, ac infarctis primis officinis fomitem suum habent, adstrictionem atque suppressionem, quæ ante viscerum resectionem, & sordium ex primis viis eliminationem fit, esse nocentissimam. In nostro nimirum ægrotante tertiana febris procul dubio ex viscerum infarctu ortum traxit. Cum vero febriles illi motus, qui ad resolvendum illum infarctum destinati sunt, præposuere fuerunt suppressi; hinc factum omnino est, ut & lympa gastrica, quæ ex glandulis pancreatis atque duodeni assidue stillat, & bilis, quæ digestionem perficiendæ egregie inservit, a naturali crasi recesserint. Hinc autem turbata digestionem, pessimæ in primis viis cumularæ sunt cruditates; a quibus suborti flatus ac spasmi intestinorum, horum non solum nerveas partes graviter affecerunt, verum etiam totum nervorum genus, capitisque membranas in violentorum motuum rapuerunt consensum. Haud enim raro insultum epileptico-rum origo ab intestinorum flatulentia, & spasmodica crispatura natales suos mutuatur.

Curatio vero hujus mali sequentem in modum instituta est: primum singulis septimanis datum fuit Elixirium emeticum, quod placide & sine violentia ventriculum ac superiora intestina a viscosis liberavit cruditatibus. Deinceps quotidie bis, mane nimirum ac vespere ex aqua liliorum convallium sequens

pulvis sumtus est. Recipe pulveris marshionis, cornu cervi sine igne, matris perlarum, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmam unam, cinnabaris drachmam dimidiam, essentia ambra guttas XX. m. d. dosis est drachma dimidia.

Tum quoque sub epulis adhibuit æger Elixirium stomachicum, ex essentia corticum aurantium, tinctura tartari, oleo macis & cardamomi paratum; & pro potu ordinario decoctum ex radice pæoniæ, visco querno, radice chinæ, scorzonæræ, herbæ melissæ, rasura ligni aloes & semine fœniculi confectum usurpavit. Alvus segnis reserata est clysteribus emollientibus, oleosis, qui simul herbas cephalicas nervinas, veluti abrotanum, majoranam, origanum, saturejam, rutam, rorem marinum, flores lavendulæ, & sal commune habebant; & denique inustus fuit brachiis fonticulus. Ex quibus rite usurpatis atrox hoc malum, quæ Dei est gratia, debellatum fuit.

OBSERVATIO IX.

Fœmina XXX. annorum, constitutionis valde sensibilis, affectibus animi, præsertim iracundiæ dedita, a parentibus morbo melancholico affectis progenita, hætenus sterilis, ex inopinato mariti morbo insigni oppressa fuit moerore. Quo tempore cum ipsi menses fluere, & sub eo fluore nuntius de ipsa mariti morte accederet tristissimus, illa vehementi terrore perculsa, mensium suppressionem protinus incidit. Hinc anxia, inquieta, insomnis redita, nullum assumpsit cibum; sed verba sine ordine loqui cœpit. Tum spasmodica primum faciei tortura, quam cynicam vocant, correpta, denique graves, atrocesque toleravit convulsiones; quibus nec sanguinis missiones, nec ulla remedia opem ferre valebant. Tandem purpura rubra malum quidem mitigavit; illud autem minime remisit penitus; sed circa tempus menstruum peracriter recruduit, cum tanta mentis

Epilepsia a terrore, matrimonio demum sublata.

perturbatione, ut a multis furori vicina haberetur. Hinc in usum vocavit thermas ac acidulas, cœlum sæpius mutavit, multorumque medicorum consilia imploravit: sed rediit nihilominus malum, licet minori atrocità. Verum cum denique secundas subiret nuptias; ab effectu suo prorsus fuit liberata; & tum nunciatum est, eam olim venereis ac libidinosis cogitationibus nimium indulgisse, ac hinc violentos hoscè motus libimet contraxisse.

Epiërisis.

In subjectis sensibilibus ac imbecillioribus, quæ natura debile nervorum genus habent, & ad irregulares motus obnoxia deprehenduntur, veluti sunt fœminæ, maxime salaciores præ viris, nihil magis ad graves cerebri affectus & epilepticos motus inducendos valet, ac si sub ipso hæmorrhagiarum, maxime mensium fluore vel animo compavescant, vel vehementi percellantur terrore. Eo magis hoc contingit, si diuturnus mœror præcesserit, quo nervosæ partes debilitantur, adeo ut accedente terrore humoribus copiosius suscipiendis, & hinc spasmodicis stricturis subeundis magis reddantur idoneæ. Quo vero celerius hæ adfectiones ex allegatis propullulant causis, eo etiam graviores, contumaciores, ac curatu sunt difficiliore. Nostra equidem ægrotans ab erumpente purpura omnino malisui aliquale percepit levamen. Hæc enim, sicuti ex stagnante & corrupto sero, vel lymphæ originem trahere, & ideo puerperis etiam, si lochia haud rite fluunt, familiaris esse solet: ita quoque eadem ab corporis superficiem prorumpente, acrimonia nervis inimica expellitur, & sic pabulum malo epileptico subtrahitur. Optimum autem auxilium ex matrimonio redundavit; quippe quo libido exstinguitur, menses suppressi revocantur, ærumnæ atque solitudines depelluntur, & toti corpori ingens accedit mutatio.

OBSERVATIO X.

Tribus circiter abhinc annis ex vicina quadam urbe ad me accessit, meumque flagitavit auxilium, vir quidam rei venatoriæ addictus, quadraginta annos natus, constitutionis valde robustæ, atque musculosi & carnosi admodum corporis habitus. Illi nimirum ante duos menses prævia vertigine, atque sensuum abolitione, subito in terram ceciderat, & per integram horam paroxysmum epilepticum satis gravem toleraverat: quo etiam percellabatur subinde, quoties ira excandescerebat. Quod vitam antea actam, & causas malum illud inducentes attinet, gravisus erat æger vegeta olim ac illibata sanitate, nili quod per intervalla vertiginem inciderit, atque sensum gravitatis, & ponderis in nucha perceperit. Alvi autem erat segnioris; ad iram facilissimus; pro potu ordinario utebatur cerevisia valde lupulata atque spirituosæ; & corpus suum validis ac fortioribus motionibus, in horrida etiam cœli tempestate vi officii subeundis, sæpenumero insigniter defatigabat. Acciderat vero, ut a Præfecto ipsius coram Principe criminum quorundam, falso quidem imputatorum, accusaretur: unde subito tam graviter animo commotus fuit, ut totum fere corpus ad præcordia usque præ frigore riguerit. Haud ita multo post, dejecta prorsus ciborum adpetentia, largam cerevisiæ consuetæ hausit quantitatem: postridie rusticulas jussu Principis persequuturus, in locis humidis ac paludosis ad genua usque per octo horas obambulavit; & cum tertia die vehemens accesserit iracundia, repente incidit in dictum superius paroxysmum epilepticum, qui cum spumæ oris, corporis vehementi concussione, & subsequente membrorum summa lassitudine stipatus, quater circiter cruduit. Notatu vero dignum est momentum, quod singulas accessiones præcesserit spasmus, tremor, ac frigus brachii dextri; quæ sensationes

Notabilis Epilepsia ab animi passionibus inducta.

abhinc ad nucham adspirantes, tandem in convulsivos defierunt motus. Pulsus ceterum satis magnus, ac validus erat, & facies florida, tumidaque. Suasi igitur sectionem venæ, quæ primum singulis mensibus, deinceps autem quovis anni quadrante celebrata fuit. Ad alvum, quæ vix alternis diebus respondebat, aperiendam commendavi passulas Corinthiacas rhabarbarinas, brevi ante epulas ter in septimana sumendas. Pro potu ordinario loco cerevisiæ ordinavi decoctum ex radice scorzonæ, graminis, cichorei, & rasura cornu cervi concinnatum: vesperi ante lecti introitum ex largo aquæ frigidæ haustu sumendum præscripsi pulverem, ex lapidum cancrorum, concharum præparatarum ana drachmis duabus, succini præparati, nitri purificati ana drachma una cum dimidia, cinnabaris scrupulo uno confectum; cujus drachmam unam pro dosi, alternis diebus cum triginta liquoris mei anodynii guttulis mixtam adhibuit. Nec spem fefellit hæc curatio: siquidem satis longo tempore a paroxysmo suo liber mansit. Quamobrem continuavit quidem medicinarum usum, sed rarius illas sumsit, atque refractiori dosi: præterea mane infusum rheiforme ex herba melissæ ac floribus tilia sorbillavit; decoctum commendatum sub prandio, inter cœnam vero & vesperi cerevisiam potavit: ira percitus illico pulverem nitrosi cum rhabarbaro adhibuit; & sic per illos annos nullum amplius passus est paroxysmum. Quum vero nonnunquam vertiginoso insultu infestari soleat, avertere illum potest, si protinus, percepta quadam accessione balsamum meum vitæ, aliquot guttulis gossypio exceptum naribus intruserit.

Epicrisis.

Docet nos hæc morbi historia: 1) quod homines etiam robusti, succis & sanguine pleni per vehementes animi commotiones, terrorem, iram atque frigus externum repente, atque simul

& semel in gravissimos capitis affectus, ac epilepticos motus incidere queant: quos affectus iracundiæ facillime revocare potest. Illis enim causis succi vitales ex superficie corporis ad caput copiosius compelluntur, ibidemque nervosas partes ad spasmodicas proritant stricturas.

2) Deinceps res notatu digna est, præsens malum absque usu specificorum, cephalicorum, ac antepilepticorum, solis venæsectionibus, alterantibus, diluentibus, laxantibus, & bilem acriorem demulcentibus expugnatum fuisse. Nec cognitu difficilis est ratio: siquidem his remediis humorum moles imminuitur, acrimonia attemperatur, æqualis circulatio restituitur, & sic causa mali removetur. Sed horum medicaminum, utut refractiori dosi postea sumtorum continuatione per satis longum tempus opus est; quoniam motus ejusmodi præternaturales facillime iterum recrudescunt. Quo etiam sine operæ fuit pretium, post quamvis animi commotionem, ac iracundiam, absorbentia blandis evacuantibus juncta propinare.

OBSERVATIO XI.

Virgo generosa, viginti annorum, Epilepsia ex sanguineo-melancholica, cujus mater ex infelici puerperio comitalem sibi primis met contraxerat morbum, tribus ab hinc annis ex mala victus observatione quartanam inciderat febrim; cujus singulæ accessiones nausea, atque inani vomendi conatu erant stipatæ. Accivit igitur medicum, qui præmissis incidentibus, intercalari die lene dedit vomitorium: quod quidem egregium præstiterat effectum; cum autem ægra vix finitis vomitibus, frigido nimium indulisset potui, enormes primum anxietates præcordiorum, & brevi post ipsam passa est epilepsiam. Vocatus iterum Medicus suavit, ut hausta largius tepidiori aqua vomitus ciceretur: quo facto evanuit epilepsia, febris remi-

misit, & menstrua rediit purgatio. Verum enim vero, longo tempore præterlapso nova sollicitari coepit affectione; qua sæpius nauseam, ac levem animi defectionem, cum sensatione auræ frigida ex infimo ventre per latus dextrum, ascendente, spirandi difficultatem inferente, & demum in formicantem manuum sensum abeunte percipiebat. Hoc vitium versus lunam plenam infestabat vehementius, cum sensuum abolitione, & somni defectu, nunquam vero turbabat appetitum: sed denique frustra datis uterinis, ac epilepticis, frustra quoque sanguine misso, quotidie recurrebat aliquoties. Tandem ex improvviso in horrendam repente incidebat epilepsiam; qua paululum consopita, omnes undique ex vestibis colligebat acus, easque incredibili celeritate ori intrudebat; ut ad illas eximendas magno opus fuerit labore. Abhinc de insigni, atque tanta conquerebatur abdominis tensione, ut cutim externam vix corrugare potuerit, mensibus cæterum rite fluentibus. Consultus ego commendavi, ut præter exactam dietam, quavis septimana vel vomitus emetico ex radice Ypecacuanhæ, lapidibus cancrorum, & tartaro vitriolato confecto moveretur, vel alvus pulvere rhabarbarino subduceretur; porro singulis mensibus binæ cucurbitulae cum scarificatione admoverentur: mane infusum theiforme ex floribus tilia ac sambuci sorbillaretur, & ex illo liquor meus anodynus nonnunquam sumeretur. Dedi quoque pulverem meum antepilepticum, pondere scrupulorum duorum sæpius capiendum; & denique ventriculi regionem ac dorsi spinam, nervino inungi iussi linimento. Horum remediorum usum excepit tumor linguae, gingivarum, & glandularum colli inflammatorius, cum copiosa salivatione, per quatuordecim inhaerente dies. His autem ope gargarismatum debellatis, ægrota a malo suo per aliquot dies libera

vixit, ac incolumis. Quin licet etiam recrudescerent convulsive agitationes; illæ tamen pristinis longe mitiores deprehendebantur, & notabile fuit, iis finitis ægram ingenti semper aviditate cibos, minus quidem masticatos devorasse. Inde de acidis ructibus, ac amaro sapore conquesta, incidebat demum in tertianam febrem: cujus horridam accessionem epilepticus semper, utut levior, comitabatur insultus, atque vomendi conatus, sæpius vomitus materiae mucida ac insipida accidebat. Curata vero congruis subsidiis hacce febre, ægrota absque ullo virium decremento bene habere cepit.

Epicrisis.

Affectum hunc ex solo primarum viarum vitio, nempe cruditatibus acido-viscidis biliosis, in duodeno stagnantibus, quæ etiam quartanam progengerant, ortum fuisse, nullum est dubium; eo magis, cum in nostra ægrota hæreditario jure quædam generis nervosi ad morbos spasmodicos deprehendatur dispositio. Hisce remotionibus causis cum denique accederet aquæ frigida post sumtum emeticum potus, non mirum, si exinde spasmus ventriculi exacerbatus primum anxietates præcordiorum induxerit, ac in ipsam demum eruperit epilepsiam. Frequentius enim observavi, cardialgiam spasmodicam, si fuerit vehementior, sæpenumero in epilepticos transire motus; quoniam videlicet insignis inter nervos ventriculi & capitis partes, vi octavi nervorum paris, intercedit consensus. Quemadmodum vero potus ille frigidus tam atrox malum procreavit: ita e contrario tepidior ipsi sopiendo perquam fuit opportunus. Non enim solum calore suo partes nerveas, spasmus tenas iterum relaxavit; verum etiam largiori copia leviores excitavit vomitum, quo restans adhuc saburra eliminata, atque ideo omnis morbi

morbi causa remota fuit. Notatu subinde perquam dignum est, quod sub presenti malo, & praesertim tensione illa abdominis, quae spasmodum est progenies, menses rite fluxerint. Hunc autem fluorem minime secundum naturam fieri, sed omnino praeternaturalem esse credo, qui ex vehementi dolore atque strictura partium in imo ventre sitarum suos mutuatur natales: unde etiam factum est, ut sub hac critica excretionem, spasmodica nihilominus continuaverint symptomata. Tandem vero ex hac morbi historia adparet, quod quemadmodum epilepticum malum ex febre intermittente male tractata suboriri possit; ita illud etiam nova superveniente febre iterum felicissime debelletur, uti in praesenti casu tertiana factum esse deprehendimus. Ratio in aprico est: haec enim febres, dum obstructionibus ac infarctibus viscerum referendis convenientissimum sint remedium, expugnando causam spasmodicorum motuum, ipsum quoque morbum tollunt.

OBSERVATIO XII.

Viginti annorum virgo, corpore strictiori, venis amplioribus ac sanguine plenis, animo autem ad iracundiam ac terrorem admodum proclivi praedita, per totum quidem vitae suae tempus lauto atque copioso indulgit victui; sed parcissimo potu usa fuit, & ab illo per tres saepenumero dies abstinuit. Neque tamen minus justo tempore menses satis largi fluere coeperunt; & tanta insuper humorum abundantia infestavit, ut a decimo septimo anno bis quotannis venam in pede secandam praebere debuerit, haud sine egregio fructu. Sanguis ex vena detractus semper admodum ater, atque exigua feri quantitate praeditus adparuit. Sed cum binis abhinc annis solitam sanguinis missionem neglexisset, accidit, ut medio autumno ex improvviso con-

vulsionibus corripere epileptici, cum pectoris, capitis, artuumque vehementiori agitatione, & accedentibus subinde lypothymiis, omniumque virium insigni prostratione stiparis. Verum enimvero aucta successive diaphoresi, citra aliorum remedium usum, haec molestia remiserunt. Interim cum nihilo fecius pristinae vivendi rationi inhæreretur, solidiores cibos magna cum adpetentia assumeret, potui parcissimo indulgeret: factum est, elapso biennio, ut intermissa de novo circa autumnale æquinoctium venæsectione, post præviam animi vehementiorem exandescientiam, eodem ac olim mense, atrocem rursus inciderit epilepsiam. Namque per intervalla horarum aut dierum, mox mentis deliquia, cum pulsus ac sensationis cessatione; mox vehementissimæ thoracis & mammarum elevationes, præcordiorum angustia, furibundi artuum, maxime manuum, in abjiciendis corporis integumentis gestus, cum pulsu celerrimo ac fortissimo, sitique ferme inextinguibili, misere discruciarunt ægram. His autem post aliquot dies, per congruam antepileptica, praesertim liquorem anodynum, essentia castorei nuptum, consopitis symptomatibus, successerunt capitis dolores, cum febrili pulsu celeritate, aestu atque siti ingenti, pectoris oppressione, tussi sicca, & dolore hypochondrii sinistri atrocissimo juncti. Quamobrem sanguinis sex uncia ex vena in pede tusa detrahebantur; dabantur pulveres rhabarbarini, cum nitro & lapidibus cancrorum permixti; propinabantur post aliquot dies salis Sedlicensis uncia una cum dimidia, purgabantur leniter primæ viæ, subjungebantur pulveres diaphoretici, & liquor anodynus, ac denique Elixirium viscerale sub epulis exhibebatur. Quibus demum factum est, ut ægra pristinae sanitati perfecte restitueretur.

Epilepsia ex intermissa venæsectione.

Epicrisis.

Docemur ex hoc casu, a sola sanguinis crassi atque glutinosi, ob defectum sufficientis potus, ac motus cumulata mole, præsertim in feminis, quando menses non sufficienter fluunt, venæsectio negligitur, & denique iræ affectus supervenit, epilepticum malum excitari posse. Et a tali causa generatæ epilepsiæ longe facilius est curatio. Præterea in nostro casu spasmus primarum viarum, non minus a stagnante ibidem sanguine productus, febrilibus originem dedit commotionibus: quarum demum ope materia nervoso generi inimica penitus discussa, evacuata, & ægra denique a malo suo liberata fuit.

OBSERVATIO XIII.

Epilepsia infantilis ex vitio nutriciae.

Uxor viri, cujus observatione X. mentio facta fuit, eo tempore, quo maritus primum epilepsia tentabatur, gravida, peperit quidem iusto tempore infantem per omnia sanum; sed postea crebrius vel ex lacte corrupto, vel dentitione epilepticos passum motus. Neque vero tantum illi metum incusserunt, ut mater medicos consuleret; sed ex dato pulvere marchionis, cum rhabbaro maritato semper remiserunt.

Epicrisis.

Hic casus confirmat id, quod multoties observavi; infantes nimirum a matribus, quæ gestationis tempore gravioribus animi passionibus indulserunt, aut affectibus hystericis, arthriticis atque spasmodicis nimium excruciatæ fuerunt, natos facillimos esse ab subeundis ex levissima causa motus convulsivos. Simulac enim lac sugunt impurum, ac corruptum, proxinus illos incurrunt: quo quidem in casu nihil deprehendi præstantius,

quam pulveres ex rhabbari, lapidum cancrorum ana drachma una, & seminis cymini granis duodecim paratos, si eorum octava circiter pars bis quotidie propinetur. Hoc loco monendum omnino duxi, ut nutricum recta habeatur ratio; quippe quarum culpa plerique infantum in hos atroces conjiciuntur morbos. Omnem nimirum curam impendere illas oportet, ut lac conservent purum; nec illud, si jam inveteratum fuerit, aut nutrices diu mammas præbuerint, infantibus porrigant. Placent mihi verba, quæ de nutricum regimine habet ALEXANDER TRALLIANUS Lib. I. pag. 63. quæ cum totam ferme rem exhaustire videantur, hic allegare haud alienum credo: *Juvare nos, inquit, curamque habere oportet, ut lac nutriciae benignum sit, & recrementis liberum; fiet autem probi bonique succi, si nutriciae animum adhibeas, ipsa modice exerceatur, & cibis boni succi vescatur. Si lac fuerit tenue, paullo crassius efficere convenit: sin crassum, extenuare quibusdam, quale est fœniculum, aut anethum, aut anisum, aut erucam, aut rutam: omnia vero hæc, dum viridia sunt, assumantur. Fugiantur cuncta, quæ menses ciunt, his enim fluentibus, necesse est, lac imminui: quare etiam venus lactentibus est inimica, lac enim tenue & fœtidi odoris inde fit. Si contingat concipere, adhuc multo fit perniciosius, ac cavendum est, ne illa nutrix ulterius mamillam porrigat. Lac si fuerit crassum ac caseosum, excitat infantibus convulsiones: quare opus est, ut nutrix ante cibum corpus moveat.*

Plures de hoc morbo casus legi possunt in consultationibus Medicis, nuper editis Tom. I. casibus XXVIII. ad XXXII.

C A P U T II.

D E

MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

Defini-
tio C6.
vulsio-
num.

SI ullum morbi genus est, quod immuni ferocitate, ac horrendis visu symptomatibus mortales excruciat, certe sunt motus convulsivi. Hi vero, cum a convulsionibus non nisi nomine differunt, sunt præternaturalis, ac summe violenta partium nerveo-membranosarum & musculosarum, trunci potissimum, ac artuum externorum contractio, a membranarum medullam spinalem, & inde prodeuntes nervos cingentium spasmodica strictura, & impetuosiori liquidi tenuissimi in organa motoria influxu excitata.

§. II.

Diffe-
rentia
convul-
sionum
ab epi-
lepsia.

Hinc mox adparet differentia, quæ motus convulsivos ac epilepsiam intercedit. Quemadmodum enim hujus primaria causa in nerveis illis, quæ cerebrum ac reliquas capitis partes sub nomine duræ, piæque meningis investiant, membranæ residet: ita e contrario convulsionum vera sedes in illis membranæ, quæ spinalem potissimum medullam, ac inde propullantes nervos ambiunt, quærenda est. Differunt non minus utriusque affectus symptomata; licet pleraque ob ætissimum, quo hæ nerveæ invicem gaudent membranæ, consensus, ferme eadem, saltem admodum convenire deprehendantur. Enim vero in ipsa epilepsia observantur mentis alienatio, sensuum tam internorum, quam externorum defectio, spuma oris, pollicum in manus compressio, & denique, si malum cessaverit, omnium gestorum ignorantia. Sed hæc fere a convulsivis

motibus aliena videntur: nam nec mentis error incidit, nec os spumam reddit, nec pollices in pugnum colliguntur: quæ si contigerint, hos cum epilepsia complicatos esse indicant, & malum constituunt convulsivo epilepticum.

§. III.

Proprie malum convulsivum, more spasmodicis motibus consueto, in eas potissimum partes tyrannidem suam exercet, quæ nervosæ, fibrosæ, ac membranaceæ sunt. Sed cum hæc aliis musculosis, glandulosis, cartilagineis, ossisque copiosissime deprehenduntur intertextæ; illas quoque in sævissimarum motionum rapiunt societatem. Atque licet externas potissimum regiones, ac artus excrucient hi violenti motus; attamen ad interiora etiam viscera penetrant, in iisque fontica mala machinari valent.

Obje-
ctum
convul-
sionum.

§. IV.

Variis modis hæc adfectio miseros adoritur: quosdam enim subito absque ullis venturi mali notis prehendit; in aliis autem signis quibusdam sui adventum prænunciat. Horum potissima sunt artuum externorum, maxime pedum refrigeratio, vel formicans sensus; qui etiam os coccygis occupat, & instar auræ frigide per spinam dorsi ascendit. Accedunt hypochondrio sinistro tensivi inflativi dolores, & alvi tanta obstipatio, ut nec flatus, nec excrementa exire queant, nec sæpius tenuissima fistula anum intrare possit, aut etiam glandes ac enemata vi spasmodorum per vomitum cum stercore ejiciantur. Vesica constringitur ætissime, ut urine vel nullæ, vel tenues ac albæ reddantur. In aliis præcedunt oscitationes, pandiculationes, totius corporis tremores; vel etiam præcordiorum anxietates, cum pulsu inequali duro, contracto, cardialgiæ, nausæ, vomitus, cordis palpitationes, degluti-

Signa
convul-
siones
antece-
dentia.

tio.

tionis impedimentum, dolores capitis, dentium, tinnitus aurium, vertigo &c. & tum excipiunt convulsiones.

§. V.

**Paroxysmo-
rum de-
scriptio.** In ipso paroxysmo artus potissimum externi mirum in modum agitantur, huc vel illuc trahuntur, retrahuntur, distenduntur, crispantur, jaectantur, contorquentur, & incurvantur. Mox brachia in tergum retorquentur, ut illis insidere videantur; mox inanibus auram verberant ictibus; mox pedes in varias plagas abripiuntur; mox valide terram quatunt & conculcant; mox spina dorsi incurvatur, & veluti arcum format, pectus attollitur; mox totum corpus obrigescit, & saxo magis immotum tenetur &c. Multos hæc agitationes in eo situ, quo sunt, occupant, nec interram prosterunt; alii more epilepticorum subito concidunt, flent, rident, dentes commordent, ore hiant, linguam exserunt, oculos variis modis contorquent, & capite circumgyrantur. Quemadmodum vero gestus ac motus partium, quos in hoc morbo deprehendimus, mira ac incredibili varietate tristem scenam ludunt; cujus singulares recensiones occurrunt in M.N.C. anno VI. obs. 23. Dec. I. anno 9. obs. 64. Dec. II. anno 3. obs. 77. anno 7. obs. 135. HORSTII epist. 346. &c. ita longe majorem admirationem meretur, & portento videtur simillimum, tales ægros haud raro peregrinas, quas nunquam didicerunt, linguas strepere, & instar vatidicorum futura prælagire. Unde quoque a veteribus pro dæmoniacis habiti fuerunt. Vid. FORESTUS obs. med. Lib. X. obs. LVI. Schol. pag. 486.

§. VI.

**Paroxysmo-
rum so-
lutio.** Superatis accessionibus plurimi infabilem totius corporis, pedumque languorem retinent; multi in animi deliqua, altumque soporem delabun-

tur; quibusdam explosione ructuum, flatuum, vomitu, copiosa lymphæ ex gula rejectione malum solvitur. Sæpius muci vel sanguinis evacuatio per nares, uterum, hæmorrhoides &c. insequitur: quidam clamore, aliisque innumeris modis accessionem finiunt. Ceterum in his ægris somnus esse solet turbulentus, terroris, timorisque plenus; adpetentia ciborum vaga; alvus plerumque segnis & pigra; ægroti ad sudorem difficillimi, ad animi vero passiones, & præsertim *τυμωξ* admodum proni observantur. Accessiones modo longiores, modo breviores, per intervalla mox breviora, mox longiora recidunt: & lunæ mutationes sæpe strictissime observant; quid? quod nota mihi sint exempla, ubi certo anni tempore reversæ, per aliquot dumtaxat menses sævierunt, postea ex toto siluerunt. In sexu sequiori mensium eruptionem vel antecedunt, vel ipsum fluxum comitantur: sumtis epulis frequentiores existunt ac sæviores; & a levissimis causis, præsertim animi affectibus facillime excitantur.

§. VII.

Ferali huic malo præ aliis obnoxii **Convul-
sionum
subje-
cta.** deprehenduntur, qui genus nervosum debile vel ex nativa constitutione, vel aliis causis obtinent; eo magis, si succorum vitalium impura accesserit temperies. Hinc etiam morbus ille non solum per hæreditatem ad liberos transit, verum etiam per longam generis seriem, quasi per manus posteris traditur: maxime si parentes hypochondriaci, hysterici, arthritici, hæmorrhoidarii fuerint, vel mater gravida ad graviores animi commotiones inclinaverit. Ex eodem fundamento pueri, adolescentuli, præ adultioribus; scemina præ viris huic affectui sunt expositi: ad quem etiam proclives reperiuntur, qui animi sensibilioris & ingenii acutiores sunt,

sunt, veluti cholericis temperamento præditi.

§. VIII.

Causa Sed missa motuum convulsivorum historia, pathologiam aggressuri, causam illorum proximam in membranis medullam spinalem cingentium, & inde productarum partium nervosarum valida ac violenta strictura ponimus. Hinc patet, in convulsionibus illas dumtaxat partes agitari, quæ ex spinali medulla nervos suos mutuuntur: cum autem diætæ membranæ cum cerebri meningibus, cujus sunt productiones, intima communione gaudeant; cognitum facillimum est, cur convulsi cum epilepticis motibus frequentius complerentur; quin & in hos læpenumero transeant.

§. IX.

Structura medullæ spinalis. Hæc, ut eo clariora fiant, haud ignorari oportet, medullam spinalem esse cerebro similem, ex parte alba seu medullari, & cinerea compositam, cerebro continuam: (vid. HIPPOCRATES L. de carnibus Sectio III. GALENUS L. XII. de usu partium Cap. XV. VESLINGIUS Anat. Cap. XIV. pag. 224.) uno communi membranaceo involucro, quod spondylis vertebrarum adheret, & tribus propriis membranis, intima secundaque a pia cerebri meninge productis, tertia ex dura matre propagata investitam, & intra specum vertebrarum reconditam. VIEUSSENS *Neurograph. Lib. II. cap. 1.* Gaudet illa valis tanguiteris arteriosis pariter, ac venosis, per ipsam illius substantiam disseminatis. Recipit nimirum arteriosos ramos ex arteriis vertebralibus, & trunco aortæ descendente: ex quibus refluus cruor per venulas primum in sinus vertebrarum venosos, in venas vertebrarum, venam sine pari, aliasque venulas, & tandem in venam cavam ascendentem effunditur. Vid. VIEUSSENS loc. cit. Tab. XVIII. fig. I. II. III. Denique ea potissimum hujus medullæ videtur esse functio, ut varios e sinu suo nervos

emittat; quorum triginta sunt paria, & duo nervi spinales, accessorii a WILLISIO dicti, qui ad par vagum tendunt. *Ibid. Tab. XIX. fig. 11.* Hi ergo nervi primum ad mûculos cervicis, colli, pectoris, dorsi, abdominis, artuum superiorum & inferiorum tendunt, harumque partium motui inserviunt; deinde per interna pectoris ac abdominis viscera distribuuntur, membranas in iis obvias constituunt; & denique varios insignesque ramos ad mûculos externos faciei capitisque dimittunt, & ad horum motum multum contribuunt.

§. X.

Hanc allegatam causam, quicumque cum omnibus morbi symptomatibus rite comparaverit, facile illorum nexum rationalem invenire, ac causam mechanicam reddere poterit. Sed notandum est, hanc dictarum partium convulsivam irritationem duplici contingere posse ratione: namque vel ipsæ spinalis medullæ membranæ primario irritantur, convelluntur, & in hanc convulsionum societatem alias sibi connexas partes abripiunt; vel harum partium quædam prius spasmodice afficiuntur, & hanc distentionem cum medulla spinali communicant; ex qua ad alias iterum deferuntur regiones. Hac ratione, quid obstat, quo minus prioris generis convulsionem idiopathicas, posterioris sympathicas adpellemus.

§. XI.

Inter causas autem mediatas, quæ ad spasmodicam hanc medullæ spinalis constrictionem disponere valent, principem locum occupant graviores animi passiones: quibus ad inducendos non minus, quam fovendos hosce diros motus nihil est efficacius, maxime si externum trigus, & diætæ errores accesserint. Memorabilem de dira convulsione, ex subita animi consternatione ob commissum antea stuprum ex-citata causam allegat HENRICUS ab HEER *obs. XXIV.* & quid frequenter, quam homines, præsertim juveniores ex gravi terrore ac iracundia veh-

Differētia convulsionum idiopathicas, & sympathicas.

Convulsionem ab animi affectibus.

hementissime convelli? Eximia inprimis in hisce morbis excitandis, nimia libidini, venerisque præmature aut immodico exercitio vis est: unde quoque coitus parva epilepsia vocatur.

§. XII.

Convulsiones ex vicio humorum.

Deinde inter horrendi hujus mali causas materiales recte collocatur factorum vitalium vitium; eorumque præsertim dyscrasia quædam acris, salina, scorbutica. Hinc sæpenumero nascuntur convulsiones ab arthritide, podagra, scabie, purpura &c. intra corpus retropulsis; & his iterum ad externum habitum, & artus erumpentibus, denuo mitigantur. Quum autem porro impuritati humorum inducendæ nihil magis faveat, quam ipsorum abundantia, vel spissitudo; maxime si excretionibus naturalibus per sudorem, vel alvum, vel etiam sanguineam hæmorrhoidales, ac uterinæ fuerint imminutæ aut suppressæ: facile patet, cur morbis hypochondriacis, hysteriis, mensium ac hæmorrhoidum obstructione tentati, hisce convulsivis spasmodicis præ aliis observentur obnoxii. Hinc quoque crebra obvium est experientia, quod virgines, menstruum nondum passæ excretionem, sævis convulsivis, spasmodicisque tententur agitationibus; quæ orto mensium fluxu sæpenumero cessare deprehenduntur.

§. XIII.

Convulsiones ex vicio primarum viarum.

Si ulterius inquiramus in eas nervosas partes, ex quibus stricturæ convulsivæ ad spinalis medullæ membranas propagari solent: has inter principem locum sibi vindicat membranaceus ventriculi ac intestinorum canalis, cujus vellicationes efficacissimam causam universi generis nervosi distentionibus suppeditant. Ipsæ enim hæ partes vi fabricæ earundem nervo-membranaceæ insignem proclivitatem possident ad suscipiendos motus irregulares, & a levissima causa graviter afficiuntur. Cum autem ventriculus nervos suos primum ab octavi paris ramo externo tam dextro, quam fini-

stro; deinde etiam a nervis ex prima, secundaque dorso vertebra emergentibus, & in costalem ramum abeuntibus mutuatur; & intestina ramos nervos a ramo octavi paris interno, cum intercostali concurrente, & plexum mesentericum formante adipiscantur: ratio in aprico est, cur harum partium stricturæ ad membranas spinalis medullæ, & universum nervorum genus facillime propagentur.

§. XIV.

Tali ratione non frequentiores occurrunt convulsiones, quam quæ in duodeno potissimum intestino primariam agnoscunt sedem: in quo stabulantes cruditates acidæ, atque viscidæ, ob concursum biliosi ac pancreatici succi, promptissime acrem, ac causticam fere indolem acquirunt. Sic notabilem casum de catalepsi cum horrendis convulsionibus, cujus fomes in primis viis hæsit, recensent M. N. C. dec. III. anno III. obs. 138. Hinc etiam remedia acria, caustica, atque venena, rodendo membranas intestinorum, convulsiones universales excitare valent. Sic has a vino lithargyrio dulcificato abortas referunt M. N. C. Dec. III. anno IV. obs. 30. pag. 81. Et quem fugio, purgantia acriora idem sæpius excitasse malum? Conf. iterum M. N. C. dec. II. anno VII. observ. 162. Hæc omnia eo certius fiunt, faciliusque, si scorbutica concurrat diathesis: hinc de convulsionibus epilepticis violentis ex clystere acriori in doloribus ventris scorbuticis incaute adplicato excitatis notabilem recensent observationem M. N. C. obs. 77. dec. II. anno 3.

§. XV.

Huc etiam pertinent observationes, quarum innumera a probatissimis autoribus prodita leguntur, de vermicibus in intestinis stabulantibus, admittendas motuum convulsivorum species, ambulatorias, rotatorias &c. maxime in pueris excitantibus: quales notatu dignos casus reperies apud GEORGIUM HORSTIUM epist. medicin. Sect. III. pag. 377. M. N. C. d. II. a.

In duodeno latet sæpius fomes convulsionum.

Convulsiones a vermicibus.

d. L. a. VI. obs. 187. item Dec. III. anno III. obs. XCIX. & FORESTUM obs. med. L. X. obs. 117. Si in causas inquirimus, illæ non solum in rosionibus ac vellicationibus intestinorum, quæ quidem in infantibus locum obtinent, consistunt: verum, ubi in adultioribus contingunt, magis morbis in intestinis vermibus sunt accensendæ; qui putredinosum vaporem spargunt, ac nervoso generi insinuant: unde in hisce casibus halitus oris sæpius deprehenditur foetidus, ac cadaverosus.

§. XVI.

Quum porro vesica urinaria atque uterus ramos suos nerveos accipiunt ab interni octavi paris rami infimis ramulis pariter, ac quibusdam ossis sacri propaginibus: facile judicari potest, cur harum etiam partium vellicationes, spasmi, atque graviores læsiones in convulsiones abeant. Quot innumera sunt exempla convulsionum epilepticarum ex suppressione urinæ productarum? teste celeberrimo ETTMULLERO *Coll. Practic. Par. II. Tom. I. pag. 658.* Ut omnia silentio præteream; haud rara sunt exempla, quod peculiare artuum convulsivæ motiones in parturientibus observentur; quando nempe spasmi uterini superiora petunt, & nervos medullæ spinalis invadunt. Unde manus atque collum sæpius hinc inde ex uno latere ad alterum agitantur, pectus valide attollitur, contremiscunt membra, totumque corpus: & nisi conquiescant, & ad foetum expellendum rursus deriventur, infanti non minus ac matri satis grave, ac ipsius vitæ minantur periculum. Quamvis enim notissimum sit, nullum partum absque motibus spasmodico-convulsivis obtineri: probe tamen tenendum est, eorum sedem in utero potissimum, esse sacro, vicinisque musculis naturaliter residere debere. Quando vero a variis causis simul ad superiores corporis regiones propagantur; medullæque spinalis superiorem partem oc-

cupant; varias horrendas, tristesque ludunt tragoedias.

§. XVII.

Non minus externas ipsius medullæ spinalis pariter, ac aliarum remotiorum etiam nervosarum partium læsiones insequuntur horrendæ convulsiones. Fracturis atque luxationibus vertebrarum dorsi, ubi festucæ ossæ pungunt spinalem medullam, supervenire motus convulsivos, cuivis chirurgorum notum est. Et quem fugit, quod graviora nervosarum partium vulnera, nervorum vel incauta venæsectione, vel aliis causis inductas puncturas ac vellicationes, gravissimæ excipiant convulsiones? Talem casum de convulsionibus ex nervo in manu puncto subortis annotavit RHODIUS *obs. cent. I. obs. 32. & 50.* ex punctura nervi per venæsectionem male peractam FORESTUS *obs. Lib. X. obs. 118. & 119.* ex vulnere *obs. 120. &c.* quid? quod de motibus hisce violentis ab unguibus incaute resectis casum adferat RHODIUS *loc. cit.* Hinc quoque puncturæ, vulnera, atque læsiones quarundam capitis exteriorum partium & musculorum sæpius in convulsivos motus abire deprehenduntur, & hos quidem a læsione muscoli temporalis excitatos vidi. Nec etiam mirum: nam ex nervo secundo verticali rami quidam sursum per aurem externam reflexi, varios ingrediuntur faciei musculos, annotante VIEUSSENS *Neurograph. Tab. XXIV.*

§. XVIII.

Eidem fundamento innituntur convulsiones ab ictu variorum insectorum productæ. Harum admirandam speciem a morfu muscæ majoris allegant A. N. C. *dec. I, anno LX. obs. 65.* Has præprimis stupendas artuum, dorsi que agitationes, incurvationes, jactationes cum turbata etiam phantasia stultas, ab ictibus moribusque ira perterritorum insectorum excitari, multæ a probatissimis medicis conscriptæ attestantur historiae: ex quibus etiam clarissimum fit, valde exilem, & ad-

Con-
vulsi-
ones ab
exter-
nis læ-
sionibus.

Con-
vulsi-
ones ex
læsione
vesicæ
& uteri.

Con-
vulsi-
ones ab
ictu &
morfu
animæ-
lium.

modum perniciosam esse illam materiam, quæ tantos tumultus, & irregulares motus in universo nervorum, nervosarumque partium systemate suscitare valet.

§. XIX.

Prognosis morbum convulsivum. Quamvis horrendum, terrorisque plenum hoc malum adpareat: neutiquam tamen adeo funestum est, ut quos corripuit, subito occidat. Ubi recens est, ætas junior, ac reliqua corporis constitutio integrior accesserint, spes est facilioris ac brevioris curationis. Quod si sanguinis naturales excretiones per uterum aut hæmorrhoides suppressæ hunc affectum foverint; hic illis iterum revocatis omnino mitigatur, ac prorsus depellitur. Contra vero, si humores spissi ac impuri sunt, excretiones suppressæ manent, temperamentum accedit sensibilius, ætasque provectior, ac ipsum malum vel hæreditarium, vel temporis diuturnitate in pertinacem habitum degeneratum est, per arduum omnino videtur, illi penitus mederi. Tum enim non solum fluidæ partes peccant; verum etiam solidæ nervæ, in quas acris halituosa materia veluti impacta, ac jus hospitii nacta est. Præterea nervi, dum sub violentis concussionibus admodum extenduntur, loco fluidi tenuissimi ac ætherei adimplentur vapore crassiori aereo, & hinc difficillime in naturalem reducuntur statum. Exinde quoque his morbis obnoxiorum hominum insigne, quo sub paroxysmo pollent, robur derivandum est. Haud etiam raro, accidentibus præsertim mala victus observatio, ne, aut perversa medicatione, convulsiones abeunt in veram epilepsiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam. Et denique quicumque his pereunt, apoplexia abripiuntur: hinc in dissectis cadaveribus in ipso cerebro vel vatorum a stagnante in his sanguine infarctus, ac distensio; vel cruori aut seri hinc inde in ventriculis cerebri, vel medulla oblongata extravasatio in conspectum veniunt.

CURATIO.

§. I.

Convulsivos motus expugnaturus, Indicationes tres occurrunt potissimum indicationes, quarum prima est, ut causas materiales malum foventes corrigat, ad exitum præparet, & opportune e corpore ejiciat: deinde violentas & irregulares partium nervosarum motiones demulceat; ac denique ne more ipsis consueto iterum recrudescant, genus nervosum corroboret. Ante omnia vero, maxime si paululum inveteratus fuerit affectus, monendus est æger, ut curationem summa patientia per aliquod tempus protrahat. Neque enim illam multis ac drasticis remediis perficere, sed magis blandis, ac nature congruis instituere convenit præsidis; quæ patientia, ac temporis diuturnitate adjunctæ omne curationis momentum absolvere possunt.

§. II.

Itaque, circa curandi rationem generatim ita tenere oportet. Quod si malum juxta Hippocratem a nimia humorum repletionem subortum; aut sanguinis justo copiosior moles, aut spissitudo cum pulsu magno fuerit præsto, & præsertim temperamentum accedat sanguineum: a sanguinis detractione auspiciis curationis capiendum est, pertusa vel in brachio, vel pede vena. Neque etiam minus pro ratione plethoræ venæsectiones bis vel ter in hoc morbo iterandæ; vel etiam scarificationes interponendæ sunt. Præstat vero paroxysmo soluto, quam in ejus accessione sanguinem mittere: non semel enim inde longe truculentiora; & diutius perseverantia animadverti symptomata.

Venæsectio ubi celebranda.

§. III.

Deinde vero nunquam fere vidi debellatos motus convulsivos, nisi accedente recta victus ratione. Quam obrem inveteratis potissimum convulsionibus accommodatissimum est, aerem, locumque, præsertim si vappidus nimium

Dietætica ac simplicissima præsidia.

mium ac humidus exstiterit, permutare; atque sub cœlo sereno ac clementiori vivere, itineribus ac crebris exercitiis corpus sedulo movere. Cibi etiam seligantur congrui, molliores, ac concoctu faciliores; omnesque potus calidiores, spirituosi, vinosi ac cerevisiarum evitentur: quorum in locum pro potu ordinario assumenda sunt decocta ex radice scorzonerae, rasura cornu cervi concinnata, aut serum lactis, aut acidula Selterana. Tum quoque in usum vocanda sunt pediluvia, quæ ex sola aqua fluviali, fursuribus triticeis ac floribus chamæmeli parari possunt. His dumtaxat tepidioribus circa lecti introitus pedes paullo profundius immittere, & tum in lecto leniter sudare oportet: sic enim humorum circuitum promovendi, & stricturas spasmodicas consopendi, egregiam possident virtutem.

§. IV.

Laxantia ubi
fieri ad-
hibenda.

Inprimis vero nihil molendum est, nisi alvus simul conservetur aperta: quo quidem fine, si pigra est, & officio suo haud respondet, conducunt vel pilula balsamica, vel infusa ac potiusculæ mannatae, vel manna loco sacchari ex infuso calidiori sumpta, vel denique, si plane obstructa fuerit, clysteres emollientes, fortiter oleosi etiam iterandi. Quando vero mali fomitem in primis viis residere, certa sunt indicia; consultum est, præsertim circa lunæ mutationes emeticum cum laxante jungere; & e.g. decocto mannato, quod recipit unam mannæ unciam, grana duo vel tria tartari emetici admiscere: ut per superiora pariter ac inferiora sufficiens humorum vitiosorum fiat evacuatio.

§. V.

Aquæ
simplicis
usus.

Inter simplicissima, ac diætetica, quæ morbis convulsivis incredibilem ferre solent opem, remedia præstantissimum est aqua simplex, naturali frigidity largius hausta: qua sola atrocissimas convulsiones profligatas vidi. Ea namque levitate ac fluiditate sua minima corporis nostri vascula pene-

trat, cruorem magis fluxilem reddit, partes roborat, humores atque vapores acres sulphureos involvit, ac leniorem excitando sudorem, secum e corpore ducit. Id circo etiam congruus, ac bene ordinatus acidularum, ac thermarum temperationum usus insignem in his morbis pollicetur utilitatem.

§. VI.

Quod si speciatim in pubertatis vel adolescentiæ annis a nimia vel intempestiva venere, aut ira, aliisque animi commotionibus originem traxerit malum: cavendum est ab omnibus, quæ commotionem & orgasmum in partibus fluidis concitant, vel solida impetuose movent, & ad graviores stricturas proritant; veluti sunt aromatica, acria purgantia, emetica, calidiora omnia, spirituosiora, fortiores corporis & animi motus. Contra vero, major spes in diæteticis, emollientibus, demulcentibus, nutritivis collocanda est: quo fine cura lactis bubuli, vel asinini, vel etiam feri lactis, nec non balnea ex aqua dulci, affuso lacte parata insignem merentur commendationem. Non minus conferunt juscula gelatinosa, nutrientia, decocta ex radice Scorzonerae, hordeo, rasura cornu cervi, eboris, & carne viperarum parata, pro potu ordinario usurpanda: decoctum succoladae tenuius, aliaque. Jungenda his denique motus spasmodicos demulcentia remedia, anodyna & specifica: quorum inferius fiet mentio.

§. VII.

Quandocunque verminosa colluvies aniam, causamque præbuit convulsionibus: tunc ad hos expellendos atque enecandos intentio medendi debet ferri. At vero probe notandum, non omnia hic invenire locum anthelmintica specifica, uti alliacea, vitriolacea, venerea, aloetica, acriora purgantia, & mercurialia incaute adhibita: quippe quæ verminibus quidem adversantur, simul vero partibus nervosis inimica sunt. Operæ magis erit pretium, exterminis pugnare remediis: quæ inter cly-

Curatio
mali ab
animi
affecti-
bus, vel
nimia
venere
ortu.

A ver-
minibus
& pri-
marum
vitiis
inducti.

ste-

Herres ex lacte, ac dulcibus, oleosisque parati; & linimenta purgante prædita virtute, veluti unguentum de arthanita, externe umbilico atque abdomini applicata palmam obtinent. Quæ interne exhiberi possunt anthelmintica, si mul roborantem ac nervinam possidere debent efficaciam, uti semen santonici, vel in pulverem, vel essentiam minus spirituosam redactum; vel mercurius dulcis, si cum duabus cinnabaris medicinalis partibus miscetur, & cum extracto tanacetii, rhabarbari atque centaurii minoris in formam pilularum redigitur. Aliis primarum viarum vitis, fordibus acidis, biliosis, viscidis opponenda sunt incidentia, resolventia, digestiva, absorbentia, acrimoniam attemperantia, ac leviter evacuantia vel emetica, vel laxantia. Si acriora purgantia, caustica, venenosa remedia malum introduxerint: eorum aculei remediis pinguibus, oleosis, mucilaginosi atque lacticiniis sunt obtundendi.

§. VIII.

Si mensium suppressio horrendum hocce malum sustentaverit, probe cavendum, ne emmenagogis aliisque calidioribus medicinis, & quæ vulgo solent adhiberi, eorum revocationem tentemus. Hoc in casu præstat balnearum naturalium, & aquarum thermalium usu; venæsectionum prudenti administratione; pediluvii tepidioribus, pilulis balsamicis, infusis calidis ex floribus melissæ atque riliæ, pulveribusque temperantibus humorum æqualem circulum restituere: tum motus partium solidarum irregulares antispasmodicis, ac anodynis, veluti est liquor meus anodynus, cum essentia castorei maritatus, quod præstantissimum omnium est medicamentum, coercere, ac his denique sedatis imbecillas partes corroborare. Quod si vero hæmorrhoidum suppressio, vel imminutio malo dederit pabulum, præter commendatorum remedium, & venæsectionum usum, hirudines ad anum applicatæ egregium spondent emolumentum.

Hoff. Syst. Tom. VI.

§. IX.

Haud raro contingit, ut sudores re-tropulsi, excretiones ulcerosæ, scabiosæ, purpuraceæ repressæ, aut motus arthritici vel podagrici intra corpus acti malum convulsivum inducant. Hoc in casu acrimoniæ primarum viarum temperandæ, simulque spasmodicis stricturis demulcendis egregie conveniunt pulveres absorbentes ex lapidibus can-crorum, pulvere marchionis, succino præparato, cinnabari, nitro, antimonio diaphoretico, & extracto croci castorei confecti. Vesperis assumi potest liquor meus anodynus cum refracta dosi spiritus bezoardici Russii & castorei remixtus; aut pilulæ antispasmodicæ, quæ ex extracti millefolii, florum chamomillæ, herbæ cardui benedicti, ana-drachma una, theriacæ, succini, cinnabaris, ana drachma dimidia, croci granis duodecim, & olei chamæmeli veri guttis octo parantur; quibus crebra interponi debent laxantia. Tum denique cura lactis asinini cum acidulis Selteranis remixti, aut etiam serila-tis in usum vocanda, & per aliquot hebdomades, interposita quandoque manna, cremori tartari nupta, pro-trahenda est.

§. X.

Tali ratione remotis causis materia-libus, præsertim crassioribus, si ad-huc resisterint motus convulsivi: illis obviam eundum est remediis motus es-frænes sedantibus atque specificis, quæ vaporis subtili sulphureo, nervis impa-cto, & mali genuino pabulo sunt ini-mica. Ad eorum censum præprimis pertinent antispasmodica ac antepile-ptica sic dicta specifica, quæ ex regno animali petuntur: horum enim tra-grantia quadam, olfactu mox perci-pienda, revera halitibus istis graveo-lentibus, convulsionum nutritibus ad-versatur, eosque specifica virtute in-fringit. Hoc nomine insignem meren-tur laudem rasura dentis hippopotami, eboris, lapidis manati, ungula alcis, crani humani, item secundina ac san-guis humanus exsiccatus, viscera vipe-

A topi
prestit
sudori
bus,
scabie,
poda-
gra.

Specifi-
ca.

C

ra-

Ab ex-
cretio-
num
sangu-
nearum
suppres-
sione su-
stentati.

rarum & serpentum, eorumque cor, fel & hepar, tali leporum siccati atque pulverisati, aqua hirundinum cum castoreo, maxime omnium pulvis lumbricorum terrestrium majalium. Neque minus quædam medicamina ex regno vegetabili ac minerali desumpta sunt efficacissima: quæ inter carbones tiliæ pulverisati, extractum croci, flores & radix peconie, papaveris rhæados, cinnabaris medicinalis &c. digna sunt, ut commendentur. Huc quoque spectant, & singulari fructu adhibentur remedia sedativa; ac sic dicta anodyna; veluti sunt liquor meus anodynus, cum essentia castorei mixtus: pilulæ de cynoglossa, si cum auro fulminante & cinnabari nativa commisceantur, pilulæ Wildergansii, quæ remota crassiori materia, habituales motus insigniter refrænant, ac consopiant. Quorum, ut & roburantium, tertiæ indicationi satisfaciendum, amplior sit mentio precedente capite de epilepsia.

§. XI.

Externa
remedia.

Neque vero negligenda sunt externa remedia, quæ inter unguenta ac linimenta nuchæ & spinæ dorsi inungenda non carent sua laude. Horum præcipua ingredientia sunt axungia humana, taxi, ursi, muris alpini, pinguedo castorei, viperarum; quibus admisceantur olea destillata v. g. rutæ, lavendulæ, majoranæ, rosmarini, nucistæ &c. & ad meliorem penetrationem aliquot spiritus salis ammoniaci volatilis guttulæ. Sed notandum est, olea destillata in subjectis, quæ illa perferre nequeunt, omitrenda; & solis axungis, ac mucilaginosi utendum esse. Tum vero omnibus præferri merentur balnea aquæ dulcis circa tempus invasionis usurpata: a quorum usu lenis provocetur sudor, vel ipsa natura sponte ad hunc inclinante, vel adjuncta infuso theiformi ex floribus tiliæ, quæ peculiaris sunt virtutis, primulæ veris, hyperici & radice valerianæ parato: quibus sæpius horrendæ accessiones anticipantur.

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Quandocunque in convulsivis moribus, a vermium collavie productis mercurius dulcis cum purgante exhibetur, probe observandum est, ut ante hujus, aliorumque anthelminticorum usum demulcentia mucilaginosa, ut oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, vel lac ipsum sumatur, vel etiam superbibatur, quo stricturæ intestinorum hisce demulceantur.

Circa
mercurialia in
convulsionibus
verminosis.

§. II.

Quamquam venæsectio sæpissime locum habeat in hisce adfectibus, maxime si plethora, aut humorum spissitudo, dyscrasia, aut mensium vel hæmorrhoidum suppressio præsto fuerit, vel etiam caput adficiatur graviter: probe tamen cavendum est, ne simul & semel larga cruoris detrahatur copia, nec temere ac promiscue adhibeatur. Quum enim malum, si sæpius revertitur, longe frequentius a benigni sanguinis defectu, quam nimia illius mole proficiatur: facile fit, ut ab immoderata illius missione vires imminuantur, stomachus debilitetur, perspiratio retardetur, & præsertim in corporibus haud manifesto plethoricis majus damnum excitetur, quam emolumentum. Neque etiam in latere affecto eam instituere convenit, nec in ipsis æquinoctiis, sed quatuordecim circiter ante, vel post illa diebus: quoniam hisce temporibus mali accessiones plerumque sunt graviores, in quibus nihil molendum est.

Circa
venæsectionem.

§. III.

Ubi suppressæ hæmorrhoides foveant convulsiones, & jam lienis tumor, ac vasorum obstructions concurrerint; præmissis præmittendis non præstantius quicquam reperitur martialibus. Unde laudem meretur sequens infusum vinosum: Recipe radicis zedoariæ, cichorei ana unciam semis, summitatum centaurii minoris, florum hormi-

Martialium
usus.

ni ana pugillos quatuor, corticum citri recentium unciam semis, passulorum minorum uncias duas, vini Rhemani mensuram unam: mixta, lenique calore digesta ad usum reserventur.

§. IV.

Cautela circa volatiliu u-
sum.

Nihil deterius est in hisce morbis convulsivis, quam ea remedia exhibere, quæ humores in graviores rapiunt commotiones, utpote, qui ad hasce subeundas tum sunt promptissimi. Quare cane pejus & angue fugienda sunt omnia calidiora, spirituosiora, volatilia, tincturæ ac essentia calidiores, nec non crudiora adstringentia, narcotica, opiata: quippe quæ non solum ipsas mali accessiones revocant, verum etiam malum reddunt deterius, ac per-
tinacius.

§. V.

Circa balneo-
rum ac
lactis
curam.

Ad balneorum usum non temere statim transeundum est: sed bene providendum, ne repleto sordibus duodeno, vel sanguine nimis copioso, impuroque existente, hocce curationis genus ineamus. Verendum enim est, ne ubi quid ejusmodi vitii in corpore hæreat, materia malignitas, remedii ope excitata per totum corpus diffundatur. Idem circa lactis curam, in cujus locum subjectis biliosioribus magis convenit serum lactis, præcipiendum est: ad quam non prius accedere oportet, quam si primæ viæ a sordibus purgatæ, iisque ac visceribus sua constet integritas. Talis curatio tutissime vel adulto, vel præcipiti vere instituitur.

§. VI.

Circa laxantia,
acque
linimenta.

Alvus in hisce morbis semper existat lubrica, eo magis necesse est, quo vehementius, illa existente obstructa, observatur malum. Huic vero scopo inserviunt laxantia blanda, rhabarbarina, passulata, mannata, clysteres, ac victus emolliens. Linimenta autem, licet in demulcendis ac relaxandis spasmis eximie sint efficacia: tamen consultius remittente paroxysmo, quam sub ejus vigore inunguntur; maxime si corpus antea in balneum fuerit ingressum.

§. VII.

De specificis antepilepticis pariter ac spirituosioribus roborantibus probe tenendum est, ne in mali principio, sed omni materiali atque crassiori causa subducta demum exhibeantur. Hac enim remota cessant sæpius convulsivi motus, absque specificorum ope. Et notabile est, horum efficacissimam esse virtutem in malo ab animi affectibus inducto atque sustentato, & si viscera adhuc fuerint integra: tali enim ratione juvenem, qui per sedecim annos di-
ris epilepticis laboraverat motibus, per datum, præmisso vomitorio, pulverem meum antepilepticum, felicissime restitutum vidi.

§. VIII.

Quod denique mali præservationem attinet, illa optime recto rerum non naturalium usu impetrabitur. Æger nimirum aere puro, sereno, ac temperato utatur: & cum Hippocrates Sect. II. aphor. 45. juvenibus per cœli mutationem a convulsionibus liberationem promittat: igitur peregrinatio ex locis præsertim paludosis, frigido-humidis, crasso & denso aere stipatis, ad loca altiora, sicca, salubriora plurimum suadenda erit. Vitandus quoque est decubitus in terra humidiori, diuturnior in aere vitioso, vesperi, & circa noctem obambulatio, item die sole fervidiori existente. Victus sit facilis, potui inserviant vel aqua frigida, vel medicata, vel infusa calida; animi conservetur hilaritas; venus sit parcissima, motus corporis exerceatur; somnus plenior capiatur; alvus servetur lubrica, ac ne cumuletur moles sanguinis, congruis venæsectionibus, aut scarificationibus prospiciatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Adolescens octodecim annorum, constitutionis tenerioris, biliosior, & valde sensibilis, horæis frustibus large indulgens, incidit autum-

Circa
specifi-
ca.

Methodus præ-
serva-
toria.

Con-
vulsio-
nes ex-
stabilis
retror-
pulsio.

no in scabiem: ad quam abigendam absque proportionata evacuatione, statim utitur externis unguentis ex sulphure, oleo olivarum & nitro paratis: quibus quidem repellitur scabies, mox autem iterum efflorescit. Paulo vero post, cum brumali tempore sub gelu intensissimo per aliquot horas versaretur, protinus & penitus evanuit scabies, ac æger habuit optime. Tum accidit, ut hausto sub epulis vino Sect, elapsis aliquot horis de summa præcordiorum anxietate, ac atrocissimis imiventris torminibus conquereretur. Advocatus medicus ordinat clysterem oleosum, ac interne essentiam carminativam & antispasmodica præscribit: sed paullo post invadunt ægrum violentissimæ convulsiones epilepticæ, cum ejularum atque clamore maximo, pulsu aucto ac artuum immani agitatione stipatæ. Adstantes, venenum sub vino Sect propinatum fuisse rati, medici opem denuo implorant: qui ob nimiam ingurgitati vini copiam, lene ex tribus tartari emetici granis concinnatum exhibet emeticum felicissimo successu. Namque redibat quidem malum, sed longe mitius; & tandem, adhibita convenienti medicatione penitus est debellatum.

Epicrisis.

Præsens malum a scabie repulsa originem traxisse, luculenter patet. Ad illam vero intra corpus repellendam nihil magis valet, quam frigus ac purgantia; quibus motus humorum, qui in scabiosis hisce morbis in corporis potissimum superficie vigent, ad centrum magis convertuntur, transpiratio impeditur, & sic impura salia in massa remanent sanguinea. Hæc naturæ sunt acris, & fere causticæ, atque, si ad internas nervosasque partes cum succis perveniant, illisque firmitus inhæreant, fontica machinantur mala, atque gravissimos motus spasmodicos & convulsivos inducunt. Noxiosissimam hanc æ efficaciam eo magis exserunt, si hu-

mores vitales vehementius commoveantur ac exagitantur; uti quidem in præsentis casu nimio vini Sect potus factum est. Curatio igitur binis absolvitur indicationibus, nimirum ut primum, aucta transpiratione, salinæ sordes ad corporis propellantur habitum; deinceps motus convulsivi consopiantur. Priori scopo satisfacimus pulvere, qui ex pulvere marchionis, nitro, cinnabari nativa, succino, antimonio diaphoretico & aliquot theiæ cœlestis granis componitur; atque infuso theiformi, quod habebat radicem chinæ, herbam veronicæ & flores sambuci: alteram vero indicationem mixtura ex essentia castorei, & liquore meo anodyno concinnata impetravimus; & hisce, subjunctis laxantibus ægrum restituvimus.

OBSERVATIO II.

Virgo generosa, octodecim annorum, sanguine succisque plena, habitus corporis laxioris, spongiosioris, vitæ sedentariæ addicta, atque cibis horæis, nimioque aceti usu per plures annos delectata, vehementi aliquando brevi ante mensium eruptionem percellabatur terrore. Insequutus uteri fluor erat parcius, atque vehementi præcordiorum angustia, dolore artuum tensivo, ac oscitationibus stipatus. Brevi post extrema frigebant; thorax horrendis convulsionibus attollebatur, cum molestissima præcordiorum constrictione; cor palpitabat vehementissime; dolor tensivus, a cordis scrobiculo ad spinam usque dorsi protensus insigniter adfligebat, atque præsertim in faucibus difficilis deglutitio cum sensu infixi pali percipiebatur. Præterea tussis aderat sicca, nausea, conatus vomendi, vasorum capitis turgescencia, narium siccitas, atque ingens bibendi desiderium, cum alvo pertinaciter obstipata: quæ symptomata per intervalla recrudesciebant, & circa menstruum periodum pertinacius inhærebant. Adhibita fuerunt præter venesectionem varia remedia antispasmodica tam si-

Con-
vulsi-
ones ab
immi-
nuto
menstrui
fluore.

xa quam volatilia, nec non anodyna: quæ quidem malum mitigabant, penitus vero exstirpare non poterant. Tandem meæ se tradidit curationi; quare ipsam in balnea erebro descendere jussi, & deinde pilulas meas balsamicas, ac pulverem antepilepticum propinavi: quorum ope perfecte restituta fuit sanitati.

Epicrisis.

Hic affectus spasmodico-convulsivus sedem suam potissimum habuit in ea medullæ spinalis parte, quæ intra specum vertebrarum dorsi ac colli continetur. Namque haud ignorari oportet, convulsionum causam non semper in tota spinali medulla hære; sed sæpius unam vel alteram illius partem dumtaxat occupare; unde etiam particulares artuum ac corporis agitationes derivandæ sunt. Causam vero materiale sævioris hujus affectus suppeditavit humorum vitium; qui per vitam sedentariam, atque diætam crassam acidamque accumulati, spissiores, quin & impuri fuerunt redditi: imprimis vero acidæ ac viscidæ cruditates in intestino duodeno generatæ, ansam dederunt flatulentis ac spasmis imi ventris; quibus accedente vehementi terrore sanguis exitu suo per loca uterina destitutus, ad superiores partes, maxime præcordia regurgitavit; ibidemque stagnans, nerveas membranas vellicavit, & sic continuata ad membranas medullæ spinalis strictura, convulsivum inductum fuit malum. Quare ea fuit medendi intentio, ut imminuta per venæsectionem sanguinis mole, menstrua restitueretur purgatio; humores ad peripheriam & inferiores corporis partes revocarentur; ac denique violenti motus consopirentur. Quibus quidem scopis accommodatissima fuerunt balnea temperata; quæ tensas partes relaxandi, ac æquabilem sanguinis circuitum promovendi, egregiam obtinent virtutem; ut tum denique ad sedandos violentos motus, pulvis antepilepticus cum fructu adhiberi potuerit.

Hoff. Syst. Tom. VI.

OBSERVATIO III.

Virgo annorum viginti, & quod ex-
currit, temperamenti sanguineo-cho-
lerici, annuo circiter abhinc tempore
post cibum ab ira vehementissimum,
altero die vomitibus afficiebatur per sex
integras hebdomades, quibus omnia,
quæ assumerat, protinus ore reddebat,
& insuper assidua ventriculi pressione,
capitisque doloribus infestabatur. Hi-
sce vero symptomatibus improvida cu-
ratione per opiata & martialia cum sto-
machicis elixiriis mixta consopitis, suc-
cesserunt spasmodico-convulsivæ mo-
tiones, pedum atque brachiorum, ac
si ferram duceret, aut malleo quid per-
cuteret, conjuncta spiratione celerissi-
ma. Paroxysmi sæpius redibant quoti-
die, nec nisi per quædam minuta inhæ-
rebant: ac tandem vomitibus iterum
complicabantur, & cum hisce per ali-
quot hebdomades alternabant. Neque
tamen minus alvus aperta erat, & men-
ses rite fluebant. In tali rerum statu
post remediorum quorundam calidiorum
usum, vena in pedibus secabatur: quo
facto accedebat febris intermittens,
admodum irregularis; sub qua cessabant
motus violenti, & datis subinde
pilulis balsamicis remittebant quoque
vomitus; ventriculi autem pressio, &
capitis dolores adfligebant. Verum
enim vero uterque affectus brevi post
recrudescebat denuo, & ludebat variam
valde scenam: siquidem mox alter,
mox uterque evanescebat, mox iterum
redibant. Ego tandem consultus,
præmissis præmittendis, acidulas Sel-
teranas cum lacte potandas, ac balnea
Hirschbergensia commendavi; quibus
factum est, ut favente Dei gratia, ægro-
tans pristinam recuperaret sanitatem.

Con-
vulso-
nes cum
vomiti-
bus al-
ternan-
tes.

Epicrisis.

Dici vix potest, quam graviter spasmodicis stricturis & pressionibus post vehementiorem iram, si quis statim capiat cibos, ventriculus affligatur. Veho-

C 3 mens

mens enim hic animi affectus maxime in partes nervosas, ipsumque ventriculum motu quodam strictorio convulsivo agit. Hic si repletur alimentis, non modo ab eorum copia tunica nervosa cum nervis paris vagi magis distenduntur; sed etiam turbata sic digestionem, cruditarum vitiosarum bile acriori permixtarum largior in intestino duodeno generatur colluvies, quæ veram continuis vomitionibus causam præbet. Hinc optimum ab initio fuisset auxilium in blando & accommodato emetico; ut illius ope biliosa saburra ex fundo duodeni penitus expulsa fuerit. Quamdiu enim quædam adhuc remanet sentina, hæc novum ex ventriculo affluentem chymum fermenti instar in suam permutat naturam: quare tali in casu veteres jasserunt vomitum vomitu curare. Et imprudenter sane ejusmodi violenti ventriculi motus, relicta causa materiali, sopientibus sistuntur: namque licet exinde motus in stomacho conquiescant; tamen acris illa ac impura materies, in massam sanguinis atque lymphæ rapitur, & tali ratione universales in artubus musculisque corporis induxit convulsiones. Inde etiam factum fuit, ut reversis propter collectam denuo impuritatem in primis viis molem vomitibus, cessaverint convulsivi motus; præsertim cum accesserit febris tertiana, quæ ordinario a bile impura in primis officinis subsistente, suam trahit originem. Hi enim febriles motus eam obtinent indolem, ut sordes acres, spasmodum nutrices, ex artubus, imo ipsis visceribus optime discutiant, & sic sublato convulsionum pabulo, has etiam tollant. Verum enim vero cum in nostro morbo humorum massa morbi diuturnitate plane a naturali temperie recesserit: mirum haud est, si & vomitus & convulsivi motus redierunt: donec tandem nostro consilio tota sanguinis & humorum moles, ipsæque primæ viæ atque viscera a pravis succis per acidulas & balnea depurata fuerunt, & partes nervosæ temperiem suam natu-

ralem ac motum ordinarium recuperaverunt.

OBSERVATIO IV.

Novemdecim annorum adolescens, melancholici temperamenti, a servitiis Domini cujusdam, scabie diu vexatus, tempore aliquando hyemali circa horam nonam vespertinam in platea circa custodiam, ex qua ante quatuor dies fur quidam in viridi veste ad patibulum deductus erat, obambulans, huncce furem in spectri forma sibi obversari imaginabatur. Hinc incredibili timore, ac plus quam panico terrore perculsus, pondus spectri humeris suis inhæsisse credens, illudque a semet ad ædes usque Domini deportatum fuisse, pertinaciter existimavit. Domum ingressus insigni horrore, sudore frigido, summaque virium imbecillitate prehendebatur, & abhinc per quatuordecim fere dies, appetitu plane dejecto laborabat. Postea ipsi intra lectum decumbenti idem spectrum visum fuit, quod pollicem dextri pedis quasi extrahere moliebatur. Pollex etiam sequenti die insigni rubore affectus, in ipsam abiit suppurationem: sequebantur brevi post immanes partium nervosarum concussionem ac convulsiones, ita ut nunc instar arcus inflexi corpus in sublimem attolleret, nunc instar globi incurvaret, linguam morderet, conjuncto calore partium præternaturali, pulsu citiori, siti, & alvi contumaci obstipatione. Mox lingua deficiebat, mox verba sine ordine faciebat, quin etiam per fenestram se præcipitaturum minabatur. Paroxysmi per intervalla certis redibant temporibus, & æger eorum accessum præsentiebat, dum aura quædam ex inferioribus per dorsum ad superiora ascendere videbatur. Remedia, quorum ope sævum hoc malum fuit depulsum, erat venæsectio in pede administrata; alvi, quæ erat constricta, referatio per clysteres emollientes & paregoricos; frequens pulveris usus, qui ex antimonio diaphoretico, cornu cer-

Convulsiones a spectro viso.

viusto, radice pœoniæ, cinnabari, succino, singulorum æquis partibus confectus erat. Tibiæ affecti pedis emplastrum vesicatorium admotum fuit, vesicis diutius apertis servatis: pro potu sumsit aquam frigidam; ac denique in capite gessit epithema ex aqua majoranæ, aceto rosaceo, rutaceo, & aliquot camphoræ granis confectum: quorum ope intra mensis spatium feliciter curatus fuit.

Epicrisis.

Temperamentum hujus ægri fuisse melancholicum, & defectus lymphæ atque sanguinis subtilioris, & tardior humorum spissorum per caput circuites indicant. Hoc temperamento præditi ad recipiendas varias impressiones apti sunt; hinc illos etiam sæpius spectris terreri videmus: quæ ut plurimum nihil aliud sunt, quam insomnia vigilantium, ex corrupta phantasia induta, præsertim quando tempore nocturno timore corripuntur. Vidi plures, passione hypochondriaca flatulenta laborantes, adparentibus spectris, licet sua mutaverint domicilia, diu multumque excruciatos; quos convenientibus remediis, venæsectione in pede, potu diluente, laxantibus, carminativis ac sufficienti corporis labore, adjuvante divino auxilio restitui. Præterea ad præsentis mali generationem multum contribuit, quod æger diu antea scabiosa cutis defœdatione, quæ impurioris, salinæ, acris lymphæ soboles est, laboraverit. Quum itaque vehementi ob spectrum visum timore ac terrore cutis fuerit constricta, & materia serosa corrupta ac impurior ad nervosas medullæ spinalis membranas, cui firmissime inhæsit, delata fuerit; mirum sane non videtur, tam gravem convulsivam passionem inde prognatam esse. Neque parum ad exacerbationem mali contulit stasis ac corruptio lymphæ in pedis pollice per excitatum, ob iterato adparens spectrum, terrorem inducta. Exigua enim sæpius est portio materiæ corruptæ, & malignæ, quæ sola exhalatione nervis, & eorum fluido adversa, mali

convulsivi causam præbere potest; dum ascensus auræ ex inferioribus ante paroxysmum percipitur: uti observationes testatum faciunt, quæ exstant apud Zacutum Lusitanum Lib. de praxi admiranda obs. 22. Tulpium Lib. IV. obs. 3. Heechstederum in obs. part. 2. c. 7. Galenum Lib. V. de locis affectis c. 6. Doletum encyclop. medic. practic. pag. 118. Quando igitur a lymphæ acriori corrupta volatili nervos, eorumque fluidum perturbante malum originem traxit: tum utique diaphoretica ex regno minerali petita, uti cerussa antimonii, bezoardicum minerale, cinnabaris, æthiops mineralis, cum aliis demulcentibus & antispasmodicis sociata, vesicatoria quoque, per quæ lymphæ impurioris exitus paratur, omne curationis punctum absolvere solent.

OBSERVATIO V.

Puer Hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tussi, virium lapsu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æstu. Tertia die post manus & pedes convulsivis motibus, & subsultibus, per horæ dimidium insistentibus agitati sunt. Inde magis magisque increverunt convulsivi hi motus, ut dorsum & collum aspectu horrendis incurvationibus & contractionibus quassaretur, idque aliquoties quotidie. Sub paroxysmo pedes frigebant, thorax elevabatur, respiratio erat crebra, pulsus celer & durus, sensus tamen constabant: post illum corpus languebat universum, adpetitus vero cum somno erat integer. Adhibiti in consilium medici multi, etiam exteri, qui partim verminosam progeniem subesse, partim per terrorem inductum esse malum reputarunt. Sed data, tam ex illorum sententia anthelmintica, quam ex horum præscripto antepileptica, adhibitis simul balneis, fuerunt prorsus frustranea. Malum potius perstitit idem, quin subinde factum acerbius. Tandem

Convulsiones atroces per solam aquam frigidam curatae.

miser, aquam frigidam fontanam, ad unam vel dimidiam mensuram, quotidie cum dosi pulveris antispasmodici bibere iussus est: qua intra quatuordecim dies motus isti convulsivi paulatim compositi, nec in hoc usque tempus iterum infestantur.

Epicrisis.

Quandocunque sine singulari humorum vitio, aut dyscrasia præcedente, salvisque visceribus, a causa plane immateriali, ut vehementiori terrore, timore, frigore præsertim superveniente, partes nervosæ & musculosæ in effrænes & impetuosas exagitantur commotiones: quotidiana teste experientia, frustra adhibentur evacuantia, alterantia, roborantia, nervina, cephalica, venæsectiones, fonticuli, vesicatoria &c. quorum usu misere plerumque ægrotos cruciari solent medici, & malum exacerbare. Potius specifica, quæ blanda subtili exhalatione sulphurea, membranis nervosis sese insinuant, & motus hosce vitiosos continent, omnium sunt præstantissima. Hæc vero potissimum ex regno animali desumantur; utpote quæ natura ac mixtione sua, solidis æque ac fluidis corporis nostri partibus admodum amica, noxiis autem vaporibus plane adversa sunt. Notandum vero, ea omnia recentia, nec ultra aliquot menses æstivata esse debere: quoniam alias rancida fiunt, atque suam amittunt fragrantiam. Præter hæc, auxilium magis querendum est in elementis, quam in ipsis pharmacis, præsertim si malum diutius inhæserit. Quare noster etiam æger curatus est potu aquæ frigida & quidem fontanæ; cujus egregiam virtutem experientia comprobavit. Ea namque, sicuti in peculiari *dissertatione de salubritate aquæ frigida* demonstravi, non modo propter fluidum, verum etiam frigidum suum principium ad corrigenda tam fluidorum vitia, quam roborandas partes solidas est aptissima: modo sub certis cir-

cumstantiis, atque debito ordine adhibeatur. Maxime observentur hæc regulæ, ut primum non nimis copiosis atque largis haustibus, sed successive bibatur; & deinde externum corpus, maxime pedes atque ventriculi regio a frigore externo probe muniantur, ut hoc remedii genus auctior subsequatur perspiratio.

OBSERVATIO VI.

Adolescens sedecim annorum generosus, constitutionis sanguinæ, ac succulentæ, cibos præsertim acidos in deliciis habens, jam decem annorum puer colica convulsiva per duos fere integros menses tam gravi afflictus erat, ut plures incantamentum subesse crediderint. Præterea præmaturam venerem exercere, corpus frigori sæpius exponere, atque passionibus animi, præsertim iracundiæ magis tacitæ indulgere suevit. Hinc tandem ex improvviso inter prandium corripitur primum immani artuum tremore, quem subito excipiebat concussio pectoris convulsiva, cum brachiorum atque pedum agitatione, & omnium sensuum abolitione stipata. Inhæserat jam per duas hebdomades hic gravis affectus; & paroxysmus ad duas vel tres horas durans quotidie ter quaterve redierat. Cum ego ipsum accederem, edixit mihi, quod malum invaderet vehementissimis in epigastrio circa cordis scrobiculum doloribus constrictoriis, qui se extendentes ad sinistrum latus, ubi ventriculi situs est, tandem per dorsum intra scapulas ad fauces ascenderent. Sub ipso paroxysmo vehementissima erat pedum ac brachiorum jactatio, agitatio, tremor atque frigus; & alvus plerumque adstricta, quandoque etiam nimis laxa.

Secata fuit vena, infusi clysteres, data antispasmodica, castorina, cinna-
barina, sed incassum. Ordinavi infusum millefolii, & florum chamæmeli, cum cremore lactis miscendum, & parciore, sed sæpius iterata dosi sumendum: balneum aquæ dulcis; pulveres ex lapidibus canerorum, cum
pule.

Con-
vulsio-
nes,
quarum
fomes
in inte-
stino
duode-
mo hæ-
sit.

pulvere marchionis & pauxillo succi-
ni confectos ; & denique vesicatorium
etiam suris pedum curavi adplicandum.
Sed omnium frustranea erat opera .
Tandem commendatæ a me sunt aci-
dulæ Selteranæ cum lacte : & alvus al-
ternis diebus , drachma una pilularum
ex sapone veneto paratarum purgata
est : quo facto malum remisit , & æger
perfecte convaluit .

Epicrisis .

Veneris nimius ac intempestivus
usus iis præsertim quam maxime nocet
corporibus , quæ sunt sensibilibus ac
debilioris naturæ , aut quæ jam antea
morbo spasmodico vel alia læsione ca-
pitis , aut nervosarum partium labora-
runt . Sic ego sæpius observavi , in ca-
pitis gravioribus a causa violenta ex-
terna læsionibus , super coitu funesta
accessisse symptomata : qua de re con-
feratur HILDANUS *Cent. I. obs. 22.*
Cent. IV. obs. XXVI. Multo magis
autem inimica est venus , si aliæ cau-
sæ , quæ nervos debilitant , sanguinem
commovent , & cum spastica strictura
in partes solidas agunt , uti sunt ira ,
externum frigus , & id genus alia ,
concurrant . Quare nullum est dubium ,
quin in præfenti casu ira suppressa ad
crebriores paroxysmos multum contu-
lerit : quod etiam testatur vehemens
ille dolor cardialgicus , in epigastrio
circa cordis scrobiculum se exserens ,
& ad fauces ascendens , qui plerumque
corruptum & mordacem in duodeno
herentem biliosum humorem pro cau-
sa agnoscit . Quamobrem insigne leva-
me attulerunt acidulæ Selteranæ cum
tertia lactis parte ad integram mensu-
ram per aliquot septimanas usurpatæ ;
atque pilulæ ex sapone veneto concein-
natæ : utpote quibus acrimonia biliosa
non modo temperata , diluta & edu-
cta ; sed etiam læsio nervearum ventri-
culi membranarum emollita fuit . Alias
in epilepsia & motibus convulsivis ,
qui a vehementi iracundia fuerunt ex-
citati , non sine singulari fructu usum

seri lactis aciduli ; vel etiam solam
aquam frigidam , tincturæ florum pa-
paveris , quæ cum spiritu vitrioli recti-
ficatissimo parata sit , nuptam , per
vices hauriendam suasi .

OBSERVATIO VII.

Ante plures annos contigit , ut ado-
lescens quidam octodecim annorum
subito concideret semianimis , cum
horrore & artuum tremore , facie ta-
men rubicunda & pulsu adhuc mican-
te . Et licet elapsa hora , remediorum
ope refocillaretur ; ingentem tamen
non solum totius corporis languorem
persensit ; sed etiam haud ita multo
post eodem paroxysmo post gravem
præcordiorum anxietatem , & artuum
lassitudinem correptus est ; qui aliquo-
ties intra hebdomadem repetens , ar-
dentem intulit in dextri cubiti angulo
dolorem , tumore & contractura de-
um brachii stipatum , & abhinc aug-
mento suo & exacerbatione mali acces-
siones prænunciantem . Medici in con-
siliis vocati modo vermes , modo
aliam fonticam causam fuisse creden-
tes , variis contra atrox hoc malum pu-
gnabant præfidiis ; sed tantum aberat ,
ut illud debellarent , ut potius magis ma-
gisque exacerbaretur . Ego tandem in
auxilium vocatus , solo decocto ex an-
tispasmodicis , demulcentibus & ner-
vino anodynis parato , & mane ali-
quamdiu poto ægrum ab immani mor-
bo liberavi ; cujus causa posthæc in-
apricum producta fuit , dum ancilla
gravida & partui vicina facta est , juve-
nem istum , antequam hoc morbo cor-
riperetur , singula fere nocte cum ipsa
concubuisse .

Ita quoque ante annum adolescens
nobilis , in Page in aula propinqua , satis
alias incolumis , subito præter omnium
expectationem & opinionem , horren-
dis prehendebatur convulsionibus , oculo-
les vehementer contorquebat , vocife-
rabatur , linguam exerebat , caput ad
parietes violenter allidebat , artusque
tam superiores , quam inferiores tanta

Con-
vulsio-
nes ex-
nimo &
præma-
turo ve-
neris
usu .

concutiebat agitatione, ut vix aliquot viri eum coercere valuerint: spuma vero ante os nulla erat, nec pollicum contractio, nec loquelæ impedimentum. Calefacto per imposita stragula corpore, & data mixtura ex aquis analepticeis & antispasmodicis composita, remittebant convulsiones, noctem transigebat somno placido, & in toto corpore apparuit sudor. Expergefactus non nisi de lassitudine corporis conque- rebatur. Causam tam subiti & gravis affectus cum inquirerem, nullam aliam, quam præmaturam & nimium veneris usum, atque detestandam manu- sup- rationem explorare potui. Suasi itaque, ægrum in lecto temperate calido ac blanda quiete servare, & non nisi jusculis ex carnibus, cancris contusis & ratura eboris ac cornu cervi confectis uti. Pro potu ordinavi emulsionem amygdalinam tenuem; dato quoque pulvere Marchionis ex aqua liliorum convallium, florum tilia, primula veris &c. quorum remediorum ope ab ulterioribus mali insultibus liber evasit.

Epicrisis.

Quemadmodum intempestiva & nimia venus in omni, etiam robusto corpore, vires insigniter frangit, atque debilitat: ita eo magis nocent, ætate imbecillibus, pueris, quin & senibus. Recte enim HIPPOCRATES *Lib. de genitura* §. 1. scribit: Robustissimum per genituram secernitur, quia a veneris usu tam pauca materia emissa imbecilles reddimur; & certe seminis dispendium plus debilitat, quam larga venæsectio. Nihil itaque est, quod adolescentibus plus noceat, eosque ad graves nervorum morbos, ac ventriculi debilitatem disponat, quam præmatura & intempestiva venus. Non enim solum vera sunt, quæ Hippocrates *Lib. VI. epidemior.* effatur, quod quibusdam, dum venere utuntur, infletur venter, & strepitus inde fiant: verum etiam multiplici experientia annotavi, juvenes in academiis, Baccho & Venere

vires suas consumentes, quando in morbum acutum, ut variolas & morbillos inciderunt, plerumque fuisse mortuos. Neque vero virium dejectiones solum, ac morbi ex atonia solidarum partium natales suos mutuantes, ex abusu veneris inducuntur; sed sæpissime etiam spasmodicæ atque convulsivæ, eæque gravissimæ subnascuntur affectiones. Scilicet sub ipso congressu, ac fervidiori actu venereo, qui recte a Democrito parva vocatur epilepsia, ea animi habitudo, ac corporis conditio est, ut universum nervorum genus, & liquidum tenuissimum, in illis contentum, impetum faciens, gravius exagitetur, & in motum abripiatur præternaturalem. Hinc fit, ut sub ipso coitu pulsus valde citatus & vehemens manum vibret, cor palpitet, partes tremant, pedes post actum vacillent, & omnium humorum gravis præsto sit ebullitio. Cæterum si in ullo morbi genere genuina causa Medico rationali exploranda est; id certe in affectionibus convulsivis ac epilepticis observare oportet. Quando igitur perspicit sagax medicus, quod motuum ejusmodi insolentium & inopinato accedentium insultuum causa nimia debilitati ex excessiva venere inductæ debeat; non aliis certe, nisi nutriendis, demulcentibus, vires & succos laudabiles restaurantibus, & denique motus impetuosos refrænantibus pugnandum est remediis.

OBSERVATIO VIII.

Virgo generosa, tredecim annorum, ingenii alacrioris, menses nondum passa, cujus mater arthriticis atque cephalicis doloribus admodum obnoxia erat, maculis scabiosis per totum corpus efflorescentibus corripiebatur, quæ remediis, nescio quibus, tractatæ evanescebant. Accedente autumno, cum vespertino tempore sub aere valde humido & frigido in horto obambulare; postridie de languore corporis, dolore capitis, præsertim in sinistro latere,

Convulsiones ex abscessu circa aurem sinistram.

tussi

tussi atque coryza conqueri cœpit. Quæ symptomata, æstu præternaturali stipata cum singula reverterentur vespera, morbus pro catharrali febre habitus, variisque oppugnatus fuit medicinis. Sed tantum aberat, ut mitigarentur hæc adfectiones, ut potius quotidie invalescerent: namque dolor capitis hemicranicus ita increcebat, ut omnem somnum, adperentiam, & vires sustulerit. His malis ultra mensis spatium tentata, nulla nec medicamentorum, nec alimentorum, præter aquam frigidam atque lac assumere volebat. Tandem incidebat motus convulsivos, cum spasmus, quem vocant cynico, labiorum orisque distorsione, atque effuso risu junctas: accedebant brachiorum modo unius, modo alterius agitationes; collum variis modis mox antrorsum, mox retrorsum torquebatur; tanta quidem violentia, ut nemo adstantium illam posset coercere, & si hoc sine omnes nervos intendebant, ægra animo delinquebat. Ceterum parum, & non nisi absone loquebatur; assidue urgebant vigiliæ, & alvus non nisi globulis saccharinis sollicitata respondebat. Hisce malis per duos infestata menses, meum tandem implorabat auxilium. Exploratis ergo cunctis momentis, insignem in sinistro capitis latere, circa parotides glandulas tumorem, rubore stipatum annotabam, quem cum paullo fortius comprimerem, protinus cum ejulatu clamabat ægrotata, atrocesque capitis contorsiones incurrebat. Hinc facile judicare potui, ibidem mali sedem hære; & ideo, quoniam omnia interna medicamina respuebat, nihil præter cataplasma ex mica panis similaginei, croco, vitello ovi, cremore lactis, & floribus sambuci concinnatum, repetitis vicibus curavi adplicandum. Quo factum est, ut interjectis paucis diebus, ingens liquoris visceri, flavi & saniosi ex meatu auditorio copia effluerit, & brevi post non solum cuncta symptomata conquieverint; verum et-

iam, adhibitis tum congruis remediis temperantibus, integræ sanitati restituta fuerit ægra.

Epicrisis.

Genuinam morbi sedem ejusque originem sæpenumero adeo absconditam esse, ut etiam peritissimus nonnunquam falli possit medicus, inter plures historias hæc quoque clarissime docet. Haud enim raro ipsi ægrotantes, præsertim infantes, quando capite affecto mens quoque & functiones animales simul sunt perturbatæ, nihil, ex quo certi quidpiam in dignoscendo elicere possit Medicus, edicere & declarare valent. Quamobrem in tali rerum statu operæ est pretium, ut medicus ipse tangendo, & aspiciendo morbi sedem explorare studeat. Præterea ex nostro casu patet, convulsivas agitationes ex vellicatione remotarum partium suboriri posse, præsertim in subjectis constitutionis sensibilioris. Hic enim abscessus circa aurem occultatus, propter vehementes fibrillarum distensiones & distractiones tam graves totius corporis excitavit convulsiones; quæ tamen non ultra caput, ejus integumenta, atque brachia se extenderunt; quia videlicet brachia & externæ capitis partes a nervis cervicalibus suos accipiunt ramulos.

Qui plures de motibus convulsivis ac epilepticis casus cum mea consultatione legere cupit, eas inveniet in consultationibus ac Responsis Medicis Tom. II. Sect. III. casibus CL ad CLIX.

CAPUT III.

D E

MOTIBUS SPASMODICIS
VAGIS.

§. I.

Est quoddam motuum spasmodico convulsivorum genus, quod cum totis ferme inhærescat corporibus, & mox caput, mox pectus, mox abdomen, mox externos artus molestissime detorquendo, mira volubilitate pervagetur totam machinam; nomen effectus spasmodici vagi, sortitum est; nec incondite a TIMÆO a GULDENKLEE *epistol. IX. Lib. I.* epilepsia miranuncupatur. Re autem vera hoc malum nihil est, nisi violenta, involuntaria, plus minus vaga omnium totius corporis partium, maxime externorum artuum agitatio ac contractio; ex membranarum nervearum juncturas potissimum investientium vellicatione, per vaporem subtilem, acrem, volatilem facta, & vi consensus ad cerebri ac medullæ spinalis meninges sæpissime propagata, originem trahens.

Defini-
tio affe-
ctus
spasmo-
dici va-
gi.

§. II.

Patet erga differentia, quæ motus spasmodicos vagos ab epilepsia distinguit, & convulsionibus. Quemadmodum enim epilepsia sedes in membranis cerebri, & convulsionum causa in medullæ spinalis meningibus quærenda est, ita e contrario motus convulsivi vagi a stricturis earum membranarum potissimum, quæ juncturas partium cingunt, natales suos mutuuntur; atque per consensum tantummodo in violentas meningum cerebri ac spinalis medullæ contrictiones transeunt. Quamobrem sæpissime quidem cum symptomatibus convulsionum & epilepticis complicantur: attamen ab his ita differunt, ut convulsionem ac epilepsiam totum corpus aut partes quasdam simul & semel invadant, easque in uno paroxys-

Diffe-
rentia
affectus
spasmo-
dici va-
gi ab
epile-
psia &
convul-
sioni-
bus.

mo solas pertinacius adfligant, contra vero spasmi vagi incerta sede per universon corpus errent, & ex una parte nervosa ad alteram transeant, eam contractionibus, distentionibus, inflammatione, tumore, crispatura mirifice exagitent, ejusque functiones vehementer lædant, atque prosteruant.

§. III.

Neque porro minus noster affectus insigniter discrepat ab arthritide sic dicta vaga scorbutica. Hæc nimirum incertis quidem locis per totum corpus vagatur, & juncturas artuum potissimum occupat. Sed nunquam est sine doloribus, minime autem artuum concussionibus ac agitationibus sic dictis clonicis stipata deprehenditur: contra vero affectus spasmodicus vagus plerumque doloribus vacuus, at violentis partium vibrationibus, & admirandis gesticulationibus semper conspicuus. Deinceps uterque affectus ratione causarum differt; quæ in arthritide vaga scorbutica humor crassior, acris, salinus existit: in spasmodico autem vago affectu non nisi subtilissimus ac halituosus vapor, nervosas partes repente laceffens & deserens.

Ab affe-
ctu va-
go ar-
thriti-
co.

§. IV.

Sciendum igitur est de nostro morbo, quod more convulsionibus solito, suas per intervalla modo longiora, modo breviora formet accessiones, visu sæpius horrendas: atque etiam tempestivum, lunæ mutationum, quin & menstruæ purgationis in sequiori sexu habeat rationem. Expositi sunt huic immani morbo foeminae præ viris, juniores præ adultioribus, & qui habitu corporis laxo, spongioso, succorum sanguinisque pleno pollent. Deinde hic affectus hyeme præsertim, mensibus Decembri atque Januario circa solstitium hybernium invadere observatur; atque præterea etiam deprehenditur hæreditarius: sic novi quandam in nostra civitate haud incelebrem familiam, cui familiare admodum fuit,

Historia
morbi
spasmo-
dici va-
gi.

&

& in qua omnes liberos sævissimis ac atrocissimis misere cruciavit symptomatibus.

§. V.

Paroxysmorum descriptio.

Ipse paroxysmus tot, tamque variis modis tyrannidem suam exercet, quot adoritur individua. Frequentissima symptomata hæc sunt: sentiunt ægri sensum formicationis in manibus, vel pedibus; sequuntur oscitationes, pandiculationes, præcordiorum anxietates: tum excipiunt ipsæ volutationes ac agitationes spasmodico convulsivæ, ab uno membro ad alterum ambulantes. Mox enim brachia manulque attolluntur, trahuntur, retrahuntur, jactantur, variisque modis agitantur, ac si tribularent; mox pedes in diversas plagas extenduntur, dextrum crus antrorsum, sinistrum retrorsum, aut vicissim trahuntur, terram validissime quatiant, conculcantque; genua ad corpus retrahuntur; mox totum corpus antrorsum, ad latera movetur, attollitur, circumgyratur, contremiscit, spina dorsi incurvatur, arcum format; mox in terra insectorum instar reptant, ac misere quatiantur; mox unguibus dilacerant vestes, scalpunt parietes. Non minus caput afficitur, torquetur mirifice, in omnes plagas rotatur; oculi violenter aperiuntur, in gyrum moventur; os hiat; mox clauditur, huc vel illuc torquetur; linguam ore exserunt, atque commordent. Sonitus edunt varios, mirificosque, boatus, aliasque animalium voces æmulantes, ut a damone videantur obsessi; flent, ridentque sine ratione: & aliorum voces acutissimis auribus excipiunt. Neque vero internæ partes atque viscera a sævis spasmodicis immunia sunt: qui, quod notatu dignum est, cum externorum artuum stricturis alternant. Hinc respiratio est angustissima cum suffocationis motu; cardialgia vehemens, crudelissima imi ventris tormina; singultus, cordis palpitatio; alvus adstrictissima; urinæ tenuis vel nullius mictio; & verbo: nulla in toto corpore pars est, quam non pervadat truculentum malum.

§. VI.

Finito tandem tristissimo hocce spectaculo, remanent ineffabiles corporis languores, vel alti sopores: haud raro cruces articularum agitationes terminantur in tumores inflammatorios: in quibusdam cutis veluti bile suffusa flavescit; in aliis pustulæ fœdæ ulcerosæ, vel vesiculæ magnæ aqua repletæ corpus obsident. Quidam extra paroxysmum bene habent, bene ingerunt, bene egerunt; fœminis nonnunquam mentes rite fluunt, interdum parcius. Post mortem in dissectis cadaveribus inflammationes ventriculi, intestinorum, hepatis, lienis, pulmonum observantur; vesicula fellis admodum turgida, & ipsa bilis ad aliquot cochlearia in ventriculum effusa adparet. Conf. BONETI *sepulchretum anatomicum*, & *Oper. de motibus convulsivis* pag. 120.

§. VII.

Notatu subinde dignum est, quod affectus noster spasmodicus vagus, certo anni tempore, certisque locis ac regionibus grassatus fuerit populariter. Sic junctus aliquando fuit febribus epidemice adfligentibus: hinc HORSTIUS in *Operib. medic. Tom. II. Lib. VIII. pag. 105.* refert historiam febris epidemicæ olim per Hassiam grassantis, cui gravissima junctæ fuerunt convulsiones. Neque minus SENNERTUS describit talem febrem epidemicam cum spasmodicâ stipatam, quæ annis 1596. & 1597. in episcopatu Colonienfi, Westphalia, ac comitatu Waldeck, popularem edidit tragem; de qua peculiare Medicorum Marpurgensium exstat consilium. Hoc quoque nomine memorabilis est ille spasmodicus morbus, qui superioribus annis incolas Misniæ, Marchiæ atque Lusatiæ corripuit, & miris sævisque symptomatibus tragoediam ludit: idemque ac prior nomen obtinuit. Descriptus est in *ACTIS MEDICOR. BEROLINENS. decad. II. Vol. VI.* & a celebri Budissæ Medico, D. D. BUDDEO tractatu peculiari.

§. VIII.

Transco autem ad ætiologiam affectus

Paroxysmi solutio.

Affectus spasmodicus vagus grassatur epidemice.

Causa

spas.

xima
foama
Its affe-
ctus
spasmo-
dici va-
gi.

spasmodici vagi; & illius causam for-
malem proximam pono in strictura
spasmodica earum potissimum mem-
brarum, quæ juncturas & articulos
nostri corporis investiant: ex quibus
vero vi consensus ad universum nervo-
rum genus, hinc etiam membranas
cerebri atque medullæ spinalis nerveas
sæpiissime propagatur. Inde enim cla-
rissimum fit, cur frequentissime jun-
ctura, vel unum alterumque membrum
solum afficiatur: non minus ratio pa-
ret, cur haud raro totum corpus suc-
cessive agitetur, atque motus convul-
sivi & epileptici simul complicantur.
Et cum nervorum fere princeps inter-
costalis, ex variis nervosis ramis non
modo ex cerebro proficiscentibus, ve-
rum etiam e medulla spinali oriundis,
cervicalibus, dorsalibus, lumbaribus,
que compositus, per omnia corporis
viscera, atque partes distribuatur,
explicatu facillimum est, cur motus
in nostro affectu violenti, nulli ferme
regioni parcant, sed pro varia phan-
tasia, quæ tantum non semper in
paroxysmis læsa observatur, tam di-
versas agitationes ac admirandas ge-
sticulationes producant.

§. IX.

Causæ
vellica-
tionum
spasmo-
dicarum.

Hujus vero vellicationis membrana-
rum nervearum, & insequentis con-
vulsivi motus causæ, vel materiales
sunt, vel, quod plerumque fit, in-
connata partium nervosarum debilita-
te, atque proclivitate ad hos vagos mo-
tus resident. Nimirum parentes huius
morbis tentati tantum non semper ge-
nerant infantes, quorum genus nervo-
sum ad eisdem affectus valde dispositum
est. Hæc vero dispositio consistit
potissimum in ea particularum mini-
marum, quæ fibræ ultimam consti-
tuunt, cohesione, quæ ex levissimo ac
vix naturali majori vel fluidorum im-
pulsu, vel alio quodam per animi affe-
ctus inducto impetu, in præternatura-
lem ac violentam agitationem compellitur.
Quæ si nativa ac hæreditaria præ-
sto fuerit dispositio; tum accedentes
causæ occasionales vel levissime tantos

excitare valent tumultus, quantos im-
aliis sanis ac robustis subjectis ne qui-
dem gravissima progenerare possunt.
Et nisi eadem hæc nervosi systema-
tis imbecillitas nativa deprehendatur:
tamen, in malo præsertim invetera-
to, per motuum diuturnitatem acqui-
ritur, causamque quærentibus offert,
cur ii morbi tam difficilem admittant
curationem.

§. X.

Ubicunque non adest hæreditaria ad
motus spasmodicos vagos dispositio, hi
semper pro materiali causa agnoscunt
dyscrasiam quandam ac impuritatem
humorum. Sciendum vero est, eam
minime in humore quodam acri, sal-
so, scorbutico crassiori consistere; sed
potius in volatili, subtili, sulphureo, ha-
lituoso humore, vel vapore, exigua se-
penumero quantitate in massa sangui-
nea oberrante, qui eo facilius ac inti-
mius minimos partium nervosarum po-
ros subintrare potest, collocandam esse.
Et tali ratione morbus noster vagus ab
arthritide vaga scorbutica eo melius
distingui poterit; prout jam egregie
ostendit JOANNES DRAWIT-
ZIUS in tr. de scorbuto Tit. 2. de affectu
spasmodico scorbutico pag. 71. Conf. et-
iam de morbis ejusmodi convulsivis ex
scorbutica humorum diathesi subortis
SALOMON ALBERTI, WIERUS
de scabie, & MOELLENBROECK
de arthritide scorbutica &c. Talis hali-
tus atque vapor subtilissimus inhæret
potissimum lymphatico latiei, qui ob
suam viscositatem ad eos recipiendos
aptissimus est: cum quo etiam per to-
tum corpus circulatur, & ad nerveas
deponitur partes. Hinc propulsis ad
habitum corporis pustulis, vel maculis
purpuraceis, scabiosis, vel ulcerosis,
notabiliter vel imminutas, vel plane
sublatas fuisse hæc vagas nervosi ge-
neris motiones; neque minus iisdem
vesicatoria vel cauteria insignem tulisse
opem, probatissimorum Medicorum
innumera testantur documenta. Quæ-
stio vero est, cur vapor iste inimicus,
cum lymphæ oberrans, juncturas par-

Causæ
mate-
riales.

tuum.

rium potissimum occupet, non æque alias partes? Non difficilis sane respon-
sio. Cum enim in juncturis ac articulis, ad flexilitatem ligamentorum conser-
vandam, insignis lymphaticæ subtilis-
simæ portionis, cui inhaeret halitus no-
xius, ex glandulis volatilis acrimonia
fecernitur copia: necesse omnino est,
ut in istis locis, ubi copiosior est pro-
ventus, major motuum violentorum
deprehendatur frequentia.

§. XI.

Causæ
spasmi
epide-
mici sic
est in
aere.

Quæ igitur causæ vaporem ejusmodi
volatilem, causticum ferme ingenera-
re valent: illæ eminus contribuunt ad
producendos motus spasmodicos vagos,
& audiunt antecedentes. Has inter se
nobis primum offert aer exhalationibus
malignis volatilibus repletus, qui et-
iam morbo nostro, ante aliquot annos
in Lusatia ac Marchia epidemice gras-
santi suam dedit originem. Talis enim
aer, suas exhalationes in forma rubigi-
nis malignæ, vel frumentaceæ, vel
mellitæ, in fruges campestris, maxi-
me secale, eo cum florent tempore
deposuit; & hinc non solum universum
fere frumentum coinquinavit, verum
etiam ad lolium præsertim frumenta-
ceum, fatuum aut temulentum, quod
Botanici vocant Zizanium, genera-
ndum multum contribuit. Fovet autem
hoc lolium sulphur quoddam narcoti-
cum, vaporosum, nervis admodum
inimicum: hinc non solum antiquissi-
mis temporibus cerebrum afficere, &
oculorum caliginem inducere perhibe-
batur, atque ob hanc rationem lolio
victitasse myopes atque coecutientes di-
cebantur; vid. PLAUTUS *mil. glo-
rios. Act. 2. Scen. 3. v. 88.* verum etiam
vertiginem, temulentiam, vomitum,
cardialgiam, soporem, delirium &
spasmodicos affectus inde excitari jam
annotarunt M. N. C. anno 3. dec. II. ob-
serv. 186. & dec. II. anno 8. obs. 183.
ACTA WRATISLAV. Tentam.
XXIII. mense Januario pag. 38.

§. XII.

Non ergo dubitandum est, quin ta-
lis aer non solum per se inspiratus, su-

noxiosissimus; hinc in ACT. MEDIC.
BEROLIN. Dec. II. Vol. VI. pa. 57.
observatur, piscatores, qui mane &
sero in navibus suis commorantur, pri-
mum omnium hoc morbo correptos
fuisse: verum maxime lolium illud fru-
mentaceum, pani pisto immixtum,
atque comestum, dirum illud malum
spasmodicum progeneravit. Namque
annotavit celeberrimus BUDDEUS
tract. de hoc morbo, pag. 24. quod
homines, quibus fuit curta sepellex,
& qui hoc frumento vesci debuerunt,
longe frequentius motibus spasmodicis
correpti fuerint, quam quidem opulen-
tiores, qui fruges suas ab intermixto
lolio depurandas curare potuerunt. Et
sane solus impurus sordidusque victus
sufficit omnino generandis malignis
humoribus, & hinc inducendo atro-
ci malo: quare etiam illud ea insequi
observatur tempora, quibus insignis
annonæ est caritas, annotante DRA-
WITZIO *tr. de Scorbuto Tit. II. cir-
ca convulsiones epidemicas anno 1596.*
ex eadem causa per Hassiam gras-
santes.

§. XIII.

Quemadmodum vero affectus nostri
spasmodici vagi, epidemice grassantis
origo subitanea est; ita e contrario il-
lius ex aliis causis producti generatio
eo tardior, simulque contumacior du-
ratio deprehenditur. Sordes primarum
viarum, maxime in intestino duodeno
stabulantes, acres, biliosas, acidas,
malum illud excitare posse, nemo ne-
gabit: sed quomodo? Ex acrimonia
primarum officinarum, præsertim si
excretiones naturales per alvum, cutim
ac urinam imminuta, vel sanguineæ
suppressa fuerint, salia scorbutica fi-
xiora in massam sanguineam transmi-
grare certum est. Sed hæc nondum sunt
spasmodicorum vagorum causæ: verum,
si temporis diuturnitate, vehementio-
ribus humorum commotionibus, aliis-
que causis, talia fixa salia sensim re-
solvuntur, attenuantur, ac in vapo-
rem tenuissimum volatilem commu-
tantur; tum enascitur malum nostrum
scor-

Affe-
ctus
spasmo-
dicus
vagus
ex sordibus
primarum
viarum

scorbuticum. Inde patet, cur foeminae hystericae, viri hypochondriaci, alique, quibus impuri sunt humores, haud raro morbo nostro afficiantur.

§. XIV.

A verminosa colluvie.

Eundem porro a verminosa colluvie generari posse, experientia comprobat. Hoc vero in casu non solae rosiones intestinorum, a vermibus vel vivis, vel eorundem acrimonia productae suffiunt: sed quaecumque vapores patres, caustici ex verminosa sentina mortua, corrupta ac putrefacta exhalantes, in massam humorum abripiuntur, tunc demum efficiunt motus spasmodicos vagos. Tali ratione hi quoque sequuntur, purpuram, scabiem, achores, arthritidem, podagram, ulcera, & alias cutis efflorescentias, vehementi frigore aut ex aliis causis repressas, ac intra corpus actas: quando nimirum salia impura fixa, per recensita vitia prius ad cutem depulsa, jam vero intrus retenta, commutantur in volatilem, acrem, causticam naturam. Et tum sciendum est, saepius exiguum valde fermenti hujus acerrimi molem, tantos, tamque graves excitare posse tumultus.

§. XV.

Causae occasionales.

Quando igitur cunque vel nativa ad hosce motus dispositio, vel vapor sulphureus in humoribus praesto fuerit, tunc facillimum est, ut causae occasionales levissimae delitescens malum excitent. Ad has vero referenda sunt omnia ea, quae succos vitales in motum naturali majorem agere possunt, tum enim commovent & exaltant simul halitus inimicos, adeoque inhumanes paroxysmos inducunt. Haec inter principem locum obtinent graviora animi pathemata, terror, iracundia, moeror, tristitia, libido, & immoderatum gaudium: quippe quae in motus partium corporis nostri & fluidarum & solidarum concitandos magnum habent imperium. Ob eandem rationem alimenta, potulenta, quin & medicamenta aciora, drastica, purgantia, volatilia, commoventia &c. efficacissimas ad revocandum malum praebent occasiones.

Et praesertim huc facit aer, si vel malignis & acrioribus exhalationibus repletus, vel justo fervidiorem mox frigidior excipiat: hunc enim insignem in excitandis machinae motibus possidere efficaciam, neminem fugit: & ex hujus varia constitutione ratio reddi poterit, cur affectus spasmodicus vagus per certa temporis intervalla revertatur, & cur in locis potissimum paludosis ac humidis grassetur.

§. XVI.

Quod denique attinet feralis hujus Prognosis. mali prognosin: dolendum sane est, eam plerumque non nisi inauspicatam supeditari posse. Quamvis enim illud non adeo perniciosum sit, ut protinus jugulet homines: attamen saepissime tam pertinaciter inhaeret, atque adeo firmam sibi vindicant sedem, ut cunctam medicationem eludens, per multorum annorum seriem persistat, atque tandem in epilepsiam, aut apoplexiam, aut ipsam denique mortem desinat. Ubi cunque vero haereditaria abest dispositio, morbus recens, a causa externa inductus, aetas junior, tempestiva medicatio felicem saepenumero sortitur eventum. Verum quando vapores virulenti, nervosas partes jam intimius penetraverunt, & altiores jam egerunt radices, difficillimum est, illos expellere, atque desideratam restituere sanitatem.

CURATIO.

§. I.

Affectus spasmodici vagi curatio Indicatio-
quatuor potissimum absolvitur tiones
indicationibus: quarum prima est, ut curatio-
materiam subtilem venenatam, quae
tantos in systemate partium nervosarum ac membranacearum excitat tumultus, corrigamus, ad exitum disponamus, & e corpore proscribamus: altera, ut impetuosas partium solidarum motiones cohibeamus ac sedemus: tertia, ut causas, ac sordes crassiores, quae malum sustentant, perennemque fomitem subministrant, removeamus ac eliminemus: ac denique ultima, ut debilitatas par-

partes, ne affectus hi more solito recrudescant, corroboremus.

§. II.

Quotuplex sit materia inimica, spasmodicorum causa.

Quod priorem attinet indicationem, notandum est, materiam illam inimicam, quæ hos morbos producit, duplicis maxime deprehendi naturæ. Aut enim illa est vaporosa, narcotica, sulphurea, acris; aut magis salina, acris, volatilis. Prior occurrit in adfectu, a causa externa epidemica, frugibus impuris, lolio temulento, herbis ac seminibus venenatis hyoscyami vel daturæ comestis inducto: posterior observatur, si malum a diathesi scorbutica, putrilagine primarum viarum verminosa, vel alia quacunque, retropulsis exanthematibus &c. suos traxerit natales.

§. III.

Quomodo e corpore sit proferenda.

Quemadmodum vero hæc miasmata maligna, cujuscunque sint generis, per cutis poros, vi remediorum diaphoreticorum mitissimorum, quam ocysime proscribere oportet: ita illis involvendis, invertendis ac obtundendis non præstantiora sunt, quam acidula leniora ac subtiliora. Hæc namque omni veneno narcotico adversantur, ejusque virtuti, & texturæ sunt contraria: hinc notabilis est observatio, quam LONGOLIUS in judicio medico de grassante affectu spasmodico communicat, dum refert, plures a solo acido vini in principio morbi sumto sanatos, & a gravissimis symptomatibus liberatos esse. Et præciara etiam est aceti vini, aut succi citri efficacia, si cum lapidibus cancerorum, & antimonio diaphoretico exhibeatur. Hoc nomine egregia porro virtus debetur mixturæ simplici, maxime si juxta Paracelsi mentem paretur. Ille nimirum spiritum vini rectificatissimum super vitriolo calcinato destillavit, destillatum capiti mortuo iterum affudit, & sic aliquoties reiterando, obtinuit spiritum vitrioli, quem vocat antepilepticum; cujus tres partes, cum spiritus tartari ac theriacalis camphorati ana una portione permixtæ, constituerunt mixturam ejus simplicem. Ex usu mihi etiam est liquor mens anody-

Hoff. Syst. Tom. VI.

nus; tribus partibus cum una spiritus vitrioli, bene præparati, ac dimidia spiritus tartari volatilis, aut eboris maritatus: quibus remediis, mature datis, sæpius venenum narcoticum involvitur, obtunditur, atque tum subjunctis diaphoreticis fixis e corpore depellitur. Hæc nimirum cum acidis istis alternatim propinare convenit; & inter ea non præstantiora deprehendi pulveribus, qui ex lapidibus cancerorum, succino præparato, pulvere marchionis, nitro depurato, antimonio diaphoretico, cinnabari, & aliquot theriacæ cœlestis, quin & camphoræ granis conficiuntur. Nec minorem laudem merentur decocta humectantia, infusa tepida diluentia, & quæcunque temperatam promovere valent transpirationem.

§. IV.

Prius vero, quam ad horum remediorum usum accedamus, respiciendæ sunt causæ materiales, acrimoniam illam inimicissimam generantes, & hæc, quantum fieri potest, removendæ, ut malo præscindatur pabulum. Quare si morbus sit populariter grassans, & a victu impuro, aut externa causa inductus: vim ejus insigniter franget lenemeticum, mature, primis diebus, & sub accessionum intermissione datum. Quo fine optimi & securissimi effectus est radix hypecacuanhæ; de qua drachma dimidia, vel in robustioribus integra cum pauxillo nitri commixta, pro dosi exhibeatur. Eo magis & necessarius, & fructuosus est emetici usus, si morbus sit recens, & agri adhuc de nausea, cardialgia, præcordiorum anxietate, atque vomendi conatu conquerrantur; claro documento, morbi fomitem, maximam adhuc partem in ventriculo hædere. Conf. BUDDEI tractatus supra citatus pag. 44. Tum supra memoratis remediis diaphoreticis, acidis, temperantibus, antispasmodicis, atque tandem anodynis & roborantibus insistere convenit.

Mali epidemici curatio.

§. V.

Quod si malum per periodos invadat, certum est indicium, fomitem illius

Curatio mali ex fomite

D

in

in saburra acri intestinum duodenum occupante residere. Tum præstat pulveribus rhabarbarinis, ac absorbentibus eam acrimoniam exturbare. Quando vero putrilago verminosa in intestinorum canale obhæserit; huic obviam eundem laxantibus, cum extractis amaris, balsamicis, anthelminticis; uti est extractum Tanacetii, cardui benedicti, centaurii minoris &c. maritatis; aut pulveribus laxantibus, qui habent semen santonici, corticem chinæ, cinnabarim, & tantillum Jalappæ. Tum primis officinis a saburra omni liberis, humorum etiam massa a miasmate ipsi inhaerente, per bezoardica fixiora ac decocta diluentia cum regimine blando diaphoretico repurganda est.

§. VI.

Si motus spasmodici vagi a retropulsis exanthematibus, ulceribus, arthritide, podraga &c. fuerint excitati: omnis primum curatio eo est dirigenda, ut lymphaticus latex, ab iis, quibus imbutus est, impuritatibus liberetur, & retropulsæ efflorescentiæ ad corporis superficiem invitentur. Priori scopo inserviunt pulveres diaphoretici, nitroscinnabarini, cum extracto croci remixti: infusa calida intra lectum cum regimine pota; mixtura simplex, liquor anodynus, & spiritus eboris maritatus; posteriori faciunt satis frictiones, fomentationes corporis externi, tepidiora pediluvia, balnea aquæ dulcis cum lacte, atque laxantia; quæ illum simul habent usum, ut constrictas partes blande relaxent. Nec irrita sæpius sunt vesicatoria, fonticuli, setacea.

§. VII.

Quod si quidam, uti plerumque fit, ex prægressa perversa diæta diu male habentes, successive motibus spasmodicis vagis corripiantur: indicium est, illos a dyscrasia sanguinis ac lymphæ scorbutica fuisse excitatos. Tum aliam curandi viam inire decet: siquidem ea remedia in usum vocanda, quæ corruptam humorum massam emendant, impuros humores per congrua proscribunt emunctoria, ac circulum humo-

rum reddunt æquabilem. Hoc nomine præter congrua laxantia, & clysteres præstantissima sunt antiscorbutica, & ex his temperatissima, veluti sunt becapunga, acetosa, radix chinæ, sarsaparillæ, lapathi acuti &c. Hæc vel in decocti forma, vel potius in ipsis succis adhibeantur, maxime si illi cum lacte caprino, vel fero lactis adsumantur. Ipsum etiam serum lactis dulce, ea ratione, quam in *Consult. ac Respons. Medicin. Tom. I. Sect. I. Casu LXII.* docui, paratum, aut loco aquæ simplicis, acidulis Selteranis, vel aquis destillatis herbarum antiscorbuticarum nuptum, ingentem pollicetur fructum. Nec denique alienum erit, ipsis acidulis, cum lacte maritatis uti: & si in ullo morbo, certe in hoc excellentissima est virtus aquæ fontanæ, naturali frigiditate haustæ: quibus omnibus, si nimia sanguinis moles fuerit præsto, congruæ venæsectiones conjungendæ sunt.

§. VIII.

Quando itaque dicta ratione crassiores lordes atque etiam volatilis venenata acrimonia aliquantulum sopita & expurgata fuerit: tum ea in usum vocanda, quin & priori curationi sunt interponenda, quæ effrænes motus sedant ac compescant. Repetantur hoc nomine anodyna & antispasmodica, quæ prioribus jam commendavi capitibus. Tali enim ratione & diaphoreticis interponuntur lenia sedativa, v. g. pulveribus bezoardicis addi potest extractum croci; theriaca coelestis; mixturis ac spiritibus diaphoreticis cum fructu liquor noster anodynus jungitur. In primis vero laudem in hoc morbo merentur lumbrici terrestres recentiores, vel in pulvere, vel succo dati; quippe qui specificam fere in sopiendis motibus huiusmodi spasmodicis vagis obtinent virtutem. Sæpius etiam mali vehementia requirit, ut externis linimentis anodynis atroces motus paullo consopiamus, quo reliquorum remediorum vis eo melior evadat. Inter ea deprehendi præstantissimum, quod sic se habet: Recipe axungia humanæ, olei nucistæ

ana

Quomodo motus effrænes sint compescendi.

Curatio mali a dyscrasia scorbutica suscitati.

ana unciam semis, olei hyoscyami drachmam unam, balsami Peruviani, croci, ana drachmam semis, olei ligni Rhodii, lavendulae, ruta, majoranae, ana guttas decem. M. D. Hoc linimentum ad tempora, cervicem, spinam dorsi, applicare convenit. Et ejusmodi remediis, maxime si malum nondum fuerit valde inveteratum, illud saepius profligari potest.

§. IX.

Curatio
mali in-
vetera-
ti.

Verum enim vero longe aliter res se habet, si affectus existat inveteratus, miasma malignum se intimius in partes solidas insinuaverit, ac generis nervosi imbecillitas vel connata, vel per alias causas inducta praesto fuerit. Tali in casu nihil est praestantius subsidiis diæticis, parienter, & per longum tempus usurpandis. Quemadmodum scilicet rerum non naturalium usus ita institui debet, ne quid inde detrimenti in sanitatem redundet: ita praesertim in aeris, coelique mutatione magna curandi vis, & unicum fere solatium latet. Sic enim preparato corpore per venæsectionem, blanda laxantia, pulveres diaphoreticos ac temperantes, juvat peregrinationem instituere; & acidulas ad scatebram cum lacte, sub mentis hilaritate, ac congrua vivendi ratione potare; ac eo praesertim respicere, ut intestinum duodenum ab acri biliosa saburra semper maneat vacuum. Praeterea in hoc demum casu specifica antepileptica, cum lumbricis terrestribus juncta, balnea quoque aquae dulcis cum quarta lactis parte remixta egregium operæ faciunt pretium.

§. X.

Robo-
rancia.

Quod si autem conquieverint motus violenti spasmodici, roborationi partium nervosarum opera danda est; quoniam si hæc mancant debiles, non solum cruditates in primis viis facile colliguntur, verum etiam ipsum malum recidere solet. Quare haud ludetur opera, si in usum vocentur balnea martialia, naturali frigiditate prædita, uti sunt Lauchstadiensia, vel Freyenwaldensia; quæ ad roborandum & confor-

tandum corpus egregiam obtinent virtutem. Sub horum usu pariter, ac eo absoluto, adhibenda sunt decocta diluentia, ex radice chinae, scorzonerae, viscoquercino, qui insigne roborans constituit: quo etiam nomine excellentis virtutis est cortex Peruvianus, in pulvere subtilissimo, cum succino, cinnabari, antimonio diaphoretico maritatus. Hic enim cortex blanda sua balsamica vi, humores corruptos, acres, biliosos in duodeno potissimum herentes invertit, ac benignos reddit: atque ventriculum ac primas vias roborando, digestionem egregie adjuvat. Quo etiam scopo Elixir nostrum balsamicum viscerale præstantissimam pollicetur opem praesertim, si pilulis balsamicis, quandoque devorandis, primæ officinae semper a sordibus liberae conserventur.

§. XI.

Praeter hæc denique præsidia, ad nostri affectus præservationem sedula causarum huc disponentium evitatio quam plurimum contribuit. Fugiantur nimirum loca uda, humida, palustria: aer seligatur purus, serenus atque tenuis; hinc etiam in malo epidemice grassante domicilia atque conclavia haud sine fructu suffimigiis imbuuntur. Victus porro sit facilis ac conveniens: ne cruditates in prima regione, novum spasmodorum pabulum generentur: quare SEVERINUS EUGALENUS tract. de Scorbuta pag. 119. casum recenset, de convulsionibus scorbuticis in infante, quæ nullis remediis curari prius potuerunt, quam donec nutrix sana fuit quaesita. In primis cane pejus & angue fugiantur alimenta ac potulenta calidiora, commoventia: ut etiam animi pathemata, ira, terror, cura, tristitia: utpote quibus in revocandis motibus spasmodicis & convulsivis nihil est efficacius. Alvus nunquam sit obstructa, nec sanguinis moles justo major: idcirco hæc congruis venæsectionibus ac scarificationibus ventilanda, illa victu emolliente, clysteribus, ac pilulis balsamicis lubricanda. His denique omnibus praesertim versus solstitium

Methodus præ-
serva-
toria.

brumale, quo plerumque hi adfectus recrudescent solent, utendum erit.

C A U T E L Æ.

§. I.

Cautela
circa re-
media
solidio-
ra.

S nullus est morbus, qui delicatius, ac leviori quasi brachio tractari debet, certe est noster spasmodicus vagus. Respuat ille valida, ac exacerbatur ab omnibus, utut levissimis spirituosiss, commoventibus, ac calidioribus, bezoardicis, alexipharmacis, volatilibus, effentiis, oleis destillatis &c. Materia enim salino-sulphurea, quæ hos morbos fovet, tam subtilis existit, tamque volatilis, ut ab ejusmodi remediis admodum exalteretur & exagitetur. Cuncta, quæ exhiberi possunt, medicamina sint temperata; & in pulverum, mixturarum aquearum, decoctorum ac infusorum forma propinentur.

§. II.

Circa
antif-
scorbuti-
ca.

Hanc etiam cautela circa ipsa antiscorbutica observare oportet; ex quibus non nisi temperatissima seligantur, uti sunt beccapunga, acetosa, & succus nasturtii aquatici, quod præter sal volatile subamaræ & roborantis est virtutis. Optime enim in succis exhibentur; maxime si ille aut sero lactis, aut ipsi lacti nuptus, purgatis antea primis viis propinetur. Si decoctorum formulæ arrideant, illis addere convenit nitrum; quippe quod radicum, herbarumque paullo acriorum vim commoventem insigniter hebetat.

§. III.

Circa
fortiora
evacuā-
tia, ac
narcoti-
ca.

Fortiora purgantia adhibere, maxime, ubi scorbutica præsto est acrimonia, nihil est, nisi oleum camino addere. Narcotica, sulphurea, opiata, adstringentia &c. remota nondum materiali causa, propinata veneni instar sunt. Licet enim prima fronte malum allevare videantur; re tamen vera illud reddunt pertinacius, ac summam nervorum relinquunt debilitatem. Idem de asa foetida, naribus extrinsecus admota, tenendum est; cui substituere præstat corium illud ex Russia ad nos depor-

tatum. Fonticulos, vesicatoria, setacea &c. non promiscue adplicare decet; sed in certis dumtaxat ac reservatis casibus, ubi nimirum exanthemata, aut ulcera ad partes corporis interiores sunt retroacta, & malum sit pertinacius.

§. IV.

Ubi affectum spasmodicum vagum, præter scorbuticam humorum dyscrasiam, affectus hystericus, aut excretionum sanguinearum suppressio sustentaverit: haud temere ad specifica, aut motus præternaturales sopientia, interna pariter, ac externa confugiendum est, sed antea bene providendum, ut adjuvetur successus excretionum. Hoc sine venesectiones convenienti tempore instituta; pulveres temperantes & antispasmodici; pilulæ blande balsamicæ; tepidiora pediluvia, & bonum ab horum usu regimen, quin & balnea temperata, ac denique recta aquarum mineralium potatio utramque paginam absolvunt. Et generatim sciendum est, nihil magis felicem curationis successum adjuvare, quam si poricutis aperti, & alvus libera fuerint.

§. V.

Adhuc circa scorbutum, si malo nostro pabulum dederit, tenendum est, quod in illo magis frigido, ut cum veteribus loquar, aut ubi simul pituita mucida, viscida, acida, in subjectis naturæ humidioris ac frigidioris peccat, magis e re sint antiscorbuticæ radices ac herbar in decoctis adhibendæ. Contra vero, ubi subjecta fuerint strictiora, calidiora, cholericæ, & acrimonia magis biliosa, sulphurea, omnium remedium virtutem antecellit serum lactis.

§. VI.

Generatim lac, & medicamina ex illo parata, si debito ordine, ac primis viis a biliosa acri saburra repurgatis usurpentur, ad infringendam & obtundendam miasmata malignorum, in his morbis peccantium, acrimoniam præstantissimi usus est. Hoc inter alia patet exemplo venenorum, & dracti-
corum purgantium & emeticorum: ni-

Quid
facien-
dum, si
subling
affe-
ctiones
hysteri-
cæ.

Cautela
circa
scorbuti-
tum.

Circa
laetitia.

hil

hil enim certius & efficacius, ad convulsiones, & alias atrocissimas passiones ab illis excitatas deprehenditur, quam opportunus lactis usus.

§. VII.

Circa
remedia
Salina
ac mer-
curialia.

Perniciosissimus in morbo nostro spasmodico, ubi jam salia acria, scorbutica præsto sunt, est quorumcunque salium & fixiorum & volatiliū frequens & largior usus; quippe quæ materiam ac causam morbi magis adaugent, & symptomata exacerbant. Quare nec cinnabarina, quæ alias cum diaphoreticis ac absorbentibus mixta securi sunt usus, cum salibus irritantibus combinare decet. Maxime omnium a mercurialibus quibuscunque sedulo cavere expedit: quoniam illa, si cum salina acrimonia permisceantur, causticam ac venenatam obtinent naturam.

§. VIII.

Circa
Linimenta.

Sæpius tanta urget motuum violentorum vehementia, ut nulla fere restent intervalla, quibus convenientia propinari possint remedia. Tali in casu nihil est præstantius, quam remediis externis, ac linimentis, cum oleo hyoscyami permixtis, ad tempora adplicandis, blandum conciliare somnum; quo placantur sævi tumultus, ut deinde reliqua medicamina feliciore successu adhibeantur. Ceterum etiam roborandi sine linimenta vertebrae lumbaribus, ventriculi regioni, ac juncturis partium adplicari possunt; ubi loco olei hyoscyami, oleum nervinum & lumbricorum terrestrium substitui debet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Motus
convul-
sivi va-
gi scor-
butici.

Imploravit aliquando opem meam Comes illustrissima, annorum xxxiv undecim liberorum mater, gravibus curis ac terroribus obnoxia, quæ per septem jam annos præter passiones hypochondriacas, convulsionibus vagis per intervalla tam admirandis infestabatur, ut a multis fascino adscriberentur, nec verbis satis potuerint exprimi. Ex-

Hoff. Syst. Tom. VI.

tra paroxysmum vaga erat appetentia: at sitis ut plurimum ardentior, sub qua fauces & œsophagus plorabant lympham, saporem nunc meri piperis, nunc meri salis, nunc cupreum referentem. Præcordia distendebantur mirifice: venter resonabat continuis murmuribus; intestinorum volumen post levissimum motum sæpius occupabat colica convulsiva: alvus mox erat strictissima, mox fluida, nunquam tamen absque tenesmo vel inguinum spasmō reddebatur: in hypochondriis perpetuo sentiebatur inflammatoria quædam & quasi ulcerosa exæstuatō, quæ sæpius sternum invadebat cum sensatione animalculi ibidem oberrantis. Urgebant mentis deliquia, cordis palpitationes, & nocte præsertim tanta spirandi angustia, ut suffocari videretur. Caput crebra vertigine afficiebatur, cum dolore mox unius, mox alterius lateris spasmodico: & tanto sæpius æstu intus & extus exardescibat, ut cerebrum quasi prunis afflari, facies mero igne afflari videretur. Somno utebatur turbulento: vigilans metu, tristitia, pavoreque sine causa percellabatur frequenter: ac ipsæ mentis facultates imminui cœperunt. Ceterum partes externas nunc fornicationis quidam sensus, nunc motus abolitio, nunc etiam tremor undulans, cum gravitate oppressoria occupabat: interdum tanta pedum urgebat elasticitas, ut perpetuo ambulandi ac salendi adficeretur desiderio: mox ingens rigor totum corpus concutiebat, qui in frigidum desinebat sudorem, interioribus ferventibus. Facies mox sanissima, mox ex nigro fusci coloris adparebat: pedes nunc tumeant, nunc variis pingebantur maculis: nunc etiam vesiculis, quæ disruptæ lympham stillabant acerrimam, obsidebantur.

Menses rite fluunt: lochia, si fœtus enixa fuerit, bene succedunt, & nonnunquam massulas purulentas simul fundunt, acrimonia aquam fortem superantes. Diata est studiosissima ægra: nec pro potu ordinario nisi aquam simplicem adsumit. Ipsi paroxysmi visu sunt

horrendi : namque illustrissima ægra horrendis motibus, nunc tetano, nunc episthotono, nunc emprosthotono convolvitur, tenditur, circumgyratur, in choreas nunc ambobus, nunc uno saltem pede ducendas cogitur, & in cursum nullis frænis sufflaminandum rapiatur. Nunc super genua, nunc super digitos pedum, nunc super plantas obliquo volutatur, donec in terram concidat, linguam canum more cum sono anhelantium motitat; dentes collis maxillis conterit; palmas manuum collidit, & tum attonito & quasi moribundo situ detinetur. Sensus interni in convulsivo paroxysmo omnes sunt salvi, & ad unguem novit, quæ sub illo fuerunt acta. At in posteriori accessione veluti cataleptica, oculis licet clausis, carmina concepta, propria manu in charta describit; clausis etiam oculis fila serica artificiosissime contexit; & ante fores stantes, utut sibi ignotos, nullo indicante, ad se vocat. Hi paroxysmi per intervalla redeunt, & prænunciantur somnolentia justo profundiori, adpetitu & pulsu auctis: tum viscida muci particula per secretum ejicitur; aut globiformis septi transversæ contorsio sentitur; & hinc subito superveniunt artuum agitationes.

Epicrisis.

Notabile hoc est exemplum motuum spasmodicorum vagorum, cum cataleptici symptomatibus & insigni humorum dyscrasia scorbutica complicatorum. Hanc enim significant lymphæ illa acerrima, ex faucibus ac œsophago stillans, variosque sapes referens; dolores rodentes, lancinantes, pungentes totius fere corporis; maculæ ac vesiculæ pedes occupantes, atque moleculæ illæ acerrimæ cum lochiis excretæ. Notabile vero in hoc casu est, quod appetitus, qui extra paroxysmum vagus erat, brevi ante ipsam accessionem admodum auctus fuerit. Namque excitari adpetitum a salibus acidis, tunicam ventriculi vellicantibus, neminem fu-

git: hæc vero salia, quamdiu motus spasmodici silent, reliquis viscidis humoribus immixta quasi coercentur; at quando per incipientes violentos motus e suo contextu extricantur, iterum afficiunt nervosas partes; ut adeo caussa pateat, cur imminens paroxysmus antecedit auctior adpetitus. Totum vero malum primum habet fundamentum in perverso partium & fluidarum & solidarum motu: quod ex passionibus, quas toleravit, hypochondriacis clarum fit. Complicati in his adfectibus intestinorum motus spasmodici in causa etiam sunt, quod alvi negotium succedat admodum inordinatum; & illa, conquiescentibus spasmis, lubrica, his vero recrudescuntibus constrictissima sit. Tenesmus singulis dejectionibus conjunctus ab humorum acrimonia dependet: & rosionis ille ac æstuationis in hypochondrio dextro sensatio a bile acriori, stagnante, & per poros vesiculæ felleæ transudante, vicinasque partes vellicante suos mutuatur natales.

Hujus autem affectionis, quæ adeo inveterata solidas pariter ac fluidas partes prorsus destruxit, curatio difficillima fuit, ut adeo haud mirum, si omnium remediorum, utut præstantissimorum efficacia, fuerit irrita. Laxantia vero, diaphoretica, balnea, aquæ mineralis, victus ac cœli mutatio insignissimum in hoc spinoso morbo levamen attulerunt.

OBSERVATIO II.

Celebris vir, triginta annorum, decem abhinc annis mense Martio podagrico corripiebatur insultu, qui pedem sinistram occupabat, & intra tres hebdomades iterum evanescebat. Post elapsam exinde quinquennium, eodem mense Martio ex improvviso doloribus vagis arthriticis omnium artuum, cum horrendis convulsionibus infestabatur: quibus intra sex hebdomades debellatis, successit tanta totius corporis imbecillitas, ut per tres integros menses obam-

Spasmi convulsi vagi ex Podagra retropulsa.

obambulare ac pedibus insistere nequiverit. Ante binos annos, iterum mens Martio recruderunt iidem motus vagi, spasmodico-convulsivi & primum pollicem sinistri, tum dextri pedis prehendebant, ac abhinc per calcaneum, pedes, genua, spinam dorsi, pectus, humeros, brachia, manus, digitos, cervicem & occiput protensi, rationis usum semper tollebant. Sedatæ atroces hæc affectiones, insequente mense Novembri, eadem vehementia, quin convulsionum majori violentia recidebant, & symptomatibus visu horrendis sæviebant. Tum accidit aliquando, ut in ipsa dolorum exacerbatione, illam dorsi regionem, ubi diaphragma vertebriis adhæret, manu fortiter percutiendam præberet: quo facto, remittebant quidem artuum externorum tormenta, sed atrociores intestina prehendebant dolores, ut arthritidis retro-pulsa videretur. Vix autem una elapsa hora, alvus sponte solvebatur; & tum clysteribus adjuncta, copiosas sordes ac flatus reddebat: quibus excretis cuncta conquiescebant symptomata, somnus & appetitus redibant, & perfecta sequebatur reconvalescentia.

Epicrisis.

Plane singularis, & attentione perquam digna est hæc observatio, quod forti facta percussione ejus dorsi regionis, ubi tendines diaphragmatis vertebriis lumborum adhærent, externa artuum tormenta mox remiserint, & ad intestina retrocesserint; tumque secuta crebriori alvi dejectione, & copiosa sordium eliminatione, vis morbi atque symptomatum mox conquieverit. Nam si nullus in universo corpore locus est notabilis; certe hic ipse, cujus in historia morbi meminimus, attentionem meretur. Ibidem enim septi transversæ tendines vertebriis lumbaribus firmiter unguuntur, & orificium ventriculi sinistrum, valde nervosum atque sensibile; porro plexus major mesentericus, cum arteria & vena mesenterica, ac finis duo-

deni, in quo vitiosus morborum spasmodicorum & periodicorum fomes est, situm suum habent. Hinc vero videtur simillimum, a paullo fortiori hujus loci externa percussione, ingentem tam motuum nervosi generis spasmodicorum, quam etiam caussarum, hoscumque motus sustentantium factam esse mutationem, eorumque ex uno in alterum locum translationem. Hujus externi remedii effectum in puerorum ferina, atque suffocationem minante tussi, aliquoties vidi præstantissimum: neque etiam minus in viro quodam honoratissimo, qui sæpius cruciabatur graviori podagra, adnotavi, quod a partis affectæ per malleum facta, utut dolorifica percussione, insignissimum dolorum perceperit allevamentum. Recte mechanica dici potest hæc curatio; quæ, si tempestive fiat, in certis circumstantiis felici haud carere potest effectu.

Quod autem præsens morbus demum per alvi dejectionem fuerit curatus, certum præbet indicium, causam illius materiales in prima latuisse regione. Hæc ergo idoneis foras ejicienda est subsidiis; cui quidem scopo fortiora purgantia, salina, & stimulantia minime inserviunt; sed quæ leniendo, demulcendo, simulque evacuando agunt, magis conveniunt. Ex horum censu mea experientia omnibus præferri meretur infusum mannatum, rhabarbarinum, tartarifatum, pro re nata cum uno vel altero tartari emetici grano acuatam. Sic circa omnem noxam & tumultum tam per superiora, quam per inferiora saburra primarum viarum, quantitate satis copiosa proscribetur.

OBSERVATIO III.

Puer undecim annorum, strictioris corporis habitus, a teneris vultu pallido ac lurido præditus, & sæpius de imiventris torminibus conquestus, parentibus tamen sanis natus, obambulavit aliquando hyemali tempore in horto, ibidemque prævio gravativo in pectore sensu, & vomendi conatu incidit in

Morbus
spasmo-
dici va-
gi cum
corru-
ptis
phleg-
mibus.

paroxysmum fere epilepticum; in quo post aliquot horas semianimis, & oculis clausis deprehendebatur. Abhinc malum magis invalescere coepit, & aliquoties quotidie recurrit, cum tanto membrorum robore, ut vix a tribus coercere potuerit viris. Paroxysmum antecederant angustiae praecordiorum, palpitationes cordis, vertigo, tinnitus aurium, & capitis gravitas: tum spasmodicae agitationes ab umbilico primum ad caput ascendunt, & ex hoc in externos artus diffunduntur. Quamdiu caput afficitur, omnes cessant sensus, & rationis potentia hebetatur; quando autem artus conculantur, rationis redit integritas. Ipsae corporis agitationes variis quotidie modis tristem ludunt scenam: mox enim instar galli cucurrit, mox boatum vaccarum emulatur, mox sonium, quo venatores feras alliciunt, modulatur; mox peregrinas linguas strepit; mox more musicorum modum cantus manibus moderatur; mox magis mutus est quam piscis, & tum scribendo significat, prohibitum jam sermonem, se intra horae spatium esse recuperaturum, ut etiam fit. Fingit praeterea sibi non solum varias inanes ideas, ac terrificas imagines, seque spectra videre affirmat; verum etiam praedicat saepe in paroxysmo res, quae actu sunt. Et notatu dignum est, aegrum aliquando, cum accitus verbi divini minister nomen Jesu pronuntiasset, ingentem edidisse clamorem; quo finito tranquillius preces fundere valuit. Ceterum extra paroxysmum fervido fruitur appetitu, somnoque placidissimo; & urinam mingit aquosam. Ex emeticis lenioribus bene habet; sed post institutam pronuper venesectionem exacerbari videbatur malum.

Epicrisis.

Prodigiosa utique, & quae omnem mentis captum superare videtur, est illa vis, quae in hominis phantasia lateat, & quae in morbis cerebri, atque generis nervosi atrocioribus, quam maxi-

me sese exserit. Quare jam vetustissimi, & Hippocratis tempore viventes Medici, loco naturalium causarum, quas ignorarunt, τὰ Θεία, sive divinum quid in subsidium vocarunt: & ob eandem rationem epilepsiam nomine morbi sacri insigniverunt. Notabilis certe est locus, qui in libro HIPPOCRATIS de morbo sacro §. 11. exstat, dum: *Qui primi, inquit, hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi esse videntur, quales etiam nunc sunt magi, & expiatores, & circulatores, & quidam arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaque consilii & mentis inopia obvelantes, ac praeextentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc affectionem esse pronunciarunt, & relictis idoneis rationibus, curationem in expiamentis & incantamentis quasiverunt.* Verum cum causae, quae ad turbulentam ejusmodi, ac plane perversam contribunt phantasia, omnino sint physicae atque mechanicae, siquidem anima non nisi in mechanismo, per mechanicas causas & cum materia apta agere & operari potest, quo immutato, illius quoque operatio mutatur: illae sane diligentius a Medico sunt corrigendae, & e corpore proscribendae. Et ipsi jam veteres, praesertim Hippocrates, talium cum corrupta phantasia complicatorum morborum curationem in remediis diateticis, cibis accommodatis, salubri aere, atque demum in helleboro dextre praeparato quasiverunt, ac invenerunt. Quemadmodum enim a cibis copiosis, flatulentis, & qui crassos viscidosque ingenerant succos, nec non aere nimis denso vappidoque, corpora per se jam imbecilla facillime ad graves generis nervosi agitudines disponuntur: ita omnino ad has praevendendas pariter, ac sanandas, convenienti vitae regimine, & victu tenui, qui nec stomachum gravat, nec cruditates relinquit nervis inimicas, & benigno coesto nihil observatur praestantius.

OBSE.

OBSERVATIO IV.

Morbus Puer septem annorum, alacris an-
spasmo- tea, & vegetus, ex improvise, capi-
dicoed- tis acuto corripiebatur dolore, qui cum
vulsi- æstu præternaturali, atque pulsu cele-
vus, ex ri erat conjunctus. Brevi post superve-
nimit. niebant sævissima circa regionem um-
ascaridi- bilicalem tormina, crebri vomendi co-
bus sub- natus, intolerabilis in ano pruritus, al-
vius. vi obstructio per triduum inhærens; &
tandem excipiebant horrendæ ma-
num pedumque convulsiones, & agi-
tationes, ex uno membro in alterum
transcentes: quibus cessantibus, abs-
que sensu & motu, intentis oculis,
graviter respirans jacebat. Hæc ergo
symptomata præter antispasmodica, li-
quorem meum anodynum mineralem,
cum tertia parte spiritus vitrioli jun-
ctum, & pulverem ex cinnabari, lum-
bricis terrestribus, nitro, & pulvere
Marchionis confectum, oppugnaban-
tur laxante, quod ex Manna, rhabar-
baro, semine santonici, ac sale Sedli-
censi erat compositum. Hoc excipie-
bant crebræ alvi dejectiones, & cum
illis, mirum dictu! ultra millia asca-
ridum tenuissimarum, glomeris instar
invicem contortarum exercebantur:
quo facto cuncta protinus remittebant
symptomata.

Epicrisis.

Vermes, intestinis tenuibus, vel
ipsi ventriculo incarceratos, horrenda
& portentosa in partium nervosarum
systemate excitare symptomata, ne-
minem fugit. Sed id non adeo obvium
atque compertum est, ascarides, qua-
rum sedes in recto, tanquam ultimo,
& a capite remotissimo intestino est,
convellendo universum nervorum ge-
nus, totam motuum vitalium, imo
functionum animalium turbare posse
œconomiam. Verum haud infrequen-
ter non tantum in pueris, sed etiam
adultioribus, præsertim feminis ob-
mensum vitium cachecticis, ex asca-

ridibus varios & mirabiles capitis affe-
ctus, aphoniam, profundum soporem,
epilepsiam, catalepsin, convulsiones
artuum vagas, ac mentis alienationes
observavi. Quando vero hi vermes per
suppositoria, anthelmintica cum pur-
gantibus juncta, ex quibus semen San-
tonici cum mercurio dulci ac jalappa
mixtum palmam obtinet, non omittis
balsamicis, foras pulsi fuerunt, remi-
serunt omnes adfectiones. Causam
tam gravissimarum passionum non in
sola intestini recti vellicatione collo-
candam esse arbitror; nam sæpe nec
ullus dolor, nec pruritus in ano senti-
tur; sed potius in putridis horum ani-
malculorum effluviis ac exhalationi-
bus, per poros in nervosas ac membra-
naceas partes sese insinuantibus ponen-
dam esse, certus credo.

OBSERVATIO V.

Vir quidam sexaginta quatuor anno-
rum, laborabat affectu spasmodico
vago, qui sic se habebat. Ante inva-
sionem conquerebatur de pedum &
crurum vehementi refrigeratione, ut
calore hæ partes soveri debuerint. Ces-
sante paullo frigore, tormina atrocia
insestabant abdomen, quibus præsen-
tibus nec flatus, nec fæces, nec urinæ
mitti poterant. Tum excipiebat qua-
dam contractio in medulla spinali circa
lumborum vertebra; sub qua venter
magis occludebatur, spasmodicus vero
dolor ad superiora simul ascendebat,
cum junctis ructibus, capitisque dolo-
ribus tensivis, gravativis, & quodam
stupore. Tandem æstus cum pruritu
totum corpus perfundebat, & maxime
regionem umbilicalem tanta occupa-
bat ariditate, ut cutis veluti torrefa-
cta adpareret. Non etiam minus ex-
tra paroxysmum crura semper mane-
bant frigida; manus vero notabili lan-
guore, stupiditate, tremore, sensa-
tionisque pariter ac motus quadam im-
potentia adiciebantur: quid? quod
denique vera paralytis pedes atque ma-
nus obsederit: reliquis symptomatibus

Spasmi
vagi ab
ærimo-
nia lym-
pha &
feri.

apaf.

spasmodicis in uno tenore perseverantibus. In tali rerum statu multa, ac varii generis medicamina, sed frustra fuerant adhibita. Ego tandem consultus, clysteres emollientes ano infundi; & decoctum ex sero lactis, floribus sambuci, & nasturtio aquatico paratum potari jussi; ex quorum usu tormina & dolores abdominis admodum mitigabantur, & conjunctis tandem balneis aquæ dulcis, alvi libertas insequabatur, ægerque habebat melius. Denique in faucibus & labiis, vesiculæ sero aquoso plenæ efflorescebant; atque alvi profluvium satis copiosum accedebat, quo multæ sordes excrementitiæ reddebantur. Et cum abhinc quotidie decoctum chinæ potaret, externasque partes oleo lumbricorum terrestrium sæpius perfricandas curaret; vires sensim collegit, integramque recuperavit sanitatem.

Epicrisis.

Notabile spasmodorum vagorum, licet cum violentis convulsionibus haud complicatorum, exemplar sistit hic casus. Inceperunt nimirum illi in pedibus, horum refrigerationem inferentes; abhinc per spinam dorsi, nervosas abdominis, maxime intestinorum partes obsederunt, pertinaces alvi constrictiones & tormina excitando, tum peccus invaserunt atque præcordia, anxietates, ructus, ardorem ventriculi, & lymphæ ex ore vel potius faucibus stillicidium inducendo. Tandem etiam caput occuparunt, & in illo melancholiam, stuporem, vertiginem, vigilias, dolorem gravativum, tinnitum aurium, spasmus caninum, ac denique paralyticos affectus progengerunt. Hocce vero malum a dyscrasia lymphæ & sanguinis acri, tenui, caustica, in nostro ægrotante originem traxisse inter alia exinde patet, quod post æstum, quo ordinario spasmi discutuntur, pruritus, fervor & exsiccatio cutis, & vesiculæ in toto corpore adpauerint. Hinc etiam factum est, ut de-

cocta diluentia, humectantia, & quæ acrimoniam temperant, uti serum lactis, in quo flores sambuci ac herba nasturtii aquatici decoquuntur, clysteres emollientes, decoctum chinæ, atque balnea præstantissimam operam tulerint. Contra vero omnia, quæ intendunt scorbuticam humorum acrimoniam, veluti sunt fortiora purgantia, sudorifera, atque salina, plane omitti debent, quoniam iis plus damni excitatur, quam emolumenti.

OBSERVATIO VI.

Quadraginta annorum vir, per duos abhinc annos crebris ventriculi inflammationibus, ac insigni abdominis tensione divexatus, incidebat aliquando post prævium iter, in vehementissimum dentium sinistri lateris dolorem, adeo, ut per aliquot horas instar apoplectici omni fere sensu ac motu privatus esset. Talis paroxysmus bis adhuc circa novilunium, semper recidebat; adhibitis vero vesicatoriis & scarificatione tandem remittebat. Posthæc circa ultimam lunæ quadram, ingentes lancinationes crus sinistram prehendebant, cum totius corporis lassitudine, & quotidianis animi deliquiis stipatæ: quæ subsequente plenilunio in omnes artus diffundebantur, cum rigiditate ac motus impotentia in brachiis, horumque juncturas veluti e sede sua distorquebant. Hinc suasu amicorum, locum mutare, iter ingredi, & corpus movere coepit: unde accidit, ut aliquando præter opinionem crus sinistram violenter retractum, dextrum vero antrorsum vehementer distentum fuerit. Diu etiam vixit in hoc misero statu, multosque Medicos adhibuit, quorum quidam insultus apoplecticos, alii arthritidem, alii calculum, alii malum hypochondriacum suspicabantur, & variis quidem contra ea mala, sed in cassum pugnabant remediis. Tandem cum atrociam & fere convulsivam intestinorum volumen excruciantem tormina; injecti intra nycthemeron ultra-

Morbus
vagus
scorbuticus cum
scurra
tenacissima, in
testinis
impae-
cta.

decem clysteres, materiam compactam ac globosam instar pomorum Borsdorfianorum minorum evacuarunt, quorum globulorum singuli veluti calce erant obducti. Horum dejectioni superveniebant quidem animi defectiones; at elapsis abhinc paucis horis, singulare virium incrementum æger recuperavit. Tum usus est lacte caprino, & ad thermas Tœplices concessit, post illarum usum spinam dorsi & juncturas artuum oleo nucis moschatæ sibi inungi curans: quibus factum est, ut paucis diebus omnia remiserint symptomata, ac tantum pedibus accesserit robur, ut commode ambulare potuerit. Notabile ceterum in hoc morbo fuit momentum, quod manus, utut atrocissimis distractæ doloribus, a paralyti fuerint immunes; quæ tamen crura, a spasmis libera, omnino occupaverat. Nec silentio prætereundum est, ægrum sumtis cibis rarissime habuisse animi deliquia, quæ vero in jejuniis fuerunt frequentiora.

Epicrisis.

Luculenter ex hoc casu docemur, quam graves affectiones pertinax alvi obstipatio, & intestinorum a saburra crassa atque compacta oppletio, nisi prognerare, saltem sustentare valeat. Præstat igitur alvum in morbis chronicis, spasmodicis, convulsivis lubricam servare; cui scopo, tantum abest, ut purgantia convenient, ut sapius etiam blada laxantia oretenus exhibere haud liceat. In nostro saltem casu omnia purgantia, quin & laxantia non nisi vomitus excitarunt, & spasmos exacerbant. Contra vero consultius est, clysteres ano intundere oleosos, ac emollientes; quibus faeces crassiores diluantur, & ad exitum disponuntur. Tum quoque jungere licet laxantia, & quidem lenissima, veluti est manna cum oleo amygdalarum dulcium. Hisce itaque subsidiis postquam expurgatæ fuerunt lordes crassiores: reliqua remedia, quæ ad temperanda alia

scorbutica sunt opportuna, feliciori successu, majorique cum fructu adhiberi potuerunt; quæ inter serum lactis, præsertim dulce, est præstantissimum. Tandem ad artus roborandos thermæ Tœplices, & olea juncturis inuncta, utilissimam tulerunt opem.

OBSERVATIO VII.

Puella duodecim annorum, diu male habens, tandem in affectum spasmodicum vagum delabitur, cujus paroxysmi per vices sequentem in modum invadebant. Corripitur primum ægra dolore abdominis atrocissimo; quo cessante maculæ hinc inde per corpus dispersæ efflorescunt, & his demum evanescentibus, spasmodicæ motitationes manuum pedumque succedunt, atque tandem epilepticæ junguntur agitationes. Observatione hic dignum fuit, quod quotiescunque externarum partium dolores ac spasmi remiserunt, illi protinus interiora occupaverint, cum alvi adstrictione contumacissima, & tanta contractione, ut fistulam clysticam ano intrudere, fere impossibile fuerit. Contra vero cessantibus internarum partium motionibus, spasmi iterum ad externas transierunt; & hæc scena per satis longum tempus acta fuit, donec tandem morbus, clysteribus oleosis, sero lactis, decoctis antiscorbuticis &c. feliciter fuerit profligatus.

Spasmi
vagi
scorbutici.

Epicrisis.

Notari ex hoc casu meretur, quod sub violentis intestinorum tormentis, crassa præsertim atque rectum, circa exitum, adeo constringi soleant ac coarctari, ut nec excrementis, nec flatulentis vaporibus exitum permittant; neque fistulam, qua clysteres injiciuntur, utut tenuissimam recipiant; aut si quoque hanc admiserint, ipsi tamen infusi clysteres, veluti vi quadam statim repellantur. Hujus vero momenti ratio, falso a quibusdam flatibus obiectum

tem ponentibus imputatur: siquidem ex physicis liquet documentis, quod fluida, quæ vi quadam ex clysteribus ano impelluntur, resistantiam obstantium flatuum longissime superent. Vera potius causa in ipsa intestinorum pertinacissima constrictione latet, quæ etiam motus eorum peristalticus haud raro ad superiora convertitur. Hinc sæpissime fit, ut non solum ventriculi inflationes, cardialgiæ molestissimæ, anxietates præcordiorum &c. suboriantur; verum etiam laxantia oretenus data, per vomitum reddantur, quin nunquam ipsi clysteres cum stercoreibus per superiora eruantur. Præstat itaque in tali casu sub ipso paroxysmo, nihil nec laxantibus, nec clysteribus moliri; sed potius partes constrictas externis emollientibus relaxare, & extra accessionum tempus blandis vacuantibus saburram acrem eliminare; aliisque antispasmodicis & anodynis irregulares ac inversos motus demulcere.

OBSERVATIO VIII.

Con-
vulsi-
ones va-
gæ ex
violenta
offis
coccy-
gis per-
cussio-
ne,

Puer annorum circiter quatuordecim, inter rixas cum commilitonibus, saxo satis duro circa os sacrum ac coxendicis graviter percutitur, cum subsequito partis affectæ vehementi tumore ac dolore, somnoque abhinc difficili, ac pavore pleno. Vocatus chirurgus os coccygis fractum dicebat, variaque extrinsecus adplicabat emplastra pariter ac linimenta. Neque tamen minus tertio die post accedebant horrendæ artuum convulsiones, cum vehementi cordis palpitatione, præcordiorum subsultibus, sermonis difficultate, & memoriæ debilitate, ut vix cognosceret adstantes, stipatæ; a pollicum tamen contractione immunes. Datis diaphoreticis ac antispasmodicis medicinis, intra quinque dierum spatium cessabant hæ præternaturales motiones; sed singulis mensibus, secundo vel tertio antelunam plenam die, quo percussio violenta erat facta, semper redibant. Accessiones flatuum frigidiores, ex osse sa-

cro per dorsum spinam ad cerebrum ascendentes antecedeabant; tum incomposita loqui cœpit, non dormire, nec domi contineri poterat; oculi sæpius torvi videbantur ac terribiles; & redeuntibus denique sensibus, vaga artuum convulsio lequebatur. Tali malo per anni dimidium cruciatus æger, tandem per balnea aquæ dulcis; per pulveres antispasmodicos, quorum basis erat cinnabaris, ac pulvis lumbricorum terrestrium; decoctum visci querni, radicisque chinæ, cum quarta lactis parte mixtum, atque per linimenta, quæ habebant præter alia oleum hyoscyami ac camphoram, ossi sacro adplicata, quæ Dei est gratia, pristina restituebatur sanitati.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia, diligentius pensitata, luculenter patet, quam admirandus sit membranarum, quæ medullam spinalem cingunt, cum aliis nervosis ac membranaceis partibus consensus, qui non nisi in mutua motuum vitiosorum communicatione consistit ac propagatione. Sensatio autem illa frigida auræ ex loco affecto per dorsum ad caput usque ascendens vix ab alia causa dependet, quam a strictura spasmodica, per materiæ subsistentis acris & ichorosa vellicationem inducta, in ossis sacri medulla incipiente, & in forma motus undulatorii successive ad cerebrum usque propagata. In tali casu, ubi etiam ex plantis pedum ad caput aspirans aura frigida epilepsiam peperit, non sine fructu adplicare suevi temperatum vesicatorium, quod ex drachma una cantharidum cum emplastri de Meliloto uncia una permixta paratum, per aliquot septimanas parti affectæ impositum servetur. Hoc enim sine dolore operatur, & ingentem seri vitiosi extrahit copiam.

Notabilem de hoc re videns casum in Consul. Medic. sect. IV. cas. CXXXV.

CAPUT IV.

DE

AFFECTU CEREbRI SPASMO-
DICO ECSTATICO, VUL-
GO CATALEPTICO,
PERQUAM RARO.

§. I.

Portento similis, & admiratione dignus est nervosi generis affectus, qui homines saxis, statuisque marmoris immobiliores reddit, & catalepticos, quam Latini per deprehensionem, detentionem, ac congelationem interpretantur, nomine salutatur. Est illa, si realem spectemus definitionem, spasmodica fibrillarum nervearum, ac nervorum, actibus potissimum voluntariis, & sensationi destinatorum, prope suas origines constrictio, & inde denegatus liquidi tenuissimi, in cerebro secreti, cujus ope sentit ac movet anima, in nervorum canales influxus: unde omnes sensus ac motus voluntarii pereunt, & corpus in eo, quo sub accessione mali est situ, immobile servatur; visque imaginationis magis intenditur.

§. II.

An differat a Catochus. Agitur inter veteres controversia, an catalepsis idem sit cum catochus morbus: necne? Quidam discrepare has affectiones, & Catochum illum esse perhibent affectum, quem coma vigil adpellant veteres; ubi somno premit videntur agroti, & tamen vigilant, sed nec fari, nec ullum membrum movere valent, sensu praesertim tactus integro. Contra vero plerique catochum ac catalepsi pro synonymis habent; quos inter HENRICUM ab HEER observ. III. & NICOLAUM PISONEM de morbis cognoscendis Lib. I. Cap. XIII. allegasse sufficiat. Realis autem est, quae catalepsi ac tetano intercedit differentia. Quemadmodum enim in tetano totum corpus, &

cuncta membra tanto rigore distenduntur, ut illa ligno rigidiora, nec summa vi flectere aut incurvare valeas; & praeterea sensus pariter ac ratio sibi constant: ita e contrario in catalepsi immotum quidem stat corpus, sed flexile manet, & quoscunque artos flectere ac agitare potes; atque sensus omnes pariter ac ratio pereunt.

§. III.

Catalepsis omnium sane morborum est rarissimus; ut ideo HENRICUS ab HEER medico, se plusquam milies vidisse catalepticos jactanti, responderit: *O te infelicem, non puto fuisse mille catalepticos, ex quo morborum terris incubuit cohors.* Quotquot tamen legeris de hoc morbo in libris Medicorum sparsim obvias observationes, invenies illum hyemali potissimum tempestate, & sub frigore intensissimo homines invadere. Quemadmodum enim frigus generatim nervoso generi est inimicum, & ad producendos morbos spasmodicos admodum opportunum: ita vero quoque simillimum est, in nostro morbo nervorum fibrillas ad concipiendam spasmodicam conductionem frigore reddi aptissimas; eo magis, cum solo horrendo frigore prodigiosum hoc malum excitari, plurimae testantur observationes. Corripuit equidem miseros per intervalla, & paroxysmos, qui saepius per aliquot horas durant, & juvenem quendam, cujus meminit FORESTUS Lib. X. obs. 42. pag. 369. per tres integros dies detinuerunt. Rara quaedam praecedunt notae, mali adventum praenunciantes; nisi quod sacerdos quidam, de quo FORESTUS loc. cit. agit, obtusum antea in posteriori capitis parte senserit dolorem; & monacho, cujus casum reconset HENRICUS ab HEER obs. III. pag. 43. ante invasionem mali, collum nigerit.

§. IV.

Differetia catalepticos a tetano. Plerumque subito invadunt paroxysmi, & sic se habent: In quocunque situ fuerint agri, in eodem simul

Historia
catalepticos

Paroxysmi
catalepticos

ac semel manent rigidi ac immoti; sedentes sedent, stantes stant, cubantes cubant; si clausi fuerint oculi, clausi manent; cum vero malum de die plerumque accedit, oculi tenentur aperti, irretiti, in unum locum fixi, ac si Medusæ caput intuerentur; & licet illos sudario perstrinxeris, inconviventes manent. Interim loco moveri, & artus flecti possunt; sed quocunque inflectantur, illic immoti persistunt; impulsu progrediuntur; & puer, quem ex FERNELIO allegat FORESTUS *Lib. X. obs. 42. Schol.* e lectulo sublatus consistebat. Neque vero ullus adest sensus, nec vident licet apertis oculis, nec audiunt, nec gravissime compuncti sentiunt. Nihilominus minus actus automatici legitime succedunt; pulsus fertur naturalis, spiratio facilis, & adnotante FORESTO *loc. cit.* quidquid intruseris ori, devoratur. Sæpius abdomen, ac costæ inferiores convelluntur, testantibus eodem FORESTO, SYLVIO, PLATERO & DOLÆO. *Encyclop. med. pag. 6.* Hinc alvus simul est adstrictissima, ut nec tenuissima intrudiqueat fistula, observante HENRICO ab HEER *obs. 3. pag. 39.* Color faciei manet floridus, juxta NICOL. PISONEM *Lib. I. Cap. 13. pag. 93.* Tandem inter alta suspiria ad se redeunt; tumque mira, quæ audiverint ac viderint, instar ecstaticorum, narrant. Extra paroxysmum plerumque a cibis vel plane abstinent, vel saltem pauca comedunt.

§. V.

Subje- Huic malo, præsertim cum ecstasi
ta ca- conjuncto foemina præ viris deprehen-
ale- duntur obnoxia, attestantibus BO-
ptos. RELLO *Cap. XI. histor. 54. & Mar-
co Marci in Philos. rest. pag. 397.* Pos-
sident enim illæ fibras molliores, tene-
riores ac sensibiliores, quarum ratio-
ne non solum ad suscipiendos generis
nervosi motus inordinatos admodum
proclives sunt; verum etiam ad im-
pressiones ac passionis animi fortiores
foveandas, & morbos ex corrupta phan-

tasia subortos perquam opportuna exi-
stunt. Deinde vero si sit temperamen-
tum melancholicum, & ubi vis ima-
ginationis excellit, facillime suboritur
hic morbus; præsertim si juxta NI-
COLAUM PISONEM *loc. cit.* & ipsam experientiam, victus frigidior,
tempus anni, & regio ad frigidam con-
stitutionem prompta accesserint. Et de-
nique adhuc notari meretur, quod in
hoc morbo peremptis vasa, quæ in basi
cerebri ad synciput tendunt, sanguine
crasso turgida, ac posterior cerebri pars
serosa colluvie imbuta reperiantur.
HENRICUS ab HEER *obs. 3. pag. 45.* in tali subjecto cerebrum in ante-
riori parte durum, in basi mollius ac
humidius; nervorum vero origines
siccissimas & solito graciliores depre-
hendit.

§. VI.

Tradita hac catalepticos historia; ad
causam ipsius, atque formalem ratio-
nem indagandam progrediemur. Hanc
in posteriori capitis parte hæere, non
modo defunctorum sectiones, atque
dolores in posteriori capite ac nucha,
paroxysmos nonnunquam anteceden-
tes testantur; verum etiam omnes una-
nimi ore adfirmant Medici. Verum
in pressius determinanda symptoma-
tum causa, in varias, minus claras
abierunt opiniones. Plurimi spiritus
animales adeo fixari ac concentrari as-
serunt, ut in motu suo præpediantur:
quod de hisce corporibus subtilissimis
ac penetrantissimis nullo modo conci-
pi potest. SYLVIVS PRAX. *Lib. 2. pag. 474.* experimento chemico, quo
spiritus urinæ volatilis confusus cum
spiritu vini rectificatissimo in coagu-
lum spissius concrevit, persuasus, cre-
dit in catalepsi spiritus animales, qui
ad indolem spiritus vini rectificatissimi
accederent, a spiritu volatili urinoso,
præternaturaliter in corpore genito
congelari, ut immobiles maneat.
Verum falsa subest applicatio, & fal-
lacia non causæ ut causæ. Namque
primum tantum abest, ut spiritus ani-
males ejusdem cum spiritu vini sint na-
turæ,

Sente-
tiæ Me-
dicorū
de causā
sa. Cata-
lepti-
cos.

turæ, ut potius hic in quantitate as-
sumtus, narcosin inducat. Deinde in
allegato experimento spiritus vini neu-
tquam coagulatur, sed sal volatile,
quod in spiritu urinæ, qui nihil aliud
est, nisi sal volatile in proprio suo
phlegmate solutum, continetur, af-
fusione spiritus vini rectificati præci-
pitatur.

§. VII.

Causa
catale-
pticos
proxima.

Nos potius causam catalepticos in
denegato liquidi tenuissimi in nervos
ad motus voluntarios ac sensus destina-
tos influxu, qui e contrario in nervos
actibus vitalibus & automaticis inter-
vientes naturalis, quin ex parte impe-
tuosior est, collocamus: at quomodo
ille intercipiatur, jam dispiciendum
est. Quod si ergo perpendamus, omnes
totius corporis sensationes, omnesque
functiones animales in catalepticis pe-
nitens cessare, vero est simillimum,
fluidi nervosi influxum in eo potissi-
mum loco intercipi debere, ex quo
omnes nervorum nostrorum fibræ prin-
cipium suum, ac primam originem
trahunt. Hic locus audit sensorium
commune, & ille est, in quo prima-
riam quoque animæ sedem, nos collo-
care oportet. Quamvis enim illa, tan-
quam substantia immaterialis, non be-
ne includi queat loco: attamen cum
certissimum sit, spiritum hunc immor-
talem arctissimum cum corpore fovere
commercium, & magnum in sensus &
functiones, quæ dicuntur animales, ha-
bere directorium; necesse est, ut ipsi
ratione operationum, quas beneficio
fluidi tenuissimi, modo nobis incom-
prehensibili edit, certum utique adli-
gnemus spatium, ex quo omnes, quæ
in fibris sunt, mutationes sentiat, &
actionibus, quæ ipsius voluntati subja-
cent, commode fungatur.

§. VIII.

Sensorii
commu-
nis de-
scriptio.

Commune vero sensorium nec juxta
CARTESIIUM in glandula pineali;
nec ad mentem LANCISII *dissert. de*
sede animæ cogitantis in corpore cerebri
calloso; sed cum Anatomicorum accu-
ratoribus ac recentioribus, in medulla

oblongata, atque ea, quæ basin cere-
bri constituit, collocamus. Exinde
enim egressi caales nervosi tunicam
extimam a pia meninge copiosissimis
vasis intertexta, ac medullares cerebri
tractus ambiente, mutuuntur, & sic
ad totius corporis partes, sensui motui-
que voluntario inservituri abeunt. In
hasce vero fistulas nerveas, fluidum
subtilissimum, cum sanguine per arte-
rias carotides ac vertebrales ad caput
delatum, resorpta a venosis vasis cru-
diori substantia, in parte cerebri corti-
cali secretum, & denique per medulla-
rem regionem vi quadam impellitur;
ut hujus beneficio certas cogitationes
sequantur certæ motuum in corpore
determinationes; & vicissim certas cor-
poris motiones excipiant certæ in ani-
ma ideæ.

§. IX.

Quemadmodum igitur dicto illo flui-
di tenuissimi influxu recte, & propor-
tionata quantitate se habente, omnes
sensationes, & functiones animales vi-
gent, debitoque peraguntur ordine,
nosque tum sani vigilamus: ita si par-
cior fuerit ille influxus, dormire dici-
mur, eoque plane intercepto, omni
sensu ac motu voluntario destituimur.
Omnis vero hujus influxus interceptio,
vel fibrillarum nervearum paralyti, vel
spasmodica constrictione fit: namque
nervorum obstructionem, quam sta-
tuunt, neutquam locum habere, jam
in Consult. ac Respons. Medic. Sect.
1. Casu XLIX. demonstratum de-
di. Enim vero in catalepsi paralyti
fibrillarum nervearum ea non potest
esse causa, quæ remoretur fluidi sub-
tilissimi introitum in nervos; cum pa-
roxysmi per intervalla recurrant, &
sub iis facies sit rubicunda; quæ in
morbis ejusmodi a causa paralytica in-
ductis, quorum mea sententia topo-
rosi spectant affectus, longe aliter sese
habent. Ergo in catalepsi fibrillarum
nervearum, in sua origine, antequam
piam matrem penetrant, spasmodica
constrictio & causam denegati spiri-
tuum in nervos influxus, & hinc reli-
quo-

Quomo-
do in
cata-
lepsi in-
fluxus
liquidi
nervi
interci-
piatur.

quorum omnium symptomatum verum
& amplissimum juxta §. VII præ be
fundamentum.

§. X.

Ratio
sympto-
natum.

Hinc igitur omnes utique sensatio-
nes, omnesque animales functiones
cessant; cum autem in partibus his in-
servientibus nullus sit spasmus; ratio
patet, cur membra per se immota
flecti queant, ac quocunque illa flexe-
ris, ibidem vi movente carentia, im-
mota rursus quiescunt. Sed dum hæc
fiunt, vigent omnes motus, quos au-
tomaticos vocant. Namque constat ex
Anatomicis, quod sicuti nervi sensi-
bus, ac motibus voluntariis destinati
ex cerebri medullari substantia suam
trahunt originem; ita e contrario fun-
ctiones vitales, quæ animæ imperio
neutiquam subjacent, nervis ex me-
dullari ac inferiori cerebelli parte pro-
pullulantibus administrantur, restan-
te inter alia experimento a Clarissimo
VIEUSSENS *Neurograph. Lib. I. cap.*
XX. pag. 123. allegato. Jam vero in
catalepsi illas fibrillas, quæ ex cerebro
ortæ, nervos dant actibus voluntariis
inservientes, constringi diximus; at
illæ, quas cerebellum ad vitam conser-
vandam emittit, salvæ manent in sta-
tu naturali. Hinc pulsus cordis & arte-
riarum viget, facies rubet, respiratio
fertur naturalis &c. Interim cum flui-
di tenuissimi in organa sensui, & mo-
tui voluntario ministrantia denegatur
influxus: facile fit, ut illud majori co-
pia ac impetu, in partes actus vitales
perficientes ex cerebello impellatur.
Hinc pertinacissima, quæ alvum occu-
pat, constrictionis, motuumque ab-
dominis & pectoris convulsivorum ori-
go petenda est.

§. XI.

Ecsta-
ticos dis-
quisitio.

Restat adhuc illud momentum expli-
candum, quo cataleptici sæpenumero
observantur ecstatici. Plerumque enim
finito paroxysmo narrant mira gaudia,
aut phantasmata tragica, visiones di-
vinas, consortium angelorum; quin
& futura prænunciare videntur, ac va-
ridicos se simulant. Tales memorabiles

casus passim observantur in Medicorum
scriptis. Conf. PAULLINIUS *Cent.*
IV. observ. 38. MARCELLUS DO-
NATUS *Cap. I. pag. 91. seqq.* AU-
GUSTINUS *de civitate Dei Lib. XIV.*
cap. 23. ACT. MEDIC. BEROL. *Dec.*
I. vol. II. pag. 62. A. N. C. dec. III.
anno 3. obs. 61. & Volum. I. obs. 250.
pag. 563. Neque vero in hisce casu-
bus diabolo vim quandam adscribere-
re; nec animarum e corpore ad alia
loca, quin plane cœlum secessum sta-
tuere, nec alias præternaturales caus-
as allegare necesse est; nec ad nos
pertinent ecstasies Pauli, sanctorum-
que; siquidem de illis dumtaxat lo-
quimur, quæ in morbois corporibus
fiunt. Et si tali ratione considere-
mus, subjecta catalepticos pierumque
esse melancholica, vi imaginatrice
fortiori gaudere, ac circa ideas sacras
de Deo, angelis, vita æterna tan-
tum non semper esse occupata; de-
inde, si experientia, ac exemplo in-
somnia suffulti supponamus, ani-
mam, quo magis a perceptione ob-
jectorum externorum, ac motuum
vitalium exercitio feriat, eo inten-
tius phantasie indulgere: firma se-
quitur conclusio, visiones ecstático-
rum catalepticorum non nisi effectus
esse intensioris phantasie: dum anima
a commercio rerum externarum va-
cua, præteritis rerum ideas repetit,
ex quibus inter se collatis etiam fie-
ri potest, ut futura prænunciet. Sed
revertamur ad causas mediatas, quæ
malo cataleptico excitando sunt op-
portunæ.

§. XII.

Eminet inter alias vitium humorum
crassorum, ac viscidorum, quos vete-
res dixerunt succos melancholicos; qui
in capite ac cerebro difficilius progre-
dientes, & in hujus basi præsertim ac
pia meninge stagnantes, efficacissi-
mam constrictioni fibrillarum nervea-
rum suppeditant occasionem. Hinc
non tantum scemina hysterica, viri-
que hypochondriaci ac melancholici
præ aliis catalepsi patiuntur, verum
etiam

Causæ
catale-
pticos
medi-
te sunt
humo-
res cras-
si, præ-
sertim
commo-
ti.

etiam hoc morbo peremptorum sectio docet, vasa in posteriori cerebri parte crasso & coagulato sanguine repleta fuisse, ac in ipso cerebro extravasatam serosam hæsisse colluviem. *Conf. HOL- LERIIUS Lib. I. de morb. intern. & SCHENCKIUS Lib. 1. obs. 2.* Ex his quoque patet clarissime, quare consue- tas & ordinarias sanguinis excretiones suppressas, nonnunquam subsequatur catalepsis: vide *FONSECAM Lib. 2. Consult. 92.* Neque minus ratio patet, cur puer ille, cujus *AETIUS Tetra- bibl. 2. Serm. 2. Cap. 4.* meminit, per triduum congelatus, tandem effuso per nares copiosissimo sanguine, sta- tim convaluerit. Eo magis a spissis hu- moribus catalepticum suboriri poterit malum, si illorum vehemens expansio ac exæstuat, & hinc enata fortior vasorum cerebri ac pia matris disten- sio accesserint. Unde concipi poterit, quomodo illud, ex febribus intermit- tentibus, incongrue suppressis ac vo- latilibus tractatis, juxta *DODONÆ- UM obs. med. 44.* ex nimia vini gene- rosi ingurgitatione, teste *PLATERO Lib. 1. fol. 27.* ex ebrietate ac nimia iracundia, notante *DOLÆO in ency- clop. medic. pag. 96.* prognatum fuit. Nec silentio denique prætermitti de- bent vermes, ac lumbrici intestinorum; qui sicuti gravissimis morbis, ita & cataleptico ansam præbere possunt, te- stante observatione a *MARCELLO DONATO Lib. II. Cap. VII. pag. 186.* recensita.

§. XIII.

Animi
pathe-
mata.

Præterea ingens debetur animadver- sio gravioribus animi pathematibus, quibus constrictionem fibrillarum in cerebro nervearum, cum subsequente catalepsi, excitari pariter ac relaxari, in scriptorum monumentis passim re- latum legimus. *TULPIUS Lib. I. obs. cap. 21.* juvenem quendam ex inopina- to matrimonii repudio catalepticum factum, & illo promisso restitutum al- legat. *RONDELETIUS Lib. I. pag. 20.* casum refert de puella, viro, quem insigniter oderat, nupta, quæ ex mœ-

Hoff. Syst. Tom. VI.

rore hunc morbum incidit, ejusque paroxysmis, quotiescunque maritum vel vidisset, vel de eo audivisset, vel etiam cogitasset, protinus correpta fuit. *HENRICUS ab HEER observ. 3.* recenset catalepsi, quam vir qui- dam melancholicus, ex nimio mœro- re toleraverat. Idem malum, nimiam quoque mentis intentionem, ac pro- fundas fixasque meditationes, præser- tim si temperamentum frigidum, alia- que occasionales causæ accesserint, ex- cipere, probatissimorum medicorum documentis confirmatum habemus. Quales casus reperies in *GALENO Comm. in HIPPOCR. 2. cap. 56. ZA- CUTO LUSITANO Lib. 1. histor. 42. FERNELIO in pathol. Lib. V. cap. 2.* Multo magis ad nostrum affectum, cum ecstasi complicatum, meditatio- nes sacræ profundiores contribuunt; imprimis si spiritualis de commissis peccatis supervenerit tristitia. *Conf. SENNERTUS in praxi pag. 598. HERFELT tr. philos. hominis pag. 183. AUGUSTINUS de civitat. Dei L. 14. c. 24. GEIERI præfat. tractat. Liebe Gottes und des Nachsten.*

§. XIV.

Referri quoque ad catalepticos me- rentur, qui nimio atque horrendo fri- gore percelluntur ac veluti congelan- tur. Ratio hæc est: Frigus vim habet externum corporis habitum, quem im- mediate ambit, validissime constrin- gendi: quo constricto, humores ad in- teriora majori copia compelluntur, in capite præsertim cumulantur, in vasis cerebri stagnant, hæc distendunt, & hinc fibrarum nervearum ex cerebro prodeuntium stricturam, catalepticos cum omnium sensationum abolitione stipatæ originem causantur. Conti- nuante frigore intensissimo, & hinc durantibus jam recensitis illius in cor- pus effectibus, tandem fit sanguinis aut seri in capite extravasatio; qua sæ- pius comprimitur cerebellum, ut nec in organa vitalia influere queat tenuis- simum fluidum, & inde demum mors sequitur. Quales tristissimi

Catale-
psis ex
frigore
horren-
do.

E casus,

casus, sicuti quotidie contingunt, ita praesertim a FORESTO *Lib. X. obs. XLI.* copiosissimi describuntur: ubi sub hyemis asperissimo gelu complures milites in excubiis stantes mortui sunt reperti; alii equis insidentes, ac habenas in manibus adhuc habentes, congelati ex equis sublatis sunt, quin & ipsi tandem equi immoti perierunt,

§. XV.

Causae
occasionales
catalepticos.

Quod si perscrutemur causas, quae paroxysmos catalepticos revocare solent, occasionales; has inter principem locum sibi vindicant graviores animi commotiones, ira, terror, gaudium, metus, contristatio. Pertinent huc quoque objectorum ingratorum visiones: vid. casus §. XIII. ex RONDELETIO allegatus. Quosdam ex verborum quorundam recitatione, aut psalmodiarum cantu congelari, scriptores perhibent; & ego agram vidi, quae auditis verbis, ardentissimum Christi amorem exprimentibus, distendebatur; quemadmodum Presbyter ille, cujus morbum recenset AUGUSTINUS loc. cit. ad prolatas lamentantium voces, suo prehensus est paroxysmo. Non minus ad hujus dirimendi generationem contribuunt frigidus aer, habitatio in locis altis, montosis, frigidis, tempus anni hyemale, ac victus crassus; annotante NICOLAOPISONE *L. I. C. XIII.*

§. XVI.

Prognosis.

Quod tandem attinet prognosin catalepticos, ea si fuerit ab animi passionibus, aut profundis meditationibus orta, non adeo grave, ac subito lethiferum minatur periculum. Contra vero, quae a sanguine crasso, viscido, impuro, ac excretionibus sanguineis suppressis fovetur, gravissimum metum incutit. Namque vel in melancholiam desinit, sicuti observat NICOLAUS PISO loc. cit. par. 93. vel commutatur in morbum comitalem, uti MARCELLUS DONATUS *Cap. VIII. pag. 186. ex Benivenio allegat;* vel denique in mortiferam subito terminatur apoplexiam, vitamque tol-

lit. Nec levioris momenti est congelatio, quae a frigore inducitur; nisi enim tempestivae ferantur suppetiae, mors sequitur repentina.

C U R A T I O.

§. I.

Quod attinet spinosi nostri mali indicationem; illa duabus potissimum absolvitur indicationibus; quarum est prima, ut spasmodicam, qua fibrillae nervae in cerebro detinentur, stricturam relaxemus; altera, ut causas materiales sive mediatas, quae ad dictam constrictionem inducendam contribuerunt, decenter removeamus. Quemadmodum priori indicationi in ipso maxime paroxysmo satisfieri oportet; ita posteriorem potius extra paroxysmum impetrare licet.

§. II.

Intra ipsum paroxysmum, praesertim si gravior fuerit, parum quidem medicamentis perficere possumus: neque tamen minus omni studio eo respiciendum est, ut excitemus aegros, qui vigilantes dormiunt, & spasmodicas stricturas demulceamus. Quo fine naribus adplicari debent vel spiritus urinosi volatiles, vel acida penetrantiora, veluti acetum vini, rutaceum forte, aut spiritus crystallorum veneris, qui nihil est, quam concentratus aceti destillati spiritus: haec enim acida longe penetrantioris efficaciae sunt, quam ullum sal volatile. Neque etiam alienum erit, olea cocta, nervina ac antispasmodica, nuchae ac posteriori capitis regioni, detonsis praesertim capillis adplicare; quod remedii genus a FORESTO *Lib. X. obs. 42.* commendatur. Non minus clysteres potentiores, si anus non adeo clausa fuerit, ut nihil admittat, infundere licet: ac denique, praesertim si malum a nimia sanguinis mole, ac raptu versus caput inductum, faciesque venis sanguine valde infarctis turgida fuerit, in ipso paroxysmo narium scarificatio, aut

Indica-
tiones
curato-
riae.

Quid in
paroxysmo
cataleptico
agendum

styli dentati intrusio, eoque facta vel-
licatio, donec sanguis effluat, insigni-
fimum pollicetur opem.

§. III.

Catale-
pticos a
melan-
cholicis
succis.
subortæ
curatio. Plura in ipsis paroxysmis tentare
haud licet; sed his finitis causarum
materialium ac mediatarum remotio-
nem, quantum fieri potest, moliri
convenit. Quod si igitur rarissimus no-
ster affectus a melancholia, eaque hy-
pochondriaca, vel hysterica, uti sæ-
pissime fit, suam traxerit originem,
ubi spissi ac viscosi humores in vasis ce-
rebrii stagnant, ac difficilius progredi-
untur: ea in usum ducere oportet re-
mediorum genera, quæ huic morbo
expugnando, sanguinique spisso atte-
nuando, & æquali circulo restituendo
sunt idonea. Ad eorum classem præ-
ter clysteres & blanda laxantia, venæ-
sectiones debito tempore administran-
das, motum quoque ac exercitationem
corporis, ac rectum rerum non natu-
ralium usum, referri merentur, &
palmam obtinent pediluvia, balnea,
& potus aquarum mineralium; vel
etiam loco harum cura cum sero la-
ctis & sale Sedlicensi instituenda; non
omissis illis, quæ tonum partium so-
lidarum labefactatum roborandi fa-
cultate gaudent.

§. IV.

Excre-
tiones
sangui-
næ sup-
pressæ
sunt re-
vocandæ. Quando manifesta malum sustenta-
verit plethora; aut plane excretiones
sanguinæ vel naturales, quæ per ute-
rum aut venas sedales fiunt, suppres-
sæ, vel artificiales consuetæ per ve-
næsectionem aut scarificationem ne-
glectæ ac intermissæ fuerint: has ex-
tra paroxysmum revocare, aut sal-
tem nimiam humorum molem mis-
sione sanguinis evacuare oportet. Quo
fine sectio venæ in pedibus commen-
dari meretur; postquam, si admo-
dum ingens fuerit cruoris abundan-
tia, & apoplexiæ metus sit, in ipso
paroxysmo venæ narium, stylo in-
truso, simul aperiendæ. Si corpus
magis laxum ac spongiosum existe-
rit, scarificationes substitui possunt;
aut denique, si proclivitas ad fluxum

hæmorrhoidalem sentiatur, signifi-
cantibus eam doloribus ossis sacri, ac
intestini recti, aut ille suppressus ma-
lum foverit: bene monente NICO-
LAO PISONE *Lib. 1. cap. 13. pag.*
94. illius revocatio tentanda est; quo
scopo ano probe fomentato, hirudi-
nes adplicare convenit.

§. V.

Si vermium sit suspicio, anthelmin-
tica locum inveniunt. Sed ex horum
classe ea, quæ acri ac intestina jam
irritata magis vellicante vi pollent,
veluti sunt acriora purgantia, vitrio-
lacea, acida, mercurialia, aloetica,
multo magis, quæ venereæ existunt
prosapia, cane pejus & angue sunt fu-
gienda. Præstat potius pilulas, quæ
specificæ minus acria erodentia conti-
nent, ut extractum tanaceti, semen
cynæ, rhabarbarum, myrrham, asam
foetidam cum panchymagogo Crollii,
æquali potatione commixta, propinare;
quæ præstantissimi sunt effectus.

§. VI.

Quandocunque causa passionis cata-
lepticæ, maximam partem in anima,
vel gravioribus pathematibus commo-
ta, vel fixioribus ideis & meditationi-
bus intenta, vel plane conscientia tor-
mentis agitata residet: parum auxilii
spondent pharmaca. Medico nihil am-
plius incumbere videtur, quam ut
causas materiales, si præsto fuerint,
ac simul concurrerint, congruis subsi-
diis remove annitatur. Cæterum eo
ad laborandum erit, ut anima ab an-
xiis ac tristibus ideis, quæ instar carni-
ficinæ, ac crudelis tormenti corporis
sint, per jucunda cum amicis commer-
cia depellantur; neque otio ac quieti,
quæ profundarum cogitationum mater
est, nimium indulgeatur. Nec quo-
que præstantius subsidium est aeris
mutatione; qua sola pertinacissimum
hoc malum vidi curatum.

§. VII.

Qui frigore sunt congelati, & adhuc
quædam vitæ exhibent notas, ad lo-
ca repidiora deportentur necesse est.
Ea tamen caveantur, ne sint iusto ca-
lido-

Catale-
pticos ex
vermi-
bus cu-
ratio.

Catale-
pticos ex
anima
vicio
produ-
ctæ tra-
ctatio.

Frigore
conge-
latores
restitu-
tio.

lidiora; ne sanguis ad interiora compulsum uno impetu exstuetur, ac ideo extravasationem fubeat. Consultum quoque tali in casu est, blandis frictionibus corpus fovere, ut externæ partes, quæ contractæ sunt, relaxentur, inque eas humores denuo invitentur. Tum excitatis illis personis, pedes in pediluvia imponere licet tepidissima: quæ partim cutim relaxandi, partim æquabilem humorum circuitum restituendi, vim habent excellentissimam: neque minus vires prostratæ cordialibus remediis, ac vini generosi haustu, refocillandæ erunt.

Cautelæ ac monita Practica.

§. I.

Cautela circa volatilia ac acidiora in paroxismo.

NOtari probe meretur, in paroxismo fugienda esse salia volatilia oleosa, balsama apoplectica validiora, & calidiora liquida; si malum catalepticum ab humorum nimio orgasmo, expansione ac stagnatione fuerit subortum; tum enim sanguis magis commovetur, & metus est, ne extravasatio & apoplexia plane superveniat. Consultius est in tali casu acidis fortioribus uti, & externe olea ac balsama nervina, anodyna, ac antispasmodica illinire. Quod si vero spasmodica fibrillarum cerebri contractio, ab animi pathematibus, metu, tristitia, aut fixioribus meditationibus inducta subsit: tunc salia volatilia oleosa & interno & externo usu juvant.

§. II.

Cautela circa mariorum scarificationem.

Sicuti in omnibus capitis gravioribus affectibus, qui a sanguine copioso, valde commoto, ac largius ad caput rapto suboriuntur; uti sunt cephalalgia, deliria, convulsiones, epilepsia &c. ita quoque in affectu nostro cataleptico, si talem agnoveris causam, præstantissima est sanguinis, intruso naribus stylo facta detractio. Neque vero veteribus ignota fuit hæc operatio; & digna sunt verba ARETÆI, quæ *Lib. VII. pag. 124.* existant, ut

hic allegentur. Namque *neceffe est*, inquit, in allegatis nimirum casibus, *ut sanguis e nasi interioribus detrahatur: intro enim perlongum instrumentum immittitur, quod CATEIADION vocant, aut illud, cui STORYNE nomen est; aut si quis horum copiam non habuerit, penna anserina caulem crassiore sumere debet. ejusque nervosam partem denticulatim instar ferræ incidere, atque sic intra nares usque ad ossa, quæ ethmoidea ob cribri similitudinem vocantur, immittere, deinde utramque manus agitare, quo locus a dentibus insculpatur, ac vulneretur. Facilis est enim ac copiosus sanguinis cursus: nam venæ graciliores in nares desinunt, corpora in hac parte mollia sunt, & sectioni habilia.*

§. III.

Morbus catalepticus, si ab imaginatione sustentatur, spernit & eludit omnium remediorum opem. Peregrinatio vero ac aeris mutatio optimum spondent auxilium. Dicit enim vix potest, quanta virtus & efficacia ad morbos nervosi generis & spirituum sanandos, insit peregrinationibus in loca præsertim, quæ salubri aere fruuntur, & qui secundum Celsi monitum contrarius est illi, qui morbum fecit. Aer enim est illud elementum præcipuum & tenuissimum, quod portione sua elastica ætherea cum sanguine & succo lymphatico mixta & sensum & motum motricibus solidis partibus præstat, & secundum Galenum divini quid in se habet in morbis. Præter ea peregrinatio id quoque habet beneficii, quod ideæ consuetæ, quæ mentem turbant, subtrahantur, & jucundioribus anima assuefiat. Quin ipso temporis beneficio sponte debellari hoc malum, haud raro observatur; siquidem progrediente ætate & fibræ nervæ sunt robustiores, & anima constantior red- ditur.

Ufus aeris mutationis.

§. IV.

Quod præservationem attinet; ea præstabitur, si causæ occasionales, variæ ad

ad hoc malum contribuentes probe fugiantur. Et cum has inter frigus insignem efficaciam obtinet, omni studio illud arcere oportet; atque etiam, si rationes domesticæ permiserint, ex habitationibus frigidis, montosisque, ad loca, ubi benignius cœlum est, discedere. Victus sit conveniens, inque eo fugiantur cibi acidi, ac qui frigus quoddam ventriculo inferunt. Evitentur solitudines, ac seligantur grata consortia, quibus anima a curis, mœoribus ac meditationibus sit vacua. Maximopere versus hyemale tempus probe observetur, ne relinquantur materiales in corpore causæ, quæ malum illud inducere valent: quo fine & primæ viæ a sordibus servantur liberæ, & sanguinis copia, congruis illius missionibus, nec non frequenti corporis exercitatione, imminuatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Catalepticus affectus ex veribus, & vitio hysterico progeneratus.

DUODECIM annorum puella, temperamentum sanguineo-melancholici, ingenii admodum vegeti ac vivacis, novem abhinc mensibus prima vice uterinæ evacuationis onus subiit. Elapsis inde quatuor hebdomadibus, cum instaret menstrua periodus, multa edulia saccharo condita, cyminiq; semen, quod semper in delitiis habuerat, ingurgitavit, & brevi post ingentia imi ventris tormina percepit. Datis ergo laxantibus, & anthelminticis remediis, infusisque ano clysteribus, lumbricus per alvum reddebatur longissimus: menses vero hoc tempore fiebant, quamvis circa lumbos & ipsum uterum atroces sæviissent dolores. Hinc succedebant convulsivi ac epileptici motus, cum delirio furoreque quasi uterino juncti; & frustra misso ex vena in pede tusa sanguine, frustra quoque datis remediis antispasmodicis, uterinis, anthelminticis, carminativis &c. per quinque septimanarum decursum pertinaciter inhærebant. Pa-

Hoff. Syst. Tom. VI.

roxysmi tam variis modis, tamque mirandis symptomatibus, tristem ludebant scenam, ut vix describi queant. Mox enim inter deliramenta, singultus, ac graves septi transversi concussiones, totum corpus e lecto in altum elevabatur: & remittebant convulsiones, relictis corporis languoribus, ac præcordiorum doloribus. Mox sub deliriis convulsivi motus artus duntaxat misere torquebant; ut omnes manuum pedumque digiti incurvarentur, pollex vero ac medius digitus rigidus extendetur; deinde brachia retrorsum traheret, iisque caput percuteret; tum eadem antrorsum vi quadam raperet, ac pectori validissime allideret. Mox inter has violentas agitationes mentis compos videbatur, sacrosque cantus cum summa devotione per satis longum tempus modulabatur. Tandem accedebat catalepsis, quam vocant, ecstasica; dum per aliquot horas lecto affixa mansit rigida, & nulla arte excitari potuit, oculis apertis, vultuque amœno, ac si de quadam re gauderet, decumbens. Postquam ad se rediit, narravit jucundissimas visiones de Deo, angelis, cœlo, vita æterna; atque vaticinam se gessit. Ceterum per quinque fere hebdomades ciborum nihil plane assumsit, præter gelatinam cornu cervi, novissimum tantummodo diebus sorbillatam; cerevisiam vero ac vinum quotidie, sed parca quantitate potavit; & quod notabile est, singulis diebus copiosa ac valde dura alvo reddidit stercora. Vultus colore gaudebat floridissimo, qui nec sub ipsis animæ defectionibus, quas crebro patitur, expallescebat, sed roseus manebat. Pulsus ferebatur naturali similis; nec urina, præter largum sedimentum, mingebatur præternaturalis. Noctes, nisi tranquillo somno, attamen ab omnibus symptomatibus vacua transigit; ac omne tempus piis meditationibus, & sub insigni mentis requie consumit.

E 3

Epi.

Epicrisis.

Duplicis generis causæ hunc portentosum ac mirabilem sustentaverunt affectum: nimirum partim lumbrici in canale intestinorum hospitantes; partim sanguis in vasis uterinis, ob mensium defectum stagnans, atque corruptus. Hinc non sane mirum, si symptomata fuerint eo graviora, ac atrociora, cum a duabus causis, quarum quævis sola tali morbo inducendo sufficit, sint excitata. Quamobrem in mali hujus curatione, ad hanc duplicem causam directa fuit medendi intentio: præter enim temperatiora, simul tamen efficaciora, anthelmintica, exhibenda curavi congrua antihysterica, ut eorum virtute liber sanguinis per uteri vasa circuitus, ejusque superflui per menstruam periodum excretio facilitaretur. Fuerunt ex horum numero pilulæ balsamicæ, ad ductum Becherianarum concinnatæ, cum aliquot granis extracti croci, atque castorei maritatæ, & alternis diebus, maxime circa tempus menstruum propinatæ, mane desuper sorbillato infuso, ex herba melissæ, artemisiæ, floribus cheiri, ac chamæmeli vulgaris. Jussimus præterea ante horum remedium usum, ad relaxandos intestinorum spasmos, durasque faeces emolliendas, ano injici enemata, quæ plurimum olei cocti habebant. Denique præter alia antispasmodica, motum corporis per deambulationem, ac ventilationem in curru sub aere sereno commendavimus: quibus factum est, ut ægra perfectam recuperasset sanitatem.

OBSERVATIO III.

Catalepsi ex fixioribus meditationibus.

Persona sequioris sexus vix excedens annum ætatis vigesimum quartum, conditionis vilioris, rudioris minusque exculsi ingenii, aliquando in templo tempore brumali, attentius hauriens sacrum verbum de vera contritio-

ne, ac intimatione cordis inversione, de peccatorum abominanda ac detestanda coram Deo justissimo indole, summo mentis angore afficiebatur; inque dies & horas meditationibus istis anxiiis sacris macerata, mœstissimo semper incedebat vultu. Elapsis abhinc quatuordecim diebus accidit, ut ipsa, audita in templo concione, omni penitus sensu ac motu ex improviso privaretur: & finito cultu divino, instar statuæ immobilioris, oculis apertis, & cœlo affixis, omnem excitationem eludens, reperiretur. Tandem post horæ spatium sua sponte, emissis aliquot suspiriis ad se redibat, sensumque cum motu recipiebat. Examinata respondebat, se nihil sensisse, vel audivisse, bene habere, & quasi altissimo somno sepultam jucundissimas habuisse speculationes, ac contemplationes sui Salvatoris. Hunc accessum, plus centum vicibus intra quadraginta dierum spatium experta est, interdum mitiorem, & brevior, interdum longior & gravior, semper tamen talem, ut omnis tentata excitatio, per fortissimos spiritus volatiles, oculis ac naribus admotos, frictiones, atque punctiones, elusa fuerit, ac frustranea. Ipso in paroxysmo pulsus fuit naturali similis, & respiratio salva, ac integra, præter quod circa declinationem, nonnunquam fortissimas thoracis atque abdominis concussiones, & elevationes, cum palpitante cordis motu toleraverit: quæ tamen simul ac sensus & motus rediit, statim expirarunt, ægra de nullo dolore vel molestia amplius conquerente: vires etiam post paroxysmum ita sapissime constabant, ut consueta sua munia subire potuerit, totum corpus calore ac colore naturali erat perfusum; excreta omnia se bene habebant, nec menses sui officii oblitescabantur. Attamen per quatuordecim ferme dies ab omni cibo, potuque abstinebat; & quotiescunque exorata aliquid accipiebat, summa præcordiorum anxietate, cum metu suffocationis juncta infestabatur, somnoque fruebatur.

cur parcissimo. Et quod notatu erat dignissimum, hi paroxysmi fere semper invadebant post auditam psalmodiam, aut verba ex divino codice potissimum prolata, quæ ardentissimum Christi exprimebant amorem. In tali casu in usum vocabantur multa, varique remediorum genera, alias generosissima, venæsectiones, topica, quæcunque excitantia: sed cuncta eludebat pertinacissimus affectus; donec tandem, mutato aere, ægraque ad alia loca peregrinante, sponte sensim evanuerit.

Epicrisis.

Insignissimum catalepseos ecsticæ exemplar notabilis hic sistit casus. Nullam iste causam materialem habuisse videtur; sed a solis, pertinaciter animæ infixis ideis originem traxit. Hinc eleganter pariter ac perite Clarissimus MORHOFFIUS in *dissert. de paradoxis sensuum* scribit: *Mirabile præ cæteris, quod tamen vulgatissimum, posse ex auditu verborum, ac orationis elaborata homines duci, & quasi extra se rapi.* Atque eo majorem homines afficiendi possidet efficaciam verbum divinum; ut, si nostri instituti ratio exigeret, dictum PAULLINUM, quod in *Epistol. ad Hebræos Cap. IV. v. 12. exstat*, hoc nostro casu, egregie illustrare possemus. Quod nulla præsto fuerit causa materialis, vel exinde patet, quod paroxysmi, excitatis per psalmodiæ cujusdam aut verborum sacrorum sonitum ideis revocati fuerint; ac præterea ægrotans omnibus functionibus, quas vitales vocant, absque ulla labe gavisa sit. Quod attinet convulsivas nonnullarum partium in ipso paroxysmo agitationes; illæ fluidi tenuissimi impetuosiori ex cerebello, in organa vitalia influxui, qui illius ob denegatum in partes, sensui, motuique voluntario inservientes, introitum, abundantia debetur, originem suam perierunt. Ratio dejectæ ciborum adpetentiæ, facile etiam pote-

rit suppeditari; si ex experientia repetatur, illos, qui meditationibus suis intentius in objectum quoddam feruntur, passus oblivisci, ac cibos fere aversari. Tum vero, quo diutius a cibo abstinemus, eo magis perire adpetitum, præter multa documenta, vel ea historia testatur, quam DIEMERBROECK in *sua anatom. pag. 38.* de semet ipso refert: se, postquam cum sociis per sesquidiem jejunasset, non amplius famem sensisse ad tertium usque diem. Hinc vero cognitu quoque facillimum, cur nulla materiali causa præsentē, nulla opem tulerint remedia; sed tandem mutatione aeris, ac ætatis sponte exspiraverit spinosus affectus.

CAPUT V.

D E

AFFECTU SPASMODICO-
CONVULSIVO
EX UTERI VITIO, SIVE
MALO HYSTERICO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

MOrbus ille, aut potius morborum cohors, quam per vocem affectionis hysterice interpretantur veteres, æquo, quin majori, quam ullus alius affectus, jure, ad passiones generis nervosi spasmodico-convulsivas, & quidem universales, referri meretur: siquidem nulla fere in tota machina animali nervosa, ac fibrosa pars est, quæ non plane effrenatis spasticis stricturis, & convulsionibus exagitetur, torqueatur, & gravissime distrahatur. Hujus ergo ideam suppeditaturi, ipsum definimus, quod sit affectus generis nervosi spasmodico-convulsivus, ex utero a lymphæ & sanguine in ejus vasis retento vel corrupto proveniens, & per nervos ossis sacri, ac lumbares & totam medullam spinalem,

Definitio mali hysterici.

universi corporis partes nervosas plus minus infestans.

§. II.

His-
to-
ria mali
hysteri-
ci.

Perperam confunditur atrox hoc ma-
lum a plerisque nostri ævi medicis, cum
sic dicto hypochondriaco; aut si forsitan
admittitur quædam differentia, ea so-
lummodo sexum respicit, adeo ut pas-
sio hypochondriaca ad nobiliorem, hy-
sterica ad molliorem restringatur, u-
triusque tamen indoles ac natura pro-
una, eademque habeatur. Quo vero
pateat, longe aliam ac realem hosce
affectus intercedere differentiam; ope-
ræ erit pretium, primo omnium ve-
ram morbi hysterici historiam præmit-
tere. Hoc sine si veterum monumenta
paullo perlustremus, & ex iis præser-
tim HIPPOCRATIS, ARETÆI,
FERNELII, DURETI, MON-
TANI, BALLONII, HOLLERII,
MERCURIALIS, JOHANNIS
HEURNII scripta consulamus: in
eo ad unum omnes convenire viden-
tur, quod faucium strangulatio, in-
tercepta ad suffocationem usque respi-
ratio, animi defectio, vocis privatio,
soporque profundus, vera, propria,
& essentialia hujus morbi uterini si-
gna, & symptomata habenda sint. In
eo etiam plures concordēs deprehen-
duntur, ante mali hysterici invasio-
nem, motum globi cujusdam e sede
inferiore ad superiora ascendentis sen-
tiri: unde etiam figmentum multis
mulierculis familiare nascitur, quasi
uterus versus superiora feratur.

§. III.

Parox-
ysmo-
rum de-
scriptio.

Hæc præcipua sunt quidem, quæ
malum hystericum comitantur sym-
ptomata; sed ante eorum invasionem
& postea longe alia & plura observan-
tur, quæ successive in paroxysmo mi-
seras invadunt, & nulli corporis regio-
ni parcunt. Nam quod caput attinet,
frontis, temporum, vel etiam oculo-
rum cum lacrymarum effusione, visus
obnubilatione, doctorem pressorium,
sensuumque & mentis torporem, om-
nium rerum tædio stipatum, ut pluri-
mum præcedere adnotamus. Deinde

corruptæ hoc malo plerumque alvum
fortiter adstrictam, & compressam
habent, ingentem quoque ad urinam,
quæ clara instar aquæ mingitur, sti-
mulum, neque minus anxiam & sup-
pressam spirationem, atque universi
corporis languorem experiuntur. Hi-
scè postea gravis dolor lumborum, cum
ingenti algore & horrore succedit; ven-
ter durus & inflatus est, postea umbi-
licus retrahitur, adeo ut fovea, cui
includi aliquid potest, relinquatur; &
tunc globum quendam ex inferiore
ventre ad hypochondria & diaphrag-
ma ascendere persentiunt; mox cor
cum tremore incipit palpitare, cum
pulsu inæquali & duro, quandoque in-
termittente; extrema algescunt, fau-
ces angustantur, ut fune veluti stran-
gulatæ videantur; facies fit pallida,
spiratio valde est difficilis, vox perit,
arteriarum pulsationes vix amplius
percipiuntur: tanta vero est ventris
strictura, ut nec ullus flatus transmi-
ti, nec propter ingentem resistantiam
quicquam clysmatis admitti possit. In
quibusdam tanta est mali vehemen-
tia, ut convulsivæ & capitis & ar-
tuum agitationes, cum vel sine pol-
licum conclusionē deprehendantur.
Aliæ in profundo, sine ullo sensu &
motu, sopore jacent; quibusdam fa-
cies cum collo a sanguine est inflam-
mata, rubicunda, arteriæ fortiter
pulsant: aliæ in risus immodicos sol-
vuntur, & restituta voce delira lo-
quuntur.

§. IV.

Quandocunque vero paroxysmus re-
mittit, & mitescere incipit, quod sæ-
pius certa sit temporis periodo, tum
pulsus, qui antea valde debilis, lan-
guidus, & absconditus erat, vegetior,
mollior & erectior redditur, in partes
extremas redit calor, facies contracta
& pallida fit explicatio & rubicun-
dior; eructationum per superiora im-
petus auditur, borborygmi & murmura
in ventre oriuntur, & tandem e profun-
do quasi somno evigilantes, vocem, sen-
sum & motum recipiunt; de dolore

Parox-
ysmo-
rum so-
lutio.

autem capitis gravativo, totius corporis & femorum ac pedum languore, & gravitate conqueruntur. Mirum certe videri potest, quod sæpe tam brevi tempore, ejusmodi pernicioſa, atque præſentem interitum minantia ſymptomata ceſſent, & intermittant; adeo, ut quæ pridie morituræ videbantur, nunc ſanitate integra frui cenſeantur. Accidit vero nonnunquam, ut perſeſerantibus ſymptomatibus pro mortuis habitæ, ſepulchro deſtinatæ, imo ſepultæ fuerint: ſed mors in hyſtericis ſemper vel epileptico, vel apoplectico contingit inſultu.

§. V.

Differē-
tia mali
hyſteri-
ci & hy-
pochon-
driaci.

Tradita hac pleniori ſæviſſimi hujus morbi hiſtoria, facilius erit, ejusdem a malo hypochondriaco docere differentiam. Quamvis enim horum affectionum ſymptomata, inter ſe ſimilia ac utrique valde communia deprehendantur, teſtante utriusque hiſtoria, quæ ratione poſterioris mali ſequenti capite explicabitur: attamen plura adhuc reſtant, quæ cuius propria, inſignem illorum teſtantur diſcrepantiam. Namque morbus hypochondriacus eſt longiſſimus, atque diuturnam ſemper expoſcit curationem: at hyſterica paſſione gravidæ, puerperæ, viduæ, ſanguine turgentes, poſt gravem animi motum, vel virgines poſt repentinam fluxus menſtrui ſuppreſſionem, ſæpenumero graviffime infeſtari: ab ea tamen per rectam medendi rationem ita vindicari, ut nunquam revertatur, experientia docemur. Hæc porro ſubito, vehementer, & ex improviſo miſeræ haud raro adori-
tur, ut omni ſenſu ac motu privata, repente in terram concidant: quod in hypochondriacis non animadvertitur. Atque etiam peculiare illud hyſtericæ habent, quod maxima ſymptomatum vehementia, ſi ſenſu mentisq; functio intercipitur, vel ſolo pennarum accenſarum ſuffitu, naribus admoto celeriter diminui, quin & tolli poſſit. Præterea in paroxyſmis hyſtericis, muſculi abdominis vi ſpaſmorum introrſum contrahuntur, & umbilicus profundius retrahitur: cum in hypochondriacis venter potius

extrorſum diſtendatur. In illis regio lumbaris acri ac incredibili frigore occupatur, ut manibus percipi, nec calefactis linteis temperari queat; ſæpius ingens inſtar clavi certæ in capitis vertice regioni velut infixi dolor urget, quem nomine clavi hyſterici inſignunt; & in multis globi ex imo ventre adſcenſus verſus ſuperiora percipitur: quæ cuncta a malo hypochondriaco ſunt longe remota. Nec in hoc tam frequens animi deliquium, & tam ſubito ad ſuffocationem uſque intercepta reſpiratio, cum faucium tam forti ſtrangulatione, quam quidem in hyſterica affectione obſervatur. Et deniq; nulli unquam hypochondriaci pro mortuis, ac ſepulchro deſtinatis fuerunt habiti; uti quidem de hyſtericis fide dignæ teſtantur hiſtoriæ.

§. VI.

Differunt porro magni hi duo morbi ratione cauſarum. Quemadmodum enim mali hypochondriaci pernicialis vis in membranaceo inteſtinorum, ventriculi, ac œſophagi canale potiffimum, per ſpaſmos pariter ac ſtatus ſe exſerens animadvertitur; & hi ſpaſmi ſanguini, ob denegatum per vaſculoſum hepar, totumque ramificationum venæ portæ ſyſtema, æquabilem circuitum, intra tunicas inteſtinorum nerveas ſtagnanti debentur: ita e contrario prima ſpaſmorum hyſtericorum origo in utero quaerenda eſt. Hinc ob arctiſſimum, quo uterus cum veſica urinaria gaudet, conſenſum, ſpaſmi uterini ad veſicæ ſphincterem propagantur, & hyſtericæ ſub morbi acceſſione continuum ad matulam ſtimulum perſentiunt: quo hypochondriacæ omnino carent. Ex hac cauſarum diverſitate fit etiam, ut quædam ſymptomata, quæ utrique morbo convenientia videntur, in quovis peculiarem agnoſcant cauſam. Sic ſpirationis difficilis ſolicitat & hyſtericas, & hypochondriacos; ſed in his ab inflato ventriculo, deſcenſum ſepti tranſverſi impediēte; in illis vero magis a vehemēti muſculorum abdominis contractione & compreſſione originem ducit. Tandem etiam alia mali

Differē-
tia ra-
tione
cauſarum
&
even-
tuum.

hy.

hypochondriaci, alia hysterici solutio, & alius quoque utriusque in morbos est transitus: namque illud frequentius in melancholiam, scorbutum, lentam febrem, morbumque sic dictum nigrum terminatur; hoc infelicitur saepius in epilepsiam, lethalem syncopen, furorem uterinum, ac acutam febrem transit. Ac denique in corporibus passione hypochondriaca defunctorum, imi ventris viscera, hepar, lien, pancreas indurata, scirrholae, ac corrupta plerumque offenduntur: cum in hysterici, uti infra pluribus trademus, vitium ac corruptela magis in utero atque ovariis deprehendatur. Et haec sunt, quae notabilem inter hos duos morbos intercedere differentiam, satis clare demonstrant: quae eo plenius commemoranda duxi, quo major de ea error medicorum animis insidet.

§. VII.

Sed restant adhuc morbi, a quibus probe discernere oportet passionem hysterica. Sic differt a syncope, in qua pulsus penitus cessat, facies est contracta, & moribundo similis, quae in praefocatione uterina plerumque observatur colorata, tumida, sub pulsu languido: haec quoque ad duos vel tres dies perdurare potest, quod de syncope dici nequit. Deinceps differt ab apoplexia, ubi sub sensum & motum voluntarium abolitione, stertor cum aegerrima spiratione, & pulsum celeritate est; qui in hysterici minime conspicitur. Differt porro ab epilepsia; quae sicuti causam proximam in dura matre, & principio spinalis medullae habet, ex qua spasmi ad universum corpus abeunt; ita hysterica passio in utero primam sedem agnoscit, ex quo spasmi ad medullam spinalem, totumque nervorum genus propagantur. Et symptomatum, quae hunc utrumque morbum comitantur, differentiam nervose pariter ac eleganter describit CORNELIUS CESUS *Lib. IV. cap. XX.* dum: *Vulvae morbus, inquit, interdum sic exanimat, ut tanquam comitiali morbo prosterneat: distat ta-*

men hic casus in eo, quod neque oculi claudantur, nec spuma profluant, nec nervi distendantur. Distat non minus a doloribus ex calculo: nam licet in utroque morbo multa inter se conveniant symptomata; attamen in calculoso affectu deficit faucium strangulatio, animi defectio, respiratio valde intercepta, & quod affecti non a suaveolentibus tam graviter laedantur. Et quomodo denique hysterica passio a flatulentia primarum viarum discrepet, egregie docet BALLONIUS *Lib. de virginum morbis pag. 232.*

§. VIII.

Quod attinet mulieres, morbo hysterico praeter alias subjectas & obnoxias; notari meretur, non omnes, cujuscunque aetatis, temperamenti, ac vitae instituti id genus morbi pati: sed praecipue virgines sensibilibus & tenerioris naturae, ante mensium primam eruptionem, viro maturas, item viduas juniores, & foeminas conjugatas, in primis sanguinis & succi plenas, sine prole tamen viventes, neque minus molliter in otio educatas, texturae tenerioris, & animi sensibilibus, frequentius atque gravius illo divexari. Consentunt in eo veteres medici, & GALENUS praecipue viduis, quae utero purgari, parere, concubituque gaudere desierunt, hysterica passionem evenire testatur. Juxta FORESTUM *Lib. 28. obs. XXVIII.* mulieres virosae, jamdiu continentes, aut virgines, sed venerem appetentes, corpulentae, multo sanguine praeditae, victu calido, humido, & flatulentotentes, in otio viventes, cum ventris irritamentis, vino nempe generoso, multisque delicatis ferculis, venerem excitantibus fruenter, licet non suppressi sint menses, crebrius in hunc morbum incidunt: id quod etiam BALLONIUS *lib. cit.* & LEVINUS LEMNIUS *Lib. de occultis naturae miraculis Cap. VI.* confirmant. Deinceps etiam, teste inter alios Aretae, juvenes mulierculae, quae sunt sensibilibus generis nervosi, texturae tenerioris, &

4] a re-
num
calcu-
lo.

Subje-
cta ma-
li hy-
sterici.

Differe-
ntia
mali
hyste-
rici.

1] a
synco-
pe.

2] ab
apople-
xia.

3] ab
epilep-
sia.

ad

ad affectus animi proclives, præ iis, quæ robustæ, plebejæ, animi constantioris, & laboribus deditæ existunt, immatissimo hoc spasmodico morbo agitantur. Nec denique silentio præmittendum est, feminas, quæ sanguineæ & cholericæ constitutionis, & ad impetuosas & præcipientes animi commotiones pronæ sunt, sævas & violentas in partibus nervosis motiones experiri: illas autem, quæ phlegmaticam, & torpidiorem obtinuerunt naturam, non adeo impetuose convelli, sed potius in crebriora animi deliquia incidere; nullumque nec murmur, nec ventum vel afflatum, nec odorem suaviorem, nisi ægerrime ferre.

§. IX.

Morbi hysterici sedes, & causa proxima.

His præmissis, ad causas tam diræ affectus transeundum, & antea sedes morbi vel potius causæ morbificæ disquirenda est. Recentiorum medicorum quidam, hystericam ac hypochondriacam passionem pro uno morbo habentes, ut nominatim HIGHMORUS, SYLVIVS & SYDENHAM ventriculum, pancreas, mesenterium, venam portæ, pro genuina sede perpetram accusant. Minus recte etiam CAROLUS PISO in selectioribus observationibus præcipuam sedem in cerebro, vel potius nervorum principio collocavit: siquidem subjectum causæ morbificæ & mortis invicem confudit. Nos vero cum antiquissimis medicis, symptomatum hystericorum primam originem ab utero, ejusque membranosa & vasculosa substantia & vasis ad illum spectantibus, in primis spermaticis petendam esse, firmiter persuasi sumus; quarum partium spasmodicæ constrictiones postea in nervos vicinos ossis sacri, & lumborum sese insinuant, & ob consensum totius medullæ spinalis nerveas membranas gradatim occupant, a partibus inferioribus ad superiores sensim paulatimque se propagando. Quamobrem deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur, spasmos in orificio uteri interno, immo in ipsa quoque vagina

incipere; quoniam hæ partes frigida, & arida sunt, & derepente lochiorum, sive ichorosæ materiæ effluxus sistitur, & alvus pertinacissime clauditur. Deinceps spasmi & dolores cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis musculos abeuntes, umbilici retractionem, cum imi ventris duritie junctam efficiunt; tum impetunt diaphragma, & intercostales nervos, ipsumque par vagum, & difficillimam, imo suffocativam spirationem, cum faucium strangulatione causantur; ubi postea intercepto sanguinis per cor circulo, ejus palpitatio, & animi deliquium, atque tandem sufflaminato sanguinis per cerebrum motu, sensuum mentisque sublequantur abolitiones. Ex quibus omnibus, rite invicem comparatis, non solum reliquorum omnium symptomatum ratio bene suppeditari poterit; verum etiam clarissime patebit, totum hystericum affectum, ad morbos spasmodico-convulsivos, qui universum nervorum systema occupant, summo jure esse referendum.

§. X.

Jam ergo causas mediatas ac materiales, quæ ad ingenerandum hoc dirum malum contribunt, explicaturi; has duplicis potissimum generis esse, nimirum partim semen corruptum, partim cruorem menstruum in utero vitiatum, cum medicis tantum non omnibus statuimus. Utraque harum causarum digna est, ut ejusvis peculiaris, & exactior institatur discussio. Namque exquisitiori Anatomicorum solertia satis evictum est, in nobiliori quidem sexu peculiaria exstare organa, quæ testes vocantur, in quibus liquor subtilis spirituosus seminalis, ex sanguine per arterias spermaticas advecto secernitur, & in certis loculamentis asservatur: in sexu vero sequiori ejusmodi organa secretoria non inveniri, sed ad latera uteri corpora quædam globosa, ex vasis sanguineis, membranis, & vesiculis contenta, quæ ovaria dicuntur, a provida

Causæ materiæ les passionis hysterice.

na-

natura esse posita, spermatica vero vasa innumeris ramificationibus ad uteri substantiam ferri. Quum ergo recentiores Physiologi vesiculas in ovario contentas, in quibus stupendæ ac infinitæ parvæ magnitudinis foetus, spiritu genituræ virilis explicandus ac foecundandus continetur, pro semine muliebri habeant; alium vero liquorem feminalem in hoc sexu plane denegent: dispiciendum jam erit, an & quomodo humor in ovulis contentus corrumpi, corruptusque causam diro nostro malo præbere possit.

§. XI.

Circa
puber-
tatis
annos
que cō-
tingant
in ma-
china
huma-
na.

Quæ ut rite intelligantur; præmonenda duximus quædam momenta, & præsertim illas mutationes, quæ circa pubertatis annos corporibus humanis eveniunt. Observamus virgines circa decimum quartum ætatis annum coloratiores evadere, vultum fieri pulchriorem, mammaeque intumescere; maribus barbam crescere, vocem reddi magis sonoram, & universi corporis partes majus acquirere robur, atque vigorem: in utroque vero sexu stimulos ac desideria ad venerem excitari. Etenim sicut in maribus major sanguinis ad testes, pro secernendo seminali liquore, atque etiam ad erigenda genitalia fit affluxus: ita in foemellis quoque circa pubertatis annos, major sanguinis copia ad uterum, & ejus vasa, ad ovum, si adest, foecundandum congeritur; & inde menstrui fluxus, si imprægnatio deficit, causa & origo petenda est. Sed idem ille copiosior ad loca uterina humorum affluxus, nos ducit ad considerationem mutui atque mirabilis illius consensus, quem animi desideria cum motu sanguinis vitali & naturali ad certa membra, præsertim generationi destinata habere conspiciuntur. Simulac enim major sanguinis circa pubertatem in utroque sexu ad organa generationi interservientia fit affluxus; statim etiam stimuli & desideria ad venerem ineundam suboriuntur: & vicissim, quando idæ ab objectis externis venustis in animo desiderium

ad venerem accendunt; protinus ad genitalia major sanguinis & liquidi nervosi congestio insequitur.

§. XII.

Quando vero cunque copiosior humorum per vasa spermatica ad ovarium, ad uteri quoque fabricam, vel ob ætatis rationem, vel venereas cupiditates fit motus & affluxus: lymphæ nutritia ad dicta loca congeritur, ibidem stagnat, corrumpitur, causamque præbet malo hysterico. Hinc observamus, virgines circa pubertatis annos, foeminas ætate vegetas, viro orbas, veneris igne stimulas, calore multo, ac sanguine vegeto abundantes, dirissimo nostro malo vehementer agitari. Et notabilis est locus, quem ad illustrandum hoc assertum suggerit CHARLETON *exercit. pathol. VII.* & sic se habet: *Mulieres quædam acerbis copiosis spermatis igniculis prurientes, desiderio consuescendi cum viris in sæva hysterica pathemata incidunt; hinc tantus in virginibus juxta ac foeminis salacioribus mali hysterici est proventus.* Qua de causa etiam antiquiores medici permoti fuerunt, ut retentum semen pro principe nostri mali causa haberent, omnemque medendi scopum eo direxerint, ut vel conjugium commendaverint, vel retento in utero semini variis modis exitum parare studuerint. Quales historias plures invenies in ZACUTO LUSITANO, ac PETRO FORESTO; & addunt finito paroxysmo ex relaxatis muliebribus copiosum humidum exstillasse liquorem. Conf. etiam GALENUS *comment. in HIPPOCRATEM Lib. VI. de locis affectis C. V.*

§. XIII.

Duplici autem ratione fieri statui-
mus, ut humor sic dictus seminalis, vel sanguis, circa uterum nimium congestus, & ex diuturniori mora, atque stagnatione vitiatus tantas in universo corpore nervosarum partium turbas concitare possit. Primum nempe asserimus, corruptam materiam tetræ, quos emittit, vaporibus, purissimo nervo-
rum

A Ni-
mulis
venereis
oritur
malum
hyste-
ricum;

Qua ra-
tione se-
men
corru-
ptum
hysteri-
ca gi-
gnat
sympto-
mata.

rum & fibrarum fluido insensissimis, ad progignendum id malum paratissimam videri. Magnam enim & suaveolentium vaporum vim & potentiam in invertendis, vel immutandis motibus vitalibus esse, præter narcotica, fumos carbonum noxios, & exemplum ab **HELMONTIO** *tr. de lithiasi* §. 59. allegatum, quo mulier quædam ex certo suffitu protinus corruit apoplectica, testatur & illud momentum, quo in dispositis paroxysmos hystericos solo moschi vel zibethi odore resuscitari, & rursus etiam solis graveolentibus compesci observamus. Sed alius adhuc modus est, quo circa uterum subsistens ac corruptus humor nocere potest; qui in violenta vasorum & membranarum nervearum, a nimium congesto liquore, distentione ac distractione consistit; ex qua violenti spasmi ad universum nervorum systema propagantur. Et quis de hoc effectu ambigere poterit, qui consideraverit, a sola sanguinis stagnatione intra tunicas ventriculi ac intestinorum, malum hypochondriacum, & sævissimos suboriri posse in colica spasmos?

§. XIV.

Anatomica
confide-
ratio
malo
hysteri-
co desu-
clarum.

Quæ quod ita se habeant, testantur exempla sceminarum, passione hysterica peremptarum. Sic **VESALIUS** *Lib. 5. de humani corporis fabrica cap. 15.* testes hystericarum pila sæpe grandiores, modo luteo, modo alio graviter olente humore infarctos, se reperisse scribit. **RIOLANUS** *anthropol. Lib. II. pag. 35.* testem pugno majorem induratum notavit. **BINNINGERUS** *Cent. II. obs. XC.* testes cum vasis spermaticis, & tubis uteri valde tumidis, & inflatis humore crasso, albo, & ex parte indurato repletos, instar steatomati dimidiæ libræ vidit. **MANAGETA** in *M.N.C. D. 1. a. 1. obs. 32.* uterum cum testibus materia feminali corrupta, quæ calescente recenter coagulato haud absimilis erat, turgidum invenit. Et denique **DIEMERBROECK** *Anat. Lib. I. de ventre inferiore cap. XXIV.* memoriæ prodidit, se in hystericeis plerumque aliquem magnitudinis

circa uterum excessum, in eoque liquorem quandam erugineum, vel croceum aut flavescens deprehendisse. Ex quibus demum omnibus luculenter patebit, qua ratione semen circa uterum stagnans corruptumque, mali hysterici causa dicatur.

§. XV.

Proximum jam est, ut etiam nostram de altera causa, quæ nunc temporis maxime urgetur, vitiato nempe menstrui sanguinis fluxu, sententiam proferamus. Hanc criticam excretionem, præternaturaliter se habentem, semper proximam mali hysterici causam constituere, neutiquam pro raro statoque habendum credimus; siquidem novimus virgines haud secus, ac scæminas annosas, hysterico malo pertinaciter laborasse; quibus tamen menses, vel hæmorrhoides satis liberaliter profluxerunt: qua in re consentientem habemus **CAROLUM PISONEM** *Lib. cit. Sect. II. Part. II. c. VII.* Interim sæpius observamus, fluorem hunc uterinum sub ipso morbo fieri inordinatum; atque tum pro effectu ac symptomate mali hysterici æstimandum est excretionis illius vitium; siquidem ea est spasmodorum indoles, ut omnis generis excretiones turbent ac pervertant. Enimvero ex toto causarum passionis hysterice censu mensium fluxum excludendum esse, minime statuimus. Nam multoties observavimus, virgines, quando mensium fluxus circa pubertatem instat, ob illius impeditionem per vasa uterina transitum, & subsequentem vasorum distensionem, gravissimas pati hystericas passiones: quæ etiam scæminis, in quibus difficilius fuit uterinus cruor, brevi ante ejus eruptionem evenire solent; & in **ACTIS WRATISLAVIENSIVM** *ann. 1700.* eleganter describuntur. Præsertim notabilis in tali casu est clavus ille hystericus, ubi dolor acerbissimus & penetrantissimus in certo tantum pericranii punctulo hæret, & sæpissime horrendis anxietatibus cardiacis, vomitibusque enormibus stipatur. **Conf. SYDENHAM** *pag. 487. C. 499.*

Altera
mali
hysteri-
cæ caus-
æ est vi-
tium flo-
ris men-
strui.

Neque porro defunt nobis exempla, ubi repentinam purgationis, menstruæ, per vehementem terrorem, præsertim in personis naturæ sensibilioris suppressionem gravissima mox hysterica, quin & epileptica exceperunt pathemata.

§. XVI.

Gravida ac puerpera corripitur passione hysterica.

Neque gravidæ, maxime si sanguineo-cholericæ sint constitutionis, a sævissimis uteri spasmodis sunt immunes: vidimus illas circa tertium, vel quartum mensem, gravi iracundia percussas in præfocationem, summum virium lapsum, imo in syncopen per aliquot horas durantem subinde incidisse; a quibus tamen secta vena, & adhibitis medicinis spasmodicis, nitrosisque feliciter evaserunt. In puerperis vero, ob lochiorum non rite succedentem fluxum hystericas passiones frequentius observamus; quod etiam suo tempore HIPPOCRATES notavit, *Lib. de natura mulierum*, §. IX. Novimus puerperas primis sæpenumero a partu diebus, ab aere frigido ad imum ventrem admissis, a levi animi motu, a longiori corporis extra lectum detentione, in sæva symptomata hysterica incidisse; quæ etiam presso insequuntur pede, si lochiis primis statim diebus deficientibus ac cessantibus, sectione venæ tempestiva haud succurratur. Nec denique minus haud raro evenit, ab immodica, & diutius perseverante lochiorum fluxione, leviori externa causa accedente, passiones hystericas, animi præsertim deliquia, cum extremorum refrigeratione insequi; quæ tamen convenienti cura, accommodatisque præfidiis faciliori negotio discedunt.

§. XVII.

Causæ mali hysterici occasuales.

Quicquid igitur vehementiorem sanguinis, liquorisque genitalis ad uterina loca affluxum concitare; aut mensium eruptionem, atque fluxionem suppressere, vel impeditiorem reddere valet: illud ad classem causarum passionis hysterice occasionalium pertinere videtur. Ex harum censu primum occurrit ipsa ætas conjugio opportuna, aut de-

negatus, antea tamen fuetus, concubitus: unde majorem ad uterum fieri affluxum supra docuimus. Ex eodem fundamento huc pertinent temperamentum sanguineum, atque cholericum, nimia ad libidinem proclivitas, diæta vinosa, exæstuans, opipara, iracundia vehementior, ac graviores animi corporisque commotiones, & exagitationes. Deinceps ex altera parte vita sedentaria, victus crassus, acidus, frigidus, intermissæ sanguinis missiones, diuturni mœrores, curæ, solitudines &c. humorum spissitudinem inducendo, partes solidas debilitando, ideoque mensum perruptionem difficiliorem reddendo, ad generationem mali hysterici contribuunt: ac denique terror subitaneus, refrigeratio corporis insignior, maxime ipsi fluxui uterino supervenientes, excretiones sufflaminando sanguineas, inducunt spasmos hystericos. Tandem etiam odor suaveolentium, ambra, zibethi, moschi &c. aut aliorum fragrantium peculiari idiosyncrasia, gravissimos revocant paroxysmos.

§. XVIII.

Circa prognosin id maxime omnium monendum esse duco, quod vera hysterica passio, utut valde dira & terribilis videatur, in se non adeo periculosa sit; nisi præpostera curatio, vel perversum regimen accedat, vel in corpus incidat valde imbecille & valetudinarium. Atque etiam nullus morbus est, cui tam facile epilepsiæ & convulsiones artuum junguntur, quam qui ex uterino vitio pronascitur; ut adeo etiam exinde discrimen mali hypochondriaci & hysterici dijudicare liceat. Rursus haud infrequenti constat observatione, hunc affectum, ubi ab infelici abortu vel gravi puerperio ex culpa, sive medicis sive ægotantis progignitur, quam facile recurrere, & ex levi quadam causa nervosum genus affligente, de novo corpus infestare. Neque etiam novum est, sed toto fere die observatur, malum hystericum & hypochondriacum sæpius complicatum esse, & tunc

tunc morbum valde diuturnum & difficilioris sanationis fieri: quod maxime fit in foeminis, quæ vitæ sedentariæ & animi commotionibus nimium indulgent, & perversa diætâ & vitæ regimine utuntur: hinc excretionem sanguinis menstrui vel hæmorrhoidalis perturbant, de quo complicato affectu, qui sæpius in praxi occurrit, uberius differere sequenti capite constituimus.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curato-
riz.

Explanatis ergo satis dilucide morbi nostri genio, sede, causis, ac differentiis; proximum est, ut ad ejus curationem nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio in eo potissimum consistat, ut naturam ægrotantis probe cognitam perspectamque habeamus, atque tum morborum causis amoliendis accommodata remedia inveniamus: eo magis hæc circumstantias in nostro affectu probe considerare oportet; cum non modo causæ mali non eadem semper sint, verum etiam naturæ mulierum, quas in cura probe discernendas jam diu HIPPOCRATES inculcavit, valde differentes deprehendantur.

§. II.

Quid de
venæsec-
tione,
sit sta-
tuendū.

Primum itaque dispiciendum est, num foemina, quam curandam suscepimus, sit valde plethorica, vel potius sanguine & viribus exhaustum corpus habeat? In priori casu ad spasmodum, & convulsionum vehementiam, quæ in sanguine abundantibus longe major est, quam in aliis, minuendam, non facile præsentius & efficacius ipsa venæsectione remedium invenitur; quæ si major sanguinis copia urget, largior esse debet, vel etiam iteranda. Vidimus foeminas, spasmodis uterinis crebrius & immaniter cruciatas, sine omni sensu & motu, facie rubicunda tumida, instar apoplecticæ jacentes; novimus quoque virgines, sanguine

plenas, inspiratione ac loquela fere privatas, mensibus repente per terrorem cohibitis, vel epileptico insultu correptas; quæ venæsectione instituta protinus ad se redierunt. Consistentes etiam habemus permultos veterum medicorum, qui venæsectionem omnibus aliis remediorum generibus præferunt, quando malum a sanguinis abundantia, & menstruorum retentione fovetur: quos inter MERCATUM & RODERICUM A CASTRO, HOECHSTEDERUM Dec. IV. cas. II. HIGHMORUM L. de passione hysterica, PANAROLLIIUM in iatroligismis sententia II. obs. 30. RIVERIUM, SEPTALIUM, & M.N.C.D. 1. anno 10. obs. 42. & 58. allegasse sufficiat.

§. III.

Ante omnia eo studeat medicus, ut in ipso paroxysmo mali ferociam mitiget. Sequentes hæc in re medicorum antiquissimum HIPPOCRATEM, graveolentia naribus adplicanda suademus, qualia sunt castorina, asa foetida, fumus plumarum perditum: quod remedium, uti mulierculis familiarissimum, & domesticum, ita præstantissimum est. Ex compositis aqua hirundinum acida cum castoreo, spiritus urinosus volatilis cum oleo rutæ, & essentia castorei nobilitatus, extrinsecus naribus offeratur. Vidimus ab horum remediorum usu, foemellas gravi sopore oppressas, moribundisque similes ad se rediisse. Ratio in eo videtur consistere, quod salini volatiles ejusmodi vapores, dum penetrant in nervosas cerebri membranas, ipsis novum robur, ac vigorem addant, & vim systolicam depressam restituant, & sanguinem, humoresque ibi subsistentes discutiant. In puerperis hoc malo correptis, insigne levamen affert compressio imi ventris cum cingulo, ex corio Moscovitico confecto, quod odore suo & hypochondriacis & hystericis valde amicum est. Magnum porro, si præsens fuerit paroxysmus, in expedita alvi, ut plurimum constrictissimæ

Quid in
ipso pa-
roxys-
mo age-
dum.

aper.

apertione est præsidium: qua in re commodam operam præstant clysteres, ex speciebus appropriatis, ut radice, & semine levistici, quæ specifica sunt, floribus chamomillæ vulgaris, sambuci, herba veronicæ & seminibus quatuor carminativis, sero lactis incoctis sunt apparandi; quibus postea sufficiens quantitas olei ex antho, vel floribus chamæmeli cocti adjici potest. Ubi vero fortior strictura alvi, & intestini recti est, ut clysteres admitti nequeant; longe consultius est, pura olea expressa vel axungias injicere: cujus generis sunt axungia taxi, pinguedo castorei, oleum anethinum &c. a quorum usu mirifice quoque mensium & lochiorum fluxus adjuvatur.

§. IV.

Remediorum
exter-
norum
in pa-
roxys-
mo
usus.

Sunt adhuc quædam, quæ extrinsecus admota, insigne præstant levamen. Ex iis magna inter veteres ac antiquos medicorum obrinet laudem emplastra, quæ graveolentiam habent, ut sunt ex opoponace, bdellio, galbano, sagapeno, asa fœtida parata, si umbilico, vel pudendis adplicentur: qua de re notabile exemplum allegat FORESTUS Lib. 28. obs. 32. Neque vero inter externa, antiquissimorum HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate comprobata, silentio sunt prætermittenda suaveolentia, utero immissa. Quamvis vero nostram de singulari eorum effectu non possimus adducere experientiam: tamen cum horum operatio magnæ rationum probabilitati innitatur, nolumus illorum usum penitus repudiare: ob hanc potissimum rationem, quod suaveolentia ut moschus, Zibethum, Styrax, Benzoe, ex quibus suffimigia ad uterum apparari solent, copiosa, & blanda sulphurea exhalatione fibras uteri spasmus valde contractas relaxandi potentia gaudent, ut sæpe ab horum adplicatione, teste superius adducta FORESTI observatione, crassus & putridus humor sensibiliter effluat.

§. V.

Qualia
interna

Ad immanes uteri spasmos præter

externa jam recensita, naturæ jam languescenti per appropriata quædam interna succurrendum est: quæ inter principem sibi vindicant locum Ess. castorei cum partibus tribus liquoris anodynæ permixta, item pilulæ antispasmodicæ, quæ ex myrrha, sagapeno, opoponace, asa fœtida, castoreo, croco, theriaca, sumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur; adjectis interdum sex vel octo granis camphoræ & laudani opiati. Ex scrupulo uno possunt formari pilulæ decem, & singulis horis duæ assumi, cum aqua florum chamomillæ: incomparabile sæpe præter omnem spem ac opinionem ex hoc remedii genere observavimus auxilium.

§. VI.

Hæc sunt, quæ potissimum in ipso paroxysmo conferunt; sequitur, ut circumspiciamus, quæ extra paroxysmum, quiescentibus jam gravioribus spasmodis, ad eradicandas causas principum sibi vindicant locum. Quo loco experientia ac ratione ducti asseveramus, primam regionem, quæ vitiosorum humorum colluvie plerumque valde repleta est, accommodatis remediis esse expurgandam; eo magis, quando in ipso paroxysmo anodyna, graveolentia, & vehementes commotiones silentia, largius fuerunt adhibita. Ex horum censu pilulæ Becherianæ, sive ad earum exemplum concinnatæ, ob insignem usum laudem merentur; præsertim, si loco stimuli, extractum panchymagogum Crollii, & ex antispasmodicis, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & castorei adjiciatur. Sic primis officinis a saburra vitiosorum humorum sufficienter liberatis, ea in auxilium vocanda sunt, quæ virtute & sedativa, & simul diaphoretica sanguinis & humorum motum ad exteriora dirigunt, atque liberrima perspiratione feri vitiosi distensionem procurant. In horum classe mirabili plane effectu gaudere vidimus, spiritum cornu cervi, vel eboris per rectificatio-

sub paroxysmo pro-
fuit.

Quid extra paroxysmum? Prima vitæ sunt expurgandæ.

Diaphoretica.

tio-

tionem purificatum; vel etiam spiritum bezoardicum Bussii, spiritum cornu cervi succinatum, spiritum tartari bene præparatum; qui spiritus volatiles commode refracta dosi dari, itemque maritari possunt cum liquore anodyno minerali, eum essentia croci, castorei, succini, imo cum laudano liquido; quo medicamento prudenter pro temporis & circumstantiarum ratione usurpato, nihil vidi præstantius. Sicuti enim sponte sæpius solius naturæ beneficio, hæc spasmodicæ affectiones largiore solvuntur sudore eo magis medicum ad hunc finem curationem dirigere oportet.

§. VII.

Specific-
ca &
anody-
na.

Hisce ad eandem scopum obtinendum, alia non inferioris facultatis præsidia interponi possunt utilissime; cujus generis sunt pulveres, qui secreta, & specifica quadam qualitate spasmis & convulsivis motibus sopiendis dicati sunt, ut pulvis Marchionis, specificum cephalicum Michaelis, pulvis noster antepilepticus, item qui ex secunda humana siccata, visco quercino, succino, coralliis, croco, & castoreo, & antophyllis paratus est: quorum usu instar incantamenti convulsivas epilepticas motiones, artuumque agitationes filuisse aliquoties observavimus: si modo ejusmodi indolis & virtutis remedia non ante solutam plethoram, nec ante impuriorum humorum sufficientem per alvum evacuationem usurpentur.

§. VIII.

Mens-
struus
fluxus
in ordi-
nem est
redigen-
da.

Præterea, quum hoc malum quam facile, si non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, inque primis hypochondriacum degeneret, præcavendum id omni modo ac ratione est: quod fit, si post morbum finitum ad mensum respiciamus excretionem, sive hæc irregularis morbum ipsum produxerit; sive sub hoc, uti plerumque fit, vitiata fuerit. Ad hunc scopum obtinendum nihil præstantius, nihilque efficacius commendare possum, quam thermarum Carolinarum usum internum, cum convenienti re-

Hoff. Syst. Tom. VI.

gimine & prudentia administratum: si quidem thermæ aquæ semper fere & tutiores & convenientiores ipsis frigidis acidulis in morbis mulierum percurandis observantur. Sed in promptu adhuc sunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur utero restituendo graves ab eo afflictiones arcent; cujus generis sunt temperata balsamica ex myrrha, succino, extractis amaricantibus & carminativis, præsertim zedoaria, corticibus aurantium cum menstruo minus spirituosum in elixirium redacta, & frequentius usurpata: nam hæc ipsa mensium negotio & ventriculi digestionem egregie velificantur; præsertim, quando temperatis balsamicis, pilulis polychrestis, decenti tempore usurpatis, sordium alvinarum excretio simul adjuvatur.

§. IX.

Superest adhuc aliud summum auxilii genus, quod ex conjugio expectare licet: cujus incomparabilem vim, ad expugnandum affectum hystericum, præter summorum virorum auctoritatem, & experientia & ratio luculenter suffulciunt. Commendavit illud HIPPOCRATES libro de virginum morbis Cap. 3. VALESCUS de TARANT. philon. pharm. lib. 6. cap. 10. si fiat, inquit, affectus in virgine propter retentionem spermatis, nubet illa, & morbum effugiet. CAPIVACIUS vero, ut efficacius sit hoc remedium, jubet, ut vir penem inungat oleis aromaticis & Zibetho. Notabiles quoque sunt observationes, quas de admiranda conjugii in morbis hystericis virtute, allegant DURETUS in enarratione ad caput LIX. Hollerii, ZACUTUS LUSITANUS in prax. med. admirand. obs 91.

Conj-
gi sum-
ma vis.

Cautela, & monita practica.

§. I.

Quandocunque hysterica passio ab uterina lymphæ orgasmo suboritur, omnia calidiora cave pejus, & angue vitanda sunt: ex sum-

Cave-
la, circa
humorū
orga-
sum

confo-
pian-
dum.

his enim magnum infertur damnum, quemadmodum RODERICUS a CASTRO *de morbis mulierum Lib. II.* & LUDOVICUS MERCATUS *Lib. II. de morbis uteri Cap. III.* variis attestantur exemplis. Potius ad temperandam lymphæ acrimoniam, & orgasmum sanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præstat; ex quorum censu potus aquarum, serum lactis pro potu, atque nitrosa eminent; quorum virtutem in extinguenda libidine TIMÆUS a GULDENKLEE *Lib. III. Cap. LVII.* non satis dilaudate potest.

§. II.

Pro sub-
jectorū
ratione
diffe-
rentie re-
mediorū
opera-
tiones.

Quum in hysteriis morbis naturæ individuorum insigniter discrepent: non sane mirum est, si unum remedii genus in uno subjecto salutarem, in alio nullum, ac inagis nocivum edat effectum. Sic vidimus hoc malo affligas, quæ nullo modo graveolentia, siue interno, siue externo usu fere potuerunt; quæ in aliis præsentissimam opem tulerunt. Vidimus nonnullas, quæ ipso in paroxysmo, graviore Syncope oppressæ erant, sola aquæ adpersione in facie, frustra adhibitis validioribus & spirituosius in vitam revocari fuerunt. Quædam calidioris & sensibilibioris naturæ nulla calida siue extrinsecus, siue intrinsecus adhibita tolerare possunt; adeo, ut a balneis, fomentis, linimentis, nervinis calidis non parum laedantur: non minus anodyna, ac opiata, quibusdam exoptatissimum afferunt levamen; quum in aliis, ubi genus nervosum maxime debilitatum est, non minimum excitent damnum. Vidi quasdam solo aquæ potu a gravi paroxysmo liberatas; qui aliis erat nocentissimus. Tantum refert, naturas foeminarum recte discernere; quemadmodum jam HIPPOCRATES *Lib. I. & II. de morbis mulierum* sedulo inculcavit.

§. III.

Quem
vsum
habeat
cogni-
tio dif-

Quam familiare nostris est temporibus, ut nulla fere mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat mentio; sed potius promiscue & indistincte om-

nis, quæ cum doloribus, spasmodis, flatibus, anxietatibus jungitur passio, pro hysterica habeatur, tam necessarium est genuinam horum morborum cognoscere differentiam; ex cujus neglectu magnum resultat sæpenumero damnum. Quemadmodum enim in malo hypochondriaco, vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, spirituosas, & volatilia, stomachica, & aromatica, salia neutra stimulantia, aquæ minerales, amaræ alvum solventes, inque primis martialia, optima præbent auxilia: ita hysterica foemina his magis laeduntur, & potius a venæsectionibus, quiete corporis, anodynis, nitrosis, antepilepticis, refrigerantibus, potu aquæ frigida, sero lactis, exclusis calidis, quin ipso vino, summum experiuntur solatium.

§. IV.

Ad præcavendam recidivam, & ne malum evadat chronicum, & meningum & alvi ratio sollicite habenda est; & moderandum, ut convenienti vitæ regimine, commodaque medicina hæc excretionem secundum ordinem fiant. Cavendum autem maxime est, ne aloeticis vel pilulis purgantibus, quæ insignem portionem aloes, & gummata resinosa calidiora recipiunt, utramque evacuationem moliamur. Non leve enim damnum & ingentem symptomatum exacerbationem, vel morbum longius productum, inde me observasse certa fide asseverare possum; & hoc maxime locum habet in plethoricis ac tenerioris & sensibilibioris indolis foeminis. Tutioris effectus sunt passulae corinthiæ cum infuso rhabarbari per leniorem incoctionem probe saturatæ. Inter cibos panificia, placenta, quibus maxime delectantur mulieres, & aceraria penitus proscribi debent. Nam ex nimio harum rerum usu, ac vita otiosa & potu parco & nimis incongruo, accedente simul animi intemperantia, sicuti & hypochondriaci & hysterici spasmi suam originem præcipue petunt, ita majori cura, quæ

ferentia
inter
malum
hypo-
chondriaci
& hyste-
ricum.

Dietæ
ratio.

quæ hisce vitiis jam correptæ sunt, ab iis abstinere debent.

§. V.

De castorina. Castorina utut & interno, & externo usu in spasmis & hystericis & hypochondriacis mitigandis, teste quotidiana experientia, incomparabilem virtutem habeant; tamen iis non nimium fidendum, quoniam ad materiam lædentem submovendam idonea satis non sunt. Non parum quoque nimius eorum usus nocet; dum anodyno illo vapore & capiti & nervosis partibus imbecillitas, quæ nunquam sine periculo est, inducitur.

§. VI.

Puerperis non conveniunt salia. In spasmis, hystericis præsertim, qui puerperas exercent, si alvi sunt adstrictioris, hæc fortiori salium neutrorum & sic dictorum digestivorum stimulo minime molienda est: vidi enim a majori & crebriori horum salium dosi periculosa symptomatum incrementa.

§. VII.

Quid proficiat in suffocationibus hysterici. In profundiori suffocatione hysteri- carum, ad eas excitandas præstat sal volatile ammoniacum cum essentia castorei remixtum, vel aquam hircinam cum aceto & castoreo naribus applicare, & frictionibus circa præcordia item in pedibus cum panno asperiori institutis, quam nimio fumo foetidorum, aut etiam camphora, quam perpaucæ ferre possunt, uti.

§. VIII.

Clysterium ad pulverem absorbentem usus. Ego singularem sæpius effectum in foeminis hypochondriaco-hystericis ad præsciendenda spastica symptomata, maxime in cholericæ & sensibilibus naturæ mulierculis a pulvere nitroso præcipitante, cum æquali succini & parca croci portione mixto, & a frequentiori elixirii visceralis nostræ compositionis, cum æquali liquoris anodynini dosi maritati usu, multa annotavi emolumenta. Ad mitigandos vero paroxysmos, tempore intermissionis, clysteribus, qui ex herbis lenioribus paragoricis carminativis parati erant, ad juncta insigni olei expressi quantitate, nihil utilius deprehendi. Blando enim

suo & temperate calido tepore ac vapore proxime & immediate uterum & vicinas partes leniendo & demulcendo afficiunt.

§. IX.

Pediluvia extra paroxysmum adhibita, si valde temperata fuerint, egregiam habent symptomata allevandi efficaciam; si vero nimis fuerint calida, præsertim ubi corpora sint plethorica, & succi plena, nocentissima sunt, atque ad paroxysmos revocandos aptissima, quod non semel, sed sæpius animadverti.

Pediluviorum usus.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

R Equirebat aliquando opem meam virgo octodecim annorum, habitus spongiosi, ac temperamenti phlegmatico-sanguinei, sanguine succisque plenissima, ac irregulari per aliquod tempus menstruum fluore adfecta; quæ post præviam refrigerationem, noctu correpta erat vehementi tussi convulsiva. Hac sedata post aliquot dies violenta patiebatur hystericum paroxysmum: sub quo præter atrocissimos vomendi conatus, alvi obstructionem pertinacissimam, urinæque retentionem, extrema algebant, convehementer palpitabat, facies tumida rubebat, arteriæ in capite fortiter pulsabant, ut apoplexiæ esset metus. Post horæ quadrantem ad se redibat: sed pharynx manebat constricta, adeo ut nec fluida, nec solida deglutire potuerit, pulsusque ferebatur parvus ac debilis. Ipse vero paroxysmus singulo horæ dimidio revertebatur: & misso ex vena in pede tusa sanguine, per octo quidem conquiescebat horas: tum autem atrocior, & epilepticis stipatus motibus recrudescebat. Consultus ego, cum deglutitio adhuc valde impedita esset, curavi primum, ut clysteribus ano infusis, limmentis nervinis nuchæ spinæque inunctis, atque pediluviiis partium externarum constrictiones demulcerentur: tumque internis diaphoreticis, ac antispas-

Passio hysterica, cum motibus convulsivis, ac epilepticis juncta.

modicis malum oppugnabam. Quibus factum est, ut omnes siluerint præternaturales motus; & quum ex levi diætæ errore viderentur reverti, dato blando laxante, ab eorum eruptione non solum præcavebatur, verum etiam perfectæ restituebatur sanitati.

Epicrisis.

Ad spasmodica, quæ ex uteri vitio proveniunt, pathemata concitanda non opus semper est, ut materia corrupta & vitiosa, utero inhærens proxime & immediate id efficiat; sed crebrius id a causis externis fit, scilicet ab intenso frigore, quod partes inferiores, præcipue vero lumbarem regionem tangit & afficit. Hac enim ratione in foeminis sanguine copioso & impuro scatentibus, is a partibus exterioribus ad interiores impetuosè compulsus pro harum differentia varias spasticas movet, imo convulsivas afflictiones. In præsentī casu ex congestione ad pectus facta vehemens & convulsiva tussis orta est; cum postea humor lædens sedem suam mutavit, & ad nervos præcordiales, item ventriculum ejusque nervos & per consensum ad ipsum caput translatus fuit, ac passiones, quæ hic in hysterica apparuerunt, produxit. In ejusmodi affectibus optimum est, curationem ab externis & internis, quæ spasticas nervosarum partium stricturas blande relaxant, auspicari, & postea temperatis carminativis, diapnoicis & antispasticis curam absolvere, & ad recidivam avertendam menstruaalem excretionem in ordinem redigere, quod optime per commodam diætā, per motum & medicamenta, quæ non modo sordes ex primis viis, sed & ex ipso utero expurgandi facultate instructa sunt. Inter quæ utique pilulæ polychrestæ balsamicæ, quæ nostro tempore in usu sunt, maxime si cum antispasmodicis & salinis detergentibus pulveribus earum virtus secundetur, principem sibi locum vindicant.

OBSERVATIO II.

Adolescens nobilis, sedecim annorum, staturæ proceræ, & habitus corporis robusti, atque carnosī, sanguine & succis præter naturæ modū turgens, de gravi circa inguina, ubi vasa spermatica descendunt, dolore pronuper conquerebatur, & quod præter voluntatem ad membri erectionem, variisque ad venerem in animo obversantibus desideriis sollicitaretur. Haud ita multo post in febrilem quandam incidebat insultum, per aliquot dies infestantem, quo remittente post aliquot septimanas, eadem circa inguina passus est molesta incommoda; sed jam longe alia superveniebant accidentia, hysterica plane non dissimilia: nam horribiles spasmi a pubis regione ad dorsum, ad præcordia, ad septum transversum, ad cor, ad fauces, imo ad ipsum cerebrum adscendentes, præcedente cordis palpitatione, strangulationem faucium, spirandi angustiam, animi deliquium, soporem, accedentibus etiam artuum convulsivis tractionibus concitabant, qui paroxysmus singulis fere mensibus repetebat. Hic, quod erat perquam notatu dignum, immani semper ciborum urgebatur adpetentia; alvus autem adstrictior erat ita, ut fortiora etiam eluderet purgantia. Præter hæc vasa mirum turgabant sanguine; pulsus, qui sub accessione valde erat inæqualis, & depressus, post eam magnus, & concitatus observabatur. Variis usus est & medicis, & medicamentis antispasmodicis, antepilepticis, soteriis quoque fontibus, sed parum inde percepit utilitatis: postquam vero ex nostro consilio, singulis fere mensibus, sanguis ex vena secta sex semper uncis fuit imminutus, & loco potus ordinarii aqua fontana usurpata; nitrosis quoque pulveribus paullo largiori portione ad sanguinis orgasmum deprimendum in usum vocatis; tranquillum corporis motum, & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adolescens nimium semper in-

Male
hystericum in
juvene.

dulgebat, vacuam servavit mentem; integre sanitati brevi tempore fuit restitutus. gasmo, ac derivato affluxu, conquieverunt cuncta symptomata.

Epicrisis.

Solvit & explicat peculiaris hic casus nodosam & intricatam admodum questionem: Quare nimirum viri non similibus, vel iisdem symptomatibus affligantur hystericis, qualia in foeminis observantur, eo quod simili modo, & sanguis, & liquor seminalis in partibus generationi dicatis, nimirum vasis spermaticis, testibus, capsulis quoque seminalibus stagnare, ibique vitari ac corrumpi possit? Namque non deesse ejusmodi exempla, licet non tam frequentia adolescentum, qui circa, vel etiam post annos pubertatis, ejusdem generis symptomata spastica, & convulsiva cum dolore pressorio, & lancinante circa ilia, & in pubis regione, nec non languorem totius corporis, extremorum refrigerationem, subsequente mox ingenti praecordiorum angustia, cordis palpitatione, faucium strangulatione, difficilique ad suffocationem usque spiratione patiuntur, inter alia praefens docet casus. Nec me fugiant plura exempla non modo adolescentum, sed etiam virorum extra conjugium viventium, qui ex nimia castitate in eadem, quae hysterico affectui propria & essentialia esse solent, pathemata inciderunt: quid? quod nonnullos quoque in convulsiones artuum, inque syncopem prolapso esse, aliquoties observavi. Si in tam atrocium symptomatum originem inquiramus, varia se offerunt momenta, quae clare commonstrant, ea a nulla alia causa, quam a copiosiori sanguinis ad vasa spermatica & testes affluxu, has partes vasculosas & nervosas nimium distendente ac distrahente suborta fuisse. Et eandem in nostro aegrotante causam significant dolores ac tormina circa inguina primum conspicua; atque tum ad alias corporis nervosas partes propagata. Quare etiam sedato per accommodata subsidia humorum or-

Hoff. Syst. Tom. VI.

OBSERVATIO III.

Honestae, venustaeque virgo, annorum octodecim, tenerioris quidem constitutionis, sed acutioris ingenii, animique mobilioris, in vicina urbe degens, postquam formoso etiam juveni, qui frequentius eam aegrotantem invisebat, desponsata fuit, valetudinis, quae antea satis firma erat, status plane est immutatus. Ab eo enim tempore variis gravibusque affligebatur passionibus. Namque dolores mox in dorso, mox in abdomine valde torquentes, mox artus tum tremore agitantes experiebatur: virium aderat ingens collapsus, ciborum adpetentia penitus languiebat; alvus contracta erat, tenesmus tamen, & mingendi desiderium urgebant. Accedebant per vices animi deliquia, cum faucium strangulatione, & semper fere conquerebatur de phlogosi, extremorum frigore, ac horripilatione, ac subsequente calore praeternaturali. Anxietates praecordiorum contractivae, quas agerrima comitabatur spiratio, nunquam fere non aderant: pulsus ferebatur varius, nunc celer, & debilis, nunc plane exiguus, & inaequalis; urina plerumque instar aquae limpida, interdum pauca, cum rubro sedimento mingebatur: somno saepius plane carebat, & si quidquam cibi, vel medicamentum adsumebat, augebatur circa praecordia anxius ac pressorius dolor. Mensium fluxus erat parcius, serosus, acris, & circa hoc tempus cuncta exacerbantur symptomata. Consulti medici in dignoscendo morbo valde hesitabant; quidam enim febrim quotidianam, alii hecticam, quia ingens corporis praesto erat contabescencia, alii summam imbecillitatem ventriculi, & imi ventris accusabant flatulentias. Hinc varii generis remedia, stomachica, carminativa, nervina, emmenagoga, laxantia, martialia data fuerunt; ac vena quoque in pede aliquoties secata.

Pasmo hysterica ex occultato amore.

F 3

Cun-

Cuncta vero tantum aberat, ut levamen inferrent; ut potius symptomata exacerbarent. Postquam igitur ægrota per tres fere menses hoc diro malo infestata, ego quoque accitus fui; exploravi protinus genuinam morbi causam, & consilium dedi, ut a medicamentis fere prorsus abstinere; ac pro potu ordinario lacte asinino, cum æquali acidularum Selteranarum pondere mixto uteretur. Deinceps alvum clysteribus emollientibus, qui ex decocto florum sambuci, chamomillæ, herba majoranæ, melissæ, ac semine cymini, addita semper olei lumbricorum ac liliorum alborum larga quantitate erant parati, subducendam curavi. Tum quoque imperavi, ut licet imbecillis, corpus per vecturam sub temperato ac sereno cœlo sæpius ac blande moveret; & per tempus aliquod ab omni colloquio & consortio cum sponso caveret. Tandem commendavi copulam conjugalem, qua facta sensim, paullatimque vires recuperabat, sine peculiari remediorum ope. Concepit etiam, & anno elapso peperit infantem: at in ipso puerperio pathemata hysterica cum faucium strangulatione experiebatur: sed nostro tandem auxilio, ac consilio restituta, jam laudabili fruitur sanitate.

Epicrisis.

Haud exiguos ejusmodi casus in an-
nosiori mea praxi adnotavi, quod vir-
gines venustæ, & antea vegetæ a nulla
alia causa, quam a vehementia amo-
ris occultati, in miserrimum ægotan-
di statum fuerint delapsæ; omnibus &
animi, & corporis functionibus inde
pestumdatis. Ubi frustra, quin interdum
non sine noxa exhibitis omnibus
medicamentis pharmaceuticis, opti-
mum & efficacissimum remedium fuit
in conjugio, non tamen omissis conve-
nientibus diæteticis. Tantam vim &
potentiam habent animi passiones diu-
tius inhærentes, universam motuum
œconomiam, & naturales functiones

perturbandi? Hinc inter philosophos
PLATO de amore præsertim affirmat:
*Non solum, inquiens, in animum im-
petum facit amor; verum & in corpus
sæpenumero tyrannidem exercet vigiliis,
curis, macie, dolore, tabitudine, &
mille aliis affectibus, lethalem noxam
inferentibus, corpus vexat.*

OBSERVATIO IV.

Fœmina, quadraginta annorum, tex-
turæque tenerioris, ante quinque annos
febre quartana corripitur sæpius reci-
dente, & tandem copioso corticis chi-
næ usu profligata. Ab eo tempore men-
strua excretio sensim cœpit imminui; &
quum præterea ad affectus animi valde
inclinaret, parum biberet, cibisque in-
sumatis, induratis, concoctuque diffi-
cilibus maxime delectaretur: varios in-
cidit hystericos, spasmodicosque affe-
ctus, qui circa menstruam potissimum
periodum graviter insistebant. Tum
enim sentit in abdomine gravissimas
spasmodicas contractiones, cum alvo
adstrictissima, faucium affligitur stran-
gulatione, & spiratione ad suffocatio-
nem usque intercepta, pedes sunt gelu
frigidiores, cor palpitat, interdum cir-
ca ventriculi ac septi transversæ regio-
nem, tam acuti sæviunt dolores, ut di-
giti quoque attractu exacerbentur. Sæ-
penumero sub tali paroxysmo, dextrum
capitis latus, oculusque hemicranico
dolore, ac intolerabili frigoris sensu af-
ficiuntur, cum feri falsissimi ex oculo
fluxu. Quandoque in paroxysmo cun-
cta vomitu reddit, & a clysteribus do-
lorum majorem percipit exacerbatio-
nem. Ceterum remittente paroxysmo
sana est, ac bene appetit.

Epicrisis.

Meretur hic affectus nomen hysteri-
co spasmodici, utut levioris; quem ab
hypochondriaco alienum esse, vel ex
eo patet momento, quod ægra extra
paroxysmos, qui circa menstruam in-
vadunt periodum, sana videatur, nec
ha-

Passio
hysteri-
ca ex
mensi-
bus im-
minuit.

habeat, de quo conqueratur. Originem traxit a sanguinis menstrui circuitu, per vasa uterina impedito; quo factum est, ut partes ac fibræ uteri nervæ ob distenta nimium vasa, ad spasmodicas pruritæ fuerint strictiones; quæ ad nervosas alias regiones, præsertim quæ a pari vago quosdam accipiunt ramulos, propagatæ, præcordiorum, ventriculiq; dolorem, impeditam spirationem, strangulationem, tormenta hemicranica, aliaque pepererunt symptomata. Ad inducendam autem humorum in utero stagnationem, præter inordinatum victum, quam plurimum contribuit febris quartana, cortice chinæ præpostere tractata: unde etiam viscida ac scorbutica humorum dyscrasia, quæ semper quartanæ febris mater est, magis fuit adaucta; uti inter alia ex seri acrioris ex oculo effluxu patet. In curatione mali igitur, præter ordinatam rectam vivendi rationem, remittente paullisper paroxysmo, clysmata pure oleosa ano sunt injecta; atque linimenta nervina regioni umbilicali adplicata; quæ etiam cum communi quidem, sed minime contemnendo remedio, scilicet avena tosta, sacculo calidiori inclusa alternari possunt. Extra paroxysmum ea fuit medendi intentio, ut mitigatis per liquorem anodyno-mineralem spasmis, menses debitis venæsectionibus, blandis ac balsamicis laxantibus, ac balneis in ordinem reducerentur: quibus etiam perfectam restitimus sanitatem.

OBSERVATIO V.

Convul-
siones
hysteri-
cæ.

Flagitavit aliquando meum auxilium virgo quædam, pubertatis annos vix egressa, cui fluor mensium irregularis erat, & quæ ideo per binas circiter septimanas convulsivos patiebatur motus. Hi ipsam quotidie per frequentissima intervalla invadebant, atque dolore lumborum, & abdominis, umbilici retractione, alvo adstricta, tremore, distensione artuum, spirandique difficultate se prodebant, maximeque caput

occupabant, ita quidem, ut oculi in omnes plagas circumrotarentur, ea, quæ vix concipi poterat, celeritate, ac vehementia: caput ad latera deorsum traheretur; ejusque arteriæ validissimo pulsu admotam ferirent manum. Neque vero concidebat; sed sub mali invasionem sellæ insidens, in medio paroxysmo surgebat, & tum incredibili celeritate in gyrum movebatur: quod etiam fiebat, si inter ambulandum convellebatur. Ipsa accessionem præsentiebat; ac sub illa perfecta loquendi facultate pollebat; nec de ullis capitis conquesta doloribus; finito paroxysmo hilaris, & optime habebat. Remedia tollendo huic malo satis idonea, quæ propinabantur, parum profuerunt; præter commendatos clysteres demulcentes, & linimenta nervina, temperatiora, spinæ dorsali inuncta, quæ levamen præstiterunt. Verum mutatione cœli, & peregrinatione in alia loca, inito quoque alio victu, & adsumto loco cerevisiæ aquæ simplicis potu, insueta & atrocia hæc symptomata sensim, sensimque conquieverunt, & penitus tandem expirarunt.

Epicrisis.

Id non semel, sed creberrimis vicibus animadverti, morbos nervosi generis, seu, ut alii loqui amant, spirituum, qui horrendis symptomatibus stipari solent, omnia fere respuere ex fonte pharmaceutico petita medicamenta: eo, quod vitium non tam in mole materiæ, sed potius anomalis moribus, eorumque assuetudine consistat. Tunc enim optimum præsidium est, nullo uti remedio: sed præcipuum sanationis punctum in mutatione ætatis, aeris, vitæ generis, victusque consistere, sic experientia compertissimum est. Et certe elementa provido & circumspecto usus efficiunt, quam medicamenta æstivæ indolis. Hoc præclarum præceptum admodum sibi commendatum habeant medici juniores. Namque rarissima profecto sunt ea, quæ nervos, si

laxi, & a naturali tono dejecti fuerunt, blanda, & temperata vi solantur: quin potius plurimarum medicinarum natura ita est comparata, ut vel nimium irritando, vel iusto magis sedando laedant. Deinceps id quoque in persanandis generis nervosi morbis est observandum, quod non omnibus ægris eadem auxilia convenient; neque, quod semel profecit, id alio tempore juvet. Siquidem non ubique & omni tempore eadem est nervosarum partium dispositio, ac constitutio. Hinc naturæ ægrotantium probe sunt discernendæ.

OBSERVATIO VI.

Hysterica convulsiones, ex utero & primæ viæ vi-

Triginta circiter annorum fœmina, quæ abortiendo concrementum polyposum utero excernebat, elapso hinc anni spatio, sub ipso mensium fluore poma, ac lacticiuia comederat, & præterea corpus insigniter refrigeraverat. Quare incidit repente in convulsivos motus, quibus in terram prolapsæ caput præsertim, atque pedes mirifice torquebantur, manibus liberis; commovebat dentes, ac vehementer clamitabat. Talis paroxysmus subinde circa menstruas recurrebat periodos, neque ullas habebat notas prænuncias: post illum urgebant languores universi corporis, gravativus capitis sensus, crebræ vertigines, & alvi obstructions. Tum vero utero cœpit gerere, & sub toto gestationis tempore a malo convulsivo hysterico immunis vixit, felicemque tandem habuit partum. Lochia primum rite succedebant, sed diè decima immixta fundebant serum sanguinolentum; alvus etiam per sex a puerperio dies officio non fungebatur. Hinc sensim redibant tensiones capitis, vertigines, flatulentia, ac imi ventris tormina, somni ac adpetentiæ defectus, ac tandem accedebant pristini motus convulsivi, sinistram maxime latus occupantes, sub quibus fluor uterinus sanguine denuo tinctus adparebat. In curatione hujus affectus clysteres car-

minativi, & oleosi, nec non pilulæ temperatæ balsamicæ, cum refracta dosi castorei, & croci mixtæ, sœns Selteranus pro potu ac denique internus Carolinarum, & externus aquarum Tœplicesium usus, præstantissimæ fuerunt efficaciam.

Epicrisis.

Nulli morbi tam graviter totum partium nervosarum systema præter naturam afficiunt, nullique universi corporis functiones tam subito ac vehementer lædunt, quam qui ex uterilabe prognascuntur; quæ ut plurimum per infelicem abortum, & malum in puerperio regimen contrahitur. Horum certum indicium præbet, simulque male affectum uterum, & destructam per ejus vasa sanguinis circulationem significat sæpenumero concrementi membranacei, sic dicti polyposi, sive molarum exclusio: unde diuturnas & atroces nasci ægritudines manifestum est. Quicunque igitur in persanandis mulierum morbis præ aliis excellere volunt medici; ad fontem horum malorum respiciant, & curationem eo dirigant, necesse est. Neque ego certius & efficacius auxilium, quam in exquisito vitæ regimine, ac circumspècto ac convenienti fontium tam calidorum, quam frigidorum usu, inveni unquam, maxime, quando temperate balsamicis, uterumque roborantibus & laxantibus curam prosequamur.

OBSERVATIO VII.

Fœmina, vigesimum primum ætatis agens annum, constitutionis tenerioris, ac biliosæ, binis abhinc annis ex iracundia incidit epilepsiam. Elapso anno contraxit matrimonium, & haud ita pridem peperit infantem: sub quo partu enormis cruoris uterini copia effluxit, sed datis improvide adstringentibus cohibitus est fluor. Nihil tamen minus post duas hebdomadas rediit fluxus menstruus; sed cum denuo

Passio hysterica ex lochiis suppressis.

vehementi percelleretur terrore, mox percepit miros circa lumbos cruciatus, & acutissimos dolores, perpetuum ad alvum & urinam stimulum; urina succedebat cum magno ardore, insigni- que difficultate, deponebatque arenulas. Solicitabat insuper perpetua vomendi cupiditas; dolores mox circa umbilicum torquebant, huncque vio- lenter retrahebant, mox inguina ob- sidebant, cum pertinacissima sphincte- ris vesicæ constrictione, & acutissimis quoque in mammis doloribus. Hisce atrocissimis tormentis per binas ferme affligebatur hebdomades, adpetitu, somnoque pereuntibus: quin etiam epilepticæ superveniebant agitationes, & in paroxysmis deliria loquebatur. Crebro fluxit quoque materia alba acerrima instar puris ex utero. Ad- hibita sunt varia remediorum genera, clysteres oleosi, emollientes; unguen- ta nervina, ac anodyna, pilulæ balsa- micæ &c. sed malum exacerbare vide- bantur. Tum propinabantur & pulvis ex nitro purificato, camphora, & pul- vere Marchionis confectus, & Elix- irium, quod habebat essentiam croci, myrrhæ, tincturam tartari, & extra- ctum castorei. Unde urina deponebat sedimentum, & menses aterrima, fœ- tidique cœperunt fluere. Tum conti- nuatis his remediis, omissa tantum- modo camphora, conjunctoque infu- so veronicæ, cruor uterinus, naturali similis, floridiorque ferri cœpit, & ægra intra paucum tempus perfecte convaluit.

Epicrisis.

Videbatur primum hæc affectio me- dico cuidam calculosa; sed revera non fuit, nisi hysterica, ex lochiis impro- vido adstringentium usu suppressis originem trahens, & calculum men- tiens. Quum enim in hysterica passio- ne nervi uterini, qui cum nervosa ve- sicæ, maximeque sphincteris fabrica, insignem sovent consensum, spasm- dice contrahantur; non mirum est, si

illæ stricture ad vicinas partes, præ- sertim vesicæ sphincterem transierunt, crebramque mingendi cupiditatem, & urinæ retentionem produxerunt. Quamdiu vero hi spasmi partes infe- riores occuparunt, humor ille, ut ita loquar, corruptus, qui stagnando in uteri cavitatem irrupit, excerni haud potuit; hinc nec siverunt symptoma- ta. Verum postquam spasmi relaxati, & ope myrrhæ, croci que mensruus fluor promotus fuit, hinc materia fœ- tida effluxit, non fieri potuit, quin remiserint omnes passionnes.

OBSERVATIO VIII.

Est hic loci affectus quidam, certis familiis peculiaris, qui subjecta, in pubertatis potissimum annis constitu- ta, magis fœminini sexus, & habitus spongiosioris, succorumque pleni in- vadit; atque variis incassum adhibitis remediis, tandem post aliquot annos sponte remittit. Adoritur sequenti ra- tione: sentiunt inter morbi initia, sen- sum fornicationis in manibus vel pedi- bus; sequitur pandiculatio, oscitatio; dolor fixus, gravisque circa lumborum vertebra; mox agitationes, ac volu- tationes manuum per gyrum, sursum ac deorsum continuæ sunt, & involun- tariæ: præcordiorum summa urget anxietas, spiratio citatissima, angu- stissima, cum suffocationis metu, pal- pebræ ab uno latere ad alterum trahun- tur, oculi vertuntur in gyrum &c. Sed admodum variant hæc symptoma- ta; nunc alvus suo fungitur officio, nunc pertinaciter clausa est; nunc uri- na fluit, nunc retinetur, cum vehe- menti circa inguina dolore. Interdum collum ab uno latere ad alterum perpe- tuo volvitur; interdum crudelissima infestant tormina intestinorum, cum cardialgia, vomitibusque vehemen- tioribus; mox femora ad anum con- trahuntur, cor violenter palpitatur; ac- cedit singultus; mox totum corpus at- tollitur, spina incurvatur; mox ocu- lis apertis, membris rigidis, nullus est

Passio
hysteri-
ca inas-
modica
vaga,
certa
familie
peculia-
ris.

sen-

sensus, nulla excitatio &c. Hæc est paroxysmorum descriptio, qui modo sæpius, modo rarius revertuntur: extra quos bene habent, bene adpetunt, dormiuntque. In fœminis menses plerumque recto succedunt ordine, & debita quantitate; quando utero gerunt, morbus quiescit; sub partu vero sæpius revertitur. Nullis curatur remediis, sed mitigatur lumbricalibus & castoreis: tandem vero victus, loci, & maxime ætatis mutatione certissime debellatur.

Epicrisis.

Rarus & prodigiosus hic affectus, speciatim quidem in numerum morborum, sic dictorum spasmodico-vagorum, quos Cap. III. pertractavimus, referri meretur: verum ego, cum jam per quadraginta annos functioni Professoriæ præfui, sæpiusque, si quædam ex hac non incelebri familia hoc malo fuerunt cruciata, in consilium accitus sum; omnibus morbi momentis probe exploratis animadverti, obnoxia ei passioni subiecta, sive fœminæ, sive mares fuerint, ad libidinem, rei que venereæ adpetentiam valde proclivia, & insuper animi inconstantis, mobilioris, ad tristitiam pariter ac nimium gaudium valde disposita fuisse. Hinc vero videtur simillimum, causam huius affectionis, quæ commode hysterici adnumerari potest, in uteri vitio collocandam esse plerumque. Adest enim primum hæreditaria ad hos irregulares motus proclivitas; accedunt præterea pubertatis anni, in quibus major, maxime concurrente libidine, ad partes generationi dicatas & seminales fit affluxus; qui denegato exitu, quomodo hystericas spasmodicasque totius generis agitationes excitare valeat, superius sub causis mali hysterici ostensum est. Meretur hæc hysterica passio vocari hæreditaria, ac gentilitia; quæ, quum hæreditarium quid subsit, omnino discrepat ab ea, quam individua singula patiuntur. Cæterum

periculo fere vacat, & uti jam dictum est, ætatis mutatione, vel nonnunquam etiam conjugio, sponte expirat.

OBSERVATIO IX.

Virgo annorum octodecim, iracunda, tenerior, diæta utens irregulari, maxime lacticiuiis & acetariis, refrigerationi sæpius ob curas domesticas exposita, & ideo fumo carbonum vivorum, in clauso conclavi frequentius supersedere solita, incidit in mensium suppressionem. Versus tempus illius fluoris patiebatur atroces motus hystericos, cum horrendis lumborum doloribus, crudelibus imi ventris ac capitis tormentis, alvo adstricta, duriori, pedumque refrigeratione. In consilium vocatus medicus ad ciendos menses præscripsit pellentia, nempe essentiam myrrhæ, & croci, spiritui salis ammoniaci nuptam, & pulverem baccharum lauri. Inde evenit, ut misera præter opinionem in atroces epilepticas motitationes inciderit, sub quibus artus non corrugabantur, sed ita potius rigidi expandebantur, ut flecti haud potuerint. Incisa protinus in pede vena, mitigabantur quidem hæc symptomata; at paroxysmus neutiquam in totum desinebat, sed quotidie circa meridiem invadebat, adeo ut præviis extremorum frigore, anxietate, dorsi dolore, cordisque palpitatione, totum rigesceret collum, vel etiam hinc inde agigaretur; caput & brachia cum insigni rigiditate expanderentur, spuma os occuparet, ac omnis abesset sensatio. In curatione huius mali venam in pede incidi iussimus; tumque datis pilulis blande balsamicis, quæ facultate menses ciendi, ac debiles imi ventris partes roborandi pollent, pediluvia ac infusus ex emollientibus paratos ordinavimus, iisque felici cum successu vias uterinas relaxavimus, ac obstructionem referavimus. Tandem subjuncto interno, recto tamen aquarum Carolinarum uso, ægram pristina restitimus sanitati.

Motus hysterico-epileptici ex menses suppressione.

Epi-

Epicrisis.

Malum hoc hysterico-spasmodicum primo, & deinde incauta curatione exacerbatum, & in epilepticas commutatum motiones, uterini fluxus cohibitioni deberi, extra omne positum est dubium. Ad hanc vero mensum obstructionem non modo vitium in diætâ, sed maxime externa nimis frigidi aeris ad uterum & partes abdominis admissio quam plurimum contribuit. Sicuti enim perversa diætâ sanguinem & humores valde lentos, crassos, & excretionibus minus aptos peperit: ita frigus vasa ac glandulas nimis constringendi, & angustandi, insignem exseruit potentiam. Non minus ex incongruorum eduliorum justo largiori usu, cruditates in primis viis, maxime intestino duodeno stagnantes sunt procreatae, quæ in causa fuerunt, quod paroxysmus circa meridianum tempus invaserit. Debetur quoque aliqualis animadversio, noxiosissimo carbonum usui; quorum vapor narcoticus partium nervosarum tonum, & elaterem insigniter pessum dedit. Hinc cum accessit inconveniens curatio, qua medicus, ante venæsectionis administrationem, viarumque obstructarum resolutionem, calidioribus menses ciere conatus est; non fieri potuit, quin humores magis magisque exagitati, partes nervosas, jam debilitatas vehementer distenderint, affecerint, atque tandem ad spasmodicas & epilepticas concussiones proritaverint.

OBSERVATIO X.

Fœmina triginta annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, hysterice passionibus in puerperio, & extra illud sæpius obnoxia, tertium gravida, gestationis tempore nec venæsectionem admisit, nec exquisitè servavit præcepta diætetica. Primis post partum diebus non bene purgata est utero: sed de dolore lumborum, tor-

minibus ventris, alvo adstricta, & somno per aliquot noctes inquieto conquerebatur. A Practico, quem in consilium vocavit, validiores essentia ad pellenda lochia fuerunt datae, & ad alvum aperiendam uncia dimidia salis amari Sedlicensis in aqua simplici soluta est oblata. Inde auctis torminibus, nec facta per alvum, nec per uterum excretionem, converso sanguinis versus superiora motu deliravit, & accedentibus convulsionibus extincta est.

Epicrisis.

Ubi natura valde sensibilis, ad motus spasticos hystericos, vel hypochondriacos est proclivis, ad excretionem, si illæ deficiunt, promovendas, summa moderatione opus est, ne per nimium stimulantia, vel purgantia & commoventia id moliamur. Quod monitum semper & ubique in puerperis servandum est, lochiis non rite fluentibus. Nam non modo purgantia fortiora, sed & salina paullo majori dosi data ac digestiva natura tunc minima ferre potest. Multo vero magis a drasticis purgantibus sibi cavere debent puerperæ, quæ a partu laborioso viribus fuerunt exhaustæ, ne illa ad promovenda lochia prioribus sumantur diebus. Tristis ejusmodi casus paucis abhinc diebus in nostro contigit suburbio, ubi fœmina partu valde fatigata, ad ciendum lochiorum fluxum tertia die, loco pilularum polychrestarum, quas fumere volebat, pilulas, contra obstructionem dictas ex errore numero viginti capiebat, quæ ex æquali parte aloes rosatæ, & extracti panchymagogi Crollii, adjecta limatura martis parantur, & ordinario pondere trium vel quatuor granorum exhibentur. Ab hoc autem pharmaco, sub ingentibus imi ventris torminibus, extremorum frigore, summa corporis jactitatione, atque fluxus uterini plenaria suppressione, manuumque lacte antea turgentium contractione, præter crebros vomitus, intra tres dies, plus quam

Hysterica
passio
lethalis.

cen.

centies alvum deposuit, & septimo tandem die expiravit. Quæ remedia ad mitigandas, vel compescendas has truculentas passiones adhibita fuerint, mihi incognitum est. Interim ex fatali hoc casu, medicorum juniores addiscere possunt, quam blandis, & temperatis medicamentis puerperæ, primis præsertim diebus, quando per partum laboriosum, & motuum vehementiam vires deperditæ sunt, tractari debeant. Sed justissime quæritur, quonam convenienti præsidio, si tam perniciose data sit medicina, sagax medicus summo periculo mature possit succurrere? Responsio patebit ex sequenti observatione, quam cum ante viginti annos in aula Berolinensi degerem, me annotasse, hac occasione memini. Erat nempe Comes duodecim circiter annorum, cui ex tinea capitis laboranti præscripsi pilulas sex dosibus sumendas, quæ drachmam unam extracti panchymagogi Crollii, & drachmam quoque mercurii dulcis, ac trochiscorum Al-handal grana sex habebant. Hæc cum omnes in una scatula ex pharmacopolio essent allatæ, Comes, remoto eo, qui moribus studiisque illius præerat, eas cunctas sua sponte una vice devorabat. Ille accedes obstupuit, & cito hora vespertina nona ad domum meam venit, atque lacrymabundus meam opem imploravit: quia de tota ejus fortuna actum fuisset, si id resciverint parentes illustrissimi. Ego accedens, cum talis calus in praxi mihi nunquam obtigerit, prævia deliberatione constitui, ut aliquot lactis menfuras curaret apportandas. Sumsit etiam Comes lac tepidum larga quantitate: quo facto circa noctem, quæ insomnis erat, quædam tormina expertus est. Mane per vices quatuor sedes habuit copiosissimas, cum imi ventris cruciatu, & excreto simul lumbrico fatis lato; tumque nihil mali amplius passus, perfecte convaleuit. Ita vero argumentatus eram: si copia lactis assumpti spasmos, quos venenum arsenici inducit, mitigare, & mortem

avertere potest; quidni etiam idem remedium, ad infringendam vim purgantium acriorum, & mitigandos spasmos atrocissimos posset inservire?

OBSERVATIO XI.

Fœmina generosa, triginta & sex annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, habitus corporis nec adeo macilenti, nec nimium pinguis, sed mediæ, tempus, quo utero gestabat, maximam partem vita desidi sine motu transegit, & plus jussu etiam somno indulgit. Post partum satis facilem & felicem, ingentem sanguinis per aliquot dies ex utero profudit copiam, & hinc adeo debilitata fuit, ut sine metu lipothymia corpus atque caput haud diu in recto situ tenere potuerit. Poterat quoque conclave calidius optime tolerare: nam ab aura paullo frigidiori ad corpus adspirante mox inhorrescebat; hinc porum quoque temperate calidum hauriebat. Septimo & sequentibus diebus, ingens viscidus, impuri, sanguineique feri copia effluebat: nono die inopinatus terrore ex levi tamen occasione afficiebatur. Inde partes extremæ statim algebant, fluxus uteri sistebatur, & genitalia frigida, aridaque evadebant. Accedebat ingens circa præcordia oppressio, & anxietas, cum omnium collapsu virium, corporisque frigido ac tanto sudore, ut ipsa, & omnes adstantes mortem metuerent. Accitus ego dedi liquorem meum anodyno-mineralem, cum tertia parte essentia castorei, ac liquoris bezoardici Bussii mixtum, atque tertia quavis hora ad guttas triginta, cum aqua melissæ & cardui benedicti sumendum, haustis desuper aliquot infusi calidioris Thee vasculis. Sequebatur sudor calidus, meliusque habere cepit. Sed cum per quatuor dies alvus non fuerit aperta, neque clysterem admittere voluerit; tentata est per suppositorium alvina excretio; & cum paullo diutius ad alvum depouendam frustra stimulata, extra le-

clum

flum commoraretur, subito mentis deliquia ad suffocationem usque incidebat. Tandem admissio clystere carminativo & oleoso, datisque postridie pilulis balsamicis, reddidit per alvum insignem stercoreis, humorumque putridorum copiam; & denique restituito uteri fluore, perfecte convaluisset.

Epicrisis.

Ad pathologiam non minus, quam therapiam hystericæ passionis melius cognoscendam, scire expedit; spasmodicas ejusmodi ex utero passiones, vel a nimia sanguinis, humorumque exsuperantia, quam HIPPOCRATES nomine repletionis notat; vel eorundem inopia, quam verbo inanitionis designat, & cujus indolis præsens est casus, suboriri. Corpus enim sanguine, viribusque exhaustum, non modo a frigore externo, verum etiam a metu vel terrore facillime, & graviter afficitur: quibus causis excretiones sistuntur, & motus spasmodici ad interiora convertuntur; nec prius cessant, quam donec naturæ energia, & artis subsidio excretiones, revocatis motibus, restituantur. Ego non semel, sed sæpius post graves, præsertim ab abortu hæmorrhagias, superveniente terrore, vel inopportuna refrigeratione, non modo synopes, sed & oppressionem pectoris, spirandi angustiam cum extremorum frigore, imo, quando non mature satis convenienti medicina obviam itum est, ipsas convulsivas ac epilepticas agitationes excepisse adnotavi. Quo casu nec venæsectiones, nec antispasmodica, nitrofa, anodyna, aut vaporosa, vel nimis calida quicquam proficiunt; sed omnis curatio lenioribus analeptis, temperantibus, spasmos mitigantibus, & iis, quæ excretiones blande procurant, absolvitur felicissime; cavendo, ne fortioribus medicinis collapsæ jam vires prorsus pessumdentur.

OBSERVATIO XII.

Illustrissima vidua, triginta annorum, habitus corporis succulenti, & sanguinei, in puerperio suo ab hystericis symptomatibus non fuit immunis. Mortuo marito, lautæ diætæ indulgit, nimis saltationibus sæpius commovit corpus, illudque etiam intempestiva refrigeratione, dum frequentius nudo podice gramini in hortis insideret, exposuit, neque minus horzorum fructus, & acetaria in deliciis habuit, iisque corporis vires, ac ventriculi robur ita destruxit, ut subinde de præcordiorum anxietatibus, spiratione difficili, dorsi dolore, alvoque adstrictiori fuerit conquesta. Præterea loco sanguinis uterini circa tempus menstruum, interdum extra illud, magis serum effluxit viscidum. Ex quo aliquando, ab intensa imi ventris refrigeratione, hic fluor etiam sistebatur, apparuit circa inguina tumor durus, dolore pressorio stipatus, latitudinem quatuor digitorum, & longitudinem spiritus occupans. Atque hunc sequebantur gravissima symptomata. Namque ex improvviso concidebat in terram, omni motu, sensu, ac ratione privata: facies erat inflata, ac valde rubicunda, mammae mirum intumescebant, fundebatque sudorem, rubro linthea imbuentem colore. Pulsus ferebatur plenus, & magnus, venter turgescbat flatibus, & pedes algescebant. Celebrata sectione venæ mox ad se rediit; atque hunc paroxysmum abhinc intra unius mensis spatium, plusquam quinquaginta vicibus, modo mitiorem, modo graviolem, absque tamen notabili virium jactura, patiebatur; cujus vehementia non nisi sanguinis missione sublevari ac mitigari potuit. Ego tandem vocatus, explorata totius morbi historia, & ægrotantis natura, eam a nimis venæsectionibus, præsertim in superioribus partibus abstinere jussi; frequentiore autem pediluviorum tepidorum usum.

Passio
hysteri-
ca ex
suppres-
sione fluo-
ris albae.

ulum commendavi. Et quoniam alvi erat adstrictioris, clysteribus oleosis, ac carminativis alvum subinde ducendam curavi. Interne quoque crebro, tamen moderate dedi pulveres nitroso-absorbentes cinnabarinus, pilulasque nostras polychrestas, interdum cum grano castorei, interdum quoque cum tertia parte extracti panchymagogi Crollii permixtas. Tumori porro inguinali vesicam decocto emolliente cum lacte repletam adplicari jussi, & imperavi, ut advocata obstetrix in tumorem inguinis, & statum genitalium paullo curatius inquireret. Illa satis perita tumorem illum a fluore albo cohibito ortum fuisse suspicabatur: quare curationem per clysterem uterinum, aliquoties admissum, instituendam esse judicavi; quo ex sero lactis, cum floribus chamomillæ, & semine cymini cocto, & infuso ingens muci, glutinis instar copia fuit educta cum levamine momentaneo. Pro potu sumsit fontem Selteranum soterium, cum parviori vini portione; & sic paulatim melius habere coepit, atque tandem maritata plenarie convaluit.

Epicrisis.

Non semel, sed sæpius in paroxysmo hysterico graviori, ubi omnis motus & sensus sublatus videtur, in valde plethoricis, pulsum adnotavi magnum; ut ideo affectus magis ad apoplexiæ levioris, quam syncopes speciem referri mereatur. Quo, in casu sanguinis missio præsentaneam quidem fert opem; sed cavendum probe, ne illam nimis crebro iterando, vires frangamus, malumque reddamus pertinacius. Docemur præterea ex hac morbi historia, quale incommodum, & quæ periculosa symptomata, floris albi suppressio prognerare valeat; præsertim si latentes veneri accedant igniculi; quibus extinguendis conjugio non præstari est subsidium. Simile malum ori-

tur in virginibus, cum cachexia, colore vultus plumbeo, lassitudine, febre lenta, & anxietatibus junctum, a suppressione veneris; ubi ex morali liquor genitalis vappescens ac corruptus, succos vitales in mixtura & motu suo varie turbat, & alterat. His suadendum optimo jure conjugium est; utpote cujus beneficio liquor seminalis excernitur; & motus humorum a spiritu genituræ virilis novum veluti robur adipiscitur, ideoque ipsis etiam partibus solidis novus vigor, novusque color restituitur.

Plura de malo hysterico exempla reperire licet in *Consult. ac Respons. medic. Sect. III. casu XLIII. & sequentibus & Sect. IV. casu XLII.*

C A P U T VI.

D E

AFFECTU SPASMODICO FLATULENTO, SEU HYPOCHONDRIACO.

THESES PATHOLOGICÆ.

S. I.

NON ultimum inter morbos generis nervosi spasmodicos vindicat sibi locum passio sic dicta hypochondriaca; quæ quum sub mucronata cartilagine, ac costis spuris, in hypochondriorum regione potissimum suam exercent tyrannidem, nomen suum ex græca traxit origine. Est illa, si realem spectemus ideam, affectus primarum viarum, nominatim ventriculi, ac intestinorum spasmodico-flatulentus, ab inverso ac perverso illorum motu peristaltico natales suos mutuans; per consensum vero totum nervosarum partium systema in irregulâres motus conjiciens, & totam œconomiam functionum perturbans.

Definitio mali hypochondriaci.

Historia
mali
hypos-
chondriaci.

§. II.

Hujus aggressari historiam, præmonendum duximus, quod nulla corporis pars sit, nulla functio, quæ in hoc longissimo morbo non lædatur, ac præter naturam habeat; & symptomata tam gravia, tamque plurima sint, ut vix cuncta recenseri queant: adeo, ut quemadmodum febris inter passiones acutas præ aliis universalis dici potest morbus, ita noster hypochondriacus affectus hoc nomen inter chronicos iustissime mereatur. Ut autem ordine procedamus, & initia pariter ac incrementa polymorphi hujus mali explicemus, ab imi ventris cavitate, quæ omnium primo illius tyrannidi subjacet, ordiendum est. Sic itaque in primis morbi principiis graves sentiuntur ventriculi ac intestinorum tensiones, ac inflationes flatulentæ, præsertim sub costis spuris in hypochondriorum, maxime sinistri regione; in qua nonnunquam tumor satis durus conspicitur. Speciatim quod attinet ventriculum, ac oesophagum; exserunt se nausea, ciborum fastidium, adpetitus vagus, mox plane prostratus, mox avidior; ingesta male conficiuntur, cruditates acidæ, viscidæque progenerantur; dolor ventriculi pressorius, & gravativus, maxime partum excipiens, spasmodica constrictione gula, frequens muci limpidi ex ore rejectio, deglutitionis impedimentum, gravis cardialgia, ardor stomachi, ructus acidissimi, vomendi conatus, ac ipsi vomitus, quibus redditur saburra tam acris, ut inde stupefactos dentes, ac corrosa linteamina observaverint auctores. Annotavi etiam vomitus in hypochondriacis pure lebaeos, *diff. mea de remed. benign. abusu* §. Conf. M. N. C. Dec. I. anno III. obs. 253. Porro in volumine intestinorum, & quidem tenuium, percipiuntur graves circa umbilicum dolores, & cruciatus, torsiones, lancinationes, borborygmi, murmura; crassorum quoque adfligunt graviora termina; alvi mox est profluvium, mox & quidem

pertinacissima adstrictio, cum flatuum retentione, qui vel per superiora, vel inferiora eructati, reliquas paullulum levant passiones, at mox copiosissimo proventu regenerantur. Contra vero frequentes sæpius urgent desidendi conatus, & non raro tubercula, ac cæcæ hæmorrhoides anum obsident, quin & ipse fluor sanguineus, symptomatice aliquando succedit. Mictio in quibusdam est difficilis, dolorifica, urina redditur tenuis, diluta, alba, largo nonnunquam sedimento, eoque arenario imbuta: quid? quod conspirans in renum regione dolor calculum sæpenumero mentiatur.

§. III.

Neque vero solum abdomen diris symptomatibus discruciat passio hypochondriaca; verum etiam alias in consensum trahit regiones. Sic occurrunt in pectore insignes angustiae, constrictiones, vehementes spirandi difficultates, cum oppletionem pectoris nonnunquam junctæ, cordis tremor ac palpitatio. Ingravescente malo caput etiam infestatur; in cujus partibus exterius, cephalalgia, hemicrania, vari dolores tractorum cum rigiditate, & immobilitate juncti, atque sic dictus clavus sentiuntur, in interioribus vertigo, aurium tinnitus, cum auditu difficili se exserit, oculi tristi Scotomia obnubilantur, visio nonnullis fit duplicata, oculi dolent cum siccitate, dolor linguam sæpius in certo spatio occupat ardens & valde molestus, & saliva fluit uberrime, ut ideo sputatores dicantur hypochondriaci. Tandem animales quoque labascunt functiones; animus vel nulla, vel saltem levissima causa incitatus, ad perversas commotiones, inquietudines, angores, terrorem, tristitiam, iram, merum, diffidentiam abripitur, ad vanas inclinatur imagines, perversamque phantasiam; perit vis memoria, ratio labascit; somnus est turbulentus, difficilis, tericulamentis plenus. Denique sunt quædam symptomata, quæ totum corpus spectant, illud

Continuata
morbi
historia.

illud enim crebris phlogosis, aut copiosis sudoribus perfunditur, vires prosteruntur, languet totum corpus, & ad omnes torpidum est labores; sensim contabescit; artus dolore contusorio, sæpius lancinatorio distorquentur; ac omnes denique se-& excretiones, præsertim sanguineæ pervertuntur. Et quis potest omnia ac singula eorum symptomatum recensere; quæ quot adoriuntur individua, tot fere diversas ludunt tragedias.

§. IV.

Historia morbi a veteribus descripta. Conspirant cum hac recensita morbi historia, vetustissimorum medicorum monumenta; ex quibus GALENUS *Lib. I. de locis affectis pag. 278. edit.* Græcæ Basileensis adducit fragmentum, ex DIOCLIS libro, qui meminit morbi hypochondriaci, flatulenti, & melancholici, a ventriculo suborti. Nec indigna est descriptio, quam refert, ut hic breviter suppeditetur: Nam ægro, inquit, ubi cibum assumpsit, præcipue coctum difficilem, & ardores excitare aptum, eveniunt sputationes humidæ, copiosæ, ructus acidi, inflationes, præcordia æstuant, fluctuationem percipiunt, non illico, sed quando eructationes cohibent. Aliquando etiam ventris vehementes dolores percipiuntur, qui in nonnullis supra diaphragma excurrunt, & concoctis quidem cibis mitescent: quam primum vero cibum resumunt, eodem modo adfligunt; quin sæpe etiam jejunis, & post cœnam molesti existunt. Quodsi evomant, cruda, & pituitam subamaram, calidam, acidamve rejiciunt, usque adeo, ut & dentes inde stupore afficiantur. Et quia frigida opem adferunt, internarum partium æstu morbum foveri judicat.

§. V.

Quædam momenta circa historiam mali hypochondriaci. Dum adhuc circa morbi hypochondriaci historiam sumus occupati; monenda sunt quædam momenta, scitu perquam necessaria. Quemadmodum scilicet malum hocce tuos habet gradus, qui in suppeditanda prognosi majorem accendunt lucem: ita etiam ex-

acerbationes involvit, & satis graves format paroxysmos. Quanquam enim nunquam recte habeant hypochondriaci; attamen hyemali ac autumnalis, quinquacunque frigidiori tempestate longe vehementiorem symptomatum suorum patiuntur atrociam; contra vero eo, quo calidior ac æstivus est aer, tempore magis vegetiores deprehenduntur. In fœminis porro, hoc malo infestatis, major illius vehementia observatur circa illud tempus, quo menses debent fluere, qui plerumque quodam laborant vitio. Nec silentio prætermittenda; sed notatu digna est observatio, quod hypochondriaci rarissime febribus continuis, epidemicis, contagiosis, quin ipsa peste afficiantur, & a multis aliis morbis grassantibus immunes maneat. Ratio in eo videtur esse posita, quod in ipsorum primis viis, multæ ordinario cruditates acido-viscidæ hæreant: quæ contagiorum, quorum ratio in summa tenuitate partium sulphurearum consistit, efficaciam resistunt, & has partes enervant quasi, atque figunt. Unde etiam fit, quod senes, ac homines melancholici ab ejusmodi morbis acutis, immo contagiosis rarius afficiantur.

§. VI.

Quod attinet subjecta nostri mali; deprehendimus, illud maxime infensum esse ætati juvenili, ac virili, a vigesimo circiter ad quinquagesimum annum: quo superato, naturam suam mutat, & in arthritidem, podagram, gonagram, malum ischiadicum, calculum renum, cachexiam, scorbutum, morbum nigrum, obstructions viscerum, hæticam &c. aliosque fonticos morbos transit. Obnoxii porro huic affectui sunt, qui habitum corporis spongiosum, mollem, laxum, & vasa exilia obtinuerunt, præ iis, qui corporis strictioris sunt. Non minus eos adoriatur, qui vel natura languidiores existunt, aut jure hæreditario quandam dispositionem foveant; vel qui perverso vivendi genere, aut per-

Subje-
ctum
a ma-
li hypo-
chon-
driaci.

longos morbos, insignem virum ac roboris naturalis sibi met contraxerunt imbecillitatem. Præsertim infestantur hac adfectione, qui vitæ sedentariæ sunt addicti, litterarum studiis nimium indulgent, assiduisque vacant meditationibus & lucubrationibus: unde morbus est litteratis familiarissimus, & veluti proprius. Ex eodem denique fundamento, nec sequior sexus ab eo immunis observatur; sed tantum non majori, quam nobilior frequentia ab illo adficitur; licet harum passiones hypochondriacæ perperam cum malo hysterico confundantur, & sub hujus titulo significantur.

§. VII.

Sedes mali hypochondriaci non est in liene.

Sed accedamus ad indagandam mali hypochondriaci sedem; in qua determinanda veteres non minus, quam recentiorum quidam errarunt. Veteres, cum viderunt, sub costis spuris lateris sinistri, ubi lienis situs est, sæpius percipi tumorem tensivum inflativum, in hoc quoque viscere sedem mali hypochondriaci collocarunt: qualem causam defenderunt RHODIUS atque HEURNIUS. Verum ut taceam, lienis viscus per structuræ suæ rationem, ad recipiendum tam acutum, & lancinatorium sensum, qualis est in hypochondriacis, valde ineptum existere; docet etiam experientia, & cadaverum sectio, in hypochondriacis sæpius nullum post mortem inveniri lienis vitium. Hac in re consentientes habemus SYLVIIUM *diff. de usu lienis*, HOFFERUM *in Hercule medico Lib. 3. cap. 3.* HOCHSTEDE-
RUM *Dec. V. p. 502. & 588.* Neque vero negandum est, quin nonnunquam lienis infarctus subesse possit: a quo tamen nec dolorem acutum, nec ipsam morbi sedem derivare licet.

§. VIII.

Sedes mali hypochondriaci non est in vena portæ.

Quidam recentiorum veram ac universalem passionis nostræ flatulentæ sedem in vena portæ, ejusque ramificationibus constituunt; atque putant, stagnantem in hisce vasis sanguinem, unicam ac genuinam cunctorum sym-

Hoff. Syst. Tom. VI.

ptomatum esse causam, quæ semper in viris excretionem hæmorrhoidalem, in foeminis menstruam respicerent; atque hac natura, vel arte procurata, penitus cessarent. Verum enim vero, quamvis non negandum sit, sed inferius quoque allegatum invenietur, quod irregularis harum excretionum successus, & hinc enata cruoris resagnatio, in iis præsertim ramis, qui intra tunicas intestinorum valde nerveas sparguntur, sæpius causam passionis hypochondriacæ mediatam constituat: attamen sciendum est primum, hanc non solam, nec unicam undique esse causam; deinde morbi ac symptomatum sedem minime in ea quærendam esse. Haud enim raro nulla in hypochondriacis adest ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio: & sæpius cruor per venas sedales copiosissime profunditur, absque insequente mali levamine; uti attestantur observationes a RHODIO *Centur. II. obs. 93.* CLAUDINO *Consil. 89.* & MONTANO *Consil. 246. &c.* allegata.

§. IX.

Ut igitur nostram de sede morbi hypochondriaci sententiam aperiamus; hanc in canale illo alimentari, membranaceo, ac valde nervoso, qui ventriculum, ac intestinorum volumen constituit, collocandam esse censemus. Tubus hic ex quatuor potissimum tunicis constat, intima villosa, villis papillarum instar erectis, ac perviis prædita, altera nervea, tertia musculosa validiori, ex fibris partim longitudinalibus, iisque paucioribus, partim annularibus contexta, atque vasa sanguinea copiosissima continente, & extrema membranacea. Hasce tunicas tres intercedunt contextus cellulosi; una inter villosam, & nerveam; altera inter hanc & musculosam; & ultima inter hanc & membranaceam, nomine tunicæ cellulosæ Ruyschii insignitam. Vi tunicæ musculosæ, ejusque fibrarum carnearum annularium, recentissæ partes motu gaudent vermiculari quodam, qui vocatur peristalticus, &

Sedes passionis hypochondriacæ.

G

in

in alternante earum placida tamen constrictione, ac relaxatione, a parte superiori ad inferiorem tendente consistit. In hujus motus vigore naturali, ac integritate magna profecto vis ad sanitatem conservandam latet: hujus enim beneficio ciborum digestio rite conficitur, secretio bilis ac pancreatici succi adjuvatur, chyli præparatio promovetur, ejusque laudabilis, ac generosi propulsio in vasa lactea facilitatur, unde reliqui machinæ nostræ succi benigni fiunt, atque spirituosus. Contra eodem hocce intestinorum motu, cruditates, & inertes sordes, non minus ac flatulenti, aerei vapores, qui ex cibis digestis, ac laudabili succo privatis, relinquuntur, per canalem alimentarem propelluntur, ac per anum eliminantur. Idem porro earum partium tonus, si recte, ac secundum naturam se habet, adjuvat, faciliatque sanguinis liberum & æquabilem circuitum; atque sic præcipuum constituit medium, quo functiones, quas natura intestinorum canali assignavit, rite possunt administrari.

§. X.

Causa
proxi-
ma mali
hypo-
chon-
driaci.

His præmissis facilius jam erit, causam morbi nostri proximam, & symptomatum rationem explicare. Illam equidem in dicti motus peristaltici, quo ventriculus, & intestina gaudent, præternaturali constitutione, & quidem tali ponimus; ubi ille partim, ac in uno loco dejectus, atque destructus, partim, & in alio loco intensior, atque passim inversus i. e. ab inferioribus ad superiora tendens existit. Tales enim, & resolutio, & distentio spasmodica, simul præsentem in intestinis, sed diversis locis se invicem excipientes, genuinam mali hypochondriaci essentiam constituunt: & ad explicanda cuncta symptomata clarissimum præbent fundamentum. Confirmant hanc sententiam præter ipsam experientiam, doctissimorum virorum testimonia, quos inter ORTLOBIIUM, ETTMULLERUM, NEDHAMIIUM, WEDELIUM, & CONRIN-

GIUM differt. de morbo hypoch. §. XI. allegasse sufficiat. Tentemus igitur, an ex hac causa sævissimarum molestarum, quarum luxurians in hypochondriacis est progenies, rationalem suppeditare queamus æthiologiam.

§. XI.

Proximum ergo vitiatum ac labefactum motus peristaltici consecrarium est digestio turbata, chylicatio læsa, for-
diumque excrementitiarum excretio impedita. Hinc remanent in canale intestinorum, atque præsertim plicis & flexuris eorundem sese insinuant acidæ, viscidæque cruditates: & flatus generantur copiosissimi. Quid inde? Sordes illæ mora diuturniori a naturali textura deflectunt, & acrimoniam quandam contrahunt, qua nerveam intestinorum tunicam vellicant, & ad spasmodicas stricturas proritant. Stringitur itaque tubus ille in nonnullis locis arctissime, ut nec flatus transmittat. Ergo hi fluctuant in ea canalis parte, quæ a spasmis vacua est, eamque distendunt mirifice: & sic primum apparet ratio murmurum, borborygmore, ac molestissimarum inflationum. Porro flatus, inferius exire nescii, posito a spasmis obice, ad superiora magis compelluntur, & tum præsertim occupant colon, & in ejus flexuris, quarum est plenissimum, incarcerationantur. Namque sciendum est, quod intestinum colon, præsertim, ubi sub costis spuris in utroque hypochondrio flexuras format, & cum sacco renum adiposo cohæret, media sui parte longe sit angustius: ibidem vero, maxime in sinistro latere a flatibus frequentissime, & violenter infarcitur, ac in tumorem elevatur, acutissime dolentem, quem falso lienis vitio tribuunt. Continuantibus spasmis, accedente inversa peristalsi, & invalescente malo, halituosi illi vapores in ipsam penetrant ventriculi cavitatem, quam ultra modum distendunt, & anxiam inflationem sensibus conspicuam inducunt. Expansus præter naturam ventriculus remoratur liberum septi transversæ motum, atque de-

Ratio
sympto-
matum
flatu-
lentæ.

Ratio
sympto-
matum
flatu-
lentæ.

stensum: unde fit angusta difficilisque spiratio. Et quod pessimum est, stringuntur sapius vel sinistrum, vel utraque ventriculi orificia; atque sic in ejus cavitate vapores velut in carcere inclusi tenentur, pariuntque ineffabiles precordiorum anxietates, & dolores cardialgicos; qui, ubi remittunt constrictiones, & eructantur halitus, insigniter mitigantur.

§. XII.

Ratio
aliorum
symptomatum.

Et hæc est tristis tragoedia, quam flatus, ob destructum ventriculi, ac intestinorum motum peristalticum, copiosius generati pariter ac exitu suo destituti ludunt, & quæ a Græcis per τὴν πρὸς τὴν φύσιν exprimitur. Videndum jam est, quæ mala pariant, cruditates, quæ ex cibis assumtis, atque in ventriculo fermentatis, deficiente vegeta peristalsi, intra ventriculum, intestinum maxime duodenum, ac in plicis coli relinquuntur. Hæ videlicet, ob diuturniorem moram, accedente præsertim in intestino duodeno, bilis ac succi pancreatici copia, corrumpuntur, acescunt, & pessimam inducunt acrimoniam. Inde vellicando causam subministrant spasmis, doloribus tensivis, lancinatoriis, torminosis, ac rodentibus, qui ventriculi maxime regionem, & reliquum ventrem, circa umbilicum graviter adfligunt; atque subinde perpetuum flatuum generationi præbent fomitem. Ex hisce porro sordibus, adpetitus avidior, nausea, cardialgia, vomendi conatus, ructus, & vomitus acidissimi suam trahunt originem: atque, cum sub quavis digestionem in vehementiorem motum fermentativum rapiuntur, ratio patet, cur hypochondriaci, sumtis potissimum epulis, pessime habeant. Et denique, cum ob tam continuum intestinorum stimulum, eorum spasmus, cum flatulentis distensionibus reciprocantes suboriantur: luculenter patet, cur alvina excretio in hypochondriacis sit tardior, quin sæpius, tam pertinax adstrictio, ut nec tenuiores halitus, multo minus feces transire queant.

§. XIII.

Adhuc restant ea incommoda recensenda, quæ in sanguinis motum, ex vitiato motu peristaltico redundant. Quemadmodum enim ex hoc naturali iter se habente, liber humorum acquabilis per intestina circuitus conservatur: ita hoc e contrario destructo ac labefactato, circulatio quoque redditur tardior, ac inæqualis. Namque in uno intestinorum loco est spasmus, qui constringit comprimitque simul vasa sanguifera: in altero loco flatus latera tunicarum distendunt, expandunt, & ita quoque graviter premunt adjacentia vascula. Eo vero magis retardatur sanguinis per venam hæmorrhoidalem regressus; cum illa situ prædita sit perpendiculari. Hinc passim suboriuntur humorum stagnationes in tunicis intestinorum; quæ sicuti ex allegata ratione symptoma flatulenti mali esse possunt; ita etiam ejusdem sæpenumero mediatam causam præbere solent; quemadmodum ex infra dicendis clarius adparebit. Inprimis frequentissimum est, ut cruor circa exitum intestini recti cumuletur, & in tubercula, quæ cæcas dicunt hæmorrhoides elevetur, quin sæpius vi perumpat, & in fluxum hæmorrhoidalem, qui tum est symptomaticus, desinat. Ex dicta non minus humorum stagnatione originem suam petunt, excretionum sanguinearum per uterum æque ac venas sedales suppressiones, quæ, malo invalescente, nunquam non fiunt: immo ex eodem fundamento derivare licet rationem excretionum cruentarum, atque nigrarum, per mictum, vomitum, & alvum; quas præter naturam in hypochondriacis, malo valde inveterato, contingere, fide dignæ attestantur observationes. De tali excretionem per vomitum, vide RIOLANUM, *anthropolog. Lib. 2. cap. 2.* ADRIANUM SPIGELIUM *Anatom. Lib. 6. cap. 5. per alvum*, conf. SOLENANDRUM *consil. 7. sect. 2. pag. 121.* & urinam hypochondriaci, intensa rubedine tinctam ipse vidi.

Symptoma
ta ex vitiato
peristaltico
motu
sanguinis
circulationem
retardans
et inæqualis.

quæ
flatus
latera
tunicarum
distendunt
expandunt
& ita quoque
graviter
premunt
adjacentia
vascula.

De tali
excretionem
per vomitum

§. XIV.

Ratio Hæc in ipso intestinorum canale
symptomatum sunt; ex quo, malo invalescente,
spasmodicorum gravissima symptomata, per totum
 corpus propagantur, omnesque tur-
 bant functiones. Fit hoc mediante
 consensu, quem omnes universi cor-
 poris nervi, nervosæque partes invi-
 cem obtinent; & cujus causa spasmi
 intestinorum, ad alias quoque propa-
 gantur remotiores regiones. Ubi vero
 strictura nervorum est spastica; ibi
 quoque circulus humorum fit inæqua-
 lis: hinc adparet ratio, cur in pas-
 sione hypochondriaca inveterata in
 toto corpore fiant spasmodicæ strictu-
 ræ, & tardior humorum circulatio.
 Sic primum in ipso abdomine, partes
 intestinis vicinæ constringuntur: ob
 vesicam, ejusque sphincterem male
 affectum, minguntur urinæ tenues,
 dilutæ, aquosæ: ob membranas ner-
 veas, renes involventes graviter con-
 vulsas, suboriuntur dolores calcu-
 lum mentientes: spasmi ad pectus de-
 voluti ingent es illius constrictiones,
 cordis tremores, palpitationes indu-
 cunt; ad caput delati, varii generis
 dolores machinantur; & per corpus
 denique externum propagati, causa
 fiunt, extremorum frigoris, crebra-
 rumque horripilationum.

§. XV.

Origo Quum itaque in malo hypochon-
mali driaco generatur chylus crassus, ac im-
hypochon- purus; spasmi per totum corpus gra-
driaco vantur, ac circulatio humorum fit inæ-
1) Scor- qualis, & denique salutare, quæ per
butici alvum, cutim, ac urinam fiunt excre-
 tiones impediuntur: non fieri potest,
 quin successive scorbutica humorum
 increseat dyscrasia, atque sic fiat ma-
 lum hypochondriaco-scorbuticum.
2) Hy- Quod si porro sanguinæ excretiones,
serici quæ in sexu sequiori per uterum fiunt,
 sufflaminantur, & ideo humores san-
 guinei vel seminales circa uterum, at-
 que partes generationi inservientes sta-
 gnant, accedente præsertim libidinoso
 temperamento: tunc facillime cum
 hypochondriacis passionibus compli-

cantur motus hysterici, & malum fit
 hypochondriaco-hystericum. Si deni-
 que crassi viscidique humores, vi spas-
 morum, qui imi ventris partes occu-
 pant, ad superiores partes, atque ca-
 put majori copia compelluntur, & in
 cerebri vasis difficiliter progrediuntur:
 destruuntur etiam animales functiones,
 languescunt sensationes, vis memo-
 riæ, ingeniique læditur, insignis est
 ad mœrorem, diffidentiam, atque la-
 crymas proclivitas; vanæ surgunt ima-
 gines, ac inanæ ideæ: atque sic lentis
 tandem passibus appropinquat melan-
 cholia-hypochondriaca.

§. XVI.

His ample satis, atque copiose, **Causa**
 prout rei necessitas postulavit, dedu- **mali**
 ctis, deveniendum jam erit ad recen- **hypochon-**
 sionem earum causarum, quæ mali **driaci**
 hypochondriaci mediatae audiunt. Ex **mediae**
 illis præcipua, & satis frequens se no-
 bis offert, sanguinis, humorumque
 vitalium stagnatio, intra tunicas inte-
 stinorum nerveas & musculosas, quæ
 sæpissime debetur eorundem tardiori
 per hepar circulationi. Hepar est viscus
 maxime vasculosum, & plures fovet
 venas, quam quidem arterias: illarum
 binæ sunt, cava nimirum & portæ
 vena; & quem fugit, quod posterior,
 a qua totum intestinorum volumen,
 ventriculus, mesenterium, lien, pan-
 creas, quin & uterus, nisi omnes, ta-
 men permultos venosos ramos mu-
 tuantur, inverso quasi naturæ ordine,
 sanguinem ex his cunctis imi ventris
 visceribus refluxum accipiat, eumque
 officio arteriæ functura, pulsu tamen
 ac validiori impulsu destituta, intra
 hepar vehat, ac effundat? Hinc ra-
 tio patet, cur etiam in sanissimo sta-
 tu, sanguinis per dictum hepatis vi-
 scus circulatio, longe sit tardior, ac
 difficilior, quam ejusdem per reliqua
 universi corporis viscera progressus.
 Quæ cum ita sint, non difficile erit
 cognitu, quare in statu præternatu-
 rali, humorum per hepar cursus pri-
 mum omnium impediatur, atque re-
 tardetur. Quo retardato, ac difficiliori,

3) Me-
 laneho-
 lia hy-
 pochon-
 driaca.

Causa
 mali
 hypochon-
 driaci
 mediae

necesse est, ut vi legum hydraulicarum, cruor regurgitet ad illa denuo viscera, ex quibus antea ad hepar iter suum direxit. Idcirco magis distendit vasa distarum partium; maxime vero mesaraica, & intestinorum, quorum molles tunicæ non adeo fortem possident resistantiam: & tali ratione ex impeditioni sanguinis per hepar circuitu, ejusdem stagnatio in intestinis luboritur, quæ tollit solidarum, fluidarumque partium æquilibrium, & tanquam mediata causa, destruit robur ac totum motus peristaltici naturalem; cujus destructi luxurians progenies fit passio hypochondriaca.

§. XVII.

Hoc est fundamentum, ex quo ratio depromi poterit, cur ex malo hypochondriaco, in alias morborum species tandem transmutato, peremptorum cadavera ea ostendant phænomena, quæ partim ex vitio humorum per abdomen circulo enata sunt, partim hunc magis vitiarunt. Sic GUARNONUS *conf.* 484. venas mesenterici obstructas, & adeo dilatatas in hypochondriaco post mortem reperit, ut speciem intestinorum præ se tulerint. LUDOVICUS MERCATUS *Tom. III. Lib. I. Cap. 17.* vasa mesaraica admodum varicosa invenit. BRUNNERUS *Consil.* 7. ingentem sanguinis viscidilaburram in venis mesaraicis deprehendit. Porro RHODIUS *Cent. 2. obs.* 76. colon adnotavit scirrhum; WELSCHIUS *disp. de malo hypochondriaco* observavit colon totum a flatibus distentum, sub insertione vero in intestinum rectum adeo contractum, ut coaluisse videretur. BLASIUS in *Comment. in Veslingium* p. 67. memorix prodidit, quibuldam lienis viscus in immensam elevatum fuisse magnitudinem. Pancreas obstructum fuisse, ipse quandam in viro celebri, ex hypochondriaca passione defuncto vidi; HIGHMORUS *disquis. anatom.* pag. 47. nec non HARDERUS *obs.* 59. p. 242. illud scirrhum ac ulceratum observarunt; ut alia auctorum monu-

Hoff. Syst. Tom. VI.

menta silentio prætermittam.

§. XVIII.

Inter causas vero remotiores, quæ ad tardio rem sanguinis per hepar progressum, & hinc subortam ejusdem intra imi ventris viscera, & maxime intestina stagnationem, quam plurimum contribuunt, principem locum obtinent, excretionum sanguinearum, quæ in foemina per uterum, in viris per venas hæmorrhoidales, tanquam venæ portæ, intercedente ramo splenico, sobolem, contingunt, imminutiones atque suppressiones. Sic enim ex observatione constat, viros in juventute largum e naribus cruorem fundere solitos, si post hæc ætate provectiori hæmorrhoidalem patiuntur excretionem, quæ tantum non semper hæreditariam supponit dispositionem, & ad facilitandum sanguinis per abdomen & hepar circuitum, multum adfert momentum; ex hujus irregulari successu, aut plane suppressione, quacunque de causa facta, malum incidere flatulentum. Namque cruor abundans, cujus moles per hanc excretionem salutari plane consilio imminuta fuerat, hac cohibita, copiosius in abdomine cumulatur, hinc, ob distam §. præc. rationem, ægrius per hepar circulatur, adeoque ad intestina regurgitans noxiosissimam subit stagnationem. Eodem modo res se habet cum uterina in sexu sequiori purgatione; quæ si imminuta, vel suppressa fuerit, cruor accumulatur in arteria mesaraica, exitum affectat per hæmorrhoides, & hoc denegato, regurgitat ad intestina, cursumque humorum per abdomen reddit difficiliorem. Atque adeo in sequiori sexu generatur sæpius malum hypochondriacum, quod facillime cum hysterico complicatur, si simul sanguinis circa ipsum uterum contigerit stagnatio. In hisce casibus, revocata excretionem, si tempestive fiat, certissimam mali hypochondriaci pollicentur sanationem.

§. XIX.

Verum quam plurimæ adhuc dantur causæ, quæ motum intestinorum

Causæ remotiores sunt excretionum sanguinearum suppressiones.

Hæreditaria dispositio

pervertere, sicque passionem hypochondriaco-flatulentam ingenerare valent. Inter eas præcipua debetur animadversio hæreditariæ dispositioni, quæ consistit in ea partium nervosarum, maxime intestinorum, per nativitatem propagata constitutione debiliore, qua illa ad suscipiendos motus irregulares existunt facillima: ad quam etiam venarum exilitas, ac laxus spongiosusque habitus, quo pollent hypochondriaci, referri merentur. Hæc proclivitas, parentum vitio ad liberos protracta, primum plerumque, sicuti plurimorum morborum, ita præsertim passionum hypochondriacarum, atque fluxus quoque hæmorrhoidalis, præbet fundamentum. Sic parentes hypochondriaci tales generant liberos, atque mater, quæ gestationis tempore, hystericeis motibus cruciata fuit, aut gravioribus animi pathematibus indulgit, parit infantes, qui ætate provectiores ex levissima causa, in flatulentas ac hypochondriacas delabuntur passionibus.

§. XX.

Aeris
frigida
confla-
tio,

Neque vero paucæ sunt earum rerum, quas non naturales dicunt, quæ ad generandum malum hypochondriacum aptæ existunt. Ipse aer, frigidus maxime, insignem hoc in casu obtinet potentiam; dum externam corporis superficiem constringendo, humores majori copia ad interiora agit; qui, quo magis cumulantur, eo facilius stagnationem subeunt. Humida aeris temperies vi pollet fibrarum motricium tensionem relaxandi; ex quo hanc ob causam, omnes morbi, qui ex atonia fiunt, & generantur, & incrementa capiunt. Nocet præsertim frigus intestinorum canali, si vel abdomini liberalius admittatur, vel pedibus; quorum intimiorem cum intestinis consensum, illud inter alia docet momentum, quo teneriores, si nudis pedibus stratis, pavimentisque incedunt frigidioribus, maxime tormina intestinorum, atque flatulentias patiuntur: quemadmodum FORESTUS Lib. X. obs. X. de fratre suo refert. Hinc

ratio patet, cur hypochondriaci æstate longe melius habeant, quam hyeme; nec non cur in regionibus, quæ ad septentrionem vergunt, multo frequentius sit malum, quam in iis, quæ sub cælo sereno ac temperatiori sitæ sunt.

§. XXI.

Præter aerem, victus quoque crassior, malo hypochondriaco causam præbet antecedentem. Cibi crudiores, acidi, flatulenti, legumina, horæi fructus, lacticia, acetaria, panificia, præsertim recentia, & adhuc calidiora generant chylum crassum, impurum, relinquunt in primis viis multas sordes, atque motum intestinorum peristalticum insigniter pervertunt; præsertim si vita ab omni corporis exercitatione vacua accesserit. Nocent imprimis cibi, aut minus recte masticati, aut ventriculo, a vix superato morbo, vel alia causa valde debili, justo avidius ingurgitati. Ex hoc fundamento BLANCARDUS P. 2. prax. cap. 61. morbum hunc Frisii, ob pisorum, lacticianorum & acetariorum abusum pronunciat familiarem, & SIMON PAULI in quadripart. Botan. pag. 537. recenset calum de fœmina a pane, quem adhuc calentem; & vix e fornace extractum comederat, hypochondriaca. Potus duplici ratione malum illud flatulentum inducere valet; vel si largius ad crapulam usque assumatur, vel si frigidior calenti corpori ingurgitetur. Posteriori casu præsentissimum est malum; in priori diuturniori demum exercitio, tanquam dignum heluonibus flagellum contrahitur. Peccat quoque potus, si adsumatur parcus, aut nimius, isque aquosus, aut spissior, crassus ac fœculentus.

§. XXII.

Frequentissime resultat malum hypochondriacum ex vita otio immersa, quæ unicam sapius nascentis morbi causam constituit. Quemadmodum enim frequens corporis exercitatio non modo solidarum partium, musculorumque robur ac motum valde promp-

videtur
crassior.

Vita se-
dentaria.

iores: ita ex hujus intermissione languent vires, prostermitur fibrarum elater, ac humores non vegete circumacti, redduntur spissi. Hæc vivendi ratio eo fit opportunior ad inducendum nostrum morbum, si accedant nimie ac immoderate meditationes, lucubrationes, atque vigiliæ, studiorum causa diutius protrahatur. Quodvis horum momentorum insignem obtinet potentiam ad infringendum partium solidarum elaterem; maxime cum his indulgentes, curvo, inflexoque corpore libris quasi incumbere solent; ac inter epulas veluti cum cibis litteras devorare volunt. In hac causa situm est præcipuum fundamentum, quod foeminae otio, & parco potui indulgentes, quodque viri, chartis impallescunt, ac inter libros sepulti, plerumque cruciuntur hypochondriacis pathematibus, & hæc constituent morbum litteratorum.

§. XXIII.

Animi
pathema.

Nec negligenda sunt animi pathemata; ex quibus diuturnus moeror, curæ, sollicitudines præcipuam in generando morbo flatulento hypochondriaco vim obtinent. Quanta enim ipsorum sit potentia, in destruendo partium solidarum robore, ac præsertim digestionem pervertenda, quotidiana docet experientia. Ex auctorum medicorum observationibus, huc spectant binæ admodum notabiles; quarum unam HORSTIUS *Lib. IV. pag. 194.* allegat, de viro, quem diuturnus moeror ob obitum filiorum fregerat, hypochondriaco, quin tandem melancholico facto; alteram recenset PECHLI-NUS *obs. 31. p. 71.* de fartore, ex adversa fortuna adeo contristato, ut immanes flatulentas incideret affectiones. In primis hoc loco commemoranda est exitialis efficacia, quam venerarum cogitationum uberior proventus, & inde natales mutans immodicum, maxime præmaturum veneris exercitium, in debilitando intestinorum ac ventriculi robore exerunt: unde subortum morbum hypochondriacum sæpius vidi.

§. XXIV.

Frequentissime non minus hoc morbo conflictantur, qui ex prægressis morbis, præsertim si incongruis medicamentibus, veluti adstringentibus, opiatis, narcoticis, improvide fuerint tractati, aut quæ ex difficili partu, male transacto puerperio imbecilla retinere corpora: in hisce enim valde languidus est ventriculi, ac intestinorum tonus, qui ab errore diætetico, aut animi affectu graviore facillime prorsus destruitur. Tali ratione sæpius mihi adnotare licuit, homines colicis torminosis, diarrhoea, dysenteria correptos, & non remota materiali causa, crassius adstringentibus tractatos, sensim in molestissimas flatulentas ac hypochondriacas incidisse affectiones. Idem malum a gonorrhoea, fluoreque albo, præmature ac pestifero illo magisterio ac saccharo saturni cohibitis subortum, plus simpliciter vice adnotavi; talemque casum CONSULT. ac RESPONSIS MEIS MEDIC. *Tom. II. Sect. III. cas. 99.* inferui. Et quid est frequentius, quam ex febrium intermittentium inopportuna suppressione, aut improvido corticis Peruviani in ipsis, maxime si subjecta spissis humoribus prædita, vitæ sedentariæ addicta, spasmisque primarum viarum obnoxia fuerint, usu hypochondriacam generari passionem; quam ex febre quartana subortam recenset HORSTIUS *Lib. 10. obs. 28. pag. 189.* & ego ex tertiana, natam haud raro vidi. Nec denique infrequens est, foeminas ex difficili partu, ac male administrato puerperio evadere hypochondriacas. Et, ut uno verbo dicam, quicumque morbi, quæcunque curationes, & quæcunque causæ, motum ventriculi ac intestinorum peristalticum lædere valent, ac destruere, inter causas mali hypochondriaci summo jure collocari merentur; ex quibus adhuc commemoranda sunt purgantia, ac fortiora emetica, repetito propinata, præsertim aloetica, & improvidus nimisque pilularum, quæ alben fovent, usus; quibus humores ad animum

Præ-
gressi
morbi.

invitantur, exituque ob deficientem dispositionem denegato ibidem stagnant.

§. XXV.

Mali
hypochon-
driaci
diffe-
rentia.

1) A vo-
mitu, &
passione
iliaca.

Supereft, ut paucis mali nostri flatulenti, differentiam ab aliis quibusdam morbis, ne cum iis confundatur, atque tum prognosin subnequamus. Quodnam discrimen hoc, & morbum hystericum intercedat, priori Capite satis monstratum est. Sed diximus supra, in nostro malo inversum simul esse motum intestinorum peristalticum: quæ inversio, cum adhuc quorundam morborum causa sit, videndum utique, quæ hos intercedat differentia. Sic inversum deprehendimus motum peristalticum in vomitu, & passione iliaca: sed in vomitu hæc inversio incipit a pyloro, aut forsan intestino duodeno, & per ventriculū, atque gulam ad fauces usque propagatur; in iliaca vero passione vehementissimo spasma, quin convulsione motus universi canalis intestinalis ac ventriculi, a Sphinctere ani usque ad orificium œsophagi invertitur, cum subsequente demum vomitu stercoreo. Verum res aliter se habet in malo hypochondriaco: namque inversio motus illius vermicularis non nisi certa intestinorum loca occupat, & spatia relinquit libera, quæ sedem præbent flatulentis vaporibus. Hinc adparet ratio murmurum, ac borborygmorem, satis magno strepitu in abdomine circum actorum; atque flatuum per omnes abdominis oras, sursum, deorsumque, & ad latera ruentium, matutino potissimum tempore, vel etiam post graves mentis defatigationes, nullo insequente ventris crepitu, vel alvi dejectione sævientium. Scilicet mox certis in locis inclusi veluti, ac incarcerati sunt hi vapores, mox accedentibus spasmus summo impetu ad alia dovolvuntur, & hinc tantum sonitum, rugitumque edunt.

§. XXVI.

2) A Co-
lica.

Discrepat porro passio nostra a Coli-

ca, & hæc sæpissime illi supervenit. Namque sicuti illa est morbus longissimus, qui servata interdum accuratissima diæta invadit; ita colica brevior & magis transitoria est affectio, quæ ex vitio alimentorum plerumque provenit, & acutissimis intestinorum torminibus, ac pertinaci alvi constipatione sese exserit, atque hac soluta protinus quiescit; dom in flatulento malo longe plura ac graviora juncta sunt symptomata. Hoc porro probe distinguere meretur a nephritide calculosa; licet enim sæpenumero dolores calculum mentientes habeat comites; tamen nulla calculorum excretio sequitur; & si forsan in urina cernatur sabulum, hoc demum post diuturnam moram, tanquam scorbuticæ dyscrasiæ soboles, ad matulæ fundum secedit. Contra vero nephritis calculosa urinam ostendit, mox post mictionem arenulas continentem, & ex calculorum excretionem cognoscitur. Nec denique simplex quædam flatulentia, quæ ex alimentis, coctu minus facilibus cito generatur, & sumto carminativo sanatur, pro hypochondriaco statim habenda est malo: licet hujus prima rudimenta significare possit.

3) A ne-
phriti-
de cal-
culosa.

4) A fla-
tulen-
tia sim-
plici.

§. XXVII.

Devolvimur tandem ad suppedi-
tandam nostri mali prognosin. Hoc
vero recens, ac sibi relictum plus fore
molestiarum, quam repentini exitii
habet; at inveteratum difficillimam
admittit curationem, & accedente
præsertim mala medicatione, aut per-
verso regimine, in graviora transit
symptomata, viscerum obstructions,
scirrhus, cachexiam, hydropem, hecti-
cam, & per metastasin in asthma con-
vulsivum, maniam ac melancholiam
immedicabilem, polypos lethales &c.
quale notabile exemplum recenset ZA-
CHIAS Lib. III. c. 15. Quod si su-
stentetur a suppressis mensibus, vel hæ-
morrhoidibus; his mature vel natura,
vel provida arte revocatis, sæpissi-
me funditus tollitur. Sed magna opus
est circumspeditione, ne fluxum hæ-

Pro-
gnosis.

mor-

morrhoidalem, qui sub ipso morbo, etiam diuturniori symptomatice fit, pro critico ac salutari habeamus: illo enim malum plane non levatur, cum ab hoc magnum redundare soleat emolumentum.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indica-
tiones
curato-
riæ.

Curatio mali hypochondriaci recentioris, uti facilius est, ita paucis absolvitur: ubi vero illud altas jam egit radices, adeo ut humorum motus per totum corpus sit perversus ac irregularis, & solidæ nervosæque partes a tono suo prorsus fere dejectæ existant; non modo ipsæ hæ causæ sanationem admittunt difficiliorem, eamque requirunt diuturnam ac constantem; verum etiam ipsa ægrotorum, Pharmacomania laborantium constitutio eam reddit intricatiorem. Namque hi ob tardioris sanguinis crassi per caput circuitum, inclinant ad continuum metum atque diffidentiam, ideoque summum periculum, quin ipsam mortem semper anxii verentur, atque propterea inconstantes, mutabiles, ac impatientes multos consulunt medicos, variasque assidue appetunt medicinas, quarum farragine in deteriorem magis delabuntur statum. Medicus igitur aggressurus hanc medicationem, moneat primum, ut æger sit constans, patientisque, atque tum sequentes indicationes exsequi studeat; nimirum 1) ut amurcam statulentam evacuet, fordesque primarum viarum acres, viscidas, biliosas, malo continuum pabulum supeditantes, corrigat, temperet, ac sensim eliminet. 2) Spasmi consopitis, inversum ventriculi ac intestinorum motum peristalticum, in naturalem reducat ordinem, eundemque languidiorem confortet, ut recta fiat ciborum concoctio, ac chylus, reliquique humores generentur laudabiles ac spirituosus. 3) Stagnantes succos discutiat, circulum sanguinis, uti per abdo-

men, ita etiam per universum corpus reddat æqualem, succosque, facilitatis per urinam ac cutim excretionibus, ab omni acrimonia depuret; 4) ac denique totum partium nervosarum systema corroboret.

§. II.

Priori scopo, maxime in paroxysmis hypochondriacis, aut ubi symptomata præter suetudinem sunt exacerbata, uti quidem post fortiores animi affectus, errores diæteticos, vel hyemali ac autumnali tempestate contingere solet, faciendum est satis. Tum vero nullum est, quod in motu intestinorum inverso ad inferiora derivando, spasmi sedandis, atque flatibus, sordibusque eliminandis præsentior, certior, ac efficacior virtutem præstet remedium, quam clysteres. Hi possunt concinnari ex herbis emollientibus, decocto avenæ, florum chamæmeli, summitatum millefolii, oleisque amygdalarum dulcium, anethi, chamomillæ, lini &c. additis speciebus carminativis ac discutientibus, semine anethi, carvi, inque primis cymini. Ab eorum infusione curam protinus ordiri, eosque, cum spasmi intestinorum irritum sæpe numero reddant effectum, aliquoties iterare juvabit; eo magis, si stercora indurata fuerint: quo etiam casu interne oleum amygdalarum dulcium, aut jusculum avenaceum large potare expediet. Nec negligenda sunt alvum demulcentia, ac blande laxantia, oretenus exhibenda: quæ inter omnibus palmam præcipiunt infusa, ex manna, rhabarbaro, cremore tartari, addito roborandi fine, oleo de cedro concinnata. Ita RHODIUS *Cent. 2. obs. 2.* mali hypochondriaci curationem dato sæpius rhabarbaro feliciter successisse refert. Præsentaneam quoque ac singularem opem ferunt Salia media thermanum, ut Epfomense, Sedlicense & Carolinum, si nonnunquam ad drachmam vel ultra cum absorbente, rhabarbaro, corticibus aurantium, nitro maritata ex aqua pura copiosiora propinentur. Pro sunt porro insigniter

Priori
scopo,
maxime
in paro-
xysmis
satis fa-
ciunt
clyste-
res &
laxan-
tia.

passula rhabarbarina, poma borsdorf-
fienfia, aut cocta, aut si tulerit ven-
tricus, cruda, ac pruna laxativa,
quæ in cassum adhibitis variis purgan-
tibus, agrotos, aliquoties liquata al-
vo sublevasse, confirmat THONE-
RUS *obs. pag. 163.* Nec incongruæ de-
que sunt pilulæ blandæ balsamicæ, e.
g. pilula Solenandri, Cratonis, aloe-
purgina, marocostina, tartarea
Smoederi, vel Becheriana, Stahli-
na, aut nostræ: interposito pulvere
aperitivo, vel si acida saburra præsto
est, soli cancrorum lapides, vel ma-
gnesia alba, alvum ducere solent. His
quoque remediis extra paroxysmum,
alvi lubricitas conservanda, sordium-
que generatio præpediendæ est, si per
vices, & mox quovis octavo, mox
quovis decimo quarto die, prout rei
necessitas exigit, exhibeantur.

S. III.

Quæ
erudita-
res tem-
perant,
& loas-
mos se-
dant.

Soluta alvo, ea sit curationis inten-
tio, ut fordes acidas, biliosasque, quæ
in primis viis, præsertim duodeno ho-
spitantur, corrigamus & attempere-
mus. Hoc scopo potimur beneficio pul-
verum absorbentium, præcipitantium,
antispasmodicorum, simul leniter car-
minativorum; qui spasmos quoque de-
mulcent, ac roborando intestina, fla-
tus potenter evacuant. Tales ex lapi-
dibus cancrorum, matre perlarum,
pulvere Marchionis, nitro purificato,
succino præparato, cinnabari, tartaro
vitriolato, arcano duplicato, tantillo-
que castorei &c. parari, & in aquis an-
tispaſmodicis, præsertim ea, quæ ex
floribus chamomillæ cum cerevisia tri-
ticea destillatur, propinari possunt.
Longe vero efficacior eorundem erit
virtus, si cum ipsis viginti circiter gut-
tulæ liquoris nostri anodynæ mineralis
exhibeantur. Præterea huc quoque fa-
ciunt, & fordes impuras, quæ in mas-
sa sanguinea obversantur, per diapho-
resin e corpore proſcribunt infusa Thei-
formia, matutino tempore in lecto
sorbillanda. Usitatissima, ex quibus
illa componuntur, ingredientia sunt
herbæ melissæ, veronicæ, betonica,

agrimonia, scordii, cardui benedicti,
summitates millefolii, flores bellidis,
chamomillæ vulgaris, semen feniculi,
anifum stellatum &c.

S. IV.

Ut porro ventriculus corroboretur,
ejusque vis digestiva restituatur, in u-
sum vocari possunt essentia balsamica,
ac leniter carminativa. Cavendum ve-
ro, ne nimis sint spirituosæ, ac humo-
res in orgasmos vehementiores rapiant;
uti ab aquis vitæ, essentiisque stoma-
chicis, quæ vulgo adhiberi solent, cer-
to est metuendum. Securiore effectus
exsunt essentia corticum aurantium
bene præparata, tinctura tartari, spi-
ritus nitri dulcis, vel Elixiria ex her-
bis, ac radicibus balsamicis, cum men-
struo lixivioso parata, quale est illud,
quod in Notis ad Poterium descripsi, &
meum viscerale stomachicum; cujus
præclara in affectibus flatulentis & hy-
pochondriacis virtus a longo se jam
commendavit tempore: sed notari me-
retur, horum usum debere esse diutur-
num. Non minimam denique utilita-
tem in ipsis paroxysmis hypochondria-
cis exserunt pediluvia temperatiora;
quæ humorum circulo ad externas cor-
poris partes invitando, relaxandisque
imi ventris spasms egregie velifican-
tur. Hæc parari possunt ex sola aqua
fluviali, cum forfuribus triticeis, flo-
ribusque chamæmeli; nec sint nimis
ferventia, sed temperate calida; qui-
bus pedes paullo profundius immitti
debent.

S. V.

His rite usurpatis, procul omni du-
bio cessabit ac imminuetur paroxysmo-
rum vehementia. Quum autem illi fa-
cile revertantur, extra illos studendum
est, ut juxta tertiam indicationem
causæ tollantur, stagnationes humo-
rum discutiantur, viscerum obstructio-
nes referantur, humorumque circuitus
per totum corpus reddatur æqualis. Hoc
nomine felici curationi viam quasi ster-
nunt, eamque egregie secundant, san-
guinis missiones, per convenientes ve-
naſectiones administrandæ. Eas raro
in

Quæ
vim vē-
triculi
digesti-
vam reſ-
taurât.

Tertia
indica-
tio in-
servi-
venale-
ationes.

in superioribus corporis partibus insti-
tuere decet, ne tali ratione, motum
humorum, qui per se obstricturas imi-
ventris ad superiora vergit, magis alli-
ciamus eo. Aptissima est venarum in-
pede incisio, ex qua pro humorum quan-
titate, plus vel minus cruoris detrahi
oportet. Commodissime vero sanguis
mittitur, vernali ac autumnali tem-
pore circa æquinoctia; vel etiam ne-
cessitate exigente, circa solstitia, ubi
solemniores sunt humorum commotio-
nes. Eo felicius erit earum effectus, si
brevis ante alvus blande ducatur, ac ad-
hibitis pediluviiis, humores ad inferio-
ra deriventur. Præterea, si adsit dispo-
sitio ad hæmorrhoidalem fluxum, ejus-
que suppressio malum foverit, singulo
mense aliquot hirudines sub debita cau-
tione ano sunt admovendæ: quo et-
iam casu, pilulæ blande balsamicæ per
aliquot successive dies cum pulvere
antispasmodico nitroso propinare ex-
pediet.

§. VI.

Præstis-
simum
hoc sco-
po præ-
sidium
in aquis
minera-
libus si-
um est.

Non vero ad referendas viscerum ob-
structiones, acidos ac impuros humo-
res attemperandos, excretiones per al-
vum, urinam & cutim, quin etiam
sanguineas suppressas promovendas,
& sanguinis circulum per totum cor-
pus æqualem reddendum, ex toto re-
mediorum tam pharmaceuticorum,
quam diæticorum apparatu, cer-
tius, præstantius, ac universalius est
subsidiū, quam quod ex prudenti
aquarum mineralium usu recipere, be-
nigna permisit natura. Circa earum
potationem notari meretur, ne sit ni-
mia, nec nimis diu protrahatur; quo-
niam tali ratione tonum ventriculi ac
intestinatorum magis labefaciunt, ac de-
struunt. Corpus quoque probe est præ-
parandum, adeo, ut primarum via-
rum sordes removeantur, humorum
que nimia moles imminuatur: liqui-
dem ipsi quoque potationi interponen-
da sunt blanda laxantia, & conjungen-
da corporis moderata exercitatio. In-
ter ipsas porro hæc aquas selectus in-
stitui debet: Fœminis enim, & qui

corporis sunt laxi ac spongiosi, & spas-
mis immaniter divexantur, magis pro-
derunt thermæ, inque iis præsertim
Carolinæ, aut saltem, si amiserint
acidulæ, illæ debent esse calefactæ.
Contra vero sanguineo-phlegmaticis
ac torpidioribus magis prosunt acidu-
læ Schwalbacenses, Egranæ, Pyr-
montanæ, & subjectis strictioribus,
agilioribus, cholericiisque proficua po-
tius sunt acidulæ Selteranæ, Spa-
danæ, Tœnstadienses ac Wildugen-
ses.

§. VII.

Præterea summum auxilium a recta
vivendi ratione expectari debet: quæ
si negligatur, omnis reliqua curatio ir-
rita erit, atque frustranea. Ex iis aer
primum seligendus est purior, ac tem-
peratior; evitando frigidum, humi-
dum nebulosumque, & minime in tali
loco dormiendo: neque tamen propte-
rea, metuendo aeris injurias, corpus
penitus ab ejus liberioris usu prohiben-
dum est, ne justo fiat sensibilis, & ex
quavis mutatione tempestatis, eaque
levissima graviter lædatur. Præprimis
autem omne frigus, maxime boreale,
præsertim a ventriculo, lumbis, ac
pedibus sedulo arcendum est; utpote a
quo dictis partibus liberalius admissio,
protinus inflatio ventriculi, dolor
dorsi circa lumbarem regionem, &
intestinatorum tormina recrudescent.
Porro ciborum sit rectus ac modicus
usus; ex illis enim, primis officinis,
a laburra, acri, biliosa repletis, nu-
trientia quoque sunt nocentissima; quo-
niam juxta HIPPOCRATIS effatum,
Sect. 2. aph. X. impura corpora, quo ma-
gis nutriveris, eo magis læseris. Ce-
terum ab omnibus acidis, salitis, fla-
tulentis, oleribus, panificis, pomis,
similagineis, calidioribus, aromatisa-
tis &c. probe abstinendum; nec gulæ
nimium, maxime in cœna indulgen-
dum erit. Namque temperantia ab
illecebris victus summum est morbo-
rum chronicorum remedium; quem-
admodum rectissime veteres medico-
rum docuerunt, & CAROLUS
PISO

Videtur
ratio.

PISO tract. de morbis a serosa colluvie pag. 241. præclare docet.

§. VIII.

Conve-
niens
potus.

Magna præsertim efficacia in recto potus genere sita est. Onerat ventriculum, eique insensa est omnis fere cerevisia; omnesque potus spirituosus, ac calidiores deprehenduntur noxiosissimi. Vinum vetus generosum Rhenanum, vel Burgundiacum bonæ notæ cum aqua dilutum, parvissima quantitate sub epulis concedatur, ad roborandum stomachum; reliquo vero tempore in vicem potus ordinarii seligi debent aut acidulæ Selteranæ vino nuptæ: aut hoc nomine præstantissimi usus sunt decocta, frigide potanda; quæ ex radice Scorzonæræ, cichorei, chinæ, farsapatillæ, rasura cornu cervi, vel eboris, radice glycyrrhizæ, herba cardui benedicti &c. parantur: quibus cortices citri, vel aurantium addi debent. Subjectis sanguineo-cholericis, si tulerit ventriculus, confert sola aqua pura simplex, quæ sanguinis organum egregie quoque deprimat.

§. IX.

Motus
corporeus.

Omnia remedium genera in allevando malo hypochondriaco, longissime superat motus corporis; qui nunquam a reliqua curatione excludendus est. Hoc enim sanguinis & humorum circulus, atque cum eo transpiratio saluberrima, & universum se & excretionum negotium promovetur, humores redduntur fluxiores, eorumque transitus per hepar insigniter facilitatur; ventriculi & intestinorum motus cum digestionem egregie adjuvatur. Instituire autem illum oportet moderate, atque tum præcipue, ubi digestio absoluta, ac ventriculus a cibis vacuus est, vel equitatione, vel unctione in rheda, vel obambulatione. Ceterum animi pathemata, non minus, ac multiplex remedium farrago, canepus & angue vitari debent. Et in hac commendata victus ratione, si alvi similibertas conservetur, ac statæ repetantur venæsectiones, non modo curandi rectissima via, verum etiam

felicissima methodus præservatoria sita est.

§. X.

Verum mitigatis sic mali hypochondriaci symptomatibus, remotis causis, liberisque omnium excretionum viis; ad præcavendas recidivas, roboratio & primarum viarum, & totius nervi systematis adgredienda est. Tum vero, præter continuatum Elixirii supra memorati balsamici visceralis usum, & observatam rectam victus rationem, locum habent, & præstantissima sunt martialia: quæ stringendo leniter debilitatas fibras, pristinum robur illis restitunt. Hæc optime in forma liquida offeruntur, uti est tinctura martis tartarizata Zvvœlfferi, Ludovici; vel etiam limatura vel crocus martis in pulveribus commode exhibetur, qualis parari potest ex sæcula radice ari, lapidibus cancorum, succino, cinnabari, arcano duplicato, & croco martis aperitivo, additis olei ligni sassafras aliquot guttulis. Non minus insignem utilitatem præstabit cortex cascarillæ & chinæ, inter pulveres mox recensitos; potest etiam alius ex radice pimpinellæ, ari, cort. cascarill. aurant. succino, macis, semine cymini, sale absynthii, parari, qui blanda balsamica virtute roborat ventriculum & intestina, digestionem adjuvat, & cruditarum impedit proventum. Nec denique parum emolumenti sperare licet a balneis externis martialibus, veluti sunt Lauchstadiensia, Freyenvaldensia, ac Tœplicesia, potationi Carolinarum subjungenda, quippe quæ totum corpus mirifice confortant.

§. XI.

Nec denique silentio sunt præmittenda externa remedia, quæ in molestis inflationibus intestinorum magnam vim præstant. Hæc inter multiplici edoctus experientia commendare possum emplastrum saponatum Barbette camphoratum, aut antispasmodicum Hieronymi ab Aquapendente, ad hypochondria adplicatum. Non minus præclarum operæ faciet pretium, balsamum

Robora-
rantia
exple-
re quæ
indica-
tionem.

Externa
remedia.

fatum meum vitæ, cum binis aque Hungaricæ partibus commixtum; quod bis quotidie, mane pariter ac vespere ventriculo & hypochondriis est inungendum.

Cautela, & monita practica.

§. I.

Curl
morbus
hypo-
chon-
driacus
fere fit
immedi-
cabilis.

Nullus est morbus, qui majorem ægrotanti pariter ac medenti figit crucem, quam quidem noster hypochondriaco-flatulentus; fitque sæpe numero utriusque culpa, ut ipsius curatio vel diutissima sit, vel plane reddatur frustranea. Ægri enim varietate medicorum pariter ac medicaminum delectantur, ut opus haud raro sit, eos commonere de MONTANI effato, quo dicit: *Fuge medicos & medicamenta, facileque convalesces*. Deinceps Medicorum quoque pauci sunt, qui hujus delicatioris morbi genium probe compertum habeant; & ideo quicquid continent pharmacopolia, congerunt, ac ægro propinant damno vix reparabili. Profecto ex fonte pharmaceutico paucissima sunt, quæ levamen nostro morbo afferunt; & fortiora, generosa, atque quæ dicunt heroica, plane veneni instar se gerunt.

§. II.

Vomi-
toria
sunt no-
xia.

Ex horum numero primum se offerunt vomitoria; quibus nonnunquam ægri, vel sibimet solis sapientes, vel sæpius medicorum suasu, sibimet consulere volunt, maxime, si ingentibus præcordiorum anxietatibus, ventriculi inflationibus, nauseis molestissimis, vomendi conatibus, obfuscatione ac constrictione hypochondriorum tanta, ut veluti fune compressa, vel pondere quodam infarcta videantur, atque eruptionibus atrociter conflantur. Neque negandum est, quin in tali rerum statu ex leni emetico, aliquod suorum symptomatum levamen persentiscant. At vellem, ut a fortioribus stimulantibus prorsus abstinere; solamen enim, quod adferunt, brevissimum est,

& post se trahunt graviora symptomata. Interim non penitus prohibere debet lenissima vomitoria, ex radice ipæcacuanhæ ac lapidibus cancerorum remittente: nec reformidandi sunt illi vomitus, qui hypochondriacis sæpe numero sub initio potationis spasmus data, thermarum Carolinarum eveniunt; continuato enim potu, & evacuato ex fundo duodeni muco sponte cessant, & aquarum operatio melior succedit.

§. III.

Quum porro Medico nihil magis curæ cordique esse debeat, quam ut alvum conservet lubricum; caveat, ne acriorum fortiorumque purgantium, scammoniatorum, jalappinorum &c. usu oleum camino addat. Illa enim intestina ad graves immanesque proritant spasmos, humores valde commovent, & relinquunt majorem atoniam, ac contumaciorem adstrictionem. Teneriores, ac sensibiliores nec talia media magna dosi tolerant; iisque magis conferunt alimenta lubricantia, clysteres, mannata ac rhabarbarina. Nec pilulæ illæ polychrestæ, balsamicæ, quæ aloem fovent, omnibus subjectis, nec nimis crebro usu conveniunt; maxime ubi non adest naturalis ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio, nec imminuta humorum abundantia; stimulant enim ad intestinum rectum, vanosque conatus, & pertinaciorum stagnationem æque ac siccitatem causantur. Contra ubi suppressus hæmorrhoidum vel mensium fluor malum fovet, præstantis sunt usus, si singulo mense per aliquot successive dies exhibeantur: nec alienum erit, illis, si humorum organum excitare videantur, pulverem nitroso præcipitantem admiscere. In quibusdam, quorum primæ viæ assiduas fovent cruditates acidas, sæpe numero soli cancerorum lapides, aut conchæ præparatæ, alvum movent egregie: dum nimirum cum acido ventriculi coeunt, sal constituunt medium amaricans, quod leni stimulo intestina ad rejectionem sordium exci-

Caute-
la circa
purgan-
tia ac
laxan-
tia.

tat:

tat: saltem meliori cum fructu, quam ipsa magnesia, adhibentur; quæ absente aciditate, vellicat ventriculum & intestina.

§. IV.

*Circa manna-
ta &
clyste-
res.* Quidam occurrunt hypochondriaco-
rum, quibus mannata remedia mo-
vent & adaugent flatulentiam; aut
etiam vomendi conatus, nauseam, ac
vomitus concitant. Tali in casu ab iis
abstinere decet, & vel rhabarbarinis,
vel clysteribus succurrendum. Nec pau-
cæ inter scæminas præsertim reperun-
tur, quibus clysteres molestias creant:
tum vero illos cum larga oleorum quan-
titate, componere juvat, & aliquoties
iterare, conjunctis oretenus iis, quæ
cuiunque pro constitutionis varietate
proficua videntur.

§. V.

*Circa venæse-
ctione.* Venæsectio prudenter administrata,
sicuti præstantissimi in hypochondriaca
passione usus est: ita hac ipsa nihil de-
prehenditur perniciosius, ubi inoppor-
tuno tempore locoque instituitur. Fal-
sum enim est, ac inconueniens, illam
nimis crebro ob suppositam undique
sanguinis spissitudinem celebrare velle.
Sic quidam, qui nimiam virium ja-
cturam patiuntur, ex justo copiosiori
sanguinis missione, in maiorem inci-
dunt debilitatem. Contra quorum va-
sa sanguine turgent, aut ubi plane san-
guineæ excretiones suppressæ sunt; iis
omnino largiores profunt venæsectio-
nes; neque vero, quod probe obser-
vari meretur, nisi certis casibus in bra-
chiis institui debent. Eo præsertim
tempore ab omni refrigeratione, ac
victu crassiori cavere expediet; & men-
tis tranquillitati sedulo studere; ne
scilicet ab aere frigidiori salutaris cohi-
beatut perspiratio, aut victu crassiori
cruditates in primis viis generentur.

§. VI.

*Circa hiru-
dines.* Magna quoque in admoventis hiru-
dinibus opus est cautione; ubi enim
nulla existit ad hæmorrhoidalem ex-
cretionem proclivitas, aut illa fiat
symptomatice, tantum abest, ut illam
appositis hirudinibus promovere liceat,

ut potius motum humorum in iis lo-
cis derivare, ac revellere oporteat.
Verum si cruenta per anum evacuatio
præsto fuerit, & cohibita exitum affe-
ctet, & dolores in osse sacro, ac inte-
stino recto urgeant; aut ubi colica tor-
minosa hæmorrhoidalis adfligit; salu-
berrimus sanguifugarum est usus. Sæ-
pius autem necesse est, ut præmittatur
universalis humorum per venæsectio-
nem inanitio: nec vana est opera, si
loca hæmorrhoidalia fotibus demulce-
antur, atque tum eo, quo natura eru-
ptionem hæmorrhoidalem molitur,
tempore selectæ hirudines adponan-
tur.

§. VII.

*Circa corpo-
ris mo-
tum.* Circa motum corporis, ut desidera-
tam præstet opem, notandum est,
quod sub aere sereno, ac amico insti-
tui debeat, ne ab externo frigore plus
damni contrahamus, quam ab exerci-
tatione emolumenti speramus. Neque
sit impetuosus, sed moderatus, per
gradus continuatus, ad lenem usque
corporis incalescentiam: & probe di-
spiciendum, ut tum moles humorum
sit imminuta, ac alvus aperta, ne
sanguis nimium exæstuet. Nunquam
fiat statim a pastu: id quod imprimis
de equitatione ac vectione tenendum
est: quoniam his succussionibus flatu-
lentæ exacerbantur molestiæ. Com-
modissimum tempus est vel matuti-
num, haustis antea aliquot infusi cali-
dioris vasculis, vel vespertinum, si
digestio fuerit absoluta.

§. VIII.

De potu nihil absolute certi determi-
nari potest: sed quilibet explorare de-
bet, qualis sibi sit proficiuus. Quidam
ex cerevisia leviori, secundaria optime
habent; neque ideo ab ejus usu prohi-
bendi sunt. Nonnullis aqua pura fri-
gida, vel sola, vel cum cinnamomo
decocta, ingentem præstat utilitatem:
hinc nec dissuadenda est. Ubi concu-
rit scorbutica humorum diathesis, re-
purgatis primis regionibus, non mo-
do serum lactis, si tulerit ventriculus,
insigniter confert, verum etiam ipsum
lac

*Circa
potum.*

lac cum acidulis Selteranis commixtum loco curæ adhiberi potest. De acidulis adhuc notandum probe est, quod in iis, qui spasmis vehementioribus agitantur, aut cardialgia gravi laborant, minime potari debeant frigida; quoniam frigus nervis est valde infensum. Præstat tali in casu vel thermis, vel acidulis tepidioribus uti. Inter vina denique cuncta acida, veluti Rhenanum ac Mosellanum recentia aciditatem ventriculi augent: contra vero moderatus veteris Rhenani, aut Burgandiaci, quod bonæ notæ est, aqua diluti usus concedit potest.

§. IX.

Animi
pathema-
tum,
ac laborum
ratio ha-
benda.

Quia nunquam fere non corrupta phantasia huic sævo morbi generi conjungitur, & non parum ejus contumaciam auget; prospiciendum est, ut omnis præscindatur occasio, quæ animum turbare queat. Principem hac ratione locum obtinent animi pathemata; quæ nisi temperentur, omnem reliquam curationem reddent frustraneam. Deinceps suadendum est consortium amœnum, & quacunque fieri possit ratione, recreandus est animus. Quare etiam triplici modo hypochondriacos solantur itinera ad thermas potissimum, aut acidulas instituta; dum nimirum exercitationi corporis, mutationi aeris, gratisque consortiis occasionem præbent, & ipsa sui virtute corporis vitiis opitulantur. E contrario dissuadendæ admodum sunt lubricationes, ac meditationes nimix, quæ præprimis sub pastu, & brevi ab eo fiunt; quoniam certe experientia constat, digestionem ciborum a mentis diuturnis fatigationibus maxime proflerni. Litteratis vero, qui penitus a mentis laboribus sibi temperare, vi muneris haud possunt, præter motum corporis, ad præpediendam flatuum ac crudorum generationem, non præstantius ulla medicina fert auxilium, quam elixirium nostrum balsamicum, in Notis ad Poterium pag. 186. descriptum vel temperatum nostrum viscerale.

§. X.

Quando Melancholia passioni hypochondriacæ supervenerit, ita ut furibundi etiam immineant impetus, quod non raro evenit: tunc non præsentius, neque certius auxilium est, quam balnea temperate calida, ex aqua dulci paranda. Quemadmodum enim horum affectuum melancholico-maniacorum fundamentum, in corporis exterioris ac interioris spasmodica contractione, humorumque impetuosiore ad caput raptu potissimum, situm est: ita in spasmis relaxandis & æquali humorum circulo restituendo, nihil superat vim dictorum balneorum. Conjungere etiam juvabit potum acidularum, & sanguinis missionem tam e pedibus, quam subinde ex naribus instituire.

§. XI.

Magnæ famæ, laudisque in morbis hypochondriacis sunt martialia remedia: quæ vero sicuti jussu adhibita magnam utilitatem inferunt; ita nulla temporis, ac reliquarum circumstantiarum ratione habita, noxam pariunt certissimam. Quod si enim spasmorum adhuc urgeat ferocia, viscerum præstositas obstructio, alvi segnities, humorum abundantia, primarumque viarum cruditates restent; abstinendum ab eorum immoderato usu; quoniam tunc facilis est in cachexiam transitus. Verum quando remiserunt spasmi, moles sanguinis imminuta fuit, tunc excretiones liberiores efficiendo, singularem pollicentur efficaciam; sed cum sufficienti liquidorum diluentium copia offerri, simulque corporis exercitatio imperari debet. Quibus deest occasio acidulis utendi; iis præderunt juscula, ex radicibus aperientibus cum tinctura martis Zvvefferi, vel cydoniata, vel pomata commixta, jussu dosi & crebro usurpata.

Quid faci-
endum,
si Me-
lancholia ac-
cesserit.

Cautela
circa
martialia.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Passio
hypo-
chond-
riaca
ex sup-
pressa
febre
tertiana.

Vir sex & triginta annorum, annuo abhinc tempore incidit in febrem tertianam, quæ usu corticis chinæ sublata quidem, sed decimo quarto die reversa, quinquies hanc scenam lussit, ita, ut semper dicto die recideret, semperque dicto remedio supprimeretur. Tum excepit dolor dextri hypochondrii circa costas spurias, ad sinistram quoque latus excurrens; nec remittebat post varia remedia, etiam martialia ipsi propinata. Accedebant potius cordis palpitatio, spirandi difficultas, inclinatio ad vomitum, maxime post iram, a qua semper pessime habebat; jungebantur porro æstus, vertigo, gravitas in capite, visus obscuratio, præsertim in dextro oculo, qui quasi humore lento oblectus conspicitur, & obversantes cernit imagines. Præterea nares sanguinem quandoque stillant; dolor vehemens cum frigoris sensu, lumbos, spinamque dorsalem vexat; flatulentis plenum abdomen, quarum excretio malo infert egregium levamen: non minus artus, pedes manusque vagis tormentis distrahuntur; saliva est viscosa, ac salsa; & urina, quæ remittente paroxysmo turbida mingitur cum sedimento, sub ejus vehementia fertur alba, tenuis, & clara. Meæ tandem curæ se commisit æger; cui dedi pilulas meas balsamicas, bis quavis seprimana sumendas; & sub epulis propinavi essentiam corticum aurantiorum, cum elixirio nostro viscerali mixtum, ad quinquaginta guttas capiendum. Mane potari jussi infusum theiforme ex summitatibus millefolii, floribus chamæmeli, aniso stellato, corticibus aurantiorum, & ligno sassafras confectum; vesperi circa somni tempus ordinavi pediluvia, & crebrum corporis per equitationes motum. Paroxysmo invalescente exhibui pulve-

rem nitroso-temperantem: hisque medicinis effectum est, ut æger præsentissimum solamen invenerit.

Epicrisis.

Egregia sunt, quæ ex hac morbi historia in usum medicum trahi possunt, momenta: 1) Febres intermittentes, etiam tertianæ male tractatæ, & inopportune per adstringentia, corticemque Peruvianum suppressæ, post se trahunt malum hypochondriacum, spasmodico-flatulentum. In hisce febribus enim, ob sentinam quandam ærem, acidam, biliosam, in duodeno hærentem, jam præsto sunt irregulares partium nervosarum, maxime ventriculi ac intestinorum motiones. Quando vero, non remota, quæ peccat materia, adstringentes propinantur medicinæ: augentur spasmi, noxia saburra, altius ac firmitus in viscera, ac plicas intestinorum impingitur: humorum circulus fit irregularis, hique stagnantes flatulento spasmodicum inducunt malum.

2) Data improvide sub morbi initio, nec liberis excretionum viis, nec eliminata adhuc primarum viarum saburra, martialia, adauxerunt magis partium inferiorum & abdominis spasmos. Hinc succi vitales, majori copia ad partes superiores, pectus atque caput compulsi, irritando nervosum genus, cordis palpitationes, anxietatem, spirandique difficultatem, in capite vertiginem, capitis dolorem, obnubilationem oculorum, ac cruoris e naribus stillicidium produxerunt.

3) Spasmi hypochondriaci, si fuerint recentes, convenienti medicina funditus, brevique tempore expugnari possunt: si nimirum alvum moliamur, status discutiamus, æqualem humorum circulum, & salubres excretiones promoveamus, ac robur intestinorum, nervosque generis confortemus. Contra vero si hac mala, temporis vetustate, in habitum transissent; difficili-
omni-

omnino ac diuturniori opus est medicatione, quæ vix alia via ac decenti aquarum mineralium tam interno quam externo per balnea usu obtineri poterit.

OBSERVATIO II.

Passio
hypo-
chon-
driaca
ex gravi
terrore.

Generosus vir, annorum triginta, temperaturæ sanguineæ, habitusque corporis spongiosi, in aula multis corporis animique fatigationibus adfuetus, animi hilarioris, & ad melancholiam nunquam vergentis, & hætenus sanitate illibata gavissus, incidit aliquando in gravem terrorem; dum scilicet sub venatione, repente ex equo lapsus, vehementique in nucha ac scapulis dolore affectus, sibi persuadebat, exitialem capiti vel cervici illatam esse læsionem. At postquam ad se rediit, seque ab omni labe immunem sensit; venando continuavit sub aere frigidiori, atque redux, vino calidiori Rhenano copiosius indulgit. Ab eo tempore male habere cœpit, & his potissimum angebatur molestiis: languor totum corpus occupat; alvus pertinaciter obstructa, & abdomen continuis flatibus, ructibusque plenum est, vexant vertigo, dolor capitis gravativus, somnus inquietus, anxiusque turbatus insomniis; animus perpetuo angore afficitur; insignis præcordiorum urget anxietas; mane plerumque, post nauseam, ex ore eructatur lymphæ acidissima, dentes stupefaciens; & urina mingitur mox clara, mox saturata. Adhibuit multos medicos, insignemque remediorum hausit farraginem; sumit purgantia, martialia sicca pariter ac liquida, quin thermas quoque potavit & acidulas: neque tamen minus in dies exacerbantur symptomata, & ultra annum jam inhæserunt. Tandem nostram imploravit opem; & cum ipsum nimia humorum mole abundare viderem, primum venam in pede curavi secandam; tum crebra commendavi pedilegia; mane potandum dedi infusum aliquod theiforme; & sub epulis essentiam corticum aurantiorum, & vesperi pulverem præci-

Hoff. Syst. Tom. VI.

pitantem. Non minus bis quavis hebdomade propinavi pilulas balsamicas; & omnem aliorum remediorum usum interdixi; quibus factum est, ut ad pristinam rediret sanitatem.

Epicrisis.

Discimus ex hoc casu, quod homines rectissime valentes, sanguinei ac valde hilaris temperamenti, sine ulla præcedente viscerum labe aut obstructione, aut sanguinis excretionē suppressa, ex solo vehementi terrore, & gravioribus diætæ erroribus, in malum hypochondriaco flatulentum repente possint incidere. Nota mihi sunt plura ejusmodi exempla, ubi homines ex sanis vegetisque protinus facti fuerunt hypochondriaci; ob nullam aliam causam, quam si post sumpta fortiora purgantia frigidum potum hauserunt, animi affectibus indulserunt, aut vino facti frigido aeri corpus commiserunt; aut ab hoc crapulis se polluerunt. Horum enim momentorum, maxime si plura simul complicantur, tanta est efficacia, ut unita vi nervorum genus, & maxime delicatissimas ventriculi ac intestinorum tunicas, insigniter lædere, earumque robur destruere valeant. Talis affectus meretur dici idiopathicus; ubi morbus, salvis humoribus pariter ac visceribus, protinus a vitio canalibus alimentaris incipit; qui congruis medicamentis sub initio facile expugnari, & in prima veluti herba suffocari potuisset. At postquam invaluit, atque labe ad solidas & fluidas partes propagata fuit: quorsum purgantia, martialia, intempestive data, aquæ minerales, non habita alvi, plethoræque ratione adhibita; aliaque remedia plurimum contulerunt: temporis utique beneficio opus fuit, ut blandis subsidiis atroci huic malo succurrere potuerimus.

OBSERVATIO III.

Vir nobilis, duos ac triginta annos natus, temperamenti sanguineo

Hypo-
chon-
driaca
phleg-

p. 110
a diar-
rhœa
opiat
suppres-
sa.

phlegmatici; carnis spongiosæ, ac laxioris, tenerrime, & sub delicato vivendi genere educatus, alvi expeditio-
ris, omniumque expertus morborum, elapso abhinc anno, per aliquot hebdomades strenuis interfuit computationibus, multumque vini acidi Franconici ingurgitavit. Hinc alvi corripitur profluvio, quod dati a Medico pulveres opiat, quorum viginti quatuor, quavis hora unum capiendū, sumserat, mitigarunt quidem, non vero penitus suppresserunt. Incidit potius in molestias hypochondriacas; quæ ingentibus præcordiorum anxietatibus, pathematibus imi ventris spasmodicis, & flatulentis, borborygmis, inflationibus, mala digestionē, virium languore, somno inquieto, animique perturbationibus, interdum deliris sese exercebant. Consulti sunt plures medici, qui omnes hypochondriacam passionem accusantes, mox martialibus, & calidioribus stomachicis; mox volatilibus ac aromaticis illam oppugnarunt. Sed irrita erat omnis opera; continuabat alvi fluxus, horrendis stipatus doloribus, & dejectiones paucō mucō, anum corroden-
te permixtæ, quinque, vel pluries quotidie urgebant, conjunctis ructibus acidissimis, & fere corrosivis. Infestabant insuper tormina intestinorum flatulenta, explosis per anum halitibus paulisper allevata: & hæc scena per binos ludebatur annos. Secata fuit in pede vena; datæ pilulæ Becherianæ, cum salibus aperitivis, & absorbentibus; potæ quoque acidulæ Schwalbacenses: sed malum eludebat cuncta, nisi quod a novissime dictis acidulis, aliquale, at non diu durans levamen perceperit. Sumebat potius majora incrementa; vigeat quidem appetitus, sed cibi indigesti egeruntur; atque mane pariter ac peracta concoctione post insignem anxietatem, phlogosin, & extremorum refrigerationem, eructatur lymphæ, instat aquæ fortis corrosiva: oris est assidua siccitas, bibendique desiderium: & notabile est, quod interdum circa vesperam, ubi externa

frigent, calor & sudor in dorso observetur. Ceterum scire licet, quod ab usu martialium pessime habuerit; tantam enim exinde spirandi incidit difficultatem, cum extremorum frigore, ut sæpius suffocari videretur. Postquam tandem nostræ tradiderat curæ, ano, ob insignem qui adparebat ibidem tumorem, hirudines adplicari iussimus; tum sub epulis dedimus Elixir nostrum viscerale; peracta digestionē sumentium suavisimū pulverem præcipitantem, cum cortice cascarillæ, ossibusque lepiæ confectum. Propinavimus insuper infusum theiforme, mane sorbendum; decoctumque conveniens pro potu ordinario; & alternis diebus pilulas antispasmodicas, ex extractis florum millefolii, chamomillæ, sagapeno, opopanax, myrrha, croco, castoreo paratas exhibuimus. Horum usui, adjunctis recta victus ratione, fontiumque Schwalbacensium potatione, cum per aliquod tempus insisteret æger, divina favente gratia insignem mali huius allevamentum est expertus.

Epicrisis.

Hoc morbi genus, quod est hypochondriacum cum lienteria mixtum, destructum ventriculi ac intestinorum tonum, pro vera ac proxima agnoscit causam. Destructio autem illa primas origines traxit a nimia vini Franconici acidi potatione, & subinde per copiosa ac improvide data opiata majora sumsit incrementa. Omnia vero hæc non obstitissent, quo minus convenienti medicatione malum adhuc recens facillime debellari potuisset: at quum varia, atque incongrua passim remedia, maxime martialia, nimia quantitate fuerint usurpata, non potuit omnino æger cum morbo in gratiam redire. In cura, quum nimium debilitatus esset, nullam venæsectionem instituendam curavi; at, ut humores ob summam intestinorum atoniam in iis stagnantes imminuerem, & tubercula hæmorrhoidalia, quæ fie-

bant symptomatice, discuterem, iussi sanguifugas adponi; atque tum præcipuam medendi curationem, ad robur intestinorum ac nervoso generi restituendum direxi. Docet quoque hæc morbi historia, quod ex sola motus peristaltici intestinalis per causas externas facta destructione hoc malum fieri possit; cum multi nostri temporis sibi persuasum habeant, sanguinem in venis mesaraicis & vena portæ spissum stagnantem, & qui non exitum habet per venas hæmorrhoidales, unicam esse hujus affectus causam; sed, quod sæpius animadverti, conatus ad hæmorrhoidalem fluxum & difficilior sanguinis per hepar transitus perversum intestinorum motum peristalticum demum subsequitur.

OBSERVATIO IV.

Hypochondriaca affectio ex febre acuta ter tolerata.

Judæus quinquagenarius, temperamenti melancholici, elapsis jam quatuordecim annis, febre acuta, ter in uno anno recidente, confectatus, largissimo ferme diffudit sudore. Unde non modo omnium virium insignem passus est jacturam; verum inde in magnam ventriculi ac intestinorum incidit debilitatem. Namque ab eo tempore gravia imi ventris tormenta, atroces sub costis spuris in dextro latere dolores, crebram vertiginem, animi defectionem, visus obnubilationem, anxietatem præcordiorum, tremores & palpitationem cordis, alvi que segnitiam pati cœpit; quæ accedente obitum filii, gravissimo merore, magis invalescebant symptomata, mentisque angore, ac turbata phantasia stipabantur: atque demum cœcæ junguebantur hæmorrhoides. Contra hæc mala descendebat in balnea frigida; sed quum ex his contumaci afficeretur singultu; ad usum acidularum Schwalbacensium confogebat; ut reliqua, quibus usus est, medicamina silentio prætermittam. Quæ cuncta, quoniam haud respondebant votis, meam tandem requisivit opem. Omnis ergo cura

fuit, ut universam sanguinis & humorum massam emendarem, chyloque blandam conciliarem spiritualescentiam; atque hanc ob causam tonum ventriculi confortarem. Et huic scopo non inveni præstantius medicamen, quam Elixir meum viscerale balsamicum; sed, quod probe notandum, diutissime adhibitum. Præterea vero exactam diætæ, rerumque non naturalium observationem imperavi; & ob acrimoniam primarum viarum lapides cancerorum cum aliis præcipitantibus mixtos dedi; alvo prospexi pilulis balsamicis, sanguinis molem per venæsectiones imminui; exercitationem injunxi, & denique thermarum internum pariter ac externum commendavi usum. Quibus cum diu, patienterque uteretur æger, bene valet.

Epicrisis.

Præsens morbus ex tono ventriculi & intestinorum, totiusque nervosi generis, per febrem acutam, ter recidentem, copiosiusque sudoribus stipatam, destructo, suam traxit originem. Namque per hanc febrem non modo solidæ partes nimis debilitatæ fuerunt; verum per copiosos sudores fluidior & spirituosior pars sanguinis deperdita, & reliquus cruor spissior redditus fuit. Inde ob languidiorem intestinorum tonum & motum digestio vitata, alvi excretio turbata, ac sanguinis per hepar circuitus tardior est factus; quæ vitia, quia non tempestive fuerunt oppugnata, majora sensim ceperunt incrementa, & ob inæqualem per universum corpus humorum cursum, spasmi & distractiones ad omnes fere partes nervosas sunt propagatæ. In primis hæmorrhoides cœcæ, quæ tandem supervenerunt, non nisi pro symptomaticis, & ex stagnatione sanguinis in extimis vasis propullulantibus sunt declarandæ; neque adeo ad eas promovendas hirudines convenerunt. Neque etiam mirum est, quod ex balneis acidulis frigide, spasmi nondum sopitis, nec præparato antea corpore, potius invaluerunt symptomata, & præ-

sertim singultus accessit: omne enim frigus nervis est infensum, & spasmodicas affectiones insigniter urget. Contra, ubi vehementia mali congruis medicinis mitigata, ac corpus probe præparatum, eadem acidula, quæ antea nocuerunt, præstantissimum tulerunt levamen. Neque ego, quod bona fide testari possum, in hoc longo & pertinaci malo vel mitigando, vel debellando, vel graviore periculo avertendo, securius & præsentius remedium vel auxilium deprehendi, quam post convenientem aquarum mineralium & balneorum usum in exquisito vitæ regimine, moderata diæta, motu & exercitatione corporis, & temperatioribus stomachicis, quæ virtutem intestinorum peristalticam placide roborant, flatus discutiunt, & alimentorum dissolutionem promovent.

OBSERVATIO V.

Pas-
sio
hypo-
chon-
dri-
ca
dur-
na a vi-
sa sedē-
taria.

Vir quadragenarius, melancholica constitutionis, ex vita sedentaria, atque continuis & inopportunitis lucubrationibus per viginti jam annos contractum patitur malum hypochondriacum: quod ipsum præcordiorum anxietatibus, pectoris & septi transversæ compressione, dolore inflativo hypochondrii sinistri, alvi obstructione contumaci, atque insigni mentis angore primum cruciavit. Accessit ante decennium hæmorrhoidalis fluxus, & abhinc sæpius adparuit; nullam vero prorsus malo tulit opem; sed illud potius novis symptomatibus, nimirum cordis palpitacione, dolore capitis, cervicisque, & podagricis demum insultibus fuit adactum. Tempestate horrida existente, flantibusque potissimum ventis septentrionalibus, cuncta mirum in modum exacerbantur: quando artus extremi, manus atque pedes, succis antea turgidi, horrent, detumescunt, vasaque disparent, certum est indicium, in proximo esse paroxysmum; quod si vero dictæ partes naturalem colorem ruboremque recuperant, protinus remittunt symptomata. Notatu quoque dignissi-

imum est, quod si dolores artus externos vexant, caput pectusque eorum immunitate gaudeant; at si dolor extrema delerit, majori sævitia pectus caputque afficiuntur. Cæterum appetitus viget, & sæpius justo est avidior.

Epicrisis.

Exhibet hæc observatio quædam momenta, quibus peculiaris utique debetur animadversio. 1) Nimirum docemur exinde, fluxum hæmorrhoidalem non semper præservare, vel sublevare passionem hypochondriacam, vel podagricam. Enim vero si hic fluxus ante mali invasionem rite successerit, & ab hujus suppressione morbus excitatus fuerit; certior spes est, fore, ut ab ejus revocatione morbus mitigetur ac sæpius tollatur. Quod si vero hæc cruenta evacuatio, in subjectis minus dispositis, ex ipsius diuturni morbi causa, symptomatice concitata fuerit, uti in præsentia casu factum est, spes salutis inde expectandæ relinquitur sane angustissima. Interim ex hæmorrhoidibus vel cæcis, vel fluentibus, malo hypochondriaco supervenientibus, ea semper sequitur certissima conclusio, quod humorum in intestinis stagnatio nimium increverit.

2) Attendendum quoque illud est momentum, quod Syndrome symptomatum aucta fuerit ab intemperie aeris & coeli frigida: namque in passione hypochondriaca inveterata tanta adest generis nervosi imbecillitas, ut a quacunque vel levissima externa causa in præternaturales & irregulares conjici possit motus. Sic observamus sæpenumero, a cibo inflante, haustu vini acidi, aere horrido, vel sæpius aura tantummodo frigida, leviori animi motu, vel medicamento nimis activo, protinus recrudescere sopitos hætenus motus. Quare ea probe tenenda est cautela, ut, si causas materiales removimus, ac motus irregulares sedavimus, summo annitamur studio, quo genus nervorum rursus confortemus.

3) Nec denique illud silentio est præ-

prætereundum, quod, spasmis ac doloribus exteriores corporis partes occupantibus, interiores ab iis sint immunes; his vero spasmis infestatis, exteriores partes vacuitate dolorum gaudeant. Ex hoc phænomeno illud singularis usus in praxi eliciendum est, quod in ejusmodi hypochondriacis spasmis, artus externos vexantibus, canepius & angue vitanda sint omnia ea, quæ facultate ab exterioribus ad interiora repellendi pollent; cujus generis sunt refrigerantia, ipsum frigus, anodyna, narcotica, saturnina, vel etiam spirituosâ linimenta exterius applicata; nec non interna, quæ stimulant intestina, eorumque tormina inducunt, uti sunt purgantia, emetica, potus frigidus, fructus horæi &c. Contra vero profunt, quæ transpirationem augent, & constrictam cutim relaxant, ejusque spiracula patula servant.

OBSERVATIO VI.

Per litteras pronuper opem meam requisivit vir quidam litteratus, consiliarii munere fungens, annorum triginta septem, temperamenti cholericosanguinei, corporis paullo habitioris; qui juvenis sæpius, multumque cruoris e naribus fundere suevit, atque ceterum sub lauta diætâ, ac intercurrentibus in vini potu excessibus, non obstante insigni plethora, illibata gavisus fuit sanitate. At per sex circiter annos, post prægressum diuturnum merorem, accedente vita sedentaria, passionibus hypochondriacis adfligi cæpit, quarum hæ potissimæ sunt. Urgent per intervalla flatulentæ imi ventris distensiones, tanta ferocitate, ut accedant vertigines, sudores frigidi, & animus ad cuncta negotia reddatur torpidus, & anxius. Sub costis spuris in sinistro maxime hypochondrio gravativus, mox sensitivus sentitur dolor, qui sæpius ad femur totumque pedem, cum hujus quadam stupiditate excurrit, & calculi renalis suspicionem movet. Junguntur tinnitus, susurresque aurium;

Hoff. Syst. Tom. VI.

alvus plerumque sicca, & ciborum appetentia mox dejecta, mox avidior; sed a pastu male habet; atque urinam ingitur pauca, cum crebro stimulo. Quatuor abhinc annis asthmate quasi convulsivo prehendebatur, in febrem quartanam desinente. Ab hac diu durante, tandem per insignem terrorem ob magnum urbis incendium subortum, liberabatur, & ab eo tempore cuncta symptomata acerbiora sentit. Inprimis flatus ructusque multam crucem figunt; artus externos sæpenumero spasmodicæ ac fere convulsivæ torquent agitationes, noctesque somnolideis terrificis pleno, sudoribusque copiosis stipato transiguntur. Consuluit varios frustra medicos, quorum hi malum hypochondriacum, illi renum vitium accularunt. Ego vero commendavi, ut venæsectiones ter quotannis celebrandas curaret; pro potu ordinario decocto convenienti uteretur; a pastu tinctorum corticum aurantiorum sumeret; alvum per pulverem rhabarbarinum servaret apertam; aurium, ac temporum regionem balsamo vitæ inungeret, ac denique thermas Carolinas sub debito regimine adhiberet.

Epitris.

Viri sanguinei temperamenti, ob nimiam sanguinis abundantiam, si nec convenienti detractio per sectam venam, nec decenti corporis motu & abstinentia eam minuunt, quam facile a gravi & diuturno mœrore animi in malum hypochondriacum incidunt. Nihil enim est, quod tam subito vim ventriculi & intestinorum digestivam & peristalticam debilitare & deprimere valet, quam gravis in animo conceptus dolor & assidua ejus per profundas cogitationes fatigatio. Canalis vero hujus nervosi, & membranæ atoniam, progressus contentorum languidior, humorum stagnatio, & ex hac propullulantes flatus & borborygmi, presso pede sequuntur; quippe qui vim suam quam

H 3

ma.

Passio
hypo-
chon-
driaca
diutur-
no mœ-
rore or-
ta, &
suppres-
sa per
errorē
quarta-
na sus-
tenta.

maxime in intestino colo, quod in hypochondriis situm suum habet, ejus tunicas distrahendo, distendendoque exserunt. Flatus vero in intestinorum flexuris incarcerati cum violenter nervosas partes afficiunt, omnino reliquorum acerbiorum in dissitis partibus symptomatum & formalem & materialem, præcipuam etiam in nostro casu causam continent. Quare etiam potissima medendi intentio in eo reposita est, ut omni modo & cura deperditum intestinorum naturalem & saluberrimum motum restituamus, & in hunc scopum omnium remediorum tam dieteticorum, quam pharmaceuticorum virtutem & operationem dirigamus.

OBSERVATIO VII.

Malum
hypo-
chon-
driacum
heredi-
tarium,
variis
causis
adau-
ctum.

Comes quidam illustrissimus, annorum quadraginta duorum, habitus corporis spongiosi, ac animi sensibilioris, hilaris, & temperamenti sanguinei, juventutis suæ annos, mobili vitæ genere ac crebris peregrinationibus, sub illibata quidem sanitate transegit; at tamen a flatulentis molestiis, utut levissimis, quas per hæreditatem a matre, iisdem passionibus misere cruciata acquisivit, nunquam prorsus immunis vixit. Verum per aliquot annos, cum vitæ genus sedentarium, crebra excarescentia, plerumque suppressa stiptum agere cœpisset, variis flatulentis ac spasmodicis affectionibus infestatus fuit. Præsertim elapso circiter anno, & quod excurrit, de spasms in sinistra colla parte, doloribus illius lateris ardentibus, atque stupore paralytodeo, oculorum caligine, molestisque ructibus conquirebatur. Contra hæc mala tandem iussu medicorum, vena in pede secata est, tam felici successu, ut & oculorum obscuritas, & spasmi colli, sinistrique lateris stupor remitterent; nisi quod sub aspero coelo interdum recurrerent, & ciborum cupiditas dejecta maneret. Hanc restauraturus Elixir stomachale adhibuit; sed cum sub hujus usu cœcæ accederent hæmorrhoides, in-

signiter ardentes, illud omisit, & has oleo verbalci feliciter expugnavit. Neque tamen minus vehementes ossis sacri dolores, post lapsum in illud os, exacerbati, cum spasms hypochondriacis, graviter exercuerunt Comitum perillustrem. Usus hinc est acidulis Egranis per octodecim dies; quibus dolores hæmorrhoidales quidem sunt debellati; at hypochondriaca passio ab hinc majora cepit incrementa. Namque a levi animi & corporis motu, multo magis sternutatione, pessime habet, flatus cum sonitu, ac dolore acutissimo ab uno latere ad aliud devolvuntur, & incarcerati summam inferunt anxietatem; adeo ut novissime melancholici quid accedere videatur. In hoc rerum statu commendavi, ut ter quotannis vena in pede, vel si cœcæ forsan adparuerint hæmorrhoides, in brachio tundatur; dein sub epulis octoginta Elixirii visceralis guttæ capiantur; vespere vero ex haustu aquæ frigidæ liberaliori, vel pulvis præcipitans, nitrosus, rhabarbarinus & detersivus, vel liquor anodynus ad quindecim guttas sumatur; & externe hypochondriis emplastrum saponatum Barbette, bene camphoratum imponatur.

Epterisis.

Quando hypochondriaci sanguineæ constitutionis, doloribus & spasms in capite & partibus inferioribus afficiuntur; causa non tam in catharrali defluxione, vel sero acri stagnante, sed potius in sanguine per flatus & spasmos imi ventris illibi congesto, quærenda est; quo casu omnino ea, quæ sanguinem ad partes inferiores derivant, & copiosiorum emittunt, uti est venæ sectio in pede, plus emolumenti afferunt, quam alia interna & externa discussioni seridicata remedia, sicut præsens nos docet observatio. Secundo, quando hypochondriaci de dolore pressorio circa scrobiculum cordis, qui in dorsum usque protrahitur, cum inflatione sin-

Ari

firi lateris, & summa anxietate oppressoria, frequentibus eructationibus, & conatibus ad vomitum conqueruntur, & per consensum in eodem maxime latere sinistro capitis partes nervosae afficiuntur, ut in praesenti casu, certum indicium est, materialem causam flatuum non solum in ventriculo, sed potissimum in duodeno haerere. Quare praecipua medentis intentio esse debet, convenientibus remediis & internis & externis, quae spasmos sedant, flatus discutiant, & naturale robur partibus restituunt, succurrere. Quidam medicorum emeticis curam aggrediuntur; sed haec licet leniora fuerint, si continuentur, non adeo proficua deprehendi. Nam licet materiam mucidam & biliosam educendo, quodammodo levamen afferant: tamen quia motus intestinum peristalticus, qui deorsum fieri debet, per haec remedia sursum invitatur, firmior convalescentiae spes in iis minime quaerenda erit.

OBSERVATIO VIII.

Affectio hypochondriaco-hysterica singularis. Illustris matrona florentissimae aetatis, per aliquod tempus horrendis passionibus hystericis agitabatur: quae omnes universi corporis tam internas, quam externas partes cum atrocissimo mox dolore, mox tumore discruciant. Praesertim in pede & femore sinistro, circa os ischion dolorem sentiebat fere intolerabilem, cum motus pedis impotentia. Urgebant non minus horrenda capitis aequae ac dorsi tormenta, praecordiorum anxietates, & difficultas spirandi suffocativa, vehementissimi singultus, inquietudines, vigilae, & artuum externorum dirissimi spasmi. Praeterea de insigni in sinistro latere circa regionem lienis conquerebatur dolore, & manifesta erat sub costis illius lateris durities, ad vertebrae dorsi extensa, & manu percipienda. Non minus infestant uteri & abdominis vehementes inflationes, cum rugitibus, borborygmis, vagisque doloribus: & per pudenda flatus interdum cum

impetu erumpunt, spasmodorum, dolorumque levamen inferentes. Alvi tantum est siccitas, & constrictio, ut eam non sine magna difficultate, & crudelissimis tormentis reddere queat: faeces semper durae, & conglobatae instar ovorum excrementorum in podice subsistunt, nec egredi possunt, nisi prius intruso in anum digito exitus paretur: qui calloso, vel potius membranaceo praeternaturali impedimento videtur occludi. Interdum quoque fit, ut simul cum excrementis filamentum quoddam membranaceum, tenue, latitudine lumbri terrestri, vel pennae minoris extra anum propellatur, cui stercora indurata, veluti vinculo alligata adherent, quod extra podicem propendens non sine magna vi extrahitur. Redduntur simul cum excrementis rotundae quaedam particulae, substantiae membranaceae, durae, & pellidae instar ovorum formicarum. Cuncta, quae materies medica suppeditat, antihysterica in hoc casu fuerunt, sed in cassum adhibita: potius praeter rectam vivendi rationem, aquae minerales, inque iis primum Sedlicenses, tumque Carolinae molares, spinosum hunc penitus expugnaverunt affectum.

Epicrisis.

Est quidem praesens morbus hystericus, sed cum plane singularibus hypochondriacis symptomatibus conjunctus: in quo tria praesertim momenta, notatu dignissima occurrunt. Primum est, tumor ille durus in sinistro hypochondrio circa splenis regionem: cujus sedes minime in liene, tanquam viscere ad dolores tumoresque ejusmodi plane inepto, residet: sed potius in ea coli portione, quae circa hanc regionem flexuram patitur, collocanda est. Hoc nimirum intestinum, sicuti in tympanitide fieri solet, a flatibus mirum in modum distensum, subjacentes quoque partes in tumorem ejusmodi attractum elevat. Alterum momentum est flatulentia uterina, quae in hujus pra-

ternaturali constitutione facile generatur; & afficiendo nervos uterinos, mali hysterici præcipua in nostro casu causa existit. Talis notabilis casus conf. in CONSULT. MED. Tom. II. Sect. 3. Cas. 47. Tertium, cui animadversio debetur, momentum est exclusio concrementi illius filamentosi, membranacei; quod nihil est, nisi mucus intestinorum glutinosus, ob calorem, ac siccitatem eorundem, nimium induratus; quem veteres non ignorarunt intestinorum affectum, & tale concretum sub nomine pituitæ vitreæ significarunt; quale etiam notabile exemplum in LIPSII Epistolis occurrit.

OBSERVATIO IX.

Malum
hypo-
chon-
driacum
a crebris
puerpe-
riis.

Matrona generosa, septem & triginta annorum, victu utens moderate vinoso, nec tamen ratione ciborum, quos valde nutrientes amat, satis accurato, somnum nimis diuturnum capiens, & hinc sanguine succisque, ut ex florido vultus colore adparet, plenissima, crebros partus, eosque singulis ferme annis exclusit. His non modo valde debilitata est; verum etiam gravia a puerperiis semper retinuit incommoda, moxque vomitum cruentum, mox febrem acutam, & elapso abhinc biennio tertianam diuturnam toleravit. Præterea alvi est siccioris, quæ nullis parvit medicinis, clysteres enim prorsus nequit ferre, & suppositoria, aqua Sedlicensis lacti nupta, pilulæ balsamicæ, magnesia alba &c. non nisi momentaneum rulerunt semper levamen; mannatas vero potiunculas vomitu reddit. Accesserunt sensim hypochondriacæ affectiones: siquidem molestissimi ructus, inflationes ventriculi dolorificæ, præcordiorum compressiones, anxietates, spirandi difficultates, ani tenesmus &c. graviter ipsam extra partus periodum exercent; & junctæ vertigines, molestique aurium tinnitus, prohibent, quo minus corpus nec ambulando, nec curru vehendo exercere queat. Cæterum menses rite &

sufficienti quantitate succedunt; neque etiam minus hæmorrhoides gestationis tempore largiores, extra illud parciore, tamen regulares fluunt. Nec negliguntur artificiales sanguinis missiones; siquidem ipsi gravidæ bis vel ter plerumque tunditur vena; extra graviditatem ter quotannis, detractis semper octo uncis inciditur in pede; quoniam in brachio aperta, majorem post se trahit præcordiorum anxietatem. Postquam igitur contra hæc mala permulta adhibuit medicamina, nullo sequuto levamine; abstinuit a cunctis, & per novissimum semestre non nisi liquore meo anodyno, & Elixirio balsamico usa est, atque ex his bene habuit. Sed cum nondum omne malum debellatum sit, meum desideravit consilium, & ut præsentim alvi lubricitatem procurarem, rogavit. Commendavi ipsi clysteres oleo probe imbutos, pediluvia, item fots ex herbis & floribus emollientibus cum lacte decoctis, ad ima ventris admittendos.

Epicrisis.

Sicuti viri, ita etiam scemina, sanguinea a natura complexionis, per inconveniens vitæ & victus regimen, sanguine & succis turgentes, multis & magnis morbis patent: nam accedente virium ex quacunque causa, in sceminis vero per frequentes partus & gravia puerperia dejectione, in pertinaces chronicas, cujus generis sunt hypochondriacæ & hystericae, passionnes incidunt, quas persanare non tam facile est, ut vulgo putatur.

II. Quando a constrictissima alvo, nulla fere medicina vincibili, flatus ad intestina tenuia, & maxime ad ventriculum & duodenum ascendentes, distendendo summas in distis etiam partibus molestias efficiunt; certissime judicari potest, intestinum rectum vehementissimis spasmis a stagnante ibi & in conterminis partibus sanguine constrictum esse. Quo casu exter-

na unguenta ex arungiis, maxime animalium, clysteres quoque oleosi, balnea, pediluvia, fatus, & venæsectio in pede instituta præsentissimum allevamentum & auxilium afferre solent.

OBSERVATIO X.

Affectus hypochondriaco-spasmodicus cum suspitione fascini.

Vir annorum viginti octo, patre natus phthyico, juvenis sub lauta ac vinosa diæta, illibata, præter levem spirationis angustiam, usus est sanitate. At cum Academicam ingressus vitam, crebris seminis profusionibus, ac nimis meditationibus, neglecto corporis motu, indulisset; male habere cœpit, atque præsertim spasmodicis circa pectus stricturis, ac tussi sicca infestatus fuit. Post hæc muneri præfectus ecclesiastico, majus malorum sensit incrementum, & sub levi corporis motu, ipsisque concionibus, tantis subito pectoris compressionibus, ad suffocationem usque, tantisque phlogosis non raro prehensus est, ut a motu pariter ac concionibus abstinere deberet. Hisce vitiis conjugio consulturus, eodem inito, majora fere incidit; siquidem per intervalla, præter summum mentis angorem, frequentes accedebant sensuum defectiones, ac lipothymia; quas tandem adplicatione frigidissimæ nivis debellabat. Sed succedebant strepitus, tinnitusque in capite, murmura in abdomine, colli sub inspiratione, ac potus assumptione constrictiones, ac ferme strangulationes sudoresque; mox frigidi, mox calidi: interim sanguis ex vena missus, floridus atque fluidus adparebat. Medici consulti diversas fovebant sententias; quidam enim morbum pro hypochondriaco-spasmodico, a viscerum obstructione, humorumque dyscrasia suborto habebant; alii vero fascinum accusabant, spasmosque ab immateriali derivabant causâ. Adhibuit ergo varia, quibus crebræ phlogoses ac commotiones sanguinis expugnabantur; at reliquis adhuc per quatuor jam annis affli-

gitur symptomatibus, quorum hæc est idea. Per intervalla, maxime ventriculo jejuno, ac sub concionibus repente corripitur spasmodicis abdominis, ventriculi ac colli constrictionibus; sub quibus venter atque pectus, veluti fune contracta, ac pondere oppressa, magno impetu ad interiora retrahuntur, angusta fit spiratio, loquelæ interceptio; totumque corpus, sudore persusum contremiscit. Præterea solita sub veneris exercitio deficit titillatio, unde crebrius repetitur: animus interdum redditur tristis, ac inquietus, atque tum invalescunt spasmodica symptomata. Cæterum integro gaudet appetitu, & pro potu vinis utitur, quoniam cerevisia faucium constrictionem inferre videtur.

Epicrisis.

Quam perniciosa & functionibus æque vitalibus ac animalibus infesta sint intempestiva & nimia præsertim primis adolescentiæ annis veneris exercitia, & quam maxime iis, qui vitæ sedentariæ, lucubrationibus, & profundioribus meditationibus indulgent, id toto prohi dolor! die observamus. Vis enim & robur naturæ ac generis nervosi ita debilitatur, ut corpus inde quam facile ex levi data causâ ad omnis generis motus morbosos & anomalos proclive reddatur. Quando ejusmodi subiecta morbis acutis afficiuntur, summo nunquam non vitæ periculo sunt exposita. Ex chronicis passionibus patiuntur maxime eas, quæ ex irritato nimium systemate nervorum proficiuntur; cujus generis sunt epilepsia, motus convulsivi, spasmodici & arthritici vagi, quorsum etiam referri debent spasmi præcordiales strangulantes & suffocatorii, ad quos imprimis concionatores, si hypochondriaco laborant malo, sunt proclives. Hi enim quia cum impetu, vehementi vociferatione sanguinis & humorum motum ad pectus, cor & caput impellunt, non mirum est, quod præ aliis pectoris ad suffo-

focationem usque compressiones, phlogoses, sensuum defectiones ac lypothymias cum strepitu & tinnitu in capite & auribus, constrictiones faucium suffocatorias cum sudore frigido, modo calido experiantur; sanguine tamen existente satis fluido & florido; qualis per respirationem auctam sub celeriori per pulmonum vasa transitu efficitur. Ego in tali casu per longam experientiam non melius & tutius aliquod remedium lacte asinino, convenienti tempore & methodo exhibito, sufficiente motu & analepticis, balneis quoque aquæ dulcis, decenti ratione admittis me unquam deprehendisse, certa fide asseverare possum.

OBSERVATIO XI.

Malum
hypo-
chon-
driacū
a sup-
pressio-
ne hæ-
mor-
rhoidū.

Persona quædam illustris, annorum quadraginta octo, temperamenti sanguinei, corporisque robusti, ac proceri, matre nata hypochondriaca, per multos jam annos quottannis fluxum hæmorrhoidalem patitur. Ob varias autem per aliquod tempus res, quæ ipsi obtigerunt, adversas, hæc excretio sensim imminutio facta, & molesto ani ardore semper stipata fuit. Accessit ergo ante septem annos dolor in pede sinistro podagricus; huncque silentem, & non amplius recrudescentem, excepit arthritis vaga: non minus singulo vere purpurea efflorescentia, cum catharrali affectione, ardore, ac pruritu cutis, largisque sudoribus totum corpus occupare soluit, sed & sponte sub recta vivendi ratione desiccatur. Tandem hoc novissimo anno prodiit hypochondriacum malum, sævitque symptomatibus atrocissimis. Namque primum insignis est adpetitus prostratio, ut sæpius sub ipso pastu assumpta vomitu reddere teneatur. Adfligunt insuper insignis lassitudo, anxietates præcordiorum, eorumque gravativi ac pressorii sensus, cordis potissimum occupantes serobiculum, & ad scapulas excurrentes, vertiginosa capitis perturbatio, tinnitus aurium, som-

nus terriculæ mentis plenus. Abdomen, & hypogastrica præsertim regio valde inflatur, multisque murmuribus afficitur; ventriculus & gula ingentibus stringuntur spasmis, cum aliqua deglutitionis impedimento. Hæc symptomata vespertino tempore exacerbantur; & calore capitis, manuumque præternaturali complicantur. In hoc rerum statu commendavi potationem fontium Egranorum tepescatorum; usum Elixirii balsamici, pilularumque balsamicarum; nec non pulveris laxantis rhubarbarini. Pro potu ordinario decoctum quoddam; & ad vertiginem, auriumque tinnitum, balsamum vitæ extrinsecus inungendum suasi; nec rectum vitæ regimen, ac corporis motum negligendum, iussi. Abhinc illustri ægro post primam pilularum dosin, hæmorrhoides cum insigni levamine floere coeperunt; ut nullum super sit dubium, quin reliqua curatio recte instituta, malo latura sit suppetias.

Epicrisis.

Morbum hypochondriacum & fluxum hæmorrhoidalem, sive potius dispositionem ad eum, ingentem inter se habere communicationem & conspirationem, certo certius est: ita prorsus, ut utraque affectio sit quam maxime hæreditaria, & hæmorrhoidarii quam facile pathematibus spasmodico-flatulentis, & rursus etiam hypochondriaci irregularibus sanguinis per venas sedis commotionibus afficiantur. Nam non raro deficiens & suppressus hæmorrhoidum fluxus causam affectui hypochondriaco subministrat; non raro etiam homines, qui nunquam a natura proclives ad hunc fluxum fuerunt, spasmis & flatulentis intestinorum propter impeditiorem progressum sanguinis per venas mesaraicas & venæ portæ redditum, hæmorrhoidarii fiunt, adeo ut doloribus & spasmis circa os sagittæ, hæmorrhoidibusque tam cæcis, quam fluentibus obnoxii reddantur.

Deinceps quoque certæ in praxi medica est experientia, & hypochondriacos & hæmorrhoidarios ex facili fieri podagricos, arthriticos, & scorbuticos, atque silente forsitan altero affectu, ut plurimum succedere ac recrudescere alterum. In ejusmodi intricatis & complexis morbis utique optimum reconvalescentiæ signum est, si & artis & naturæ beneficio per sedis venas fluxus, qui & cacoehymia & plethoræ optime medetur, procurari & in ordine servari potest.

OBSERVATIO XII.

Melan-
cholia
hypo-
chondriaca
hæredi-
taria.

Vir juvenis, viginti septem annorum, temperamentis sanguineo-melancholici, parentibus melancholicis, & patre plane maniaco natus, animi sensibilibioris, in prima juventute rachitide laboravit; tumque superatis, cum epilepsia variolis, anno ætatis decimo achoribus capitis infestatus fuit. His remediis mercurialibus, absque recto regimine, sublatis successit tumor totius abdominis, maxime scroti pelucidus, laxantibus sensim sanatus. Quatuordecim annos natus, crebris masturbacionibus, semen provocare cœpit, perque aliquot annos continuavit, cum insequente corporis contabescencia. Insimul ad studia nimium incubuit; & postquam semen turpi manu elicere desit, non modo crebris pollutionibus nocturnis vexatur, verum etiam tantas narium hæmorrhagias passus fuit, ut sæpius animo delinqueret. A decimo nono ætatis anno, Academiam ingressus, Baccho operam non raro dedit; mediocriter valuit; donec quinque abhinc annis sub epulis aliquando subito fieret, ut frustum cibi in faucibus obhæsisse videretur. Spongia intrudebatur gulæ; sed non modo sensus palii pharyngi infixi permanebat; verum etiam uvula prolabebatur; & post multam operam elevata, hoc reliquit incommodum, ut quoties Nicotianam sugat, vel vinum hauriat, protinus faucium ardorem

sentiatur, & vel uvulæ prolapsum, vel tonsillarum intumescencia patiatur. Posthæc vitæ genus inquit valde inordinatum; siquidem degebat in loco, multis stagnis, impuroque aere pleno; sæpiusque corpori calenti, ac fortiori motu commoto aquam frigidam ingurgitavit. Hinc febrem intermittentem incidit, valde irregularem, & mox tertianam, mox quartanam, mox quotidianam: qua tandem, ope electuarii cujusdam sanata, vanis, tristibus, ac meticulosis exerceri cœpit cogitationibus. Has expugnaturus, elapso proxime anno, Jenam se contulit; sed ibidem majora incrementa cepit melancholia, cum plenaria appetitus prostratione juncta; ut omnem cum amicis consuetudinem fugere teneretur, gelidisque sæpenumero perfunderetur sudoribus. Curæ medici cujusdam se tradidit primum; a quo martialibus tractatus, cum nullum sentiret levamen, & malum, accedente ob mortem matris, mœrore magis exacerbaretur, acidulas Selteranas adhibuit, conjunctis venæsectionibus, pediluvio, aliarumque convenientium medicinarum usu. Sed cuncta sunt frustranea; siquidem crebris sollicitatur phlogosis, humorum ad caput congestionibus, fortiori cordis palpitacione; & sub epulis præsertim insigni mentis angore adficitur. In tali rerum statu, consultus ego, primum pro potu ordinario decoctum consuevit, ad alvum ducendam, infusum rhabarbarinum; pro nervis, capiteque confortandis pulverem, ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino, nitro, oleo cinnamomi, macisque confectum ordinavi; pediluvia quoque, & extrinsecus ad splenis regionem, emplastrum spleneticum Aquapendentis commendavi; & præter rectam dietam, longas peregrinationes, aerisque mutationes suasi.

Epicrisis.

Multa occurrunt in hac morbi historia.

storia momenta, quæ tanquam causæ remotiores, ad malum hypochondriaco-melancholicum contribuerunt. Primum quidem notandum est, ægrum nostrum jure hæreditario quandam ad melancholiam obtinuisse dispositionem; quæ in tenerioribus ætatis annis in ea potissimum constitit nervosarum partium constitutione, atque debilitate, qua ad subeundos varii generis morbos proclives fuerunt. Hinc enim in prima statim infantia, digestionis, chyificationis, ac nutritionis negotium, minus rite successit; & ideo atrophica corporis consumptio cum rachitide enata fuit. Qua percurata, restitisse tamen videtur sanguinis ac lymphæ potissimum quædam acrimonia; quæ tandem salutari naturæ consilio, ad cutis superficiem depulsa, sub achorum forma comparuit. Recte quidem data tum fuerunt mercurialia; at cum inconueniens accesserit regimen, non fieri potuit, quin constricta corporis superficie, impura exanthemata retrocesserint, tumoremque corporis œdematosum induxerint.

Deinceps quum tantæ nervosi generis debilitati, & per hæreditatem, & graves morbos acquisitæ, sustentatæque, accesserint crebræ masturbaciones: non sane mirum, si partes solidæ tantam ad irregulares commotiones proclivitatem obtinuerunt, ut celsantibus voluntariis seminis profusionibus, illud non modo præter voluntatem sub nocturnis ludibriis promanaverit, verum etiam ipse sanguis ad animi usque deliquium e naribus eruperit. Tum magis adhuc fregerunt naturæ, nervosique systematis vires, errores diætetici in Academia commissi; quibus in accepiis ferendus est spasmus pharyngis, quo inter epulas, sumto forsitan liberaliori vino, correptus est. Hunc accedente improvida spongiæ in gulam intrusionem excepit tanta atonia partium, in faucibus litarum, ut ad hunc usque diem, post potum spirituosorem, aut aliud faucium irritamentum, vel uvulæ prolapsus, vel

tonsillarum inflatio subsequantur.

Tandem ex irregulari diætæ ac vitæ regimine in febrem incidit intermittem, admodum irregularem; quæ ope electuarii, forsitan chinati suppressa, primam originem hypochondriaco ac melancholico malo præbuit. Huic subinde majus pondus ac incrementa dedit, partim improvidus martialium usus, partim diuturnus mœror ex obitu matris. In hocce igitur morbigenere, ubi cuncta remedia incassum fuere propinata, præter ordinatam vivendi rationem, potum convenientem & balnea aquæ dulcis, non ullum relinquitur subsidium, quam aeris mutationes ac diuturnæ peregrinationes: quæ nisi votis respondeant, omnis fere opera ac oleum perditum est.

OBSERVATIO XIII.

Matrona triginta annorum, temperamenti sanguineo-phlegmatici, cælapso abhinc anno, cum ob menstrua retenta se gravidam reputaret, ex mariti obitu, vehementi affecta mœrore, huic nimium indulgere cœpit, & solitudinem quæsit. Erumpens paullo post cum magnis doloribus uterinus, sed parcus, cruor suspicionem graviditatis discutiebat; & illa ab hominum consortio fere remota in prædio vivebat. Ibi ex improvise fiebat, ut, prævia raucedine, & ardore faucium, in his sentiret ingens gelu, quod primum parvum spatium occupabat, sed mox per totum pectus, ad utraque hypochondria excurrebat, tandemque in pressorium, tensivumque pectoris dolorem desinebat. Sumpto pulvere contra acridinem, largiori quantitate, accedebat tanta spirandi angustia, ut suffocari videretur; & tusa in utroque crurum vena, totius corporis horror, pectorisque oppletio jungebatur; noctem transigebat insomnem, altero die non nisi deliramentis prorsus impos, loquebatur. Accedens medicus deprehendebat pul-

Affectus
melan-
choli-
co-ma-
niaco-
hypo-
chondriacus

sum

sum fortem, celerrimumque; urinam intenso tinctam, cum sedimento furfuraceo, salibusque scorbuticis; anhelationem gravem, quæ tandem rejectione pituitæ tenacissimæ, fere purulentæ solvebatur; sermonem continuum sine ordine movebat, mox flebat, mox ridebat; alvus erat adstrictissima, somnus nullus, ciborum fastidium, scintillabant oculi; artus insigni pollebant robore, continuisque motitationibus agitabantur; & interdum in cruribus adparebant exanthemata, absque calore præternaturali. Hæc symptomata, vespertino tempore vehementiora, alternis potissimum diebus exacerbabantur; nec vesicatoriis, camphoratis, anodynis, aliisque remediis obsecundabant. Notari quoque meretur, epidemicam hoc tempore fuisse catharralem febrem, exanthematibus plerumque complicatam. Consultus ego crebrum usum pulveris temperantis, ex pulvere Marchionis, antimonio diaphoretico, cornu cervi philosophice præparato, succino præparato, nitro depurato, & cinnabari confecti commendavi; & vesperi liquorem anodynum, ex haustu aquæ frigidæ sumendum suasi. Pro potu ordinavi serum lactis, & ad molliendam alvum, mannam, nitro antimoniato nuptam proposui; non minus emulsionem refrigerantes propinari, capitique epithema ex seminis cucurbitarum uncia dimidia, nucleorum persicorum drachmis binis, aquæ florum sambuci, rosarum, tilia, liliorum convallium, papaveris rhæados ana uncis duabus, nitri scrupulis binis, camphoræque in spiritu rosarum solutæ granis tribus, adplicari jussi. Tandem narium hæmorrhagiam, si impetuosior raptus humorum ad caput fuerit, intruso is stylo, provocandam curavi; ac præter corporis exercitationem, balnea aquæ dulcis ordinavi, & optime habuit.

Epicrisis.

Varia sunt causæ, quæ ad ingenerandum hoc dirum contribuerunt malum; prima est menstruorum retentio, quæ forsitan a vita nimis sedentaria originem traxit; & licet sponte revocata sit, parcior tamen fuit; altera debetur diuturno moerori, ob mariti obitum inducto; & hinc inita vita sedentaria, ab hominum consortio remota: unde imi ventris spasmodicæ stricturæ, humorumque major ad caput raptus, ortum petunt. Debetur insuper animadversio febris catharrhali exanthematicæ, cum temporis grassanti; quæ nostram, spasmodicis motibus obnoxiam, raucedine, fauciumque ardore id testantibus, procul dubio occupare voluit. Gelidus in oesophago sensus, non nisi ex spasmodica illius strictura fortiori, sanguinemque profundius reprimente, natales suos mutatur; quæ per reliquum corpus, maxime pectus protensa, hujus compressiones, spirandique difficultatem induxit. Quin idem spasmodicus motus per inconsultam venæsectionem ad totum corpus propagatus, hujus horrorem excitavit: atque sic aucta partium inferiorum, maxime abdominis strictura, humores spissi pariter ac impuri majori copia ad pectus caputque rapti, illius oppletionem, in hoc vero circulum impeditiorem effecerunt; quo tandem factum est, ut turbatis animalibus functionibus, raptus melancholico-maniacus exceperit.

In tali igitur casu, non aliæ sunt medendi indicationes, quam ut relaxatis corporis exterioris spasmis, humorum effrænes motus consopiantur, & impetus a capite ad exterius & inferius corpus deriveretur. Hinc ex internis profunt temperantia, lenia anodyna, potusque aquæ puræ vel seri lactis;

extrinsecus juvant clysteres, ac epithemata capiti adplicanda. Vix vero operæ pretium faciunt hæc medicamina, nisi accesserit balnea aquæ dulcis, quibus relaxatur constrictum corpus, succique ad inferiora derivantur. His felici cum successu, si ex prioribus malum non remittat, sed magis invalescat, jungi potest sanguinis e naribus operæ styli ipsi intrusi facta provocatio; cui quidem interdum universalis humorum per venæsectionem præmitti debet inanitio, at quum illa in nostro casu brevi ante morbi invasionem instituta fuit; commode ipsi supersedere potuimus. Nec vero negligendus est corporis motus, quippe qui virtutem reliquarum medicinarum egregie secundat, & tali ratione malum hoc, maxime si fuerit recens, sæpe curatum vidi.

OBSERVATIO XIV.

Passio
hypo-
chon-
driaca
stoma-
chica.

Vir generosus, habitus corporis spongiosi, sanguinis humorumque plenissimus, diu jam passionibus flatulentis, ac hypochondriacis, maxime in sinistro latere, cum doloribus colicis fuit discruciat. Præsertim vero per novissimos aliquot menses, cum e mobili vitæ genere, ad magis sedentarium transisset, autumnali hyemalique tempore, sumtis epulis, hora circiter tertia vel quarta pomeridiana, sensit molestum & pressorium in cordis scrobiculo, dextroque hypochondrio dolorem, ad dorsum usque procurrentem, atque cum præcordiorum anxietate, pectorisque oppressione ac coarctatione stipatum: pedes insimul algent, vultus sanguine turget, rubetque, pulsus fertur citatior, manusque calent. Sub hoc paroxysmo vexant sæpius conatus vomendi, modo irriti, modo ipsi vomitus, materiam saporis acidissimi, dentes stupefacientem, faucesque arrodentem, licet parviori quantitate eructantes. Levatur malum ructibus copiose explosis, atque sudore, circa vespertinum tempus erumpente pror-

sus solvitur. Eo gravius autem, & frequentius torquet, si æger cibis leguminosis, flatulentis, piscibusque marinis avidius indulserit. Cæterum vires languent, corpus emacrescit, & alvus nunquam sponte suo fungitur officio.

Requisiti medici pugnarunt elixiriis, stomachicis, volatilibus, purgantibus &c. sed frustra, magisque malum exacerbabant. Ego vero, perspecta penitus morbi causa atque sede, pulveres acrimoniam humorum temperantes, leniterque laxantes, ex lapidibus cancerorum, radice ari, croco martis subtilissimo, rhabarbaro, tartaro vitriolato, cinnabari, semineque cymini confectos ordinavi. Præterea, ut abstineret ab omnibus flatulentis, ac leguminosis cibis, atque vini Rhenani potu, cui hactenus adsueverat, iussi; cœna quoque parviori uteretur, corpusque sedulo moveret, imperavi. Tum thermas Carolinas commendavi; quibus aliquoties, sub recto regimine, usurpatis, optime valere cœpit.

Epicrisis.

Hæc affectionis hypochondriacæ species, quæ ab antiquis medicorum ad cardialgiam referri solet; nec raro nostris temporibus, sequioris potissimum sexus personis familiaris deprehenditur, commode stomachica adpellari potest. Ego quidem illius sedem, in intestino duodeno collocandam esse censeo; cuius tonus atque naturale robur, si fuerit dejectum, facillime in eo stagnat massa alimentorum, in ventriculo minus recte digestorum, & accedente pravo bilioso pariter ac pancreatico succo, acriorem subit fermentationem, vaporumque elevationem. Hi vero nimium inflando, ac distendendo ipsum duodenum, atque super hoc situm plexum magnum mesentericum, item arteriam & venam mesaraicam comprimendo, nec non officia ventriculi, & flexuram, quæ in fine duodeni est, arrodendo, ac clauden-

dendo, omnium recensitarum molestiarum causam præbent, atque fundamentum. Tam ingens vero succorum acidorum, qui observantur in hypochondriacis, proventus, non nisi humoribus in ventriculo ac intestino stagnantibus debetur; qui sæpenumero ad corrosivam accedunt naturam, testantibus vomitionibus. Vitioso huic acido in acceptis quoque ferenda est alvi adstrictio; idemque bilis texturam corrumpens, album generat faecum alvinarum colorem. Inde porro petenda est ratio, cur in tali casu purgantia remedia effectum suo destituantur; eorum enim vim non magis quam ab acidis infringi notissimum est. Ego vero in hisce adfectionibus ad alvum laxandam nihil præstantius mannatis passulique rhabarbarinis, non omissis motu sufficiente; potuque humectante, deprehendi; nec minorem virtutem exserunt absorbentia alcalina, dum acidum absorbent, cumque illo sal quasi medium amaricans constituunt, cujus ope vim laxantem obtinent. Præterea thermæ, maxime Carolinæ, propter copiosam

terram alcalinam, & sal, quod complectuntur, amaricans, omne fere curationis punctum absolvunt. Et sane ad acidum absorbendum, viscidum incidendum, alvum laxam reddendam, cunctas excretiones promovendas, viscerumque obstructionem referendam, sagaces ac periti medici nullam unquam medicinam, hisce thermis pretiosiores invenerunt, atque judicarunt.

Atque has de passione hypochondriaca allegasse sufficiat observationes plures, qui cognoscere cupit, adeat **RESPONSA**, atque **CONSULTATIONES** nostras medicinales. Sic inveniet de malo hypochondriaco exempla in *Sect. III. Casus XXIX. usque ad XXXIII.* hypochondriaco hysterico *Casus XXXIV. ad XXXIX.* hypochondriaco spasmodico flatulento *Sect. IV. casus CXLIII. ad CXLVI.* hypochondriaco scorbutico *Sect. IV. casus CLXX. seqq.* melancholia hypochondriaca ac hysterica *Sect. III. Casus XL. ad XLII. casu LII. ad LIV. seqq.*

S E C T I O II.

D E

SPASMIS ET CONVULSIONIBUS PARTICU-
LARIBUS; SPECIATIM

DE PALPITATIONE CORDIS, ASTHMA SPASMODICO
ET SUFFOCATIVO, TUSSI CONVULSIVA, SINGUL-
TU, SPASMO ET CONVULSIONE OESOPHAGI, VO-
MITU, CHOLERA ET DYSENTERIA, ET DE UTE-
RI CONVULSIONE, ABORTU.

C A P U T I.

D E

PALPITATIONE CORDIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Defini-
tio pal-
pitatio-
nis cor-
dis.

EXpositis iis spasmodico convulsi-
vis affectibus, qui tanquam uni-
versales, totum nervorum genus oc-
cupant, omnesque fere corporis fun-
ctiones prosternunt: transeundum jam
ad illos erit, qui certis tantummodo
partibus inhærescunt, easque magna
sæpenumero violentia exagitant. Hos
inter atrox malum est cordis palpitatio,
quam vere talem definimus, quod sit
violenta, & perquam molesta musculi
cordis subsultatio, ac convulsio, sive
e naturali sua sede dimotio, ab influxu
liquidi tenuissimi in nervos cardiacos
imperuosiori, & cruore justo majori
copia in dextrum cordis ventriculum
impulso, vel ab acrimonia, aut alia
causâ originem petens.

Differ-
tia ra-
tione
gradu,
& a tre-
more
cordis.

§. II.

Hanc veram esse definitionem, ex
infra dicendis patefcet: jam vero præ-
monere conveniet, eam esse intelli-
gendam de palpitatione cordis vere ta-

li, i. e. quæ morbosa, valde molesta.
& sæpius satis chronica existit; quæ
differt a tremore cordis, atque leviori
illius palpitatione, corporibus etiam
sanis eveniente, citoque transitoria.
Tremor nimirum cordis fit a fluidi ner-
vei in eas nervosas fibras, quæ com-
muni itinere cum vasis, maximeque
arteriis coronariis, externam cordis
ambiunt superficiem, vel celeriori,
vel impeditiori per nonnullos ramos
influxu: hinc LOWERUS *de Corde*
Cap. II. pag. 91. adnotavit, quod cor
canis, ligato octavi paris nervo, pro-
tinus contremuerit. Inde quoque ra-
tio patet, cur talis tremor, partim
post graviores animi affectus, & servi-
diorem veneris appetentiam continge-
re observetur; partim etiam viribus
amissis accedere soleat, & mox animi
deliquia prænunciet, mox febres mali-
gnas comitetur, mox insignis sangui-
nis profluvium sequatur, mox mori-
bundos vexet. Datur quoque crebrior
cordis palpitatio seu motus, qui occur-
rit in iis, qui celeri cursu, saltatione,
lusu pilæ, aut balneis nimium calidis
corpus exagitarunt; vel effusiori gau-
dio indulserunt, vel fortiori iracundia
exarserunt; nihilque est, nisi celerior,
atque velocior cordis & arteriarum sy-
stole, a commotis nimium, atque ci-
tius per cordis cava circulantibus succis
in.

inducta. Hæc eadem celerior cordis systole, dum a pulsus duritie varat, se-
le distinguit a febrili pulsu, qui hujus
frequentia cum duritie juncta absolvi-
tur. Distingui porro debet cordis pal-
pitatio ab ea, quæ interdum, maxime
in foeminis circa ultimos gestationis
menses, in epigastrica abdominis sen-
titur regione; & nihil est, nisi arte-
riarum in eo loco sitarum, præcipue
coeliacarum, nimia a copioso & in-
prompto per venas splenicæ regressu
præpedito cruore, repletio, validior-
que pulsatio, quæ optime sanguinis mis-
sione curatur. Tale exemplum prostat
in A. N. C. Dec. I. anno VI. p. 261. De
his nobis directe non sermo est, sed de
ea loquimur specie, quæ ægros non ra-
ro sine evidenti, ac externa causa ado-
ritur, & tanta cordis contractione &
agitatione perficitur, ut illud etiam e
naturali sua sede dimoveatur; & vel
ad sinistrum magis latus propellatur,
vel violenter ad costas, atque sternum
allidatur, tantaque vehementia præ-
cordia eleve, ut pulsatio externa tegu-
menta attollat, & quandoque extra
parietes percipi potuerit; testantibus
FORESTO *Obs. Lib. XVII. obs. 10.*
CHRISTOPHORO a VELGA
Lib. III. de art. med. cap. 8. Quin RI-
VINUS *de Cordis Palpitatione* §. 13.
memoriæ prodidit, se in ægro cordis
palpitatione laborante, in eo pectoris
loco, ubi admota manus pulsationem
percipiebat, maculam rubicundam; in
altero callum deprehendisse.

§. III.

Historia morbi. In historica hujus affectus descri-
ptione occurrunt quædam momenta,
quæ merentur considerationem. Pri-
mum quidem valde obnoxia huic malo
deprehendimus subjecta, quæ sunt cor-
poris strictioris, temperamenti san-
guineo-melancholici, animique sensi-
bilioris, in terrorem maxime procli-
via, ætate juniora, quæ sanguine suc-
cisque turgent, horum consuetas eva-
cuationes, siue fuerint naturales, siue
artificiales, suppressas, vel neglectas
patiuntur; maximeque sequioris se-
culi.

Hoff. Syst. Tom. VI.

xus personæ, quibus menstrua non
rite succedunt, vel narium hæmor-
rhagiæ suppressæ sunt. Hinc BAL-
LONIUS *Lib. I. consil. pag. 519.* *Un-*
in juvenibus, inquit, *ex ephebis exce-*
dentibus, quibus debet esse frequens
hæmorrhagia, si ea desit, palpitatione
potest contingere; ita etiam virgini-
bus nondum menstruatis accidere po-
test, recurrende ad partes superiores
sanguine. Ipsa palpitatione levior vel
gravior est, & per intervalla plus mi-
nus longiora invadit; mox noctu ex
improviso adoritur miseros dormien-
tes, ut subito evigilent; mox interdum
accedit, sumtisque sapius epulis inva-
lescit. Antecedunt interdum graves
præcordiorum anxietates; sub ipso pa-
roxysmo velox & anhela fertur spira-
tio; jungitur interdum tremor cordis,
& quod probe notandum, pulsus ar-
teriarum, licet sit intermittens, tamen
cordis motui sæpe non respondet, sed
languidus fertur ac imminutus, quia
testante TIMÆO a GULDENKLEE
Epist. 23. pag. 140. prorsus non senti-
tus fuit in carpo. In gravi paroxysmo
percipitur magna molestia in præcor-
diorum regione, ob septum videlicet
transversum vi nervi phrenici, circa
cordis sinistrum latus situm, & ab ejus
palpitante motu agitati male affectum;
non minus insignis corporis languor,
artuumque tremor remanet.

§. IV.

Quod attinet ad ipsas mali causas &
sedem: formalis causa semper est vio-
lenta cordis contractio, atque convul-
sio tanta, ut e sede sua dimoveatur;
materialis proxima vero est quædam
cruori potissimum in dextro cordis
ventriculo stagnatio, & nimia ad eum
aggestio, propter quam impetuosior
fluidi nervei in nervos cardiacos & fi-
bras cordis fit influxus & earum præter-
naturales contractio. Quæ ut eo faci-
lius intelligantur, operæ erit pretium,
quædam de intimiori cordis structura,
huc apprimè facientia, præmittere.

§. V.

Arque primum ex solertissimi JO-
HAN.

Sedes &
causa
mali
proxi-
ma.

Nervos
rum

cardia-
co um
descri-
ptio.

HANNIS MARIE LANCISII tr.
de motu cordis, & aneurismatibus al-
legandum duximus, quod contra plu-
rimorum medicorum sententiam, qua
valde exiles, & vix animadversione
dignos cordi tribuunt nervos, hos po-
tius insigniores ac innumeros, cordis
musculis communicari, penitior do-
ceat anatomia. Namque in singulo la-
tere, dextro pariter, atque sinistro, quin-
que adnotare licet nervorum paria; quorum primum, vagum dictum, in
cerebro inter nates, testesque subor-
tum, & in molli hujus substantia, in-
ter ramusculos carotidum arteriarum
progressum, communem cum vena cava
itinere ad pericardium fertur, & sparsis
ad auriculas, arteriasque ramulis, de-
sinat in rete nervosum, inter aortam
ac pulmonalem arteriam, in postica
cordis basi reperiendum. Alterum,
quod intercostale superius vocat, eo-
dem cum priori principio natum, & e
capite per foramen ossis petrosi emis-
sum, supra aortam descendit arteriam,
inque tres divisum ramos, unum ex-
terno cordi, reliquos duos dicto reti-
culari communicat contextui. Ter-
tium, quod audit vertebrale, adhuc
intra cerebrum prope decimum nervo-
rum par erumpens, cum arteria ver-
tebrali, per osseam viam progreditur,
& circa septimam colli vertebra
egressum, cordi variis insinuatur locis,
tandemque in memoratum rete distri-
buitur. Quartum nomine intercosta-
lis inferioris præditum, ex spinali
medulla inter tertiam, quartamque
colli vertebra surgit, & missis qui-
busdam ad auriculas & utrasque venas
ramulis, ad formandum sæpius allega-
tum plexum concurrat. Quintum de-
nique, quod phrenicum vocat, ex ul-
tima colli, primisque dorsi vertebra
erumpens, nervos dat auriculis ac ven-
triculis, atque eundem perreptat ner-
vosum plexum; ex quo demum innu-
meri rami per totam cordis feruntur
substantiam. Hinc docemur, unde
cordis musculo tanta vis sit, quæ om-
nium totius corporis musculorum ro-

bur longissime superat: curque, uno
nervo ligato, cor quidem tremat, ob
irregularem fluidi tenuissimi per reliqua
nervorum paria influxum; ejus vero
motus non prorsus intercipiatur. Præ-
terea notari meretur, recensitorum
nervorum tria esse paria, quæ ganglia
formant; reliqua duo his vacare. His
efficitur regularis, ac naturalis cordis
motus; illis irregularis ac violentior,
animi pathemata excipiens. Inde patet,
cur animi affectibus tanta in alterando
cordis motu sit potentia? Nec ignorari
oportet, cavam venam præ reliquis va-
sis, numerosissimam obtinere nervo-
rum copiam: quoniam illa ad revehen-
dum totius corporis sanguinem magno
opus habet robore.

S. VI.

Adhuc notatu est dignissimum, cor
esse musculum, seu potius congeriem
multorum musculorum. Namque dum
docet Anatomes, illud ex innumeris
fibris, columnisque carneis constructum
esse; eadem quoque penitior manife-
stat, singulam fibram ex quamplurimis
componi fibrulis; quarum quævis quum
iterum sit congeries fibrillarum mini-
marum, musculi nomen meretur, ma-
xime cum singula tegatur membrana
tenuissima, ex fibrarum nervearum, ar-
teriarumque contextu apparata. Hinc
sequitur, cor undique, interne pariter,
ac externe, valde nervosum, valdeque
sensibile esse, & ab omni, quod ipsi
inhæret, ad contractionem posse velli-
cari. Deinceps cor est musculus liber,
a quatuor magnis vasis pendulus. Ergo
a motu naturali majori ad omnes pla-
gas rapi, eque consueta sede dimoveri
potest. Usus cordis est, ut sanguinis
circulum per totum corpus promoveat;
de quo ad nostrum scopum hæc nota-
mus. Sanguis ab omni corporis puncto,
ope venarum primum exiliorum, mox
capaciorum, fertur tandem in venam
cavam, ejusque, quem prope dextram
cordis auriculam format, sinum am-
plum, & ex eo in dictam auriculam,
tanquam cavum intus musculum, sub
ejus dilatatione ingreditur: simulque

De stru-
ctura,
atque
motu
cordis.

chy-

chylus ex subclavia, per descendentem cavam, eandem subintrat auriculam. Hæc igitur humoribus plena, ad sui contractionem sollicitatur, qua facta, cruorem cogit in dextrum cordis ventriculum, vel prorsus laxatum, vel juxta *Lancisi* mentem, in fine diastoles atque principio systoles constitutum. Ille vero cruoris mole, ob fabricam valde nervosam, stimulatus valde constringitur; pellitque contentum fluidum, impedito per valvulas tricuspidae ad auriculam regressu, in pulmonalem arteriam, per pulmones undique distributam. Inde liberis undique viis, tendit ad pulmonalem venam, perque hanc iisdem modis, a sinistro cordis thalamo excipitur, & ex eo per aortam arteriam in totum corpus effunditur. Expresso e corde cruore, ejus ventriculi vacui, in situm vere naturalem, qui diastole est, se restituunt; & quamprimum cruore implentur, ob mechanicam necessitatem, rursus contrahuntur. Sic alternat systole, atque diastole tam diu, quam diu vita, quæ integro humorum circulo absolvitur, perdurat.

§. VII.

Ratio
palpi-
tationis
cordis
mecha-
nica.

Ex his patet, ad cordis motum naturalem requiri 1) justam proportionem fluidi movendi, atque solidi, ut scilicet illius ea dumtaxat afferatur quantitas, quæ vi cordis naturali possit superari, 2) fluidorum temperiem, ac mixtionem naturalem, 3) cordis justum robur, & hinc sufficientem fluidi nervei, & arteriosi spirituosum influxum; 4) ductuum vasorumque sanguinem ad cordis vasa vehentium, ac revehentium rectam dispositionem, liberamque ab omni præternaturali causa cavitatem. Quæ si minus legitime se habeant, cordis motum variis modis vitiant; sed quum nobis de vera ac violenta dumtaxat cordis palpitatione sermo sit: ad eam a reliquis motuum cordis vitiis distinguendam, sciendum est, ad eam perficiendam semper requiri: 1) ut cordis ventriculo dextra infensum quid, quodcumque

fuerit, inhærescat; 2) ut hinc major ac impetuosior fiat fluidi nervei ad nervos cardiacos influxus; & 3) consequenter, naturali major, ac summe violenta muscoli cordis subsultatio, atque contractio insequatur, quæ sæpius atque celerrime continuata, non prius cessat, quam donec expulsum fuerit inimicum, ac remotum impedimentum; 4) ut tam violenta agitatione, cor e sede sua, quoniam liberum est, pendulumque, dimoveatur; ac 5) non raro ad sinistram maxime laterem protrudatur; quoniam a dextro latere ad sinistram fit impulsus; ut 6) denique humorum per arteriarum vasa irregularis sit progressus, quin interdum plane per aliquot minuta cesserit; unde in carpo pulsus percipitur plerumque intermittens, debilis, parvus, vel plane nullus, & non raro mentis junguntur deliquia.

§. VIII.

His præmissis, jam inquirendæ erunt causæ palpitationis cordis. præterea: quo fine præmittendam duximus Sectionum eorum, qui hoc morbo perierunt, historiam. Tacemus polypos, calculos, aliasque res præternaturales; in cordis, vasorumque cavis obvias; de quibus fides sit penes auctores: taceamus quoque aquam, sanguine tinctam, justo majori copia in sacculo pericardii post mortem reperiundam; ejus infra subjungemus explicationem sed commemorabimus dumtaxat, qualis reperta fuerit cordis constitutio. Sic A. N. C. dec. 2. anno 9. observ. 44. referunt, aperto tali cadavere, cor mole maximum adparuisse, dextrum ventriculum dilatatum, ac sanguine nigerrimo repletum, arterias conniventes, venamque cavam ascendentem in tumorem ingentem fuisse elevatam. Idem confirmat WILLIUS. tr. de medicament. oper. Sect. 7. Cap. 3. pag. 103. ubi præter infarctum dextri cordis ventriculi, ac dextræ auriculæ, pulmones quoque atro, stagnante, ac extravasato cruore fuerunt infarcti. JOH. COUSIN in

Sectio
cadave-
rum,
cordis
palpita-
tione
extrin-
secorum.

Nov. asth. Hist. III. refert, corda ad instar bovis quadrati semet invenisse.

§. IX.

Causæ
mediatæ
sunt
polypus
cordis.

Persequuntur igitur causas, quæ ad inducendam cordis palpitationem contribuant, mediatas: eas vel intra, ac circa cor ipsum hære, vel in partibus magis remotis residere deprehendimus. Ex priorum censu occurrunt primum, atque frequentissime polyposa concretamenta, fibrosa semper ac membranacea, in cordis potissimum ventriculis, ac auriculis generata, tum in venas protensa, & ex his non raro intra arterias compulsa. Ubi hæc causam præbent cordis palpitationi, has plerumque deprehendimus notas: a motu corporis validiori, a scalarum adscensione, vel ubi sanguis levissime commoveretur, protinus cordis palpitatio invalescit; fit ingens circa præcordia anxietas, cum pulsu debili, & inæquali, quandoque etiam plane intermittente; Spiritus ægre trahitur, ut suffocationis non raro sit metus, sæpiusque animi junguntur deliquia: morbus præterea diutius perseverat, nec ullis cedit medicamentis. Tale concrementum, si cordis thalamis inherescat, pro vario, quem format situ, nunc plus, nunc minus sanguinis, per cavam venam advenit admittit; hinc pro majori, minoreve cruoris copia pulsus quoque nunc fortis, nunc debilis ac obscurus editur. Quando polypus ejusmodi in eo loco, ubi firmiter accrevit, immotus quiescit, nullam observamus palpitationem; quod si vero a loco suo avulsus, libere in cordis ventriculis fluctuet, hinc forte una cum sanguine in vas sanguiferum patulum propellatur, firmiterque in illud adigatur, ita, ut plane occludatur, & hac ratione sanguinis transfluxus impediatur tam diu, donec istud repagulum rursus solvatur: tum non modo pulsus arteriarum plane intermittit, atque silet; verum, obstructis sic valis, & continuante perpetuo ad dextrum cordis thalamum affluxu, stagnat cruor in hoc ventricu-

lo, ipsum distendit, atque sic musculum cordis ad vehementissimam sui concussionem, quæ est palpitatio, proritat, non prius cessantem, quam donec iter aliquomodo sanguini liberum restituatur.

§. X.

Hinc in iis, qui cordis palpitatione, a polypo suborta, extinguuntur, cordis potissimum dextrum ventriculum, una cum auricula, atque vena cava, in stupendam a stagnante intus cruore elevatum deprehendimus molem. Notabilis hoc nomine est historia, quam de sectione cordis palpitatione, a polypo enata peremti allegant M. N. C. dec. 2. anno 6. obs. 233. & sic se habet: Totum cor, quantum possibile, in sinistram pectoris cavitatem detrusum jecit, dextra auricula mire expansa, & spatiosa comparente, quippe cujus cavitas ventriculo cordis, ad quem viam pandit, longe amplior existit. Pericardio, ejus membrana justo crassior fuit, aperto, feri libra ad minimum effluxit. Incisa hinc dextra auricula, fluidus primum promanavit sanguis, portio major coagulata ibidem hæsit; sub quo crus polypi cujusdam delitescibat, qui ex sero viscido, & in massam tenacem congelato constans, mediam dextri ventriculi cavitatem implebat, & auriculam transeundo, in arteriam pulmonicam, ejusque ramos exporrectis pedibus profunde decurrebat; pedes simul varios intra columnas dicti ventriculi carneas, inserebat, tenaciter ibidem adhærens. In sinistro ventriculo apparuit polypus latus, & spissus, pluribus pedibus retro columnas carneas enatus, pollicis & latitudine & crassitie; qui ventriculum egressus, per auriculam sinistram in aortam, & caronidem, ejusque ramos multiplicatis pedibus expandebatur &c. De polyporum generatione, cum nostri non est instituti, non agemus pressius: sed id dumtaxat monebimus, quod a sanguine crasso, viscidoque ejusmodi particula in cordis dextro ca-

Polypis
extin-
ctorum
anatom-
es.

vo relinqui, ac in fibrosam tandem texturam coire possint. Hæc facilius penetrabit, qui consideraverit, in dictum cordis thalamum ferri non modo chylum, adhuc crudum, nondumque cum sanguine mixtum; verum etiam sanguinem, reliquo crassiores, pariterque subtiliori ac spirituosiori orbatum; qualis est partim ille, qui a hepate per cavam ascendentem adducitur, partim e capite per cavam descendentem in cordis ventriculum dextrum revehitur. Omnes vero causæ, quæ cruorem copiosius ad præcordia cogunt, de quibus inferius tanquam palpitationis causis agetur, ad polypos generandos contribuunt. Horum, quasi hæreditariorum, cor infantis a primis ætatis annis obsidentium, illudque ad crebras palpitationes irritantium, memorabile exemplar recensent ACTA BEROL. Dec. II. Vol. VII. pag. 99.

§. XI.

Humorum
abundantia.

Frequens porro morbi nostri causa in ipso partium fluidarum vitio querenda est, & primum quidem nititur earundem insigniori, ac vires solidorum superante mole. Quando enim humores nimia peccant abundantia, non fieri potest, quam ut tam vasa, quibus continentur, quam præsertim cordis thalamus, accedente nimirum vel fortiori eorundem commotione, vel majori ad superiora ob spasmos inferiorum raptu, prægrandi, ac modum naturalem excedente copia irruant, illos vehementer distendant, relaxent, atque tum ad contractionem palpitatoriam proritent. In tali casu vultus est floridus, ac rubicundus, vasa cruore turgent, ac pulsus fertur magnus. Hoc vitii genus a tali causa inductum in juvenibus potissimum locum habet sanguineis, qui pueruli largum e naribus fundere sueverunt cruorem; & his hæmorrhagiis cessantibus, pectoris compressiones atque molestias sentiunt. Idem quoque non raro accidere observamus illis, qui solemnibus sanguinis detractionibus adsuæti, eas-

Hoff. Syst. Tom. VI.

dem justo tempore non repetunt, sed neglectui habent. Hinc explicanda sunt exempla eorum, qui certis anni temporibus recurrentem cordis palpitationem sola venæsectione prævertere potuerunt. Tale de cordis palpitatione quotannis recurrente, ac tandem venæsectione præservata, exhibet ZACUTUS LUSITANUS M. P. H. Li. 2. histor. 39. pag. 251. id quod affirmat etiam STALPART VAN DER WIEL obser. rarior. Cent. 1. obs. 46. qui casum ex Galeno allegat, quod quidam juvenis per tres successive annos certo tempore palpitatione cordis vexatus, a venæsectione semper sensit levamen; quarto autem & sequentibus, tempestiva venæsectione se præservavit ab hoc molesto malo.

§. XII.

Longe frequentius est, a sanguinis & seri viscidioris nimia congestione ad cor ejus induci palpitationem. Scien-
Sanguinis crassities.
dam enim est, spissos ac crassos humores in motu suo circulari primum omnium in hepate perturbari, ob eam, quam Cap. de malo hypochondriaco allegavimus, rationem. Tum vero inimi ventris visceribus, partibusque nerveo-membranaceis stagnantes, has ad spasmodicas proritant stricturas. Constricto abdomine cruor majori copia ad præcordia cogitur, & ex vena portæ omnium aterrimus per venam cavam, in dextrum cordis thalamum pellitur, ea quantitate, ut naturalis systole ipsi propellendæ haud sufficiat. Tam crassus vero ac viscidus sanguis non raro relinquit stagnantem in corde portionem, cui expellendæ palpitans motus, isque sæpe vehementissimus opponitur, & inde quoque primum tantum non semper polyporum ponuntur rudimenta. Hinc ratio reddi poterit, cur hypochondriaci, scorbutici atque cachectici, cordis palpitationem, tanquam gravissimum symptoma non raro experiantur: curque puellæ, ob insignem imi ventris compressionem, vestimentis huic scopo adaptatis fasciam, eodem facillime corripiantur

malo. Non minus hinc clarum fit, quare viri ex hæmorrhoidum suppressione; gravi hoc symptomate affligantur, ac quare virgines cacochymicæ a mensibus incipientibus; haudque regulariter succedentibus; nec non foeminae; tributum lunare solvere desinentes, idem incidant vitium; quo plerumque circa lunæ insigniores mutationes laborant. Hoc in casu, ubi spissi sunt vitales succi, iis qui colica vel flatulenta, vel nephritica discruciantur, familiare symptoma cordis est palpitatio: dum enim & flatus, & spasmus comprimunt dissenduntque imi ventris vasa, & hinc cruorem majori copia compellunt ad præcordia; facilis est ratio, inde subortæ cordis palpitatio.

§. XIII.

A materia acris, cordi inhaerente.

Est porro non raro palpitatio causa, materia quædam subtilis, acris ac caustica; quæ non modo nervis præcordialibus ac cardiacis insidens, spirationem difficilem producit; verum etiam cum humorum massa ad cor ejusque vasa coronaria delata, fibris carneis, nerveisque adhærescens, eas graviter vellicando, ad violentos motus disponit concussorios. Sic prostant innumera exempla eorum, qui a scabie retro pulsa, purpura, vel non satis ad cutim progrediente, vel plane retrocedente, aliisque exanthematibus improvide retroactis, aut ulceribus præmature consolidatis, cordis passi sunt palpitatio: quod etiam de materia arthritica, podagricaque intus compulsa statuendum est. Quin notari meretur ille casus, quem de gravi cordis palpitatione, ex foetore pedum suppresso enata refert SIMON PAULI in *quadripart. botan. pag. 213*. Huc & illæ spectant observationes, ubi quidam ex vaporibus tetris, venenatis in hunc diurnum morbum inciderunt; qualem ex fumo antimoniali in pulmones suscepto abortum adnotavit GODOFREDUS SCHULTZE *tr. de nat. tind. bezoard. Cap. V.*

§. XIV.

Non vero solum a dictis humorum vitiis atrox hoc malum inducitur; sed ad illud ingenerandum, sanguinis quoque defectum contribuere, pluribus compertum habemus exemplis. Sic post enormes sanguinis profusiones, si ve per uterum in abortu, aut puerperio, aut menstruis, si ve e pulmonibus per hæmoptysin, si ve ex aliis locis quadam violentia provocata fuerint; non modo cordis tremorem, sed veram quoque palpitationem insequi, experientia comprobatur. Quemadmodum enim ad systolem & diastolem rite perficiendam, liquidi nervei non minus, ac sanguinis arteriosi debitus in cor, & ejus vasa requiritur influxus: ita hoc in dictis casibus imminuto, cordis quoque vigor labefactatur, nec sufficiens fit ejus contractio. Hinc ab irruente sanguine successive grumi & coagula in cordis cavis relinquuntur, quæ tandem cum lata, non modo impediunt regularem sanguinis transitum, lypothymiarum hisce adfectibus plerumque junctarum causam; verum etiam ad eam commotionem ipsum cor proritant, quæ audit palpitatio, sed in hoc casu levior deprehenditur; & simul crebrior.

Ex defectu sanguinis.

§. XV.

Inter causas nostri mali omnino præcipuum sibi vindicant locum immoderatiores animi perturbationes, quarum modus agendi varius; quædam ita sunt comparatæ, ut vel humores celerius commoveant, & a partibus interioribus ad corporis superficiem compellant, veluti ira est, atque gaudium; vel eosdem magis ad interiora restringant, constrictis exterioribus, quemadmodum de metu, terrore, tristitia &c. observamus. Hac ratione & iracundia, & effusum gaudium, rarissime veram inducent cordis palpitatio: consentiente præter experientiam GABELCOVERO *observat. Cent. IV. Curat. 84*. Sed potius leviozem illum palpitantem motum excitant, quem §. II. non nisi frequen-

Ab animi affectibus.

quentiori cordis & arteriarum systole atque diastole absolvi, & a vera palpitatione probe distinguendum esse docuimus. Metus frequentius efficit cordis tremorem; eundem vero causam palpitationis esse posse, testatur BAGLIVUS *prax. medic. Lib. 2. p. 229.* Omnium autem maxime terrorem ad provocandum hoc malum esse potentissimum, quotidiana confirmat experientia. Ratio in eo videtur posita: dum terroris ea vis est, ut contractis externis corporis partibus, succos vitales ad interiora magis compellat, ruunt hi majori copia ad cordis machinam; hancque, ultra naturalis dilatationis sphaeram distensam, ad praternaturalem cogunt resistantiam, quæ gignit palpitationem. Non semel quoque observavi, viros ac juvenes hypochondriacos, & qui debiliore nervorum genere sunt instructi, ex acrioribus meditationibus, prævia extremorum refrigeratione, atque vertigine, in cordis palpitationem incidere; quam etiam scemina hysterica ab odore suaveolentium patiuntur.

§. XVI.

Causæ remotæ sunt cibi flatulentis.

Ex causis mali nostri remotioribus huc spectant cibi flatulenti, ab iis præsertim comesti, qui languidam obtinuerunt digestionem, veluti hypochondriaci sunt. Cibi nimirum tales leguminosi, ac oleracei mucosum in ventriculo ac intestinis relinquunt lentorem, ex quo resoluti vapores, non modo intestina distendunt, atque sic liberum sanguinis per abdominis vasa, circulum perturbant; verum maxime ventriculum expandendo, debitum septi transversæ descensum, cruorisque per pulmones cursum præpediunt, & illius expeditum per cordis cava remorantur iter. Sic de se ipso testatur MALPIGHIVS in *Epistola ad BORELLUM*, se ab adsumptis leguminibus palpitationes præsertim molestissimas fuisse expertum. Hinc quoque ratio in promptu erit, cur hypochondriaci a pasu potissimum, palpitationem cordis patian-

tur: & quare permulti veterum causam hujus adfectus in flatulentia collocaverint; adeo ut HIPPOCRATES *Lib. II. epid. §. V.* dixerit, quod in omni cordis palpitatione sit flatulentia. Nec negligenda in classe causarum occasionalium sunt imi ventris, pedum, tibiæque stricturæ, ac vestium justo arctior applicatio: quippe quæ humores ad superiora magis compellendo, in dispositis ad producendum malum plurimum contribunt, quemadmodum GABELCOVE *RUS Cent. III. Curat. 114. pag. 161.* confirmat; & Forestus notabilem allegat casum, ubi quis propter tibiæ arctius ligatas, dum somno meridiano se daret, cordis palpitatione prehendebatur; solutis vero iis, placide ac suaviter quievit. Et denique in iis, qui a nimia sanguinis crassitie, vel polyposis concrementis, cordis palpitationi obnoxii sunt, quam plurimum ad eam revocandam contribunt omnes humorum commotiones, sive fiant per fortiora animi pathemata, sive per cibos potusque calidiores, quale exemplum de cibis nimis aromatibus conditis allegant M. N. C. *Dec. I. anno III. obser. 134.* sive denique per vehementiorem corporis motum, qui illis subjectis semper observatur noxius.

Stricturæ par-
tium in-
ferio-
rum.

Cum-
ta, quæ
commo-
vet hu-
mores.

§. XVII.

Prius quam relinquamus pathologicam nostri mali considerationem, brevibus adhuc tradendum est, quid de aqua pericardii statuamus. Constat nimirum per plures observationes, quod in iis, qui cordis palpitatione extincti perierunt, aqua in pericardio copiosius collecta adparuerit: id quod variis exemplis confirmant CAROLUS PISO *de morbis a serosa colluvie p. 170.* OLAUS BORICHIVS in *Act. Hassniens. p. 173.* HOL-
LERIVS in *Schol. Lib. 1. cap. 39.* TULPIUS *Lib. 4. cap. 20.* FERNE-
LIUS *Lib. 5. pathol. c. 12.* Multi di-
ctam pericardii aquam pro causa palpi-
tationis venditarunt; at nos potius cum

De a-
qua pe-
ricar-
dii.

LOWERO *tr. de Corde Cap. II. pag. 105.* statuimus, quod sit effectus palpitationis. Namque sicuti multis observationibus compertum habemus, quod sanguis, si in loco quodam stagnaverit, serosam subtiliorem portionem dimittat, uti in cerebro, intestinis, utero, vesica &c. deprehendimus: ita non minus persuasum habemus, quod a cruore in thalamis ac auriculis cordis stagnante, & summa violentia conquassato, subtilior pars secedat, & in saccum pericardii extravasetur: unde non hujus modo, verum etiam pectoris hydropem generari, ac supervenire cordis palpitationi observamus.

§. XVIII.

Pro- Quod prognosin hujus mali attinet: **gnosis.** insignis est locus, quem GALENUS *lib. de locis affectis* habet, dum dicit: qui in juvenili vel declinante ætate corripuntur gravi cordis palpitatione, raro ad senectutem perveniunt, sed citius moriuntur. Et AVICENNA *sen. 3. primi l. doct. 5. cap. 1.* cavendum maximopere, ne morte subita intercipiatur, qui sic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille, inquit, cui tremor cordis assidue contigerit, de se ipso sit sollicitus, ne subita intercipiatur morte, quod symptoma hujusmodi, cum principis partis proprium sit, in syncopen, & inde in mortem facile transmutetur; sicut idem auctor *sen. 11. tertii tr. Cap. 2.* conceptis verbis affirmavit. Neque profecto parvi habendus ac negligendus est hic affectus, a quacunque demum suboriatur causa: namque non raro contingit, ut ille, si cor ultra sphaeram elasticitatis adeo distendatur, ut se constringi nequeat, in lethalem suffocationem, ac syncopem terminetur. Et facilis quoque illius in periculosam hæmoptysin, phthysin, cachexiam, asthma convulsivum, hydropem pectoris & anasarcam est transitus. Metuendum maxime de infelici exitu, si palpitatione fuerit frequens, si magna, si cum anhelitu, animi deliquis, &

pulsus inæqualitate contingit. Generationem & in prognosi rite suppeditanda, & curatione mali feliciter absolvenda, adnotare oportet medicum, num cordis palpitatione sit idiopathica, aut, quæ causam intra ipsum cor, aut saltem vasa ipsi vicina agnoscit; anne symptomatice, quæ morbis spasmodicis, convulsivis, hysteriis, ac hypochondriacis tanquam molestum jungitur symptoma. Illa curari fere nequit; hæc sublato primario morbo prorsus cessat.

C U R A T I O.

§. I.

Curatio affectus nostri convulsivi, quo hic magis inveteravit, eo difficilius redditur: namque cordis fibræ, si tam frequenter præter naturam vellicantur, ac distenduntur, tandem adeo debilitantur, ut morbus fiat habitualis, & a levissima resuscitetur causa. Quare si in ullo, certe in hoc morbo, principiis obstare oportet; quoniam non nisi nascenti morbo, perfecta curatio, ipsi vero invalescenti, præsertim idiopathico, palliativa dumtaxat superest medela. Ipsa vero medendi ratio hæc est. 1) Adniti oportet, ut nimia commotio partium fibrosarum & nervearum cordis ac vasorum apte sopiatur. 2) Sanguinis stasis circa cor & pulmones impediri debet, ejus adfluxum revocando, ac circulum reddendo liberiores. 3) Causæ, quæ malum excitant extra paroxysmum sunt removendæ.

§. II.

Quod paroxysmos attinet, dispiciendum est rationali Medico, quæ occasionalis causa ad illum inducendum contribuerit. Si videlicet nimiam humorum ebullitionem subesse cognoverit, præstantissima sunt remedia, quæ temperant illam, simulque vi pollent præternaturalem partium solidarum motum compescendi. Hoc nomine præclari usus sunt pulveres antispasmodici.

Indicationes
curato-
rie.

Quid-
nam in
paroxysmo
sic faciendū.

dici, qui ex lapidibus cancrorum, an-
timonio diaphoretico, nitro depurato,
cinnabari, succino, dente hippopotami
philosophice preparato, cornu cervi sine
igne & tantillo extracti castorei appa-
rantur: nec non pulvis noster præcipi-
tans vel solus, vel liquori anodyno mi-
nerali nuptus, & ex haustu aquæ frigi-
dæ, quæ in temperando humorum or-
gasmò, excellentem obtinet virtutem,
liberaliori sumtus. Ubi flatulentia in-
testinorum sustentat malum, alvus ad-
stricta, cutis arida, pedesque frigidi
sunt: præter dicta interna temperan-
tia, externis quoque dimicare conve-
nit: & imprimis flatuum per inferiora
subductioni, alvinæque excretioni suc-
currendum per clysteres oleosos, leni-
ter carminativos. Pedes quoque in
aquam tepidam immittere oportet:
sed ea cautione, ut si justo frigidiores
fuerint, prius pannis calidioribus pro-
be fricentur. Quodocunque nimix
hæmorrhagiæ præcesserunt, viriumq;
insignis prostratio cum crebris animi
deliquiis præsto est, temperantibus jun-
genda sunt analeptica: veluti mixturæ,
quæ ex aquis liliorum convallium, me-
lissæ Turcicæ, cinnamomi sine vino,
cerasorum nigrorum, pulvere Mar-
chionis, lapidum cancrorum, liquore
anodyno, & syrupo quodam analep-
tico, v.g. florum quatuor coraial. con-
ficiuntur. Et ipsa essentia Ambre egre-
gia virtute & analeptica, & roborante
in hoc casu pollet.

§. III.

Exter-
na in
parox-
ysmis
adhi-
benda.

Neque vero spernendus est externo-
rum remediorum usus: ex quorum nu-
mero sunt fofus sacculique discutientes,
& balsamici, ad præcordia & cordis
serobiculum adplicandi, qui ex rore
marino, mentha, melissa, floribus
chamomillæ Romanæ aliisque specie-
bus, aqua melissæ vinosæ, sive l'eau
des carmes irroratis adparari possunt.
FORESTUS melissam viridem cum
borragine calefactam, & cum aqua
rosacea, ac momento aceti admotam
laudare satis nequit: cui scopo etiam
balsamum nostrum vitæ, præcordiis

inunctum faciet satis. Denique si san-
guis abundaverit, & per satis longum
tempus ex vena haud detractus fue-
rit: nec ex commendatis remediis pa-
roxysmus cedere velit: nihil fere su-
perest, quam ut vena vel in pede et-
iam, si reliquæ permiserint circum-
stantiæ, in superioribus corporis par-
tibus tundatur, & sufficiens cruoris
detrahatur quantitas. Sic enim libe-
rantur præcordia a nimia humorum
mole: ac æquilibrium inter solidas,
fluidasque restituitur partes. Hinc
HORSTIUS Lib. 3. obs. 16. venæse-
ctionem in ipso paroxysmo ad mira-
culum profuisse testatur. Quidam fa-
cta lateris dextri ad terram inclina-
tione, paroxysmos levare ac tollere
possunt: quales casus ipse vidi ali-
quoties, & unum in A. N. C. dec. 1.
an. 2. relatum legi. Neque obscura
est ratio: hoc enim incurvato corpo-
ris situ, celerior sanguinis per venam
cavam descendentem ad cor affluxus
paululum intercipitur.

§. IV.

Extra paroxysmos omnis curandi
intentio eo est dirigenda, ut causæ
malum foventes tollantur, vel sal-
tem imminuantur. Quo quidem fine
impigre invigilandum est, ut qua-
cunque subsit causa, excepta, quæ
defectu sanguinis nititur, humorum
incrementum studiose præcaveatur.
Sic enim succurrimus plenitudini, ac
spissitudini illorum: sic quoque poly-
porum, si præsto fuerint, retarda-
mus augmentum. Et sane præstantis-
simum, cujus ope hoc fine potiri li-
cet, remedium est decenter instituta
venæsectio: quæ sicuti in ipso paroxys-
mo insignem fert opem, ita quoque
extra illum, ad præcavendas novas
accessiones, illustrem exserit virtu-
tem. Hinc GALENUS Lib. 5. de la-
cis affectis Cap. 2. adfirmare non du-
bitat, omnes palpitatione cordis la-
borantes, venæsectione, & alimentis,
ac medicamentis attenuantibus curatos
fuisse ac liberatos. Consentiant hac in
re ANTONIUS ab ALTOMARI

De venæ-
sectionis
usus.

Cap. 45. CAPIVACIUS Lib. 2. *Prætic. cap. 8.* VICTOR TRINCAVELLIUS in *Prælect. de compos. medica. ment. & Cap. de palpitatione cordis.* STALPART VAN DER WIEL *obs. rarior. Cent. 1. obs. 36.* ZACUTUS LUSITANUS M. P. H. Lib. 2. *hist. 39. pag. 251.* & VERZASHE *obs. 90.* Hoc sane remedii genus, uti in illis, qui ex nimia sanguinis plenitudine, aut etiam spissitudine cordis palpitatione laborant, omnium remediorum vim & superat, & secundat: ita sane unicuique fere est subsidium, quo eos, quos polyposa in corde concrementa vexant, solari possumus.

§. V.

Quomodo op-
pugnentur san-
guinis
spissitu-
do, at-
que po-
lypi.

Præterea pressius ad caussarum ablationem accedendum erit; quo quidem nomine, si symptomatica fuerit cordis palpitatione, ad morbum primarium in-
medendo respicere oportet. Hic si fuerit hypochondriacus, repetenda & in-
usum vocanda sunt ea, quæ Cap. de malo hypochondriaco commendavi-
mus. Præsertim vero quædam animad-
versio debetur humorum spissitudini; quæ sicuti mater est concretionum po-
lyposarum; ita eandem fere cum his requirit curationem, hac differentia, ut ea in simplici humorum spissitudine funditus extirpanda, in polypis vero non nisi ad graviora pericula præpe-
dienda locum habeat. Utroque autem casu hic est curationis cardo, ut & ali-
mentis & medicamentis perpetua hu-
morum fluxilitas conservetur: atque salutarium excretionum successus ad-
juvetur. Quamobrem præscribenda sunt infusa ac decocta aperientia, at-
tenuantia, ac resolventia; brodia ex
jussculis tenuioribus cum radice cicho-
rei, graminis, herba chære folii &c.
parata. Commendat quoque in tali
cordis palpitatione, quam melanchol-
icam vocat, serum lactis RHODIUS
Lib. 2. *obs. 40.* Omnium vero medica-
minum virtutem longissime superant
aquæ minerales, inque primis thermæ
Carolinæ; quippe quæ humores spissos,
coagulatos, viscidosque optime resol-

vunt, attenuant, impuros per excre-
tiones proscribunt, viscerumque in-
farctus feliciter referant. Et novi pro-
fecto quædam subjecta, quæ palpi-
tatione cordis vexata, polyposa in corde
fovere videbantur concrementa; & ab
usu venæsectionis, thermarumque Ca-
rolinarum annuo, se per multos annos
in vita conservarunt.

§. VI.

Quando malum causam & origi-
nem habet a mensium, vel hæmor-
rroidum retentione, operæ pretium
erit, has excretiones in ordinem revo-
care; id quod medicis temperanti-
bus, antispasmodicis, diluentibus,
blandis laxantibus, venæsectione, pe-
diluviiis, balneis, aquis thermalibus,
aliisque pro circumstantiarum varia-
te peragere licebit. Quod si ulcera,
scabies, arthritica materia, aliaque
exanthemata intra corpus depulsa, e-
vacuatis per blanda laxantia, quæ in
primis viis hospitantur, crassis sordi-
bus, studendum est, ut materiam
acrem subtilem in massa sanguinea
oberrantem involvamus, ad exitum
disponamus, atque tum per cutis spir-
acula eliminemus. Quem in finem egre-
giam præstabunt utilitatem absorben-
tia, ac diaphoretica fixiora, aut aci-
dula: veluti est mixtura simplex cum
liquore anodyno primum solo, dein-
ceps spiritui bezoardico Bussi, vel cor-
ni cervi succinato nupto maritata.
Hoc etiam sine profunt infusa calida
theiformia, mane intra lectum cum
regimine diaphoretico, eoque tempe-
ratissimo sorbillanda. Ubi denique vi-
tium in ipso corde, ejusque præterna-
turali constitutione, duritie ossea, ex-
crescentia, abscessu &c. latet: nihil
prorsus valet ars medica. Interim ne
nihil egisse videamur, eadem via,
qua oppugnandos diximus polypos, in-
cedendum erit.

§. VII.

Præstantissima vero methodus, qua
hoc morbi genus præservare licet, in
studiosa causarum occasionalium evi-
tatione atq; rerum non naturalium re-

Curatio
mali a
reliquis
humo-
rum vi-
ciis or-
ti.

Metho-
dus præ-
serva-
tionis.

Ho usu consistit. Quamobrem ii præsertim, qui polypis onerati videntur, sunt admonendi; ut motum corporis, maxime fortiozem fugiant; ne commotis ex eo humoribus, avellantur forsan fibrosæ illæ concretiones, & libere in vasis fluctuando, celeriozem ac funestum producant eventum: bene id monente GABELCOVERO *loc. cit. Cent. III. curat. 114.* qui etiam suadet, ut vestimenta, præsertim abdomini, femoribus, ac tibiis, maxime compressoria in sexu sequiori, laxiora admoveantur. Hoc non minus, ac alia momenta egregie explicat CRATO, dum *Lib. V. Consil. XII.* dicit: *Adstrictior vestis circa ventrem improbatur, bene ventriculus, & pectus munienda sunt, ne ulla frigida aura ad ea penetret. Versari etiam in aura frigidiori, minime tutum est: nocturnus aer vitandus, & inchoante palpitatione subito clyster injiciendus, & manus ac pedes fricandi.* Victum porro non minus ac potum oportet esse tenuem; ac cibi, qui flatu movent, cane pejus & angue evitentur. Cum primis vero cavendum ab animi affectibus, maximeque ab ira, atque terroze, ut & a voluptatibus venereis & nimis meditationibus; utpote quæ res ex sua natura hunc affectum in scenam producere valent. Postremo opera danda est, ut excretionez corporis bene respondeant, alvus semper officio suo fungatur, & transpiratio liberior conservetur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela
circa
opiata.

Commendant auctores quidam opiata in cordis palpitatione remedia, & de iis magna prædicant. Verum cavendum maxime suadeo, ne vaporosa & fortiora narcotica, qualia sunt opiata, præsertim minus correctæ, in hoc affectu consopiendo interne adhibeamus; quippe quæ, & cum primis, si offerantur iis corporibus, quorum vires ab enormioribus

hæmorrhagiis penitus fere prostratæ sunt, potius damnum inferunt, & malum deterius reddunt, tantum abest, ut solamini sint adstrictis. Fœminis autem hystericeis, in paroxysmis, qui palpitatione cordis stipantur, non sine fructu naribus admoveere licet vaporosa foetida ex castoreo, asa foetida, pennis ustis &c. parata. Contra vero in hisce casibus a suaveolentibus cavendum est: quippe quæ non modo ipsum malum exacerbare, verum etiam protinus revocare valent.

§. II.

Quemadmodum in omnibus spasmodicis affectibus, tam circa venarum in pedibus incisionem, quam pediluvia, perpetuæ instar regulæ tenendum est, quod hæc medicamina, si pedes frigidi fuerint, minime in usum vocanda sunt: quoniam malum sic exacerbatur: ita præsertim hanc cautelam in cordis palpitatione adnotare oportet. Potius frictionibus, ac fomentationibus humorum adfluxus in pedes est invitandus, & tum ejusmodi subsidia adplicanda.

§. III.

Quandocunque malum ab humorum per hæmorrhagias deperditorum inopia, & virium jactura originem traxit: analeptica & vires reficientia, quæ vero minime nimis calida esse debent, ne orgasmum inducant, sunt adhibenda: ex quibus instar omnium esse potest essentia ambrae cum liquore anodyno mixta. Succurrendum porro est cibis nutrientibus, lacticiis, emulsivis, quæ sanguinem cito regenerant: & quo digestio sit vegetior, ea sunt conjungenda subsidia, quæ tonum ventriculi roborant, veluti est Elixir nostrum viscerale balsamicum. In malo chronico commendamus etiam aeris & loci mutationem, peregrinationem, jucundumque consortium.

§. IV.

Emetica, fortiora purgantia, commoventia, volatilia, nimis aromatisata, & aciora, studiose in hoc malo sunt

Pediluviorum
usus.

Quæ cō-
ferant
in cor-
dis pal-
pitatione
ab
anæmia
inducta.

Circa
emeti-
ca, pur-
gantia

aliaque
acriora.

sunt evitanda: ea enim humores nimis commovent, & ventriculum spasmo afficiunt, quem pressio pede humorum ad præcordia affluxus insequitur. Ob vim commoventem caute etiam cum balneis aquæ dulcis procedendum est; illa enim, si adhibeantur, repidissima, & paroxysmo remittente ex usu esse debent. Contra blanda diaphoretica, in eo potissimum casu, ubi retropulsa sunt exanthemata, insignem merentur laudem; quippe quæ lenem provocando sudorem, inimicam materiam simul expellunt, ac efflorescentiam ad corporis superficiem revocant.

§. V.

Sc&o
ven& ju-
gularis.

Quando cordis palpitatio ab inferiori plethora originem traxit, faciesque cruore valde turgida adparet: præstat interdum sanguinem ex tusa vena jugulari externa detrahare. Sed notandum circa talem est operationem, ut repidiora pediluvia, & ante, & inter eam adhibeantur, ne nimius sit ad superiora sanguinis affluxus. Nonnunquam quoque necessitas postulat, ut præmittatur phlebotomia in pede; & ea in collo posthæc instituat.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Palpita-
tio cor-
dis a
cessante
narium
hæmor-
rhagia.

Generosa & venusta octodecim annorum virgo, hilari & acuto ingenio prædita, succi & sanguinis plena, lauto vivendi generi adueta, singulis fere pueritiæ annis sanguinis satis insigne ex naribus profluvium experta est. Quo vero per biennium jam parcius succedente, exinde vel acerbiori capitis dolore, vel cordis vehementi pulsatione, magna cum molestia ad aliquot dies interdum perdurante, haud absque ingenti virium collapsu afficiebatur. Eadem quoque motu paulo validiori & animi & corporis vel repetebat vel ingravescebat, cum pectoris oppressione & spirandi angustia, pulsu subinde intermittente & inæquali con-

juncta. Neque parum hic affectus capiebat incrementi, quando ex male concoctis alimentis dolore ventriculi tensivo & pressorio cum flatibus & ructibus ore plurimis emissis angebatur. Ceterum vero notatu erat dignissimum, quod parentes in adolescentia similes plane affectus, nimirum & narium hæmorrhagias, & cordis palpitationem fuerant experti. Hi igitur crebrius meam requirebant opem & consilium: equidem nolui multa fausta promittere, eo quod polyposi concrementi quidpiam jam tum præcordis inherescere judicabam. Ad levandum tamen malum suasi, ut sanguinem, qui ob copiosum mensium successum nunquam antea a Chirurgo fuerat detractus, ex brachii vena bis vel quater mitteret quotannis; a vino, quo una cum parentibus, qui in regione vinis abundante & cerevisiis carente nati ac educati erant, liberalius inter cibum uti consueverat, imposterum abstineret, & loco potus ordinarii aquam puram simplicem sumeret. Deinceps quoque animi ac corporis quietem commendavi, quibus effectum est, ut mitioribus deinde factis paroxysmis & corpus contabefactum & vires collapsæ incrementum ceperint. Denique vero elapsis aliquot annis ingenti mœrore ob parentis obitum perturbata, gravius afflicta & febre tandem superveniente hæctica e vivis sublata est.

Epicrisis.

Id non semel, sed sæpius observavi, sanguine ob nativam & hæreditariam corporis dispositionem abundantes, sub primis ætatis annis, quando per nares crebrius sanguinem evacuarunt, hoc subsistente fluxu, cephalalgias, imo cordis palpitationibus valde tentari; ita quidem, ut accedente narium hæmorrhagia, cordis tremor desinat, ista vero vel imminuta, vel penitus sublata, invalescat. Et sicuti diætæ, quæ succos temperatos copiose ingenerat, eorumque ebullitionem concitat, cau-

sam

sam omnino huic affectui subministrare valet: ita victus tenuis, potus aquæ simplicis loco vini vel cerevisiæ, sanguinis quoque superabundantis per vices repetita missio, non modo si corpus natura dispositum sit ad tale malum, id præservandi, sed etiam si præsens est, mitigandi vel sanandi insigni omnino energia valent; adeo, ut etiam polyposis in gignendis concretionibus, quæ sanguineæ complexionis hominibus valde sunt familiares, & nostrum affectum incurabilem efficiunt, satis valide resistent.

OBSERVATIO II.

Palpitatio cordis ex sanguinis vitio.

Vir generosus viginti & aliquot annorum, patre aulico mere sanguineo, qui canonicè quasi omnes, qui a sanguinis copia nascuntur, morbos a primis pueritiæ annis passus fuerat, natus, gracilioris sed proceri corporis, validis, cum in Academia degeret, corporis exercitiis vacans, postea quoque in aula fortiori pilæ lusui adsuetus, cum aliquando per aliquot dies eidem incumberet exercitio, finito isto omnibus fere viribus collapsis in animi deliquium incidebat; subsequente insigni cordi tremore; quo eo tempore a levi corporis vel etiam animi motu sæpius fortiter ad aliquot horas correptus fuit. Ipse vero, uti in aula mos est, nulla habita diætæ & regiminis ratione cum liberalius se ingurgitaret vino, factum est, ut subsequenter annis, præsertim verno & autumnali tempore vires sumendo tam graviter sæpenumero priori tentaretur afflictione, ut præsumma spirandi angustia & præcordiali anxietate ferme semianimis jaceret; extremis algescentibus, & facie acpectore sudore frigido perfusis, pulsu languido & inæquali, quandoque etiam intermittente. Ad mitigandos graviores, si forte incidebant paroxysmos, non præsentius inflexione dextri capitis lateris ad terram elevatis cruribus auxilium invenit. Suasi ego potum aquæ frigidæ, crebriores sanguinis e brachio

dextro missiones, a spirituosiss abstinentiam, atque ut quieti se daret, & quotannis aquis thermalibus Carolinis, quæ a molendino nomen habent, uteretur. Cui consilio etiam paruit, & rariora inde longeque mitiora expertus est pathemata.

Epicrisis.

I. Sub validissimo ejusmodi & diutius durante exercitio, quia sanguinis ad cor, & omnis generis vasa vehementior est impulsus; fit inde ut crebrius succedente vehementissima ventriculi cordis dextri, imo arteriæ pulmonalis expansione, robur fibrarum cordis & illius arteriæ, una cum systolica vi maxime imminuatur; ita, ut copiosius aggesto, & difficilius progredienti sanguini, qui convulsivas cordis motioni causam præbet, rite propellendo non sit æqualis ac sufficiens.

II. Quod vero ab inflexione capitis ad dextrum latus in terram, morbi vis statim remiserit, id inde factum existimo: quia sub tali situ impetuosior sanguinis ad dextrum cordis ventriculum per venam jugularem affluxus impeditur, ut postea eo melius congestum sanguinem per arterias expellere possit.

III. Sectio venarum jugularium, imo earum, quæ in brachio sunt, in hoc morbo majoris est efficacis, quam ea, quæ aliis locis ventilatur, quippe, quo propius ea sit loco affecto, eo præsentius auxilium ferre observatur. Sed videndum maximopere est, ne confertim & semel, sed repetitis vicibus emittatur sanguis; ne impedito legitimo humorum ad cor affluxu, sublatæ simul omni systole animi deliquium accersatur.

IV. Ad generationem vel augmentum polyporum in corde ejusque vasis, qui subitum non modo vitæ exitum, sed & funestos & graves morbos, hydropem, asthmata, & id genus alios inferunt, præcavenda, ego simplici aquæ

aquæ potu vel etiam thermis Carolinis, quæ sale abundant alcalino, præstantius vix aliquid inveni; sed opus est, ut mature id consilium exsequamur.

OBSERVATIO III.

Palpi-
tatio
cordis
cum ter-
rore,
cum in-
sequen-
te hy-
drope
lethali.

Puer duodecim annorum, constitutionis tenerrimæ, ac macilentæ, temperamenti sanguinei, ob grave domus incendium, ingenti percussus terrore, protinus in cordis palpitationem incidit; quæ per intervalla longo tempore exercebat illum, & a pastu maxime invalescebat. Dati a medico pulveres antepileptici cum opiatis remixti, exacerbabant malum; cui post aliquot septimanas, dolor hypochondrii gravativus, interdum tensivus, respirandique difficultas accedebant. Hinc judicatum fuit, palpitationem ex obstructis hypochondriis fuisse subortam; & ideo antihypochondriacis, aperientibus, martialibus, aliisque, sed frustra pugnatum est remediis. Quare, cum nullum ferre superesse videretur consilium, per anni dimidium omnem medicinarum usum respuit æger: atque tandem mire extenuatus, pedum primo, mox totius abdominis tumore prehendebatur, cum insigni palpitationis levamine; superiora marcescebant, adpetitus peribat, ingens vexabat rufis, & hoc immedicabili pressus hydrope, diem obiit supremum.

Epicrisis.

Quod gravis terror cordis palpitationem inducere possit, vel eo tempore docemur, quo periculosa incendia urbis incolas terrent: tum enim plures palpitante tremore infestatos discurre videmus; veluti hoc malum eo in casu esset epidemium. Prout vero subsectorum diversa est constitutio; diversum quoque terror edit effectum, plus minus graviolem. In nostro pueri mali vehementiam adauxit opiatorum pulverum usus; quibus sanguis viscidior, & ad subeunda concrementa

opportunior redditur. Atque cum tali ratione, morbus in principio inconvenienter tractatus, dein plane sibi relinquitus fuit: non fieri potuit, quin humores hinc inde stagnaverint, eorumque serosa portio extravasata, hydropem generaverit. Tum vero, cum nimia succorum moles extra vasorum alveos extravasata, a corde derivata fuit, ejus motus palpitatorius omnino mitior esse debuit.

OBSERVATIO IV.

Juvenis, annos natus octodecim, temperamenti cholericæ, tenerioris constitutionis, & vivacis ingenii, hausto post vehementem iracundiam copioso potu, eoque frigido, mox ingenti cordis palpitante motu corripitur. Is per integrum vexabat annum, ita ut per intervalla, mox aliquot horarum, mox dierum recrudesceret; & a quavis humorum commotione, vel per vinum calidius, vel fortiolem corporis motum, vel graviolem animi affectum excitata, nec non ab usu ciborum flatulentiorum protinus rediret. Interim manebant integræ vires, adpetitus avidior, sanguine vultus, totumque corpus turgibat: quare, in casum datis varii generis antispasmodicis, succinatis, castorinis, pulveribus antepilepticis, pilulis aperitivis, aliisque, tandem sanguis, ex vena in pede rusa, singulis detrahebatur mensibus; quo facto, juvenis ille, a malo suo feliciter fuit liberatus.

Palpi-
tatio
cordis
a nimia
sanguinis
ed-
motio-
ne.

Epicrisis.

Varia in præsentî casu concurrunt causæ; quarum una alteri manus præbuit auxiliatrices. Juvenis nimirum ille ingenti humorum præditus copia, simulque ad eorum stagnationes dispositus fuit. Accessit iracundia, quæ vim possidet exæstuandi, & ad habitum corporis compellendi sanguinem; potus vero frigidus eundem in orgasmo constitutum ad interiora validius rapiens.

piendi facultate pollet. Quamobrem hujus copia nondum imminuta, in casum utique data fuerunt cuncta, utut præstantissima remedia. Præstat potius in tali casu, sanguinis molem venæsectionibus, sæpius reperitis, imminuere; atque tum relaxatis fibris, per congrua subsidia, veluti sunt martialia, pristinum instaurare robur.

OBSERVATIO V.

Palpita-
tio cor-
dis a po-
lypo le-
thalis.
Ostodecim annorum adolescens, celeberrimi archiatri filius, constitutionis tenerioris, post corpus pilæ lusu ad calorem, sudoremque commotum, copiosam ingurgitavit cerevisiam; neque vero ullam, præter corporis lassitudinem, inde sensit molestiam. Elapsis duabus septimanis, largius hausit vinum; & insequente nocte protinus insigni capitis dolore, præcordiorum anxietate, vomitu, cordisque palpitatione corripitur. Hanc retinuit per quatuor annos, modo longioribus, modo brevioribus intervallis recurrentem, atque cum gravissimis semper stipatam anxietatibus: notabile tamen fuit, paroxysmos, incurvato corpore, vel reclinato ad dorsum capite, insigniter imminutos ac mitigatos fuisse. Si corpus fortiter commovebat, vinum large bibebat, aut animi quodam affectu exardescibat, vel etiam in sinistro decumbebat latere, repente invadebat paroxysmus, sub quo urinæ ferebatur tenuis & aquosa. Usurpavit varii generis remedia, sed in casum; quin martialia malum exacerbarunt, sed frictiones pedum, ac clysmata semper levamen ferebant. Tandem se contulit ad Bremenle Gymnasium; ubi victu salso, ac aere marino usus, pejus semper habere cœpit; donec tandem mortuus in lecto repertus fuit. Cadavere aperto, cor miræ fuit magnitudinis; & dexter maxime ventriculus, cum pulmonibus a cruore valde distentus adparuit; sinistram autem thalamum, & arteriam aortam polyposa obsidebat concretio.

Epicrisis.

Mors in hoc casu clarissime ostendit, polyposam concretionem cordis palpitationi causam dedisse: quæ qua potissimum ratione, ab haustu potus frigidi, corpori commoto ac calenti ingesto, generetur Obs. II. jam docuimus. Hujus ergo cum prima jam posita fuerunt rudimenta, accedens copiosior vini potatio adauxit humorum circulum, eosque celerius per cordis movit muscolum: qui, debilitato naturali robore, ea nimia sanguinis mole oppressus, & ad validam, palpitantemque incitatus fuit resistentiam.

2) Increcente sensim polypo, non mirum est, si paroxysmus a quovis humorum orgasmo, per iram, terrorem, motum, vini potum, quin etiam frigus ac martialia, excitatus fuit & ad-auctus. Horum enim omnium ea est natura, ut partes externas constringendo, vel sanguinem nimium commovendo, humores majori nisu ad præcordia compellant, quam quidem cor illud repellere potest. Observamus igitur sæpius, quod in hisce paroxysmis extremorum, & inferioris abdominis adsit quædam constrictio: hinc urinæ tum tenues minguntur, & clysteres pariter, ac pedum frictiones, horum spasmus relaxando, solantur miseros.

3) Quando in sinistro latere decubuit, paroxysmus eam ob rationem revocatus fuit, quoniam polypus liber orificio arteriæ magnæ se tum opponebat. Neque dubium est, quin in somno ex hoc situ fuerit suffocatus.

4) Omnis crassus, marinus, humidus ac frigidus aer, subjectis cordis palpitatione laborantibus insensus est: is enim constringendo externum corporis habitum, succos ad interiora magis cogit, & ad eorum spissitudinem ac dydysiam multum contribuit. Neque vero calidior aer, qui humores nimis rarefaciendi vim possidet, iis con-
ve.

venit: sed serenus, qui nec justo calidior, nec solito frigidior est.

Epicrisis.

OBSERVATIO VI.

Palpitatio cordis a variis causis suscitata.

Vir generosus, militiæ præfectus, triginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, post vehementiorem per aliquot milliaria equitationem, paulo liberalius vino generoso indulgit, veneremque simul exercuit immoderatam. Nox, quæ sequebatur, erat inquietata, & gravi cordis palpitatione interrupta: quæ per aliquot etiam dies graviter, & per intervalla persistebat. Conquestus insuper de viribus prorsus dejectis, & totius corporis debilitate, ex consilio Medici, aquam melissæ spirituosam, quam l'eau des Carmes vocant, paulo majori copia sumsit. At malum validius, præsertim noctu circa horam matutinam tertiam, summa cum molestia invadebat, ac per aliquot horas, cum copioso sudore, tantaque anxietate affligebat, ut lectum delerere, & discorrere cogeretur: ceterum alvus non rite respondebat, & hypochondria flatibus distendebantur. Elapso mensis spatio, cum meam quoque flagitaret opem, inquisivi in antea actum vitæ genus: atque sic percepi, ipsum ante decem annos, spūto cruento, cum hypochondriacis passionibus laborasse: nec non cruorem per venas hæmorrhoidales profudisse: atque elapso abhinc anno, suetam neglectui habuisse phlebotomiam. His exploratis, cum insuper plenum deprehenderem pulsū, dedi consilium, ut detracta protinus ex vena in pede tusa, sanguinis larga portione, loco cerevisiæ, aquam puram fontanam, cum quarta vini parte remixtam biberet: & cubitum iturus pulverem Marchionis, cum nitro, ac succino, nostra methodo præparato, ex aqua Melissæ sumeret. Quibus re-cte adhibitis, egregie habuit.

Ad generationem molesti huius mali, plures utique in hoc casu conspirant causæ: nimirum, 1) nimia sanguinis ob vasorum corporis dispositionem, & omissam venæsectionem generata abundantia, 2) vehementior corporis commotio, 3) immoderatio vini ingurgitatio, 4) veneris intemperantia, & 5) remediorum analepti-
corum abusus. Ex hisce vero momentis prudens medicus omnino veras medendi indicationes poterit invenire; quippe, quæ in eo consistunt, ut imminuta sanguinis mole, illius nimia expansio ac turgescencia sistatur. Huic autem scopo obtinendo, nihil sane venæsectione, ac aquæ frigida potu, nec utilius, nec convenientius est. Quanto pretio phlebotomiam suo jam tempore habuerit GALENUS in persanando hoc malo, testatur *Lib. V. de loc. affect. Cap. II.* Etenim *palpitatio cordis*, inquit, *pluribus integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis, subito sine alio manifesto accidente evenire visa est, atque omnes eos sanguinis detractio juvit: & hoc accidente plane liberati sunt, qui post sanguinis missionem, tenui victu, similibusque medicamentis usi sunt; quos vero huiusmodi accidens rursus infestavit, eadem cura sanatos vidi.* Quod ad potum aquæ frigida fontanæ simplicis attinet; ego certe eximiam, & plane singularem ad levandum hoc malum, sive a nimia sanguinis exundantia, sive ex nimio illius ac virium defectu obortum fuerit, ab ejusmodi potu, moderatius & crebrius sumto deprehendi; eo quod exarsuantem nimis sanguinem deprimat, vires dissipatas colligat, fibræque relaxatas roboret.

OBSERVATIO VII.

Dum hæc scribo, requirit meum Palpitatio in se-
per litteras iudicium, Illustris quidam Transsylvaniæ Liber Baro, anno ne a ve-
rum

rum sexaginta trium, temperamentum cholericum-melancholicum, continuisque curis ac laboribus implicitus. Hic ante aliquot menses, cererumque sanus, ad vicinos iter facturus campos, equo insedit ferociori ac insolentiori; & fortiori molestaque succussatione, corpus ad senectutem vergens, vehementer conquassavit. Descendens equo, protinus in tantam incidit cordis palpitationem; quæ non manus solum pectori admotas valide feriebat, sed vestimenta quoque violenter vibrabat; virumque illustrem per integram ac dimidiam horam adeo premebat, ut loqui haud potuerit. Vena quarto ab hinc die tundebarur: sed nihilominus molesta palpitatione, utut priori levior, per vices recurrebat, & adhuc vexat: junctis animi, qui antea benignior erat, atque hilarior, insigni morositate, continuis vigiliis, & somno, si forsitan accederet, multis terribilamentis, innumerisque phantasiæ lusus interrupto.

Epicrisis.

Discimus ex hoc casu, quantum detrimenti iis, qui spissis humoribus imbuti, aut polyposis rudimentis præditi sunt, inferat fortior corporis motus. Quemadmodum enim hic, si placidior fuerit, ad resolvendum humorum coagulum, multum confert: ita sane, si fortior ac immoderatio sit, non modo ad generandos polypos contribuit, verum etiam illos sepe numero a firmiori coactione avellit, & ægros vitæ submittit periculo. Idem occasionalem præbuit causam palpitationi cordis, qua vir illustris premitur: dum humores crassos, viscidosque, quos ille ob vitam laborum ac ærumnarum plenam, sibi contraxit, nimium commovit, vel rudimenta polyposa, quæ forsitan obsederunt cor, avulsi. Optassem sane, ut statim incisa fuisset vena; quoniam tali ratione augmenta morbi præpediri potuissent. Interim commendavi, ut eam adhuc, si sanguis abun-

Hoff. Syst. Tom. VI.

daverit, institui, ac singulis binis mensibus iterari curaret; non minus pediluvii tepidioribus uteretur; & quum in ea regione vino calidiori Hungarico nimis indulgere solent, hoc vitaret, & potius aquam vel solam, vel cum Cinnamonomo decoctam potaret: quibus non dubito, quin si nondum polypi firmas egerint radices, morbi sanationem, sub convenienti victus observatione, & motus corporis moderatiori exercitatione, simus impetraturi.

OBSERVATIO VIII.

Illustris scæmina, triginta annorum, teneræ sed vegetæ constitutionis, animi tamen sensibilibus, tertia vice puerpera, quarto post partum die ad lac reprimendum, quod ipsa infanti præbere noluit, usa est epithemate, mammis lacte admodum turgentibus appposito; & ex cicuta aquatica, detestabili obstericis errore pro herba petroselinibita confecto. Sensit mox inde ingentem cum dolore pungitivo, rubore & præcordiorum anxietate ardorem; postridie copiosæ in mammis apparebant vesicæ, satis latæ; quæ remoto epithemate acerrimam effuderunt materiam; sed inde pessime habuit puerpera: summa enim spirandi angustia, & ingenti cordis palpitatione ac tremore vexabatur. Chirurgus ad erysipelaceum tumorem & dolorem levandum adplicabat unguentum de cerussa; quo factum est, ut non priora modo symptomata, sed cordis etiam convulsivi motus ita invalescerent, ut accedente virium, & adpetentiæ, nec non somni totali defectu, corporisque marcore crescente, data jam a Confessionario benedictione, sæpius animam exspiratura videretur. Alvus præterea valde erat adstricta, sitis inexplebilis, ob aphthas, ac pustulas ardentes faucium ingravescens; quæ symptomata cum cordis palpitatione per tres inharrebant menses. Tandem vero sequuto molestissimo salivæ, per quatuordecim fere dies insistente fluxu, & cordis

Cordis palpitatione ex cicuta aquatica mammas, loco petroselinibita ex errore ad-

K

pal.

palpitatio, & reliqua symptomata sensim sensimque evanescebant. Sed ab eo tempore per tres jam annos conflictata fuit, pathematibus hypochondriaco hysterice cum Melancholia junctis. Arque in hoc affectu meum desiderans consilium, ex Lusatia inferiori huc accessit. Ego per æstatem ordinavi curam fontis Selterani, cum tertia lactis asinini parte mixti: qua absoluta, non sine fructu usa est balneo Lauchstadiensi. Neque vero a pathematibus hypochondriacis, autumno, hyemeque maxime adfligentibus plane libera, per aliquot annos magno cum emolumento adhibuit acidulas Selteranas cum lacte, & liquorem anodynum cum pulvere præcipitante, non neglecto decocti temperantis, ac elixirii visceralis usu.

Epierisis.

Memorabilis hoc in casu est perniciosa citius aquaticæ, extrinsecus applicatæ effectus, qui a tenuissimo sale acri inflammante, nerveas cordis, & diaphragmatis fibras convellente deduci debet: quippe quod tam firmiter eis inhæsit, ut perseverantem per tres menses cordis palpitationem produxerit. Quemadmodum vero omnium ejusmodi venenorum vis optime liquidis, & acrimoniam demulcentibus infringitur: ita & in hoc casu, a maturo lactis & emulsionum usu optimum sperandum fuisse præsidium certissime persuasus sum.

II. Notatu, imo admiratione dignum est, quod venenum illud vegetabile in excitandis aphthis & largo salivæ profluvio, quo mitigata & suppressa vis morbi est, similem fere indolem ac vim cum mercuriali veneno habuerit.

III. Noxia vero omni procul dubio fuit applicatio emplastri, liberio rem veneni distillationem inhibentis, quo magis ad interiora conversum est.

IV. Fœmina nunquam fuit antea

in passionem hypochondriacam vel melancholicam prona: quæ ob summe debilitatum nervosarum partium inque primis ventriculi & intestinorum systema per tam immanem vim morbi demum producta est. Quare etiam ea remedia præscripsimus, quæ blanda & demulcente virtute acrimoniam obtundunt, & nervosis partibus, temperatum motum iis conciliando amica sunt.

CAPUT II.

DE

ASTHMAE CONVULSIVO, ET SPASMODICO FLA- TULENTO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Vetus, sed verissima, & medicorum & vulgi est sententia: Respirationem & vitam pari ambulare passu. Vitam, omnesque, quibus illa conservatur, functiones, magno illo ac universali sanguinis ex corde ad omnes partes, & ex his ad cor circuitu absolvi, certissimum quidem est: nihilo tamen secius hunc, & consequenter ipsam vitam, absque particulari, ea, ac minori, quæ fit ex dextro cordis ventriculo per pulmones ad sinistram, humorum circulatione, salvum esse ac subsistere nequitiam posse, adeo verum deprehenditur, ut hac cessante, protinus vita, omniumque functionum exspiret exercitium. Quam vero hic sanguinis per pulmones circuitus, absque libera respiratione fieri omnino nequeat; facile judicare licet, quantum ad conservandam vitam momentum contribuat facilis, & secundum naturam se habens inspiratio; & contra quanto sit damno eadem morbosa, impedita, vel plane intercepta: cujus rei clarissimum documentum illi præbent

Respi-
rationis
necessi-
tas.

bent morbi, qui spirandi difficultatem habent comitem.

§. II.

ARh-
matis
defini-
tio.

Sunt equidem magnæ, & quam plurimæ ægritudines, quibus difficilis ac laboriosa, tanquam molestum symptoma, jungitur spiratio; maximeque tales, quæ in pulmonibus fixam obtinent sedem, veluti pleuritis, peripneumonia, tussis, phthisis, scirrhi, tubercula, & vomica pulmonum; attamen multæ dantur insuper, tam intra, quam extra thoracem causæ, quæ respirationi, & vitali humorum circulationi insensæ, summum minantur periculum, & morbum producunt, qui Græcis asthmatis nomine venit. Hoc vero secundum nostram sententiam nihil est, quam impedita, & laboriosa admodum respiratio, cum ineffabili anxietate, & præcordiorum angustia juncta, liberum sanguinis per pulmones circuitum turbans, a variis causis suborta, periculi suffocationis non expers.

§. III.

Diffe-
rentia
asthma-
tis con-
vulsivi
a pici-
toso.

Quemadmodum varix sunt causæ, ita varia quoque asthmatum occurrunt genera. Datur dispnoea quædam levior, quæ subjectis succorum plenis, corpulentis, atque pinguibus familiaris est, maxime si corpus valde commoverint; & nititur quoque difficiliore sanguinis per pulmones progressu, & nimia vasorum expansione, aeris ingressum sufficientem præpediente: sed hæc periculo vacat, & transitoria est. Deinceps occurrit asthma pituitosum, quod cum tussi humida, ac reiectione pituitæ viscidæ conjunctum, noctu dieque sub quocunque corporis situ infestat, & copiosiori muci viscidi, vesiculas pulmonales obfidentis, & aeris liberiores ingressum & egressum præpedientis, ad præcordia aggestioni debetur. De hoc autem Tomo sequenti medic. Syst. disseremus, & jam de eo potissimum agere constituimus, quod a spasmodica partium spirationi dicatarum strictura, a diversi generis causis, intra & extra thoracem consistentibus oborta gignitur, & vocatur spasmodico-flatulentum, atq; convulsivum.

§. IV.

Hoc vero convulsivum asthma differt omnino a suffocatione convulsiva hystericarum, quæ non nisi spasmodica constrictione, ac veluti strangulatione summarum faucium, laryngis, atque pharyngis nititur; & arctato laryngis canale, aeri sufficiens liberumque ad pulmones iter præscindit: cum in nostro adfectu transitus per arteriam asperam satis liber sit, & vitium in ipsis potius hæreat pulmonibus, adeo ut nonnunquam sola inspiratio difficilis, expiratio vero legitime succedat; testante casu in CONSULT. MED. Tom. I. Sect. II. casu 91. pag. 414. recensito. Discernere porro oportet asthma convulsivum, a catharro suffocativo, quippe qui cum vultus rubore, stertoreque stipatus, paralytici quid involvit, & intra paucos dies solvitur; cum illud, stertore vacuum, ad morbos pertineat longos.

Differē-
tia a
suffoca-
tione
hysteri-
carum.

A ca-
tharro
suffoca-
tivo.

§. V.

Asthmatis incepturi notæ optime ab ARETÆO Lib. III. c. XI. descriptæ, hæc sunt: gravitas pectoris, tarditas ad opus solitum, & ad aliud quodlibet gerendum, incursu, aut in acclivi itinere difficilis & ægra spiratio; raucescunt, ac tussunt, flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur, vigilant, noctuque parum & obscure incallescunt, nares acutas ad spirationem paratas habent. Si malum pejus ruat, male rubent, oculi prominent veluti in his, qui strangulantur, stertunt, dum vigilant, multo magis cum dormiunt: humida, obscura, sonoque carens vox est, multum & frigidum aerem cupiunt; sub diu ambulant, quælibet enim domus, ipsis ad trahendum spiritum parva & angusta est. Erecli spirant; tanquam omni aere attracto potiri cupientes; præ aeris autem cupiditate & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipsorum facies, præter malas, quæ rubent, pallida est; sudor circa frontem & jugula emanat; assidua & aspera tussis infestat, rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quedam spuma efflorescentia;

Signa
asthma-
tis con-
vulsivi

inflante spiritu collum intumescit, præcordia revulsa sunt; arteriarum pulsus parvi, crebri, atque depressi, crura exilia. Quod si hæc ulterius incrementa capiant, instar comitialis morbi, non nunquam hominem strangulant. At si vertantur in melius, tussis longior & rarior fit, plura excernuntur saniosa sputa & humidiora; multa per ventrem aquea exturbantur, urina copiosa excernitur, licet nondum quicquam in ea subsidet, vox sonantior, clariorque redditur, somni longiores, quantum satis fuerit, efficiuntur; præcordia remittunt; dolor interdum ad scapulas cum remissione transit, anhelitus rarus, levis, sed cum asperitate fit.

§. VI.

Ultæ morbi histeria. Quo magis invaluit ac inveteravit malum, eo acerbiora ac vehementiora hæc omnia fiunt. Alvus cæterum plerumque est adstrictior; & urinæ minguntur tenues ac aquosæ. Accedunt frequentissime pedum, dein manuum, faciei, ac dorsi tumores, brachiorum torpor: facies fit lurida, plumbeoque colore notata, jungitur febricula cum typo irregulari, vespertinis exacerbata temporibus; supervenit cachectica corporis defœdatio, cum tumore pedum œdematoso, hydrops pectoris, vel etiam ascites, ac anasarca: atque tandem associatur paralytica alterutris lateris, vel saltem brachii resolutio: aut loco hujus, quod notabile est, amaurosis, quæ est oculorum paralyxis, observata fuit a GOHLIO in Schediasmate, de asthmate convulsivo a polypo cordis. Et quoniam tantum non semper suffocatione finitur hoc asthma, dicitur quoque suffocativum.

§. VII.

Subiecta asthmatis convulsivi. Attenta vero experientia docet, eos potissimum homines, qui sunt temperamentum sanguinei, vasis exilioribus, tamen copiosis instructi, obesiores, plethorici, pectoris angustioris, post vehementiorem animi, vel corporis commotionem, quacunque de causa fiat, tempore præsertim vernali, & autumnali in affectum asthmaticum

esse proclives. Multo magis eo tentantur, si mensum ac hæmorrhoidum inordinato fluxu, vel plane defectu laborant, aut consuetas sanguinis missiones, per scarificationem, vel venarum incisionem intermiserunt: necnon si fuerint hypochondriaci, & ventriculus ac intestinorum canalis, ob turbatum vel perversum motum peristalticum, flatibus scateant, & spasmis affligantur. Eo certius hæc incommoda patiuntur, si excretiones seri acris per quascunque vias fuerint suppressæ, aut languide succedant.

§. VIII.

Si dispiciamus, eorum, qui hoc morbo perierunt, anatomicam Sectionem, deprehendimus plerumque fluctuationes aquarum in pectore, una cum polyposis in corde concrementis; quales casus allegant CAROLEUS PISO de morb. ex colluvie serosa pag. 214. SCULTEIUS in append. obs. 31. p. 252. ACT. MEDIC. BEROL. Dec. II. Vol. VII. pag. 67. In quibusdam sola seri in pectore extravasatio, absque cordis polypo reperitur: qualis est observatio, quam ACT. BEROL. dec. II. vol. VIII. pag. 21. referunt, ubi simul aorta fuit ossæ. Contra in aliis pulmones sanguine atro, stagnante, extravasato infarcti reperiuntur, veluti WILLISIUS pharm. rat. Sect. VII. Cap. III. exemplo ostendit: nonnunquam salvis pulmonibus, & bronchiis, polyposa dumtaxat in corde concrementa occurrerunt: testantibus observationibus, quas PEZOLDUS observ. 85. pag. 115. M. N. C. dec. III. anno II. obs. 185. & Dec. I. anno 4. obs. 11. memoriæ tradiderunt: ut aliorum, quibus infra passim mentio fiet, exemplorum historiam silentio prætermittam.

§. IX.

Quo vero eo clarius adpareat, quæ ratione asthmaticus noster morbus generari queat: operæ erit pretium, pauca de respirationis negotio hoc loco præmittere. Ad respirationem

Defun-
torum
Sectio.

Respi-
rationis
negotium
expli-
catum.

itaque naturalem opus primum est, ut ingens illud pulmonum viscus, quod ex innumeris vasibus sanguiferis, arteriosis & venosis, fistulis quoque & vesiculis membranaceis est contextum, a fluido atmosphærico, elastico, aereo æthereo, ampliata per alleviationem costarum thoracis cavitate, ingrediente sufficienter expandatur. Hac expansione fit, ut per ramos & arteriosos & venosos, qui antea valde erant complicati, jam expansos, sanguis libero, & minus impedito itinere per pulmones, & ad sinistram cordis ventriculum progredi queat; quoniam pressio vasorum sanguineorum, a vesiculis aere distentis facta, hunc progressum faciliat. Quum vero aer intra pulmones humidis vaporibus repletus, & elasticitate sua orbatus, iterum exire, & loco hujus recens, ac vi expansiva elastica animatus rursus ingredi debet; necesse est omnino, ut thorax concidat, factò ejus cavitatis spatio angustiori. Alternans ergo dilatatio, & constrictio thoracis, expansio & confidentia pulmonum, sufficiens ingressus & egressus aeris, & cordis æquabilis motus, liberam & naturalem efficiunt respirationem, ad vitam sanitatemque conservandam summe necessariam. Quando vero cunque causæ quædam obveniunt, quæ sufficientem aeris in pulmones ingressum & egressum remorantur, vel muscutorum thoracis, item abdominis, septique transversum motum dilatatorium ac constrictorium, atque ipsius cordis convenientem Systolen, atque diastolen pervertunt: protinus morbus ille, quem explanandum suscepimus, asthmaticus præsens est.

§. X.

Asthma
spasmodico
flatulento.

Quibus suppositis, facillimum jam erit, ætiologiam asthmatis spasmodici ob oculos ponere. Et quoniam variorum illius existunt causæ, primum considerabimus illam, quæ sanguinis vitio debetur. Atque hac ratione observamus, a sanguinis & humorum nimia mole, crassitie, & congestionem ad præcordia, grave generari asthma. Quando

Hoff. Syst. Tom. VI.

enim sanguinis & humorum massa majori copia, & impetu ad eos, id est dextrum ventriculum irrumpit, maiori quoque quantitate ad ramos vasorum pulmonalium congeritur, qua vis aeris inspirati elastica ob sanguinem nimium resistentem imminuitur: & ideo sanguis, qui non satis vegete propellitur per venam pulmonalem, in hujus ramulis stagnat; atque novus ille, quem cordis perpetuus pulsus adfert, vasorum ramos distendit, dilatatque: unde spirandi difficultas, summa anxietas, cordis tremor, ac palpitatio, cum pulsu inæquali, parvo, celeri & frequenti suos mutuuntur natales. Hoc asthma sanguineum vocari quoque meretur spasmodicum: quoniam stagnans cruor nimium distendit & vasa, & nervorum ramulos & vesiculas membranaceas comprimit. Jam vero perpetuè instar regulæ tenendum est, quod nimia tunicarum nervearum a copiosis stagnante in iis cruore expansio causam præbeat constrictioni spasmodicæ: & vicissim hæc ipsa ad stagnationem & congestionem humorum multum faciat. Huc pertinent exempla eorum, quorum pulmones post mortem, sanguine atro, stagnante, & extravasato infarcti fuerunt reperti, quale de sacerdote (quod hominum genus propter crebriorem sermocinationem humorum congestionem ad pulmones præ reliquis obnoxium est) allegat WILLISIIUS *pharm. rat. Sect. VII. cap. III.*

§. XI.

Hoc genus asthmatis admodum familiariter deprehenditur hypochondriacis; quoniam in iis humores vitales, qui crassiores plerumque sunt, ob inferiorum partium stricturas, majori ad præcordia compelluntur quantitate. Complicantur vero in his subjectis tantum non semper flatulentæ ventriculi, primarumque regionum distentiones; atque malum reddunt longe deterius. Namque dum diaphragma proxime incumbit ventriculo, ab hoc flatibus distento, protinus adficitur; ejusque liberior mo-

Asthma
spasmodico-
flatulento.

tus impeditur, atque hinc etiam pulmonum debita expansio coercetur. Præterea sæpius fit, ut spasmō constringatur septum illud nervosum; quo constricto, œsophagus quoque, qui illud perforat, adeo coarctatur, ut nullus erupturis vaporibus pateat exitus. Inde angustia præcordiorum horrendum in modum exacerbantur; & solutis quodammodo vinculis, ructus incredibili & copia, & sonitu exploduntur, malique levamen inferunt.

§. XII.

Asthma
convul-
sivum
stricte
sic di-
ctum.

Quod strictē convulsivi nomen meretur asthma, & satis frequens occurrit, fit absque præsentia crassæ materialis causæ, a spasmodica partium spirationi inservientium, maximeque membranarum cellulas pulmonales investientium constrictione. Dum enim tunica nervosa septi transversi, dum membranaceæ musculorum intercostalium partes, dum sensibiles, quæ pulmonum cellulas undique cingunt, membranæ spasmō constringuntur: arctatur thoracis spatium, coercetur pulmonum expansio, impeditur aeris sufficiens in cellulas pulmonales introitus, & cruoris per pulmones transitus, ac ex uno in alterum cordis ventriculum circuitus mirifice retardatur. Quum vero constrictæ pectoris regiones nervos suos mutuuntur a vertebralibus, atque dorsalibus, qui etiam ad brachia ramos mittunt; facile patet, cur totum pectus cum brachiis grave ac tensum sit, scapulæ, dorsum, ac sternum dolore corripiantur, atque brachia torpore, quin tandem quoque paralyti, ob impeditum a strictura liquidi nervi influxum, adficiantur.

§. XIII.

Causæ
asthma-
tis con-
vulsivi.

Hæ spasmodicæ constrictiones pro-
ritantur a materia acri, subtili, cau-
stica, quin sæpe virulenta, ad dictas
nervosas præcordiorum partes incum-
bente: quæ generatur, atque originem
suam reperit a sudorum, maxime in
scorbuticis, repulsione; nec non exan-
thematum, efflorescentiarum, & qua-
rumcunque feri ac lymphæ acrioris ex-

cretionum, vel ad artus exteriores de-
positionum non sufficienti evacuatio-
ne, vel improvida adstrictione. Sic
testatur multiplex experientia, ma-
lum nostrum exoriri ab erysipelate,
variolis, maximeque morbillis, pur-
pura, maculis & pustulis quibuscunque
scorbuticis, haud satis ad corporis su-
perficiem pulsas, aut crasso adstringen-
tium usu retroactis; a scabie, tinea,
vel achoribus capitis, crusta lactea,
per oleosa, pingua, aut linimenta sul-
phurata, præpostere exsiccatis: a pe-
dum fœtore represso: a transpiratione
totius corporis subito cohibita; qualis
casus reperitur in CONSULT. MED.
Sect. II. cas. 90. ab ulceribus chronicis,
vel fonticulis inopportune consolidatis;
qualis observatio de asthma convulsi-
vo ab ulcere scroti serpiginoso, aqua
mercuriali exsiccato orto invenitur Lib.
cit. Sect. III. casu LXIV. a podagra
vel arthritide partim ex defectu vi-
rium, partim male feriatas artibus
retrocedente; uti quidem de poda-
gra casus CONSULT. Sect. II. 93.
de arthritide Sect. II. 92. inserti te-
stantur.

§. XIV.

Huc fere pertinet asthma illud spas-
modicum siccum, quod a fumis me-
tallicis, saturninis, sulphureis, vene-
natis, arsenicalibus, carbonum fossi-
lium, ac exhalationibus aquæ fortis,
iis præsertim evenit, qui in metallis la-
borant, uti sunt metallicolæ, & quod-
dam fabrorum genus. Conf. disp. mea
de Metallurgia morbifera; & in ACT.
MEDIC. BEROLINENS. Dec. I. vol.
VI. pag. 31. casus recentetur de fabro
ex attractis cineribus metallicis inter
eas malleo tundendum in asthma con-
vulsivum delapso. Tetri namque &
virulenti istiusmodi vapores, per in-
spirationem attracti, incumbunt ner-
vosæ vesicularum pulmonalium mem-
branis, hasque constringendo, libero
ac intimiori aeris in eas accessui iter
præcludunt, ideoque grave hoc ma-
chinantur malum.

Asthma
convul-
sivum a
fumis
metalli-
cis.

§. XV.

§. XV.

Asthma
suffoca-
tivum a
læsione
diaph-
ragma-
tis.

Sola diaphragmatis strictura spasmodica, absque ullo pulmonum vitio sufficiens est, totum respirationis negotium perturbandi, & repentinam suffocationem inducendi. In recenti adhuc memoria mihi sunt bini notabiles, sed tristes simul casus, ubi subjecta antehac per omnia sana, ex gravi percussione scrobiculi cordis, & ejus regionis, cui adnexum reperimus septum transversum, subito perierunt suffocata; & post mortem dissecata, nullum ostenderunt in toto corpore vitium, quam levem in tendinea diaphragmatis parte sugillationem, ejusque stricturam. Neque minus observatione constat, vulnera in idem diaphragmatis centrum, punctim inflicta, momentaneam intulisse suffocationem, ut taceam spirandi summam difficultatem, quæ ex nervosi illius septi inflammatione percipitur. Neque obscura est ratio: constrictum enim diaphragma retinet convexum, qui sub inspiratione planus esse deberet, situm; quo thoracis cavitatem adeo coarctat, ut pulmones non satis expandi queant.

§. XVI.

Asthma
spasmo-
dico-ca-
checti-
cum.

Neque silentio prætereundum est asthma illud spasmodicum, quod in cachecticis a tumore œdematoso pedum, quacunque de causa intra corpus repulso, cum gravi pectoris oppressione, & anxietate originem trahit. Ratio fere est eadem cum asthmate sanguineo. Namque serum illud spissum ac vapidum, quod in pedibus stagnavit, dum inducta ipsis strictura sursum repellitur, absorbetur a venis sanguiferis, & ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo cum reliqua humorum massa, in arteriam pulmonalem, ejusque ramulos pulsum, hos tanta replet copia, quæ, comprimendo simul vesicas pulmonales, resistit irruenti aeri, ejusque ingressum ad propellendum per venas cruorem sufficientem remoratur. Ergo stagnat ille sero viscido repletus sanguis in arteriosis ramulis, hos

graviter distendit, & sic summam anxietatem, spirandi difficultatem, ac interdum repentinam suffocationem inducit: quæ fere certissima est, si pedum œdemata repelluntur in his, quorum corda polypis obsessa sunt. Et observavi in ejusmodi subjectis, quod, si febre intermittente correpta fuerunt, sub frigoris accessione pedum tumores subito evanuerint, ingentem spirationis angustiam, quin tertio semper, paroxysmo repentinam sub ipso frigore post se traxerint suffocationem; qualem casum CONSULT. MED. Tom. I. Sect. 2. casu 62. inserui.

§. XVII.

Datur asthma, quod magis suffocativum dici meretur, & a polypis cordis ventriculos obsidentibus suboritur. Hoc non raro in repentinam definit suffocationem, & post mortem nihil in corpore ostendit præternaturale, quam polypos; sicuti testantur observationes a RIVERO Cent. I. obs. 82. TULPIO Lib. I. cap. 27. PEZOLD. obs. 58. pag. 115. A. N. C. dec. 3. ann. 2. obs. 185. allegata &c. Dum enim polyposa concrementa, maxime si sinistram cordis obsederint thalamum, præscindunt sanguini e pulmonibus redituro iter, accumulatur ille in pulmonum vasis, distendit ea, impedit accessum aeris; atque non remoto polyposo repagulo, in lethiferam prorsus statim & suffocationem terminatur.

Asthma
suffoca-
tivum a
polypo
cordis.

§. XVIII.

Hydrops denique pectoris, quam plerumque sit perniciosus asthmatis convulsivi effectus, attamen & ab hoc, & ab aliis causis, v. g. pulmonum inflammatione, vel violentia extrinsecus illata &c. ortus, gravi asthmatis suffocativo suppeditat causam. Ubi præsto est, hæc fere sunt notæ. Tumor œdematosus non pedes solum, verum etiam manus occupat; harum enim tumorem, pro pathognomonico hujus affectus signo, solertissimus jam agnoscit BAGLIVUS, dum Prax. Med. Lib. I. dicit: quod illis, qui pectoris

Asthma
suffoca-
tivum a
hydro-
pe pec-
toris.

hydropes laborant, manus intumescant, immo totum quandoque brachium ad cubitum usque. Observatur quoque in his aquarum in pectore fluctuatio, præprimis si corpus ad latera inclinent, tremor cordis, torpor, ac paralysis brachiorum, tussis sicca, interdum serum pellucidum secum duceps, ac febris anomala. Quando cordis polypus complicatur, quod plerumque fit, adsunt cordis palpitatio- nes, & arteriarum intermittens pul- sus.

§. XIX.

Hydro-
pis pe-
ctoris
genera-
tio.

Est vero pectoris hydrops, fluctua- tio & extravasatio lymphæ atque seri in cavitate pectoris: & sequentem in modum generatur. Extimam pulmo- num tunicam copiosissimis vasis lym- phaticis refertam esse, eleganter de- scribit ac delineat Clarissimus NU- CKIUS in *adnogr. curios.* pag. 141. Hæc vasa non minus, quam reli- qua lymphatica, pectus multis in lo- cis obsidentia revehunt laticem suum ad ductum thoracicum, ut ex hoc per venam subclaviam atque cavam, ad dextrum cordis feratur ventricu- lum. Quando vero huic lymphæ iti- neri obex ponitur, ut ad ductum illum pertingere nequeat, vasa lymphatica nimium infarciuntur, tandemque ul- tra sphaeram elasticitatis distenta, rumpuntur, laticemque in cavum ef- fundunt pectoris. Quum igitur spas- modicæ partium spirationi dicatarum, maximeque pulmonum stricturæ, que asthma convulsivum producant, co- hibeant ac remorentur lymphæ ad ductum thoracicum iter: facile pa- tet, qua ratione tandem hydropem pectoris pariant. Hæc vicissim aqua- rum in pectore collectio, dum totam thoracis replet cavitatem, & septum quoque adgravet transversum: nul- lum pulmonibus sese expandendi spa- tium relinquit, ideoque & sanguinis, & aeris in illos ingressum, ac libe- rum circuitum remorando, asthma inducit suffocativum: quia nimirum suffocando tandem jugulat miseros.

Interim extravasata hæc aqua, in- natantes ipsi pulmones non modo col- liquat: verum etiam mora temporis acrior reddita, eos arrodit, ac pu- tredine fere consumit, adnotante HARDERO *Lib. 1. obs. 51. pag. 217.* Quod attinet pericardii hydropem; ille non solum eodem modo ex vasis lymphaticis, cordis superficiem am- bientibus contingere potest: verum et- iam a sero, per auriculas stagnante cruore infarctas, secedente adaugetur.

§. XX.

Neque vero negligenda est ea hy- dropis in pectore species, quæ hydati- dibus veluti sacculo inclusa continetur, maximeque intra ipsam pulmonum substantiam reperiunda est. Multæ occurrunt observationes de hydatidibus ejusmodi, non modo in pulmonibus, verum etiam pleura, septo transverso, & cordis externa superficie repertis; quales vide apud OTTONEM HE- URNIUM *Obs. 18.* BARTHOLI- NUM *Cent. 11. obs. 61.* ACTA HAF- FN. *vol. 3. obs. 76.* M. N. C. *Cent. 3. Obs. 115.* In ipsis quidem pulmonibus hæc hydatides a vasis lymphaticis, in eorum substantia disruptis, ac laticem suum in cellulas ac vesiculas effunden- tibus; unde hæc in tantam elevantur molem, generari videntur, & vero est simillimum, quod ex rupta ejusmodi vesica, serum in pulmonum substan- tiam extravasetur, & repentinam indu- cat suffocationem: unde etiam deriva- mus materiam illius limpidæ, quæ cum tussi nonnunquam fit, rejectionem.

§. XXI.

Si quid ex causis occasionalibus est, quod asthma convulsivum inducere potest, certe est externum frigus, hostis ille nervoso generi inimicissi- mus. Unde hyemali tempore, flan- tibusque ventis aquilonaribus ingra- vescit malum; & a frigido quoque potu exacerbatur. Inprimis observa- vi, illos, qui pectus non bene tegunt, illudque frigori, maxime nocturno exponunt, sæpius hoc malum incur- rere.

De hy-
datidi-
bus.

Causa
remota
est frigus.

Prognosis.

§. XXII.

Ex his adparebit, quam variis modis generetur, ac foveatur asthma convulsivum, ac suffocativum: jam pauca de prognosi trademus. Ubi malum recens est, & sola præcordiorum constrictione spasmodica nititur, spes est salutis; maxime si motus arthritici, podagrici, ulcera, & exanthemata ad sua loca revocentur. Quando supervenit excretionum sanguinearum per uterum, aut hæmorrhoides fluor, iis, qui ex earum suppressione asthmate sunt correpti, & passione laborant hypochondriaca, levamen adfert; atque si res adhuc integra fuerit, perfectam reconvalescentiam. Quod si vero inveteravit affectus, aut perversa tractatur medela; transit in pectoris hydrope, viscerum imi ventris obstructiones ac infarctus, pedum œdemata, cachexiam, ac hydrope universalem. Namque constat, quod per diaphragmatis centrum tendineum feratur vena cava, quæ ex imo ventre cruorem ad cor vehit; nec ignotum est, quod liber septi transversus motus circulum sanguinis per hepar natura languidior adjuvet, atque faciliat. Quando igitur cunque liber sanguinis per venam cavam ascensus impeditur; tardior ejus fit in hepate circulatio; unde humores primum omnium in distitis regionibus, veluti sunt pedes, stagnant, serosaque portionem, œdematis causam, dimittunt; deinceps quoque per viscera imi ventris difficiliter progrediuntur, inque iis subsistentes, infarctus, scirrhus, cachexiam ac hydrope causantur; quem ligata prope septum transversum vena cava, protinus suboriri, præter LOWERUM, experientia commonstrat. Generatim sciendum est, omne asthma convulsivum, vel præceps exitium, atque repentnam suffocationem inferre, maxime, ubi subest cordis polypus; vel diutius inhæret, atque hydrope perimit ægrotantes; quo in casu lethiferum est, si patiantur febrem lentam, pulsum inæqualem, ac intermittentem,

tem, paralyfin brachiorum, continuam cordis palpitationem, imminutam mictionem, syncopem: tum enim in propinquo mors est. Quidam denique superveniente pulmonum inflammatione extinguuntur, quo gravius malum eo languidior fit pulsus. Asthma in senibus comitatur plerumque usque ad mortem, & quod ex dislocatione vertebrarum fit, non sanatur, nisi hæc reducantur. Quo majori impetu & vehementia accessio & diutius durat & crebrius recurrit, eo plus periculi subest, & suffocatione jugulat.

C U R A T I O.

§. I.

Gravioris nostri mali curatio, his Indicationibus absolvitur, tiones curato-
ut 1) spasmodicas pectoris, atque rix.
partium spirationi ministrantium stric-
turas consopiamus, 2) humores ad
externum corporis habitum, infernas-
que partes derivemus, & eorum cir-
cuitum æquabilem reddamus, 3) caus-
arum, quæ malum fovent, remotio-
ni, pro earum diversitate studeamus.
Et sicuti binis prioribus scopis in ipso
paroxysmo potissimum satisfacere; ita
tertium extra hos explere licet.

§. II.

Ipso in paroxysmo, quoniam ple-
rumque alvus strictior est, & humores
una cum flatibus ad superiora regurgi-
tarunt, non facile quidpiam præsen-
tius auxilium fert, quam clysteres e-
mollientes, simul carminativi; quos
ex floribus sambuci, meliloti, verba-
sci, pœoniæ, liliorum alborum, cha-
mæmeli vulgaris, seminibus quatuor
carminativis, oleo chamomillæ cocto,
& una alteraque salis communis vel
gemmæ drachma, stimuli loco addita,
parare convenit; &, exigente neces-
sitate, bis vel ter iterare. Deinceps,
incredibilem virtutem exerunt pe-
dum, qui tantum non semper frigidi
sunt, frictiones, eorumque in aquam
repidam dimissiones. Ubi gravis præ-
cor-

Quæ
confe-
rant in
paro-
xysmo.

cordiorum vexat spasmus; iis foci calidiores, vel etiam vesicæ, lacte calido repletæ; ad mitigandum spasmum admoventi possunt; nec levem in his sedandis opem nonnunquam ferunt linimenta nervina, quæ ex aquæ Anhaltinæ uncis binis, spiritus falis ammoniaci, lumbricorum terrestrium, essentia croci, castorei ana drachmis duabus, olei nucistæ vel macis drachma una parare, atque collo, scapulis, musculis thoracis, spinæque dorsali adplicare soleo. Ex internis laudem merentur antispasmodica, cum blandis diaphoreticis juncta; quæ discutendo peccantem materiam, & relaxando spasmodicas constrictiones, operæ faciunt pretium. Talia sunt mixturæ ex aquis analepticis florum tilia, pæonia, primula veris, liliorum convallium, acaciarum, ulmaria, pulvere Marchionis, cinnabari nativa, spiritu nitri dulci, vel liquore anodyno minerali, mixt. simpl. & Syrupo papaveris rhæados; quæ crebro repetita dosi offerendæ, aut cum liquore anodyno, qui nuptus sit spiritui bezoardico Bussii, vel cornu cervi succinato, alternandæ. Præterea, quantum fieri potest, corpus in moderato calore conservare oportet: neque enim plura ipsis in paroxysmis moliri licet.

S. III.

Cura
asthma-
is san-
guinei
& hy-
pochō-
driaci.
Extra paroxysmum, ante omnia eo est respiciendum, ut stagnationes humorum in pectore discutiamus, eorumque circulum restituamus æquabilem: simul vero causas materiales ac mediatas removeamus. Quod si igitur sanguinis nimia versus pectus congestio hoc malum induxerit; consopita ejus per pulveres ac mixturas temperantes ebullitione, imminutioni nimia molis studendum est. Quo quidem fine venæsectiones in pede, præsertim vinosa diætæ addictis, statis temporibus institutæ, eximiam spondent utilitatem; quibus in consuetis interponendæ sunt scarificationes; & iis, qui suppressum hæmorrhoidum fluorem patiuntur, conferunt hirudines venis sedalibus ad-

plicandæ. Non minus blanda laxantia, ad eliminandas primarum viarum sordes; & ad promovendum sanguinis per abdomen, & venam portæ circulum, motus corporis, victus tenuis, potusque levior, sed largius commendari debent. Et si hypochondriaca, & flatulenta præsto sunt symptomata; eo feliciori cum successu adhibentur lenia laxantia ac clysteres, conjuncto Elixirii visceralis usu, & recta victus ratione. In subjectis, maxime ex suppressione vel mensium vel hæmorrhoidum laborantibus, nihil quoque est fructuosius thermis, interne pariter ac externe usurpandis; aut acidulis Selteranis; quæ tepesactæ cum lacte misceri debent. Hæc etiam via est curandi asthma, quod a polypo cordis proficiscitur.

S. IV.

Quando malum a materia arthritica, podagrica, scabiosa, purpurea, vel ulcerosa intra corpus retrocedente, ac repulsa ortum traxit; translato nempe humore acri, peccante, causifico, ad nervosas pectoris partes, non tutius consilium est, ac blandis diaphoreticis, liberam perspirationem promoventibus, humorem istum ad corporis superficiem, vel ad partes, ex quibus repulsus fuit, relegare. Cui scopo cum præsentissimo commodo satisfaciunt liquor noster anodynus, cum spiritu bezoardico Bussii mixtus, aut pulvis bezoardicus, ex antimonio diaphoretico, nitro, pulvere Marchionis, succino præparato, & momento camphoræ compositus; mane potissimum sumendus, desuper bibendo aliquot vascula infusi theiformis, quod ex herba scordii, veronica, floribus sambuci, tilia, semine fœniculi, & aniso stellato concinnatur, inde lenem promovendo sudorem. Ubi scabies, vel ulcera retroacta, vel præmature consolidata sunt, insignem laudem merentur remedia ex sulphure parata, quippe quæ has sordes ad cutim revocandi magnam vim possident. Quemadmodum enim medicamenta

Asth-
ma ab
acri-
um
sord-
ium
repul-
sione
subori-
curatio.

ex sulphure minerali extrinsecus in ejusmodi affectibus valde aliena & noxia sunt; ita contra interne datonum partium roborando, difflationem & perspirationem heterogeneæ materiæ adjuvant. Neque vero negligenda sunt leniora laxantia, nec blanda diuretica, sicuti tinctura tartari &c. est; siquidem his & crassæ e primis viis, & reliquæ per vias urinarias excernuntur impuritates. Speciatim pediluvia revocandis ad pedes arthriticis, atque podagricis motibus adprime inserviunt.

§. V.

Curatio
asthma-
tis ca-
checti-
ci.

Ubi molestissimus hic morbus a tumore pedum œdematoso, per graviores animi affectum, vel terrorem subitum, vel nimiam refrigerationem, vel etiam febrilem accessionem retro pulso nascitur: tunc non leve negotium est, decubitus feri viscidum in pectore discutere, & ad extimas partes revocare. Vidi in tali casu cum fructu abhibuit pulverem diaphoreticum, ex cerussæ antimonii, cornu cerviusti ana drachma una, cinnabaris medicinalis scrupulis binis, sulphuris antimonii correcti granis quatuor paratum; quem pondere duorum scrupulorum, desuper bibendo infusum theiforme propinare solitus sum. Fovendi præterea ac sedulo fricandi sunt pedes, ut spasmus eorum relaxetur, & frigus expellatur; nec non injiciendi sunt clysteres, aut laxantia, eaque levissima.

§. VI.

Curatio
asthma-
tis sic-
ci.

In asthmate sicco, quod a causis externis bronchia & pulmonales vesiculas exsiccantibus, ut sunt vapores saturnini, aer exhalationibus calcis vivæ refertus, vel vapor carbonum fossilium, nascitur; humectantia & acrimoniam demulcentia & fibras laxantia, ut sunt lac, cremor ejus, oleum amygdalarum dulcium, emulsiones, sperma ceti, pinguedines animantium interno & externo usu omne absolvunt punctum.

§. VII.

Curatio
hydro-

Quod si pectoris hydrops jam præsto

fuerit, anceps est curatio. Unicum, <sup>pis pe-
toris.</sup> quod restare videtur remedium, paracenthesis est thoracis, quam multi collaudant auctores, uti CAROLUS PISO, SCULTETUS *obs.* 31. *pag.* 252. & SYLVIVS *oper. medic. cap.* 50. *pag.* 316. Neque est, quod fugiamus hoc remedii genus; quippe quod provida manu adplicatum periculi plane expers est: verum alia incidit quæstio, an semper certum inferat auxilium? Perite HIPPOCRATES *Lib. 2. de morb.* monet, quod instituenda sit hæc operatio, antequam morbus invaluerit, aut labem visceris cujusdam secum traxerit. Et profecto hoc in casu, si viscerum læsio, aut exulceratio præsto fuerit, non temere ad hanc accedendum suadeo curam: iis vero integris, non contemnendam pollicetur opem. Præterea conjungere oportet leniora diuretica, atque laxantia, maximeque ea, quæ per epicrasin agere dicuntur; nimirum si morbus in principio, & ab exacerbatione febrili vacuus adhuc fuerit.

§. VIII.

Ultimo loco, non incongruum visum est, quæ CELSUS in spirandi difficultate *Lib. IV. Capit. IV.* in usum commendavit, remedia subnectere; *Auxilium est, inquit, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum, & si non febris, venter solvendus est. Liguanda alvus, interdum etiam duccenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput etiam in lecto sublime habendum est; thorax fomentis cataplasmatisque calidis aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est. Præter hæc sorbitio- nibus & lenibus cibis utendum est, interdum vino tenui, nonnunquam vomitu. Prosumt etiam quæcunque urinam movent, sed nihil magis quam ambulatio lenta, pene asque ad lassitudinem, refrigeratio multa præcipue in-
feriorum partium, vel in sole vel ad ignem*

ignem & per se ipsum & per alias
usque ad sudorem.

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Cautela
circa e-
metica
& pur-
gantia.

Purgantia acriora, uti sunt ex ja-
lappa, gummi guttæ, colocyn-
thide, elaterio, esula &c. confecta;
nec non emetica, maxime quæ ex
stibio parantur, cane pejus & angue
in hoc affectu sunt fugienda; quippe
quæ genus nervosum magis ad spasmos
disponunt. Verum enim vero in asth-
mate tali cachectico, ubi pectus hu-
moribus serosis, viscidis plenum est,
cum insigni usu tartarum emeticum,
refractori dosi, cum infuso mannato
propinare soleo; quo debilitatis pul-
monibus aliquale robur instauretur, ut
stagnantibus succis resistere possint. In
tali quoque casu eximie utilitatis est
Sulphur antimonii, probe correctum,
nec non a veteribus mire commendata
Squilla, provide data, quæ incidente
non minus, ac resolvente virtute, de-
sideratum edit effectum.

§. II.

Circa
tumores
pedum.

Vulgaris, sed insignis error est, tu-
mores pedum oedematofos, qui fre-
quentissime junguntur affectui nostro,
purgantibus drastice profligare velle;
neque aliud quidquam inde expectan-
dum, quam ut ægri per compendium
ad mortem deducantur: aliena quo-
que valde sunt emplastra repellentia &
ulcera ac fluxiones pedum siccantia &
consolidantia. Nec semper tuto sunt
adhibenda balnea Laconica cum spiri-
tu vini; quoniam exsiccant nimium
corpus, tumoresque repellunt. Profi-
ciunt magis siccæ fomentationes, sac-
culi discutientes, conjunctis interne
diaphoreticis cum antispasmodicis mi-
xtis, nec non usurpatis diureticis, at-
que clysteribus paullo acrioribus.

§. III.

Circa
vena se-
ctione.

Sanguinis, quæ per venæsectionem
fiunt, missiones, nunquam in ipso
paroxysmo debent institui, quoniam

malum inde fit deterius ac contuma-
cius. Neque extra paroxysmum quid-
piam proficiet in ullo asthmatis gene-
re, quam in eo, quod vel a nimia san-
guinis mole, aut crassitie, conjuncto
cordis polypo, vel ab excretionum san-
guinearum suppressione fovetur: tum
fine præservatorio circa æquinoctia
eam decet instituere. Monendum ve-
ro hoc loco est, majori semper cum
fructu clysterem, ad flatum dissolven-
dos & alvum aperiendam sanguinis
missioni præmitti.

§. IV.

Thermæ si in morbi principio in-
usum trahantur, vel etiam acidulæ,
quæ tepesactæ esse debent; huic malo
& ejus generationi, præsertim si ex ca-
cochymia scorbutica, viscerum infar-
ctu, vel suppressione criticarum san-
guinis missionum pullulaverit, mirifi-
ce opitulantur: contra vero si jam in-
veteraverit malum, cordis polypi præ-
sto fuerint, vel hydrops pectoris fixam
occupaverit sedem, harum potus
mortem accelerat; quod variis com-
probatum habeo exemplis. Namque
in his subjectis reperitur partium soli-
darum mirifica laxitas, ac viscerum
obstructio; qua de causa minerales istæ
aquæ haud transeunt rite emunctoria,
sed hinc inde stagnantes, non modo
extravasatum in pectore serum augent,
verum etiam novos, variis in locis ex-
citant tumores.

Circa
ther-
mas &
acidu-
las.

§. V.

Major fere spes salutis collocari po-
test in externo thermarum usu, præ-
sertim earum, quæ non tam adstrin-
gentis, calcareæ & martialis sunt pro-
sapiæ, quam potius, quæ valde subti-
lem & levissimam aquam foveant, &
sale quodam alcalino imbutæ sunt: quo
nomine egregiam vidi efficaciam a
Teplicensibus, & Piperanis; siquidem
virtute sua laxante ac emolliente fibras
densas, rigidas & constrictas mirifice
demulcent, atque solantur, & simul
liberiores reddunt perspirationem.
Ubi vero vel polypi vel aquæ extrava-
satæ suspicio est, prorsus exolare hæc
de.

Balneo-
rum mi-
neralium
usus.

debent. Plus etiam conferunt balnea præservandi quam curandi scopo.

§. VI.

Circa
diureti-
ca.

In statu cachectico, cui jungitur asthma, magnam operam ferre deprehenduntur diuretica; adeo, ut JOHANNES RHODIUS Lib. 3. obs. 27. testetur, asthma, evacuatis intra nyctimeron 37. urinæ libris fuisse sanatum. De hoc medicinæ genere BAGLIVUS obs. pag. 70. perite hæc scribit: *Pluries adnotavimus, in pectoris morbis semper ducendam esse materiam ad urinæ vias, natura id demonstrante: quippe magnum consensus esse inter tibias, pudenda & pectus constat. Non vero tuta sunt diuretica, ex salibus lixiviosis & acidis parata in pectoris morbis, nam tussim movent, & morbum exasperant. Contra pulvis millepedum, therebinthinata, essentia succini minus spirituosissima, sed probe alcalisata, item balsamum sulphuris antimonii, nostra methode præparatum, decocta radicum aperientium, Syrupus de althæa Fernellii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranis insensibiles sunt.*

§. VII.

Circa
externa.

In asthmate spasmodico cum cardialgia juncto, & quod a spastica septi transversæ strictura prodit, linimenta, quæ ex axunginis animalium recentibus parata sunt, demulcentia & anodyna, pinguedinem quoque caponis per solis calorem subtilisatam, neque minus Emplastrum Barbetianum, cum sapone & camphora nobilitatum, plus sæpe effecisse, quam spirituosissima & calidiora observavi.

§. VIII.

Aeris
usus.

In curatione non minus ac præservatione asthmatis nostri, aliorum remedium vim egregie secundat aer; qui quo lucidior, purior, atque serenior est, eo majorem asthmaticis fert opem. Et quem fugit, quod sola tempestatis mutatio, morbum hunc insigniter adaugeat? Veteres insignem aeris habuerunt respectum; quos inter allegasse

juvat COELIUM AURELIANUM, qui Lib. 2. cap. 3. ita scribit: *Obtinente strictura, convenit agrotos jacere loco lucido mediocriter, atque calido, adhibita abstinentia, usque ad tertium diem, cum requie corporis, atque animi, appositis lanis limpidis, atque mollibus, oleo dulci atque calido præinctis, colla & thoracem circumdantibus &c.*

§. IX.

Neque minus ad inducendum partibus in pectore nervosis robor naturale, præservandi fine, mirifice præter potum aquæ frigida, sed purioris & levioris, confert aeris ruralis usus: quem laudando sane stratagemate, BAGLIVUS oper. pag. 207. his verbis commendat: *In diuturno asthmate, siue humoralis, siue convulsivo, aerem rusticianum egrotantibus impero, & potissimum, ut campos habitent, quas arant bubulci. Debet itaque asthmaticus sequi bubulcum, quando terram arat, & incedere per sulcum, siue viam ab aratro recenter in terram factam, & aperta ore inspirare aerem, siue halitus nitroso satinos ac sulphureos, a recenter ruptis terræ glebis procedentes. Tonus pulmonum longo morbo relaxatus, nitrosa salina centralis terræ caloris substantia roboratur, confirmatur, & restituitur, eoque restituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbusque profligatur.*

Aeris
ruralis
usus.

§. X.

Multum quoque ad levandum vel sonandum id mali refert, quo potus genere ager utatur. Cerevisiam fere, & quam maxime triticeam improbamus. Vinum meracum spiritu foetum est, ebullitionem sanguinis creans, congestionem humorum & gravitatem in pectore ac spirandi angustiam augebit, præsertim in sanguine abundantibus. Vinum naturaliter aquosum, ut Mosellanum vel Neckarinum recens, fibras ventriculi minus roborando, concoctioni minus aptum, flatum producit præsertim in hypochondriacis. Opti-

Circa
potum.

num deprehendi vinum Rhenanum antiquum, cum partibus tribus vel quatuor, aquæ purioris fontanæ vel Selterani fontis permixtum. Cæterum infusa theiformia ex hysopo, veronica, ranunculo hortensi, sive Tragon, hedera terrestri, radic. glycirrh. fl. bellidis parata, non satis laudare possumus, a quacunque etiam hoc malum subortum fuerit causa.

S. XI.

Circa dulcia. Saccharata, nimis dulcia, mellita in omni asthmate, maxime omnium vero in seroso & hypochondriaco cane pejus & angue vitare oportet: nam tonum ventriculi lædendo, digestionem destruunt, & flatuum generationi multum velificantur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Asthma convulsivum a materia podagrica in corpore remanente.

VIR triginta novem annorum, ante binos annos gravissima pectoris constrictione, ac coarctatione, cum dolore punctorio & lancinatorio, thoracem, scapulas, & superiorem medullæ spinalis partem occupante, corripiebatur, & de cordis vehementi compressione, summaque spirandi difficultate, ac si per angustum dumtaxat foramen spiritum ducere deberet, conquerebatur, adeo ut nec stare, nec sedere, nec laterum ulli incumbere potuerit. Duravit malum per sedecim horas, & tum quievit: sed vertente anno, circa idem, quod erat vernale, tempus recrudit hæc truculenta passio cum iisdem symptomatibus. Hac autem vice dolor podagricus, cum tumore calcanei, pedes infestaverat; qui, adplicata in pulvere camphora, evanuerat, & brevi tempore post se traxerat asthmaticum paroxysmum. Redibat ille aliquoties, & longe majori, quam antea ferocitate affligebat, manus pedesque calore & frigore alternantibus tremebant, & nulla pars corporis erat, quin

in malorum consensum raperetur. Exercebant insuper primam regionem perpetuæ anxietates, ac flatulentia; &, quod notari meretur, ipse vir ægotans nunquam antea sanguinis evacuationes passus erat. Attamen in hoc morbo venam tundendam præbuit, eo effectū, ut cordis constrictione, cum pectoris & scapularum pungitivo dolore remitteret. Præterea externe spiritus vini camphoratus, interne vero pulvis bezoardicus nitrosus, præ aliis levamen ferebant. Consultus ego in paroxysmo commendavi pulveres diaphoreticos, cum nitro, cinnabari, tantillo camphoræ, & extracti croci permixtos: extra hos crebra pediluvia, & veficatoria cruribus scapulisque adplicanda collaudavi, præservandi scopo utique thermarum Tœplicensium usum suasi; & vere pariter ac autumno, præmissa venæsectione, sal meum aperitivum, pilulas balsamicas, decoctumque temperatum, per unam alteramve hebdomadem usurpanda proposui, cum successu felicissimo.

Epicrisis.

Ægotus noster præter nimiam, qua abundavit, sanguinis molem, & hypochondriaca passione, & scorbutica humorum diathesi laboravit: priorem testantur flatulentæ primarum viarum distensiones, posteriorem podagrici pedum dolores significant. Asthma igitur, quo pressus fuit, a materia podagrica, ob naturam languidiorem haud satis vegete ad articulos pedum depulsa; sed retenta in corpore, ac nervosis præcordiorum partibus insidente, suam traxit originem: ab imi ventris vero flatulentia, majora cepit incrementa. Quare eo direxi curationem, ut in paroxysmo motus spasmodicos mitigarem, & aucta transpiratione, hostilem materiam ad corporis revocarem habitum. Deinceps podagram per pediluvia ad pedes invitare volui, & a murcam aerem per veficatoria expellere.

lere intendi; quæ in illis potissimum casibus, ubi scabiola, vel ulcerola materia malum fovet, præstantis sunt usus. Quoniam autem æger scorbutico hypochondriacus fuit: ad mundificandam humorum massam, & corpus ab omnibus liberandum sordibus, singulo vere ac autumnus, curam hisce scopis adprime convenientem ordinavi. Nec alienum in hoc casu fuisset thermis, vel acidulis, iisque tepidissimis uti; quoniam viscera a læsione adhuc immunia videbantur.

2. Discimus præterea ex hac observatione, quod camphora vim motus podagricos repellendi possideat. Multoties enim observavi, eam, sicuti interne data in discutiendis inflammationibus, ac expellenda materia acri, præclara pollet virtute; ita extrinsecus vel in pulvere, vel cum spiritu vini adplicatam, tumoribus inflammatoriis, ac erysipelaceis, præsertim in initio, & si personæ sensibilibus ac calidioris fuerint indolis, plerumque effectum repellentem exserere. Contra vero majori cum fructu in doloribus rheumaticis, & subjectis pituitosis hoc remedii genus adplicare licet.

OBSERVATIO II.

Asthma convulsivum a calculo vesicæ felleæ suboritur.
Triginta annos egressa mulier, temperamentum sanguineo-cholerici, virgo adhuc, illibata gravata fuit sanitate. Postquam vero viro nupta, parere cepit, variis generis febribus tam acutis, quam intermittentibus, nec non spasmodicis affectibus obnoxia fuit. Ad hæc ictero contaminabatur, qui cum summa virium dejectione, torpore ac gravitate totius corporis, horrore atque phlogosi, contabescencia, alvo mox fluida, mox adstricta, ac molestissimo pruritu, per octo integros inhabitavit menses, omniumque remediorum vim elusit; donec tandem operatione thermarum Carolinarum prorsus cessavit, & ægra optime habuerit. Brevis post vero asthma convulsivum incidit, quod cum atrocissimo constrin-

gente, ac reprimente circa regionem thoracis & diaphragmatis dolore, præcordiorum anxietate, & summa spirandi difficultate, ac suffocationis metu, exacerbata, oscitatione continua, siti inexplebili, vomitu, assiduis vigiliis, virium collapsu, frigore ac tremore corporis stipatum, per paroxysmos rediit; quibus finitis, teterrimam semper cum sæcibus excrevit materiam. Quo in rerum statu, icterus quoque ter adparuit.

Epicrisis.

Asthma convulsivum, de quo in præsentia agitur casu, per consensum a calculo vesicæ felleæ ortum est: quale exemplum a WILLISIO de morbis convulsivis allegatur. Subesse calculum vesicæ felleæ, significat frequentior icteri recursus; quem BAGLIVUS pro signo pathognomonico huius affectus agnoscit, dum *Oper. pag. 433.* dicit: *Si videris icteros sanatos, sed recidivos, eos certe a calculo vesicæ felleæ progigni prædicito.* Namque calculum hunc, si per suos ductus descendit, æque gravem spasmodicam torturam ipsis inferre, quam illum, qui renibus inhæret, non ignotum est: cum autem ductus biliferi nervos suos a plexu hepatico, a pari vago & intercostali oriundo mutuuntur; non obscurum est, cur hæc stricturæ ad vicinas quoque partes, ventriculum, intestinum colon, diaphragma, nervos pneumonicos, aliasque nervosas pectoris partes propagentur. Talis quoque observatio reperitur in CONSULT. ac RESPONS. MEDICIN. Tom. II. Sect. III. Cas. XLIX. Quum igitur hic affectus, more cunctis spasmodicis morbis consueto, per periodos ac paroxysmos recrudescat: eam esse oportet medentis intentionem, ut in paroxysmo violentos motus consopiat, extra illum vero obstructions, quas generant calculi, referare studeat. Priori scopo in nostra ægrotante satisfacimus 1) clysteribus emollientibus, & oleosis, 2) ve-

2) vesica bovina, decocto emolliente tepidiori plena, ad hepatis regionem admota, 3) pediluvius circa somni tempus administratis, 4) pulveribus nitrosis, cinnabari & extracto castorei nuptis, & liquore anodyno interne datis. Neque omittenda tum sunt balnea aquæ dulcis, quippe quæ in relaxandis spasmis, ac referandis humorum obstructionibus, mirifica gaudent virtute. Ad complendam vero posteriorem indicationem, non præstantius auxilium expectare licebit, quam ex thermarum Carolinarum recto usu. Quo absoluto, insistendum erit infusis aperientibus, interponendo lenia laxantia; ac denique, liberis viis, & quiescentibus spasmis, ad roborandas, quæ sunt debilitatæ, partes, martialia rite usurpata, vel etiam balnea martiata, omnem curationis paginam absolvent. Et ita sane graves, qui ex vitio, & obstructione hepatis nascuntur affectus, averti, saltem insigniter mitigari possunt.

OBSERVATIO III.

Asthma
spasmo-
dico
hypo-
chond-
riacū,
ab usu
radicis
Squillæ
egregie
suble-
vatum.

Vir quinquagenarius, fluori hæmorrhoidum olim obnoxius, sponte postea cessanti, vinum rubrum, nec non Tabaci fumum in delitiis habens, animique affectibus indulgens, per multos jam annos de spirandi angustia, tussi sicca, & auditus gravitate conqueustus fuit. Per novissimum vero trimestre adeo invaluit hæc spirationis difficultas, ut omnem eripiat somnum, nec ægro nisi in sella prono sedenti illum capere permittat; attamen brevissimus est, & asthmate illo sæpius interrumpitur, cum metu suffocationis. Jungitur præterea tumor pedum oedematosus, & per vices invadunt convulsivi motus; nihilo tamen minus appetitu fruitur integro, &, quod notabile est, sub præsentia affectione, perfecta gaudet auditus libertate. Sanguis ex vena missus, consistentiæ fuit atræ, ac impuriore. Consultus medicus suppressas hæmorrhoides respiciens,

varia ordinabat remedia; resolventia ac discutientia, nec non leniora laxantia; atque pilulas Becherianas; a quarum prima & unica dosi, hæmorrhoides prorumpébant, & per decem dies fluebant. Neque vero levabantur inde pectoris affectiones, tantum aberat, ut appetitus plane languesceret, tumor pedum incretceret, ad abdomen ascenderet, & mictio fieret impeditior. In tali rerum statu, medicus consilii inops, exhibebat tandem pulverem Squillæ, cum vincetoxico permixtum, ex jussulo quodam: quo sumto, non modo libere per aliquot horas dormire, verum etiam in quocumque corporis situ, absque ulla molestia decumbere poterat æger, quin expergefactus ab omni tussi & asthmate immunis, optime valebat. Adhibita dicti pulveris tertia dosi multum muci tenacis, visceridi evomebat; & sequentibus diebus, continuato isto remedio, eundem mucum copiosius eructabat, sanoque videbatur simillimus. Verum elapsis aliquot hebdomadibus, cum iracundiæ nimium indulgisset ægro, recidit sensim in priora symptomata, & præter leve cruoris ex hæmorrhoidibus stillicidium, graves in sinistro hypochondrio patiebatur puncturas. Cuncta remedia, clysteres, laxantia &c. in cassum dabantur, adeo, ut oedematosa pedum intumescencia abdomen quoque oblderet; quin apoplecticus insultus, cum linguæ & dextri lateris resolutione, tandem accederet. Hic quidem medellam admittebat; at asthma insignesum sit vires; ut ideo ad usum Squillæ rursus deveniret medicus: ex quo, portenti instar, omnia symptomata protinus evanescebant, somnusque cum appetitu redibat. Sed brevis erat valetudo; siquidem post binas hebdomades, cuncta pathemata revertébantur. Tertium data Squilla, reliquis nihil proficientibus medicinis, omnia consopiebat; & jam per aliquot dies, maiorum vacuitate gavisus æger, meam ad

ad præservandos alteriores insultus , per medicum requisivit opem .

Epicrisis .

1) Asthma hoc dici meretur hypochondriaco-spasmodicum ; quoniam constrictione partium spiritalium spasmodica nititur : & ex hypochondriorum vitio primam trahit originem . Testantur id puncturæ sinistri hypochondrii ; neque dubium est , quin suppressio fluxus hæmorrhoidalis multum ad generationem mali contribuerit ; præsertim cum vini rubelli , quod constrictiva vi agit , forsitan nimius accessit usus .

2) Non mirum est , quod hæmorrhoidum fluxus , unica pilularum balsamicarum dosi revocatus , malo nullas suppetias tulerit . Quod si enim hæc excretio morbo recenti supervenerit , illum levasset procul dubio : at quoniam ille per tot annos duravit , parves adeo debilitatæ , & quasi motibus hisce anomalis assuetæ fuerunt , ut difficile sit , iis , licet emendetur humorum vitium , pristinum restituere robur ; tantum abest , ut motus vitiosi a qualibet causa , maxime pathematis animi , facile corrigi potuerint .

3) Attentionem meretur , auditus difficultatem , ingravescente cum asthma pedum tumore cedematoso , prorsus levatam fuisse . Namque dum illa a feri visceri stagnatione in partibus auditui dicatis , omnino sustentata fuit ; non mirum , si derivato illo sero ad pedes , organa auditus pristinam constitutionem recuperaverint .

4) Observatione denique dignissima est mirabilis illa , ac fere stupenda Squillæ in allevando asthmatis immani paroxysmo efficacia . Radix hæc a Medicorum antiquissimis , HIPPOCRATE , GALENO , CELSO , DIOSCORIDE , COELIO AURELIANO , &c. in affectibus chronicis , maxime hydropicis , ob virtutem pituitam lentam viscidamque dis-

solventem , urinam cientem , viscerumque infarctus reserantem , magni est æstimata . Fovet autem elementum valde subtile , acerrimum , ac fere causticum , atque majori dosi exhibita nervoso generi omnino adversatur ; ad quam acrimoniam obtundendam veteres variis usi sunt modis ; quidam enim ipsam pastæ ex farina involvebant , in clibano exsiccabant , indeque trochiscos parabant , uti DIOSCORIDES Lib. II. cap. 202. vel cum aceto infundebant , uti GALENUS , vel cum aqua decoquebant , uti HIPPOCRATES de victus rat. in morb. acut. vel cum vino , ut COELIUS AURELIANUS Lib. III. Cap. VIII. de morbis chronicis §. 120. quo nimirum hac ratione sal tenuissimum causticum evaporaret . Præprimis vero habetur veluti pro specifico in chronicis pectoris affectionibus ; unde JAUBERTUS oper. pag. 476. dicit : Ad expectorationem omnium convenientissima est Squilla ; quovis modo assumpta , ut cocta & melle excepta , vel quod ex ea conficitur mel & acetum , ac ex utroque compositum oxymel Squilliticum : quo ad crassorum & viscerorum pulmonibus impactorum expurgationem haud quaquam est præstantius aliud genus remedii &c. Et FERNELIUS Therap. univers. Lib. V. cap. 20. Squilla , inquit , pectus crassis & lentis humoribus infarctum expurgat , tussim veterem & asthma persanat , ac saniem e pectore elicit . Certe meretur hæc radix inter remedia heroica referri , & nostris etiam temporibus in frequentiore usum trahi : namque exserit non modo virtutem potenter incidentem ; verum etiam languentes motus excitat , & quod mirabile est , blande anodynum simul exhibet effectum . Scire vero licet , ante illius usum corpus blandis laxantibus esse repurgandum , illamque ad tria vel quatuor grana , cum radice vincetoxici , & nitro , quod mitigat actiorem ejus vim , exhibendam .

OBSERVATIO IV.

Asthma
spasmo-
dicum a
victu
postura
sunt.

Vir generosus, in dignitate constitutus, annorum triginta, constitutus sanguineus, habitus corporis spongiosus, & succulentus, post vehementissimam iracundiam, ex qua totum contremiscebat corpus, mox capiebat in convivio cibum, vinique præterea liberaliori potu replebat ventriculum. Insequentem noctem transigebat insomnem, cum anxiiis præcordiorum stridoribus, vomendi conatibus, & totius corporis languore conjunctam. His per aliquot dies adfligentibus, jungebantur sensim appetitus prostratio, pulsus debilis & celer, tabes, febris lenta, oris siccitas, sitis, flavus faciei, albique, quod oculis inest, color, mictio parca, urina valde saturata, fusco, rubicundo, prunoque colore imbuta; & alvus dura, tensaque, flatus & stercorea difficilius transmittens. Adhibuerat in hoc rerum statu a variis Medicis cujuscunque generis medicamina, aperientia, emetica, amaricantia, stomachica, carminativa, martialia &c. quoniam hepatis obstructionem, & biliosam viscidamque primarum viarum saburram suspicabantur. Verum cuncta erant frustranea; & malo per tres menses inhaerente, tandem accedebat asthma spasmodicum, quod nocturno potissimum tempore ita vexabat ægrum, ut in lecto contineri nequiverit, sed per aliquot horas in conclavi obambulare, spiritumque fenestris apertis anhelare debuerit. Sic ergo viribus exhaustus, totoque corpore consumptus, Dresda ad me accessit, ultra octoginta remediorum, quæ usurpaverat, formulas secum afferens, meumque flagitavit auxilium. Ordinavi liquorem anodynum mineralem, pulverem precipitantem nitrosum, infusum theiforme ex floribus chamomillæ, summitatibus millefolii, floribus Salvie, herba veronicæ, semineque fœniculi paratum; pediluvia ex sola aqua dulci confecta; clysteres emollientes, ac

denique Elixir balsamicum viscerale: quibus per mensem usurpatis, pristinam, quæ Dei est gratia, recuperavit sanitatem.

Epicrisis.

1) Exhibet hic casus iterum exemplar asthmatis spasmodici, ex constrictione viarum biliferarum suborti. Causa fuit gravis iracundia; quæ quod immediate effectum, in primas potissimum regiones, & præsertim vasa bilem vehementia, ea spasmodice constringendo, exserat, observatione quidem compertum habemus. Perniciosior iracundiæ est efficacia, si paullo post cibum vel potus capiatur; & quo diutius inhaerescit ejusmodi spasmus, eo pertinacior est, & ad vicinas extenditur partes. Quum vero pulmones, eorumque bronchia nervos adipiscantur a pari vago, quod cum ramo nervi intercostalis etiam hepatis, & biliferis ductibus, nec non septo transverso, præbet surculos: unde patescit insignis consensus, quo pectoris partes cum hepate gaudent. Pertinet huc observ. RAYGERI, quæ exstat Misc. N.C. Dec. I. anno IV. obs. XI. cum femina per triennium asthmate periodico detenta & post mortem dissecta fuit, ubi nihil vitii in pulmonibus, nec bronchiis observatum. Viscera etiam salva, sed vesicula fellis magna, nihil bilis, sed lapidem magnum inæqualem inclusum 4. drachmarum continuit.

2) Exacerbatum & deterius redditum est malum a tanta remediorum, maxime inconvenientium copia. Namque notandum est, in iis morbis, qui sola, eaque graviori partium nervosarum constrictione, ab animi affectibus, inducta sustentantur, absente crassa materiali causa, perniciosissimum & veneni instar esse vomitoriorum, purgantium atque spirituosorum & incidentium acriorum usum.

3) Diuturnitas mali maximam partem minus rectæ causarum pervestigationi debetur; quæ, quanta post se relin-

relinquat damna, innumeri pro dolor! innotescit experimentis. Plurimi enim medicorum ad solum humorum vitium, eorumque crassitiam, vel aliam quemcunque qualitatem, & inde factam viscerum obstructionem respiciunt; motumque partium solidarum perversum, in quo sæpius totum morbi fundamentum hæret solo, plane negligunt. Unde remediis suis, quæ ad tollendam humorum labem alias non inepta sunt, plus sane damni excitant. Quare cum, explorata morbi causa, ad relaxandam spasmodicam stricturam omnem curandi scopum direximus; factum utique est, ut votis non sine singulari existimationis nostræ augmento potiti simus.

OBSERVATIO V.

Asthma
cachecticum
a repulso pedum
tumore.

Senex septuagenarius, obesus, cachecticus, ob pedum femorumque oedematofum tumorem, per quatuor jam annos sedentariam agere debebat vitam: & cum aliquando gelidissima hyeme, templum ingressus esset, ingenti per totum corpus horrore, artuum tremore, dentium stridore afficiebatur. Tum protinus tumor pedum licet magnus fuerit, evanuit, & ejus loco erysipelacea inflammatio pedem occupavit; tantum vero simul accessit asthma, ut vix spiritum trahere posset, & de suffocatione timeret, cum pulsu intermittente, rubore faciei, ac perpetua in somnum proclivitate. Dabantur pulveres diaphoretici ex antimonio, diaphoretico, oculis cancerum, nitro depurato, & camphora; qui conjunctis laxantibus id effecerunt, ut tumor pedes rursus occupasset, & cuncta reliqua conquievisent symptomata. Sed præter opinionem repetebatur scena; tumor oedematofus retrocedebat, & sequebatur asthma gravissimum: datis vero prioribus, redibat tumor, remittebant mala. Nihilominus tertia vice disparebat tumor, denuo gravissimam post se trahens spirandi difficultatem: & jam

iterato priorum remediorum usu ad pedes reverti, contumaciter recusabat. Verum perpetuus accedebat ad matulam stimulus; & quoniam morbum per urinam solutum iri animadvertēbam, hujus fluxum, data tinctura antimonii acri, cum sale nostro volatili oleoso, secundare studebam. Unde factum est, ut urina copiosissima quantitate, & assumtorum proportionem longissime superante, veluti in iis, qui diabete laborant, mingeretur, & ultra tres septimanas insisteret. Tandem vero, commendato alimentorum boni succi usu, mictio fiebat naturalis, & æger perfecte convalescebat, ita quoque, ut nullus amplius pedum adpareret tumor.

Epicrisis.

1. Insignis est relatio sive metastasis, quam tumor oedematofus pedum, cum morbo asthmatico habet; adeo, ut illo disparente, hic protinus excitetur, & illo rursus adparente, hic vel plane tollatur, vel insigniter allevetur: cujus ratio supra jam fufius est tradita. Causa repulsi oedematis non alia fuit, quam frigus externum, quod constringendo partes exteriores, & occludendo cutis spiracula, stagnans intus serum, ad pectus ascendens repressit. Sub hoc vero partium externarum, & musculosarum spasmus, portio quadam sanguinis stasin concepit, cui supervenit inflammatio erysipelacea.

2. Mira ac fere divina est camphoræ cum nitro, antimonio diaphoretico, cinnabari, interne datæ efficacia, in resolvendo, ac expellendo sero acri tam viscido, quam subtili ad externas partes; quam contra medicorum communem sententiam, absque ullo damno, vel humorum ætui exierit. Quare hoc egregium remedium genus, insigni cum fructu in inflammationibus, etiam interiorum viscerum discutiendis, & exanthematibus, febrium malignarum, aliorumque morborum,

borum, e corpore proscribendis, adhibere soleo.

3) Notatu dignissima est solutio asthmatis, ac cedematis pedum, per diuresin copiosiore, veluti diabeticam. Hæc omnino in tali casu pro critica habenda est, nec ullo modo sistenda, tantum abest, ut potius, quacunque ratione eam promovere oporteat: nec obscura est ratio, siquidem serum illud impurum, acre, viscidum, quod stagnando in pedibus cedema, in pulmonibus asthma progeneravit, ad renes depellitur, & per urinam e corpore penitus eliminatur. Quo casu, ad promovendam mictionem, tinctura antimonii acris permagna est virtutis.

OBSERVATIO VI.

*Asthma
a retro-
pulsa
podagra
lethale.*

Flagitavit aliquando opem meam vir quidam generosus, duobus ab hac urbe miliaribus habitans, habitu aliquin spongioso, lividoque colore præditus: qui, cum podagræ ac calculi sævitiam diu sustinisset, impatiens tandem dolorum, medici ex vicina quadam urbe auxilium imploraverat. Ille ad sopiendos podagræ dolores, linimento ex spiritu vini rectificato, in quo solutum erat satis opii & camphoræ, manuum atque pedum articulos inungere jussit. Inungit æger totum corpus liberaliter, dolores remittunt, sed horum loco lassitudo, virium languor, & postremo asthma convulsivum corpus occupat: quod cum pedum cedemate, summaque præcordiorum anxietate junctum, perpetuam minabatur suffocationem. Accedens ego, exploratis causis, prædixi ancipitem statum, quin ipsam mortem, quæ etiam non multo post, adhibitis in cassum remediis, insequeretur.

Epicrisis.

1) Asthmatum illud genus, quod a materia acri ac fere caustica, nervis præcordialibus incumbente, & a po-

dagra, arthritide, aliisque malignis exanthematibus repulsis, ad pectus delata, tuboritur, non raro brevissimi est exitus: siquidem vellicati nervi, maximeque tunicæ bronchiales ac pulmonales, tam graviter constriunguntur, ut statim extravasetur lymphæ in pulmonum substantiam, atque repentinam inducat suffocationem. Quo in casu post mortem reperitur summa pulmonum contractio, modo cum, modo sine aquarum extravasatione.

2) Summa itaque medentis cura sit, ut motus podagrici ac arthritici ad sua loca revocentur: sic enim protinus remittere asthma, perpetuæ est observationis. Dignus hoc loco est, ut allegetur, casus, quem his verbis recenset DODONÆUS. *Mercator juvenis tam gravi, atque diuturno suspirio vexabatur, ut licet nullum remedium genus intentatum relinqueret, nihil tamen inde allevaretur. Idem tamen invadentibus postremo calculi, & podagræ doloribus ab orthopnoea liberatus fuit, ita, ut cum antea in sedili cubus, somnusque ipsi esset capiendus, jam decumbendi facultas morbi beneficio ipsi concederetur. Adeo, quam frustra a remediis sibi promiserat medicinam, a morbo impetravit!* Similem casum recenset ETTMULLERUS *Oper. pract. p. 184.*

3) Prudentis tamen est medici, ut in tam ancipiti statu, neutiquam deferat ægotantem. Oportet nimirum ipsum, protinus ano. infundendum curare clysterem: purgantia enim, vomitoria, quin & ipsæ venæsectiones, nisi mortem accelerent, summe tamen perniciose sunt. Oportet porro spasmos præcordiorum, adpositis pectori vesicis, decocto emolliente plenis, delinire; & internis dia-phoreticis & antispasmodicis pugnare. Nec alienum est, pedes in tepidam immittere aquam; aut si pertinax inhæserit malum, vesicatorium suris pedum admove.

OBSERVATIO VII.

Morbus
asthma-
ticus, ex
aeris vi-
tio sub-
ortus;
cum pe-
ctoris
hydro-
pe le-
thalis.

Quum aliquot abhinc annis, in Carolina degerem fontibus, accessit illos vir quidam generosus ex aula Gothana, qui ex intemperantia potus, & frigore intenso, sub quo, pectus ipsi libere exponendo, iter fecerat, ab aeris inclementia, astmaticum sibi contraxerat morbum. Erat ipsi habitus corporis cachecticus, facies flava, & plumbea; tantum tamen ipsi virium suppetebat, ut thermas adire posset. Hausta ingenti aquae quantitate, nihilominus instabat malum, jamque incresebant symptomata, cum maxima anxietate, & suffocationis metu, adeo ut interdum paroxysmi ad octo vel decem horas extenderentur. Quibus compulsus thermarum potum omittebat: interim alvus erat fluida, & augescente malo levior sinistri brachii paralyxis, & intensissimus scapularum dolor infestabat; aqua in thorace ita incresebat, ut commoto corpore fluctuatio perciperetur in pectore; tumor autem in pedibus, & abdomine nullus; & pulsus in sinistra manu debiliior, in dextra fortior, validiorque emicabat. Postremo cum nihil predesent optima remedia; animi defectione oppressus in ipsa urbe obiit.

Epicrisis.

1) Discimus ex hoc casu, quam inopportunus sit aquarum mineralium usus in asthmate, quod jam inveteravit, & cum extravasatione aquarum in pectore conjunctum est. Plures sane ejusmodi casus mihi occurrerunt, ubi, ad fontes Carolinos degens, hisce subjectis suasi, ut abstinere a thermarum potu, & praedixi funestum eventum, qui etiam in multis tandem evenit. Dum enim viscera jam sunt obstrueta, & moles aquarum ea transire nequit, & in vasis subsistit, symptomata mirum in modum exacerbantur.

Hoff. Syst. Tom. VI.

2) Quemadmodum frigus omnibus nervosis partibus insensum est; ita maxime pectori deprehenditur inimicissimum. Quam plures mihi cogniti sunt casus, ubi ex eo solo, liberalius, atque diutius pectori admissa, tussis, asthmata spasmodica, & cardialgiae atrocissimae propullularunt. Hinc non rarum est, eos, qui venatoriis, aut aulicis muneribus praesunt, & pectore, uti mos fert, minus recto incedunt, ejusmodi affectibus infestari. Et si nostrum conferamus casum, non sane ex alia causa originem traxit asthma, quam ex frigore, pectori admissa: siquidem aeger venationibus indefessus vacavit, nudoque pectore sub gelidissimo coelo incessit. Quod cum forsitan inconvenienti tractatum sit medela, omnino in hydropem pectoris tandem degeneravit.

OBSERVATIO VIII.

Laboriosus nostrae civitatis pictor, Asthma a re-
lex & quinquaginta annorum, robu-
stus atque corpulentae constitutionis, presso
iracundiae multum deditus, potui spi-
rituoso non minus ac crassiori cerevisia
adluerus, nudis a puero per integros
saepe dies pedibus incedere solitus, ante
tres annos in dextro pede erysipelas
habuit. Quo per spiritum vini camphoratum, a chirurgo imprudenter
adplicatum, non tam discusso, quam
in horrendum pedis tumorem commu-
tato, ingentem pectoris oppressionem,
cum spirandi haud exigua difficultate
junctam, protinus expertus est. Ne-
glectum ab initio malum, progressu
temporis adeo incresebat, ut aeger nec
corpus sine molestia movere, praefer-
tim versus terram inclinare, nec scalas
ascendere, nec quidquam portare, nec
in lecto sine suffocationis metu jacere,
nec nisi tellae insidens, noctes fere in-
somnes transigere posset. Hinc, acce-
dente utriusque pedum oedemate, ma-
jori autem dexteri, qui olim erysi-
pelate affectus erat, ab omnibus
negotiis abstinere cogebatur. Jun-

Asthma
a re-
presso
pedum
erysipe-
late.

gebantur potius sensim ingens virium, & adpetitus prostratio, æstus internus absque siti, qui vesperi potissimum invadens, & ab ultima dorsi regione incipiens, per spinam ad caput usque pergebat, ibidemque in frigidum erumpibat sudorem; & cum summis præcordiorum anxietatibus, ac ingenti anhelatione stipatus, totam noctem molestam reddebat, somnoque privabatur. Neque sub hoc æstu majori quicquam fuit solatio, quam liberior aeris frigidi accessus, quem cupidissimus aperto ore hauriebat. Vacabat tussi; quoties autem cunque quid per os aut nares secederet, sensit insigne levamentum. Alvus erat adstrictissima, & vix quovis quarto vel quinto reddebatur die. Abdomen flatibus ferè turgebat, & in eodem fluctuantis quasi aquæ strepitum se sentire affirmabat; urinam vero satis copiose mingebat. Consultus ego, cum ex pulsu tardo, sed magno, & sæpius mutato, sanguinis, qui diu non erat detractus, abundantiam conjicerem, purgato prius ope pilularum balsamicarum, cum sale Sedlicensi alternis diebus sumtarum, intestinorum canale, ex vena in brachio tusa septem cruoris uncias curavi detrahendas. Quo factum est, ut & abdomen detumescere, & spirandi angustia imminui cœperit; accedente præsertim copioso acris materiæ ex utroque pedum effluxu; qui externo facculorum discutientium, ex floribus chamæmeli, sambuci, camphoræ, & farina fabarum &c. paratorum usu, frictionibus, maxime vero pedum in vase calefacto fursure repletum, crebriori & diuturna ad genua usque immisione adjutus, & affectum œdematosum minuit, & pectori insigne attulit solatium. Præterea ad diluendos viscidos humores, ab omni cerevisia ipsum abstineri, ejusque loco decoctum temperatum, cum quarta vini parte mixtum bibere, mane vero in lecto infusum ex herbarum veronicæ, hyssopi, rorismarini, salviæ, scabiosæ ana manipulo uno, corticis ligni sassafras, ra-

dicis liquiritiæ, seminisque feniculi ana drachma una sorbillare jussi. Denique ad excretionem muci, insigni cum fructu usurpavit hanc mixturam: Recipe aquarum hyssopi, veronicæ cum vino ana uncias quatuor, oxymellis Squillitici unciam unam, essentiæ gummi ammoniaci, glycyrrhiæ, croci ana drachmam unam, syrupi de erysimo Lobelii unciam unam. M. d. de qua singulis diebus, quater tria vel quatuor cochlearia sumit. Æstus internus, quoties recruduit, vel adhibito cum aqua fontana pulvere nitroso absorbente, vel etiam emulsione, ex leminum quatuor frigidorum, seminis papaveris ana drachmis duabus, aquæ cerasorum nigrorum, florum acaciarum, rosarum, cinnamomifine vino ana uncis duabus, syrupi papaveris albi uncia & dimidia confecta, insigniter mitigatus fuit, subsequente somno tranquillo, & vires haud mediocriter restaurante. His itaque remediis per mensem circiter continuatis, æger non modo liberius, & sine omni molestia spiravit; sed & adpetere, dormire, & vires, miro spectaculo, sensim recuperare cœpit, adeo ut & in publicum denuo prodire, & negotiis domesticis interesse constitueret. At immutato celeriter aere sereno in pluviosum, & accedente graviori ira; omnia pristinam induerunt faciem, vires nimirum fractæ, adpetitus dejectus, somnus inquietus, & asthma fortius revertebantur: sed aliquot circiter dierum intervallo, partim ope descriptæ emulsione, partim ope pulveris ex radicis vincetoxici scrupulo uno, squillæ & nitri ana granis sex concinnati, sublatis omnibus hisce symptomatibus reconvaluit.

Epicrisis.

Hujus affectus historiam, cum curatione, & adhibitis remediis, ob juniores medicos practicos, de industria paullo pleniorē exhibere constitui-
mus. Ex aliis vero notatu dignis, per-

nicialis spiritus vini camphorati effectus, quem sepius in tumoribus erysipelaceis, arthriticis, podagricis &c. comperi, injungendus mihi videtur. Nam sicuti provida hujus spiritus in tumoribus & doloribus, a lento & stagnante humore obortis, applicatio non caret sua laude & usu: ita contra in naturis sensibilibus, & mobilioribus, serum vitiosum ad interiora repellendo, vel magis incrassando, non minimam noxam infert.

2 Annotare etiam ex hac morbi historia licet facilem omnium symptomatum, quæ plane quiescebant, a solo iræ motu recursum, & exacerbationem. Unde adparet, causam hujus affectus non tam ab humorum mole, & crassitie; sed a vitioso, & præternaturali nervosarum partium motu foveri; quem blande anodynis, & demulcentibus consultius, quam spirituosus sopire, & delinire præstabit.

3 Præter hæc memorabilis squillæ videtur effectus, aliquot etiam aliis exemplis notatus, in spasmodicis & convulsionibus partium nervosarum præsentissime sopiendis, maxime catharro suffocativo, asthmate convulsivo, quandoque etiam in ipsa epilepsia: qui effectus nostra quidem sententia principio anodyno, salis subtilissimo discutienti ac resolventi intermixto debetur.

OBSERVATIO IX.

Asthma
spasmo-
dicum a
retro-
pulla
podag-
rica.

Generosus vir, annorum quadraginta, habitus strictioris, sanguine pleni, temperamentique sanguineo-melancholici, vita olim functus valde mobili, iracundiæ deditus, & pro potu ordinario vino rubro, aqua diluto usus, ante aliquot annos cruorem ex venis sedalibus, sed semel tantummodo profudit, & paullo post insultum podagricum, cataplasmatibus profligatum passus fuit. Quatuor elapsis annis vitæ genus plane sedentarium subiit; in quo asthma, quod jam diu utur devissimum sustinuerat, accedente præ-

sertim conjugis carissimæ morte, & inde subito vehementi mœrore, insigniter increvit, cum gravi cordis palpitatione per intervalla stipatum. Prævia venæsectione, adhibitisque variis medicaminibus, ordinabantur aquæ Sedlicenses: quæ tantum aberat, ut ferrent levamen, ut potius sequuto autumnino, ingentem in modum spirandi difficultas, fere suffocativa invalesceret, & maxime versus noctem cum aridissima tussi infestaret. Consultus Medicus, venam tundi jubebat, detracto sanguine aterrimo, cuticula subpingui investito: ordinabatque varia resolventia, incidentia, laxantia, pediluvia, & quoniam flatus simul molestant, carminativa: a quorum usu per urinam insignis amurcæ tartareæ quantitas reddebatur, & generosus æger egregie habere incipiebat. Verum, cum satis longo interjecto tempore, diætæ regulas transcendisset, & aeri humidiori sese exposuisset; recrudivit anhelatio, priori fere gravior; sub qua urina rursus deponebat copiosum sedimentum. Adhibebantur venæsectiones, fontes Selterani, varique remediorum genera, sed in casum; quin tandem accedebat peripneumonia. Huic septimo die vehemens orthopnoea, cum maximo in pectore strepitu, absque omni expectoratione, adeo vexans jungebatur, ut per aliquot dies incurvato pectore, angustum trahere deberet spiritum. Expectorantia exacerbabant malum; ab antispasmodicis vero & infusis calidis solamen percipiebat; junctisque aliis remediorum generibus, ab hac gravi primum febre, & subinde ab asthmate ita restituebatur, ut in publicum quoque prodire potuisset. Verum novissime, sub humidiori versatus aere, illud rursus incurrit, cum pedum œdemate, nocto disparente, corporisque contabescencia supatum: & in hoc rerum statu meam flagitabat opem. Commendavi itaque præter rectam vivendi rationem, maxime studiosam ab aere humido, frigidoque

abstinentiam, & stas venæsectiones pulverem meum præcipitantem, liquorem anodynum, & Elixir viscera le balsamicum; vinum rubrum, pro potu interdixi, & Selteranas conjunxi, atque pediluvia: quibus factum esse percepi, ut egregie valere ceperit.

Epicrisis.

1 Aeris diversa constitutio, sicut ipsum asthma inducere valet, ita quoque varias asthmaticis infert mutationes. Quando enim mercurius in barometro, ob imminutam aeris, vaporibus aqueis infarcti, elasticitatem descendit; autumnali præsertim tempore ventis ex austro & Zephyro flantibus: difficilior semper est in asthmaticis spiratio. Quod si vero mercurius in barometro ascendit, uti fieri conspeximus flante Euro, qui valde est temperatus ac elasticus, optime habent asthmatici. Hinc videmus, quantum ad liberam spirationem aeris conditio contribuat. Nam si ille nimium levis, tenuis, ac rarefactus est; quemadmodum in altissimis montibus, vel hypocaustis calefactis vel balneis deprehenditur: tunc nequit resistantiam sanguinis & aeris internis in vasis pulmonalibus contenti superare; neque ideo progressum humorum per pulmones ad sinistram cordis ventriculum promoveri; quare etiam sub levissima atmosphaera homines suffocari posse experientia docemur. Inde quoque ratio patet, cur ab aere vaporibus carbonum accensorum repleto, & certo loco incluso, hi homines suffocentur; quoniam videlicet hi vapores sulphurei, aeri demunt vim elasticam expansivam, ut ille interni aeris & sanguinis resistantiæ superandæ impar fiat. Quare monitum, ab asthmaticis sedulo observandum est, ut quemcunque humidum & nebulosum studiose vitent aerem.

2 Sedlicenses aquæ, sale amaricante, quod calcareæ indolis est, valde turgidæ, & magna ac crebriori do-

haustæ, in asthma & in omnibus spasmodicis affectibus, nisi eos exacerbent, saltem sunt inefficaces; & potius profunt in morbis sic dictis frigidis, pituitosis, ubi multum muci, quem incidunt, resolvunt, ac evacuant, primas vias obsidet. Sal enim earum ob ingentem vellicationem nervis, spasmus affectis, est insensum.

3 Asthmati spasmodico facile supervenire potest peripneumonia. Vi enim constrictionum, quæ membranas pulmonum ac bronchiorum occupat, sæpius sanguinis vel seri in vasculis minimis stases, & accedentes inflammationes producuntur, quæ peripneumoniam constituunt. Et tum anceps sane est rerum status.

4 Quum in nostro ægrotante nulla fuerit nec viscerum obstructio, nec pectoris hydrops; non mirum est, quod meris antispasmodicis hic morbus persanari potuerit.

OBSERVATIO X.

Ante decem circiter annos consilium a me petiit Theologus quidam, vir quinquagenarius, temperamenti sanguinei, dolore ex calculo, atque podagrico per intervalla ab aliquot annis affectus, qui incidebat in gravem spirandi difficultatem, continuam quidem, sed sub aeris mutatione admodum invalescentem. Sub aere enim temperate humido degebat semper melius, quam nimis sicco & frigido. Mali primam causam tribuebat incuriæ, quod in camera, calce viva recent obducta somnum ceperit; quoniam ab eo tempore ægrius spiravit. Plures consuluit Medicos; sed a nullis remediis quidpiam opis persensit. Ego lac asininum præbendum suasi; sed ventriculus id ferre recusavit. Successit tandem atrophica, & tumor pedum cedematosus, cum febre hæctica, & insequuta morte. Aperto post obitum corpore, hepar repertum est ingentis magnitudinis; pulmones mirum in modum inflati, distentique, & cor solito

Asthma
ab ex-
halationi-
bus cal-
eis vi-
væ.

gran.

grandius adparebant, ut totam fere thoracis cavitatem replerent. Hæc equidem nullam, pericardium vero insignem extravasati feri fovebat copiam, & intestina erant inflammata.

Epicrisis.

In asthmate demortuis pulmones valde inflatos & expansos fuisse reperiunt, plures docent observationes. Vid. RHODIUS *Cent. 2. obs. 22.* COSTÆUS *de potu in morbis Lib. 3. cap. 30.* DODONÆUS *obs. LIV.* Præsertim RUYSCHIUS *obs. anat. chirurg. obs. 19. & 20.* in pulmone invenit acervum vesicularum pellucidarum, ab aere expansarum, & adeo obstructarum, ut levi compressione aerem ex iis evacuare potuerit. A vaporibus calcis vivæ bronchiales ramulos ita posse constringi, ut aer atmosphaericus ob graviditatem & elasticitatem, qua pollet, in vesicularum pulmonalium cellulas impelli, sed non adeo facile exire possit, vero est simillimum. Et inde etiam factum est, ut æger aerem temperate humidum, ob vim fibras & tunicas constrictas relaxantem, melius ferre potuerit, quam siccum & frigidum. Crediderim in tali casu, vaporem ex floribus emollientibus, cum lacte decoctis, ad interiora pulmonum admissum, longe utilissimum fore; neque emplastra demulcentia, nervina ex axungis, suo fructu destitui. Interne vero lacticia, & axungia animalium, spermaceti, oleum amygdalarum dulcium, in ejusmodi asthmate sicco, neque minus in eo, quod metallurgis ex fumis saturninis, ore haustis, familiare est, optimam pollicentur opem.

Quam perniciosam & virulentam vim, in constringendis faucibus, & viis spiritalibus, exserant effluvia, quæ ex locis calce viva obductis emanant, quotidiana edocet experientia. Ante viginti annos tres filii Consularii primarii, qui infra annum decimum erant constituti, in camera dormientes, recenti calce inventita, intra a-

liquot dies angina suffocati occubuerunt.

OBSERVATIO XI.

Aliquot abhinc annis, per litteras me consuluit vir quidam generosus, quadraginta annorum, ex Livonia, vehementi asthma per biennium jam passus, docerique voluit, num ipsi sint profutura thermæ Carolinæ. Conqueretur vero non tantum de summa præcordiorum anxietate, spirandique difficultate; sed & vehementi ipsius sterni spasmodica non minus, ac dolorifica strictura, atque thoracis & scapularum compressione, tanta violentia per periodos invadente, ut non raro animi deliquia, cum extremorum frigore, sudore gelido, summaque inquietudine stipata jungerentur: qui paroxysmi ab ira, & a cibis inflantibus, maxime si alvus simul fuerit adstricta, semper erant graviores. Contraxisse sibi hoc malum scripsit a vehementia frigoris, sub levioribus vestimentis ad præcordia atque pedes admissi, quos ad genua usque, venationibus indulgens, sæpius in aquarum immisit stagna. Ceterum & hæmorrhoidalis fluxus, & hypochondriacarum passionum vacuitate gaudebat: naturæque robustioris semper fuit: & frustra multis remediorum generibus, sanguisque missionibus usus est. Ego igitur consultus, suasi utique thermarum Carolinarum internum, peractaque harum potatione, Tœlicensium externum usum. Paruit meo consilio, & corpore viribusque prorsus extenuatus, accessit thermas, easque cum tanto potavit levamine, ut sequenti anno earum potationem iteraret. Conjunxit insuper usum Elixirii visceralis cum tertia parte liquoris anodynii permixti; nec non essentia corticum aurantiorum bene præparata, eidem liquori nuptæ; atque pulverum nitroso-temperantium, interpositis pilulis balsamicis. Externe emplastrum nervinum temperatum præcordiis, & sterno admodum,

Asthma
a frigore
vehementi.

tum, egregium tulit allevamentum. Quin brevi abhinc tempore per litteras mihi nunciavit, se a malo suo penitus liberatum, athletice jam valere.

Epicrisis.

Multa mihi cognita sunt exempla eorum, qui ex sola frigoris ad præcordia admissi vehementia, cardialgia spasmodica cum summa sterni strictura laborarunt; & insigne semper, vel ab emplastro Barbette, vel nervino, quod ex axungia humana, sevo cervino, croco, balsamo Peruviano, myrrha, minio, paratur, levamen experti sunt. Vis enim intensi frigoris tanta est, ut non modo, occludendo cutis poros, transpirationem impediat, sed potissimum, ut ipsis partibus solidis, membranaceis & nervosis, earum intimam texturam ac structuram immutando, labem inferat; quæ haud ita facile corrigi potest. Quemadmodum vero in omnibus partium nervosarum morbis, qui a frigore nascuntur, circumspèctum thermarum internum externumque usum deprehendi efficacissimum: ita quoque non dubitavi, quin illum in præsentī morbo commendaverim, cum successu felicissimo.

OBSERVATIO XII.

Asthma rheumaticū Caroli nis perlatū. Vir generosus, in dignitate constitutus, quinquaginta annorum, plenioris corporis habitus, ex loco quodam, ubi lauto, inordinato, simul autem valde mobili usus fuerat vitæ genere, domum redux indulgit deum vitæ sine motu desidi, multisque occupationibus plenæ: unde protinus de rheumaticis, atque catharralibus in pectore incommodis, coryza, tussi, raucedine, atque spiratione justo difficiliore conqueri cœpit. Ante annum vero, per domesticas calamitates animo non parum fractus, plures noctes inquietas valde, cum molesta hypochondriorum distensione, multoque sudore spiras transiegit. His demum

accessit ægerrima spiratio, tanta quidem, ut vix in lecto contineri potuerit; sed ad capiendum aerem liberiores in conclavi discurrere, & fenestras aperire debuerit; adpetitu tamen semper salvo & integro existente. Progressu temporis, exhaustis viribus, corpus contabuit, & spirandi difficultas adeo increvit, ut ad levem corporis motum, quando vestes vel exuere, vel induere, vel scalas ascendere, vel etiam alvum cum nisu quodam depungere voluit, protinus suffocatoriam fere pectoris compressionem, cum summa molestia passus fuerit. Quin memini, virum illustrem aliquando noctu in gravissimum eumque præfocantem ferme pectoris affectum incidisse, qui a quadam defluxione a capite ad pectus irruente pendeat, & cum tanta spirandi angustia inhærebat, ut ob totius corporis tremorem, faciem rubicundam, extremorum refrigerationem, viriumque lapsum, morti perquam vicinus videretur. Desideravit in hoc paroxysmo haustum aquæ frigidæ, quo sumto mirifice recreatus, & liberiores expectorationem habere, & minus impeditum spiritum ducere cœpit. Ceterum ægrotanti nulla nec ad hæmorrhoides, nec ad podagram erat dispositio; at patre, hæmorrhoidum fluori obnoxio, hocque cessante, asthmate hydropico correpto ac denato, natus fuit. Postquam igitur ordinatis a Medico varii generis pectoralibus, & antiasthmaticis remediis, nec non sanguinis missione, exiguo, vel plane nullo fructu uluserat: me tandem accersit, meumque desideravit auxilium. Commendavi quam plurimum thermarum Carolinarum potationem; quam non sine multo levamine instituebat, & sequenti etiam repetebat anno. Præterea tam ante, quam post harum usum, iussi, ut a cœna vel prorsus abstinere, vel eam ter minimum quavis septimana intermitteret; non minus loco cerevisiæ saturatoris, tenuiorem, sed satis salubrem Lœbeggensem, ac fontem Selteranum.

num cum quarta vini parte biberet; atque multa equitatione, vel ambulatione corpus frequenter exerceret. Ad hac familiariter utebatur essentia corticum aurantiorum, bene præparata, cum essentia carminativa permixta: vinum quoque medicatum, quod ex herba cardui benedicti, comis absynthii, herba ranunculi hortensis, corticibus citri, aurantiorum, agarico, rhabarbaroque confectum erat, singulo mense, alternis diebus hac ratione assumebat, ut quatuor ante prandium horis, forbillato prius jusculo carnis, hauriret sex dicti vini uncias; quod multum mucii pariter, atque flatuum subduxit, cum exoptatissimo mali levamine.

Epicrisis.

1) Quantum detrimenti mutatio vitæ generis mobilioris in immobilis, servata eadem, quæ antea fuerat, vitæ proportionem, afferre possit valetudini: quam plurimis in praxi compertum habemus exemplis; unde veritas aphorismi HIPPOCRATICI confirmatur, quo, *multi, inquit, morbi fiunt, quando cibus superat laborem.* Hac enim ratione nimia feri impioris copia generatur; ex qua rheumatismi, maxime pectorales gignuntur: & quoniam in tali vitæ genere digestiva vis languet, cumulantur inde cruditates in primis viis, ex quibus generantur flatulentia, quæ affectus catharrales, & asthmaticos insigniter augent. Quamobrem non sine ratione Viro optimo commendavi, ut, quoniam avidiori fruebatur appetitu, pariori victu, frequentique corporis motu uteretur; & accommodato laxante, lentos viscidos humores ex intestinorum canale repurgandos curavi. Quum vero ejusmodi affectus, si vel a parentibus trahantur, vel in habitum degeneraverint, solis istis remediis non facile cedere solent; ad efficaciora descendere oportet, ex quibus, ob insignissimam, quam inde sepius deprehendi, virtutem, thermæ

Carolinæ, & postea Tœplices; cunctis reliquis palmam eripiant.

2) Debetur peculiaris animadversio illi effectui, quem aqua frigida in affectu pectoris catharrali, ac pene suffocante, præstitit excellentissimum. Quando enim pulmonum tonus adeo debilitatus est, ut irruentis in illis puitæ copia haud expectorari possit, tunc aquæ frigida haustus, lene his partibus addendo robur, adjuvat expectorationem; qua facta mitigatur, quin cessat reliquus affectus.

3) Circa potationem non modo acicularum, verum etiam infusorum vinorum, si frigida sint, notari mereatur, quod quibusdam subjectis, stomacho existente jejuno, pota molestias creant. In tali casu hisce personis forbitionem jusculorum calidorum injungere soleo; atque tum potum aquarum vel infusi purgantis concedo: quoniam hac ratione, frigus illorum fluidorum, fibræ ventriculi nerveis non adeo molestum est.

OBSERVATIO XIII.

Vir quinquagenarius, corpore robusto, sanguine, succisque pleno instructus, largis epulis, & sub his vino adusto uti solitus, in ætate juvenili, narium hæmorrhagiis, virili vero dispositioni hæmorrhoidali obnoxius, ante aliquot annos molesto in osse sterni, circa regionem tertiæ costæ corripiebatur tuberculo. Quod, accedente gravi iracundia, inflammatum, tandemque suppuratum, felici quidem sectione extirpabatur; sed insignem spirandi difficultatem, a tussi & excretionem mucii vacuam, relinquebat. Hæc vespertino potissimum invalescebat tempore, & sub inspiratione, in eo, cui tumor insedit, sterni loco, videbatur quoddam hære impedimentum, quod libero aeris ingressui obicem poneret. Ceterum alvi est adstrictioris; neque raro dolores dorsi persentiscit; & novissime cœcæ adparuerunt hæmorrhoides. Consultus com-

Asthma
spasmodicum
a tuberculo in
osse
sterni
exciso.

men.

commendavi venæsectiones ter quotannis iterandas; cucurbitas cum scarificatione, dorso ac regioni renum quandoque admovendas; &, si recruderint cœcæ hæmorrhoides, sanguisugas ipsis adplicandas. Deinceps, procurata, alternisque diebus ad tempus iterata alvi laxatione, dedi pulverem ex lapidum cancerorum uncia dimidia, solutionis oculorum cancerorum, nitri purificati ana drachma una confectum, ut ejus dimidiam drachmam mane ex aqua ranunculi hortensis, sorbillatis desuper aliquot infusi veronicæ valculis sumeret. Ordinavi quoque, ut rectæ vivendi rationi studeret, maximeque elevatis capite ac pectore cubaret; & denique loco, quem tumor obsederat, adplicandum suasi emplastrum, quod ex gummi ammoniaci, myrrhæ, bdellii ana drachmis tribus, terebinthinæ venetæ, axungię humanæ, ceræ uncia una, florum sulphuris, camphoræ ana drachmis duabus, croci, olei anisi ana drachma una conficiendum docui.

Epicrisis.

Asthma hoc spasmodicum natales suos potissimum mutuatur, a tuberculi in sterno suppurati, inopportuna excisione. Quemadmodum enim generatim ulcera, etiam arte concitata, quæ adpellamus fonticulos, præmaturre consolidata, gravissima spirandi difficultate stipari, frequenti comperimus observatione: ita hanc eo facilius comitem habent ulcera, & læsiones ossis sterni, male feriatibus tractatæ. Sternum scilicet, quod est os molle, ac valde spongiosum, in parte interiori, eaque concava, proxime investitur valde nervosa tunica pleura; ejusque mediæ parti per longitudinem adnectitur mediastinum, productio duplicata pleuræ, eique sensibilitate neutiquam cedens, subjectaque insuper arteria aspera. Quare vero est simillimum, exciso illo tuberculo, serum acre, quod illud ploravit, per

porosam ossis substantiam retroactum, mediastino protinus insedisse, ejusque spasmodicam induxisse stricturam; quæ renisus illam sub inspiratione sensationem perfecit. Hinc, testante ETTMULLERO *Oper. Pr. Part. II. pag. 565.* inflammationi mediastini jungitur tam molestus in inspiratione circa sterni regionem renisus.

2) Præterea vero ad generandum in hoc casu asthma contribuit congestio ac infarctus humorum in pulmonibus. Hinc primario etiam debetur tuberculi illius generatio. Namque dum æger hæmorrhoides fluentes habuit; illæ vero posthæc cessaverunt: vix fieri potuit, quin humorum stagnationes, in vasis imi ventris, maxime intestinorum contingerint: unde repetenda est alvinæ obstructionis origo. Notum vero est, quod ubi circulus humorum in abdomine irregularis fertur, spasmus in hac cavitate protinus excipiant, & flatulentia: hinc cruor majori copia ad præcordia cogitur, pulmones infarcit, spirandi que graviolem parit difficultatem.

3) Studio commendavi situm corporis cum elevato capite. Namque notari meretur, quod asthmatici, maxime si a nimia sanguinis mole tales facti fuerint, ex decubitu supino, protinus incurrant gravissimam anhelationem. Ex hoc enim situ major humorum ad præcordia fit affluxus.

Plures de asthma casus reperies in Consultat. ac Responsis Medicin. Sect. II. casu LXXXIII, ad XCV.

C A P U T III.

D E

TUSSI, INPRIMIS RHEUMATICA ET CONVULSIVA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio tussis.

VIX occurrunt morbi, qui tam propinqua cognatione invicem conjuncti, tantaque frequentia complicati sunt, quam quidem asthmatica spirandi molestia, atque tussis; adeo ut vix fieri possit, quin unus alterum post se trahat. Explicato igitur asthmate, ejusque speciebus, de tussi jam agere constituimus. Hæc vero, generatim definiendo, nihil est, quam violenta materiæ peregrinæ, ex pulmonum bronchiis, per horum vim contractilem, intensius auctam, sive convulsivam, cum vehementiori expiratione facta expulsio.

§. II.

Structura partium spiritalium.

Hujus historiam perinde ac pathologiam scripturus, rectissime a descriptione illarum partium incipere posse videor, quæ ad tussim efficiendam proxime concurrunt; quo demum hujus motus revera convulsivi essentia pateat, ejusque differentia intelligantur. Et hujus quidem primariam sedem atque subjectum constituit magnus iste aereus canalis, cujus ope spiritum trahere benigna nobis permisit natura. Dividitur ille in asperam arteriam, & bronchia; hæc per pulmonum substantiam serpunt, illa a pulmonibus ad fauces tendit. Hujus nimirum principium, larynx dictum, est canalis a summis faucibus incipiens, ex quinque cartilaginibus, ope membranarum, externæ nervæ, mediæ carneæ, & internæ glandulosæ connexis, fabricatus, & superius apertura, glottis adpellata, & operculo cartilaginoso, cui no-

men est epiglottidis, obtecta perforatus. Sequitur principio capacior tubus, ex cartilagineo membranaceus, quem asperam vocant arteriam; qui angustiori sensim itinere ad pulmones tendens, circa hos in binos primum dividitur ramos, bronchia dictos. Hi in minores, & minimos, eosque innumeros, per pulmonum fabricam distributos dispescuntur, omnes ex segmentis cartilagineis, membranisque contractilibus constructos; & denique in vesiculas minimas, racemorum instar, bronchialibus istis ramulis adhærentes, & præcipuam pulmonum partem constituentes desinunt.

§. III.

Omnes hi pneumonici canales ab initio ad finem cinguntur membrana ex fibris tam longitudinalibus, quam annularibus constructa, & multis glandulis, ductibusque excretoriis spisso obsita, quarum glandularum copiam, situm ac figuram exquisitissime delineavit MORGAGNUS *Advers. Tab. 11. fig. 1. pag. 48.* Fundunt illæ, in dictas spirituales vias, humorem tenuem, roscidum, blande lymphaticum: quem etiam ex illis glandulis, quæ extrinsecus epiglottidi, cartilaginibus arytænoideis, bronchiorumque extremitatibus adhærent, stillari, dubium quidem, sed vero videtur simile. Has ostendit HEISTERUS *in A. N. C. Cent. 7. & 8. observ. 63.* Tribuit præterea hisce ductibus varii generis vascula provida natura: & quidem primum arteriosa, ab arteria bronchiali. Hæc principium sumit ex trunco arteriæ magnæ descendens, super arcu arteriarum intercostalium superiorum, & in tres dividitur ramos, quorum unus externe super aspera decurrit arteria, reliqui duo per totam substantiam membranarum tracheæ, bronchiorumque pulmonalium multas dispergunt ramificationes. Venosa accipiunt a vena bronchiali, cujus ramuli, simili ac arteriæ modo propagati, magno tandem ramo in truncum venæ cave de-

Canalium pneumoniarum vasa ac glandulæ.

descendentis & azygos abeunt. Utraque vasorum accurate detexit ac descripsit RUYSCHIUS *epist. VI.* Nervosos denique ramos mutuatur hæ spiritales viæ a pari vago, nec non intercostali nervo.

§. IV.

Functio
viarum
spirita-
lium.

Primarius horum canalium usus, atque functio est, ut aeri externo, ad facilitandum sanguinis circuitum, & conservandam vitam valde necessario, in pulmones ingressuro pariter ac redituro, commodum iter præbeat. Hunc in finem datæ sunt iis ductibus 1) copiosæ glandulæ, non ut secernant humorem excrementitium; siquidem hic locus excretioni sordium secundum naturam minime dicatus est: sed ut effundant lympham tenuem, quæ membranas tracheæ, & bronchiorum, ne ab aere perpetuo illabente exarescant, blanda continuaque lubricatione fovet, atque tum, suo perfuncta officio, in halitus resolvitur, & cum expirando aere, in morem transpirationis cutaneæ, exhalat. Eodem scopo tributæ sunt hisce viis 2) tunicæ nervæ, ac exquisitæ sensibiles, non minus ac musculosæ, fibris tam longitudinalibus, quam annularibus præditæ: cujus ope motu gaudet tam constrictorio, quam dilatatorio, quem sapiens natura cunctis nervosis ac membranaeis totius corporis ductibus tribuit, veluti in uretheribus, viis biliferis, & ventriculo ac intestinis deprehendimus. Neque suo insigni fructu vacat hic motus; siquidem non modo ad promovendum aeris ingressum, & exitum, verum maxime ad lymphæ ex dictis glandulis secretionem adjuvandam, quin & sanguinis cursum per vasa bronchialia facilitandum permultrum contribuit. Sed quum hi membranacei ductus, ad spirationis negotium soli haud sufficiant, ipsi tamen 3) cum reliquis partibus, quæ ad peragendam hanc functionem concurrunt, veluti sunt pulmones, pleura, septum transversum, musculi intercostales, & abdominis &c. tam arctissimo fruuntur consensu, ut fere

sit impossibile, quin agente una parte, omnes simul agere incipiant.

§. V.

His recte se habentibus, secundum naturam fit respiratio: ubi vero cunque unicum dictorum momentorum a naturali statu recessit, eadem statim laeditur ac pervertitur. Mittimus reliqua spirandi vitia, & de sola jam tussi loquimur, quæ nunquam non dictorum canalium pneumonicorum præternaturali constitutione absolvitur. Vix profecto dubito, quin, quod in ventriculo est vomitus, id in bronchiis tussim, i. e. inversum eorum motum tonicum esse dicerem. Namque hæc mihi tussis est idea, quod sub ea bronchiales ductus ab infima ad superiorem partem vehementius constricti, contentum aerem cum impetu, & celeritate sursum agant; insimul peregrini quidpiam expulluri. Quum autem his male affectis reliquas quoque pectoris partes, spirationi tributas, & quæ cum his porro arctiori nexu coherent, in sævorum motuum societatem vi intimioris consensus rapi oporteat: facile patet, cur in tussi, tanquam præternaturali expiratione, quo ea est vehementior, eo quoque violentius totum pectus, totum abdomen, & totum corpus concutiat. Vicissim autem ob eandem harmoniam sepiissime fit, ut, si septum transversum, ventriculus, œsophagus, nervi præcordiales, & qui ab illis dependent, vel etiam membrana narium pituitaria, a quacunque causa vellicentur, affecta simul fistula aerea, tussim post se trahant.

§. VI.

Si igitur affectio dictorum canalium spasmodico-convulsiva, formalem tussis constituit rationem: eorundem vellicatio dictæ convulsioni, hinc & tussi causam proximam præbeat, necesse est. Omnis ergo tussis sedem suam in pectore habet; licet causæ non semper ibidem obhærescant. Et hæc ipsa causarum, quæ ad tussim contribunt, mediarum diversitas, tam variase-

Ratio
forma-
lis tussis
ostendi-
tur.

Tussis
causa
proxi-
ma.

jus

ius gignit species, quas omnes pertrahere, nostri non est instituti.

§. VII.

Tusses
sympto-
maticæ.

Neque enim agere constituimus de ea tussi, quæ tanquam molestum symptomata variis jungitur ægritudinibus. Talis est phrytica, quæ a colligatione vesicularum, & ramulorum bronchialium per ulcus pulmonum facta suboritur, adeoque continui læsionem pro fundamento habet. In hac non per pulmonales glandulas, sed ipsam bronchiorum cavitatem excelsam, laceratam, achiantem, peregrina ac ulcerosa eam subintrat materia, quæ vellicando nervosas membranas, tussientem producit motum. Deinceps ad symptomatice tusses pertinent, quæ asthmati, peripneumonix, pleuritidi, scirrhis atque vomiceis pulmonum, inflammationi septi transversæ ac jecinoris superveniunt; quæ læso nervo vel tendine circa collum suboriuntur; quæ difficilem dentitionem comitantur; & quæ convulsivos, aut epilepticos motus, aliosque hystericos morbos consequuntur. Hæ maximam partem, a bronchiorum vellicatione, per consensum duntaxat inducta, causa morbi in plus minus remota a præcordiis regione hærente, producuntur, claroque sunt documento, tussim pertinere ad affectus nervorum spastico-convulsivos.

§. VIII.

Tussis a
peregrinis,
asperam
arteriæ
illabentibus.

Neque etiam ample tractabimus de ea tussi, quæ proficiscitur a peregrinorum tam solidorum, quam fluidorum insolito in asperam arteriam, per glottidis rimam descensu. Tragici profecto, & sæpe, ob repentinam, quam inducunt, suffocationem, funesti sunt hi casus, quorum notabiles historias recenset MARCELLUS DONATUS in histor. med. mirab. Lib. III. cap. VII. Huc spectant tusses, quæ a tumoribus, calculis, aliisque rebus præternaturalibus, asperæ arteriæ, atque bronchiis acceris suboriuntur: unde calculos, aliaque corpuscula, grandinibus similia, tussiendo rejecta fuisse, fide digni perhibent auctores. Videas ALE-

XANDRUM TRALLIANUM Lib. V. PAULUM ÆGINETAM Lib. III. cap. 28. & 31. & PETRUM BORELLUM obs. Gen. 1. obs. 67.

§. IX.

A nostro quoque scopo alienæ sunt tusses gravissimæ, quas excitant fumi saturnini, metallici, inque primis aeris minerales, cum aere diutius inspirati, & illi potissimum metallicolæ experiantur, qui argento per plumbum in magnis catinis depurando student, nec non figuli lythargirio multum utentes: ut & cæmentarii, & qui cum calce viva multum sunt occupati. Evidens earum est ratio: dum enim particule metallicæ, fere corrosivæ ductus spiritales, insigni sensibilitate præditos ingrediuntur, iisque intimius insinuantur, gravem eorum inferunt constrictionem, tussis siccæ, cum asthmate complicatæ causam.

§. X.

Nec denique nostræ considerationi pressius subjacet id tussis genus, & levius, & brevius, quod a cohibita transpiratione, in sanis ceteroquin corporibus evenire solet. Fit nimirum ea, si subjecta præsertim pituitosa caput vel pectus, quod antea in calidiori loco leni perspiratione maduit, subito exponunt frigori, & repressum a cute serum acre ad tracheam & bronchia decumbit; aut si senes imprimis nocte in loco frigidiori dormiunt, vel in frigido ac hyemali aere liberius obversantur. Jungitur quoque coryzæ; & vel calidiori regimine, vel sumto forsan diaphoretico, brevi tempore cessat. Huc etiam spectant delapsus muci e naribus ad fauces, & laryngem, qui matutino tempore facili conatu percreatum eliditur.

§. XI.

Sed de ea fusius agemus tussi, quæ primarium constituit morbum, totumque graviter afficit corpus, & tam vehementia, quam diuturnitate est molestissima. Vocamus hanc rheumaticam, eo quod rheumaticis revera absolvitur affectionibus. Namque pro causa

Tussis
metalli-
colæ.

Tussis
cathartica
levis.

Tussis
rheumati-
ca.

caussa agnoscit humorum, maxime serosorum inversum, & a superficie corporis, extremisque partibus ad pulmones tendentem motum, atque decubitus, neque unquam a febrilibus commotionibus, vespertino potissimum tempore conspicuis, ac horripilationibus vacua est. Hæc pro subjectorum, quæ invadit, varietate, vel humida, vel sicca est: illa evenit sanguineis, phlegmaticisque, qui præter partium fibrosarum, nervosarum ac musculosarum molliem, serosis ac pituitosis nimium scatent succis, veluti sunt fœminæ præ viris, infantes, pueri, atque senes, præ iis, qui in juvenili, vel virili ætate sunt constituti. Sicca vero tussi magis corripuntur hypochondriaci, scorbutici, cachectici, strictiori corporis habitu, & debili, adque spasmodicos motus valde proclivi nervorum systemate, nec non sero acri copioso præditi.

§. XII.

Historia
tussis
convul-
sivæ seu
ferinæ.

Summum tussis rheumaticæ gradum denotamus, per convulsivæ seu ferinæ nomen. Hæc tam efferata vehementia, tantaque totius corporis concussione adfligit, ut ea non raro suffocari credas mileros. Modo, maximeque sub initio sicca est, & vel nullam, vel saltem parvissimam feri tenuioris, plus minus acrioris copiam elidit; modo humida, tumque mucum sublividum, sæpe tenacissimum, præviis laboriosissimis conatibus, secum ducit. Refrigescunt simul extrema, alvus est clausa, urinæ minguntur tenues, & succi vitales majori copia & impetu ad superiora, pectus, atque caput compelluntur: unde sub paroxysmo facies sanguine turgēt, rubet, venæ tument, arteriæ fortius, celeriusque moventur, oculi prominent, lacrymas emittunt, palpebræ intumescunt, & interdum ipse sanguis, accedente sternutamento, e naribus ejicitur: nonnunquam ipsa pulmonum vascula rumpuntur, sputumque suboritur cruentum. Non raro singultus jungitur, simulque ventriculus adficitur laboriosis vomitionibus,

quibusdam stercora, & urinæ præter voluntatem fluunt; quidam, præsertim infantum, hernias tussiendo sibi contrahunt, aut adnotante jam HIPPOCRATE *aph. 46. Sect. VI.* gibbosi fiunt: quin M.N.C. *cont. 1. obs. 1.* notabilem allegant casum, de corpore vertebræ dorsalis, præ tussis vehementia, in medio disrupto. Neque ignorari oportet, a nimia tussis vehementia apoplexiam suboriri posse: & BOYLE *de natur. philos.* observavit, quod ex tali tussi subitanea memoriæ ac rationis jactura, nec non paralysis manuum, & aliorum membrorum enata fuerit.

§. XIII.

Caussa hujus tussis materialis residet in humore tenui, acri ac fere caustico, ad sensibiles fistularum aerearum tunicas deposito, easque graviter vellicante. Hæc vel laryngi duntaxat, & arteriæ asperæ insidet, tumque continuam, & molestissimam faucium titillationem habet comitem; vel profundius bronchiis pulmonalibus infixæ hæret, atque tum gravissimum & atrocissimum parit tussendi conatum. Et generatur quidem hic humor a sordibus impuris & acris, ad superficiem corporis, aut artus exteriores, vel haud satis vegete expulsi, vel quacunque de causa, maxime frigore, retroactis, & ad pulmones decumbentibus. Hinc docemur, scabiem, tineam, achores capitis, guttam rosaceam, sudorem pedum, aliaque exanthemata repressa, ulcera præmature consolidata, & arthritidem, podagramque intus actam, tussim post se trahere convulsivam. Et quænam quæso alia est causa, quod morbilli & præcursores, & comites, & pedissequas habeant ejusmodi tussis diuturniores, quam quod materia acris, morbillacea, ad vias spirituales retrocessit, easque graviter vellicavit. Conf. A.N.C. *Dec. III. obs. XI. pag. 25.*

Caussa
materialis
ferinæ
tussis.

§. XIV.

Non raro etiam hæc rheumatico-convulsiva tussis ex communi causa, acris nimis.

Tussis
convul-
sivæ epi-
demica.

nimirum vitio suborta, epidemicam per multas regiones edit stragem. Occurrit autumnali, ac hyemali potissimum tempestate, si hæc, flantibus antea austris calidior ac benignior fuit, & subito in frigidam, ventis aquilonariis molestam commutatur. Sed hæc causa impuris duntaxat corporibus rheumaticam tussim infert, cum in aliis non nisi catharralem excitare solet. Quare epidemica hujus ferme tussis talem maxime aerem existere causam animadvertimus, qui nebulis pernicialibus, maleque olentibus, aut aliis particulis acribus, ac sæpius venenatis, febrium quoque exanthematicarum causis, prægnans est: hæ enim particula inspirata non modo gravissimam tussim, verum & aphthas, illam insigniter exacerbantes progenerant. Præterea vernali quoque tempore grassantur interdum ejusmodi tusses epidemicæ, cum raucedine junctæ; tumque ab exhalationibus salino-acribus, in aere contentis, & calore solis, ex terra hyeme occlusa evaporantibus glandulisque per vias spirituales sparsis semet insinuantibus, suam trahunt originem. De malis hisce epidemiis legas HIPPOCRATEM *epidem. VI. Sectio VIII.* SENNERTUM *de febribus Lib. IV. cap. 17.* SYDENHAMIIUM, ET HISTORIAM MORBORUM WRATISLAVIENSIIUM.

§. XV.

Tussis
rheu-
matica
ex causis
internis.

Hæc de summo tussis rheumaticæ gradu, cujus causa plerumque externa est, dicta sunt; dantur vero tusses, proprio rheumaticarum nomine dignæ, quæ internas potissimum agnoscunt causas; & sicut diuturnæ, ita maxime molestæ sunt, cumque rheumaticis capitis, ac pectoris doloribus, hemicrania, odontalgia, puncturis laterum pleuritidem mentientibus, defluxione materiæ acris a capite ad fauces &c. complicantur. Eveniunt imprimis corporibus cachecticis ac scorbuticis, ex sup-presso pedum œdemate, alioque tumore; quem tanta ferocitate tussis æque ac spirandi difficultas excipiunt, ut suffo-

Hoff. Syst. Tom. VI.

catio instare videatur. Familiares etiam sunt hæc tusses senibus, qui impuris scatent humoribus; & in his a frigore externo, dorso præsertim in ea regione, ubi prima lumborum vertebra, & plexus mesentericus major deprehenditur, admissio. Neque alia est ratio, quam quod serum acre ab externis corporis partibus ad pulmones deferatur. Eadem non raro in subjectis pituitosis, senilibus, qui victu lauto, vitæque sedentaria delectantur, & neglexerunt sanguinis missiones, humide fiunt, & effectum habent criticum: tota enim sanguinis & humorum massa hac ratione a copia seri impuri, quamvis non sine molestia, egregie repurgatur, adeo, ut sedata tussi, pristina vires redeant, somnusque cum appetitu, & integra sanitate instauretur.

§. XVI.

Ad censum tussium rheumaticarum pertinent quoque stomachales & hypochondriacæ; quarum illæ in ventriculo, hæc profundius in hypochondriis ac intestinis causam habent; & partim ob consensum nervorum, partim ob rheumaticum seri ad pulmones decubitus enascuntur. Et stomachalis quidem suis se prodit notis, quæ sunt nausea, cardialgia, adpetitus prostratio, digestionis vitium, sensus in ventriculo gravativus, & quod primus tussendi stimulus circa cordis scrobiculum sentiatur. In hypochondriaca junguntur statulentie, spasmi intestinorum, ac symptomata reliqua hypochondriaca. Prior, nempe stomachalis fit a saburra acri, biliosa, acida, ventriculo, ejusque superiori maxime orificio, nec non œsophago inherente, harumque partium nervosas tunicas, quæ arctissime cum viis spiritalibus nectuntur, vellicante; unde creber comitatur vomitus. Vexat cum primis, ventriculo a cibis vacuo; & familiaris quoque est febre tertiana, præsertim continua laborantibus; testante jam HIPPOCRATE *Lib. 2. epidem.* Posterior, nimirum hypochondriaca generatur ab humoribus crassis, impuris, serosis, vi spasmodum, ac statulen-

Tusses
rheu-
maticæ
stoma-
chales
ac hy-
pochon-
driacæ.

M

tia.

tiarum abdominalium, ad pectus & pulmones compulsi; & eo magis infestat, si ingens frigus, aut animi affectus, tanquam occasionales causæ præcesserint. Generatim vero monendum est, quod omnis tussis, quæ est periodica, a saburra in ventriculo, vel potius intestino duodeno stabulante suos mutuatur natales.

S. XVII.

Tussis
habitua-
lis.

Adhuc notari meretur ea tussis, quæ habitualis est, & catarrhalis rheumatica vocari meretur. Ea potissimum dependet a relaxatione glandularum in faucibus, palato, ac larynge sitarum; & multos annos continua exscreatione durat. Jungitur digestionis vitium, & successiva totius corporis consumptio. Evenit subjectis ferofioribus, vitæ sedentariæ, ac lucubrationibus, nec non vinosis computationibus deditis.

S. XVIII.

Pro-
gnosis.

His igitur excussis, deveniemus ad tradendam tussium prognosin. Sicca tussis plerumque transit in humidam; hæc vero nimia vetustate habitum contrahit, atque ventriculi digestionem destruendo, cachecticum statum, lentamque febrem producere valet. Quæ humida fuit, & in siccam transit, ut pectus tamen grave maneat, periculum febris vel putridæ, vel hecticæ minatur, teste LOMMIO *observ. medicin. Lib. II. pag. 120.* Convulsivæ seu ferinæ tussis infantibus periculosa, nam facile reduunt suffocationem, idque fit in difficili dentitione atque etiam in morbillis: inque pueris gibbos, & hernias, gravidis abortum, adultis hæmoptysin atque phthisin inducere possunt; quin easdem subita suffocatione stipatas fuisse, testantur WILLISIUS *pharm. ration. P. II. S. 1. C. 6. pag. 61.* & HILDANUS *Cent. 2. obs. 68.* Quæ tussis pulmonum aut aliorum viscerum scirrhos insequuntur; omnem plerumque remediorum vim eludunt: & quæ a repressis nascuntur exanthematibus, his revocatis cessant. *Omnis tussis mala, qua somnus aufertur: inutilis etiam*

quæ longo tempore frequens, gravisque hominem exercet, idque cum destillatione, i. e. habitualis rheumatica, inquit LOMMIUS loc. cit. Tussis denique hydropicis evenientes, infausti sunt præsagii, teste HIPPOCRATE Sect. VI. aphor. 35. Contra moderatior circa tempus nocturnum calor, cum æquabili per universum corpus sudore, vel maiore, largiori urinæ fluxu, alvo simul reddita fluidiore, placidior somnus, & facilior expectoratio, certa sunt morbi in gratiam jam redituri indicia.

C U R A T I O.

S. I.

C Uratio tussis rheumaticæ potissimum quatuor absolvitur indicationibus, nimirum, ut primo materiam peccantem corrigamus, ad exitum disponamus, atque expectorationem, si opus id fuerit, promoveamus; deinceps adfluxum feri a præcordiis avertamus, & ad alia magis congrua excretoria organa derivemus; tum motus, si fuerint effrænes, consopiamus, & denique debilitatum affectarum partium robur instauremus.

Indica-
tiones
curato-
riæ.

S. II.

Si igitur tenax mucicoagulum bronchia obsederit, incidendum illud, resolvendum, & emolliendum est, quod præstant radices resolventes: quas inter primas tenent radix vel fecula Aaronis, iridis Florentinæ, & quæ insigni humores lentos ac tenaces fundendi & expectorandi potentia pollet, radix squillæ, ad quinque vel sex grana cum pauxillo nitri data; item oxymel Squilliticum, essentia gummi ammoniaci, spiritus salis ammoniaci anisatus, lac & flores sulphuris, & sperma ceti.

Tenax
materia
inciden-
da.

S. III.

Humor admodum tenuis, falsus, acris incrassantibus, & lymphæ acrimoniam temperantibus ad exitum redditur aptus. Conducunt hoc fine & acris deco-

Humor
tenuis
in cras-
satus,
& acris

*semper
randus.* decocta, quæ ex hordeo, rasura cornu cervi, radice scorzonæ, ac glycyrrhizæ parantur; cremor hordei, jussula sive decocta avenacea, cum amygdalis, passulisque minoribus; aut decoctum raparum cum saccharo; gelatinæ cornu cervi, & animalium; jussula ex carne cum lacte; loch pulmonum vulpis, syrupi de papavere, de farsara, diacodion Montani, sperma ceti cum lacte datum; & ante omnia oleum amygdalinum recenter sine igne expressum, vel solum, vel syrupo capillorum veneris, aut julepo rosarum nuptum: e. g. in hac formula: Recipe olei amygdalarum dulcium, syrupi capillorum veneris ana unciam unam, spermatitis ceti drachmas tres, croci grana quindecim. M. d. Egregiam quoque opem adferunt infusa sic dicta theiformia, quæ ex herba veronicæ, hyssopi, floribus malvæ, sambuci, papaveris rhæados, salviæ, bellidis, radice glycyrrhizæ, semine fœniculi, cortice ligni sassafras & ejus generis aliis paranda sunt. Ubi tussis catharralis in habitum degeneravit, cum adpetitus dejectione, & tabe, cura, quæ cum lacte asinino, vel sero lactis, vel cum fonte Selterano, æquali parte cum lacte permixto fit, præcipuum medendi cardinem absolvet.

§. IV.

*Laxan-
tiusus.*

Quando nimia congestio, affluxus, & decubitus feri in pectore est, ut fit in tussi valde humida, pituitosa, diutius persistente: præstat illud a præcordiis & viis pneumonicis derivare, atque partim per alvum, quæ est propria sordium mucosarum latrina; partim per cutim, quæ humorum subtiliorum est diverticulum, expellere. Alvi lubricitas, sicut in omni, ita præsertim in rheumatica, ac convulsiva tussi, magnam profecto fert opem: cui procurandæ, ex laxantium numero, ad acrimoniam demulcendam, & colluviem quoque ferocem blande & benigne, copiose, que, sine omni tamen molestia, ac virium lapsu evacuandam, ego non quicquam deprehendi præstantius, quam

ipsam mannam; si non ad drachmas, sed uncias duas, in infuso vel decocto præscribatur, ejusque usus, si res postulat, repetatur. Ego uncias duas, in aquæ veronicæ vel florum acaciæ uncis octo, leni calore dissolvere soleo; adjectis postea terræ foliatæ tartari drachma una, & aliquot guttulis olei de cedro, anisi, vel macis. Consentientem habeo GABELCHOVERUM, qui Cent. 4. obser. 7. & sequentibus eandem ad aliquot uncias pro sananda feliciter tussi commendat: idem etiam laxans, cum infuso veronicæ, vel lacte propinari potest. Præterea syrupus rosarum solutivus, cassia recenter extracta, decoctum laxativum Viennense, passulæ rhabarbarinæ, sique ventriculus hæc ferre nequit laxantia, clysteres, ad copiosi feri & muci quantitatem derivandam, & per congruum ejus emundatorium, quod in crassis potissimum est intestinis, evacuandam profunt efficacissime.

§. V.

Deinceps æqualem sanguinis per totum corpus restituendo cursum, & scilicet maxime ad glandulas subcutaneas invitando, inhibetur hujus ad præcordia adfluxus. Eo sine operæ faciunt præterea infusa calidiora pectoralia, ex floribus malvæ, violarum, foliis hyssopi, salviæ, semine fœniculi, anisi ac cinnamomo conficienda. Hæc mane intra lectum potare expediet, cum blando regimine; & præterea in æquali calore corpus semper conservare decet. Scopo quoque huic satisfaciunt pulveres diaphoretici ac bezoardici, qui parantur ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino præparato, antimonio diaphoretico, vel loco hujus, antihectico Poterii, cornu cervi sine igne, cinnabari, additis aliquot granis olei nucis moschatæ expressi, vel etiam croci. Iisdem quoque flores sulphuris addere licet; maxime si achoræ, vel scabies retropulsa malum foverit.

*Sudoris
promo-
tio con-
fert.*

§. VI.

Tertia indicatio requirit efferato-

*Quæ
minigæ*

effrantes rum motuum sopitionem, quæ sæpius *motus.* mox ab initio curationis, ob gravioris periculi metum, suscipienda est. Et ex remediis huc facientibus longe eminet crocus, pectori amicissimus, ejusque extractum, pulveribus bezoardicis admixtum. Laudant quoque muscum quernum, & pulveribus, & decoctis additum: nec eo fine sunt inutiles pilulæ de styrace, aloephanginis nuptæ, & vesperi datæ, conjunctis ceterum expectorantibus, oleo amygdalino, ac spermate ceti. Haud etiam contemnenda est virtutis liquor meus anodynus, vel laudanum liquidum SYDENHAMII, cum spiritu cornu cervi maritatum; quem cum primis deprædicat BOYLE *de util. Philosoph. pag. 348.* Si his haud obsecundet malum, ad fortiora deveniendum anodyna, quæ majoris sunt energię; veluti sunt pilulæ de cynoglossa, Starckeyanæ, Wildeganii, & theriacalia.

§. VII.

Exter-
agrum
ulus.

Neque ad sopiendam tussis vehementiam insuper habenda sunt externa: quæ inter phthifica præsertim tussi laborantes egregie solatur emplastrum diaphilphuris Rulandi, pectori impositum. Tussi convulsiva vexatis insigniter prodest unguentum rubrum potabile, cum spiritu vini, præcordiis illitum: nec non unguentum pectorale, in PHARMACOPOEA AUGUSTANA descriptum, si thoracis latera eo inungantur, in sedanda tussi, doloribus pectoris mitigandis, & juvanda expectoratione, magnam præstat opem. Longo quoque usu in omni tussi rheumatica comprobatum habeo, sequens emplastrum: Recipe myrrhæ electæ, bdellii, succini ana unciam dimidiam, spermatitis ceti, axungię humanæ, ceræ, minii ana uncias duas, saponis veneti drachmas tres, croci drachmam unam, camphoræ drachmam dimidiam. M. f. emplastrum, quod pectori, collo, spinæque dorsi imponatur.

§. VIII.

Que in-
dicatio- In morbi denique declinatione, quar-

labefactatas roborare, medentem oportet; quoniam facillimum est, reverti tusses. Commendo imprimis essentiam succini, spiritum cornu cervi, cum tinctura tartari, & liquore meo anodyno mixtum, additis aliquot olei ligni sassafras guttulis: nec non essentiam cascarillæ; & sæpenumero illustrem animadverti effectum, quem exferit balsamum vitæ meum, ad aliquot guttas cum extracto vel tinctura croci datum. In fine ad roborandum ventriculum, electuarium, quod ex conserve rosarum rubrarum uncis duabus, conf. anthos uncia una, succini præparati, nucis moschatæ drachmis tribus & syr. corticum citri vel aurantiorum compositum est, præscribere & ad usum commendare solitus sum. CRATO *Lib. 37. consil. pag. 1093.* ambram cum decocto passularum mirifice collaudat, nec sine ratione: vim enim & roborantem, & simul alvum liquantem possidet. Sed longe præferenda est essentia ambre genuina, cujus præparationem in observationibus physico-chymicis communicavimus. Tum quoque utile est vinum vetus, generosum, Falernum; quod veteres, & præsertim PLINIUS SECUNDUS admodum extulerunt. HIPPOCRATES *lib. de victu*, acutorum usum vini dulcis senibus apprimè laudat: neque minus aqua veronicæ vel hyssopi cum vino destillata & edulcorata convenit: addatur tantillum croci. Externe ad roborandas nimium relaxatas glandulas faucium & bronchiales, ex quibus humor continuo ad laryngem, & asperam arteriam defluit; insigni cum fructu semper usus sum pulvere, capiti inspergendo, qui ex succino, benzoe, mastiche, floribus chamomillæ Romanæ, & caryophyllis aromaticis compositus est: os quoque gargarismate frequentius colluendum erit, cui inserviet vel spiritus vini Gallicus, vel decoctum salviæ, hyssopi, florum rosarum rubrarum, cum vino rubro paratum.

§. IX.

Ceterum in omni tussi, & curanda, & præ-

Disco-
suffen-
tum.

& præservanda, magna vis in recto vivendi genere sita est. Moderandus cum primis aer, ut talis sit, qui nec frigore, nec nimio calore lædat, sed in quo corpus odore madeat perpetuo: vespertinus ac nocturnus præ aliis nocet; neque aer frigidus, nebulosus, pluviosus, aut præfervidus, maxime omnium vero aquilonaris, nisi noxam parit. Porro catharris & tussi frequenter obnoxii cavere sibi debent a cibis valde salitis, fumo induratis, & aromatibus nimium conditis, nec non acidis, austeris, utpote qui sanguinem, ejusque serum acre reddunt, & impurum. Deinceps potus ratio habenda: nulla enim convenit cerevisia, multo minus vinum acidum. Majori cum fructu pro potu usurpabitur aqua hordei sive ptisana, vel decoctum quoddam ex radice chinæ, Scorzoneræ, passulisque confectum; vel hydromel, quod GABELCHOVERUS hunc in modum parare docet: Recipe mellis despumati uncias quatuor, aquæ fontanæ mensuras tres, liquiritiæ drachmas quinque, ficuum numero sex, seminis sceniculi, radice pimpinellæ ana drachmas duas, florum malvæ manipulum unum, florum salviæ, violarum, ana pugillum anum, cinnamomi scrupulos duos, m. coquantur ad consumptionem mensuræ dimidiæ. In scorbuticis pro potu conducit aqua sola, pura, fontana, non nimis frigida, & vel amygdalis dulcibus, vel pane similagineo distemperata. Vulgus aquam fervidam affundit triticeis fursuribus & infusum frigide non sine insigni fructu in gravi epidemia tussi bibit.

§. X.

Præservatio-
nis ratio.

Præservationis quoque ratio, maximam partem, in recto rerum non naturalium consistit usu. Qui a tussi convalescentes, vinosis computationibus, corporis refrigerationibus, animi fortioribus adfectibus indulgent: in eandem protinus incidunt longe gravio-rem. Senes sibi caveant a pedum, maxime dorsi refrigeratione. Et quia hye-

Hoff. Syst. Tom. VI.

me rigente rheumaticæ adfectiones quam facile contrahuntur, & caput & cervix & regio præcordialis, lumbis & pedes in senibus præsertim, quibus tussis admodum est infesta, linteis & integumentis calidis bombycinis maxime a frigore muniendi sunt, ut moderata & æqualis servetur perspiratio: nam quando unam ex hisce nervosis partibus frigus præsertim aquilonare fortiter tangit & penetrat, ob consensum, qui inter has partes viget, reliquæ omnes p. n. adficiuntur. Alvi libertas pariter ac expeditus transpirationis successus nunquam non conservetur, necesse est: quare conferunt moderatæ, sed frequentes, & sub cælo salubri institutæ corporis exercitationes. Qui succis sunt pleni, hos statim temporibus, & omnino versus æquinoctia, venæsectione, vel scarificatione depleri curent. Eo magis vero recto regimine, tenui victu, conservataque excretionum libertate, a tussi se præcavere decet, quando epidemicam exercet tyrannidem.

Cautelæ, cum cura specialiori.

§. I.

In omni tussi caute mercandum est cum expectorantibus, dulcibus, decoctisque incrassantibus; ne more vulgo solito, nimia, & sola adhibeantur, sique relaxando magis pul- mones, nimium ad illos concitent ad- fluxum. Eo magis in tussi stomachali, & hypochondriaca ab iis, vel penitus abstinere convenit; pervertunt enim, destruuntque ventriculi vim digestivam, adeoque viam ad cachexiam, & hydropem pandunt.

Cautelæ
circa
expec-
toran-
tia &
dulcia.

§. II.

Tussis ferina, quæ a retropulsis exanthematibus suboritur, indicat materiam peccantis ad sua loca revocationem. Hoc casu divina ferme est virtus æthiopis mineralis vel florum sulphuris, interne cum antimonio diaphoretico vel pulvere bezoardico, vel potissimum exhibitorum. Nec præter

Ferina
tussis a
repressis
exan-
thema-
tibus
suboritur
curatio.

M 3 pedum

pedum frictiones, aut pediluvia, præstantius ad detrahendum a pectore ferum est vesicatoriis remedium: modo delicatior nostri seculi genius eorundem usum permitteret. In convulsiva infantum tussi, juvat quoque plantas pedum axungia porci inungere.

§. III.

Tussis
rheuma-
tica a
repulso
pedum
œdema-
te sub-
ortu cu-
ratio.

Quæ a pedum œdemate in cachecticis retropulso generatur tussis, præter clysteres, incidentia, diaphoretica, & quæ motum a pectore derivant, insignioris usus sunt lenia diuretica v. g. tinctura tartari, succini tartarifata, Elixir nostrum viscerale cum Elixirio n. pectorali remixtum: alias acria, sal-
sa, & potenter quæ urinam movent, quia detrahunt dulce serum, exulent; laudata vero serum acre per vias educunt urinarias.

§. IV.

Tussis
rheuma-
tico-
scorbu-
tica cu-
ratio.

Tussim rheumaticam diuturnam, quæ a scorbutica sanguinis & humorum diathesi originem traxit, non raro curatam vidi, datis interne sero lactis, pulveribusque ex lapidibus cancerorum, pulvere Marchionis, succino præparato, antimonio diaphoretico, extracto croci, cascariillæ aquoso, concinnatis; interposito laxante rhabarbarino; propinata pro potu ordinario aqua frigida, amygdalis distemperata, vel Selterana, vino Mosellano nupta; vel decoctum ex speciebus temperatioribus sanguinem depurantibus ex aqua usui erit eximio. Exhibui quoque vesperi pilulas aloephanginas, cum pilulis de styrace mixtas: nec non admoendum jussi pectori emplastrum, quod supra descripsimus.

§. V.

Tussis
stoma-
chalis
curatio.

Si saburra acida, biliosaque ventriculi tussim excitaverit, operæ pretium faciunt absorbentia, lapides cancerorum, succinum præparatum arcano duplicato nuptum, additis aliquot olei macis guttulis. Jungenda tum laxantia leniora mannata, ac rhabarbarina. Stomachali puerorum, si nihil est, quod prohibeat, succurritur leni emetico.

§. VI.

In tussi, ex viscerum imi ventris obstructione nata, quam vocant hypochondriacam, apprime conveniunt, quæ excretiones sanguineas suppressas revocant: nec aliena pediluvia, & antispasmodica. Omnium vero virtutem, multis parasangis superant aquæ minerales tepesactæ, lacteque caprino, vel melius asinino permixtæ, si sub debito regimine potentur.

§. VII.

Quæ diu duravit tussis, & ad tabem vergit: cura lactis asinini, præparato ad eam corpore, certo profligatur; eo magis, si longæ peregrinationes, aeris mutationes, & roborantia denique conjungantur. Nec, si nimis humida fuerit, fructuosius est convenienti a cibis, præsertim carnibus abstinentia.

§. VIII.

Præstat semper anodyna, ut pillulas de cynoglossa, item de styrace cum laxante e. gr. massa pill. aloephanginarum vel Cratonis de succino æquali pondere jungere, & circa horam somni præbere: alias ab illis solis exhibitis, animadverti tussim supprimi, succedente a nimia congestione humorum & gravitate circa pectus asthmate.

§. IX.

Quemadmodum nimium frigus omnibus, qui tussunt, inimicum est: ita & nimis calidus calor iis nocet. Quare infusa quoque pectoralia, quæ dicunt theiformia, si calidissima fuerint, exasperant tussim. Omnes ergo potus tepidos sorbere convenit.

§. X.

Venæsectiones illis profunt, qui sanguine nimis turgent, venis prætumidis ac funiculorum instar prominentibus, aut excretiones suppressas habent, maxime præservatoriæ, etiam in senibus septuagesimum jam annum transgressis. Nec iis supersedere possumus, si convulsivæ efferata vexent vehementia; ne rumpantur in quodam loco vasa; in puerili etiam & juvenili ætate. Sydenhamius affirmat,

Tussis
hypo-
chond-
riacæ
curatio.

Tussis
habi-
tuali
curatio.

Anody-
norum
usus.

Frigus
& ni-
mus ca-
lor no-
cent.

Venæse-
ctionis
usus.

mat, se convulsivam epidemicam, non nisi venæsectione, iterata catharsi, & vesicatoriis feliciter curasse.

§. XI.

Celsi metho-
dus.

Digna, quæ allegetur, est tussi mendi ratio, quam CORNELIUS CELSUS Lib. 4. cap. 4. sic exhibet: Oportet hyssopum altero quoque die bibere, ac lectione uti vehementi, quæ primo impeditur a tussi, post eam vincit; tum ambulare, deinde per manus quoque exercere, & pectus diu perfricare; post ficus pingues edere. In tussi humida profunt fricationes validæ, cum calefacientibus, sicut caput quoque simul vehementer perfricetur, ovum quoque sorbile, sulphure adjecto sorbeatur, in potum vero aqua calida danda. Et ut verum fatear, præstat omnino Galeni in tussi curanda motum sequi, qui levibus simplicibus naturæ maxime familiaribus utendum esse docet: quam multis iisque compositis activis e pharmacia petitis. Ita decocto raparum exsiccatarum, vel caulium rubrorum, vel etiam forturum triticeorum ex aqua cum saccharo, pertinacem & chronicam tussim in plebeis sublevatam, quin etiam penitus sublatam meminimus. Si fluxio tenuis copiosior & acris est, quod ex oculorum rubore, titillatione, & morificatione oris in gutture, sapore falso cognoscitur, succus glycyrrhizæ Hispanicæ, mel despumatum, massa, quæ ex gelatina cornu cervi & decocto glycyrrhizæ inspissatur, oleum quoque amygdal. dulcium cum syrupo papaveris albi mixtum & sensim paulatimque deglutitum præsens adferet levamentum. Neque minus familiaris & egregii usus esse potest ovi luteum recens cum saccharo canto & croco, cum poculo uno vel altero Theebolis leniter deglutitum, item butyrum insulsum cum saccharo, lac cum infuso veronica & flor. papaveris, rheados.

§. XII.

Quando a nimio humorum adfluxu epiglottis, quæ est primum & prima-

rium vocis instrumentum, valde relaxatur & atoniam patitur, indeque vox rauca evadit: gargarismate, quod ex nervinis e.g. floribus anthos, lavendule, chamomillæ Rom. summitatibus thymi, origani, salvia, myrrha compositum & ex vino coctum est, frequentius uti convenit. Exterior quoque laryngi sacculum ex supra dictis speciebus addito insuper succino & styrace calamita applicare, non sine egregio fructu consuevi. Raucos non purgari vult Hippocrates, sed horum frigiditatem & humiditatem sanare consuluit capite & reliquis membris, quæ affecta sunt, topicorum usu exsiccandis. Vid. Lib. de victu acutorum.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Imploravit quondam meam opem Vir honestus, cujus infantes, quos plures habebat, circa æstatis exitum tussi gravissima, eaque suffocativa ac convulsiva, laborabant. Siquidem hæc tanto invadebat impetu, ut facie ad nigredinem usque tincta, sine sensu, sine motu, atque sine respiratione jacerent. Recurrebat ea per periodos, circa horam potissimum matutinam decimam; junctis febre, pulsu celeri, & aphthodeis faucium vesiculis. Noctes erant insomnes, appetitus, etiam humidi dejectus, alvus clausa, crebra sternutamenta, & non modo ipsa tussi mucus cum sanguine elidebatur; verum per os quoque ac nares insignis pituitæ copia reddebatur. Hæc affectio jam per quatuordecim dies duraverat: & his debellabatur medicinis. Anoclysteres ex decocto avenæ, oleo amygdalarum dulcium, floribus chamomillæ, & sale communi infundam jussi: pro potu crebro dedi modo decoctum ex radice chinæ, scorzonæ, altheæ, glycyrrhizæ & semine sceniculi paratum; modo avenaceum, oleo amygdalino nuptum; mox raparum exsiccatarum cum saccharo Canariensi,

De Tussi
si convulsiva
epidemicæ.

& croco permixtum; & pro infuso theiformi herbam veronicæ, ac hyssopi. Non minus bis terve quotidie propinavi pulverem, ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, & nitro compositum, cum aliquot liquoris anodynii guttis. Et horum ope convaluerunt.

Epicrisis.

1) Tusses convulsivæ epidemicæ, iis non raro grassantur temporibus, quibus diarrhœæ vel dysentericæ sunt familiares. Tum plerumque æstatem ferventissimam frigidiora autumnii sequi deprehenduntur initia: unde, quæ æstate liberior fuit transpiratio, hoc tempore subito cohibetur, & hinc acre impurumque serum ad bronchia decumbit. Sed præterea in ipso aere obversari solent exhalationes fere venenatæ; quas in nostro quoque casu tussis & aphtharum causas fuisse, nulum est dubium.

2) In tali aeris constitutione infantes tussi & frequentius, & gravius infestantur. Debile enim ac valde sensibile est, quo pollent, nervorum genus, quod ex facili causa ad motus spasmodicos, convulsivos, & ipsum comitiales morbum disponitur. Deinceps hæc tenella corpora parum curant aeris injurias, sed quacunque occasione semet ipsi exponunt liberius. Accedit & illud, quod circa diætam autumnalem tempestatem, obavidius ingestos fructus horæos, uvas &c. multas acidas, biliosas, & acres in primis viis sibi colligant cruditates: quæ ad exasperandam tussis vehementiam non parum contribuant.

3) Quemadmodum tussis asthmatis, ita hoc quoque illi, tanquam symptoma, tantum non semper supervenire solet. Duplex est causa asthmatis, quæ tussis symptoma est: nimirum prima constrictio bronchiorum, altera congestio humorum ad pectus. Constricta quippe bronchia, quæ tussis formale constituunt, remorantur suffi-

cientem aeris ingressum, & liberiores sanguinis per pulmones circulum. Congestio humorum maxime seri ad pectus in omni convulsiva tussi fit: siquidem instar regulæ perpetuæ est, quod ad debiliorem partem, quales hic sunt pulmones, tussi exagitati, semper majori impetu ruant humores.

4) Dici vix potest, quantum in omnibus spasmodicis ac chronicis morbis, qui foventur ab impuritate humorum, noceat uti cerevisiis; utpote quæ acrimoniam subtiliorem magis alunt, ac exagitant. Soleo in harum locum exhibere decocta, quæ intussi præsertim temperantia & demulcentia esse debent.

OBSERVATIO II.

Vir triginta sex annorum, sanguineus, succulentus, in castris, quæ sequutus est, variis molestiis, aeris ventorumque injuriis obnoxius, inordinate vivens, & frigidiori loco somnum capiens, neglecta, cui ante sueverat, per biennium venæsectione, incidit in tussim vehementem, æque ac diuturnam. Pectus humoribus infarctum turgidumque cum roncho videbatur. Ejiciebat quoque laborioso ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu, ingentem mucii viscidum ac flavescentis quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim binas adæquabat libras. Et hac molesta tussi per quatuordecim jam laboraverat hebdomades, cum meum quaereret auxilium: corpus admodum contabescebat: adpetitur tamen erat integer, alvus aperta, urina pauca ac rubicunda, pulsus post paroxysmum celerior, facies rubicunda. Neque ullum levamen perceperat, licet variis remedium generibus, decoctis, electuariis, essentiis pectoralibus, ac dulcibus fuisset usus. Ego itaque, interdito cerevisiæ potu, hujus in vicem consuetum decoctum dedi: alternis diebus exhibui pilulas balsamicas: mane pariter ac horis pomeridianis po-

Tussa
humida
diuturna.

tari jussi infusum pectorale, ex radice consolidæ majoris, enulæ, glycyrrhizæ, herba saniculæ, scabiosæ, scordii, veronicæ, agrimoniz, urticæ mortuæ, pyrolæ, floribus hyperici, summitatibus millefolii, semineque anisi ac fœniculi paratum. Ex hoc sumendam suasi drachmam balsami pectoralis, quod ex olei hypericonis unciiis duabus, spermatis ceti uncia una, balsami de copaiva, Peruviani ana drachma una, croci scrupulo uno, florum sulphuris drachma, olei macis, anisi, ligni sassafras ana guttis quindecim confectum erat. Exhibui quoque pulverem ex magnesia alba, oculis cancrorum, cornu cervi philosophice præparato, ossibus sepiz, & succino præparato concinnatum; ac denique emplastrum superius descriptum thoraci imponendum curavi. Quibus per duos menses usurpatis, in tantum constanscebat, ut nihil equidem esset, de quo conquereretur; attamen quoties vel acida comedebat, vel vinum bibebat, tussi denuo cum rejectione viscidæ materiæ prehendebatur.

Epicrisis.

1) Ad præsentem tussim generandam plures remotiores concurrerunt causæ. Præter temperamentum enim sanguineum & corporis habitum, succis pituitosis plenum; venæsectionis neglectus, ac frigidius corporis regimen, omnino suffecerunt ad inducendam tussim.

2) Quæ cum forsan ab initio nimis dulcibus, ac expectorantibus tractata fuit: factum est, ut tonus & ventriculi, & pulmonum magis destrueretur. Ventriculo labefactato debetur corporis contabescencia; languente enim digestionem, chylus iners ac impurus, hinc & lymphæ minus laudabilis, & ad nutriendas solidas partes haud idonea generatur.

3) Pulmonum atoniæ in acceptis ferenda est tussis diuturnitas, cum copiosa mucidæ materiæ rejectione.

Namque hi tum fiunt diverticulum humorum serosorum, mucidorumque, qui ex toto corpore eo deferuntur. Distinguenda talis tussis est a phthisica, quoniam rejecta materia nondum purulenta est, nec febris jungitur: pulsus enim celerior, qui paroxysmos sequebatur, dependet a validiori pectoris sub tussiendo concussione, quo sanguis impetuosius, celeriusque per cordis ventriculos, atque arterias propellitur.

4) Et in hoc tussis genere, minus conveniunt sola expectorantia; sed eo dirigenda est curatio, ut affluxus humorum a pectore deriveretur; pulmonumque ac ventriculi robur instauretur. His scopis dictorum remedium ope fecimus satis; e quibus adhuc commemorare juvat Elixir nostrum viscerale, quod ad restituendam digestionem diu adhiberi jussimus.

5) Notabile adhuc est, quod ii morbi, qui atonia partium sulti fuerunt, ex levi causa, ut frigore, cibis acidis, vinosis &c. facile repululent. Quare longa opus est diætæ curatioris observatione, ac visceraliū remedium continuatione.

OBSERVATIO III.

Studiosus quidam sanguine abundans, vita sedentaria, victuque pleniori uti solitus, meam aliquando implorabat opem, eo, quod sæpius, simulac corpus exponeret frigori, ventisque borealibus, statim corripere-
retur tussi, eaque gravissima, mox humida, mox sicca. Suasi propterea, ut venæsectionem, quam nunquam admiserat, instituendam curaret, eamque ter quotannis iteraret: dein singulis quatuordecim diebus pilulas meas balsamicas sumeret; & infuso veronicæ frequentius uteretur. Dedit aures consilio, simulque motui corporis frequentius studebat, eo effectum, ut a molesta tussi liber in posterum maneret.

Tussis
cathar-
ralis,
sæpius
recidi-
vans.

Epi-

Epierisis.

1) Plethoricos, non modo senes, verum quoque juvenes, si utantur lauto victu, vitæque sine motu desidi, & sanguinis missiones neglectui habeant, admissio liberalius frigore, catharris, coryza, gravedine, tussi &c. circa æquinoctiorum plerumque tempus infestari, crebra certaque testatur experientia. Cum primis humidam patiuntur ejusmodi subjecta, si serosis turgeant succis; tumque criseos instar se habet hæc evacuatio; siquidem superata hæc affectione optime habent.

2) In ciendis fluxionibus ingentem frigus exserit potentiam, in dispositis maxime subjectis; dum constringendo corporis superficiem, venosumque corticem, humores magis ad interiora pellit; ex quibus serosa portio pulmonales ingreditur vesiculas. Hinc CAROLUS PISO *tract. de morbis ex colluv. serosa obser.* 83. pag. 180. de se ipso testatur, quod hyeme verticem capitis, futuramque coronalem nunquam detegere debuerit, quin statim tussim pateretur.

3) Et in tali tussi curanda, testante eodem PISONE *loc. cit.* & suffragante experientia, non præstantius est remedium, quam ab initio statim sudorem movere. Inserviunt huic scopo infusa theiformia mane intra lectum sorbillanda; sumto præcedente vespera, pulvillo diaphoretico. Neque enim hoc in casu convenit, statim ab initio laxantia propinare; nisi congestio ad pectus nimia fiat. Anodyna tum exhibere, nihil est, quam oleum camino addere.

4) Præservatorium autem finem nostra potissimum respicit curatio. Atque sic, præter rectum vivendi genus, præter crebriorem corporis exercitationem, non efficacius commendare potuimus præsidium, quam statis temporibus repetitas venæsectiones, quibus imminuta humorum mole, tanquam remotiori causa, occasionalis,

quæ est frigus, non adeo magnam obtinet efficaciam.

OBSERVATIO IV.

Juvenis florentis ætatis & vultus, Tussis
fervidi ingenii & sanguinis, teneræ & cum he-
macilentæ constitutionis, post vario- micra-
larum morbum, quem ante tres an- nia.
nos perpeffus erat, sæpius incidit vere præsertim & autumnis in molestant tussim, plerumque cum hemicrania & interno æstu conjunctam. Ego ad hanc avertendam suasi, ut corpus, præcipue pedes a frigoris vehementia curatius muniret; & quoniam paulo largius bibebat vinum, ut circa æquinoctialia tempora sanguinem emitteret, & infusum veronicæ cum radice glycyrrhizæ singulo mane sumeret. Hoc modo per duos annos liber ab hoc malo permansit. Factum vero est, ut neglecta vernali venæsectione & studiis & lucubrationibus immoderatus indulgens, & omnes ætis injurias spernens, in catharralem febrem cum vehementi tussi & immani hemicrania sinistri lateris, accurate circa horam vespertinam sextam redeuntem, & per totam noctem perseverantem incideret. Tussis erat initio sicca, postmodum valde humida reddita est. Recusabat fere omnia remedia; fontem vero Selteranum loco cerevisiæ bibebat, sed cum exiguo levamine, ut potius & dolor capitis & rheumatismus pectoris invalescerent. Ego in consilium arcessitus, loco fontis Selterani bibendam suasi emulsionem, quæ ex decocto rasuræ cornu cervi, & amygdalis parata erat; electuarium quoque præbui ex oleo amygdalarum dulcium, syrupo papaveris albi, spermate ceti, croco; vesperti dosim pulveris mei bezoardici, & mane infusum veronicæ cum radice liquiritiæ superbibendum ordinavi. Ad aperiendam vero alvum, & sordes viscidas a pectore avertendas, quia decoctum manatum respuebat, alternis diebus sumendum dedi pulverem sequentem:
Rec. lap. canceror. cremor. tart. ana.
drach.

drachmam dimidiam, diagrydii sulphurati, cinnabaris præparatæ ana gr. VI. olei macis guttam unam. Quatuor vel sex a quavis dosi secutæ fuerunt sedes, & post ter reiteratum hunc pulverem & tussis & hemicrania permolesta sensim paulatimque conquieverunt, ac penitus demum cessarunt.

Epicrisis.

Plura mihi obvia sunt exempla, tussim primo catharralem, postea vero phthysicam redditam post morbillos, imo variolas, quæ valde infestæ sunt pectori, insecutam fuisse, præcipue si iusta vitæ ratio fuerit posthabita, & corpus non ab injuriis tempestatum, quæ catharros & tusses ciere solent, præmunitum. Neque pauca mihi cognita sunt exempla, sola prudenti sanguinis e vena missione una cum debito vivendi regimine in sanguine præservando abundantibus & catharrales tussiculosos insultus, & ipsam veram phthysin, fuisse averruncata. Et quia ex hemicrania periodice redeunte, vitiosam humorum colluviem prima in regione stabulantem & tussis causam foventem judicavi, præbui pulverem egregie & sine noxa primam regionem expurgantem, non sine singulari fructu subsequente; utpote ab ejus usu mox levamen symptomatum insignis egregius juvenis percepit.

OBSERVATIO V.

Tussis
hypo-
chondriaca.

Vir 50. annorum, cholericæ & macilentæ constitutionis, a tenera ætate, ex diuturnis lucubrationibus hypochondriacus factus, varia & frequentia ad fluxum hæmorrhoidalem sensit molimina; qui cum per vasa sedis nunquam successit, ante decem annos vomitum patitur cruentum, qui tamen instituta mox in pede venæsectione, subjunctoque rhabarbarinorum & pulverum nitrosorum ac absorbentium, nec non continuato per aliquot tempus fontis Schwalbacensis cum lacte mixti

& calefacti usu, cohibitus exinde nunquam rediit. Ante annum vero ex domestica calamitate valde contristatus, prævia repentina virium & appetitus, nec non somni prostratione, tussim incidit humidam hypochondriacam adeo quidem vehementem, ut per integras sæpe horas, præsertim nocturno & vespertino tempore, ingentem viscidæ ac tenacis cinericeæ mucicopiam non sine molestissimo hypochondriorum & abdominis dolore excreando, æger defatigaretur. Ceterum, pectus omni caruit vitio, nec sputum unquam sanguine apparuit mixtum; Alvus autem non obstante flatuum, qui crebrius per os eructabantur, copia salis superque erat fluida; sub cujus depositione vires aliquantisper decrescere videbantur. Consultus ego in hoc affectu, cum ejus fomitem in primis viis ac imminuta ventriculi digestionem latitare conjicerem, ad hanc ipsam restituendam primo pulverem ordinavi stomachicum ex radice ari, pimpinellæ albæ, sale absynthii, succino, pulvere corticis aurant. immat. viridum ad partes æquales sumtis, additisque aliquot guttulis olei macis & ligni lassasfras compositum, bis per diem capiendum, cujus loco interdum summo cum fructu adhibui essentiam stomachicam pectoralem ex Essent. gentianæ, succini, calcarillæ, nucistæ, croci, card. bened. myrrhæ & spiritu salis ammoniaci anisato præparatam. Binis quoque vicibus per hebdomadem ad expurgandas leniter primarum viarum cruditates, pilularum Cratonis gr. XV. cum duobus granis extracti croci, assumenda suasi, & loco potus ordinarii aquam fontanæ simplicem cum quarta vini parte permixtam commendavi. Quibus effectum est remediis, ut observato accuratiori in diætâ regimine, absoluto mensis unius spatio æger non modo molesta tussis liberatus fuerit, sed & cum appetitu ac somno quietiori, vires sensim recuperare cœperit.

Epi.

Epicrisis.

Hæc historia satis abundeque docere potest, tussim & vehementem & diuturnam & cum magna visceri humoris excretionem junctam, ex stomachi & primarum viarum, quæ alimentorum digestionem præstunt, vitio & defectu robore, nulla licet pulmonibus inhærente labe, ortum trahere posse, præsertim in hypochondriacis, quibus stomachus semper male affectus est, accedente præsertim gravi tristitiæ affectu, quo nihil ad vim solidarum, imprimis intestinorum & nervosarum partium imminuendam est potentius. Ex quo facile intelligitur, omnem prorsus curandi rationem eo esse dirigendam, ut vires deperditæ & universo corpori & maxime ventriculo per convenientia remedia restituantur. Et hoc præterea annotare licet, quod hypochondriaci & hæmorrhoidarii per graves & diu perseverantes animi affectus, nullis aliis etiam accedentibus causis, quam prompte & facile in multas & varias, easque longas corporis passiones delabi possint.

OBSERVATIO VI.

Rheumatismus pectoris.

Generosus vir, ampla in dignitate constitutus, sexaginta & ultra annorum, sanguineæ & vegetæ nunquam non complexionis, rarius afflicti habuit valetudinem, & parcius hinc medicorum consiliis & medicamentis usus est, nisi quod bis quotannis circa tempora æquinoctialia venæsectionem admiserit. Hic vir eruditus, si ullus alius, studiis, mentis laboribus, & occupationibus assiduus per longum annorum spatium sub immobili vitæ genere districtus erat, & tamen satis vegete valuit. Ante anni dimidium cum autumno consuetam ex incuria venæsectionem omitteret, & ob metuentum fortunæ suæ detrimentum sub ingenti negotiorum & occupationum mole, animo valde perturbato & mæ-

sto esset; vigorem & animi & corporis paulisper fractum persensit cum somno parco, interrupto, & crebrioribus sudoribus, maxime frigidis, matutino præsertim tempore stipato. Accidit præterea, ut sub mutatione & inæquali cœli autumnalis statu, auræ frigidiori corpus cum exponeret, prævia horripilatione in catharrum & tussim incideret; quam etiam prodians in publicum neglexit. Inde vero factum est, ut fatiscientibus viribus & ciborum adpetentia, aucto circa vesperam calore, pulsuumque celeritate, in gravem pectoris rheumatismum fuerit conjectus; qui hoc modo se prodebat. Aderat tam violenta tussis sicca in principio noctu maxime infestans, ut omnem respirationem ad suffocationis fere periculum adimeret, cum maxima & intolerabili anxietate conjuncta, ut aliquoties ipse decumbens, ad spiritum liberius trahendum e lecto surgere, non sine molesta sudoris suppressione coactus fuerit. Petiit a me consilium. Ego, cum hujus affectus originem ex primarum viarum & hypochondriorum ob flatulentas abdominis distensiones, alvum strictiorem, & intermissam venæsectionem derivarem; & non pro simplici catharrali sed rheumatica tussi habendam esse judicarem; sanguinis detractionem summo opere suasi, & utut alius medicus, forsan ob præjudicia sua, quibus circa venæsectionis usum in febrilibus insulibus imbutus est, hanc non ratam haberet; me tamen autore ac suatore, decem minimum uncias sanguinis tenaci muco referti fuerunt detractæ. Ex quo mox insignissimum in faciliore respiratione persensit allevamentum. Tussis vero sicca transiit in valde humidam; ita ut miram quantitatem crassi muci quotidie cum valida thoracis commotione ejiceret; quæ tussis maxime cum anxietatibus noctu affligebat, & omnem fere somnum adimebat. Ipse Dominus patiens pilulas Dn. N. S. assumebat, quas aliquot quidem sedes fuerunt secutæ, sed postea vehementer.

mentiores alvi adstrictiones cum insigni anxietate persensit. Substitui ego igitur infusum mannatum ad avertendam a pectore nimii humoris congectionem singulis tribus diebus sumentam; ex quo egregium percepit levamen. Mane infusum veronicæ; & de die ptisanam amygdalinam, circa vesperam, cum pulsus & calor semper esset auctior, pulverem nitrosum cum antimonio & succino mixtum dedi; quibus remediis per Dei gratiam intra duos menses violentia istius rheumatis cessavit. Nihilo minus Dominus Patiens adhuc de noctibus insomnibus, flatulentis primarum viarum, & anxietatibus, mœstis cogitationibus, & fractis viribus conquestus fuit; & quia judicavi, horum symptomatum fundamentum in prava alimentorum digestionem, propter vim stomachi & intestinorum digesticem, a morbo, & animi affectibus fractam esse positum; sufficientem motum & exercitationem corporis, conversationem cum amicis, potum aquæ simplicis cum quarta parte vini Rhenani dilutæ, & usum elixirii nostri visceralis cum bona corticum aurantiorum essentia permixti suasi. Quorum remediorum ope etiam integre vir longa vita dignus convaleuit.

Epicrisis.

Tussim pure catarrhalem cum febricula quadam, a rheumatica probe ut distinguat Medicus, in praxi valde necessarium duco; quia hæc longe alia remedia & medendi rationem quam illa postulat. Catarrhalis simplex tussis dicitur hæc, quæ cum gravedine capitis, & coryza sit a transpiratione ob inæqualitatem aeris, tempore maxime autumnali & vernali ad interiora repressa oritur, & plures homines simul afficit, unde dici solet epidemia. Rheumatica vero natura longe alia est. Nam licet a transpiratione habeat sæpius suam primam originem; potissimum tamen vitiosæ plethoræ & cacochymiae, ventriculi prava digestio-

ni & viscerum abdominis vitio causam suam debet, unde etiam graviora juncta habet symptomata, diutius durat, & magis est individualis. Catarrhalis facilius transit, & solius naturæ beneficio, modo non error in diæta committatur, magno sæpius sanitatis commodo subsequente solvitur; multo minus vero magnæ efficaciz præsidia, uti est venæsectio, exigit; quæ tamen in tali tussi, quam nos vocamus rheumaticam, & jam descripsimus, ceteris paribus, locum invenit commodissimum. Præter hæc illud in usum scientiæ medicæ ex relata morbi historia & cura annotandum censeo, quod malum flatulento-spasmodicum, quod communi nomine affectus hypochondriaci venit, etiam in vegetioribus subiectis a studiorum intemperantia, vitæ motus experte, intermissa sanguinis copiosioris detractio, superveniente diuturniore animi perturbatione suboriri, & leviorum morborum vehementiam exacerbare possit. Denique in gratiam juniorum medicorum non silentio prætereundum esse puto, ad restaurandum robur ventriculi & intestinorum, medicamenta temperata balsamica, sed frequenti & moderata dosi sumta, & potum aquæ frigidaæ cum vino spiritioso permixtum egregie conferre. Dicit enim vix potest, quam salutare sit potus genus aqua purior, simplex, cum majori vel minori parte optimi vini permixta, tum ad sanandas præsertim chronicas passionnes, tum etiam ad eas avertendas, & robur per morbi vim amissum recuperandum. Illud adhuc ad complendam superiorem morbi historiam commemorandum est, quod, cum jam in declinatione erat morbus, mitiori & tussi & pectoris oppressione reddita, Domino Patienti ex consilio alterius Medici, me quidem invito, duodecim sanguinis unciaz per pedis venam sectam detractæ fuerint, ea medentis intentione, ut affectio molesta sic dicta hypochondriaca averteretur. Verum quam inconsulto id factum fuerit,

even-

eventus docuit. Vires enim jam tum a præcedente morbo, nimia humorum expectoratione & pariori somno imminutæ, & penitus collapsæ erant; & ciborum adpetentia & virtus ventriculi concoctrix maxime vacillans, ingentem cruditatem peperit proventum; quæ morbum intestinorum, per flatum & spasmos augendo inquietudinem & anxietatem, pectorisque oppressionem, noctu maxime instantem, & vim imaginativam mentis acerbiorum reddiderunt; & curationem haud parum protraxerunt. Ex quo intelligitur, quam noxia sit ex longo morbo convalescentibus largior sanguinis, in quo vis & robur solidorum vitale positum est, detractio; eo quod ejus copia & spirituscentia jam ab ipso morbo satis immuta fuit.

OBSERVATIO VII.

Tussis,
ab æde-
mate pe-
dum re-
pulsæ.

Fœmina generosa sexagenaria naturæ alias satis robustæ, gravi haud unquam laboravit morbo, præterquam quod ante duos annos de doloribus artuum vagis, tumidis pedibus, & corporis languore fuerit conquesta. Huic contigit id infortunii, ut incuria ex alto per viginti scalas præceps delapsa fuerit in terram, ubi ex magna consternatione jacuit fere exanimis. Detecto corpore magna in pedibus contusio visa fuit, cum profundo in dextro pede cruento vulnere; cumque graviter terrore perculsa esset, cum ingenti virium lapsu, & internis & externis remediis satis superque ipsi fuit prospectum. Sed tertio mox a lapsu die in immanem tussim ferinam & convulsivam conjecta est, quæ noctu, præsertim, quando claudendo oculos obdormiscere coepit, omnem adimendo spiritum, suffocationem minabatur. Medicamentis contra hoc symptoma præscriptis nihil proficientibus, & ego vocatus sum. Ordinavi hoc medicamentum: Rec. M. Pil. de syraxe, aloëphanginarum ana drachm. dimidiam. & pil. no. quinquaginta, de quibus de-

cem alternis diebus circa somni tempus assumptæ fuerunt. A quibus usurpatis optime habuit, & tussi reddita mitiori & evanescente omni suffocationis metu. Nihilominus cum continua pectoris oppressionem, tussi ejecit insignem pituitæ copiam; languebat diu appetitus, nec somnus adeo fuit placidus. Pedes vero, qui antea fuerunt tumidi, graciliores apparebant, & quod notabile, fœmina per totum fere morbi decursum de ingenti frigoris sensu in pedibus conquerebatur, adeo, ut lagenis fervida aqua repletis eos continuo fovere opus fuerit. Medicamenta, quæ insignem opem in hoc affectu tulerunt, fuerunt mixtura ex aqua hyssopi, veronicæ, oxymeli squillitico, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, spiritu cornu cervi succinato, syrupo cortic. aurant. debita dosi, & proportionem concinnata; neque minus pulvis ex spermate ceti, floribus sulphuris, saccharo, & pauxillo balsami Peruviani & croci; infusum quoque ex hyssopo, veronica, & cortice ligni sassafras: præterea quoque elixir roborans pectorale & stomachicum ex tinctura tartari, essentia succini, croci, & corticum aurantium recentium; quorum ope intra sex septimanas convaluit.

Epicrisis.

In hac morbi historia digna sunt, quæ præ aliis observentur, momenta: 1) quod immanis illa consternatio ac terror, vim suam non in totius corporis extremitates, ut ordinario fieri solet, sed tantum in pedes exercuerit: dum illi antea notabiliter tumidi protinus detumescere, ac refrigerare coeperunt. Hinc per metastasin insignis feri impurioris, eo usque in pedibus stagnantis copia, ad pectus delapsa, vehementem pectoris rheumatismum, convulsivam fere tussim, qua antea nunquam laboraverat, induxit. Talis consensus pedum cum pectore, aliis quoque exemplis mihi perquam notus est; ex quibus hoc est valde notabile:

Lac.

Laborabat quondam hujus Academiae Professor, tumore pedum oedematoso, ad abdomen usque ascendente. Hic cum tertiana febre, epidemicam tunc stragem inferente corriperebatur, factum est, ut per ingens cum horrore junctum frigus, sub accessionum initio statim detumescerent pedes. Verum mox successit summa spirandi difficultas, cum insigni pectoris oppressione, adeo ingravescens, ut frustra datis varii generis remediis, sub quarto paroxysmo, accedente catharro suffocativo exstingueretur. Ejusdem tenoris casum, ante aliquot annos adnotavi in generosa quadam foemina; quae pedum oedemate diu affecta, accedente demum tertiana, fatis cessit. 2) Confirmat quoque hic casus, quod salva ac integra pulmonum substantia existente, ex sola vitiosae materiae translatione, gravis pectoris rheumatismus, & diuturna tussis suboriri queat: nostra enim aegrotans nunquam incommoda in pectore antea senserat.

OBSERVATIO VIII.

Tussis
chroni-
ca habi-
tuali.

Vir annorum sexaginta octo, habitus corporis succulenti, constitutionis plethoricae, lauto victu, vitaeque sedentaria utens, meum aliquando requirebat auxilium, eo, quod diuturnis pectoris adfectionibus vexaretur. Retulit scilicet, se juvenem haemoptysin fuisse passum, & hac congruis medicaminibus sedata ac percurata, retinuisse tussim humidam habitualement. Haec quotannis autumnali ac hyemali potissimum tempore, coryza, aliisque catharralibus defluxionibus stipata infestabat, tanta saepius ferocitate, ut suffocari non raro videretur. Novissime vero medio hyeme accedebat tussis sicca; qua per aliquot dies insistente, horror atque calor jungebantur, tumque sequebatur liberior expectoratio mucicopiosi, sanguine grumoso, subnigricante permixti. Praesens igitur medicus venam in pede tundi iusserat, qua secata levatum fuit pectus, & aeger

usurpatis adhuc variis remediis a malo suo liberatus. Quum autem hujus recursus timeret; ad hunc praecavendum, meam desideravit opem. Quare injunxi rectum rerum non naturalium usum, & praeterea ut humorum adfluxus a pectore derivaretur, suavis laxantia ac diaphoretica: illa quidem ex rhabarbaro paranda, saepiusque usurpanda; haec in forma infusorum mane adhibenda. Cerevisiam quoque pro potu interdixi, & in ejus locum decoctum ex radice scorzonerae, chinæ, rasura cornu cervi, radice cichorei, liquiritiae, semineque foeniculi concinnatum ordinavi. Inde nunciavit mihi, se nihil, de quo amplius conqueratur, habuisse; sed si forsan acidis inter prandium uteretur, recrudescere nonnunquam tussim.

Epicrisis.

Meretur attentionem in praemissa morbi historia, quod haemoptysis, quae in juventute proruperat, post quadraginta demum annos redire possit. Causa in sola plethora accrescente querenda est, qua per commodam venesectionem imminuta, cessavit utique periculosa sanguinis per pulmones ejectio. Neque minus hic casus nos clare docet, quantum vitii & labis, seu potius imbecillitatis in principaliori viscere a morbo diu illud infestante relinquere possit; adeo, ut sanguinis in senem hoc immodica redundantia non aliis interioribus partibus & visceribus, sed pulmonibus infesta fuerit. Videmus etiam habitualement & per multos annos durantem tussim, minus quidem periculosam, ex semel male affecto pulmone suboriri posse. Nam vitium, solidis partibus diutius inherens, non tam facile ex toto tollitur, minimum, dum debilitatem quandam relinquit, ad plures morbos eorumque recidivas disponit.

OBSERVATIO IX.

Tussis
in senes-
salutaris.

Novi virum literatum septuagena-
rio majorem, mediocris corporis ha-
bitus, & moderatioris animi, vitæ &
victus, qui ob arcendam plethoram,
quæ multorum etiam senilium morbo-
rum fecunda genitrix est, singulis fe-
re annis bis vel ter sanguinem e pedis
vena mittendum curavit, & inde etiam
quoad omnes corporis functiones satis
bene habuit, præterquam quod per
quindecim fere continuos annos mole-
sta febre rheumatica tussiculosa, per
aliquot septimanas sæpius perdurante
afficiatur; quæ ipsum interdum ex im-
provviso, vento maxime regnante bo-
reali, corripit; hanc lassitudo corpo-
ris, gravitas in capite & pectore, do-
lor tensivus circa primam lumborum
vertebram, pedum refrigeratio, alvus
strictior, urina tenuis, sternutatio,
appetitus auctior prænuntiant. Sequi-
tur postea tussis primo violenta & sic-
ca, cum calore præternaturali anxio,
& cum alternante horridula & æstuosa
extremorum alteratione. Elapsis ali-
quot diebus valde copiosa lenti & visci-
di muci successive fit excretio. Urina
quæ primis diebus erat tenuis, jam
crassa fit, pauca, & sedimentum depo-
nit. Tandem intra duas vel etiam tres
hebdomades sponte vel per sudorem
universi corporis, vel per sedes morbus
solvitur. Redeunt mox & animi &
corporis vires, redit quoque ciborum
adpetentia; somnus fit quietior, & re-
liquo anni tempore a morbis, qui huic
ætati alias familiares esse solent, im-
munis vivit. Remediis in hac tussi non
nisi levibus & simplicibus utitur; præ-
ter regimen externum conclavis & le-
cti valde temperatum & abstinentioniam
a consueto cerevisiæ potu, infusum
Theiforme ex veronica, radice glycy-
rhizæ, lacte, juscula quoque avena-
cea, cum saccharo canto, & aliquot
cochlearibus olei amygdalarum dul-
cium bibit. Circa vespeream dosim pul-
veris bezoardici leniter nitrosi sumit;

& quando urina incipit deponere sedi-
mentum, intra quatrimum semel de-
cocto mannato, ad amurcam a pecto-
re avertendam & foras ejiciendam,
summo cum fructu utitur.

Epicrisis.

Rheumaticæ ejusmodi febres si pla-
cide tractantur & decurrunt, criticæ
& medicinales merentur dici rectissi-
me. Tota enim sanguinis & humorum
massa ab heterogeneis ipsi immixtis
succis per congrua emunctoria depura-
tur; sed hæc depuratio, a natura, ut
ita loquar, instituta fit per gradus,
eget tempore, expectatione ac patien-
tia, nec vult præcipitari multis aut mi-
nus congruis & validis medicamen-
tis. Causam ejusmodi catharralium &
rheumaticarum febrium vulgo in
transpirationem prohibitam tantum
rejiciunt; at quando perpendimus,
raro hyeme, licet frigidissima, sed ve-
re plerumque & autumnis ejusmodi fe-
bres, cujus generis etiam sunt, quæ
variolis, morbillis, doloribus etiam
arthriticis accedunt, corpora infestare;
statuendum potius videtur, non solum
cohibitam perspirationem, causam ef-
se, sed peculiare vitium in atmospha-
ra nostris succis & partibus solidis ad-
versum, latitare; quod nos quidem in
virulentæ & fermentativæ indolis ma-
teria, ex pravis exhalationibus oriun-
da collocamus. Præter hæc discere id
oportet, venæsectionem per se senili
ætati prorsus non esse adversam; ut po-
tius ad longam & sanam vitam mul-
tum conferre possit. De quo argumen-
to in dissertatione de venæsectionis
usu ad vitam longam prolixius egimus.
Illud adhuc subjiciendum esse censeo,
quod Dominus Patiens sedulo observa-
verit mitissime & optime hunc mor-
bum in salutem vergere, si mox a prin-
cipio usque ad finem & plenariam resti-
tutionem omni studio ac cura tractetur;
contra vero, si primis diebus negligat-
ur, nec accuratum regimen observetur,
neque in rerum non naturalium usu,
vi-

vitando aerem frigidum & humidum sibi moderetur, non modo graviolem & diuturniorem fieri; sed etiam sæpius magna cum sævitia & periculo reverti.

OBSERVATIO X.

Tussis convulsiva in infantum. Tusses convulsivæ, si ullam infestant ætatem, idque non sine periculo, certe id in infantibus & pueris contingere, in praxi observamus; idque maxime quando ex præternaturali temporum constitutione nascuntur, adeoque epidemice grassantur. Vidimus id crebrius & maxime anno 1709. hyeme post hominum memoriam, mense Januarii & Februarii intensissima. Nam principium anni Euro noto spirante erat nebulosum; postero autem & subsequen-
tibus diebus Zephyrus vehemens pluvias, & noctu inter d. 5. & 6. Januar. plurimam nivem Eurus, versus aquilonem inclinans, cum intenso frigore adduxerat; quod in dies fere, inter matutinas præcipue nebulas die-
que & noctes serenas, crescendo ea vehementia nos afflixit, qua de longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit; donec d. 20. prægressa nivosa, vesperi auster temperatiorem & pluviosam auram induceret. Quod intensissimum frigus aliquamdiu quidem remittens, medio tamen Februarii revertens totam gelu terram constrinxit; eo tempore, & etiam sequenti vernali pleuritides spurix & veræ, peripneumonix, graviter affligebant adultiores; tusses vero ferinx, convulsivæ, cum suffocatione conjunctæ multis & pueris & infantibus erant lethales. Et cum tum temporis in aula Berolinensi in officio Regio ut Medicus versarer, sæpius a me consilium flagitatum fuit. Curam eo direxi, ut ad spasmos pectoris & præcordiales sopiendos accommodata & interna & externa præscriberem. Inter externa unguento pectorali, quod in Augustana Pharmacopœa describitur, cum essentia croci aquali portione & pau-
Hoff. Syst. Tom. VI.

xillo camphoræ commixto lintheamina imbui, & regioni præcordiali frequenter imponi jussi. Clystere quoque domestico simplici carminativo venter solutus; interne vero nil nisi electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, spermate ceti, item syrupo papaveris albi, in juscule avenaceo datum fuit. Remittente hinc quodammodo vehementia spasmodorum, sequenti mixtura ad colluviem vitiosi muci in ventriculi & intestinorum canale, neque minus in bronchiis stagnantem, tam per expectorationem, quam etiam per alvum exturbandam usus sum. Rec. aquæ hyssopi, veronicæ ana unciam unam, essentia croci, spiritus salis ammoniaci ana guttas quindecim, syrupi mannæ cum rhabarbaro drachmas duas, tartari emetici soluti granum unum. Hæc mixtura pueris duodecim vel quindecim annos natis, dimidia pars ejus illis, qui sex vel septem vel octo annos habebant, quarta trium annorum infantibus fuit data. Secutus est vomitus cum præsentaneo levamine, & expectoratio etiam melior facta. Alternis diebus repetita hæc est mixtura; reliquo tempore mixturæ ex aqua florum tilia, liliorum convallium, primulæ veris, cerasnig, veron. cum pulvere Marchionis, cinnabari, antimonio diaphoretico, additis aliquot guttulis spiritus cornu cervi succinati, item essentia croci datæ fuerunt, & plerique ex his remediis optime se habuerunt.

Epicrisis.

Cum infantes & pueri patentiores habeant cutis poros & vias, facilius etiam aeris intemperatiore & asperioris in eorum corpora est ingressus, adeo, ut ex parte humores tenues lymphaticos inspisset, & transpirationem impediendo, ad interiora ventriculum potissimum & pectus eos compellat. Et quoniam infantes ob satis tenerum, mobile, & sensibile genus nervosum, ad motus spasmodicos & convulsivos
N aspe-

aspectu sæpe horribiles sunt propensi, mirum non est, eos præ aliis ætatibus, quando ejusmodi tusses regnant, acerbiora experiri symptomata. Videmus enim vehementissime moveri & contrahi pectus, cum omnibus artubus, sub collo & facie mirum intumescere & sanguine suffusa, oculis torvis existentibus, & ob spirationem difficillimam ægros sæpe occluso pharynge pro mortuis haberi. Prima igitur medici sit intentio, ut motus hos enormes quodammodo sopiat, & postea collectam lentam & viscidam tam in pectore quam in ventriculo & duodeno hærentem materiam blande per vomitum & alvum eliminet. Et certe concisa dosi tartarus emeticus solutus in mixtura commoda, ejusmodi in casibus si detur, longe optimum & desideratissimum præstat effectum. Id quod etiam in tussi convulsiva & suffocativa, quæ in variolarum, item morbillorum maxime declinatione infantes infestare solet, summo cum levamine ægrotantis sapius expertus sum. Vidi etiam non raro tussim convulsivam in infantibus difficili dentitione laborantibus, quæ nullo modo & medicina sopiri potuit, post dentium vero eruptionem sponte cessavit. Adeo, ut ex sola hac observatione recte colligere possimus, motus hos pectoris violentos, non semper pro causa materiam insignis molis habere, sed a sola vellicatione nervi sæ cujusdam partis originem suam trahere posse.

OBSERVATIO XI.

Tussis
hypo-
chon-
driaca.

Vir quidam ætatis consistentioris, concionatoris munere fungens, hypochondriacis ob vitam sedentariam passionibus per longos annos obnoxius fuit, nimirum alvi obstructione, dolore sub hypochondriis tensivo, appetitu vago, tinnitu aurium vexatus &c. His tandem vernali tempore, accedente forsan corporis refrigeratione, jungebatur tussis, & per integrum jam inhaeserat semestri. Vespertino

præsertim ingravescebat tempore, tumque efferata vehementia infestabat, donec post magnos conatus, mucum admodum viscidum quidpiam excerneretur. Neque tamen minus pectus grave, & spiratio erat difficilis; sumtis epulis magis invalescens.

Epicrisis cum consilio.

Tussis chronica & pertinacioris indolis est illa, quæ molestissimo intestinorum morbo, qui vulgo hypochondriacus vocatur, laborantibus infesta est. Atque ratio in promptu est: nam quia tussis a nimia congestione humorum ad pectus valde infirmum & atonia affectum accidit, & prima in hypochondriacis regio ob destructam digestionem, vitiosos multos crudos humores suggerit; non mirum est, ejusmodi generis tusses non tam facile sanationem recipere. Accedit & hoc, quod illa convulsiva thoracis & totius abdominis concussio, quæ fit per tussim, digestionis, quæ fit secundum naturam, negotium in intestinorum canale plus adhuc labefactet & pervertat. Nam plura mihi cognita sunt exempla, quod diu multumque perseverante tussi ob vitiatam digestionem & canalis intestinalis tonum destructum, affectio hypochondriaca demum producta fuerit. Ex quo jam facile intelligitur, difficilem omnino esse tussis hypochondriacæ curam. Neque enim, quæ in simplici & catarrhali epidemia tussi idonea sunt remedia, hic sufficiunt; sed respiciendum quam maxime est ad digestionem ventriculi juvandam, & destructum intestinorum tonum restituendum, ac circulationem etiam sanguinis per viscera abdominis, quæ in hypochondriacis lentior est, promovendam. Ego itaque in præsentī casu, atque etiam in aliis similibus non sine insigni fructu, præparato prius corpore, ceteris pharmaceuticis alias satis efficacibus remediis nihil proficientibus, curam cum aquis mineralibus, aci-

acidulis vel etiam thermis temperatio-
ribus, sine vel etiam cum lacte, pro
diversa subjectorum & circumstantia-
rum ratione instituendam suasi. Ante
vero, inter & post earum usum elixi-
riis temperationibus stomachicis & bal-
samicis, & ejusdem virtutis pilulis,
subjuncto simul loco potus ordinarii
decocto temperato ex radicibus &
lignis totam curam absolvendam sta-
tui; non neglecta etiam accommodata
sanguinis vel per venas hæmorrhoi-
dales hirudinum ope, vel per sectio-
nem venæ in pede missione, modo
post illam, præsertim autumno & ve-
re, patiens frigidum australem aeris
flatum evitet. Nam dici vix potest,
quam graviter ex hujus rei neglectu
luat æger, & quam sæviter inde to-
ta passio ingravescat.

OBSERVATIO XII.

Tussis
in gra-
vida.

Generosissima fœmina in vicina ur-
be quartum mensem prima vice gravi-
da, anno 1732. tempore, quo & va-
riolæ & convulsivæ tusses epidemice &
sæviter grassabantur, vehementiori
etiam infestabatur tussi cum febricula
nocturna; appetentia ciborum penitus
erat prostrata; siti vero premebatur,
ad quam deliniendam decoctum tem-
peratum vino intermixtum bibebat.
Deliberatum fuit, num venæsectio ad
abortum præcavendum locum habere
possit, eo quod dolores quosdam spa-
sticos & tensivos circa lumborum re-
gionem & inguina generosissima fœ-
mina interdum percipiebat. Ego,
quia erat plethorica, & venæ præser-
tim in partibus superioribus, maxime
jugularis valde turgebant sanguine,
innoxiam eam minimum, sed tentan-
dam potius in manu judicavi. Et san-
guis mucro crasso tenaci valde oblitus
detractus fuit. Tussis hinc & febris
longe remissior facta est. Præter ve-
næsectionem infusum quoque rhabar-
barinum cum manna, ad lentam pitui-
tam per alvum, quæ erat segnior, sub-
ducendam cum fructu datum fuit.

Epicrisis.

Ex vehementiori tussi, præsertim
convulsiva abortus fieri posse, non
novum, nec inauditum in praxi me-
dica est. Hujus vero causam in san-
guine & humoribus impuris & spissis,
quia menstrua cessat purgatio, radi-
cari pro statuto & certo etiam ha-
bendum videtur. Sanguinis itaque
abundantioris ac impurioris per se-
ctam venam detractionem ipsa sana-
ratio dicitur, & experientia etiam
aliorum confirmat.

Plures de tussi casus legantur in
Consult. ac Respons. Medicin. Sect.
II. casu LXXV. LXXVIII., &
XCVI.

C A P U T IV.

D E

S I N G U L T U.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Quemadmodum respirationis ne-
gotium binis potissimum absol-
vitur actibus, inspiratione vide-
licet, ac expiratione: ita utriusque
etiam ratione lædi potest. Exspiratio-
nis quidem vitium, quod tussis nomi-
ne venit, superiori capite pertractavi-
mus: ad inspirationis vero læsionem
illa pertinet affectio, quam Græci
λυσμός seu λυγμός, nos singultum voca-
mus. Hic, si spectemus definitionem,
nihil est, quam septi transversi, & ad-
nexarum quarundam partium concus-
sio spasmodico-convulsiva, interrupta,
molesta, sub inspiratione facta, & cum
sonora aeris per os explosione stipata.

Defini-
tio sin-
gultus.

§. II.

Hujus naturam explicaturi; quæ-
dam de fabrica partium, quæ ad id vi-
cii perficiendum concurrunt, præmit-
temus. Sic nobis primo se sistit septum

Secun-
dum
diaphr-
agmatis.

N 2

trans-

transversum, Græcis diaphragma dictum, quod omni circumferentia musculosum, fibris a centro ad peripheriam tendentibus, in centro tendineum, mediam corporis cavitatem ab infima, transverso, simul obliquo, antèr altiori, postèr deleviori situ dissepiciens, versus thoracem convexum, abdomen versus concavum, nervis partim a vertebralibus colli, partim ab intercostali ramo, & vago pari oriundis, satis capacibus instructum; binis foraminibus, quorum dextrum in tendineo circulo eavam venam, sinistrum in musculosa parte œsophagum, ac par nervorum vagum transmittit, pervium, variis undique adhærescit partibus. Nimirum antica parte costis, sterno, & musculis intercostalibus; media per tunicam pleuram, convexam septi superficiem cingentem, mediastino; ventriculo, non solum per nervos, ac exteriorem tunicam, a peritonæo productam, utriusque communem, ac concavum septum investientem; verum etiam per stomachum, græcis *μάγειρα* dictum, ipsi firmiter adnexum; hepatis, ejusque gibbosæ superficiei per ligamentum latum; & postica regione vertebris lumbaribus per duas musculosorendineas appendiculas arcto connectitur vinculo.

§. III.

Diaphragmatis usus in respirationis negotio.

Vi hujus dictarum partium mutui vinculi necesse est, ut unius partis in loco mutationem sequatur reliquarum adhærentium motus: quod in naturali statu respirationis docet negotium. Namque sub hujus priori actu, inspiratione, partim musculis intercostalibus, costas sursum, simulque antrorsum trahentibus, partim ipsis musculosi septi fibris, a centro ad peripheriam contractis, & abbreviatis, hoc ex convexa in magis planam convertitur figuram: protinus hunc motum æmulantur vicinæ partes, & universum sursum antrorsumque trahitur abdomen, stomacho per abbreviatis septi fibras magis coarctato. Omnia hæc pristinam subeunt

conditionem, diaphragmate in expiratione ad convexitatem redeunte. Inde vero sequitur, quod ubicunque thorax & abdomen sursum, antrorsumque tolluntur, & pectoris ampliatur cavitas, ibi fit inspiratio; si contra, expiratio.

§. IV.

Jam si ad singultum fiat applicatio; hujus primum historiam, quamvis facillima cuius sit diagnosi, curatius attendentes, sic habere deprehendimus. Concutitur pectus celeri impetu, cum sono acuto; sub qua concussione thorax & abdomen attolluntur, pectoris cavitas fit amplior, loquentibus sermo intercipitur, quanta sepe numero est vehementia, ut juxta *Dolanum Encyclop. medic. Lib. 3. cap. 2. pag. 174.* totum contremiscat corpus, & costæ frangi videantur. Ipse sonus, qui jungitur, tantus nonnunquam est, ut canis latratus instar a transeuntibus in platea, & ædibus vicinis percipi possit. Conf. *Lazarus Riverius observ. 1. pag. 302.* *Thomas Bartholinus histor. anat. rarior. Cent. 2. histor. 4. pag. 175.* *Vitus Riedlinus obs. 31. pag. 67.*

§. V.

Hæc cum phænomenis inspirationis collata luculenter docent, singultum esse inspirationis vitium, saltem sub ea contingere. Quemadmodum vero sub naturali inspiratione antecedere observatur motus musculorum intercostalium; sequitur transversus septi contractio, & tandem abdominis elevatio; hæcque omnia placido, ac lento procedunt gradu: ita e contrario in singultu, tanquam præternaturali inspiratione, primum observatur septi transversus contractio, & vi consensus sequitur motus connexarum partium, cuncta vero vehementer, & velocissime fiunt. Concussio sic velocissime septo, concutitur quoque gula & stomachus citissime: hinc aeris, continuo a nobis deglutiti portio, intra gulam comprehensa, magno impetu sursum per integrum pellitur

Historia singultus.

Ratio formæ singultus.

œsophagum; & tandem in fornicato palato, singultuosum illum efformat clangorem. Conf. LANGII. *Pathol. animat. Cap. 36.* Concussum denique septum, producto singultuoso sonitu, plus minus lento progressu rursus convexum redditur: i. e. fibræ musculares iterum prolongantur: hinc quies fit, & per intervalla redit convulsiva concussio.

§. VI.

**Difference-
rentia
singul-
tus a
convul-
sione se-
pius trans-
versis
spasmo.** Dum ergo singultus est convulsio diaphragmatis velocissima, sed mox remittens, & per intervalla recurrens: distinguit sese ab ea spasmodica detentio- ne, quæ diutius septum tenet rigidum, ac perpetuam spirandi causatur difficultatem. Conf. GASPAR HOFF- MANNUS *Instit. med. Lib. III. cap. 86. §. 6.* GALENUS *de sympt. Lib. II. cap. 2.* Hac accedere observatur colicæ convulsivæ; aut paroxysmis hysteri- cis vehementioribus; & a sonitu, singultientibus familiari vacua depre- henditur.

§. VII.

**Diffe-
rentia
inter
singul-
tum ac-
utum,
& chro-
nicum.** Ad hæc notanda omnino est diffe- rentia, quæ singultum chronicum in- tercedit, & acutum. Hic morbis acu- tis jungi observatur, ut febribus con- tinuis, malignis, exanthematicis, pe- stilentialibus, inflammationibus nobi- liorum viscerum &c. non modo bre- vioris exitus, verum ancipitis quoque eventus est. Contra chronicus longas ægrotudines comitari solet, ut sunt hysterica, cachectica affectiones, vi- riata primarum viarum conditio, ma- la partium spiritalium conformatio &c. & in hac sua indole ad plures dies, heb- domades, menses, quin integros an- nos perdurare potest. Sic BARTHO- LINUS *Centur. 3. epistol. 61.* de mu- liere per biennium adeo graviter sin- gultiente, ut a Dæmone obsessa vide- retur; & *cent. 2. epistol. 4.* de singultu per quatuor annos infestante; alii alia exempla allegant: quorum numerus a MARCELLO DONATO *Lib. IV. hist. med. cap. V.* & SCHENCKIO *obs. L. III.* recensetur.

Hoff. *Syst. Tom. VI.*

§. VIII.

Quod singultus sedem attinet, variae ^{Sedes} medicorum de ea semper fuerunt opi- ^{singul-} niones. Veteres, & antesignanus HIP- ^{tus.} POCRATES *Lib. VI. aph. 39.* ventri- culum solum accusarunt, & per ejus violentum motum, quo rem sibi infe- stam expellere conaretur, descripse- runt. Verum, ne tali ratione illum cum vomitu vel ructibus confunde- rent, singultu agitari ea, quæ supe- riori ventriculi orificio inhærescunt, vomitu, quæ ejus fundum occupant, perhibuerunt. Vid. FORESTUS *obs. XII. Lib. XVIII. pag. 286.* Alii vero, quorum agmen ducit FELIX PLA- TERUS *Lib. II. de funct. lesion. Cap. V. pag. 376.* sedem in solo septo trans- verso collocarunt; cum priorem opi- nionem non omnibus phænomenis sa- tisfacere viderent. Alii denique media incedentes via, primario quidem os ventriculi superius adfici, per consen- sum tamen semper diaphragma simul agitari autumarunt: quos inter nomi- nandus est DOLÆUS *Encyclop. Med. L. 3. c. 2. p. 174.*

§. IX.

Mea vero sententia principalis se- ^{Nostra} des, ac primarium hujus affectus orga- ^{senten-} non, in diaphragmate collocandum ^{tia.} est: siquidem absque hujus musculi transversæ ope nulla inspiratio, cujus præternaturalis effectus est singultus, fieri potest. Enim vero cum superius ventriculi orificium firmissime adhæ- rescit septo illi; impossibile est, quin si- mul, una cum œsophago in hoc affectu partiat. Et hinc adparet fundamen- tum illius divisionis, qua singultus in idiopathicum & symptomaticum recte dispescitur. Ille enim est, si causa ejus materialis in ipsa transversæ septi sub- stantia hæret; hic, si causa in ventri- culo residet, & hujus vellicatio ad diaphragma propagatur.

§. X.

Causa singultus proxima est irrita- ^{Causa} tio vel stimulatio aut diaphragmatis, ^{proxi-} aut stomachi, & hinc inducta harum ^{ma.} partium convulsiva concussio. Quamob-

rem quo debiliore nervorum genere homines sunt præditi, eo facilius hoc affectu corripuntur: hinc infantes, pueri, ac senes ipsi præ aliis sunt obnoxii, adeo, ut diæticum quoque ac transitorium illud singultum, de quo nos non loquimur, & qui vel ex stomachi refrigeratione, vel haustu avidiori aut frigidiori, vel etiam risu suboritur, facillime incurrant. Sed & illæ mediatae ac remotiores causæ, quæ morbosum singultum, medentis auxilio dignum, suscitare valent, in his subjectis facilius vim suam exerunt: quas jam ordine suo recensere, animus est.

§. XI.

Causæ
singul-
tus sitæ
sunt.
1] in re-
re frigida-
do.

Aeri, eique frigido ac humido, præsertim subjectis antea calentibus ad-
misso, princeps debetur locus. Qui
nudo vel leviter tantum tecto pectore,
quique nudis præter consuetudinem
pedibus, in frigidioribus ambulant pa-
vimentis, quo teneriores fuerint, eo
facilius singultum incidunt; & infan-
tes, quorum vertex adhuc palpitans
non bene tectus fuit, eodem affectu
frequentissime corripuntur. De tri-
duano singultu ex diuturniori in aquis
mora, casum refert memorabilem
CAROLUS RAYGERUS in M. N.
C. dec. I. ann. VI. obs. 211. & majori
attentione dignus est ille, cujus memi-
nit RIVÉRIUS Cent. III. obs. 42.
quod quædam puella, per totum hye-
mem singultu graviter vexata, omni
vero æstate ab eo libera fuerit.

§. XII.

2] in a-
limen-
torum
nimia
quanti-
tate.

Ejusdem affectus causam ipsa ali-
menta præbent, vel nimia quantitate
sumpta, vel inimica qualitate prædita.
Sola avidior ingurgitatio, qua bolus
bolum, haustus haustum trudit, & in
superiori ventriculi orificio commora-
tur; hoc vellicando, singultum ut
ut leviores producit: & sic FORE-
STUS Lib. XVIII. obs. 12. singultum
a frusto pulmonis bubuli in œsophago
restante commemorat. Cibi quoque
nimia quantitate ventriculum oneran-
tes, eandem pariunt molestiam: id

quod pueri voraciores, & gulæ de-
diti testantur; & solum panem nimia
quantitate ac aviditate ingestum, id
vitii concitasse, notat EPIPHANIUS
FERDINANDUS hist. med. 43. Po-
tulenta, majori copia ingurgitata,
maxime si externa accesserit refrigera-
tio, aut ipsa nimis frigida fuerint, tus-
sim pariunt, exemplo heluonum, nu-
do inter pocula pectore versantium, &
infantum lactentium, si iis cerevisia
frigidior exhibeatur. TIMÆUS A
GULDENKLEE exemplum hujus af-
fectus allegat in viro, qui valde ca-
lesfactus, nimium aquæ frigida cum
nitro hauserat Lib. 3. Cas. V. pag. 115.
& RIVÉRIUS de morb. infreq. obs. 1.
singultum semestrem, a frigido hau-
stu vehementissimum adnotat.

§. XIII.

Quæcunque assumptorum vel per se
nimis sunt acria, vel ex variis causis
intra ipsum ventriculum, in saburram
acrem, viscidam, stomachum velli-
cantem desciscunt: morbum nostrum
plus minus gravissimum inducunt.
Quem fugit lactis & lacticiniorum cor-
ruptionem in ventriculo, singultien-
tes reddere infantes; quale exemplum
funestum narrat BARTHOLINUS
Act. Med. Hassn. Vol. 2. observ. 28.
Idem tenendum est de acribus, causti-
cis, aut plane venenis. De singultu
ex cicuta comesta, GULDENKLEE
Lib. 7. cas. 4. ex euphorbio ibid. cas.
7. ex cepis, allio, & zingibere GA-
TINARIAS de cognit. & cur. ægrit. p.
81. ex oleo vitrioli loco balsami sulphu-
ris sumto BARBETTE prax. med. Lib.
4. cap. 2. p. 136. ex nimia usu julepo-
rum acidorum, & emulsionum refri-
gerantium in acutis SCHENCKIUS
Lib. 3. allegant notatu dignas observa-
tiones. Neque minus huc referenda
sunt vomitoria ac purgantia drastica,
maxime helleborata, quæ rodendo,
stimulando, & inflammando ventricu-
lum ac intestina, ad singultuosum dis-
ponunt morbum.

3] in al-
sumto-
rum ini-
mica
qualita-
te.

§. XIV.

Citissimas & ut plurimum funestas

4] in
materia
sepi

acridia- septi transversæ concussiones excitant
phrag- humores aciores, corrupti, multisque
mati in- salinis partibus referti, si incumbant
cumben- diaphragmati. Notum mihi est exem-
re. plum de homine, qui per decem & tres
dies vehementissimo afflicto singultu,
tandem obiit: cujus in thorace aliquot
feri acrioris extra vasa natantis uncix
post institutam cadaveris sectionem re-
perta fuerunt. Et huc fere pertinet
singultus, qui a materia arthritica vel
podagrica per metastasin ad septum
transversum decumbente suboritur:
qualem a retropulsa arthritide excita-
tum adnotavit GEORG. HIERON.
VELSCHIUS *Hecatost. II. obs. 54.*
Idem morbus contingit, si dysente-
riæ vel diarrhœæ, præsertim ab initio
cohibita, & per opiata, vel alia ad-
stringentia sufflammata fuerint: quem-
admodum observavi in *Not. ad Poter.*
cent. 11. cap. 47. Neque raro erysipelati
retropulso, aut in senioribus ac imbe-
cillioribus haud satis vegete expulso
jungitur singultus. Quæ omnes causæ
nituntur materia acri, ac veluti cau-
stica, nervosis septi transversæ parti-
bus, vel orificio ventriculi superiori se-
se insinuante.

§. XV.

Singul- Qui acutus audit singultus, jungi-
tus ab- tur morbis, qui sunt brevioris exitus.
inflam- Ex iis primas tenent inflammationes
matio- viscerum nobiliorum, sic malum, il-
nibus. lud sequitur vulnera ac inflammatio-
nes ipsius septi, ut in paraphrenitide
adparet; nec non ventriculi & intesti-
norum, adnotante FORESTO *Lib. 18. obs. 12.* phlegmonem hepatis,
testibus CELSO *Lib. 2. cap. 7.* BAR-
BETTE *pr. med. Lib. 4. cap. 2.* cu-
jus pathognomonicum signum dolor
ad jugulum ascendens suppeditat. Ipsæ
cerebri, ac meningum inflammatio-
nes, gravesque vulnerationes, vi con-
sensus, quem hæ partes per nervum
vagus cum septo stomachoque ha-
bent, eminus hoc symptoma produ-
cunt. Conf. HIPPOCRATES *Sect. 7. aph. 3.* HEURNIUS *comment. in hunc aphor. pag. 469.*

§. XVI.

Idem vitii genus sociari solet febribus continuis, malignis, & exanthematicis &c. ubi variæ remotiores concurrunt causæ. Aut enim junctæ inflammationis causa fit singultus; id quod cum primis in febre pestilentiali a carbunculo, septum, aut ventriculum obsidente, evenire asserit DIEMERBROECK *Cap. 13. §. 5. & Cap. 15. annot. 15.* aut si febrium legitimus decursus præmaturis anodynis, opiatisque turbatus fuerit, qualem memorabilem casum recenset RIVERIUS *Cent. 3. obs. 17.* aut sudores repressos, & exanthemata restitancia, vel repulsa sequitur; aut acrem ventriculi saburram comitatur, cujus exemplum in febre hemitritæa refert FORESTUS *Lib. 5. obs. 15.* Hisce in casibus periculosa simul adsunt signa, sitis magna, debilitas insignis, vigilia, delirium, impudentia, ardor inextinguibilis, motus maxillæ inferioris tremulus, nervorum dissentio, vocis interceptio, urina diluta &c. Contra vero si circa dies criticos occurrit, ac reliqua signa, maxime coctionis in urina fuerint bona; nihil mali portendit, sed vomitum criticum, aut alvi fluxum futurum prænunciat, & his subsequens cessat. Sæpius quoque has acutas febres ita sequitur singultus, ut cum ipsis permaneat, & per totam febrem simul exacerbetur; quales febres singultuosæ, aut lyngodes veteribus appellantur, earumque exemplum in M. N. C. anno 4. *obs. 48. pag. 43.* allegatur; quorum etiam spectat memorabilis casus a POTERIO *Cent. 2. cap. 47.* allegatus.

§. XVII.

Ad acutos & ancipites eventus singultus referendi quoque sunt, qui secundum veteres inanitionem, seu nimias humorum excretiones sequuntur. Hyperemesin & hypercatharsin hoc gravi symptoma stipari, testantur præter experientiam HIPPOCRATES *Sect. 7. aph. 3. & 41. & Sect. 5. aph. 41.* SYDENHAM *meth. cur. febr. pag. 61.* Eundem affectum

post se trahunt cruoris vitalis nimiae ac incoercibiles effusiones, vel naturales per uterum, nares, hæmoptysin, vel per vulnera graviora concitatae; sicuti idem HIPPOCRATES *Sect. 5. aph. 3.* significat. Quibus in casibus universales plerumque convulsiones, ac ipsum vitæ finem hæc concussiones singultuosæ, tanquam ultimi naturæ conatus antecedere solent.

§. XVIII.

Chroni-
ci sin-
gultus
causæ.

Chronicus singultus natales suos quandoque debet sanguinis & humorum vitio: quando nempe illi, aut quadam acrimonia imbuti, aut, retentis consuetis excretionibus, ad vasa septi ac ventriculi copiosius congesti sunt. Hinc gravidis per ultimos gestationis menses, & foeminis hysterics, quarum menstrua non rite fluunt, maxime familiaris est: quo nomine notabilis est casus a SCHURIGIO *parthenol. pag. 213.* allegatus, ubi refert, singultum foeminam quandam ante mensium eruptionem semper occupasse, hac vero facta protinus cessasse. Idem malum chronicum æque ac periodicum affligere solet cachecticos, & hepate affectos: ubi causa in bile, acriori reddita, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, querenda est. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus sequeretur, observavit LEN- TILIUS *in Jatroma. pag. 286.*

§. XIX.

Offen-
sum pe-
ctoris
parium
malæ
confor-
matio-
nem.

Offensarum denique, quæ pectus cingunt, partium, & malæ conformationis vitia, ad chronicum interdum contribuant singultum. Mucronata cartilago, si laxata, vel ob alias causas magis introrsum reflexa est, ut ventriculum simulare possit, præsentem adfectum producere, observationibus deprehenditur: qualem a depressa hac cartilagine per tres menses durantem adducit FERNELIUS *Lib. 4. de part. morb. & sympt. cap. 3.* Eundem costarum luxationes, fracturæ atque contorsiones excitasse, docet experientia. Hinc idem FERNELIUS *loc.*

cit. pag. 568. singultum ex luxata costæ ortum, ea reposita conquiescere refert; & RHODIUS *Cent. 2. obs. 61.* ejusdem ex compressione undecimæ dorsi vertebræ nati ac continui mentionem injicit.

§. XX.

Quod singultus prognosin attinet; neutiquam periculosus ille, qui visciditates, eruditates, & acrimoniam primarum viarum excipit; nec qui hysterics accidit, timeri adeo debet. Multo minus periculi habet, si ex refrigeratione vel potu frigido oritur, modo non corpori sudanti nimius ingeratur: frequens quoque est infantibus lactentibus & in his nil mali; plus vero mali in senibus prænunciat. Novi foeminam generosam 40. annorum, quæ viginti annos quotidie adhuc singultu vexatur, sine sanitatis incommodo. Idem vero minus talis per acutas febres, præsertim ardentes, ac pestilenciales incidens, grave ostendit periculum; & si delirium interveniat, aut nervorum dissentio, mortiferum est. Qui causa inflammationis, maxime hepatis oritur, vix nisi lethalem præsentit exitum. Æque peritescendus ille, quem acriora purgantia, emetica, ac venena post se trahunt. Omnis ex inanitione singultus, post alvum citam, largasque vomitiones malus; post sanguinis profusionem, & capitis vulnera, pessimus. Quem accersunt dysenteria, diarrhœæ adstrictæ, erysipelas, podagra, arthritis repulsa, periculo non vacat. Singultuosæ senum herniosorum febres, cum nulli ferme medicæ locum relinquant, mortiferæ sunt, teste FORESTO *Lib. 18. Cap. XII. Schol.* Sternutamentum autem singultui, maxime qui ex repletionem oritur, accessisse utile est, & hunc cessaturum prænunciat.

Pro-
gnosis
singul-
tus.

Methodus medendi.

§. I.

Indica-
tiones
curato-
ris.

OMnis singultus medelam non exposcit; siquidem levior ille ac diæreticus vel inspiratione diutius protrahitur, vel animi quadam distractione, per dolorem in quodam corporis loco excitatum, aut sedulam alicujus rei meditationem, aut terrorem ex improvise excitatum, facile solvitur. Qui vero morbosus est, his non cedit; sed medica adgrediendus est manu. Tres vero potissimum in illo sanando sunt indicationes; quarum prior motuum præternaturalium, spasmodico-convulsivorum mitigationem; altera causarum materialium remotiorem, & tertia partium affectarum & debilitatarum restaurationem indicat.

§. II.

Quæ
priori
satisfac-
iæ in-
dicatio-
ni.

Priori scopo satisfacturi veteres, opio & inde paratis utebantur medicinis, laudano opiato, mithridatio, philonio, diascordio Fracastorii, Theriaca &c. iisque singultum se curasse hinc inde perhibent. Verum præfero leniora antispasmodica, & anodyna: ex quibus sunt succinum, cinnabaris, crocus, castoreum, quod vehementer laudant auctores, adeo, ut ALEXANDER TRALLIANUS, bonus in primis auctor, illud quoque sub amuleti specie singultum sanare, sibi persuaserit, *Lib. 7. pag. 387.* Ego crebra doctus experientia, liquorem meum anodyno-mineralem omnibus longe præstantiorem judico, eumque his in casibus vel solum, vel tincturæ castorei nuptum exhibere soleo. Nec minoris efficaciæ est spiritus nistri dulcis, cum refracta balsami mei vitæ dosi permixtus. Olei amygdalini unam vel dimidiam unciam cum aliquot olei anethi destillati guttulis quidam pro secreto habent.

§. III.

Saburra
primæ.

Cum primis vero, juxta alterius indicationis tenorem, causarum mate-

rialium remotioni studere decet. Quando itaque saburra quæcunque ventriculo inhærens, ejus orificium superius stimulando, singultum produxit, ea corrigenda & blande vacuanda est. Si acris ac biliosa fuerit, absorbentia citrata, pulvis noster præcipitans, ex aqua frigida operæ facient pretium: viscida, plicis ventriculi pertinacius infixa, salibus digestivis, maxime liquoze terræ foliatæ tartari, & radicibus, quæ resolvunt, simulque roborant, ut est radix vincetoxici, quæ simul anodynæ quicquam in recessu habet, angelicæ, calami aromatici, &c. votis satisfaciunt. Cocta materia evacuanda vel per vomitum erit, vel per alvum. Illo ciendo conveniunt radix Ipecacuanhæ, vel omnium optime pulvis squillæ ad quatuor vel sex grana cum granis tribus nistri purificati. Alvum solvunt mannata, rhabarbarina, pilulæ alocephanginæ, vel marocostinæ, aut de succino Cratonis aucta succini dosi præparata: commodissime hujusmodi pilulis aliquot grana massæ pilularum de styrace vel de cynoglossa admiscuntur: ita duplici effectu satisfaciunt. Totissima quoque sunt enemata, leniter carminativa, maxime infantibus, qui ex lacte corrupto id vitii genus incurrerunt: quo in casu etiam sulphur antimonii correctum, vel aurum fulminans bene præparatum dosi concisa cum fructu adhibentur.

§. IV.

Si a frigore, vel quacunque alia causa cohibita transpiratio soveat malum; huic revocanda omne studium impendere oportet. Conveniunt hoc nomine, præter externum temperatum calidum regimen, affectarum partium fomentationes, potus tepidior, & largus, infusa theiformia ex herbis ac radicibus solventibus, ac roborantibus confecta: ex quibus pulveres bezoardicos, ex succino, cornu cervi usto, antimonio diaphoretico, cinnabari, tantillo extracti croci, ac castorei paratos sumere juvabit.

Singul-
tus, a
cohibi-
ta trans-
piratio-
ne
subortæ
curatio.

Excellent quoque hoc in casu remedium constituit spiritus bezoardicus Bussi, si cum liquore nostro anodyno, & essentia castorei permisceatur. In acutis & exanthematicis febribus suppressa transpiratio, præter rectum regimen, frictiones, & fixa diaphoretica votorum explebunt summam. In chronico singultu a refrigeratione suborto, & admodum refractario, potus vini Hippocratici levamentum præstat: præter id divinæ virtutis sunt balnea tepidiora; quæ & diaphoresin revocant, & partes spasmus constrietas emolliunt: quemadmodum exemplo confirmat RIVERIUS *obser. in freq. I.*

§. V.

Exanthematica retro-pulsa sunt revocanda.

Eadem medendi ratio obtinet locum in singultu a materia erysipelacea, arthritica, podagrica retrocedente, aut non satis foras pulsa suborto; in quo scilicet, præter diaphoreses per dicta §. præcedente remedia obtinendam promotionem, materiam aciem ac inimicam a nervis phreniticis ad sua loca revocare expedit. Hoc fine blanda laxantia & clysteres divinæ ferme sunt virtutis: non minus rubefacientia, atque vesicatoria suris vel scapulis adplicata, detrahendo serum acre, magnum ferunt levamen. Nec opera luditur, si in podagra retrocedente pediluvia tepidiora crebro adhibeantur: quare etiam TRALLIANUS *lib. cit. pag. 386.* atque RIVERIUS *prax. pag. 407.* manuum in aquam calidiorum immersionem laudant.

§. VI.

Singultus ab acri ac drastico remedio inducti curatio.

Quandocunque a dato emetico, purgante, caustico remedio, veneno singultus excitatur; ea sunt adhibenda, quæ vim veneni castrant, & enervant. Quæ inter nihil præstantius est pinguius, oleis amygdalarum dulcium, olivarum, mucilaginosi, ipso lacte, ejusque cremore, tempestive, priusquam inflammatio locum occupaverit, propinatus; & sic involuto veneno, effrænes motus dictis superius anodynis compescendi sunt. Si vero malum a

veneno per contagium hausto, uti in peste, vel etiam morfu canis rabidi, ictu, ira effervescentis insecti provenit: tunc theriacalia, ipsa theriacalis aqua, theriaca coelestis cum antispasmodicis, nitrosis, camphora, cinnabari, diaphoreticis mixta optimum pollicentur levamen. Quæ curandi ratio locum quoque obtinet, quando a materia caustica, exanthematica, maligna, ad interiora a corporis superficie repulsa malum incidit; quo casu pulvis ex camphoræ aliquot granis & nitro compositus; nec non emulsionem ex amygdalis & seminibus quatuor frigidis majoribus, & aquis diapnoicis paratæ, præstantissimam ferunt opem.

§. VII.

Qui insignes cruoris vitalis effusiones insequuntur singultus; haud prius compescuntur, quam donec ipsis inanitionibus obex ponatur. Cohibere vero hæmorrhagias enormes decet internis temperantibus, tonicis, adstringentibus, externisque præsiis: quorsum in vulneribus commoda læsa partis deligationes pertinent. Sedato fluxu tutius anodynis insistendum, iisque efficacissima antepileptica jungenda, & denique anaræ analeptics, & alimentis reficientibus succurrendum.

§. VIII.

Nec insuper habenda sunt remedia roborantia, maxime sub morbi declinatione. Ex iis eminent olea roborantia macis, menthæ, absynthii cum balsami mei vitæ quibusdam guttulis combinata, ac in aquis spirituosiss, tanquam commodo vehiculo exhibita. Tales sunt aqua spirituosissima cinnamomi, menthæ, melissæ, aquæ vitæ aromaticæ: nec non essentia carminativa Wedelii, aqua carminativa Dorncrellii, & ipse vini generosi haustus. Hæc remediorum genera in singultu, quia a flatuum retentione, & facta ab iis ventricoli vellicatione proficiscitur, junctis clysmatibus carminativis, utramque curationis absolvunt paginam. Inter topica opem quoque pollicentur linimenta antispasmodica, pag.

Singultus ex inanitione curatio.

Roborantium usus.

paregorica & anodyna, præcordiis ad-
mota, quæ habeant oleum macis,
menthæ, absynthii, crocum, casto-
reum, camphoram &c. nec minus ce-
rata ac emplastra nervina, scrobicu-
lo cordis applicata, ac ipsæ denique
partium affectarum per accommodata
vincula constrictiones.

Cautelæ, cum cura specialiori.

§. I.

Potus
tepidus
usur.

IN singultu, qui ab acrimonia vel
visciditate ventriculi suboritur, sæ-
pius solo potu tepido, copiose sumpto,
votis potiri licet: hic enim involvit
acrimoniam, diluit visciditatem, &
causam stimulationis remover. Om-
nis vero frigidus potus malum exa-
cerbat.

§. II.

Singul-
tus diar-
rhœas
exci-
piens.

Pessimi successus est singultus diar-
rhœis, vel dysenteriiis intempestive
cohibitis superveniens: quare ipsi cito
succurrendum. Tutissimum & effica-
cissimum hoc in casu remedium præ-
bent clysteres, ex emollientibus & le-
niter laxantibus, ipsa videlicet me-
dulla cassiæ, vel extracto rhabarbari
adjecto, & crebrius injiciendi: laxan-
tia oretenus exhibere minus consultum
est. Præstat potius biliosos acres humo-
res contemperare, quod & magnesia,
& alia absorbentia, & inprimis serum
lactis dulce, potui datum efficient;
tumque jungere convenit interna ano-
dyna, externaque paregorica.

§. III.

Singul-
tus fe-
brium
acuta-
rum.

Februm acutarum singultus, mor-
bi primarii curatione, quæ æquali dia-
phoreseos promotione absolvitur, et-
iam curatur. Tum maximopere ca-
vendum, ne adhibeamus remedia sa-
lina, multo minus laxantia, pilulas
aloeticas: aut regimen justo calidius,
vel potum calidissimum concedamus:
uti enim frigus, ita & excessivus ca-
lor nervosis partibus, maxime si mor-
bo affectæ sunt, est inimicus.

§. IV.

Pari ratione in singultu a viscerum
inflammatione inducto, huic prospici-
endum est: tula, si recens fuerit
inflammatio in corpore plethorico,
pro inus in pede vena; tumque da-
tis interne discutientibus, aliisque,
quæ sudorem movent, stagnantes suc-
cos resolvunt; quibus, urgente nimis
dolore, blanda conjungere licet ano-
dyna. Cum primis alvus injectis cly-
steribus, semper lubrica servanda;
externe camphorata crocata, sacculi-
que discutientes applicanda, & pru-
denti prognosi famæ consulendum.

Singul-
tus in-
flamma-
tionis ad-
cedentis
curatio.

§. V.

Singultus cachecticus, & hepate af-
fectis superveniens, curatur remediis
bilem acrem corrigentibus, infusis re-
solventibus, hepaticis, attenuantibus,
amaris & evacuantibus; hisque non-
dum satisfaciuntibus nihil est, quod
vim thermarum, aquarumque mine-
ralium superet; de quibus notabilem
casum allegat BONE TUS *med. Sept.
Lib. V. Sect. V. obs. 6.*

Singul-
tus ca-
chectici
cura.

§. VI.

Qui accedit hypochondriacis, & ut
plurimum suppressis excretionibus san-
guineis debetur, non cedit, nisi hoc
primario profligato malo. Tum vero,
si omnia fallunt, thermæ comprimis
Carolinæ, conjuncto ad roborandas
partes balneorum Tœplicesium usu,
operæ facient pretium. Scorbüticis cura
lactis asinini, acidulis Selteranis, iis-
que tepesactis nupti, egregium polli-
cetur auxilium: quod jam commendat
PAULLINI *Onograph. Cur. Secti IV.
cap. 3. §. I.*

Hypo-
chon-
driaci
cura.

§. VII.

Si costæ fractæ, distortæ, luxatæ,
que singultum prodixerunt; luxatio-
nis repositio, fracturæ consolidatio;
ex chirurgico petenda foro, unicum
spondent auxilium. Cartilagini ensi-
formi luxatæ, ac intus flexæ optime
medebuntur cucurbitæ cœcæ, scrobi-
culo cordis applicatæ: quas cum primis
laudat VITUS RIEDLINUS *lin. med.
anno 1695. mens. August. observ. 4.*

Singul-
tus cu-
ratio, ab
ossiculū
pectoris
partium
laxatione.

§. VIII.

§. VIII.

Anody-
norum
usus.

Anodynorum in compescendo singultu cautum oportet esse usum: si multa materia peccat, hujus ante omnia studendum correctioni & eliminationi; præsertim si fuerit acris, caustica, virulenta. Hac enim nondum excussa, anodynus uti, nihil est, nisi oleum camino addere. Sicuti in omni morbo, ubi anodyna & sopiente virtute opus est, ita quam maxime in affectibus spasmodico-convulsivis, cujuscunque generis sint, opiata rarissime sola, sed cum accommodatis evacuantibus sociata & tutissima & præstantissima sunt. Et hoc arcanum vehementem opii vim cicurandi re vera est antiquissimum. Testatur id celebre illud medicamentum Alclepiadis, quod recenset GALENUS *Lib. 8. de compos. medicam. Cap. 3.* & AVICENNA *Lib. 4. Fen. 13. tr. 5. c. 16.* & constat ex colto, croco, spica, asaro, mastiche, aloe, & opio; atque ad ejus imitationem confectæ sunt pilulæ Rondeletii, Poterii, Plateri, Riverii, Wildegansii, Starckii, Anglicanæ. Hos in asthmate & tussi convulsiva, singultu & aliis dolorificis & spasmodicis morbis, pilulas aloephanginas, vel etiam nostras polychrestas, cum dupla vel tertia parte massæ pilularum de styrace vel de cynoglossa miscere, & cum fructu insignissimo usurpare consuevimus.

§. IX.

Singultus le-
vioris
cura.

Singultus a leviori causa exortus sine medicamentis sæpius feliciter sistitur, quando videlicet sub motu thoracis magis voluntario ipsum diaphragma cogatur, adeo ut plus fibræ ejus motrices tendantur vel relaxentur. Illud fit fortiori inspiratione, per cursum, per saltum, per vehementem equitationem; hoc vero per expirationem fortiolem, per vociferationem, & si thorax fascia, seu zona constringatur; quod simplex & extemporaneum sæpe est remedium. Eiusdem generis est sternutatio, quæ uti spontanea, docente id Hippocr. *Sect. 17. aphor. 13.*

singultum tollit, ita naturæ bene operantis minister, medicus, arte eam provocare debet. Et maxime, quando vel lenta & in flatus abiens materia ventriculi tunicis aut partibus proximis inhærescit, ad eam ipsam per vehementem expirationem, dum viscera abdominis & inprimis ventriculus vehementer conquatitur, deiciendam. Minime vero sternutatio arte producta locum habet, ubi inflammatio, vel subtilis caustica virulenta materia, altius nervosis partibus sese insinuaverit.

§. X.

Præservandi sine reclus rerum non naturalium usus, præsertim aeris frigidi evitatio, ex omni parte votis respondet. Qui a longo morbo partes solidas debilitatas habent, se præcavebunt balneorum martialium prudenti usu, nec non remediis martialibus, conjunctis liquidorum potatione, motuque corporis sufficiente, usurpandis.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Virgo annorum quindecim, integro ciborum appetitu gaudens, & menstruorum fluxum nondum experta, variis autem molestiis illorum causa pressa, per tria anni semestria singultum patitur. Ille vero nocturno duntaxat invadit tempore, & primum vix omni hebdomade semel recurrit. At novissime singula nocte tanta vehementia infestat, ut in vicino conclavi dormientes singultuosam agitationem auribus percipere possint. Notatu etiam dignum est, quod si ipsa ab accidentibus ministris excitetur, & corpus ipsius in lecto loco moveatur, cesset singultus: neque enim per diem incidit, licet sæpius nimium indulserit epulis. Ceterum sana vivit; & quoniam graviora inde pertimescebat pericula, meum flagitavit consilium. Ego rebus probe pensatis, causam hujus peculiaris pathematis plethoram

Singul-
tus
chroni-
cus no-
cturnus.

ex

ex mensium defectu judicans, primo omnium sanguinis per sectionem venæ in pede missionem administrandam duxi; deinde ad salutarem mensium fluxum procurandum laborem & motum corporis sufficientem & frequentem pediluviorum tepidiorum usum, & circa novilunii tempus pilulas nostras polychrestas, & alternative essentiam succini probe tartarificatam, præstantissimi ad hunc scopum obtinendum usus, semel de die assumendam commendavi. Quorum remedium ope & auxilio etiam, ut audivi, factum est, ut virgo ab hoc malo liberata optime valuerit.

Epicrisis.

Singultus tale est vitium, quod plures & diversi generis agnoscit causas; & compluribus etiam morbis tam acutis, quam chronicis sese associat. Quapropter quando medicus recte & circumspice vel de ejus eventu aut effectu, magis vel minus periculoso judicare, vel ad hunc morbum, qui nunquam fere non mali quidpiam post se relinquit, amoliendum accommodatam vult medicinam præbere; opus omnino est, ut in ejus causas paulo accuratius inquirat. In casu præsentis secundum Hippocratis sententiam a repletionem, per quam plethoram, sive potius nimium repleta a copiosius congesto sanguine diaphragmatis vasa intelligo, originem traxisse censui. Et hæc quoque fuit ratio, quare & venæsectionem, & menstrualem per accommodata medicamenta purgationem excitandam suasi; non sine subsequente egregio levamine.

Dignum præterea, quod observetur, in hoc casu est phænomenon, quod per somnum vehementioris hujus insultus facta fuerit accessio, & confestim per vigiliam cessaverit, cum alias singultuosæ & convulsivæ hæc passionem in somno & quiete conquirere, per motum vero & vigiliam exacerbari consueverint. Sed cum in convulsionibus

asthmaticis idem sæpius evenire videamus, non sine ratione colligimus, humorum & sanguinis stagnationem, quam somnus procurat, pro vera horum malorum causa habendam esse.

OBSERVATIO II.

Vir quinquagenarius, temperamentum cholericum, a multis annis arthritidi obnoxius, vino fatus aliquando autumnali tempestate peregrinationem instituit; atque domum reversus, præviis totius corporis horrore, ac lassitudine, adpetitusque prostratione, incidit in diarrhoeam. Quæ cum multis imiventris torminibus stipata esset; accitus medicus præscripsit pulverem, qui corallia rubra præparata, cornu cervi ustum, & laudani opiatum granum unum habebat. Remiserunt equidem intestinorum dolores; at presso pede sequebatur singultus molestissimus; & cum virium insigni jactura, perpetuisque vigiliis, per tres inhærebat dies; adeo, ut mox per dimidiam, mox totam horam, miserrime discruciarer ægrum, sumto vero infuso tepidiori per unum alterumque horæ quadrantem semper conquiesceret. Spernebat quoque cuncta, utut præstantissima remedia; tandem vero, dato, quod ex hordeo & cornu cervi compositum erat, decocto; clysterem ex decocto raparum & oleo amygdalarum dulcium ano infundi; & præcordia cum abdomine, linimento spirituofo, ex aqua Anhaltina, theriaca, castoreo, croco, camphora, oleo nucis, balsamoque Peruviano confecto inungi, atque ligaturis constringi jussi; eo effectu, ut intra quinque dies æger convalesceret.

Epicrisis.

1) Discimus ex hoc casu, diarrhoeas non solum a colluvie acris, pituituosas, biliosasque, tunicas intestinorum vellicante suboriri posse: verum easdem non raro cohibitis transpirationi debere: ubi conversus humorum, maxime sero-

Singultus, ex cohibita per opium diarrhoea.

serosorum motus, ad intestina potissimum vergit; id quod in nostro casu horripilationes totius corporis præcedentes sufficienter evincunt.

2) Male igitur egit Medicus, quod hanc criticam veluti, & salutarem evacuationem dato protinus opiato remedio consopiverit. Inde enim vix aliter fieri potuit, quin materia aeris ac vitiosa per metastasin ad alias nervosas partes, maxime septi transversæ transferatur, ibidemque singultientes motus exciter; qui pertinaces, haud exiguum periculum, æqualem sanguinis circulum per partes male affectas impediendo, post se trahunt.

3) Itaque non aliæ sunt indicationes, quam ut primum alvus ad pristinas secessiones invitetur, deinceps liberior perspiratio restituatur, & denique motus convulsivi diaphragmatis compescantur. Priori scopo satisfacimus clysteribus, qui pure demulcentes & oleosi, minime vero salini esse debent, ne villos intestinorum nimis vellicent: alterum explevimus per decoctum tepidius, quo hausto æger sudavit egregie; & tertium obtinuimus illito præcordiis unguento nervino, & adplicatis subinde ligaturis; quas in hisce casibus veteres quoque insigniter collaudarunt.

OBSERVATIO. III.

Singultus lethalis febri ardenti superveniens.

Vir annorum quinquaginta, temperamentum sanguineo-phlegmaticum, obesus, per longum tempus insigni morore confectus, & per anni fere dimidium, nocturno inprimis tempore, magnam extremorum refrigerationem passus est. In hoc rerum statu aliquando sine causa manifesta, insolita virium prostratione, languore, ciborumque fastidio prehendebatur; & quum insuper conatu vomendi detineretur, dedit ipsi medicus lenem emeticum. Quo summo sepius vomuit; & protinus tanta corporis debilitate, perpetuis vigiliis stipata, prehendebatur, ut lectum petere cogeretur, & quando erigere se

volebat, animi deliquium incideret. Nullo de calore conquerebatur; attamen magnum ardorem circa superius ventriculi orificium persentiscibat, extrema frigebant, & sitis erat inexplebilis, & hæc ad septimum usque diem, veram febrem ardentem notantia, perdurabant: quo singultus vehementissimus accedebat, & per nycthemeron, paucis intervallis interruptus, inhærebat. Tandem præter omnem opinionem totius corporis convulsivi accedebant motus; hisque vix horæ quadrantem explentibus, frustra datis bezoardicis, confortantibus, & antispasmodicis, ex hac vita discedebat. Dissecto cadavere, totum hepatis, cum quadam septi transversæ, ac ventriculi parte, nigro colore tinctum, corruptum, & sphacelosum adparebat: in venis & arteriis parum cruoris reperiebatur, lien vero sanguine crasso turgens, & cor penitus erat corruptum.

Epicrisis.

1) Singultum in hoc casu ab inflammatione hepatis, stomachi & diaphragmatis subortum fuisse, extra omne positum est dubium. Testatur enim hoc dictarum partium sideratio post mortem reperta; quæ semper præcurrentem habet inflammationem. Neque enim febris ardens aliam agnovit causam, quam partium internarum inflammationem; cujus symptomata fuerunt sitis inexstinguibilis, & insignis interiorum, extremis frigiditibus, ardor.

2) Docemur ex hac observatione, neutiquam securum esse debere medicum, quando ægri absque causa evidenti de virium prostratione, appetitus jactura, agrypnia, pulsuque debili conqueruntur: hæc enim symptomata plerumque notabilem visceris alicujus corruptionem, & vehementem indicant malignitatem. Quæ cum in nostro agrotante præsto fuisse videatur, non dubium est, quin datum emeticum,

ad

ad excitandam prorsus inflammatio-
nem, & sequentem febrem ardentem
permultum contribuerit.

OBSERVATIO IV.

Singul-
tus
chroni-
cus.

Vir quinque & sexaginta annorum,
temperamenti phlegmatico-melanchol-
lici, obesioris habitus, nocturno tem-
pore corpus sæpius frigori exponens,
cibis crudis, fumo induratis, potuque
cerevisiæ frigido uti solitus, somno
longius, motui corporis vero parum
indulgens, ante aliquot annos singul-
tu per quatuordecim dies durante,
atque per acidulas Egranas remoto
laboravit. Abhinc de continuo in re-
gione lienis gravativo dolore conque-
stus, tres ante menses iterum incidit
singultum, primum continuum, ac-
cum vomitu, alviq; fluxu stipatum,
dein intermittentem, & post usum
clysterum, fontis Egrani calide hausti,
anodynorum, maximeque laudani o-
piati, & massæ pilularum de cynoglos-
sa, nec non venæsectionis, intra duo-
decim dies consopitum. Elapso octi-
duo rursus recrudit, itidem cum ali-
quali diarrhœa, & vomitu junctus, &
adhibitis antispasmodicis mox conque-
vit: remanente quadam inquietudine.
Verum non ita multo post rediit: acce-
dentibus præcordiorum anxietate, do-
lore ischiadico, pulsu mox debili, mox
forti, & inæquali, urina sedimentum
mucosum, ex albo & rubro mixtum
deponente, suffocationibus cardialgi-
cis, atque tussi aliquali. Ordinaverunt
medici acidulas Egranas, cum sale
Sedlicensi acuatas: elixiria stomachi-
ca, incidentia, resolventia, diluen-
tia, pilulasque Becheri: nihilo tamen
minus malum eo usque contumaciter
inhæret: & inde meum quoque con-
siliū desideratum est. Ego hoc ma-
lum ex ingenti ventriculi & intesti-
norum atonia, & depravata alimen-
torum digestionem, indeque flatuum
prodeunte copia originem traxisse ar-
bitratus sum: & hinc conjeci, non
adeo feliciter anodyna & opiata ad-

delendum singultum fuisse administra-
ta: cum potius hæc remedia atoniam
augendo, malum exasperent: neque
etiam adeo opportunum de acidulis
bibendis fuit consilium. Ordinavi ita-
que usum liquoris mei balsamici, vi-
tæ dicti, cujus unam cum tribus li-
quoris anodynii partibus miscui, &
exterius eodem abdomen inungendum
curavi: quo ægrum insigniter leva-
tum audiui.

Epicrisis.

In senioribus, & qui sexaginta jam
annos transgressi sunt, eadem causæ,
quæ alias in ætate juvenili vel virili
formaliter sic dictum Hypochondria-
cum morbum pariunt, qui spasmodum
& distensionum vehementia hypochon-
dria, & in iis sitas partes infestat,
cum alvo strictiori, vim & robur ven-
triculi & intestinorum magis destruen-
do agunt, & harum partium atoniam
efficiendo, ob congestionem vitiosorum
humorum, flatibus, borborygmis,
ructibus, alvi nimia laxitate molestias
creant. Et ob has etiam causas singul-
tus senili ætati familiaris est. Nam uti
omnes convulsiones, ita etiam singul-
tus vel ex nimia spastica strictura, quam
Hippocrates inanitionem vocat, vel ex
nimia atonia sive humorum præterna-
turali congestionem & infarctu, quæ
repletionis nomine venit, oritur: ex
quo intelligitur, perperam convulsio-
num species, si in senes incidunt,
narcoticis, & opiatis tractari.

OBSERVATIO V.

Generosus vir triginta & aliquot
annorum, macilentioris corporis &
sensibilioris animi, patre natus poda-
grico & hæmorrhoidario, ante sex jam
annos doloribus podagricis subinde ve-
xatus, superiori æstate ex iracundiæ af-
fectu & refrigeratione incidit in tertia-
nam cum vomitu & insigni æstu jun-
ctam; & post quartam accessionem
transmisso pulvere, qui ex cortice fra-

Singul-
tus post
suppres-
sam ter-
tiam.

xini

xini & chinæ concinnatus videbatur, paulo largius per vices tamen sumto, febris ex toto fuit sublata. Sex elapsis diebus admissio sub venatione, cui nimium indulget, frigore; consueto die & hora accessionem febrilem rursus habuit, sed sine siti, sine vomitu, sine singulari æstu, sed horripilatione præcedente, de anxietate & dolore gravativo & constrictorio præcordiorum, nausea, cum extremorum frigore & magna inquietudine conquerebatur. Intercurrebant crebri & molestissimi singultus; alvus per aliquot dies nihil reddebat. Post quartum insultum a me petiit consilium, prostrato valde animo. Ego horum malorum causam, sentinam vitiosorum humorum in duodeno stabulantem judicans, maxime quia nec ante, nec post sumtum pulverem antifebrilem & cessantem febrem purgatus fuit, clysteribus & infuso mannato rhabarbarino, extrinsecus cataplasmate emolliente & carminativo, præcordiis applicato & spasmos sedare, & alvum aperire necessarium duxi, non omissis balsamicis & stomachicis. Qua methodo feliciter cura expedita fuit.

Epicrisis.

Notabile in hoc casu illud fuit phænomenon, quod loco formalis febris tertianæ, spasmi tantummodo sine subsequente æstu circa præcordia, singultu admodum molesto stipati orti fuerunt a materia febrili pulvere ejusmodi terreo adstringente quasi fixata, & firmiter duodeni & ventriculi tunicis impacta. Erratum in eo maximo pere fuit, quod silente febre post sumtum pulverem, per epicrasin purgatio, quæ tum summe est necessaria, fuerit omissa. Nam spasmis febrilibus per ejusmodi artificia sublatis, si non accommodata evacuantia, ad somitem febris, qui tantummodo cicuratus fuit, foras ejiciendum offerantur, necesse est, ut si non redeat ipsa febris, aliæ perquam molestæ afflictiones inde se-

quantur. Quam observationem juniores practici commendatam sibi habere debent.

OBSERVATIO VI.

Vir quadraginta annorum melancholico-cholericæ complexionis, ad animi motus inordinatos valde proclivis, post vehementiorem iracundiam, frigidum assumptum haustum, & extrin-

Singule
ode in
hemie
nitico
letha-
lis.

secus quoque corpus nimium refrigeravit. Incidebat in tertianam continuam, quæ demum in hemitritæam desinebat; accedebat septimo die singultus, sed lenioris gradus. Vires valde erant prostratæ, adeo, ut etiam animi quædam defectio subreperet, præsertim si in erecta erat statura. Pulsus erat debilis & frequens, omnibus remediis & a me & ab alio medico, quem antea consulabat, frustra adhibitis, die decimo quarto obiit.

Epicrisis.

Singultum febribus biliosis tam acutis, quam intermittentibus non raro supervenire, haud novum in arte nostra est observatum. Sed hoc forsan non omnibus æque notum, ejusmodi singultuosas affectiones leniter & non sine magna concussione corporis succedentes admodum periculosas esse. Sphaceli enim circa stomachum & diaphragma præsentiam jam subindicant, qui etiam post sectionem in oculos incutit. Ita etiam multoties observavi, senibus ex passione cardialgica, vel colica, aut marasmo, decumbentibus, singultum demum accedentem certum mortis esse prænuntium.

CAPUT V.

DE

MORBIS OESOPHAGI ET PHARYNGIS SPASMODICIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

R Arrior equidem in libris medicorum mentio de affectu, quem spasmus œsophagi dicimus, injicitur: at ille admodum frequens est, & non modo graviorum agnitionum symptoma, verum etiam principalem, & ut vocant idiopathicum constituit morbum, ut ipsi merito peculiaris debeatur animadversio. Definimus vero illum, quod sit invita ac præternaturalis, vel ipsius cibalis fistulæ, quam Græci *βροσφάγην*, nos gulam adpellamus, vel illius principii, pharyngis nomine denotati, vel denique utriusque, & hinc totius œsophagi, late sumti, constrictio, aut rigida distentio a mucō irritante plerumque proficiens.

§. II.

Hinc mox adparet horum spasmorum differentia. Quemadmodum enim totus œsophagus ab anatomicis in principium, seu pharyngem, & reliquum canalem dispescitur: ita, consulta experientia deprehendimus, illius spasmus ratione loci diversum esse, & mox pharyngem solum, mox reliquam ac inferiorem gulam obsidere. Quibus tertia species accedit, qua totus ille canalis, una cum principio, ac reliquis vicinis partibus, gravi laborat distentione.

§. III.

Omnes œsophagi spasmi, quacunque in regione contingant, hæc & inter se, & cum reliquis partium superiorum distentionibus, communia habent signa. Præsto sunt extremorum, maxime pedum refrigerationes; exter-

Hoff. Syst. Tom. VI.

norum artuum tremores, ac rigores: alvinæ excretionis suppressiones: flatuum ad superiora regurgitationes: imi ventris stricturæ, dolores, murmura: præcordiorum angustia, vomendi conatus, cardialgia, urinæ tennes, aquosæ, pallidæ: pulsus duri ac magni &c.

§. IV.

Speciatim vero pharyngis solius spasmus hisce se prædunt notis. Deglutitio fit difficilis, dolore stipata, aut plane nulla, & nec solida, nec fluida transmittens: partium pharyngi coherentium, linguæ, laryngis, atque totius colli rigida constrictio, impeditus motus, ac dolor urgent; vexat suffocativa molestia, ac sensatio palii faucibus infixi, ac si quicquam inde vellet proserpere: vox perit: & hæc omnia sæpenumero per intervalla adfligunt, nec raro in universi generis nervosi convulsiones terminantur.

§. V.

Spasmorum gulæ inferioris signa propria hæc sunt: Alimentorum libere deglutitorum quædam veluti subsistentia percipitur in ipso gulæ tubo, maxime circa superius ventriculi orificium præsertim potibus frigidis obex quasi in iisdem regionibus videtur positus, majorque insequi observatur eorum haustum constrictio: calidi vero potus sæpenumero absque ullo impedimento canalem illum pervadere, & ventriculum ingredi percipiuntur. Dolor sentitur in spina dorsi inter scapulas: jungitur non raro anxius vomendi conatus mox inanis, mox cum ipso vomitu stipatus: nec infrequens est nausea, ac ructuum molesta explosio: & denique sapissime muci limpidi per os contingit rejectio, ab ipsa vomitione penitus distinguenda. Quæ symptomata, si cum iis, quæ priori periodo recensuimus, concurrant, totum œsophagi canalem spasmo contractum esse testantur.

§. VI.

Defectio spasmorum œsophagi.

Differentia spasmorum œsophagi.

Signa spasmorum œsophagi communia.

Signa propria spasmus pharyngis.

Spasmorum gulæ inferioris signa propria.

§. VI.

Diffe-
rentia
spasmi
pharyn-
gis ab
ejus
atonia.

Quum vero hi affectus, cum aliis œsophagi morbis, ob similitudinem symptomatum facile confundi possint; explicanda erit illorum differentia. Primum quidem spasmi pharyngis ab ejus atonia & paralyfi sunt distinguendi. Namque in dicta atonia, deglutienti perpetua vexat difficultas, ita tamen, ut solida liberius deglutiantur, quam fluida: conf. FORESTUS *Lib. XV. observ. XXX. Schol.* hæc enim sæpius in asperam delabuntur arteriam, & per os ac nares, summo cum suffocationis metu regurgitant. In perfecta paralyfi, qualem TULPIUS *Lib. I. cap. 44.* allegat, omnis deglutitio aboletur, ut ægri fame perire debeant; simulque faciei pallor, & partium vicinarum magna mollities, ac flacciditas præsto sunt. Contra vero sub spasmo pharyngis, æqualis & fluida & solida deglutiendi est difficultas, quæ per intervalla remittit; vasorum faciei conspicitur intumescencia, vultus rubor, partiumque affectarum rigor, sæpius dolor sentitur.

§. VII.

2] a fau-
cium in-
flamma-
tione.

3] a fru-
sto aut
tumore
pharyn-
gi in-
hæren-
te.

Facilius pharyngis spasmus discernitur ab ejus & faucium inflammatione sub angina; ubi fauces internæ tument, rubent, ardore peracuto uruntur, sitis est insignior, & gravis plerumque jungitur febris. Non minus medico imponere valet tumor, excrecentia, aut frustum quoddam pharyngi inhærens, aut laryngis præternaturale vitium, ut prognatum inde deglutitionis impedimentum spasmo tribuat: videas FORESTUM *Lib. XV. observ. 28.* Hoc in casu candela cerea faucibus intrusa, aut instrumentum ab HILDANO *Cent. I. observ. 36.* depictum, haud raro rem manifestabit: & præterea in spasmo pharyngis cuncta signa, collectim sumpta, certitudinem parient.

§. VIII.

Diffe-
rentia
spasmi
gulæ

Præterea spasmi etiam gulæ inferioris conveniunt cum aliis ejusdem affectionibus, & subsistentiam ciborum cum his commune habent symptoma.

Tales sunt obstructio gulæ a frusto cibi solidioris ipsi impacto. Vid. CONSULT. MED. *Sect. II. cas. 63.* & FORESTUS *Lib. XV. observ. 28.* deinde tumores, excrecentiæ, fundi, verucæ in canale œsophagi suborientes; conf. A.N.C. *dec. I. anno 4. observ. 47. decur. 2. anno 8. observ. 96.* non minus glandulæ dorsales circa quintam dorsi vertebra œsophago adnatæ, in præternaturalem dolorem elevatæ; quem admodum VERHAVEN *anatom. cap. X. de œsophago*, & HEISTERUS *compend. anatom. pag. 184.* adnotarunt. Hæc in casibus subsistunt equidem solidiores cibi, & removentur; potulenta vero & calida & frigida plus minus libero gaudent transitu. Verum, si subsit spasmodica constrictio, notabile est, quod liberior sit fluidorum descensus, frigidorum difficilior; dolor est in scapulis; & alia concurrunt signa, ab obturatione œsophagi per quamcunque rem præter naturalem facta, utique aliena.

§. IX.

Quo vero causæ & ratio mechanica structura horum symptomatum adpareant, non raris pharyngis. alienum erit, fabricam œsophagi paucis perstringere. Ab ultimis nimirum faucibus incipiens canalis, quem œsophagum adpellant, latius & amplius in suo principio sortitur cavum, quod græcis pharynx, latinis infundibulum audit, & antrosum linguæ radici, ossi hyoidi, laryngique, retrorsum colli vertebra arctissime connectitur. Movetur variis musculis & dilatatoribus, qui elevant, dilatantque pharyngem, & constrictoribus, qui eundem claudunt. Horum unum revera par existit, quod tribus originibus ab osse hyoide, cartilagine cricoide, & thyroide exortum, pharyngem circum circa amplectitur, & œsophagei, vel sphincteris gulæ nomine venit. Illorum tria potissimum sunt paria, primum cephalo-pharyngæum, quod ab infima occipitis parte, & prima colli vertebra ortum, recta via in tunicas laryngis expanditur; alterum sphæno-pha-

pharyngæum, quod a processibus ossis sphænoidei alaribus in latera pharyngis abit, & tertium stylo-pharyngæum, quod ab apophysi ossium temporalium styliformi, lateribus pharyngis inferitur.

§. X.

Fabrica
gulæ in-
ferioris.

Finis pharynge, incipit canalis, inter asperam arteriam, & colli dorsique vertebra primam recto, circa quintam dorsi vertebra dextrorsum, & circa nonam laevorsum flexo itinere; atque per medium thoracem, & musculosam septi transversæ partem progressus, e regione undecimæ thoracis vertebra, cum orificio ventriculi superiori unitur. Ipse tubus ex quatuor constituitur tunicis: extima membranacea, tenuis, vasculosa, atque cellulosa pleuræ suos debet natales, gulamque vicinis partibus adnectit. Altera carnea sive musculosa, fibris orbicularibus vel annularibus, hisque super longitudinalibus prædita: tertia nervea, ori, faucibusque communis, ac intra ipsum ventriculum, ad trium digitorum spatium extensa, glandulis spisse obsita, ad quas aversa parte vasa quædam tendunt, ex quibus accipiunt liquorem, saliva pinguiorem, in gulæ cavum stillantem. Quarta denique ac intima, lubrica mucagine obducta, villosa, ac multis emissariis undique cribri instar perforata est. Præterea cibalis hæc fistula innumeras sortitur glandulas, partim illas, quæ bombycum ovis longe minores, nerveam tunicam obsident; facile conspiciendæ, si nervea tunica divulsa, carnea luci opponatur, vel gula in aqua maceretur; partim alias extra tubum positas; e quibus notari merentur dorsales, circa quintam dorsi vertebra gulæ adhærentes, & thyroidea, inter cartilagineas thyro-cricoideam, atque œsophagum sita. Conf. VERCELLONII *dissert. de glandulis conglomerationis œsophagi*. Neque vasis destitutus est hic canalis: arteriosa enim superius ab internis carotidibus, media parte ab aorta & intercostalibus, inferius a gastricis acci-

pit; venas superiori parte a jugularibus, media a ramo sine pari, & inferna a coronariis ventriculi mutuatur; nervosa denique a pari vago adipiscitur.

§. XI.

Pharyngis functio est deglutitio: cuius hæc est mechanica. Dum dorsum linguæ ope musculorum myloglossorum, stylo glossorum, & stylo-hyoidæorum ad palatum adplicatur: radix linguæ, os hyoides, ac larynx musculis huic actioni servientibus antrorsum premuntur: pharynx vero posterius a constrictis cephalo-pharyngæis elevatur, antè a stylo, & sphæno-pharyngæis dilatatur. His harum partium actionibus, ante membranas, colli vertebra & pharyngem cingentes, sub velo palatino, uvula, tonsillisque, & supra laryngem, atque pharyngem, amplius redditur spatium, majusque cavum: tum vero deglutienda, dorso linguæ imposita, inter eam, & palati fornicem premuntur: & sic pressa, supra laryngis rimam, operculo cartilagineo seu epiglottide clausam, veluti per subjectum pontem, in cavum illud faucium propelluntur. Tunc actio antagonistarum excipit: namque hætenus elevata, antrorsumque compressa lingua, larynx, os ypsiloides pristina restituantur figura: laryngis maxime cartilaginee explicatæ ad pharyngem premunt, hacque actione deglutienda, in cavo hærentia ulterius pellunt: quæ laxatis simul pharyngis dilatatoribus, constrictoque œsophago magis protruduntur, & sic constricto rursus pharynge, sub hoc in cavo gulæ hærent.

Functio
pharyn-
gis.

§. XII.

Tum excipit actio fistulæ cibalis; quæ hæc per motum peristalticum, vi tunica musculosæ ipsi propriam, & a parte superiori deorsum naturaliter tendentem, assumpta jam deglutita, & sub pharyngis sphinctere hærentia, ad ipsum perducit ventriculum. Namque dum hæc tunica & dilatatione & constrictione alternante, illa vi fibrarum longitudinalium, hæc annularium

Functio
gulæ in-
ferioris.

peracta, œsophagum mox coarctat, mox dilatat; accedente hujus in hominibus perpendiculari situ, sensim deorsum premuntur quæcunque assumpta. Descensus hic facilius redditur, rore glandularum, assidue in gulam stillante, eamque lubricante; nec non ciborum resolutionem adjuvante. Protrusus ergo hac ratione ad cavum ventriculi alimentis, caro musculi inferioris diaphragmatis, gulam ibi transeuntem stringens, hac parte stomachum claudit.

§. XIII.

Ratio formæ spasmis pharyngis, ejusque symptomatum. His præmissis facillimum jam erit naturam ac formalem rationem spasmodicorum œsophagi introspicere. Si pharyngem primum consideremus; mox patet ex ante dicta deglutitionis fabrica, quod ejus musculis constrictis, ea fieri vix possit; quoniam læso organo, ipse actus læditur. Dum porro musculi dilatatores, qui posteriorem potissimum infundibuli regionem occupant, præternaturaliter convelluntur, & antrosum magis in conglobatam figuram trahuntur, resultat sensus infixi faucibus pali. Quando vero musculus œsophageus, una cum coherentibus laryngis, linguæ & ossis hyoidei musculis constringitur; loquendi fit difficultas, & suffocatoria molestia. Quum vero omnium spasmodicorum indoles sit, ut mox gravius, mox mitius infestent; patet etiam, cur spasmi pharyngis per intervalla exacerbentur.

§. XIV.

Spasmi gulæ inferioris, ejusque symptomatum ratio. Pari modo, quum spasmus gulæ inferioris, in tunica, quæ ipsam ambit, musculosæ, ejusque fibrarum orbicularium æque ac longitudinalium strictura violenta ponimus; inde omnium, quæ ipsam comitantur, symptomatum rationem reddere poterimus. Dum enim in loco quodam vel pharyngi, vel ventriculo propriori, constrictio obtinet; omnino deglutita alimenta subsistunt in eo canale; eundemque aggravando, inverso motu peristaltico revomuntur. Si frigidus assumitur potus, mo-

re frigore solemni, spasmus exacerbatur: & æque ut solida, in ulteriori descensu præpeditur: contra vero tepidiora potulenta, demulcendo fibras spasmis strictas, libero in ventriculum gaudent itinere. Porro œsophagus variis ligamentis, colli dorsique vertebrae connectitur; hinc illo constricto, dolor ad membranas dorsi vertebrae cingentes propagetur, necesse est. Inde liquet ratio doloris, qui inter scapulas in nostro affectu sentitur: de quo FORESTUS Lib. 15. obs. 31. Schol. dicit: *Omnis œsophagi dolor in spinam dorsi incumbit, in quam gula quoque reclinat & adherescit.*

§. XV.

Quæcunque causæ vel pharyngis musculos, vel tunicam œsophagi carneam vellicare ac stimulare valent, illæ horum spasmodicorum mediatae dicuntur. Quemadmodum vero illæ causæ, vel immediate in eas, quæ sedem morbi constituunt, partes: vel in alias remotiores agunt, a quibus illæ per consensum afficiuntur: ita spasmi illi sunt vel idiopathici, vel symptomatistici. Quod si igitur ex larynge primario convulso, ex ventriculo, ex intestinis, aliisque partibus, spasmus ad pharyngem, adque gulæ canalem deferatur, audit ille symptomaticus.

§. XVI.

Ex causis itaque, spasmos œsophagi idiopathicos inducentibus, præcipuum locum sibi vendicant animi pathemata: inque primis gravis excandescencia, maxime si paullo post largior potus frigidus assumatur. Inde convelli pharyngem, & hinc lædi deglutitionem, observatione quadam inferius comprobabimus. Ex eadem vero, præsertim inter pastum, gulam quoque inferiorem constringi, atque deglutitum bolum in ea obhærescere, nec non vomitu sæpius reddi, quotidiana innotescit experientia.

§. XVII.

Peculiarem in ciendis gulæ, maxime inferioris distentionibus potentiam obtinet fastidium: adeo, ut hoc absque dicto

Differen-
tiæ spasmorum
œsophagi in
idiopathicum
& symptomaticum.

Causæ
spasmodici
œsophagi
sunt
1) animi
affectus.

2) Speciatim
fastidium.

dicto œsophagi spasmo contingere neutiquam possit. Quod si enim hujus effectus attentiori animo consideremus; docebit observatio, sub ea 1) menti ideam rei alicujus ingrata suboriri; 2) ejusque averfationem; 3.) hanc insequi vel deglutitionis impedimentum, 4.) Vel assumtorum in œsophago subfultentiam, & stricturæ sensationem. 5.) Deinde jungi nauseam. 6.) Haud raro accedere vomitum, & 7.) ipsam animi defectionem. Si ergo fastidium definirem, dicerem, quod sit adversa rei cujusdam ingrata idea, cum spasmo œsophagi, & ventriculi conjuncta.

§. XVIII.

3] Imaginatio morior.

Ad pertinaces œsophagi spasmos, cum insigni averfatione stipatos, sola sæpius imaginatio disponere solet. Notabilis hinc est observatio, quæ in A. N.C. centur. VII. observ. 61. pag. 125. legitur, quod mulier quædam per omnia sana, atque robusta, nec hystericis, nec spasmodicis afflictionibus obnoxia, omnis quidem generis & esculenta, & potulenta, absque ulla difficultate assumere valuerit; simulac vero hostiam capere vellet, non solum ab ea insigniter abhorruerit, verum etiam, licet summa vi intrusa ac deglutita fuerit, eandem tamen in ventriculum non pertingentem, sed in gula persistentem vomitu reddiderit. Nec dissimilis casus exstat in iisdem A.N.C. dec. III. an. no. I. observ. 79. de viro, qui ex nimio Tabaci usu, deglutitionis ac descensus ciborum illud incurrit impedimentum, quod pro ratione imaginationis mox fuit levius, mox gravius.

§. XIX.

4] Assumpta acia.

Eundem affectum prognerare valent medicamina, ac assumpta, acia, planeque venenosa; quæ vellicando eas nervosas ac musculosas partes, earundem stricturas inducunt. Sic HOECHSTEDERUS mentionem facit adstrictionis gulæ ex potu vini Malvatici, in quo radix consolidæ majoris infusa fuit *obs. dec. III.* Eo magis hoc contingit, si assumpta caustica fuerint, ut adeo non

Hoff. Syst. Tom. VI.

mirum sit, quod juxta FORESTUM *Lib. XV. obs. 30.* puer quidam ex aquæ fortis haultu, insignem pharyngis occlusionem, cum ipso suffocationis metu inciderit. Præsertim mercurius sublimatus ejus est indolis, ut gravi faucium constrictione, sui assumptionem prodat; vid. FORESTUS *loc. cit. pag. 150.* Vellicando quoque gulæ inferioris spasmus excitant insecta deglutita: id quod adfirmant de sanguisugis cum potu assumtis RHASES *Lib. 9. ad Almanz. cap. 56.* & RHODIUS *obs. cent. 2. observ. 72.* de lacertis fauces irrepen- tibus GESNERUS *Lib. 2. de histor. anim. C. de lacerta.* de pediculis devo- ratis HEURNIUS *de morb. cap. 7.* de anguilla viva deglutita PLATERUS *lib. 2. obs. &c.*

§. XX.

Præterea spasmus & pharyngis, & gulæ inferioris produci potest a cruore vitali in iis partibus stagnante, vasa- que distendente; quarum distentionum fidissimus comes est spasmus. Tali ratione huic morbo obnoxii non raro sunt hypochondriaci; in quibus vi spasmorum ac flatulentiarum intestina- lium, cruor vitalis ad superiora com- pellitur, facileque stagnat in œsopha- go. Cumprimis ex universali humo- rum, maxime serosorum dyscrasia id vitii contingere potest; si nimirum li- quor ille lymphaticus, quem tot glan- dulæ in gulam secernunt, fuerit visci- dus, & acris: quo in casu multum mu- ci visci excreatur, cum mali levami- ne. Quorsum pertinere videtur exem- plum a WEPFERO *observ. medic. pract. obs. 117. pag. 531.* recensitum, quod vi- ro cuidam septuagenario, assumpta in media quasi perstiterint gula, & eous- que adfixerint, donec vomitu fuerint reddita.

Humo- rum vi- talium visum.

§. XXI.

Vi consensus, quem gula cum ven- triculo, & intestinis fovet, ex horum vitio, gulæ spasmus suboriri potest. Sic ex saburra acris, acida, biliosa ventri- culi & intestinorum, id mali facile gene- ratur; uti de lacte in ventriculo concre-

Spasmus ex oesophagi ex vitio prima- rum viarum.

10 testatur FORESTUS *Lib. XVIII. obs. 13.* Vermes in ventriculo, vel intestinis hospitantes, ad eundem affectum contribuere, auctores sunt HERCULES SAXONIA *præl. pract. Pant. II. ca. 7. §. 4.* & HENRICUS ab HEER *obs. 16.* & THONERUS *Lib. 2. obs. p. 94.* In ipsa ructuum explosione, atque vomitu concurrit spasmus œsophagi: nisi enim hic sua actione, & peristalsi inversa, ejectionem humorum e ventriculo secundaret, fieri nulla ratione posset, ut tanta cum celeritate & impetu per superiora ingens sæpe humorum copia ex ventriculo, imo intestinis exturbaretur.

§. XXII.

Spasmus œsophagi symptomatizans. Per consensum quoque variis nervosi generis spasmodicis ac convulsivis affectibus jungi observatur spasmus œsophagi. In suffocatione hysterica semper summa colli ac faucium coarctatio, & constrictionis quidam sensus non secus, ac si laqueo injecto fauces præcluderentur, percipi docet experientia. Vid. ETTMULLERUS *Oper. pract. P. II. Sect. III. cap. III. pag. 963.* & HELMONTIUS *tract. de asthmate & tussi §. 31.* Gulæ porro constrictionem viris colica convulsiva, Colique vocant, laborantibus evenire, non rarum est; & notari meretur singularis casus, quem de colica gravem cephalalgiam ac maniam cum coecitate, & impedita deglutitione inducente refert HOEFERUS in *Hercule medic. pag. 185.* Non minus ipsæ epilepticæ ac convulsivæ accessiones hoc secum vehunt symptoma, ut vel difficillima, vel nulla plane soleat esse deglutitio: quemadmodum præsertim in incubo observare licet, ubi præter strangulationis sensum, linguæ impotentia & deglutitionis impedimentum adsunt. Idem vitium opisthotono familiare est; quemadmodum ex casibus de his morbis a FORESTO *Lib. X. observ. 112.* & 113. recensitis liquet. Nec denique omittendi sunt morbi acuti, præsertim febres malignæ; quibus non modo deglutiendi difficultas, verum

etiam gulæ inferioris constrictione jungi solet.

§. XXIII.

Paucis adhuc meminisse juvat nauseæ, quæ nihil aliud est, quam convulsio œsophagi levior, cum inverso ejus motu peristaltico, & hinc pendente vomitione, quin vomitu, aut saltem lymphæ plus minus viscidæ ex gulæ glandulis rejectione sæpius stipata. Pro causa occasionali agnoscit omne id, quod vel ipsum œsophagum, vel tunicam ipsius nerveam, in ventriculum prolongatam ibidem vellicare potest; ex quo hæc constrictione per consensum ad gulam propagatur. Deprehendimus generatim 1) nauseam plerumque nunciam esse insequentis vomitus, 2) omnem vomendi conatum, ac cardialgiæ comitari, 3) absque iis cum frequenti muci limpidi, qui nihil nisi lymphæ ros ex œsophagi glandulis vi spasmorum expressus est, rejectione sæpius occurrere; & non raro vermium in primis viis hospitantium præsentiam indicare. 4) Plerumque alias ventriculi cruditates consequi; quæ cum jejuno ventriculo sint acriores, tunc potissimum nauseam movent, sumto cibo delinendam. 5) Antecedere graviores capitis affectus, vertigines, apoplexias, animi deliquia, maxime si per consensum ex ventriculi orificio ortum trahunt: ubi quædam veluti aura ex stomacho ad caput adspirare videtur, tumque attoniti concidunt, sensuumque privantur exercitiis. 6) Ex eodem fundamento nausea sollicitat hypochondriacis, aliisque morbis, quorum fomes in primis officinis existit, laborantes. 7) denique in principio malignarum febrium accedere plerumque solet nausea.

§. XXIV.

Quod prognosin attinet, haud insuper habendi sunt spasmi pharyngis idiopathici; quoniam, accedente præsertim mala medicatione, in contumacem degenerant habitum. Qui ab asumptis acrioribus proveniunt, periculo non

Nausea
naturæ

Prognosis
spasmodicorum
œsophagi.

non vacant, metumque faciunt inflammationis: & qui hystericas sæpius invadunt, præfagiunt apoplexiam. In vulneribus, si ex convulsione accideret læsa deglutitio, malum, teste ETTMULLERO *Oper. pract. Par. 1. pag. 57.* Notabilis quoque est HIPPOCRATIS aphorismus, dum *aph. 35. Sect. 4. Si febre, inquit, detento repente collum intorquetur, ut vix deglutire queat, nullo existente tumore lethale est.* Spasmi gulæ inferioris, ex iracundia inter epulas provocati, viam cholæræ, febribusque biliosis facile sternunt; & qui, universali humorum dyscrasia, nervosque generis debilitate nituntur, chronicum malum constituunt, cum insequente corporis tabe. Nausea in malignis sub initio accedens robur naturæ indicat: in peste vero maxime perniciosa existit, teste FORESTO *Lib. 18. observ. 14. Schol.*

C U R A T I O.

§. I.

Indica-
tiones
curato-
ria.

QUum spasmi œsophagi, sive in pharynge, sive in media gula obhærescant, neglecta temporis opportunitate, non modo in chronicum statum transeant, verum etiam denegata alimenta capiendi facultate, facile tabem post se trahere possint: digni omnino sunt, qui tempestive congruis adminiculis oppugnentur. Hæc vero ex binis potissimum fontibus desumuntur; quorum alter remedia spasmi sedantia, alter vero talia, quæ causas eo contribuentes removere possint, præbeat.

§. II.

Exter-
norum
usus.

Prior finis obtinetur per antispasmodica, & anodyna, discutientibus nupra, tam interna, quam externa. Quo autem gravior est constrictio, eo consultius est ab externis curam ordiri: quoniam interna sine maxima difficultate vix deglutiri possunt. Ex iis quædam sunt, quæ adfluxum humorum ad inferiora derivando, & circulum san-

guinis æqualem reddendo, spasmi vim frangunt: quorum pertinent clysteres ac pediluvia. Illi ex emollientibus, additis roborantibus parari, & bis terve iterari, hæc tepidiora, immixtis paullo profundius pedibus, adhiberi debent. Quæ autem localia ad ipsam affectam partem applicari possunt, sunt fere linimenta paregorica, simulque nervina: quæ parari possunt ex aqua Anhalcina, spiritu salis ammoniaci, Essentia croci, nucistæ, castoreo & camphora; balsamum quoque vitæ, idque, vigente morbi impetu, liquore anodyno minerali permixtum est quoque ægregium. Quod etiam, paucis guttis saccharo exceptum, & in ore detentum, aut lente deglutitum operæ faciet pretium: quo etiam sine theriaca aliquot granis sub lingua detenta, tumque rursus reddita, laudem meretur. Nec denique in relaxando spasmo destituitur fructu vesica bovina, decocto emolliente calido plena, & affectis locis admota.

§. III.

Ex internis antispasmodicis laude digna sunt olea amygdalarum dulcium, olivarum, cum spermate ceti remixta; pulveres antispasmodici, ex cinnabari, pulvere Marchionis, succino præparato, extracto croci & castorei parati; vel qui habent nitrum, & unum alterumque camphoræ granum; nec non liquor meus anodynus vel solus, vel cum essentia castorei, spiritu bezoardico Bussii, aut cornu cervi succinato remixtus, aut spiritus nitri dulcis, cum paucis guttulis olei chamæmeli veri, vel macis maritatus. Quibus in statu magis chronico cum fructu alternis circiter diebus interponuntur pilulæ antispasmodicæ, quas ex extractis milletolii, chamomillæ, hyperici, mithridatio, extracto croci, castorei, oleoque destillato macis vel menthæ parare soleo.

§. IV.

Sopitis paullulum spasmi, causis materialibus obviam iturus, circum-

Internæ
antispasmo-
dica.

Cura
ma-

si ab as-
sumtis
venena-
tis or-
tis.

spiciat, quænam earum in culpa sint. Quod si enim assumpta acrida, venena, purgantia ac emetica drastica malum produxerint: in principio statim eorum vis obtundenda mucilaginosi, oleosi, ipsisque lacticiis: quare prosunt juscula valde pingua, aquæ tepidioris haustus ad nauseam continuatus, ut subito leni vomitu, venenum rursus expellatur. Interdum acida vim veneni castrant; quibus gulæ constrictionem, a sumto vino Malvatico cum consolida cocto subortam curasse se perhibet HOECHSTETTERUS *loco supra citato*: eandemque a potu aquæ fortis natam, mucilagine cotoneorum feliciter sanavit FORESTUS *loc. cit.*

§. V.

Spasmi
gulæ ab
ira inter
passum
curatio.

Quando vehementior excandescencia inter ipsum passum, gulæ spasmus infert; bilis plerumque effusio in ventriculum simul contingit. Quo in casu præter motuum sedationem, bilis conterperanda est, ne corrosivam ac virulentam acquirat indolem, tumque blandis emeticis, vel cholagogis exturbanda. Temperant vero bilem absorbentia, ac mucilaginosa, ut decoctum avenæ vel hordei: eliminant optime mannata, rhabarbarinis nupta, vel per vomitum, eadem cum uno alteroque tartari emetici grano acuata, aut radix Ipecacuanhæ. Sed cavendum, ne mox ab ira sumatur purgans, aut emeticum.

§. VI.

Spasmi
gulæ ab
universali
sanguinis
dyscrasia
nati
sanatio.

Quod si vel totius humorum massæ dyscrasia, vel maxime primarum viarum colluvies acris ac viscida, diuturniori gulæ spasmo viam straverit: earum impuritatibus & correctioni & evacuationi, illi quidem per incidentia, resolventia, digestiva, absorbentia, huic per mannata, rhabarbarina, pilulasque balsamicas peragenda, omnis opera navanda est. Quum autem valde pertinax ac rebelle huic curationi sæpius sit malum; non præstantius aquis medicatis erit medicamen: quas inter Sedlicenses aquæ per quatuor circiter dies potæ, & his subjunctæ Egranz ma-

ximam merentur laudem. Non minus in hypochondriacis, ubi simul sanguineæ excretiones, per uterum, vel hæmorrhoides sunt cohibitæ, præter venæ sectiones, motum corporis, &c. thermæ Carolinæ decenter usurpatæ omnem curandi paginam absolvunt.

§. VII.

Nausea, quæ ab acribus, acidis, viscidis primarum viarum sordibus, originem ducit, eandem, quam brevi ante recensuimus, exigit curationem. Egregiam præsertim utilitatem præstant infusa ex herbis & radicibus, resolutivis, aromaticis, & evacuantibus parata vinosa. In nausea cum oris amaritie stipata, commendat GABELCHOVERUS *Cent. 1. cur. 14.* radicem armoraciæ cum vino Rhenano infusam, & omni mane haustam. Si ab assumpto foetido, sordidoque cibo nausea cum fastidio surrexerit; aut vomitum ciere juvat, aut cortices citri vel aurantiorum masticare, vel vino generoso uti. Quando inter grassantes febres malignas, quidam citra manifestam causam, nausea corripitur: tum statim lene vomitorium, ex radicis Ipecacuanhæ granis quindecim propinare convenit: quo sæpius fit, ut exturbato contagio, aut ipsa febris prævertatur, aut saltem in suo decursu reddatur mitior atque benignior.

§. VIII.

Curatio spasmodorum œsophagi chronicorum, qui ex nervosi generis debilitate nituntur, ac crebro recurrunt, magis diæteticis, ac alimentis, quam pharmacis potentioribus absolvetur. Seligenda scilicet pro potu ordinario sunt decocta ex scorzonera, cichoreo ac cinnamomo parata; vitanda cerevisia omnis; parce bibendum vinum generosum. Victus esse debet facilis, parvus; largior contra exercitatio corporis. Roborando ventriculo inservient Elixiria balsamica, absque spirituoso parata menstruo: sanguinis abundantia, statis ejus missionibus im-

Cura
spasmo-
rum æ-
sophagi
chroni-
corum.

nues.

nuenda, & sordium in primis officinis generatio, blandis laxantibus præpediendi. Cum primis animi affectus, nutrices spasmodorum, omni studio fugiendi; & denique fontes Carolini, subjunctis balneis Tœplicesibus in usum vocandi.

Cautelæ, Practicæ.

§. I.

Cautelæ circa pediluvia.

QUI in spasmodis œsophagi sopientis, ad detrahendum a superioribus humorum affluxum, pediluviiis uti velit; videat, an pedes nimis sint frigidi: tum enim pediluvia ad tempus differre juvabit, atque pedes primum frictionibus, ac subpositis illis lagenis, aqua calida plenis probe fomentare. Quod etiam de venæsectionum usu tenendum est.

§. II.

Circa venæsectionem.

Si faucium constrictioni, robur fauciei, vasorum inflationes, & magnæ arteriarum capitis pulsationes junguntur; ob imminentis apoplexiæ metum vena est secanda. Ubi porro hysterica vel hypochondriaca symptomata, ac suffocationes veluti sunt præsto; itidem sanguis mittendus; sed neutiquam in brachio, siquidem paroxysmi inde exacerbantur; verum potius in pede.

§. III.

Circa topica in spasmodis gulæ inferioris.

Quando spasmus gulam magis inferiorem obsidet; linimenta ac externa reliqua non tam pectori ac præcordiis, quam potius spinæ dorsi sunt adplicanda: id quod præsertim JOHANNES LANGIUS *epist. medic. Par. 2. epistol. 43. pag. 178.* ex Aetio, Galeno, & experientia commonstrat. Namque cum œsophagi canalis, immediate cum spina dorsi connectitur, vis remediorum, huic illitorum, eo certius ad illum penetrabit.

§. IV.

Topica in suffocationibus hysteriarum.

In paroxysmis suffocativis hysteriarum, ubi semi mortuæ jacent, ad eas excitandas, insignioris usus sunt, præ-

ter clysteres, graveolentia, volatilia oleosa, castorina &c. naribus adplicata, aut plumæ perdicum, aliaque fetida accensa: quippe quæ motus effrænes consopendi egregiam vim habent.

§. V.

Ad exasperandum, & magis confirmandum tam pharyngis, quam gulæ inferioris spasmus, nihil magis contribuit, quam vehementiorum purgantium usus. Præstat his semper blanda laxantia, mannata, rhabarbarina, balsamica, aut concurrentibus flatulentis, clysmata oleosa & carminativa subungere.

§. VI.

Quæ febribus acutis supervenit, faucium constrictioni, præter conveniens regimen, medicinis antispasmodicis, & antepilepticis sublevanda erit: quo spectant pulvis Marchionis, nitrum cum camphora mixtum, tinctura bezoardica Michaelis cum mixtura simplici maritata &c. Opiata enim & crassiora adstringentia his in casibus veneni instar se habent.

Cura spasmodi œsophagi in febribus acutis.

§. VII.

Idem symptoma, si vermibus, primas vias obsidentibus, easque vellicantibus jungitur, non cessabit, nisi his eliminatis. Tum vero cum purgantibus caute mercandum est: & si mercurialia exhibeantur, protinus super bibere juvat oleum amygdalarum dulcium, ne intestina ab illis nimium vellicentur.

Cura eorundem, a vermibus inductorum.

§. VIII.

Quandocunque adstrictio œsophagi tanta fuerit, ut vel nihil alimentorum transmittat, & justo diutius inhærescat: tunc, ne contabescant ægri, ano infundere convenit clysteres lacteos ac nutrientes, de quibus videas LANGIUM *in epistol. medic. Lib. 1. epistol. 80. pag. 361.*

Clysterum nutrientium usus.

§. IX.

Ad convulsivos œsophagi motus cum primis pertinent pectoris clangoræ concussiones, quæ teneris infantibus inter epilepticas affectiones evenire, & cum

Clangoræ

gola concussiones infan-

vulz

vulgo pro singultuosis commotionibus venditari solent. Re autem vera nihil sunt aliud, quam convulsivæ œsophagi, & vicinarum partium concussiones; & plerumque tristes sunt nuntii, cum morbo ad extrema ventum esse. Medico tunc nihil superest, quam ut blandis antepilepticis, anodynis, & analepticis pugnet, instantemque mortem pronunciet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Spas-
mus co-
nitus œso-
phagi.

Verbi quidam divini minister, ab obitu uxoris tristissimus semper olim hypochondriacis spasmodicisque moribus, caput potissimum in consensum trahentibus obnoxius, tanta subito pectoris, gulæ, laryngisque constrictione prehendebatur, ut nec vocem edere, nec spiritum trahere, nec deglutire quicquam valeret, insuperque velut attonitus prosterneretur. Ab hac vero accessione media nocte invadente, per sponte sequutos copiosissimos sudores prorsus liberatus; eandem tamen sequenti mane post assumptum *calidissimum* Theebois potum rursus incidit: & quanquam variorum externorum usu adminiculorum ad rationis integritatem mox rediret, retinuit tamen & loquendi impotentiam, & deglutendi, spirandi; summam difficultatem. Adplicatis venæsectione, frictionibus, spiritibus nervinis, theriaca sub linguam posita, masticantibus, interneque, quantum fieri poterat, datis anodynis, tenacissimus, ac copiosissimus mucus non ore solum reddebatur, verum etiam non quidem vomitu, sed anxio tantum vomendi conatu, eructabatur. Laxatis hinc per septem horas constrictis linguæ vinculis, sermonis quædam rediit facultas: ipsaque pharyngis rigida dentio aliquantulum soluta fuit, ut liberius deglutire valeret: spasmus tamen gulæ inferioris, & pectoris angustia adhuc urgebat, adeo, ut deglutita

in ipso œsophago stagnare, nec ad ventriculi cavum perungere posse viderentur. Nec vero ullæ medicinæ, nec antispasmodici pulveres, nec anodynus liquor, nec pediluvia, nec spermaceti in oleo amygdalarum dulcium solutum, nec alia quicquam opis adferre valebant. At enim vero, cum camphoræ duo scrupuli, in oleo olivarum soluti, ex errore uno haustu asumerentur, fontica quidem insequiebantur symptomata: æger vero ab omni constrictione faucium, brevique post a toto morbo liberatus fuit.

Epicrisis.

Ferax est hic casus utilissimis observationibus; quarum has notabimus.

1) Morbus hic generatim apoplexiæ levioris nomen meretur: quæ pro causa nullam nec sanguinis nec seri extravasationem agnoscit, sed sola spasmodica ac rigida detentione, nervosarum in cerebro, & circa nervorum principum sitarum, nec non vicinarum oris, linguæ, faucium, laryngis, œsophagi, totiusque sæpenumero pectoris partium absolvitur. Hæc vero debetur humorum crassorum, plus minus viscidorum ad dictas partes congestionem & stagnationem: quare relaxato spasmum, mucus viscidus expuitur, ac e gula eructatur. Atque talis apoplexiæ species, hypochondriacis admodum familiaris est; & hinc hypochondriaco-spasmodica appellari meretur.

2) Constricta in hoc affectu fuisse pharyngem, musculos linguæ, ossis hyoidis, ac laryngis, vel loquendi impotentia, spirandi ac deglutendi difficultas indicant. Constrictio autem canalis gulæ inferioris, & ipsius superioris orificii ventriculi, ex assumptorum libere deglutorum in medio œsophago subsistentia patet.

3) Obortis sudoribus, remittunt spasmodicæ constrictiones, a particulari humorum congestionem factæ. Subillis enim æqualis succorum per totum corpus redditur circuitus; quæ

ſopitis nondum ſpasmis, fieri nequit.

4) Sumto potu calidiſſimo rediit pa-roxyſmus. Quemadmodum enim ma-gnum frigus nervos vehementer af-ficit, & ad ſpalmos proritat; ita et-iam nimius calor, vellicando nervos œſophagi ac faucium tunicas, ad eas-dem diſponit moleſtias.

5) Adhibita remedia non contem-nendi ſunt uſus: præſertim autem cam-phoræ tam inuſitata doſi uſurpatæ ef-fectus eſt peculiaris. Illius virtutem antiſpalmicam, tutam, & ab omni commotione, uti vulgo creditur, va-cuam, peculiari diſſertatione de uſu camphoræ interno jam demonſtravi; & aſſeverare certa fide poſſum, quod id remedii genus granis circiter duobus cum nitro permixtum in diſcutiendis humorum ſtagnationibus, ad ſuperfi-ciem pellendis ſudoribus, & exanthe-matibus, atque relaxandis interna-rum partium conſtrictionibus divinæ fere ſit virtutis.

OBSERVATIO II.

Spasmus
Pharyn-
gis.

Vir quidem admodum bilioſæ conſti-tutionis, ex nimia iracundia, & per-peram inſuper datis medicinis, poſt prævias quaſdam adſiſtiones, in gra-rem demum incidit pharyngis conſtri-ctionem, & præſertim diarrhœam hi-ſce potiſſimum notis manifeſtam. Per intervalla acceſſit magna deglutitionis difficultas, & moleſta pali faucibus in-fixi ſenſatio, qua ſimul percepit, ac ſi quid ex ore foret ejiciendum, ac velu-ti proſerperè vellet, ut etiam medicus cum ægrotante putaverit, vermem ibi reſidere & ſuum affectare exitum, at-que ideo multa anthelmintica, & ſuc-cum citri ordinaverit, quem æger in-figni quantitate devoravit. In acceſ-ſione partes extremæ, ſub æſtate etiam calidiſſima, valde frigefcebant, & quan-doque contremiſcebant: malum ab ad-miſſo frigore ſemper ingraveſcebat; al-vus erat ſicca & obſtructa, abdomen flatibus diſtentum, appetitus & ſomnus valde exiguus, pulſus durus, urina

limpida, inſignis ad iram propenſio; horumque omnium ab aſſumpto quo-dam purgante ſumma exacerbatio. Conſultus ego, morbum hunc, jam ultra tres menſes durantem oppugna-turus, ordinavi pro potu decoctum temperatum, & in illo nonnunquam cochlear unum olei amygdalarum dul-cium ſorberi juſſi. Tum pilulas præ-ſcripſi antiſpalmicas, quas §. III. ſuperius recenſui, eaſque quotidie ſu-mendas ſuaſi: præbui etiam mixturam ex liquore anodyno, oleo chamæmeli vero, abſynthii, & de cedro, bis quo-tidie capiendam; nec non pediluvia, & externam faucium & œſophagi cum baſſamo meo vitæ inunctionem com-mendavi: quibus factum eſt, ut in-tra paucas hebdomades æger conva-leſceret.

Epicriſis.

1) Spasmus pharyngis, quem & de-glutitionis impedimentum, & pali faucibus infixi ſenſatio produnt, in no-ſtro caſu debetur vehementi excande-ſcentiæ, & perversæ medicationi: ſi-quidem purgantibus vehementioribus, ac ſpirituosis tractatum fuiſſe ab initio morbum percepi. Jam vero notiſſi-mum eſt, & iracundiam, & purgan-tia per ſpasmicas canalis magnali-mentaris, qui œſophago, ventriculo, ac inteſtinis abſolvitur, conſtrictiones ſuum edere effectum: qui in præſenti caſu circa pharyngem præcipue ſeſe ex-ſeruit.

2) Hunc medicus, vermem, quem ſubelle putabat, occiſurus, cum mul-tis irritantibus, anthelminticis, ac acidis, magis augeret, ac confirma-ret; anſam quoque præbuit, ut per totum corpus propagaretur, & extre-morum frigus, alvi adſtrictionem, urinæ limpida miſtionem, pulſumque durum poſt ſe traheret. Teſtatur quo-que hic affectus ſpasmicam ſuam in-dolem, 1) eo, quod per intervalla redierit, & 2) ſub illo animus valde ſenſibilis, & ad iracundiam facillimus fue-

fuert redditus : quæ duo momenta spasmodicis morbis semper fere sunt propria.

3) Meretur hic pharyngis spasmus vocari idiopathicus; quem semper in constrictione musculorum dilatatorum pharyngis, quæ sensum globi in faucibus producit, collocandum esse putamus. Tum enim vicinæ partes, lingua, os hyoides, & larynx spasmis vacuitate plerumque gaudent; quare in ejusmodi casu, nec linguae impotentia, nec suffocationis ac laryngis constrictionis notæ adsunt. Contra vero symptomaticum vocamus, qui has vicinas partes, & in pharynge œsophageum saltem musculus tenet contrictum; unde quidem deglutitio æque ac in idiopathico difficilis est, at nulla palisensario, quoniam dilatatores a constrictione liberi sunt. Quamobrem si hunc casum cum præcedente conferamus, in hoc idiopathico, in illo symptomaticum pharyngis spasmum offendemus.

4) Curatio solis antispasmodicis, & stagnantes in pharynge humores discutientibus, ac derivantibus, adornanda est. Prioris generis remedia fuere pilulæ, & mixtura andyno-roborans; alterius balsamum vitæ extrinsecus illitum; & tertii pediluvia: quorum ope in hisce casibus, ubi magis vitium motuum, quam humorum peccat, tantum non semper votis potiri licet.

OBSERVATIO III.

Spasmus
gulæ in-
terioris,
& ven-
triculi.

Vir quinque ultra sexaginta annos natus, strictioris habitus, & vasis capacioribus instructus, ex hæmorrhoidum suppressione, aut ad minimum irregulari fluxu, variis hypochondriacis molestiis, per aliquot annos sollicitatus, ventriculi post assumptionem parcissimi etiam cibi inflationem, alvi obstructionem, quandoque profluvium, adpetentiam fere caninam, dorsique cruciatus toleravit. His demum omnibus, ea supervenit afflictio, ut libera quidem deglutitione cibos po-

tumque devoraverit: cum autem ventriculum vellent ingredi, in œsophago quasi vinculi constricto hære, nec ulterius progredi posse viderentur: ea tamen differentia, ut calidi potus libero gauderent transitu, frigidi autem malum exasperarent, & fere regurgitarent; quibus denique sæpenumero muci vomibunda accedebat rejectio. Ego cum ex impedito sanguinis per viscera imi ventris circulo, & hinc facta ejus in canale intestinorum stagnatione, horum, ventriculi, & œsophagi spasmum derivandum esse putarem, ordinavi ad sanguinis progressum æqualem reddendum, infusum theiforme ex herbis salviæ, veronicæ, summitatibus millefolii, floribus chamomillæ, semine fœniculi, & aniso stellato confectum, maneque bibendum. Præbui pilulas meas ballamicas, quovis tertio die capiendas; atque pulverem, qui habebat radicem ari, pim-pinellæ, corticem cascarillæ, cinnamomi, succinum præparatum, sal tartari, nitrum depuratum, & oleum de cedro, circa prandendi tempus sumentum dedi, non minus liquorem anodynum, essentia castorei nuptum per vices propinavi: flatulentias clysteribus oppugnavi, rectum vivendi genus, & pro potu decoctum temperatum commendavi. Et denique ad promovendas hæmorrhoides venæsectionem, ac hirudinum adplicationem suasi, eo effectu, ut redeunte ab his hæmorrhoidum fluore, sensim cum morbo in gratiam rediret ægrotans.

Epicrisis.

Quicunque symptomata in hoc morbo præsentia, cum signis, quæ supra §. V. spasmis gulæ inferioris propria diximus, rite contulerit, facile apprehendet, pharynge a spasmis libero, inferiorem gulam iis agitatam; quin constrictionem eam per totum ventriculum ac intestinorum canalem fuisse propagatam. Horum vero omnium prima origo debetur inordinato hæmor-

morrhoidum fluori: quo sanguinis per
imi ventris viscera, maxime intestina
circuitus impeditus fuit. Unde exce-
perunt spasmodici motus; hisque legi-
tima chyli depuratio, & humorum ex-
crementitiorum eliminatio perturbata
est: hinc accumulata in ventriculo cru-
ditates acidæ, biliosæque, vellicarunt
præsertim tunicam illam nerveam, quæ
ab œsophago, per trium digitorum spa-
tium in ventriculi cavum protenditur:
ex qua spasmus ad gulam usque propa-
gatus constrictivum ibidem sensum
procreavit; quo assumti cibi in ipso
subsistere coguntur, & coacervati per
os rursus expelluntur.

Tali igitur in casu sola antispas-
modica ac anodyna mali causam non
tollunt; licet ad mitigandos motus
spasmodicos multum inserviant. Sed
in tali subjecto, quod fluxum hæmor-
rhoidalem dispositum antea, & huic
adsuetum fuit, huic revocando, om-
nis impendenda est opera. Cui qui-
dem scopo, & hirudines, & venæse-
ctiones, & pilulæ balsamicæ adpri-
mæ satisfecerunt. Præterea in eun-
dem finem, licet remotius, & pro-
xime magis ad resolvendas & inci-
dendas ventriculi cruditates, & æqua-
lem humorum circulum restituendum,
collinearunt reliqua medicamina.

OBSERVATIO IV.

Contu-
macissi-
mus gu-
læ infe-
rioris
spas-
mus.

Fœmina, triginta annorum, pal-
lido vultu, ac strictiori corporis ha-
bitu prædita, & chlorosi obnoxia,
ante tres annos primum gravida, de
capitis doloribus, præcordiorum an-
gustiis, & pedum tumoribus conque-
sta fuit: quorum symptomatum prio-
ra duplici venæsectione, hoc sola pe-
dum ligatura debellavit. Deinceps al-
tera vice gravida, iisdem afflictæ mo-
lestiis, iisdemque liberata remediis,
feliciter superavit partum, lochiisque
rite succedentibus, per decem abhinc
septimanas, ab omni morbo vixit
immunis. His elapsis accessere œso-
phagi distentiones, quibus primum

semel bisve dumtaxat quavis hebdo-
made, & quidem post deglutitum ul-
timum bolum alimenta in gula hære-
re videbantur, & multo demum potu
ad ventriculum deprimi debebant.
Sed aucta paulatim est hæc molestia,
& sub singulis se exserere cœpit epu-
lis, adeo, ut solidis vesci nequiverit,
nec nisi liquida assumere potuerit:
quin linctibus, gargarismatibus, aliis-
que medicinis frustra adhibitis, res
tandem eo pervenit, ut misera nihil
plane nisi calidam cerevisiam deglu-
tire valuerit. Videbatur enim ipsi tu-
berculum quoddam fauces obsidere,
ac ciborum descensum remorari; quod
tamen & per intervalla dumtaxat, &
non eodem semper sensit loco, dum
modo in pharynge, modo in media,
modo infima œsophagi regione hære-
re observabatur. Juncti erant ructus, qui
ex ventriculo ascendentes, & ad hoc
sic dictum tuberculum pertingentes,
statim recidebant, neque eructari po-
terant, denique assidua vexabat nau-
sea. Accitus medicus, spasmum sub-
esse ratus, propinavit interne potius
culam laxantem, & cremorem hordei
cum oleo amygdalarum dulcium po-
tari iussit: externe cataplasma emol-
liens, atque discutiens, & linimen-
tum ex balsamo vitæ nostro, & spiritu
vini adplicuit. Nec irritus horum fuit
effectus, siquidem non solum omnibus
liquidis liberum reddebatur iter; verum
etiam, postquam absque ulla tussi, in-
signis viscidæ pituitæ copia vomitu
excernebatur; & tuberculi sensatio,
& nausea, & ructuum molestia eva-
nescebant. Neque vero minus soli-
diores cibi adhuc subsistebant, & de-
mum molestia œsophagi constrictio ite-
rum accedebat; cujus adeo conscia
erat ægrota, ut non solum clarissime
sentiret, num œsophagus constrictus,
anne relaxatus fuerit; sed quoque evi-
denter perciperet, ipsum post assum-
tos tepidiores potus relaxari. Et hæc
afflictio cum copiosissima muci visci-
di excreatione, oris perpetua amari-
tie, & colli, dorisque magno dolore
per-

pertinacissime inhæsit; donec adhibitis ex meo consilio, interne aquis Sedlicensibus, & elixirio viscerali Egranis, externe balsamo vitæ adplicato fuerit debellata.

Epicrisis.

Quemadmodum omnis spasmus vel in uno loco fixus, stabilis, ac rigidus est, vel per totum membrum decurrit: ita hoc præsertim in œsophago observamus. Ad posteriorem classem pertinent nausea, ructus, vomitus, quin etiam singultus; qui affectus omnes absolvuntur, motu œsophagi peristaltico in verso, & spasmodice aucto, ubi scilicet spasmus ab inferiori parte incipiens, ad fauces usque decurrit. Contra vero rigida œsophagi constriction, in eo potissimum morbo, quem nos spasmus gulæ κατὰ ἐξοχὴν vocamus, & supra descripsimus, occurrit; atque reliquæ spasmorum species symptomaticæ sæpius junctæ deprehenduntur.

2. Talis morbus est ille, de quo præsens agit observatio; quæ pro causa agnoscit cruditates viscidas, acres, biliosas in ventriculo subsistentes, restante oris amaritie, nec non viscidos humores in ipsis œsophagi vasis stagnantes. Quod si vero & in horum causam remotius inquiramus, nulla se offert alia, quam depravata digestio: unde etiam factum esse credo, quod licet medicus convenienti medela spasmum gulæ debellaverit, ille tamen recruduit, quoniam ad roborandum ventriculum nulla subinde cura fuit directa.

3. Tuberculi in œsophago sensatio nihil est aliud, quam tunica musculosa spasmodica conglobatio, quæ propterea mox in hoc, mox altero loco sese exseruit, & per hunc vagum ac incertum circuitum se distinguit a præternaturali tumore, huic canali innato.

4.) Videre etiam ex hoc casu licet, quam pertinax ac magna possit esse gulæ constriction, adeo, ut ne vapores

quidem halituoſi, per ructus e ventriculo elevati, pervadere potuerint; sed ad locum strictionis devenientes iterum relabi debuerint.

OBSERVATIO V.

Vir quidam, trium & quinquaginta annorum, valde pituitosus, victus exactissimam servans rationem, vitæ vero sedentariæ nimium deditus, nec unquam sanguinis missionibus per venæsectiones, aut scarificationes adſuetus, & flatulentis admodum obnoxius molestis, ultra jam triginta annos tussi quadam cum levi asthmate junctâ, singulo mane multum pituitæ excutiente, laboravit; quæ vernali præsertim, & autumnali tempore exacerbata, per aliquot hebdomades, gravius adflixit. Hic ante quatuor circiter menses ex improvviso eam incidit molestiam, qua sumti cibi, utut minutissime concisi, in œsophago circa superius ventriculi orificium subsistebant, nec nisi hausto potu detrudebantur. Paulo vero post hæc adfectio ita invalescebat, ut cibi æque ac potus in gula, veluti detenti subsisterent, ac coacervati, vomitus quadam specie rursus eructarentur: attamen liquida, si tepida fuerint, parca quantitate assumere valebat. Inestabat hoc incommodum per periodos; adeo, ut interdum etiam cibi ad ventriculum deferri potuerint: prorsus tamen, frustra adhibitis varii generis medicamentis, cedere recusabat. Verum tribus abhinc hebdomadibus assumpta caro iterum subsistebat, nec cum potu ad ventriculum perducere, nec vomitu reddi poterat, magnamque creans molestiam. Tandem capiebat æger proprio instinctu oleum olivarum cum melle; & ab hoc ultra mensuram unam muciténacissimi una cum detenta carne eructabat. Inde quidem melius habebat, adeo, ut ad minimum jusculis vesci potuerit; & ubi recidebat malum, eructato sponte muco, cujus excretionem adhibitus quidam spiritus ani-

Spasmus gulæ inferioris, cum reiectione multo muci.

anifatus cum saccharo mixtus adjuvabat, rursus remittebat. Verum paulo post gravior reddebatur status: si quidem constrictio gulæ, ciborum & potuum descensum impediens, majores capiebat vires, adeo, ut adpetitu integro gavisus nihil fere comedere posset, ideoque corpus sensim contabesceret. Accedebat virium collapsus, frequens corporis tremor, atque frigus, maxime si vel aeri liberiori se exponeret, vel in eructando muto occupatus esset. Præterea noctu præsertim mox in gula inferiori circa stomachum, mox in superiori circa fauces, sentiebat tuberculum quoddam, instar ovi columbini, quod emissis ructibus evanescere quidem videbatur, mox vero recurrebat. Verum plerumque nec ructum edere, nec singultire valebat: quod si autem hi motus succedebant, non solum levamen totius mali inferebant, verum etiam si assumptorum quidpiam in gula hærebat, illud vel per os reddebatur, vel in ventriculum deferrebat. Notabile etiam erat, quod quæ jam ingressa erant ventriculum, vomitu nunquam rejicerentur; sed hoc duntaxat mucus, cibus, vel potus in gula remoratus excerneretur. Adfligebat insuper, post assumptum nuper purgans, gravis inter scapulas dolor; nec molesta erat ulla ventriculi gravitas. Quando vel frigidi potus parum ceperit, vel frigidum aerem inspiraverit protinus exacerbabantur omnia.

Epicrisis cum consilio.

1) Quantum causarum cognitio ad curandum morbum præstat momentum, vel hæc docet morbi historia. Medici enim, quorum plures consulebat æger, in varias quidem abierunt opiniones; nulla tamen rei conformis erat. Quidam enim accusabant ventriculi atoniam; alii scirrhum œsophagi tumorem; alii nimiam pituitam ventriculum, & œsophagum obsidentem. Priores duæ causæ pro-

sus à veritate sunt alienæ; ut enim alia momenta ipsis contraria taceam, vel id eas refellit, quod malum per intervalla revertatur. Tertia est tantum remota; cui in acceptis ferenda proxima, quam non aliam subesse judico, quam spasmus œsophagi pertinacem.

2) Testantur hunc cuncta symptomata. Primum quidem subsistentia ciborum in gula, potuum calidorum liber transitus, constrictionis remissio, & a frigore revocatio, dolor inter scapulas, sensatio tuberculi in gula, extremorum frigus, corporis tremor &c.

3) Notabile est, ructus solvisse constrictionem gulæ. Dum enim hæc in uno loco pertinax inhæret, ac fixa est; ructus vero non nisi inverso motu peristaltico totius canalıs absolvitur: facile patet, cur illa strictura vehementiori existente, & singultuendi, & ructus emittendi potentia fuerit prohibita; item cur si ructuosi motus major vis fuit, hæc resistantiam fixioris stricturæ superaverit.

Cum hic affectus & huic similes fomitem & materialem suam, a qua progignuntur, causam potissimum in ventriculo, sive potius duodeno stabulantem habeat; videlicet vitiosorum & crudorum acido-bilioforum humorum saburram, qui continuo pravas exhalationes in superjacentes nervosas partes emittunt, curandi methodum ego ita instituere solitus sum, ut pulvere absorbente & salino deterfivo, leniterque nitroso, convenienti dosi & tempore, præmisso vel blandiori emetico ex radice ipecacuanhæ, vel pilulis, quæ ex nostris polychrestis & extracto panchymagogo C. compositæ sunt, excretionem sufficientem materiæ peccantis promoveam, & demum convenientibus stomachicis roborantibus, digestionis negotium in meliorem & naturalem statum reducere annitar. Quæ remediorum genera si intentioni minus respondeant, quod fit, quando hypochondriaca vel hysterica sic dicta passio hujus morbi fundamentum est; tunc omnino ad validiora, utum videlicet

licet aquarum thermalium vel acidularum, ad balnea quoque, ad peregrinationes pro mutando aere & corporis motiones confugiendum erit, qua methodo etiam hic æger convaleuit.

OBSERVATIO VI.

Spasmi
gulæ ex
mucos
ipſi im-
pacio.

Vir illustris, annorum quinquaginta, constitutionis satis robustæ, victui duriori, carnibusque fumo induratis longo abhinc tempore adſuetus, & vini, nec non spiritus vini potui valde deditus, in animi excandescentiam proclivis, parum adpetit, & excuſſo mane ſomno, magnam in faucibus & ore percipit ariditatem. Tum e lecto ſurgens ſub cordis ſcrobiculo quandam perſentiscit moleſtiam, ab humore glutinoſo, ibi firmiter impacto, qui tam vehementem cauſſatur irritationem, ut illustris æger magno impetu ac labore illum exſcreando rejicere anſiatur, non ſine ingenti thoracis, atque totius corporis concuſſione, rubore faciei, ſudoreque totum corpus occupante. Tandem aliquot cochlearia, modo inſipidi, & mucosi, modo bilioſi & acidi humoris eructantur, idque jam per aliquot duravit meſes. Conſultus ego, primum ut a remediis ſtomachum roborantibus, & aquis vitæ ſpirituosis, quibus ſe abſque ullo ſolamine permultis fuiſſe uſum ſcribebat, nec non omni ſpiritus vini potu prorsus abſtineret, monui; & potius ſuaſi, ut victu molli, tenuique, ac acidulis Egranis, ineunte æſtate uteretur; pro potu ordinario aquam thermalem Piperinam, quam in promptu habebat, uſurparet, cœnam intermitteret, atque pulverem niſroſum præcipitantem, cum hauſtu aquæ fontanæ, cubitum iturus caperet. Ex quibus conſiliis inſigne percepit allevamentum.

Epicriſis.

Non pauca in praxi medica occurrunt eorum exempla, quibus noctu

humiditas mucosa, ſive pituita in faucibus, ipſoque œſophago concreſcit, & intus firmiter inheret; quam deinde magno, & ſæpe fruſtraneo conatu expellere moliantur. Humor hic non ex aſpera arteria, ejuſque glandulis, nec ex pharyngis, aut laryngis glanduloſa tunica; nec ex pituitaria, quæ baſin narium involvit; ſed ex glandulis ipſius œſophagi, quæ tunica nervea ablata in conſpectum veniunt, & preſſæ per vaſa excretoria ac foramina, quibus præditæ ſunt, humorem ſtillant, ſuam ducit originem. Hæ igitur glandulæ, ſicubi a vaporibus acerbis, acidis, vel etiam calidis, ex ventriculi vel duodeni ſinu elevatis vellantur, fundunt lympham, quæ facile concreſcit in mucum, qui tam mole, quam qualitate inimica tunicam muſculoſo-nerveam, ad ejuſmodi ſpaſmodico-convulſivum proritat motum. Hinc facile patet, tali in caſu, nec calida & aromatica, nec ſpirituosa proficere; quippe quæ lympham magis viſcoſam, & humores bilioſos magis acres reddunt & volatiles: quibus temperandis longe majori efficacia potus diluentes, fontesque medicati potius inſerviunt.

CAPUT VI.

DE

MOTU VENTRICULI
CONVULSIVO,
SIVE VOMITU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Vix quicquam in humana vita frequentius occurrit vomitu: namque nec ullus hominum erit, quin vomuerit, nec pauci ſunt morbi, qui vomitu tanquam moleſto complicantur ſymptomate. Nihil autem aliud eſt, quam œſophagi, ventriculi, & maxime duodeni, motus perſiſtal.

Definitio vomitus.

ristalticus, præter naturam inversus, & ad convulsivam contractionem usque auctus, quo contenta ventriculi, vel intestini simul duodeni per os rejiciuntur.

§. II.

Evemetorum & Dysemetorum descriptio.

Non quidem obscurus est affectus, qui, ut dignoscatur, signis egeat: attamen eo attentius concurrentia symptomata & adfectiones observare convenit, quo magis causæ id vitii genus producentes variant. Generatim sciendum est, quosdam ad vomendum valde faciles, a levissima causa disponi; alios vero minus promptos, atque magis inani, molestoque vomendi conatu urgeri. Illi a schola medica vocantur evemeti, & sunt imprimis infantes præ adultis, foeminae præ viris, & viri laxioris habitus: hi dicuntur dysemeti, & sunt strictioris habitus corporis, brevioris colli, omnesque robustiori nervorum systemate præditi.

§. III.

Historia vomitus.

Vomitum antecedere & comitari sæpius solet molestissima nausea, cum tensione & gravitate in epigastrica regione, oris amaritudine, ardore, mortu, inappetentia: adest quoque magna præcordiorum anxietas; inquietudo; multum salivæ tenuioris in os stillat, multumque sputur, accedit vertigo, oculorum caligo, & obtenebratio, capitis gravitas, faciei rubor, tremor inferioris labii, & cum primis anxia cardialgia; atque tandem post laboriosam, & inanem eructationem, contenta in ventre extruduntur. Quæ adfectiones sat luculenter spasticam & convulsivam ventriculi & adnexarum nervosarum partium subversionem ostendunt.

§. IV.

Diversitas materiarum per vomitum excretæ.

Materia, quæ per vomitum rejicitur, dum varia est, diversas vomitibus imponit denominationes. Saburra mucosa, chymosa, ciborum nondum penitus dissolutorum reliquæ rejectæ, vomitum pituitosum constituunt; biliosa colluviæ biliosum exhibet; eadem ab admixtione aliorum humorum, vel acidorum

Hoff. Syst. Tom. VI.

& corrodentium subnigricantem corruptum, viridem, æruginosum, portaceum spargit. Interdum vermes & insecta rejiciuntur; nonnunquam stercorea materia ex imis revoluta intestinis expellitur; quandoque pus redditur & saniosa materia; quin carnosam instar polypi membranousam massam in ventriculo generatam, vomituque expressam fuisse testatur casus *Med. consul. p. 207.* insertus. Effertur non raro sincerus sanguis, & vomitus tunc dicitur cruentus; & interdum idem ater corruptusque vomitur, tumque morbus audit niger *Hippocratis*; cujus utriusque non faciemus mentionem: quia in parte systematis nostri therapeutica II. id jam factum est.

§. V.

Sedes materiæ, quæ evomitur, proximè quidem ipsi inhæret ventriculo; cuius æque ac vicinarum partium præternaturali motu illa eliditur: at vero ex aliis & remotis etiam partibus, hepate, pancreate, per ductus, ex liene, ex ipsa quoque sanguinis & humorum massa, ex habitu corporis, ut in tumoribus per vasa & glandulas huc adducitur. Cause, quæ sensibilem nervosam ventriculi substantiam ad systalticum & compressorium motum irritant, non tantum in ipso, sed etiam in aliis vicinis & remotis partibus nervosis, quærendæ sunt; cum subinde animadvertamus plurimis spasmodicis adfectionibus per consensum vomitum accedere. Quæ præcipua momenta ut clarius & rectius intelligantur; e re fore arbitror, ut accuratiorem ventriculi & duodeni fabricam secundum recentiorum & probatissimorum anatomicorum descriptionem præmittamus.

§. VI.

Primum igitur notandæ veniunt tunicæ ventriculi, quarum quatuor ipsi tribuuntur, extrema est membranacea, a peritonæo oriunda, & cum tunica concavum diaphragma cingente continua: altera est musculosa, quæ duplici constructa fibrarum serie, externa quæ fibras habet longitudinales, longitudinem ventriculi abbreviantes; interna vero partim quasdam, a cardia ad pylorū excur-

Sedes vomitus.

Fabrica ventriculi membranacea.

P

tena

rentes, & utraque orificia ad invicem coarctantes, partim alias circulares, latitudinem ventriculi amplectentes, hancque contrahentes exhibet. Tertia, quæ huic subjacet, tunica audit nervea, fibris tendineis, oblique per ventriculum decurrentibus prædita, prioribus amplior, hinc rugas formans, & glandulis multis referta. Quarta dicitur villosa ex papillis nerveis, & extremis vasculis, villorum instar erectis concinnata, & mucagine, quam dictæ plorant glandulæ, obducta. Ceterum inter tunicam exteriorem, & musculosam, hanc & nerveam; atque hanc & villosam triplex conspicitur substantia cellulosa, vasa sanguifera copiosissima continens.

§. VII.

Fab. a
ventri-
culi va-
sculosa.

Deinceps considerari merentur vasa ventriculi. Arteriæ sunt duæ gastricæ, dextra, sinistraque & coronaria. Namque postquam arteria aorta inferior, perforato circa spinam septo abdomen ingreditur, protinus spargit arteriam cœliacam, quæ in tres ramos dispescitur: prior est hepaticus, a quo suboritur 1) pylorica, 2) gastrica dextra, 3) duodena arteria: alter est coronarius, qui ventriculum innumeris ramificationibus amplectitur: tertius est splenicus, qui ad lienem tendens exhibet 1) arteriam pancreaticam, 2) gastricam sinistram, quæ cum dextra constituit gastro-epiploicam. 3) Ipsam epiploicam, 4) vasa brevia, quorum alterum est venosum. Per hunc arteriarum nexum patet, quantus sit humorum circuli per dictas partes consensus. Venæ sunt coronariæ, gastrica dextra, sinistraque, & alterum breve vas. Omnes oriuntur a vena portarum, cujus truncus sub duodeno ad pancreas tendens, primum venas cysticas, pyloricas, duodenales; deintres, interdum duos ramos suppe- ditat, quorum primus splenicus dat coronariam, gastricam sinistram, pancreaticam, epiploicam, & vas breve venosum; alter mesaraicus major intestinales & gastro-epiploicam; tertius hæmorrhoidalis internus, gastricam dextram, & duodenalem. Unde liquet,

præpedito sanguinis in uno viscere circuitu, illum ad alterum regurgitare. Lymphatica vasa comitantur venas; nervi arterias. Hi vero nascuntur partim a pari vago, partim intercostali ramo. Per vagum duobus ramis ab utroque œsophagi latere descendens, toti ventriculo innumeras ramificationes tribuit, tumque ad formandos nervi intercostalis plexus concurrir. Hic enim perforato diaphragmate, juxta arteriam cœliacam format ganglia semilunaria; unde in dextro latere surgunt plexus hepaticus, & renalis dexter; in sinistro nascuntur plexus lienaris, stomachicus & renalis sinister: ex hepatico & renali dextro, nec non ganglio semilunari suboritur plexus mesentericus superior; cujus interventu dicti in utroque latere quinque plexus adeo ununtur, ut partes ab illis suos nervos mutantes, arctissimo gaudeant consensu.

§. VIII.

Attendi porro meretur fabrica duodeni, quod cum ventriculo ratione tunicarum, nervorum, vasorumque convenit; & a pyloro incipiens, tres format flexuras. Prior occurrit, dum a ventriculo oblique, deorsum, simul retrorsum tendit, circa cujus finem inseritur ipsi ductus cholidochus, bilem, succumque pancreaticum secernens. Deinceps cum dextrum ambit renem, alteram exhibet flexuram; qua accumbit pancreati; tandemque juxta spinam, reni sinistro appropinquans, tertiam suppe- ditat, super qua feruntur & arteria, & plexus mesentericus superior: cujus contractio protinus hoc intestinum afficit. Ceterum illud reliqua intestina capacitatis amplitudine, contra communem sententiam, qua angustius dicitur, longe superat.

§. IX.

Hæ binæ partes, ventriculus nimirum, & intestinum duodenum, quod ventriculus minor non immerito vocari potest, insigni nexu non modo invicem, sed etiam cum aliis nerveo-membraceis gaudent partibus. Connectuntur enim 1) cum œsophago, per ipsarum tunicarum, quæ utrique parti eadem sunt,

Fabrica
duode-
ni.

Consen-
sus ven-
triculi
& inte-
stini
duodeni
cum
aliis
parti-
bus.

sunt, communionem, & hinc cum ipsa fauces, & oscingente tunica coherent. 2) cum toto intestinorum canale, non modo per tunicarum earundem pro- tensionem, verum maxime vi plexus superioris mesenterici, a quo cuncta intestina suos nervos mutuuntur. 3) cum omento, quod ventriculi parti anteriori firmius annectitur. 4) cum septo transverso, per ramulos e nervo vago & intercostali, nec non tunicam exteriori & septi & ventriculi superficiem communem; & illius respectu cum 5) nervosis, ac membranaceis pectoris partibus; nec non 6) musculis abdominalis. 6) cum ductibus biliferis, non tantum per cholidochum canalem, duodeno insertum, verum maxime per plexum hepaticum, qui furculos dat duodeno, ac ventriculo, cumque plexu stomachico, interventu mesenterici superioris communicat. 7) cum pancreate, cui firmiter adhærescit duodenum. 8) cum renibus, per plexum renalem dextrum & sinistram, qui cum stomachico connectitur; 9) cum capite & cerebro, nec non corde per nervum vagum, qui his partibus communis est.

§. X.

Motus
peristal-
ticus u.
sus.

Vi tunicæ musculosæ, ejusque fibrarum §. VI. superius recensitarum, œsophago, ventriculo, cunctisque intestinis communium, proprius istis partibus est motus quidam vermicularis, quem etiam peristalticum vocant. Hic consistit in dictarum partium alternante constrictione ac relaxatione; & a parte superiori deorsum tendit: in ventriculo, variis modis eum contrahendo, arctando, rursusque dilatando, diaphragmatis & musculorum continuo, qui sub respiratione fit, motu adjutus, ciborum & digestionem, & per pylorum expulsionem secundat: in intestinis, humorum laudabilium per chyli- fera, vala resorptionem, & excremen- titiorum ad inferiora protrusionem, & per anum eliminationem peragit.

§. XI.

Norma-
lis ratio
vomi-
tus.

Quandocunque vero hic peristalticus motus, deorsum vergens, ad præter-

naturalem, spasmodicam vel convul- sivam intenditur motionem, oriuntur intestinorum tormina, dolores circa pylorum cardiaci, spasmus sic dictus ventriculi, colicæ passiones, & alvi profluvium. Quod si autem idem hic motus, præter spasmodicam contractionem invertatur, & ad superiora tendat, cogit primum contenta ex intestinis in ventriculum; aut si jam in ipso fuerint, ea sursum trudit, tumque fit vomitus. Sub hoc enim pylorus cum adnexo duodeno pariter, ac anterior & inferior ventriculi portio, contra- ctis violenter fibris longitudinalibus, & circularibus, ad superius orificium contrahuntur; contenta ipsius ad hoc ad- plicantur; continuante a tergo spasmu impetu in œsophagum coguntur; & motu illo inverso per totam gulam pro- pagato, ad os feruntur, & eructantur. Adjuvant hunc motum violenta dia- phragmatis, & musculorum abdomi- naliū per consensum facta constriction, & parietum ventriculi facta inde com- pressio: hinc post singulas vomitiones, difficilem spirationem adhuc continua- re, & abdominis regionem plus minus gravi dolore affici, in comperto est; quid quod in animalibus post devora- tum emeticum dissectis, pressionem ventriculi a diaphragmate ac musculis abdominis rectis potissimum oculis in- tueri licet. Quidam ex medicis Anglis hac in opinione sunt, fibras stomachi ni- hil prorsus ad vomitionis actum conferre.

§. XII.

Verum quo debiliores sunt ventricu- li fibræ, & quo mobilior, majorique copia rejicienda saburra præsto est, eo facilius fit vomitus. Quod si vero ro- bustiores fuerint fibræ, ut in dyseme- tis; aut causa vomitus in humore te- naci, viscido, plicis ventriculi firmi- ter inhaerente, vel materia acris, cau- stica nervis insidente consistat; tum gravis fit vomitus, atque sordidus stipa- tur symptomatibus. Namque antecede- runt primum gravissima cardiacæ, immanes nausæ, præcordiorum an- xietates, inquietudines, laboriosæ,

Sym-
ptomata
tum de-
scriptio
& ratio.

ac inanes eructationes, molestæ abdominis, contentarum partium, maximeque diaphragmatis concussiones, hinc singultuosæ agitationes; claro documento, magnam subesse ventriculi convulsionem, ad expellendam noxiam materiam haud sufficientem. Frequentissimum tunc est, ut convulsio ventriculi ad ductus biliferos propagetur, & hinc fiat effusio bilis ad duodenum, & ventriculum; qua eructata, nihilominus continuat vomitio. Motus ille ascendit per oesophagum, & lympham ex ejus ac faucium glandulis exprimit; cujus multum spuitur. Compressis porro per vehementissimas concussiones ventriculi, & adnexarum partium vasis sanguiferis ibidem sitis, cruor majori copia & impetu ad superiores partes, atque caput compellitur; ejus vasa infarcit, membranas nerveas distendit, & ad similem spasmum proritat. Hinc fiunt faciei rubores, capitis dolores, oculorum caligines, vertigines, tremor inferioris labii, atque non raro totius nervosi generis convulsivæ, ac epilepticæ commotiones.

§. XIII.

Differētia vomitus in idiopathicum & sympathicum. Causa, quæ ad vomitum disponit, proxima est vellicatio vel stimulatio fibrarum ventriculi ac duodeni nervearum; vellicans autem materia hæret vel in ipsis illis partibus, vel in remotioribus, vi nervorum cum istis connexis. Hinc resultat differentia vomitus in idiopathicum, & sympathicum; ille causam materialem in ipso ventriculo vel saltem duodeno habet; hic eandem remotius in inferioribus intestinis, duobus biliferis, renibus, capite &c. hærentem agnoscit, & consensuali magis vitio motuum nititur. Idcirco facile patet, nullam esse monarchialem illam potentiam, quam suo pylori rectori tribuit HELMONTIUS, a quo semper stricturæ, & inversi motus initium arcessendum esse putat. Quamvis enim nonnunquam illa fiat; attamen non raro ex infimis intestinis constrictionis principium suboriri, vel stercorei restantur vomitus.

§. XIV.

Inter causas itaque vomitus materiales, in ipso ventriculo hærentes, ac cusanda primum venit nimia assumtorum quantitas; quæ fibras ventriculi nimium aggravat, & ultra sphaeram elasticitatis distendit, donec, facto rapidiori fluidi tenuissimi & sanguinis adfluxu, in convulsivum motum actæ, inimicam sibi materiam expellere moliantur. Ex hac causa obnoxii sunt vomitibus 1) heluones ob potum nimis haustibus ingestum; 2) infantes teneri, ob lac copiosius sumtum, vel datos præmature solidiores cibos; quo in casu non sine ratione pylori angustiam, solidiora nondum transmittentem accusat KERKRINGIUS *spicileg. anat. obs. 20. 3.*) homines a morbis, & tolerata sub iis inedia debilitati; in quibus parrior quoque ciborum, maxime solidorum quantitas vomitum ciere potest; 4) Pueri voraces, qui & crebris vomitionibus, & frequenti singultu vexantur.

§. XV.

Concitat deinceps vomitum saburra vitiosa in ventriculo contenta; quæ non raro a cibis crudis, dyspeptis, fumo induratis, salitis, aliisque incongruis non bene concoctis relinquitur. Hinc fiunt vomitus pituitosi, qui eveniunt 1) hominibus, qui debilitate ventriculi præditi sunt, simulque voraces, 2) qui mollioribus cibis adsueta, victum subeunt crassiorem, 3) qui gulæ indulgent, simul vero diuturni somno, vitæque sine motu desidi sunt dediti. Eadem saburra, mora temporis acida redditur, & accedente ob iracundiam, aliasque forsitan causis ex duodeno bile, acrior evadit; unde ex ventriculo fiunt biliosi vomitus.

§. XVI.

Omnes vero biliosi vomitus, maxime si vel chronici, vel periodici fuerint, fomitem suum in duodeno habent. Acutissimum fovendæ saburra hoc intestinum est, propter flexuras, quibus pollet; & quoniam in eo bilis chymoso succo affunditur. Hæc si iners fuerit, vel languente intestinorum tono, stagnat.

Causa materiales sunt nimia assumtorum quantitas.

3) Saburra ventriculi.

3) Humor biliosus in duodeno.

gnaverit, nec rite cibis permisceatur, aut accedentibus acidis humoribus magis in ſua craſi pervertatur; acris ac veluti cauſtica redditur; & vellicando parit vomitus bilioſos, virides, æruginoſos, quin & nigros. Namque bilis ab acido forti fit viridis; & ſi diutius ſubſiſterit, nigrum inducit colorem. Inde etiam acidiſſima evomi ſolet materia, quæ dentes ſtupefacit, atque pavimenta, vaſaque argentea arrodit. Talem vitriolacei ſaporis obſervavit HENRICUS ab HEER *obſer.* 29. & ego in *Not. ad POTERIUM Cent. 2. caſu* 93. recensui caſum, ubi per vomitum materia inſtar aquæ fortis corroſiva fuit reſecta, quæ cum limatura martis, in verum abiit vitriolum.

§. XVII.

Vomitus hy-
pochondriaco-
rum.

Ejuſmodi vomitibus ex duodeno originem trahentibus vexari ſolent 1) hypochondriaci ac melancholici, in quibus ob languidum inteſtinorum tonum, non modo cruditates acidæ ac viſcidæ ex cibis in ventriculo & duodeno relinquuntur; ſed bilis quoque iners eſt adeo, ut loco chyli generoſioris, magnus fiat proventus humorum acrim, acidorum, cum bile corrupta, i. e. temporis mora nigra facta mixtorum, hinc nigrorum, quos veteres a liene proficiſci autumant. Hi vero humores omnino vellicant duodenum, ac ſenſibilem pylorum: unde facile ſubvertitur ventriculus, maxime, cum hæ partes ad inverſionem motus perſtaſtici per ſe ſint pronæ. 2) Scorbutici, quorum tota humorum maſſa ſpiſſa eſt, ac impura. 3) cachectici, quorum bilis vappida exiſtit, nec diſſolvendis penitus cibis ſufficit: unde in iis vomitus magis bilioſo- viſcidi ſunt. 4) Infantes, lac impurum, a matris extanſcentia acidum factum ſugentes; quibus frequentiffimi ſunt vomitus præſſini, æruginoſi, virides. 5) Febre quartana affecti.

§. XVIII.

Concitant porro vomitum aſſumpta qualitate noxia. Sic cibi nimium pingues, horæ, fermenteſcibiles, maxime ſi ſaburra quædam bilioſa in ventri-

Hoff. Syſt. Tom. VI.

culo ſcateat, acriorem fermentationem ſubeundo, vomitum movent. Idem faciunt cibi ingrati cum ſaſtidio aſſumpti; eo magis, ſi nimium pingues ac oleoſi fuerint. Huc quoque pertinent actia, ac principio ſubtili cauſtico prædita, ſicuti ſunt omnia vomitoria; nec non ſubjecta venenata, ova barbi piſcis, de quibus conf. TIMÆUS a GULDEN- KLEE *Lib. 3. cap. 7.* nec non fungi venenati, quorum mentionem injicit HILDANUS *Cent. IV. obſ.* 34. De venenis iſtis, aſſenico, mercurio ſublimate res notiſſima eſt; quippe quæ ob ſumme cauſticum principium, præter vomitus graviffima inducunt convulſiva totius corporis ſymptomata: id quod de vomitoriis atque purgantibus acrioribus etiam eſt ſtatuendum.

§. XIX.

Non minus humor ſubtilis acris nervoſis ventriculi partibus incumbens graviffimas excitat vomitiones. Tranſfertur ille nonnunquam per metaſtaſin, a materia arthritica, eryſipelacea, podagrica, ſcabiola, ulcerola, purpura- cea, topicis intus acta, nec non a diarrhœis ac dyſenteriiſ cohibitis. Sic nati ab ulcere præmature conſolidato vomitus exemplum recenset J O H. RHODIUS *Cent. 2. obſ.* 65. & de podagra retropulſa, ad id vitii genus diſponente caſum allegavi in CONSULT. MED. *ſect. IV. caſ.* CLXX. *pa.* 690. Eadem ratio eſt, quod in variolis, morbillis, febribuſque malignis, ac exanthematicis, atrociffimi ſiant vomitus: ſiquidem miasma horum morborum acre, & cauſticum, obſidendo nerveas ventriculi fibras, id mali inferit. Hinc quoque areſcenda eſt graviffimi vomitus in peſte cauſſa; ubi diſſecto cadavere HELMONTIUS *lib.* quem inſcribit *tumal. peſt. pag.* 54. ventriculum eſchæra obductum; & DIEMERBROECK *de peſte Lib. IV. hiſt.* 15. eundem carbunculo occupatum, ſe viſiſſe perhibent.

§. XX.

Cruor vitalis ad vaſa ventriculi, & adnexarum partium, majori copia quo-

Mat-
ria acris
per me-
taſtaſin
ad ven-
triculū
delata.

ad ven-
triculū
conge-
stus.
congestus, ea graviter distendendo, vomitum producere solet. Hinc il-
lum patiuntur 1) foeminae gravidæ,
primis gestationis mensibus; dum ni-
mirum ob retenta menstrua cruor ad
superiora regurgitat, qui grandescen-
te foetu, in quibusdam post quartum
mensem plerumque cessat: qualem
notabilem casum allegat PETRUS
LOTICHIUS *Lib. V. obs. 7. pag. 442.*
2) foeminae, quibus non fluunt men-
strua. Sic PANAROLLUS *Sect. I. obs. 22.* meminit puellæ, quæ nondum
menstruata, per septem integros an-
nos, simulac cibos caperet, illos revo-
muit, prodeuntibus vero mensuris,
ab eo malo liberata fuit. 3) viri, qui-
bus suppressæ sunt hæmorrhoides, ubi
sanguis ad venam portæ majori copia
refluit. Quibus in casibus non rarum
quoque est, vomitum eruentum sub-
oriri.

§. XXI.

An car-
dia vi-
tium vo-
mitum
produ-
cat.
Ipse ventriculus præter naturam con-
stitutus vomitum ciet. Primum qui-
dem orificium istius superius, vel spas-
mo, vel alia causa præternaturali
occlusum, similem parit affectum, qui
vero non verus vomitus dici potest, &
magis ad spasmum gulæ inferioris per-
tinet: siquidem cibi priusquam devene-
rint in ventriculum, cum muco in gu-
la contento rejiciuntur. Similes casus
videas apud WILLISIUM *pharm. rat. par. 1. sect. 2. cap. 1. pag. 17.* FERNE-
LIUM *Lib. VI. pathol. cap. I.* &
COITERUM *obs. chirurg. pag. 121.*
ubi cardia scirrhus, & tuberculo duro
obturata fuit.

§. XXII.

Pylori
vitium
sit caus-
sa vo-
mitus.
Aliter se res habet cum pyloro, ex
cujus præternaturali constitutione, ac
obstructione, chronica, perpetuæque
propullulant vomitiones: adeo, ut fe-
re regulæ instar sit, quod qui diu, ma-
xime a sumptis epulis vomuerunt, si-
mulque contabescunt, pylorum habe-
ant male constitutum. Sic ipsum præ-
durum, ac ita incrassatum fuisse, ut ni-
hil ciborum transmitteret, refert SAN-
CHEZ *L. obs. p. 376.* Eundem scirrhus

sum prorsus describunt SALMUTH
obs. 20. cent. 1. WILLISIUS *Pharm. rat. P. I. Sect. 2. c. 1. p. 55.* A. MED. BE-
ROL. *Dec. II. vol. III. p. 45.* nigricantem
& arrosam MEIBOM. *diff. de vomitu*
§. 31. a deglutito nummo obstructum
KERKRINGIUS *spic. anat. obs. 1.*
quibus in casibus ad finem vitæ molestæ
vexarunt vomitiones.

§. XXIII.

Sympathicus vomitus oritur primum Sympa-
thicus
vomitus
oritur a
stictu-
ra inte-
riorū.
ab irritatione tam œsophagi, quam
intestinarum. Hinc sæpissime fit, ut
a pluma vel digito, faucibus tantum
intruso, & œsophagi principium titil-
lante, statim ventriculus, præsertim
humorum copia onustus subvertatur.
Deinceps conversi motus peristaltici
initium profundius ab intestinis ordiri
sæpius, & per consensum ad ventricu-
lum propagari, docent vomitus a do-
loribus intestinarum colicis, tormino-
sis &c. prognati, quo in casu ingens
sæpenumero humorum varii coloris &
consistentiæ copia eructatur. Conf.
HILDANUS *cent. IV. obs. 32. & 35.* &
MARCELLUS DONATUS *hist. mi-
rabil. Lib. IV. c. 3.* viginti saburræ libras,
vomitu quotidie rejectas fuisse asserit.
Ipse vidi in senibus herniosis, ubi ingens
intestinarum portio prolapsa fuit, per
plures annos insignem ac mirabilem
amurcæ quantitatem quovis tertio vel
quarto die, vomitu redditam fuisse.

§. XXIV.

Tali ratione intestinarum vitio vo-
mitus superveniunt 1) eorundem disten-
sionibus a flatibus & fæcibus, simile ex-
emplum allegante DODONÆO *obs. med. 37. 2)* pertinaci colicæ spasmodi-
cæ, teste experientia. 3) contumaci alvi
obstructioni, uti fit in morbo spasmodi-
co vago, in quo clysteres injecti una
cum stercoribus per os redduntur. 4) in
morbo ileo & herniis, 5) dysenteria,
annotante PLATERO *observ. p. 875.*
6) vermibus, intestina ac ventriculum
rodentibus. Vid. AMATUS LUSI-
TANUS, *Cent. 1. curat. 5. cent. 3. cur. 20.*
Ipse novi puellam septem annorum,
quæ de inmanibus cardialgiis, convul-
sio-

Vomi-
tu a cos-
tica,
ileo,
hernia,
vermi-
bus.

tionibus, continuisque vomitionibus conquesta, tandem grandem per os excrevit vermem, & paullo post defuncta est. His in casibus saepenumero universalis motus peristaltici est inversio; quæ ab intestino recto incipiens, ad fauces usque ascendit, cunctaque intestinorum contenta per superiora vehit, & expellit.

§. XXV.

Vomitus a vitio ductuum biliferorum. Per consensum quoque gravis vomitus fit, a vitio ductuum biliferorum in hepate. Quemadmodum vero hi ductus eodem ac intestina modo, & contractivo, & dilatatorio gaudent motu: ita eorundem & præternaturalis contractio, & nimia laxitas ad vomitum contribuit. Priori modo non modo ipsa bilis violenter in duodenum, & ex hoc in ventriculum, retrogrado itinere exprimitur, hujus tunicas vellicat, & hinc revomitur; verum etiam ipse dictorum canalium spasmus, per plexus hepatici, & stomachici consensum, ad ventriculum propagatur. Posteriori ratione per laxatos tubulos bilis nimia copia in duodenum effunditur.

§. XXVI.

Vomitus biliosus si variæ causæ. Respectu hujus causæ, vomitus movetur 1) ipsa emetica, atque purgantia fortiora, quæ tam ventriculum, quam ductus biliferos in spasmum agunt, quibilem effundit in duodenum. 2) gravis iracundia, præsertim inter ipsum partum, quæ etiam ab iracunda matre, ad infansem infantem, ubera trahentem, perniciosum edere valet effectum 3) in ipsa febre tertiana ob spasmum primarum viarum, vomitus biliosus cum euphoria fit 4) nec non in cholera, febribusque biliosis 5) in malo hypochondriaco, ubi spasmi viarum primarum urgent 6) denique calculi vesicæ felleæ, aut concretiones biliosæ in illa, spasmum excitant, biliosos vomitus producentem: quales notabiles casus in M. N. C. anno 6. dec. 1. obs. 20. & Sculteto armament. obs. 61. exstant.

§. XXVII.

Vomitus a calculo. Nihil est familiarius, quam quod nephriticos & calculosos affectus comi-

tentur nausea, vomitus, & tormina intestinorum: eo magis si calculi hæreant in sensibilibus ureteribus, aut etiam renibus, quales observationes legi possunt apud Bonetum *sepulch. observ.* 60. Ita meminit celebrem Medicum & Botanicum hujus loci sexagenarium ex calculo in medio ureteris sinistri firmiter hærente & impacto per trimestre spatium continuis vomitionibus cum ciborum fastidio perseverantibus, subsequente tandem virium collapsu & corporis contabescencia, ante quindecim annos mortuum: aliquot septimanis ante obitum de corrupto & foetido materiæ, quæ ejiciebatur, odore & sapore quærebatur, ipse existimans, urinolum laticem, qui parcius reddebatur, esse permixtum. Frequentissime etiam fit, ut a spasmo ventriculi & intestinorum silentes hætenus nephritici paroxysmi resuscitentur. Ratio in promptu est. Namque dum ren sinister per suum plexum nervosum, interventu mesenterici superioris cum stomachico coheret; dexter autem per similem plexum immediate cum hepatico, & stomachico connectitur; & insuper duodenum hujus renis involucri firmiter junctum sit: facile patet, cur quidem utriusque renis, dextri tamen præ sinistro spasmi vomitus, saepenumero biliosus, tamque vehementem moveant, quantum vix præstiterit emeticum. Notabilis hunc in finem est observatio, quam Meibomius *diff. de vomitu* §. 27. recenset, quod calculi renibus impacti primum horrendos induxerint vomitus, hisque cessantibus, tantum oesophagi concitaverint spasmum, ut quasi exsilire ex ore quidquam videretur.

§. XXVIII.

Vomitum quoque per consensum fieri comites affectuum capitis; docuit jam Hippocrates, dum *Lib. 6. aph.* 50. *Quibus, inquit, divisum est cerebrum, his febrem, & biliosum vomitum supervenire necesse est: & in Coac. prænot. cap. 3. §. 3. 1. quibus cerebrum vulneratur, febris plerumque ac bilis vomitus accedit.* Et notum est unicuique chirur-

Vomitus a capitis lesionibus.

gorum, capitis ac cerebri, huiusq; membranarum, inflammationes, vulnera graviora atque contuſiones, vomitum ſequi: neque minus idem accidit, gravioribus partium nervoſarum capitis ſpalmis, uti cumprimis in atroci illo dolore capitis, quem clavum vocant hystericum; in rebeli cephalalgia, hemierania, vertigine, apoplexia ſpasmotica &c. Quæ omnia per conſenſum, quem ventriculus, vi paris nervorum vagi, cum capite ſovet, contingunt: cuius etiam cum pari quinto connexio in cauſa eſt, quod vomitus exeipiant difficilem dentitionem.

§. XXIX.

Vomitus a cauſa externa.

Ad externas magis cauſas, quæ ventriculum comprimendo, ac irritando, vomitum movent, referri meretur mucronata cartilaginis depreſſio: quales caſus *Barbette anat. Lib. 1. cap. 4.* & *Deckerus prax. Barbet. pag. 126.* recenset. Hanc ob cauſam virgines etiam, quæ rigidis illis lignis, quæ Planchette dicunt, ſua præcordia coarctare ſolent, ad vomendum ſunt faciles. Huc quoq; pertinet vomitus imaginatorius, qui ex viſis, aut tantum auditu perceptis ingratissimis rebus ſuboritur. Non minus hoc loco commemoranda vomitio eſt, quæ a frigore extrinſecus ventriculo admiſſo naſcitur: item quæ a motu corporis vorticoſo, & in navi a non aſſuetis inſtituto proficiſcitur.

§. XXX.

Vomitus criticus.

Datus vomitus criticus, quando ſcilicet cauſa materialis, quæ ipſum produxit, ipſo vomitu eliminatur, qui valde ſalutaris eſt, & interdum obſervatur in iracundis, & cachecticis cholericis; nec non in febribus & intermittentibus & acutis, circa dies poſſimum judiciales. Hac enim ratione ventriculus, duodenum, vaſa hepatis biliaria, pancreas & inteſtinorum canalis atque glandulæ a ſuccis & humoribus vitiole ibidem collectis expurgantur, qui alias maſſam ſanguineam ingredientiſſimas, varia inferre poſſent mala, quæ ab iſtis foras projectis vitanda non ſunt. De tali ſalutari vomitu egregia ſunt, quæ habet

Ceſſus *l. 1. c. 111.* vomitus, inquit, utilis eſt plenis & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam ſive plus eſt, quam quod concoqui poſſit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet; ſive jam corruptum eſt, nihil commodius eſt, quam id quæ via primum expelli poteſt, ejicere; itaque ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum adſunt, ad hunc protinus confugiendum eſt.

§. XXXI.

Cauſarum diverſitatem produunt concurrentia ſigna. Pituitoſi vomitus, cum dolore circa ventriculum gravativo, cruditates in primis viis hærentes, indicant: bilioſi chronici, & periodici, nimiam ductuum biliferorum laxitatem ſignificant: chronici per multos annos durantes, cibos ſemicoctos ſimul eructantes, viſceris cujuſdam læſionem ac ſcirrhum portendunt. A calculo ſubortum vomitum colligimus ex juncto in regione lumbari dolore, cum urinæ imminuto fluxu, & ſabuli excretionem. Complicati vero vultus pallores, inteſtinorum dolores ac roſiones, cum frequenti ſputatione, nariumque pruritu, vermium ſuſpicionem movent. Ceterum iudicio opus eſt, ut ex aliis, quæ concurrunt, ſymptomatibus veram vomitus cauſam exploremus: quoniam hac latente, palliativa tantum conceditur curatio.

§. XXXII.

Omnis critica vomitio ſalutaris; ſymptomatica, mala, & ab acrimonia ſubtili cauſtica, nervos vellicante, peſſima. Omnis vehementior vomitus, periculo non vacat: movere enim poteſt abortum, excitare herniam, & non ſine noxa ad retropulſionem materiæ arthriticæ, podagricæ, ac eryſipelaceæ diſponere. Inde ruptum eſſe omentum perhibet *Act. Medic. Berol. dec. 2. vol. 3. pag. 33.* ipſumque ventriculum lacerari, auctor eſt *Sanchez obſerv. præſt. pag. 376.* Bilioſi vomitus, maxime virides, porracei, æruginofi, metu periculi terrent, & inflammationem

Prognosis.

minantur. Vomitus qui fit a vermibus, ventriculum arrodentibus, plerumque perniciosus: lethum prænunciat, quando lumbricus mortuus ejicitur, & antea gravissima symptomata & atroces artuum convulsiones simul & semel cessant, quod evenit, si sphaecelus superveniat a quo etiam vermes enecantur. Omnis quoque foetidus vomitus, quia internam corruptionem indicat, mali ominis est. Sebaceus corrosivi acidi humoris copiam, quae pingua coagulantur, in ventriculo generari & plerumque intolerabilem ardorem seu sodam parere indicat.

Ubi ingens crassi instar bovinæ bilis bruno colore tincti humoris copia ad libram dimidiam vel unam vel sponte vel arte evomitur, quod non raro in lentis febribus accidit, primum a ventriculo intestinum magna atonia adfectum esse, certum est indicium.

Vomitus ultra semestris spatium vel amplius continuus cum lento æstu & corporis extenuatione haud incertam ulcerosi ventriculi suspicionem alit: qualem casum ante quinquaginta annos, cum Minda Westphalorum artem exercerem, vidi & observavi dissecto post mortem corpore.

Methodus Curatoria.

§. I.

Indicationes curatorias.

Quemadmodum vomitus criticus, quo humores copiosi varii generis rejiciuntur, salutaris est, & nullam exigit fere curationem, ut potius promoveri nonnunquam debeat: ita symptomaticus, qui removendæ causæ sapius est minus accommodatus ac sufficiens, tanto magis sollicitam & providam exigit curam. Et hæc binis potissimum absolvitur indicationibus, ut scilicet primum convulsivam illam, ac effrenam ventriculi motionem provide consopiamus; & deinceps causas materiales oppugnemus, iisque medeamur.

§. II.

Primæ indicationi satisfaciunt antispasmodica, roborantia, anodyna a lenioribus ad fortiora ascendendo. Sunt ejusmodi remedia crocus & ca-
storeum in pulveris, essentiae pariter, ac extracti forma; theriaca co-
lectis, cum pulvere succini & absor-
bentibus, cornu cervi, cancerorum oculis, & coralliis rubris maritata. Ex his confecti pulveres, cum aquis spirituosus ac vinosus, quales sunt aqua
florum tilia, liliorum convallium, chamomillæ, melissæ, menthæ, cerasorum nigrorum, cinnamomi &c. non sine singulari fructu adhibentur. Inter roborantia laudem merentur
nux moschata, flores macis, cardamomum, cinnamomum, costus verus, caryophylli, cortices citri, & aurantiorum, radices gentianæ rubræ, calami aromatici, galangæ, herba majoranæ, rorismarini &c. & ex his parata olea pariter ac essentiae. Omnibus vero in hoc malo appropriatis & specificis mentha crispa palmam præripit: nam ex ea paratum genuinum oleum mirifice & sedandi & roborandi sine omnibus fere medicamentis potest admisceri. Ex anodynis efficacem non minus ac perquam tutam virtutem liquori meo anodyno tribuere possum, maxime si cum balsamo vitæ meo permisceatur. Et si denique potentioribus opus fuerit anodynis; in ulum vocari possunt pilulæ de styrae, Wildegansii & Laudanum Sydenhamii liquidum.

Quæ motus ventriculi convulsivi vos sopiant.

§. III.

Ubi hæc adhibentur, non sine fructu conjungi possunt, topica regioni epigastricæ admovenda, quæ motuum ferocitatem aliquantulum coercendi vim habent. Quo nomine commendari merentur, olea destillata roborantia menthæ, caryophyllorum, nucis, absinthii, macis, de cedro &c. cum balsamo Peruviano in unguentum redacta, nec non epithemata, ex spiritu matricali, theriacali, aqua regina Hungariæ, essentia croci, & cataplasma ex Spiritu vini camphorato, fermento panis, aceto

Exercitiorum usus.

aceto vini acerrimo, balsamo Peruviano additis aliquot olei macis & mentha guttulis conferri possunt. Non levioris virtutis est emplastrum de crusta panis, cum balsamo Peruviano, & una alteraque olei cujusdam destillati guttula malaxatum: quibus denique superimponere decet sacculos calidos & resolventes & roborantes. Perquam utile etiam est nostrum vite balsamum, præcordiis & regioni epigastricæ illitum.

§. IV.

Vomitus pituitosus curatio. At vero ludetur utique omnis opera, si his solum utamur, nec ad causam materialem tollendam simul respiciamus. Vomitus itaque, qui dicitur pituitosus, & a cruditatibus primarum viarum, hisque impacto mucos viscido dependet, optime curatur ipso vomitu, maxime si ille ad eliminandam peccatam saburram non sit sufficiens, & magis molesto vomendi conatu, nausea ac cardialgia vexat. Tunc enim præmissis incidentibus, ac digestivis, ut salibus neutris, radice ari, & cum primis squillæ, succurrendum est leni emetico, quale constituit aqua tepida, butyro infuso permixta, & copiose hausta; vel etiam radix hypecacuanhæ in pulvere propinanda. Infantibus vero ex lacte congrumato, vel meconio intra sinum ventriculi contento vomituriensibus, convenit oxymel squilliticum, cum syrupo de rhabarbaro mixtum exhibere.

§. V.

Cura vomitus biliosi. Biliosus vomitus, qui a digestionelabefactata proficiscitur, & fomitem suum in duodeno habet, præter absorbentia & blanda laxantia, mannata ac rhabarbarina, perfectam admittit sanationem, ex instauratione roboris ventriculi ac intestinorum: quam remota sensim saburra, Elixir nostrum viscerale, diutius, & cum conjuncta recta vivendi ratione, & corporis exercitatione usurpatum, feliciter præstabit. Et uti hoc biliosus vomitus genus chronicum est; ita magis acuti, & sæpius fontici eventus est illud, quod a

vehementiori ventriculi ac ductuum biliferorum spasmò, ab iracundia concitato, originem trahit. Tum convellit bilis acrimoniam diluantibus, acidulis remediis, spiritu nitri dulci, ac vitrioli, absorbentibus, ebore fossili, cancerorum lapidibus &c. temperare; spasmodicos vero motus blandis antispasmodicis ac anodynis delinire; junctis evacuandi fine, potiunculis rhabarbarinis. Ubi vero subest coagulum aut calculus felleus, ei resolvendo non est præstantius subsidium thermis Carolinis, aut acidulis quibusdam tepide adhibendis. Ubi nimia vasorum biliarium laxitas vomituum chronicorum causa fuerit; conducunt roborantia, ex quibus palmam obtinet cortex chinæ, cascarillæ, essentia gentianæ, & tincturæ martiales, in aquis vinosis propinandæ.

§. VI.

Qui ab acri materia, nervis ventriculi insidente suboritur vomitus, & a retropulsa podagra, arthritide, aut intus acto erysipellate natales mutatur: præter blanda sedantia, & motus expulsionis materiæ minus proportionatos coercentia, exanthematicæ materiæ revocationem exposcit. Hanc obtinere licet, dato pulvere diaphoretico, qui sanguinis motum una cum peregrina materia foras educit, eo felicius, si refracta camphoræ dosis ipsis addatur, & externe clysteres, frictions, & pediluvia conjungantur. Ubi venena, vel venenati cibi malum prodixerunt, nihil certius auxilium præbet, quam largissimus lactis, & pinguium potus, mox ab initio porrigendus; quo & spicula veneni obtunduntur, & hoc una cum liquido vomitu rejicitur. Hinc multis etiam medicis in more est positum, ut vomitum, qui in peste, febribusque malignis a miasmate, tunicas ventriculi stimulantem concitatur, data cum potu tepidiori sufficienti radice ipecacuanhæ adgrediantur, tumque acida cum diaphoreticis maritata exhibeant; sed cave, ne vomitum hoc in morbo concites, si jam.

jam inflammatio ventriculi præsto fuerit.

§. VII.

Vomitus a saburra intestinalium curatio.

Sæpius saburra acris, acida, biliosa ad intestinorum volumen devoluta cum colicis doloribus vomitum excitat: quo in casu oretenus exhibere convenit 1) diluentia ac demulcentia, decoctum avenæ, cornucervi, serum lactis, vel oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia; 2) antispasmodica, ex quibus liquor anodynus mineralis cum aliquot guttulis olei macis verimaritatus, & cum aqua frigida exhibitus, omnibus palmam reddit dubiam; potest quoque Laudanum Sydenhamii in usum trahi; atque etiam Spiritus vitrioli rectificatus vel solus vel cum Liq. anodyno mixtus & cum aqua frigida propinatus, idoneum in vomitu, si temperamentum est cholericum, remedium existit. 3) blanda laxantia, quæ inter clysteres cunctis reliquis palmam eripiunt, junctis oretenus manatis, rhabarbarinis, vel etiam salibus thermarum solutis. Clysteres ex solo lacte parati in vermium præsentia sunt convenientissimi: quibus etiam obviam eundem est solventibus amaris, atque laxantibus mercurialibus, si modo sub horum usu sufficiens lac aut oleum amygdalarum exhibeatur.

§. VIII.

Præservativa methodus.

Præservativa methodus locum habet maxime, ubi ex nimia primarum viarum laxitate cruditas perpetua fit proventus, & inde periodice eveniunt vomitiones. Tum regio ventriculi pariter, ac dorsi circa primam lumborum vertebra, cui per ligamentum quoddam annectitur ventriculus, ab omni frigore munienda est. Cibi saliti, acidi, crudi, infumati, dyspepti studiose vitari; nec pro potu cerevisia, sed decoctum quoddam conjuncto vini veteris generosi, potissimum Burgundiaci usu, adhiberi debent. Nocet quoque nimius somnus; magis vero utilis est moderata corporis exercitatio. Ad tempus sub epulis, Elixiris visceralibus uti; nec non

balnea martialia, & remedia liquida ex Marte parata usurpare expediet. Et denique per vices blando laxante canalem alimentarem purgare juvabit.

Cautelæ practicæ.

§. I.

Vomitio, materia nondum remota, adstringentibus & anodynis sistere velle, perniciosissimum est; sopitis enim motibus, graviora succedunt symptomata, magnæ præcordiorum anxietates, cardialgiæ, inquietudines &c. Quamobrem roborantibus etiam ante excretionem materiæ datis, plane non cedere solet vomitus. Locum hæc remedia tantum habent, ubi motuum magis vitium subest, nec amplius peccat materia, sive inter motum & materiam nulla est proportio, vel si hæc paulo subtilior, parcaque mole peccaverit, & motus vomibundi sint vehementiores.

Cautela circa sedantia, & roborantia.

§. II.

Hinc si vomitus in infantibus præsertim ac pueris a tussi ferina convulsiva, ob consensum, quo ventriculus cum septo transverso pollet, provocatur, tunc omnino expedit sedantibus ac anodynis illum coercere. Cui scopo serviunt syrupus papaveris albi, & rhæados, extractum croci, oleum amygdalarum dulcium cum spermate ceti permixtum, nec non pulvis Marchionis, cum succino, cinnabari, & uno alterove grano theriacæ coelestis datus utilissimus erit. Extrinsecus alvo infundi possunt clysteres; & pectus, atque regio epigastrica inungi linimento, quod habeat butyrum majale viride & rubrum, axungiam taxi, vulpis, pinguedinem castorei, & pauxillum olei hyoscyami.

Vomitus a tussi convulsiva provocati curatio.

§. III.

Vomitus gravidarum ex regurgitatione sanguinis ad ventriculum, qualis etiam in puellis, foeminisque a menstruum retentione, & in viris ab hæ-

Curatio vomitus a conceptione hæ-

Sanguis
ad
ventri-
culum.

hamorrhoidum suppressione oritur; temperantibus, blandis laxantibus, clysteribus, roborantibus, & optime venæsectione, aut excretionum debita revocatione, profligari potest. Emetica his in casibus data veneni instar sunt, & vel cruentam movent vomitionem; vel, uti mihi aliquoties videre licuit, inflammationem ventriculi caussantur funestam.

§. IV.

Emetica
post ira-
cundiā
pessimi
sunt ef-
fectus.

Biliosus vomitus, qui post iracundiam, maxime inter passum movetur, cum spasmo præcordiorum, caute tractandus, & curatio potissimum ad relaxandum spasmum dirigenda est. Multis in hoc casu familiare est, vomitoria vel purgantia propinare; sed etiam atque etiam omnes sinceros hortor medicos, ut ab his summo- pere abstineant remediis. Funesta enim non raro ex illis observavi sym- ptomata, ac lethalem sæpenumero ventriculi inflammationem: quod pro- lixius olim in dissertatione de vomito- rio post iram veneno deduxi.

§. V.

Vomi-
tionum
maturā
curatio.

Quando conatus ad vomendum, quin ipse vomitus circa tempus ma- tutinum invadit, qui frequens esse solet iis, qui nimis spirituosos poti- bus, præsertim circa somni tempus utuntur: tum & pulveres præcipitan- tes, acidam cruditatem involventes, & ea, quæ digestionem roborant, ut pulvis stomachalis BRICKMANNI, conditi cortices citri ac aurantiorum &c. conveniunt.

§. VI.

Vomi-
tus
chroni-
cia mœ-
rore cu-
ratio.

A diuturno mœrore si chronicus, quem aliquoties observavi, certis in- tervallis enascitur vomitus: præstan- tissimum auxilium deprehendi in ana- lepticis & maxime omnium in balsa- mo meo sic dicto vitæ, ejusque inter- no pariter ac externo usu, præsertim si æquali portione cum liquore ano- dyno combinetur. Non minus profi- cit balsamum embryonum, aqua cin- namomi cydoniata, ac vinum gene- rosum.

§. VII.

Quando vomitus, tanquam sympto- ma paroxysmis febrilibus jungitur, quod pluries evenit in quotidiana & simplici & duplici: convenit, si nihil contraindicet, sene emeticum propi- nare. In variolis & morbillis facta eruptione critica sponte cessat, & mix- tura ex aquis destillatis, succo limo- num vel citri, & sale absynthii con- cinnata egregiam quandoque operam præstat, quæ etiam in tertianis suo usu haud caret.

§. VIII.

Ex calculi dolore obortum vomitum instar omnium, liquor meus anodyno- mineralis, vel spiritus nitri dulcis be- ne præparatus sedat ac consopit. Con- veniunt quoque clysteres oleosi, bal- nea aquæ dulcis, nec non oleum amygdalarum dulcium, interne sum- tum, atque antispasmodica. Vomitus herniosorum, ac iliacorum raro re- mittit, nisi emolliatur atque repona- tur tumor herniosus.

§. IX.

Equidem HIPPOCRATES l. 6. E- pid. vomitum vomitu curari scribit; quia vero alias contraria contrariis cu- rantur, nonnulli medicorum hoc di- cto similia similibus curari posse exi- stimant. Sed error est: si enim vomitu curatur, etiam per contraria fit sa- natio: nam sæpe ille fit a vitiosa hu- morum ibi stabulante saburra & male concoctis in ventriculo succis, quos natura extrudere sua sponte molitur. Quod si non sufficienter valet præstare, arte adjuvanda. Quapropter monen- di sunt tirones practici, ne hoc dicto abutantur, vel illud perperam appli- cando obsint. Nam pessime peccare posset, qui ubi acris caustica materia ventriculi tunicis inhærens, vel san- guis in vasis stomachi stagnans vomitus causa esset, eum vellet arte præsertim paulo activioribus proritare.

§. X.

Ad vomitum nimium sedandum plu- rimum juvat in lecto jacere & quie- scere; nam corporis commotio proti- nus

Vomi-
tus fe-
brilis
curatio.

Vomi-
tus a
calculi
curatio.

Ubi vo-
mitus
vomitu
curatur.

Quies
sedat
vomitum.

nus eum irritat & auget: quæ obſervatio in praxi multum uſus atque utilitatis adfert.

§. XI.

Vomitus febrilis exanthematicus.

In februm exanthematicarum principio e. g. peſtis, eryſipelatis, variolarum natura ſæpius molitur vomitum, qui neutiquam ſiſti vel adſtringentibus tractari debet: tum utilia ſunt, quæ leniter cuticularem excretionem procurant: nam ubi exanthemata in corporis ſuperficie apparere incipiunt, ſponte vomitus ceſſant.

§. XII.

Vomitus hystericus.

Vomitibus hystericarum contumaces non repente debent cohiberi per medicamenta opiate vel adſtringentia: vidi vehementes artuum convulſiones & miras præcordiorum anxietates ſucceſſiſſe: quibus ceſſantibus vomitus redibant.

§. XIII.

Vomitus a ventriculi debilitate.

Ubi vomitus frequentiores ſtomachum infeſtant, eumque infirmum reddunt, ciborum & diætæ exacta eſt habenda ratio: præſtat parum cibi & tantum idonei, concoctu facilis, ſed crebrius aſſumere: quibuſdam lac dulce cum pane candido confert, ſed non omnibus: potum aquæ fontanæ purioris & frigidæ ad firmandum ſtomachum & a vomendi conſuetudine præſervandum plus, quam aliud potus genus conferre, experientia edoctus aſſeverare poſſum. Vinum Gallicum dictum Pontack generoſum & adſtringens, item Burgundiacum præ aliis & maxime vino Rhenano, quod hypochondriacis præſertim minus utile, eligendum eſt: juſcula ex carne aſſa meliora illis, quæ ex elixa parantur.

§. XIV.

Vomitus curatio, a reſpectu arthritide ſubortitur.

In morbis ubi natura motu quodam ſalutari critico in infeſto humore ad corporis ſuperficiem propellendo occupata eſt, ſicuti evenit in arthriticis, eryſipelaceis affectionibus, cauſſime externa ſunt applicanda, & inter hæc præcipuè camphorata. Vidi non ſemel a ſpiritu vini camphorato, certis in caſibus utiliſſime applicato, corporibus

infirmis podagra, hepatitide, pleuritide ſpuria, quæ etiam rheumatismi ſpecies ſunt, relegata inde materia nocente ad ventriculi & inteſtinorum nerveas tunicas vomitus, & cardialgias ſingultuoſas ſumme anxias, inde oborta fuiſſe. Quo caſu ſi quis imprudenter adſtringentibus & opiatibus vomitiones ſiſtere, vel purgantibus vitioſam materiam per alvum depellere velit, iſ proſecto quam facile in corporibus infirmioribus lethalem inflammationem inducere poterit.

§. XV.

Immoderatio & diuturnior gravidarum vomitus, qui prioribus maxime menſibus fit, præſertim in iis, quæ tum veneris uſui nimium indulgent, & plethoricæ ſunt, ſanationem per ſpirituosa, ſtomachum roborantia, vel adſtringentia, aut opiate minime recipit. Sed iteratas ſanguinis miſſiones in talo & quietem animi & corporis exigit. Ego potu aquæ fontanæ purioris frigidæ, plus in ea, ſi nimius eſt, & abortum minatur, ſopiendo, quam aliis remediis præſtitit. Quando vero analepſi opus eſt, unicum cochlear aquæ cinnamomi cydoniatæ a cibo ſufficit.

Curatio vomitus gravidarum.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

VIR triginta circiter annorum, iracundiæ ſupra modum indulgens, jam aliquot abhinc annis, magnis imi ventris torminibus, vomitione plerumque ſtipatis agitato fuit. Laxantia, & cum primis pilulæ polychreſtæ conſopierunt quidem ſemper hoc malum; ſed ex levi cauſſa iterum recrudit. Et per noviffimum ſemestre ſævi in umbilicali regione dolores, cum gravi cardialgia, atque acidis vomitibus quotidie ferme invaſerunt; adeo, ut licet interdum per unum alterumque diem conquieſcerent, paullo tamen poſt eo acerbius infeſtarent. Vomitu primum reddebantur ingeſta minus diſgeſta, poſt vero humores acidi, pontici;

Vomitus caſus.

flu.

stuporem dentium, ardoremque faucium inferentes eructabantur: quid? quod niger interdum vomitus magna in quantitate exciperet. Cunctis vomitu rejectis, levabantur dolores; hi vero sumtis iterum cibis statim redibant cum borborygmis, & fluctuatione abdominis conjuncti. Alvus subinde semper erat clausa, nec nisi suppositoriis laceffita respondebat; & urinae parum mehebatur. Si vomitio per aliquot successive dies urgebat, lecto prorsus affixus erat miser: contra vero vomitibus per quosdam dies silentibus, mox recuperabat vires, & magno fruebatur appetitu. Tandem accedebant oedematosi pedum tumores, & abdomen infra umbilicum durum erat tensumque. Quo in rerum statu me accedebat, meamque anxius flagitabat opem. Ego nihil boni suspicatus, præter pulverem absorbentem, ordinavi blanda laxantia, & Elixir viscerale balsamicum: quod, licet primum levamen ferre deprehenderetur, paullo tamen post justo videbatur calidius. Hinc filum curationis abrumpebat, & mali sui majora in dies persantiscebat incrementa.

Epicrisis.

1. Quoniam in præsentis affectu urina parcius redditur, alvus obstructa est, vires consumptæ, abdomen durum tensumque, & pedes tumidi sunt, iustissime accusatur cachexia, in tympanitidem, vel hydropem ascitem vergens, & vomitus conjunctus recte vocatur cachecticus.

2. Tale malum suam originem a tono ventriculi & intestinorum prorsus dejecto & inverso repetit; nec paucam læsi hepatis aut lienis suspicionem movet. Hinc enim fit, ut primum omnium languescat digestio, qua cibi assumpti mox indigesti redduntur, aut in cruditates viscidas, acidas, & a permixta bile, quæ stagnando iners redditur, nigras dehiscunt: quæ accumulata tormina inte-

stinorum pariunt, tumque vomitus rejiciuntur.

3. Neque enim adpetentia, quæ sub vacuitate vomitionum gavisus est æger, a naturali ventriculi robore, atque vigore suos mutuatur natales; sed non nisi ab acidis primarum viarum cruditatibus derivanda est.

4. Si consulamus experientiam, deprehendemus, rarius convalescere cachecticos, vel etiam hydropicos, qui omnia ingesta, sive sint alimenta, sive medicamenta ore rejiciunt. Namque ex alimentis nihil omnino retinetur, aut sane parum, & ne hoc quidem, quod in chylum commutatur, ob bilis ac liquoris fermentativi inertiam, motusque peristaltici debilitatem, in succos generosos ac spirituosos transire potest. Inde vitales humores acres redduntur, ac sicciores, motusque intestino assidue perennante magis atteruntur: quamobrem calor tandem hæcticus, ingens languor, & debilitas corporis, tabes, ac ipsa denique mors sequuntur.

5. In tali rerum statu est quidem omnino medelæ locus, ubi nondum invaluit malum: quando vero atonia nimias jam cepit vires & viscerum quædam læsio accessit, frustranea certe est ac irrita omnium medicaminum efficacia. Tum enim nec thermæ, quæ alias in ejusmodi morbis adhuc recentibus tollendis sunt efficacissimæ, tuto adhiberi possunt; tantum abest, ut earum usu hydropem, atque mortem magis acceleremus, quoniam debilitas partium solidarum impedimento est, quo minus hausta aquarum moles iterum excernatur.

OBSERVATIO II.

Virgo viginti annorum, vitæ sedentariae addicta, & potu pariori, more sequiori sexui solenni usa, ob menstruum minus ordinatum fluxum, sumsit aliquando per quosdam successive dies infusum purgans, quod folia Sennæ sine stipitibus, helleborum nigrum,

Vomitibus post nimias alvi dejectiones.

grum, polypodium, herbas uterinas, cephalicas, & species aromaticas habebat. Inde alvum quidem copiose deiecit: at quum absoluta potatione, irae exardesceret, paulloque post fructus horæos ingurgitaret, prehendebatur e normi vomitu. Hic enim per plurimos dies contumaciter insistebat, & assumpta quævis, alimenta pariter, ac medicamenta eructabat; languentibus sensim viribus, & alvo existente obstructa. Quare consultus ego injiciendos curavi clysteres emollientes, cum liberaliori salis communis dosi, stimuli loco remixtos; & regioni præcordiali imponendum chartæ bibulæ, balsamo vitæ meo imbutum frustum. Intrinsicus dedi pulveres temperantes ex lapidibus cancrorum, nitro, pauxilloque theriacæ celestis compositos; hosque cum liquore anodyno alternari jussi: quibus obtinui, ut paucio tempore hæc adfectio molestissima cessaret.

Epicrisis.

1.) Notari in hoc casu meretur, quod alvi dejectiones a purgante concitatas, enormes exceperint vomitiones. Fieri hoc solet in ejusmodi potissimum subjectis, quæ impuros succos, & præsertim copiosam in hepate collectam sovent bilem; quippe quæ, si vita sedentaria, potus parcior, ac mensium defectus accesserint, ad vehementes tam per alvum, quam vomitum excretiones, valde sunt proclivia; longèque magis si levis irritatio, vel per sumtum purgans, vel vomitorium, vel excandescientiam, vel etiam cibos fermentescibiles facta fuerit. Tum enim fit, ut non modo contenta ventriculo & intestinis actu in hærentia rejiciantur; verum etiam colluvies vitiosorum humorum ex toto corporis habitu, ad adfectam partem ruat, ibidemque subtiliorem serosam portionem dimittat.

2.) Idem contigit in nostro casu: postquam enim infuso laxante alvus nimium irritata fuit; hujus excretionem

cessante, remansit utique aliqualis ventriculi ac intestinorum debilitas. Quum itaque gravis paullo post accessit iracundia, cujus vis in spasmódica primarum viarum strictura consistit; ac subinde fructus horæi assumti fuerint: hi, adaugendo motum fermentativum, stimularunt nervosas ventriculi tunicas. Unde non solum intestinorum peristaltis, testante alvi obstructione, inversa; sed omnis fere ex toto corpore humorum motus ad ventriculum directus est: quare non potuit non contumax ac diuturna infestare vomitio.

3.) Quod si igitur tali in casu, injectis clysteribus, & hinc procurata alvi deiectione, humores a ventriculo derivemus; biliosam hujus saburræ datis temperantibus obtundamus; effrænes motus, exhibitis blandis anodynis consopiamus; & adplicato extrinsecus balsamo vitæ debilitatum ventriculi robur instauremus: vix fieri potest, quin brevi tempore nostris votis potiamur.

OBSERVATIO III.

Vir obesus, quinquaginta annorum, corpore aliquando insigniter calefacto, frigidum copiose ingerebat potum, ipsumque ventriculum frigidiori exposebat auræ: unde statim vehementer debilitatus, adpetitu dejiciebatur, æstu præter naturali urebatur, & assiduus torquebatur vomitionibus. Has medici coercere molientes, propinabant remedia adstringentia, opiata, & electuaria ex conserva rosarum, hæmatite, spirituque vitrioli parata. Verum crescebat magis malum, & per sex durabat hebdomades; tum enim vires prosternebantur, corpus contabescebat, frigoreque percellebatur, continuus circa ventriculum vexabat dolor; alvus contumaciter adstricta nihil ferme reddebat, & urina, quæ primum flammea erat, clara limpidaque sine sedimento mingebatur. Data nervina & anodyna ad tempus sistebant vomitio.

Vomitio incongrue tractatus lethalis.

vomitum, sed mox sequebatur insignis præcordiorum anxietas, non nisi a recurrente rursus vomitu mitigata: injecti etiam clysteres hunc revocabant. Quare ad sudorem eliciendum, exhibebatur infusum calidum herbarum menthæ, mastichis, accinamomi: at ejus ne guttula quidem promanabat, licet antea magnam sudandi proclivitatem habuerit. Adaugebat potius hoc infusum vomendi vehementiam; accedebat vertiginosa molestia, atque tandem mirum in modum emaciatus, transactis sub hoc malo duodecim hebdomadibus, animam exspirabat.

Epicrisis.

Nihil est, quod tam vehementer & tam subito naturalem ventriculi functionem, motumque & tonum valet destruere, ac valde frigidus potus, corpori calefacto & sudore diffuenti copiose ingestus; utpote qui sanguinem in ventriculi vasis mox coagulat, ejusque liberum progressum sistendo, per multa & horrenda, quæ innumeris mihi constant exemplis, incommoda producit. Inde enim spasticæ & anxie præcordia stricturæ & angustie, nausea, inappetentia, vomitiones, phlogoses, & exastuationes sanguinis molestæ succedunt; quæ nisi convenienti medicina arceantur, vel cito in inflammationem vel in exulcerationem, in hæcticam febrem transeuntem, uti in nostro casu factum, terminantur. Ex eo jam liquido patet, quam imperite & imprudenter medici illi agant, qui mali originem non attendendo, crebras vomitiones & dolores adstringentibus & opiatis compescere volunt; cum potius, ubi talis subest causa, quæ cruorem fundendo & resolvendo, liberiores sanguinis per vasa circuitum promovent, convenientia remedia & interne & externe cito admovenda sint. Tanta fuit in nostro ægro spasmi in ventriculo violentia, ut valde remotas etiam nervosas partes, vias nempe urinarias, corticem corporis cutaneum

& opticos in cerebro nervos in consensum sive similem spasticum motum pertraxerit. Verissimum enim HIPPOCRATIS est dictum: Ventriculi confusio omnium confusio.

OBSERVATIO IV.

Generosus vir triginta annorum, acutioris ingenii & constitutionis cholericæ, profundis mentis meditationibus in Mathesi & Philosophia supra duodecim annos inhærens, ingentem toti corpori contraxit imbecillitatem. In regione epigastrica per intervalla tensivas & spasticas constrictiones, & vomendi conatus persensit; quæ pathemata per excessum in vino non parum aucta fuerunt. Aliquot jam per annos de dolore tensivo & ardente in dextro hypochondrio versus scrobiculum cordis conquestus est. Tussi quoque catharrali, hyemali præsertim humido tempore, crebrius est obnoxius. Per annum vero & amplius singulis fere mensibus, vehementi in dextro hypochondrio præcedente dolore & spasmo, vomitus, quibus copiosa & viridis bilis ejicitur, experitur. Postea evacuata biliosa illa saburra appetit, & melius habet. Interdum etiam circa regionem lumbarem persentit dolorem, & post largiorem vini potum multum sabuli per urinam secedit. Petiit nuper hic eruditus vir, cum hanc urbem transiret, a me consilium. Ego suasi ut proximo vere vel acidulas Schwalbacenses vel thermas Emsenses ipsi vicinas biberet, & a seriis ejusmodi & profundis mentis studiis abstraheret, & aquam pro potu ordinario cum quarta parte vini dilutam biberet. Cæterum quia alvierat adstrictioris, frequentiores passularum rhabarbarinarum usum commendavi.

Epicrisis.

Causam hujus vomitus biliosi & periodici ego a bile in vesicula fellea nimium congesta & stagnante deducendam

Vomitus a bilis in duodeno stagnatione.

dam esse existimo. Mea namque est sententia, in hypochondriacis, in quorum numero etiam præsens æger est, bilem viscosiorem nimia sæpius in quantitate in vesicula fellea colligi, ubi deinde mora acrior reddita, motu peristaltico, quo etiam gaudet hæc capsula, inverso, copiose in cavitatem duodeni effunditur; idque non tantum in vesicula fellea, sed etiam in ductibus hepaticis biliosis fieri, ut nimis infarcti & distenti a stagnante humore bilioso cum impetu & vehementia sese interdum exonerent, autumo. Cumque sæpe in similibus a copia stagnantis bilis in suis receptaculis enatis affectibus, non sine insigni fructu aquis medicatis mineralibus, utpote quæ hepatis obstructionibus referendis & expediendis aptissimæ sunt, usus sum; ita quoque hic in vomitu bilioso periodico tollendo egregium effectum ab earum usu repetendum fore judicavi.

OBSERVATIO V.

Vomitus diuturni ex atonia primarum viarum.

Splendida persona, annorum quinquaginta, constitutionis tenerioris a multo jam tempore ventriculi inflationibus laboravit, adeo ut circa scrobiculum cordis tumor instar ovi gallinæ conspiceretur; & alvus ordinario esset pigrior. Hic vir magni nominis æstivis mensibus ob loci mutationem & peregrinationes frequentiores satis commode habebat. Cum vero autumno fructibus horæis succulentioribus, præcipue pomis Persicis, & uvis maturis incredibili in quantitate vesceretur, per totam fere hyemem ægrotabat. Aliquot enim a prandio horas tensiones circa præcordia cum vomendi conatu, extremorum frigore & corporis lassitudine experiebatur; postea vomitus successerunt valde pituitosi, qui quando paulo largius vinum Rhenanum bibebat, erant acidissimi, ut dentes stupefacerent, & argentea vasa viridi colore inficerent. Nunquam autem vomitus vehementiores fuerunt, ac si alvus adstrictior, & constitutio aeris

Hoff. Syst. Tom. VI.

aquilonaris esset, aut si cibos induratos, pingues, quibus delectabatur, supra modum assumeret. Vomitus interdum erant nigricantes, qui Medico & adstantibus suspicionem cruoris intermixti afferebant. Sed ego postea in consilium vocatus, cum tales vomitiones & amurcam viscidam ex bruno-nigram observarem, eam ab aqueo phlegmate liberavi, & in cochleari argenteo, facta evaporatione, exsiccavi; quæ flammæ admota ardebat, minime vero foetorem salis volatilis, qualem sanguis accensus spargit, naribus exhibebat. Accuratori itaque facta inquisitione, ante quatuor dies decoctum succoladæ splendidum hunc virum potasse intellexi. Quare ex hoc, vomitus, qui putabatur cruentus, causam clarius aperui; præsertim cum cognoscerem ex familiaribus, crebrius ægrum uti hoc decocto, & vomitus semper esse graviores, quando tussis catharticalis infestaret, alvus esset strictior, & ipse ad somnum conciliandum destinatis uteretur pilulis. Ceterum integer erat appetitus, sed vir splendidus non modo diæteticas leges spernebat, verum nec cujusvis generis medicamina, utut ipsi proficua assumere volebat. Interim optimum levamen a potu aquæ frigida, pulvere lapidum cancrorum, & essentia corticum aurantium cum Julepo quodam sumto persentiscebatur; atque etiam a potu thermarum Carolinarum egregium experiebatur auxilium.

Epicrisis.

Frequentiorum, quibus hic ægrotans adfectus est, vomitionum origo non nisi magnæ ventriculi ac intestini duodeni atoniæ, ac debilitati, quam fructus horæi, insigni copia comesti nimium auxerunt, in acceptis est ferenda. Quando enim virtus harum partium peristaltica destructa & labefacta est; stagnant in iis cruditates, ac biliosi humores, & ob eandem diuturniorem moram, corruptionem potissimum acri-

acidam ſubeunt. Talis itaque mole pariter ac acrimonia nociva colluvies ſtimulat nervoſas tunicas, eaſque ad motum præternaturalem, vomitus cauſſam proritat. Docemur præterea ex hoc caſu, vomitus nigros non ſemper a ſanguine, in ventriculum effuſo, ſuos natales mutuari; nec quovis periculi metu terre: ſed ſæpenumero ab alia cauſſa proficiſci, quæ hoc in affectu potui ſuccolladæ debetur. Quapropter opus utique eſt, ut ejusmodi amurcam vomitu rejeſtam, medicus rerum phyſicarum atque medicarum probe peritus, per commoda experimenta rite examinet, tumque demum judicium de ea ferat.

OBSERVATIO VI.

Vomit-
us diu-
turni a
ventri-
culi de-
bilitate
poſt fe-
brem
ardentē
relictæ.

Vir annorum quadraginta, arti venatoris deditus, naturæ robuſtioris, ante quadriennium, vehementi motu & curſu diutius continuato deſatigatus, ſudoreque diſfluens, ad reſtinguendum ſitis incendium, frigida cereviſiæ hauſtum largiorem ingurgitavit. Inde vero factum eſt, ut protinus cunctis viribus deſectus, prævia horripilatione, in continuam ardentemque febrim, aſſiduis vomitionibus, præcordiorum anxietatibus, atque delirio ſtipatam incideret; quæ per ſex integras perdurabat hebdomades. Quibus elapſis, naturæ magis beneficio, quam remediorum, quorum pauca aſſumſerat, ope, divina favente gratia convaluit. Verum ab hinc tanta infirmitate affectus permanſit ventriculus, ut huc uſque crebris vomitibus cum naſea junctis fuerit obnoxius. Hi enim priori biennio ſingulis binis hebdomadibus infeſtabant; poſthæc autem quovis menſe redibant, & hunc morem adhuc dum ſervant, inſtar febrilium ſemper invadentes acceſſionum. Namque primum circa epigaſtricam regionem & hypochondria tenſivum, atque gravativum perſentit dolorem, quem horror & refrigeratio pedum manuumque, mox totius corporis excipit; hunc ſequitur ingens cum vomitibus æſtus, atque tum magna humo-

rum, & interdum puræ lymphæ copia rejicitur: qualis paroxyſmus per duodecim circiter horas adſigit. Simulac ille invadit, lectum petere tenetur æger, ſequæ quietum continere; quoniam ad levem corporis agitationem, cum crebrioribus vomitibus, majores junguntur præcordiorum anxietates. Reliquo tempore adeſt quidem aliqualis appetitus, ſed non niſi cibos coctū faciliores, juſcula, ova ſorbilia, pulres ex oryza, milio, & lacte conſectos, aut fructus horraos & varias olerum ſpecies cocta aſſumere poteſt: contra carnes, cum primis infumatas atque piſces non ſolum magno averſatur ſaſtidio, verum majores quoque ex illis ſentit moleſtias. Si frigus admiſerit corpori, aut vehementiori animi indolſerit pathemati, protinus revocatur mali acceſſio; qua finita, ſatis bene habet, ſuoque commode fungitur officio. Quum meum peteret conſilium, ſuaſi, ut puram aquam ſimplicem cum quarta vini parte remixtam biberet, & ob alvi, de qua conquerebatur, ſegni- tiem, infuſum rhabarbarinum cum paſulis interdum ſumeret; præterea vero Elixirio meo viſcerali, cum extracto abſynthii, & aliquot baſami vitæ guttulis permixto uteretur.

Epicriſis.

Gravia ſunt, & innumera mala, quæ a potu frigido, improvide, & corpori calenti ingeſto proficiſci deprehenduntur. In hoc enim ægrotante inde pullavit febris acuta, vomitibus ſtipata, qui poſthæc, ſanata febre, certis paroxyſmis redeunt, per integrum durarunt quadriennium.

2) Deinceps ex hac morbi hiſtoria adnotare licet ſingulare robuſtioris nature exemplum; quo noſter ægrotus febrim acutam, cum deliriis, & procul dubio ventriculi inflammatione junctam, perque ſex hebdomades inhærentem, adhibitis paucis medicinis ſuperavit; quam vel centum alii, abſque vitæ diſcrimine haud potuiſſent ſuſtinere.

3) Notabilis quoque eſt, poſt hunc gra-

gravem morbum relicta febrilis illa periodica affectio, quæ rectissime dici potest emetica. Nam originem suam repetit ex ventriculo, a febre dicta acuta debilitato, & per periodos spasmodica constrictione per totum corpus propagata affectio. Ubi iterum peculiaris, & quasi individualis naturæ vigor est attendendus; quo, salutaris plane consilio, humores vitiosi, ob primarum viarum debilitatem in iis collecti, atque a sanguinea etiam massa ad eas coniecti, per vomitum expelluntur periodicum.

OBSERVATIO VII.

Vomi-
tus a
retro-
pulso
erysipe-
late le-
thalis.

Vir annorum quinquaginta, a continuis mentis laboribus, ac lucubrationibus valde defatigatus, & ad cachecticam fere perductus constitutionem, catharrisq; & rheumatismis crebro obnoxius, novissime elapso autumno, post vehementiorem excandescantiam, præviis horripilatione, præcordiorum anxietate, & febrili æstu, gravi erysipelate, totam dextri pedis tibiam occupante, corripiebatur. Vocatus chirurgus pulverem ex farina fabarum, cerussa, bolo rubro, & camphora paratum, pedi applicabat; unde æstus tensivusque illius dolor evanescerebat quidem; at anxietas præcordiorum constrictiones, summa spirandi angustia, vomendi molesti conatus, ac denique, prævio magno spasmus, humorum limpidorum, ac pituitosorum vomitiones, presso sequebantur pede. Hæc accersitus medicus speciebus de hyacintho, cum terra Catechu, & aliquot extracti anodynigranis maritatis sopire studebat: sed paullo post accedebat summa virium prostratio, per assiduas vigilas, & inquietudines mirum in modum aucta; mox excipiebat singultus, per biduum in hærens, & undecima demum die mors vitæ finem imponebat.

Epicrisis.

Vomitum hic est symptomaticus a

materia erysipelacea ad tunicas ventriculi retropulsa, easque ad spasmos irritante subortus. Quemadmodum vero natura in rheumatismis arthriticis, ac erysipelaceis, noxium, & œconomix animali infensum humorem, maxime per corporis peripheriam evacuare aninitur: ita quoque ad abigendas, quæ a repulsa tali acri materia proveniunt, molestias nihil est convenientius, quam per antispasmodica & diaphoretica, eam ex loco, cui insidet, rursus excutere, & ad perspirationem dispo- nere. Cui scopo obtinendo ego certe non præsentius liquore meo anodyno, liquori bezoardico nupto, unquam inveni auxilium. Contra vero nihil est perniciosius, quam ope adstringentium pugnare his in casibus, maxime omnium in corporibus, quæ impuris scatent succis, & virium insigni laborant imbecillitate: uti sunt senes, & gravi ac diuturno quodam morbo defatigati. Complures profecto novi, qui per intempestivum externorum usum, præsertim si interne copiosa refrigerantia, salina, purgantia &c. fuerunt adhibita, citra suam & medici opinionem cito occubuerunt. Eandem quoque censuram meretur camphora, ejusque spiritus, in tumoribus erysipelaceis discutiendis, tantis nominibus a vulgo chirurgorum pariter ac medicorum undique deprædicatus. Quamvis enim non omnem in ejusmodi affectibus camphoratis derogem virtutem; attamen vel centies observavi, quod si nimis mature, ubi in expellendo noxio humore adhuc occupata est natura, ad- mota fuerint, vim exseruerint repel- lentem, infelici sæpius successu. Nihil- tamen minus concedi optime eorum usum posse censeo, ubi ad exitum pro- perat affectus, eo quidem fine, ut partibus per decubitum materiæ debilitatis pristinum reddatur robur. Quod discrimen ut probe observare discant omnes arti navantes operam, diligen- ter hortor.

OBSERVATIO VIII.

Vomitus ex angustia duodeni lethalis. Vir septuagenario major, nullis fere ob singulare naturæ robur per totam vitam ægritudinibus obnoxius, binis abhinc annis de dolore lumborum, inappetentia & lassitudine cœpit conqueri. Hyemali superioris anni tempore, ob causam coram judicio gerendam, Magdeburgum profectus, ob res ibidem non ex voto succedentes, non modo perturbato fuit animo; sed accedentibus etiam sub gelidissimo cœlo crebris occupationibus, domum redux, ingenti virium languore, ciborum fastidio, atque anxio & constrictorio circa dorsum & cordis scrobiculum dolore, cum horridulis & æstuosis, quæ alternabant, commotionibus stipato prehendebatur. Jungebantur intestinorum tormina, & contumax alvi obstipatio, ac denique vomitio, qua cuncta & alimenta & medicamina reddebantur, accedebat. Dicebat enim æger, se intrinsecus infra ventriculum quandam persentiscere angustiam, quæ liberum ingestorum transitum impediendo, eorundem ad ventriculum regurgitationem efficeret: quod si vero, ex liquidis quædam in intestina descenderent, propius imi ventris sequi tormina. Præterea superveniebat inquietudo continua; nec ulla utut alias efficacissima remedia, emollientia & antispasmodica, tam interna quam externa, quicquam ferebant levaminis; sed vomitu singultu & aphthis in œsophago & ore sensim invalescentibus, per quatuor fere menses pressus ægrotans, & tandem viribus carneque prorsus exhaustus, diem obiit supremum.

Epicrisis.

Gravem hunc & immedicabilem affectum medici, vel ex calculo majori renibus in hærente derivabant, vel calculo cystidi, ac ductui felleo firmitus impactato attribuebant, eo potissimum symptomate ducti, quo æger spasmus

& dolorem in dextro latere circa cordis scrobiculum percepit. Verum ego neutri harum causarum, deficientibus, quæ illarum præsentiam indicarent, sufficientibus signis, subscribere potui; sed potius quandam intestini duodeni circa flexuram, in fine ejus angustiam ac coarctationem, liberum ingestis ad inferiora intestina transitum denegantem, malo causam præbuisse autumavi. Hæc autem angustia ingenti frigori, ad dorsum penetranti, non minus ac graviore excandescentiæ deberi videtur. Ubicunque enim continuæ & quotidianæ ingestorum evomitiones infestant, causam harum non tam in humorum intemperie, quam potius in vitio partium solidarum, & potissimum in angustia canalıs, sive in principio, sive in fine intestini duodeni, vel etiam in ileo ponendam esse, multis rationibus convictus credo. Neque enim mihi, nec aliis auctoribus desunt exempla, quod in duodeno, ileo, vel alio intestino, dissectis corporibus, callosa quædam obturatio fuerit inventa; quæ dum transmittendis humoribus obicem ponit, & motus peristaltici inversioni ansam præbet, atrocissima producit symptomata. Quemadmodum vero acre frigus senilibus corporibus generatim est insensissimum; ita præsertim ii, qui valetudinarii, & spasmus obnoxii sunt, a frigoris & venti aquilonaris ad lumbos accessu sibi cavere debent. Ex anatomicis enim constat, quod circa initium lumborum situs & concursus partium exquisitissimo sensu præditarum reperiatur; quarum læsio totam omnino vitalem œconomiam turbare potest & pervertere. Occurrunt nimirum ibidem sita orificium ventriculi sinistrum, tendines diaphragmatis, finis & flexura duodeni, flexura coli, plexus mesentericus magnus, & ramus arteriæ mesaraicæ: quorum omnium teneriori structuræ frigus est inimicissimum.

CAPUT VII.

DE

DYSENTERIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

AD spasmodicos & convulsivos affectus summo jure etiam illa cruenta dejectio est referenda, quam, strictius sumto nomine, dysenteriam vocant medici, & quam per rheumatismum intestinorum cum ulcere COE- LIUS AURELIANUS, per febrim ad intestina conversam solertissimus SYDENHAM haud inepte cognominarunt. Ea enim reapse nihil est aliud, quam motus intestinorum peristalticus, ab inhaerente eorundem tunicis humore caustico, exulcerante, ad convulsivum usque gradum auctus, crebram desidendi cupiditatem, ipsamque frequentem sordium mucoso biliosarum, plus minus sanguine, vel sanie tinctarum dejectionem, cum vehementibus tormentis, ac febrili commotione stipatam inferens.

§. II.

Defini-
tio dy-
sente-
riæ.

Distingui meretur hæc adfectio ab aliis alvi fluxibus, utut torminosis, quos vocare solent diarrhoeas. Primum enim in his tormina tanta ferocitate in canalem intestinorum nunquam sæviunt, quanta quidem in dysenteria solet esse. Neque in illis cruenti rejiciuntur humores, sed vel pituitosi duntaxat, vel biliosa colluvie permixti: qui a dysentericis cruenti, saniosi, putridi, ac foetidissimi redduntur. Quadeinceps ratione cholera discrepet a dysenteria, sequenti capite ostendetur.

§. III.

a) a fluxu hæmorrhoidali.

Majori opus est judicio ad dysenteriam a fluxu hæmorrhoidali, maxime torminoso distinguendam. Sanguis enim, qui sub hoc effunditur, sincerus

Hoff Syst. Tom. VI.

plerumque existit, & stercoreum sæpe numero comitatur dejectionem; cujus excretio tantum non semper insignis sanitatis post se trahit allevamentum. Contra vero in dysenteria, sanguis inter atrocissima tormina, ac tenesimum molestissimum exprimitur dilutior, raro sincerus, sed potius cum materia saniosa, spumida, ac foetida remixtus, nec sui rejectione ullum virium relinquit incrementum; tantum abest, ut in pejus sensim ruat valetudo. Raro etiam ab hac cruenta dejectione febris abest rheumatica: & denique peculiare, quo grassari solet, tempus illam simul distinguit ab hæmorrhoidali fluxu.

§. IV.

Convenire porro cum dysenteria videtur, attamen ab illa discrepat affectus ille, qui Lutetis Parisiorum endemicus est, & quoscunque fere corripit advenas. Hic enim consistit in crebriori alvi dejectione, primum mucosa, deinceps cruenta; sed in eo differt a fluxu dysenterico, quod ei malignitate longe inferior, nec contagiola, nec febre stipata sit, quolibet anni tempore invadat, & per longius tempus detineat ægrotantes, ita tamen, ut in publicum prodire, ac suis fungi queant officiis: quæ in dysenteria longe se habent aliter.

§. V.

Ipsa vero dysenteria dividitur in benignam atque malignam. Illa diutius infestat, mitius decurrit, & minus est periculosa; hæc autem non modo contagiola præ se fert indolem, verum exitiosa quoque symptomata, ut febrem mali moris, summam virium jacturam, exanthemata maligna &c. habet conjuncta, & ad summum ægros perducit vitæ discrimen. Non minus distinctio dysentericæ in rubram & albam notari meretur; in illa humores cruenti, in hac saniosi, filamentis carnosiss, & ulcerosis lineamentis, ab intestinorum tunicis abrasis permixti rejiciuntur.

Q 3

§. VI.

§. VI.

Subje-
cti ad
dysen-
teriam.

Peculiaris profecto dysenteria morbus est, quippe qui rarissime sporadicus, sed ut plurimum popularis existit, tumque varios malignitatis gradus exhibet. Neque enim ulli sexui, nec ætati parit; sed tam fœminas, quam mares, tam infantes & pueros, quam adultos & senes infestat, adeo, ut nec teneri lactentes, in ipsis adhuc degentes incunabulis, ab illius tyrannide sint immunes. Cum primis autem malo huic sunt obnoxii plethorici, biliosi, & quorum ventriculus insigniori laborat debilitate; nec non eos gravius vexat, qui inordinata usi fuerunt diæta, fructusque horros, immaturos præsertim, ac fermentescibiles larga comederunt quantitate. Præ aliis etiam dysenteria ferocitatem experiuntur, qui sese calefactos per noctes potissimum frigidiori exponunt auræ: unde militibus in castris degentibus maxime familiaris est, & audit castrensis; atque cum per Pannoniæ oras sæpius & atrocius grassetur, quædam Pannonica solet adpellari.

§. VII.

Tempus
quo
grassan-
tur dy-
sente-
ria.

Attentionem quoque meretur ea tempestas, qua dysenteria stragem edere observantur. De qua si consulamus HIPPOCRATEM, ille *sect. III. aph. 2.* hyemem plus justo frigidiorē, & sicciorē, ver autem pluviosum & austrinum, æstatis dysenterias præcedere; & *aph. 12.* hyemem admodum austrinam, & pluviosam, ver autem siccum & aquilonium, iisdem producendis maxime favere scribit. Æstas huic malo opportuna, deprehenditur ferventissima, sub cuius finem, & autumnus initium, mense nimirum Augusto, & Septembri, ubi post summum solis fervorem, interdum molestum, noctes frigidiores, ventisque borealibus fœtæ sequuntur, malum excipit. Quare etiam, quo calidiores sunt regiones, eo frequentiores & graviores sovent dysenterias: unde eadem Ægyptis, Indis & Arabibus dicuntur endemiæ. Conf. BONTIUS *Lib. II. hist.*

nat. Ind. orient. Præterea etiam mali moris dysenteria solent grassari, quando ingens muscarum, erucarum, araneorum, & aliorum insectorum copia in aere observatur.

§. VIII.

Qui hoc malo corripiuntur, ante plenariam illius eruptionem diu de corporis lassitudine, ventre tumido, ac molestis quibusdam in eo motibus conqueri animadvertuntur. Quin imo jam a COELIO AURELIANO *Lib. IV. morb. chron. cap. 6.* olim observatum legimus, quod dysenterias plerumque vel diarrhœa, vel cholera, vel ventris tumor antecedit. Ipse morbus tantum non semper cum rigore febrili, aut saltem quadam corporis horripilatione incipit, quam calor, plus minus acris ac vehemens, cum pulsu celeri, ac intensa siti sequitur, totumque morbi decursum comitatur. Rigorem febrilem aut antecedunt, aut certe mox excipiunt atrociam imi ventris tormina; tum alvus fit lubrica, atque primum contentæ in intestinis fæces, cruditates, mucosique humores; paullo post adiposi, ac sere oleaginosi succi, & denique spumescens materia, cum sanguine, vel sanie ulcerosa, ac pelli- culis, filamentisque tunicaceis remixta, mole sæpius exigua rejiciuntur. Quibus saburra quadam onustus est ventriculus, illi nauseam, vomendi conatum, ipsosque vomitus patiuntur; & multos gravis cardialgia, & præcordiorum anxietas discruciat. Omnes affligit perpetua desidendi cupiditas, & tantus ani tenesmus, ut non raro tardii plena sequatur ejusdem procidentia. Cunctas vero dejectiones, quæ sunt numerosissimæ, & antecedunt, & comitantur, & sequuntur crudelissima tormenta, non in uno loco fixa, sed per totum intestinorum canalem vago itinere progredientia; & sub quavis sede sentitur molestissimus omnium quasi viscerum descensus. Adhæc perit omnis appetitus, summa urget inquietudo, somnus præ dejectionum frequentia oculis eripitur, atque vi-
res

Historia
morbi.

res mirum in modum prosteruntur.

§. IX.

Mali
gravio-
ris si-
gna.

Hæc ordinaria sunt dysentericorum symptomata; quibus malo increbescente, nonnullis longe graviora junguntur. Namque quibusdam extremis frigescentibus, interiora uruntur, ardorisque & pulsationis perpetuus intestina torquet sensus. Accedunt singultus, sudores frigidi, vultus pallor, corporis macies, & inflammationes ac aphthodæ faucium inquinationes. Quandoque, sed raro indolentium dysenteriarum casus occurrunt, ut in A. N. C. dec. 1. ann. 2. observ. 45. & Act. Med. Hassn. vol. 2. p. 138. Interdum, ubi ad extrema ventum est, omnis dolor simul & semel cessat, fitis veluti extincta perit, alvus præter voluntatem redditur, cum foetore excrementorum graveolenti ac cadaveroso, pulsus fiunt exiles, tumque mors procul dubio sequitur. Notari adhuc circa dysenterix historiam meretur, quod sæpenumero contagiosa existat: sic enim ex solo sordium rejectarum odore, malum ad alios propagari, præter communem experientiam, insigni casu testantur A. N. C. dec. 2. anno 6. obs. 25. Quin lac etiam matrum dysentericarum, infantibus eandem labem affricare, perhibent eadem A. N. C. dec. 2. ann. 6. observ. 195.

§. X.

Sectio
dysen-
teria
perem-
torum.

Dum adhuc in historia dysenterix tradenda sumus occupati; utile erit, quasdam observationes de sectionibus dysenteria peremptorum proponere. Omnes itaque scriptores testantur, in ejusmodi subjectis intestina tam tenuia quam crassa, vel inflammata, vel siderata, vel exulcerata, atque bile suffusa post mortem fuisse reperi- ta: quemadmodum apud Bartholinum Cent. 6. hist. 2. & Barbette Lib. 4. Cap. 3. pluribus videre licet. Speciatim pylorum cum intestinis tenuibus inflammatum vidit Joannes de la Moniere tract. de fluxu dysenterico p. 4. Intestina tenuia exterius bile suffusa,

atque livida, intrinsecus gangrænata; adnotarunt A. N. C. dec. 2. anno 4. obs. 104. crassa vero pari ratione livida, & gangræna affecta, observarunt Platerus Lib. 3. pag. 875. & Riverius Cent. 3. obs. 2. Idem Platerus mantiss. obs. pag. 25. deprehendit, felleam cystidem bile prorsus vacuum; eadem vero tincta intestina ileon, atque colon, quæ intrinsecus multis scatuerunt ulcusculis. Bontius loco bilis in fellea capsula reperit liquorem chylo simillimum; bilemque porraceam & fere gramineam in perfunditis hoc malo fuisse, testantur A. N. C. Dec. 2. anno 6. observ. 104. Nec denique exempla delunt, quod in quibusdam intestina plane coalita fuerint, instar eorum, qui sumto perierunt veneno.

§. XI.

Ex his autem, cum morbi nostri symptomatibus rite collatis, statim adparebit, quænam vera illius sit sedes. Hanc enim constituit amplius intestinorum canalis; quæ, notante Sydenhamio Sect. 4. Cap. 3. seriatim afficiuntur, donec tandem omnis mali vis in rectum decumbat intestinum. Nam hoc idem præ reliquis, & dolore morsicante, & molestissimo tenesmo, exercetur crudelissime. Neque vero negaverim, quin vicinæ partes, maximeque hepar ac biliferi ductus, per consensum etiam experiantur mali tyrannidem. Ipsa quod attinet intestina, determinari facile potest, quænam eorum potissimum discrucientur. Quod si enim proxime circa umbilicum atrox sentitur dolor; sique hunc tardior sequitur dejectio; certum est tenuia laborare. Quando autem ad epigastricam regionem, ubi colon situm est, aut hypogastricam, atque hypochondriacæ terminum vis incumbit, ipsæque faeces brevi post rejiciuntur, crassa laborare, in aprico est. Ac ubi denique assidua fere, inanis tamen dejectio vexat cupiditas, aut mucus fere tenax, viscidos, paucus, acer, &

Dysen-
teria
sedes.

virulentus promanat; ulcus in recto consistere intestino, vero videtur si- millimum.

§. XII.

Intestini-
norum
fabrica.

Intestinelorum quod attinet fabri- cam, non quidem nostri est loci, eam fusius explicare, multo minus eorundem varium situm, flexuras ac denominationes ample recensere; sed quædam dumtaxat momenta, nostro scopo convenientia adnotabi- mus. Illa igitur tam gracilia, quam crassa componuntur, æque ac ventri- culus ex quatuor tunicis, quarum musculosa binis fibrarum, una lon- gitudinali, altera spirali construitur seriebus, earumque ope motum per- ficit peristalticum. Nervea tunica va- sis sanguiferis scatet copiosissimis, ad- eo ut tunicam constituere videantur peculiarem; interne vero quamplu- rimis obsita est glandulis, quæ per suos excretorios ductulos, ex massa san- guinea in cavum intestinelorum assidue secernunt humorem seroso mucagi- nosum, non illum modo, qui gluti- nis instar villosæ adhærescit tunicæ, eamque pariter, ac substratam ner- veam ab assumptorum acrimonia de- fendit; verum quoque alium magis excrementitium. Notari enim probe meretur, quod humores, speciatim serosi, pro diversitate consistentiæ, in hoc vel illo loco, qui ratione ma- gnitudinis pororum, magnitudini ex- cernendarum particularum proportio- natus est, secernantur. Sic subtilior portio per cutis spiracula exhalat; paullo crudior ad renes defertur; & quæ spissior adhuc est, ad intestina demandatur, tanquam amplam cras- sarum sordium latrinam.

§. XIII.

Forma-
lis ra-
tio, &
causa
proxi-
ma dy-
sentæ-
mæ.

Quibus expositis, facilius jam erit, verum dysentericæ genium introspicere, atque symptomatum eam concomi- tantium rationem suppeditare. For- male illius rationem, motu peristal- tico, ad summum & convulsivum gradum adaucto, & exacerbato absol- vi, nemo est medicorum, qui nega-

verit; quoniam atrocissima, & hor- rendæ, quibus eo morbo correpti ho- mines agitantur, dolorum tormenta id testantur clarissime. Neque ullus est, qui inficias iverit, quin causa dysentericæ proxima, in humore quo- dam acerrimo, caustico, tunicas in- testinelorum vellicante ac stimulante consistat. Qualis autem hic humor proprie sit, & unde generetur, ob- scurum adhuc multis videtur, adeo, ut in varias inde abierint opiniones.

§. XIV.

Veterum quamplurimi humorem illum colocynthidis naturam æmulari perhibuerunt: nec etiam, si effectus, quos summa colocynthidis poma in corpus humanum edunt, quosque re- censet *Stalpart Vander Wiel obs. 41.* cum symptomatibus dysentericis rite contulerimus, multum a veritate ab- ludere videntur. Deinceps communis plerorumque sententia est, materia- lem dysentericæ causam semper in ca- vo intestinelorum contineri, & esse hu- morem acerrimum, ex fructibus hor- ræis, maxime immaturis collectum, cum reliquis succis, præsertim bilio- sis confermentatum, atque nerveas tunicas vellicantem, arrodentem, & excoriantem. Verum, licet non ne- gaverim, quin sæpiissime hæc concur- rat causa, eandem tamen semper & unice peccare, præter contagiosam dysentericæ indolem, & illi refutant homines, qui nullis omnino assumtis fructibus eo rapiuntur morbo, & te- neri infantes, ubera adhuc matrum sugentes. Quamobrem alii ad mias- ma quoddam confugerunt plane spe- cificum, cujus ea esset indoles, ut in cavitate intestinelorum cum bile potis- simum confermentaret, tumque arro- deret intestina. At nec huic in to- tum subscribere possum opinioni; si vel id consideravero, quod nonnun- quam tam acris per intestina effunda- tur humor, qui argentea corrodit va- sa; inde vero nec tunicæ intestinelorum exorientur, nec tam atrocia, ut in dysentericis, excitentur tormenta.

Aucto-
rum opi-
niones
de caus-
is dy-
sentæ-
mæ
materi-
ali-
bus.

Ne-

Neque enim sufficiens est exceptio, ac si in dysenteria primum villosa abradatur tunica, tumque vellicetur nervea: siquidem id ipsum ab alio quoque acri humore posset fieri, & præterea experientia docet, tormina dysentericorum statim cum morbi initio, priusquam abradi potuit villosum involucrium, invadere.

§. XV.

Causa
dysen-
teriae
mate-
rialis,
& sym-
ptomata
eius
ratio.

Quamobrem, meo quidem arbitrio, vera materialis dysenteriae causa, cui crudelissima intestinorum tormina, & reliqua symptomata debentur, residet potissimum in vasis sanguineis, tunicam intestinorum nerveam obsidentibus; & est materia quædam seroso-lymphatica mucescens, & cum particulis salis, acris, ac sulphureis, in massa sanguinea fluctuantibus, in lentum ac causticum magma coalescens; & interdum cum miasmate quodam peregrino, ab extra corpori illato permixta. Hæc enim motu quodam febrili a constricto corporis ambitu ad nerveum intestinorum canalem, vasculis sanguiferis plenum delata, partim acrimonia sua tunicas sensibiles nimium vellicat, rodit, & ad torminosas constrictiones proritat, partim lento re suo vasa, quibus inest, insigniter, & ad rupturam usque distendit. Unde patet origo convulsionum, atque torminum; quæ eo redduntur atrociora, quo plus acris saburræ in ipsa cavitate intestinorum simul continetur. Sub tantis autem illorum contractionibus non fieri potest, quin quæ intus hærent, omnia effundantur. Postquam enim, quæ ex cibis relictæ adhuc restant cruditates, sunt eliminatæ, continuante spasmò, ipsa mucago, villosam obducens tunicam, vi abraditur, & cum stillante ex intestinorum glandulis humore, plus minus noxio, in subpinguis ac oleaginosis muci forma exprimitur. Dum vero hæc fiunt, & per consensum ductus quoque biliferi, cum cystide fellea vehementer concutiantur: hinc

omnem suam bilem effundunt in canalem intestinale, quæ cum reliquo mucò per alvum redditur. Præterea perseverante membranacei illius canalis distentione, comprimuntur vasa sanguifera, cruore eo compulso jam turgida; impeditur sanguinei laticis per venas regressus; ejusdem, perennante a tergo adfluxu, fit stagnatio; & demum vel perruptio, ac extravasatio in intestina, unde stercora cruore tincta adparent, vel periculosa eorundem suboritur inflammatio, ardoris perpetui, ac pulsantis sensu doloris internoscenda. Hæc inflammatio aut in ulcus saniosum abit, ipsam villosam depascens tunicam, tumque sanies ulcerosa cum carneis dejicitur filamentis; aut plane in gangrænam, & funestam desinit sphacelationem; qua præsentis omnis dolor perit, & dejecta foetorem spargunt cadaverosum.

§. XVI.

Quæ cum ita sint, explorandæ jam veniant procatacticæ causæ, quæ producendo noxio humori, dysenteriae causæ, sunt opportune. Atque tres earum potissimum classes esse statuo, quarum prior in ipsius tempestatis consistit ratione. Si videlicet æstas antecessit ferventissima ac siccissima; sub ejus finem, ubi plerumque post intensissimum, qui per diem est, solis fervorem noctes sequuntur frigidiore, grassantur dysenteriae; quales a nimia aeris siccitate subortas describunt A. N. C. dec. 2. ann. 4. obs. 24. Tum vero malum ea potissimum invadit subjecta, quæ per diem justo vehementius calefacta, sudoreque diffuentia, noctu auram frigidiorè, corpori minus recto liberius admittunt. Cujus rei clarissima quoque est ratio: per diuturnum enim aeris fervorem ac siccitatem, massa sanguinis insigniter resolvitur, coalescit, & sudor promanat copiosus, unde tenuiores, fluxiles ac blandi succi dissipantur, quibus orbi reliqui humores mucescunt, acres, im-

Causæ
procatacti-
cæ sunt
in tem-
pestatis
ratione.

puri

puri atque sulphurei redduntur, & ipsa debilitantur corpora. Quod si igitur corpori ita constituto, nocturnus aer, qui asperior est, liberalius admittatur, confringitur inde cutaneus cortex: diffusio ulterior sordium adhuc tenuiorum ac sulphurearum præpeditur; hinc illæ cum mucescente lymphæ coeunt, in lentum & acerrimum abeunt crama, quod febrili motu ad intestina, tanquam amplissimum mucidarum sordium colatorium delatum, parit dysenteriam. Tali quoque ratione castrensis generatur dysenteria; & omnino absque miasmatis cujusdam maligni externique concursu evenire potest.

§. XVII.

2] in
mial.
mate
contra-
giolo.

Quando vero cunque recensitæ aeris constitutioni accedunt quædam virulentæ indolis exhalationes, quæ alteram causarum procataceticarum classem constituunt: tunc nascuntur dysentericæ epidemicæ, plus minus malignæ, ac contagiosæ; quales descriptas lege apud *Bartholinum Cent. 2. hist. anat. 65. Amatum Lusitanum Cent. 2. cur. 90. Willisium in pharm. rat. P. I. pag. 119. & la Moniere tract. de fluxu dysenterico*, nec non *Sennertum in praxi Lib. 3. Part. 2. Sect. 2. cap. 7.* Ejusmodi lues epidemicæ longe lateque sæpius vagantur, & longum terrarum occupant tractum: quid? quod *Fernelius de abdit. rer. caus. Lib. 2. cap. 13.* meminit dysentericæ anno 1538. per universam Europam populariter grassantis. Generantur vero talia miasmata vel in ipso aere, ex malignis terrarum effluviis, ac peculiari ventorum constitutione; tumque per inspirationem hauriuntur, & intra corpus suscipiuntur: vel etiam cum cibis, maxime oleribus, ac fructibus horæis, venenata rubigine, vel insectorum, quæ tum temporis copiosissima in aere obversantur, malignis ovulis obductis assumuntur, & cum chylo massæ sanguineæ permiscuntur. No-

tari vero meretur, in tali aeris constitutione, suscepta quandoque contagia per aliquod tempus intra corpus delitescere; & expectare dumtaxat causam quandam occasionalem. Quamobrem adnotare mihi sæpiissime licuit, quod tum temporis levissima intestinorum stimulatio, vel sumto purgante excitata, protinus efficiat dysenteriam. Debetur porro malignis istis effluviis, ex corporibus dysentericorum vel per stercora, vel lac, vel sudorem exhalantibus, contagii causa atque origo.

§. XVIII.

Tertiam causarum procataceticarum classem exhibent largius comestibili fructus, maxime si immaturi fuerint, vel potus fermentativi desuper ingerantur. Ex his vi nociva eminent cerasa dulcia, mala persica, pruna, maximeque flava illa, quorum frequentem noxam præter alios ostendit *Forestus Lib. 2. observ. 23.* Huc quoque pertinent potus fermentativi, minus defæcati, ut mustum, vel cerevisiæ, quæ tum temporis ob nimium solis ardorem, plerumque male constitutæ, & vel recentes, impuræ, crassæ, multisque sæcibus refertæ, vel minimum acescentes sunt, & copiosius bibuntur. Namque ejusmodi subjecta, acri fermentante succo prædita, si in duodeno cum bile commisceantur, acriorem cum ea subeunt confectionem, ex qua non modo vapores tenuiores acerrimi, intra humorum massam rapti; verum etiam sordes resultant crassiores quidem, sed causticæ indolis, quæ intra canalem intestinorum remanentes, nervosam eorundem tunicam acerbè rodunt, atque tormina mirum in modum exasperant. Huic potissimum saburræ, in ventriculo ac duodeno stagnanti, debentur nausea, vomendi conatus, ipsæque vomitiones, quæ junguntur interdum dysentericæ: a quibus symptomati-

3] in
perv-
so ac ni-
mio fru-
ctuum
horreo-
rum ue-
su.

bus immunes sunt, qui absque hac concomitante causa hunc morbum incurrerunt; sicuti testantur dysenteria anno 1726. nostris in locis grassata, quæ cum mense jam Junio, ubi nulli nec maturi, nec immaturi adhuc fuerunt fructus, suam tyrannidem exercuerunt, a vomitionibus vacuæ existerunt, quemadmodum in dissertatione de iis conscripta fusius ostendi.

§. XIX.

Momenta quædam circa hanc causam.

Circa hanc vero causam notanda adhuc veniunt quædam momenta, nimirum 1) quod omnino solæ sufficiant ad generandam dysenteriam, quando videlicet vapores actiores, ex fructuum dictorum cum bile in ventriculo facta confermentatione resultantes, in massam humorum abripiuntur, qui laudabiles succos corrumpendo, ad producendam materiam, dysenteria generatricem disponant. Hæc vero, concurrente, tanquam occasionali causa, intestinorum a saburra iis infixa stimulatione, motu quodam febrili ex ambitu corporis ad dictum canalem membranaceum devolvitur: 2) quod tali in casu ventriculi ac intestinorum accedere debeat quædam imbecillitas. Hinc enim ratio reddi poterit, cur multi fructivori a dysenteria sint immunes, curque e contrario alii, qui illis fructibus aut plane non, aut saltem parcius vescuntur, eo rapiantur morbo. Quid si enim firmitus fuerit primarum officinarum robur, commissi etiam errores facillime corrigentur, & noxia saburra vegete proscibetur: at, qui debiliorem partium tono, acidaque jan saburra, istius fidissimo comite, sunt instructi, deliciarum suarum gravissimas utique luere cogentur poenas; 3) sæpissime vero fructuum horæorum, ac potuum fermentescibilium immodicus usus, tanquam concomitans dysenteria causa venit consideranda; ita ut principalis vel a prohibita transpiratione, vel suscepto contagio repeti debeat. Tum vero mali symptomata, unita binarum causarum vi, mirum in modum exasperantur.

§. XX.

Quibus ita præmissis, ad tradendam gravis ac truculenti nostri mali accedamus prognosin. Dysenteria igitur puerperis evenientes, sunt periculosa; iisdemque senes ac pueri frequentius pereunt, quam qui in media sunt constituti ætate. Vid. HIPPOCRATES *sect. II. textu 30.* SENNERTUS *L. III. pag. 243.* Ubi malum cachecticos, scorbuticos, phthysicos corripit, aut debiliores, & qui diuturnis animi perturbationibus se maceraverunt, plerumque conclamatum de iis est: iis quoque periculum minatur, quorum intestina lumbricis obsidentur. Quæ dysenteria cum vomitu se exserit, & cui singultus accedit, magnum metum incutit, & periculo inflammati ventriculi terret: neque minus mali est ominis, ubi excrementa viridia, nigra, & admodum graveolentia observantur, & veluti carunculæ dejiciuntur, notante HIPPOCRATE *sect. IV. aph. 26.* nam ulcus intestinorum designare solent. Quo magis vero, vel minus exulcerata sunt intestina, eo gravior vel mitior est affectus. Pessimum porro indicium est, quando infusa clysmata mox iterum relabuntur, aut anus tam arcte clausa existit, ut nihil possit ingeri: namque illud paralyfin intestinorum, maxime recti; hoc vehementem spasticam ejusdem significat stricturam. Nihil etiam boni expectandum, si pulsu debiliore existente, externa frigent, interna uruntur, aut his nullus inest doloris sensus; mentis alienatio, faucium inflammatio, aphthæ, aut paralyfis totius oesophagi præsto est, ut assumpta cum murmure delabantur. Illud quoque scire refert, malum hoc nunc celeriter moveri, & si febris maligna præsertim ingravescat, sæpe intra dies septem vel novem, vel quatuordecim necare; modo in plures, & ad quadragessimum, ac ultra produci; longoque tempore, cum inveteravit, aut tollere hominem, aut etiam si finiatur, ex cruciare, uti observavit CELSUS *Lib. IV. cap. 13.* nec non sæpius in hydro.

Prognosis dysenteria.

dropem ac lienteriam abire, adverte-
rente HIPPOCRATE *sect. VI. aph.*
63. quin & coeliacam non raro tabem
ac hecticam insanabilem mutari.

Methodus medendi.

§. I.

Indica-
tiones
curatio-
nis.

Vix morbus est quidam, ad cujus
rationalem curationem, majori
opus est medentis judicio, quam qui-
dem noster dysentericus. Quam pluri-
ma enim sunt remediorum genera, quæ
in illo commendantur; quæ vero non
in omnibus subjectis eandem exhibent
utilitatem; tantum abest, ut quæ huic
profunt, illi graviter nocere non raro
deprehendas. Generatim hæc fere sunt
medendi indicationes, ut primum ma-
teria noxia, acris, caustica, qualis-
cunque fuerit, attemperetur, ac per
emunctoria ipsi convenientia proscri-
batur; deinceps truculenta intestino-
rum tormina, ac feroces spasmi conso-
pantur; & denique ipsi intestinorum
substantiæ, vel exulceratæ, vel nimis
debilitatæ convenientibus succurratur
præfidiis.

§. II.

Evacuā-
tium ac
alvum
purgan-
tium
us. s.

Quod ad priorem attinet indicatio-
nem, circumspicere oportet pruden-
tem medicum, num crassiores in ali-
mentari canale subsistant cruditates,
quas partim commissus antea in victu
error, & ingesta fructuum horreo-
rum colluvies; partim nausea, car-
dialgia, & vomendi conatus indica-
bunt. Quo in casu multis laudibus ra-
dicem Ipecacuanhæ extollunt medici,
si in morbi initio ad scrupulum unum
vel drachmam dimidiam, cum lapi-
dibus cancerorum maritata, hausta de-
super larga aquæ tepidæ quantitate,
exhibeatur, & ejus ope vomitus ciea-
tur, interdum iterandus. Neque vero
minus per inferiora educere convenit
saburram acrem & crassam; & qui-
dem felicissimo cum successu, per rha-
barbarum in pulvere datum, & cum
absorbentibus permixtum: quippe

quod post detergentem ac laxantem
effectum, vi quoque blande roboran-
te, & leniter tonica intestina sola-
tur. Nec parum utilitatis exhibent
pilulæ balsamicæ, ad Becheri, Stahl-
ii, vel meam mentem paratæ, cum pri-
mis si cum extracto rhabarbari com-
misceantur.

§. III.

Præterea operæ est pretium, labor-
æ intestina occupantis acrimoniæ, &
rodentem causticam indolem delini-
re ac demulcere. Quo quidem fine in-
tus exhibenda sunt mucilaginosæ, o-
leum amygdalarum dulcium recens &
sine igne expressum, sperma ceti re-
cens minus rancidum, decocta hordei,
avenæ, rasuræ cornucervi, radicis
scorzonæræ, chinæ &c. emulsiones ex
amygdalis dulcibus, pineis, & aquis
diapnoicis paratæ; atque etiam serum
lactis dulce ad meam confectum me-
thodum, nec non fons Selteranus,
lacti nuptus asinino. Hæc enim &
acrimoniæ involvendo, & lubricas
reddendo vias, votis faciunt satis:
quem etiam scopum explent, simul-
que sordes ex crassis potissimum in-
testinis educunt, clysteres pure emol-
lientes, quos ex aqua hordeacea cum
furfuribus decocta, ex sero lactis dul-
ci, vitello ovi, oleo chamæmeli,
amygdalarum dulcium, ac sero hirci-
no parare decet.

§. IV.

Insimul quoque ad impuritates sub-
tiles, plus minus malignas ac conta-
giosas, in massa sanguinis adhuc flu-
tuantes, attemperandas pariter, ac
per corporis peripheriam educendas,
febrimque conjunctam mitigandam,
multa impendenda est cura; quoniam
hac ratione affluxus talium sordium ab
intestinis revocatur. Et hoc nomine
insignem laudem merentur absorben-
tia, cum fixis diaphoreticis mixta. Sic
parari possunt pulveres ex cornucervi
philosophice præparato, uiso, ebore
fossili, terra sigillata, bolo armena,
antimonio diaphoretico, item martia-
li, succino, lapidibus cancerorum, co-
ral.

Acrimo-
nia in-
testino-
rum de-
mulcen-
da.

Diapho-
retis
promo-
venda.

rallius rubris, matre perlarum, & præfertim chryſtallo montana; quibus urgente nimio æſtu ac ſiti, nitrum refracta doſi, & ad refrænandum dolorum impetum, cortex caſcarillæ, aut unum alterumve theriacæ cœleſtis granum pro doſi unica adjici poteſt. Cumprimis vero in expellendo miasmate maligno, per contagium admiſſo camphora, dimidii dumtaxat grani pondere cum nitro & abſorbentibus mixta, præclaram, ac excellentem poſſidet efficaciã.

§. V.

Motus
effraenes
ſunt co-
ercendi.

Proinde dictis hiſce remediis, ad expiendam ſecundam indicationem, & coercendos motuum nimios tumultus, interponi debent tutiora anodyna, & mitiora ſubadſtringentia. Ex hiſ vulgatiffima ſunt theriaca cœleſtis, aqua theriacalis, diſcordium Fracaſtorii, pilulæ de ſtyrace, de cynogloſſa, & Wildeganſii, nec non laudanum liquidum Sydenhamii. Longe vero tutiorem & præſtantiorem effectum quam plurimis in caſibus exhibuit liquor meus anodynus, cum refracta baſſami mei vitæ parte remixtus; quem ter vel quater de die ad guttas viginti, ſummo cum fructu porrigere ſuevi. Huc quoque ob antiſpaſmodicam virtutem referri merentur aquæ deſtillatæ liliorum convallium, florum ſambuci, tiliæ, aurantium, menthæ, ceraſorum nigrorum, & caſcarillæ: ex quibus commendati ſuperius pulveres propinari poſſunt. Neque etiam externorum paregoricorum uſus in ſuper eſt habendus, ex quibus, ſi efferata ſit torminum vehementia, linimentum componi poteſt, quod v.g. olei liliorum alborum unciam unam, menthæ deſtillati, abſynthii, quod eſt magnum anodynum, nucis, carvi ana-drachmam ſemis, camphoræ ſcrupulum habeat. Quod abdomini inunctum egregia ac ſecura virtute ſiſtet intolerabiles dolores: quo ſubinde reliquis medicaminibus cauſa materialiſ eo commodius oppugnari, eoque ſelicius debellari queat.

§. VI.

Educta ſic noxia materia, & con-
quieſcentibus ſpaſmis, ſuccurrendum eſt læſis inteſtinis: quorum ſi quædam adhuc reſtiterit exulceratio, præter inteſtinorum abſtergentium continuationem injiciendi ſunt crebro clyſteres ex ſevo hircino, cervino, vitello ovi, terebinthina, & baſſamo Locatelli commixti. Plerumque tamen ſuperaro morbo reſtat adhuc inteſtinorum atonia; cui mederi licet exhibitione remediorum roborantium: ex quibus eminent cortex caſcarillæ in eſſentia, pulvere, & extracto aquoſo datus, ſive etiam cortex chinæ, cum extractis abſtergentibus ac roborantibus in electuario redactus: aut Elixir noſtrum viſcerale, vel eſſentia corticum aurantium, cum eſſentia gentianæ rubræ & ſuccini permixta. Non contemnendum quoque præſtabit externe uſum Spiritus vini reſtificatus, vel aqua Reginæ Hungariæ, aut ſpiritus florum chamomillæ Romanæ cum oleo menthæ deſtillato decenter mixtus.

Quæ
tertium
ſatisfaci-
ent in-
dicationem.

§. VII.

Vix autem votis respondebunt allegata præſidia, niſi accuratum regimen, victuſque pertinax acceſſerit obſervatio. Cumprimis aeris caloriſque æqualis ſemper temperies conſervari debet: ſicuti enim omnis refrigeratio, ſive per admiſſum ab extra frigus, ſive per ingeſtos gelidiores potus, certiffimum minatur damnum: ita quoque nimius calor & exæſtuatio, & per conclavia valde calefacta, & per multam lectorum, ſtragulorumque impoſitionem, æſtum febrilem & anxietates adaugendo, nunquam noxæ gravioris expers eſt. Quamobrem dyſenterici ſe quietos, animique tranquillitati ſedulo ſtudentes, in temperato & lecti & conclavis calore continere debent. Potus oportet eſſe repidos; nec convenit ullæ cereviſia, ſed potius decocta gelatinola, infuſa theiformia, ſerum lactis, & ſub finem morbi, ad inteſtina roboranda, hauſtus vini generoſi. Victus ſit faciliffimus, cibiſque non niſi molles

Quale
regimen
ſit ob-
ſervandum.

con-

conveniunt, ex quibus oriza, ac vitelli ovorum merito suo extolluntur. Nec laude carent iuscula, ex carne vitulina, gallinarum, radicibus scorzonerae, cichorei, chinae, succo plantagininis & cancris contusis parata; qui a nonnullis ad consolidanda intestinorum ulcera, magnis extolluntur encomiis.

§. VIII.

Præservatio. Præservatio hujus mali, ubi illud est epidemicum & contagiosum, fit, quando quis excessus omnes & subitas aeris mutationes effugiat & provide eos qui hoc malo laborant evitet. Certius ab eo, quod ex aliis originem trahit causis, se omnino præservare poterit; qui aeris injurias vitaverit, a nimio & perverso fructuum horreorum præsertim immaturorum usu abstinuerit, ac alvi perpetuam libertatem conservaverit. Cum primis eo, quo dysenteriae grassantur tempore, noctu corpus in lecto probe tegendum, ne prohibeatur transpiratio: & si corpus purgandum est, caveatur probe, ne id fiat acrioribus purgantibus; quippe quæ, uti superius dictum est, excitando contagio, ipsique morbo producendo, causam sæpenumero præbent opportunissimam.

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Cautela circa opiatam & adstringentiam. **O**Mni in dysenteria summa cum cura a crassis opiatas, adstringentibus, & stypticis abstinendum est; quoniam hæc in pejus malum provehant, tantum abest, ut illud allevent. Namque si in morbi initio dentur, intus retenta caustica materia, summas præcordiorum anxietates, singultus, aphthas, & periculosas inducunt inflammationes; in vigore morbi, & ubi nimium fractæ fuerint vires, exhibita, facile fiunt necrotica, & præsentem inflammationem in lethalem commutant sphacelum: conf. *Thonerus obs. Lib. 3. obs.*

8. pag. 167. M. N. C. dec. 2. anno 3. obs. 88. Denique eadem morbo adultis, & declinante propinata, affectus spasmodicos, œdematosos, languores, atque febrim relinquunt: *Galenus 2. simpl. 12. & 14.* auctor est, dysenteriae intempestive cohibita successisse melancholiam, & quod *Hollerius in schol. p. 353.* observavit, epilepsiam, pleuritidem, & ut *Martini de morb. mes.* testatur, inflammationes & abscessus mesenterii, ac plura graviora incommoda, mortemque ipsam accelerare, ut multis ostendi exemplis posse scribit *Crato consil. 22. l. 5.* Quod quidem in casu operæ pretium est, infusis ano clysteribus, cohibitas dejectiones revocare, & internis absorbentibus ac diaphoreticis fixis imminentem præcavere inflammationem.

§. II.

Neque vero intelligi debent ex animali regno deprompta remedia, quæ sedativa & anodyna, eaque tutissima virtute his in morbis se commendant. Ex horum numero sunt spina & hepar viperarum, rasura dentis hippopotami, manati, priapi ceti, pulvis secundinae humanæ exsiccatae: quippe quæ si cum lenioribus bezoardicis combinentur, ad sopiendas spasmodicas & convulsivas intestinorum stricturas præclaros edunt effectus.

§. III.

Quamvis blanda laxantia, & alvum lenientia in dysenterico fluxu legregium levamen ferre deprehendantur: cautissime tamen cum iis mercari oportet. Namque primum acriora purgantia, ex Jalappinis, scammoniatis, colocynthide &c. parata, exacerbando spasmodicas motiones, vim veneni exserunt; id quod etiam de mercurialibus valet. Unde non mirari satis possum, quosdam, & præsertim *Boyleum de S. M. V. pag. 52.* mercurium dulcem in dysenteria commendare: quippe qui ejus est indolis, ut ab admixtione salium acriorum, quæ in nostro morbo larga præsto sunt quantitate, causticus reddatur. Nec etiam

Circa anodyna superiora.

Circa laxantia, & purgantia.

laxantia, quæ dulcia sunt, & facile fermentationem subeunt, hoc in malo conveniunt: unde omnino a decoctis prunorum, foliorum sennæ, syrupsisque laxantibus abstinendum erit.

§. IV.

Specia-
sim cir-
ca pilu-
las po-
lychre-
stas.

Quanquam pilulæ polychrestæ, & temperate balsamicæ, leniter evacuan-
do & corrigendo, primis morbi diebus, pariori & iterata dosi exhibitæ, egregiam afferant utilitatem; attamen ab iisdem, ubi morbus in plethoricis cum magno æstu, pulsuque celeriori invadit, sæpius notabilem observavi noxam. Tunc enim consultius est, ab omnibus, quæ vel levissime humores commovent, abstinere laxantibus; & potius decocto, quod ex sero lactis, tamarindis, rhabarbaro & manna conficitur, blandam moliri vacationem. Præterea, ubi morbus statim ab initio atrocioribus imi ventris cum torminibus incidit; ego solitus sum, anodynum evacuanti nuptum exhibere; eo-
que nomine pilulas aloephanginas, vel, quod melius, Becherianas æquali pondere cum massa pilularum de styrace remixtas, convenienti dosi bis vel ter intra nycthemeron, summo cum fructu propinare.

§. V.

Circa
mannâ
in fine
morbis
datam.

Neque raro observavi, infusum laxans mannatum, finito jam penitus, qui diutius adfluxit, morbo, sublati-
que gravioribus symptomatibus usurpatum, tormina & alia fontica mala revocasse. Causa talis modi catastro-
phes procul omni dubio in toni intesti-
nalis, qui per violentos spasmos valde dejectus fuit, destructionem collocan-
da est, qua eadem facile irritari pos-
sunt. Idcirco congruis roborantibus deperditum illud robur instaurare con-
venit.

§. VI.

Circa
radicem
Ipeca-
cuanhæ.

Radix Ipecacuanhæ, quæ pro spe-
cifico antidysenterico a multis habe-
tur, vid. M.N.C. Dec. II. anno X. obs. 115. non omnino suo caret usu; li-
cet etiam sæpiissime sinistros producat
effectus. Utilissime adhibetur in sub-

jectis robustioribus æque ac humidiori-
bus, veluti sequior est sexus; deinceps
operæ pretium exhibet, ubi magna
cruditas illuvies primis inhæret re-
gionibus, vel miasma contagiosum re-
cens susceptum est, & hinc nausea,
vomendi conatus, præcordiorum an-
xietas, & dolor gravativus infestant.
Tum vero primis statim diebus hoc re-
medii genus porrigere expediet; &
ejusdem usui, si plethora & febris ur-
get, phlebotomiam præmittere. Quod
si autem, morbo existente adu-
lteri, post jam factas crebro dejectiones mu-
cidas pariter ac sanguinolentas exhi-
beatur; sistit quidem eas aliquantu-
lum, sed majores parit circa præcor-
dia anxietates, ut sæpius clysterum
emollientium ope alvinam excretio-
nem revocare, necesse sit. Præterea
hanc radicem commodissime ad drach-
mam dimidiam cum decocto laxante,
ex manna, rhabarbaro, & tamarin-
dis parato exhibere licet, si magna cru-
ditatum primas vias obsederit copia.

§. VII.

Summo quoque studio fugienda sunt
illa remedia, quæ intestina magis si-
mulant; veluti sunt cuncta salia, neu-
tra ac digestiva, tartarus vitriolatus,
arcanum duplicatum, salia therma-
rum &c. Nihilominus nitrum, nec non
sal prunellæ, quod præsertim RIVE-
RIUS magnis extollit laudibus, ob-
vim refrigerantem atque temperan-
tem quandoque commendari, & ab-
sorbentibus immisceri meretur pulve-
ribus, utique, si æstus cum siti nimium
urgeant, & subjecta cholericæ, bilio-
sæque sint constitutionis.

Circa
salina
reme-
dia.

§. VIII.

Communis multorum medicorum
ipsiusque HIPPOCRATIS & GA-
LENI II. MARTIANI comment. in
libr. HIPPOCRATIS de ratione vi-
ctus in acutis pag. 415. est opinio,
alvo fluente non detrahendum esse san-
guinem; & pro generali quidem in
nostris regionibus monito practico id
ipsum haberi potest. Verum ego mul-
tiplici ductus experientia statuo, quod
in

Circa
venæ se-
ctione.

in subjectis valde plethoricis, diætæ vinosæ adfuetis, si dysenteria cum febre continua corripiantur, omnino perquam sit necessarium, venam ab initio morbi secare. Nam vanus est metus, sanguinis missione vires imminui; & quum non modo plerique dysentericorum ex inflammatione intestinorum moriantur; verum quoque plethorici, si continuis infestentur febribus, non nisi ob nimiam sanguinis molem, ad stases, gangrenam, & sphacelum disponentem pereant: non certe convenientius in his periculis antevertendis venæsectione reperitur præsidium. Neque desunt testimonia scriptorum probatissimorum, qui hoc remedii genus insigniter commendarunt. Sic JULIUS CÆSAR CLAUDINUS *Resp. VI.* se plures dysentericos venæsectione curasse perhibet: quales etiam observationes RIVERIUS *Cent. II. obs. 37. & 44.* AMATUS LUSITANUS *Cent. II. obs. 48.* ALTIMARUS *de medendis hum. corp. malis cap. 74.* BOTALLUS *Cap. IV.* SYDENHAM *Oper. med. Cap. de dysent. pag. 111.* & ex recentioribus PASCOLI *in opp. suis pag. 190.* recensent notatu dignissimas.

§. IX.

Circa diaphoretica præservandi sine data.

In dysenteria per castra maligne grassante a perito castrensi medico relatum mihi est, præsentis contagii suspitione, & non ambiguis illius signis, diaphoreticum ex cornu cervi ussi, & philosophice præparati, antimonii diaphoretici, salis volatilis cornu cervi, & croci ana granis decem coniectum, & cum calido sumtum vehiculo, corpus ad sudorem disponendo, desideratissimum & incomparabilem edidisse effectum, adeo, ut post repetitas aliquot doses in prima, uti dicunt, herba pernicialis mali vis fuerit suffocata. Quod remedii genus, ubi sordibus primæ vitæ scaurent copiosis, post opportunum evacans demum exhibere, mea quidem sententia longe securius foret.

§. X.

Communis clinicorum; isque pessimus hoc loco taxandus est error, cum ad atrocis nostri morbi curationem, remediis alexipharmacis & theriacalibus, veluti sunt electuaria ex dialcordio, theriaca Andromachi, mithridatio, pulvere Pannonico rubro concinnata, essentiæ alexipharmacæ, tincturæque bezoardicæ, immoderatus utuntur. Vidi sæpenumero a nimium exhibitis in dysenteria populariter grassante ejusmodi remediis callescentibus, & exsiccantibus, symptomata fuisse exasperata, cum auditis interno æstu, febre & siti. Namque ipsa quoque dictitat ratio, ejus generis sanguinem commoventia minus convenire in morbo, qui ab interno diuturniore æstu, humores dulces ac temperatos in biliosos & salino sulphureos commutante, suam trahit originem.

Circa calidiora alexipharmaca.

§. XI.

Plures porro medicorum in dysenteria ad coercendam humorum acrimoniam, ulcerum pravitatem leniendam, & corrosam intestinorum substantiam consolidandam, remediis glutinosis & mucilaginosi, tam interne, quam externe per clysteres potissimum nimium uti solent. Talia sunt lac variorum animalium, decoctiones pedum vervecinorum, solutiones tragacanthæ, gummi Arabici, & gelatinæ animalium, sperma ceti, radix consolidæ majoris. Quamvis vero haud in totum improbari queant hæc remedia; monendos tamen esse duco medicos, ut in illis adhibendis cauti procedant, modumque servant. Nam fluida hæc glutinosa per anum admissa faciunt lentorem, ulcera magis scædant, & cicatrici resistunt; efficiuntque sæpius, ut compresso alvi profluvio, ventris coluvies magis cumuletur, & fermentando graviores spasmos inducat ac tormina.

Circa mucilaginosiora.

§. XII.

Lac quod attinet, illud solum, maxime si acida in primis viis abundet saluberrimum.

Circa lac, & bur.

serum
ejus, po-
sumque
dysente-
ricorum.

burra, ob coagulum, quod ibidem facile subit, & inde metuenda symptomata non convenit in dysenteria. Verum idem coctum & cum aqua pura fluviali vel fontana, vel etiam acidulis Selteranis mixtum, aut serum lactis, quod jam HIPPOCRATES laudavit, ob vim suam & æstum temperantem, & acrimoniam humorum aliquantulum obtundentem, multam meretur commendationem; id quod etiam RAYMUNDUS a FORTIS *Consult. cap. II. pag. 245.* & SYDENHAMUS *Oper. med. pag. 115.* egregiis suadent elogiis. Præterea etiam aqua pura fontana, cum unicornu, aut cornucervi usto, aut boli quadam specie cocta, vel chalybeata, junioribus æque ac adultioribus, ad sitim & æstum extinguendum, & acres humores diluendos, potum præbet omnibus præstantiorem. Pertinet huc etiam decoctum SYDENHAMII ex aqua fontana, cornucervi usto, mica panis similaginei cum saccharo paratum, vid. *opuscul. ejus p. 228.* Nec ignotum est, quam celebres, & multis experimentis in curanda dysenteria adprobatae sint aquæ in Italia, Tutianæ dictæ, item Villenses, Hontiscadinæ &c. de quibus legi meretur FALLOPIUS *de thermis*, & CÆSALPINUS *in quæst. med. 21. l. 2. de medic. facult. cap. X.* Præstans porro nostrarum usus est acidularum, quibus curatam dysenteriam vide in A. N. C. *dec. I. anno 2. obs. 213.*

§. XIII.

Contagium
præcavendi
modus.

Quum nullum morbi genus tam foetidum, tam sordidum, tam abominabile, quodque tam putridis exhalationibus aerem inficiat, & conspurcet, quam ipsa dysenteria sit; videndum est, ut non in ipso conclavi, in quo degit æger, verum potius vicino, si vires patiantur, moderate calido fiant dejectiones, hæque statim removeantur. Non minus suffragiis ex mastiche, & succino, noxia aeris corrigenda est qualitas; quo etiam sine in omnibus contagiosis morbis appendendam collo camphoram, modo ægrotantes ejus

Hoff. Syst. Tom. VI.

odorem ferre queant; admodum commendare solitus sum. Ubi vero vires non permittunt e lectis surgere; consultum erit, vas quoddam, recipiendis stercorebus opportunum lecto supponere, si prius decocto, calidiori ex floribus malvæ, sambuci, semineque senu-græci imbutum fuerit, in quod decumbentes alvum deiciant.

§. XIV.

Vix datur ullus morbus, in quo pedum refrigeratio tam grave, imo mortis periculum, confirmante id experientia, injicit, quam dysenteria. Vix di hac ratione brevi post inflammationem intestinorum, quæ in ipsam mortem transit, esse sequutam: pedibus enim refrigeratis, cutaneus cortex constringitur, & noxii humores majori copia ad intestina congeruntur. Quamobrem operæ sapius est pretium, calidos lateres pedibus supponere.

Notæ
ex pedis
refrigera-
tione.

§. XV.

Nihil gravius affligit dysentericos, quam perpetua desidendi cupiditas, & tenesmus molestissimus, quo vel nihil, vel perpauca, plus minus cruentus egeritur mucus. Quo in casu ex artis præfidiis efficacissimum est sotos, qui ex lacte, floribus sambuci, & chamæmeli incocto paratur; vel portio mucilaginis psyllii, aut cydoniorum; aut olei amygdalini & vitelli ovorum, croco permixti, frequenter ano infusa.

§. XVI.

Qui ex dysenteria diutius protracta convalescere, ac vires sumere incipiunt; illis, ut pristinum, & morbo labefactatum ventriculi ac intestinorum robur cum vi digestrice recipiant, exquisita diætæ ac victus ratio præscribenda est. Quæ si neglectui habeatur; lenteriam, febres lentas, tabem, aliosque chronicos affectus insequi, plus simplici vice licuit adnotare.

Regimen
conva-
lescentium.

R

Ena-

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Dysenteria in hysterica.

JUvencula viginti annorum mulier, succiplena, animoque valde sensibilis, menstruum inordinato successui, & hinc pendentibus hysterico-spasmodicis agitudinibus obnoxia, tempore autumnali præscriptum a medico in pilularum forma sumebat purgans, quod præter alia extracti colocynthidis & diagrydii sulphurati aliquot grana habebat. Inde sex vel septem satis copiosæ sequebantur sedes, & paullo post crudeles imi ventris dolores, ac tormina excipiebant. Jungebantur quoque præter vomitiones, creberrimæ dejectiones, quibus excreta sanguine instar loturæ carnis tincta, cum magnis anxietatibus, inquietudine, pulsuque celeriori reddebantur. Ego consultus, quum exacerbatos motus magis, quam sordium crassarum præsentiam suspicater, interne non nisi pulveres absorbentes, cum theriaca coelesti, castoreo, & nitro mixtos exhibui, & pro potu ordinavi decoctum ex rasura cornucervi, radice scorzonæ, pentaphylli, & cinnamomi paratum: extrinsecus vero abdomini imponendum suasi sacculum, qui species carminativas, spiritu vini cum oleo menthæ & chamomillæ vero saturato, imprægnatas habebat; quorum ope convaluit ægra.

Epicrisis.

1) Præsens dysentericus fluxus, uti principalem causam in contagio, tum temporis epidemico agnoscit; ita a dato aciori purgante, tanquam a procatartica causa excitatus fuit. Notari enim probe meretur, quod testante crebra experientia, suscepta maligna miasmata nonnunquam diutius sine noxa in corpore possint tolerari, tumque quandam dispositionem agrotandi generare, quæ accedente occasione in actum deducitur.

2) Cum primis viri hypochondriaci, foeminaeque hystericae ad affectum dysentericum valde proclives sunt, & ex dato purgante facillime illum incurunt. Quum enim eorum ventriculus ac intestina jam antea spasmodicis contractionibus obnoxia reperiantur: eo magis ab acri purgante adeo irritari possunt, ut præsentis dispositione, humores noxii, constricto corporis ambitu, ad ea compellantur, atque vera generetur dysenteria.

3) Vomitus dysentericorum non eandem semper præbet prognosin: mox enim salutaris ac veluti criticus existit, si nimirum largior cruditas in primis regionibus copia præsto fuerit; mox vero malæ est notæ, & periculosa intestinorum significat inflammationem. Hoc posteriori casu ardens pulsansque dolor, enormes anxietates, & pertinaces extremorum refrigerationes comitantur vomitiones; a quibus immunes sunt, si a solis proveniunt cruditatibus. In nostro casu non æque saburra quædam, nec inflammatio ventriculi, vomibundæ ipsius inversioni causam præbuit; sed spasmodicarum motionum vitium venit accusandum: id circo nec aliis, quam quæ hos præternaturales motus delinire, & humores ad cutim revocare, perque sudorem expellere valent, remediis opus fuit.

OBSERVATIO II.

Generosa mulier, quadraginta annorum, corporis tenerioris, diuturno morore ob ingens per incendium domus inductum damnum, agitata, tempore, quo dysenteria in pago, in quo degebat, sæviter grassabatur, nullo quidem victus errore prævio, primum mucoso, post cruento ac dysenterico alvi fluxu corripiebatur. Frequentissimæ erant dejectiones, adeo ut intra nyctihemerum tricesies & ultra alvum deponere cogeretur, non sine gravissimis torminibus, inquietudine, pulsu febrili, & insigni virium languore.

Dysenteria feliciter sanata.

guore. Sordes exeretæ per primum septiduum mucosæ, deinceps cruentæ, mox viridi, mox ex flavo pruno colore tinctæ adparebant, & sic per quatuordecim dies large fluebant. Sitis urgebat ingens, sed simulac potus quidpiam assumsisset, statim alvum reddere tenebatur: præterea tussis vexabat sicca, & corpus absque ullo madore ac sudore aridissimum erat. Adhibuerat variæ medicus, pulveres absorbentes cum chrystallo montana, elixiria stomachica cum essentia terræ Catechu mixta, nec non oleum camphoræ, quod ex camphora in oleo amygdalarum dulcium soluta constabat, ac decocta varia; sed in cassum. Post hæc ad cohibendum quodammodo fluxum ordinaverat infusum theiforme ex herbis vulnerariis, & adstringentibus, consolidæ saracenicæ, vincæ per vinca, saniculæ, agrimonie, veronicæ, millefolii, menthæ, melissæ &c. concinnatum: sed ab ejus usu pessime habuit ægrotans, & ingentes circa præcordia anxietates, inflationem ventriculi, ructus, extremorum frigus, animique defectiones, non multum imminuta desidendi frequentia, passa est. Id circo me vocavit in consilium, & anxie flagitavit opem. Dedi mixturam, quæ habebat aquarum florum acaciæ, sambuci, cardui benedicti ana uncias tres, olei amygdalarum dulcium uncias binas, pulveris mei bezoardici drachmas duas, liquoris anodynii guttas triginta & balsami vitæ guttas duodecim, syrupi cydoniorum unciam semis: atque jussi, ut hujus mixturæ, probe agitata, singulis binis horis vasculum, quo ad sorbillandum potum Thee utimur, assumeret. Toti abdomini aquam reginæ Hungaricæ calefactam, in cujus uncia guttæ octo olei menthæ, & viginti balsami vitalis solvebantur, pannis calidis inungendam curavi. Pro potu dedi lac vaccinum, cum infuso theiformi ex seminibus carminativis, aquæ incoctis maritatum. Ab horum usu intra unius diei spatium, insigniter facta fuit sym-

ptomatum vehementia, & imminuta dejectionum frequentia. Quare propinavi remedium anodyno-alexipharmacum, quod ex liquoris anodynii uncia una, salis volatilis cornucervi drachma, ejusdemque olei probe rectif. guttis octo erat compositum. Cuius cum quindecim guttas per aliquot vices assumsisset, redibat somnus, sudor per totum corpus erumpebat, & alvus vix bis vel ter de die reddebatur. Hinc ejus usum continuavit, sumitque crebrius pulverem ex bezoardico meo, & sex corticis cascarillæ granis confectum: unde brevi tempore felicissime consanuit.

Epicrisis.

Cruentæ alvi fluxiones optimo jure cum affectibus catharralibus, & rheumaticis comparari posse videntur: quam plurima quippe sunt momenta, quæ hanc convenientiam demonstrant. Quemadmodum enim primum in coryza serum pituitosum ad glandulosam faucium, atque narium tunicam copiosius deferitur, ibidemque secernitur: ita in dysenteria serum sanguinis biliosum, sulphureumque ad primas regiones demandatur, auctaque intestinorum, & ductuum biliferorum peristalsi evacuatur: id quod, si absque læsione intestinorum fieri posset, in maximum sanitatis cederet emolumentum. Deinceps sicuti affectus catharrales plerumque a communi aeris vitio, & prohibita transpiratione originem ducunt; & nunquam fere non febriculam quandam, utut mitem, & noctu præsertim exacerbata, habent comitem: ita quoque utrumque momentum circa fluxus dysentericos observari meretur. Ut porro in rheumate perniciosum est consilium, excretionem feri vitiosi mox ab initio morbi improvide cohibere: ita illud idem in dysenteria exitiale est, & fontica post se trahit symptomata; testante inter alia, & præsentis exemplo. Quemadmodum coryza, si quæ jam adsit dispositio, da-

to errhino, vel ptarmico, facile excitatur: ita idem fit in eruento alvi fluxu post datum acre purgans. Et denique utrumque malum eandem requirit præservandi rationem; quæ in eo consistit, ut tempore, quo grassantur ejusmodi affectus, omni cura atque studio salutaris transpiratio, noctu præsertim conservetur.

OBSERVATIO III.

Dysenteria in juvene brevi curata.

Generosus juvenis, viginti circiter annorum, teneræ, ac macilentæ corporis constitutionis, Augusto mense per quadraginta milliaria noctu dièque continuatum fecit iter, sub quo corpus diurno solis calore, qui erat fervidissimus, valde calefactum, noctu vero eximio frigore affectum fuit: simulque varios potus, mox cereviasias lupulatas, mox recentes, dulces, atque triticeas assumpsit. Domum redux conquerebatur de magnis imiventris torsionibus, virium languore, & inadpetentia stipatis, quas inter primo triduo parciores ac moderatas sedes habebat. At quarta die, auctis mirum in modum circa umbilicum torminibus, copiosissimæ sequebantur dejectiones cum sincero permixtæ sanguine. Ille sibi solus consulturus, non nisi panem tostum, cum nuce moschata, & vino calefacto, saccharo remixto capiebat; sed cum nihil inde commodi sentiret, meam invocabat opem. Deprehendi ipsum valde languentem, inquietum, miris tormentis obnoxium, pulsusque debiliorem & celeriores: & quum obnixè rogaret, ut quantocyus profligarem molestum malum, hac usus sum medicatione. Præscripsi pulverem, qui corticem catearillæ cornu-cervi philosophice præparatum, lapides cancrorum, matrem perlarum, antimonium diaphoreticum, & terram sigillatam habebat; eumque pondere unius drachmæ, una cum triginta liquoris anodynæ mineralis, quindecim balsami vitæ guttis, & binis olei

amygdalarum dulcium cochlearibus, ex decocto avenaceo pro una dosi capiendum curavi; utque singulis quatuor horis iteraret, fuasi. Ventri præterea aquam reginæ Hungariæ calidam cum linteis duplicatis imponendam jussi: unde intra tres dies, imminuta torminum ac dejectionum frequentia, somnum, adpetitum atque vires recuperavit, prorsusque convaleuit.

Epicrisis.

Præsens morbus citra contagii, aut miasmatis cujusdam concursus, suppressæ sub itinere transpirationi, & usui potuum fermentescibilium unice debetur. Quemadmodum enim ex illa impuritates sulphuræ, acres, biliosæ in massa sanguinea cumulata, & congesto corporis cortice, ad intestina compulsæ fuerunt: ita ex hoc similis acris, caustica, ac fermentescibilis saburra in ipsa ventriculi ac intestinorum cavitate est generata. Jam quidem vetustissimum est monitum, ut medicus morbos non tuto & jucunde solum, verum quoque cito curare annitatur. Quod ultimum momentum licet non semper citra manifestum noxæ metum a medico peragi possit: attamen certis in casibus locum omnino invenit. Et in præsentiquidem casu sic sum ratiocinatus: Medendi indicationes in eo curando erant, ut acrimonia humorum acidobiliosorum corrigeretur, dolores ac tormina intestinorum blande conspirentur; humorum affluxus ad ambitum corporis revocaretur, & tonus intestinorum restitueretur. His vero indicationibus recensitum remedium, quod ex temperantibus, diaphoreticis, antispasmodicis & roborantibus confectum erat, omnino responderebat: quod cum primis morbi diebus, ubi nondum læso intestinorum invaluerat, repetitis sæpe vicibus adhiberetur; factum utique est, ut brevi tempore morbi vis felicissimè

me expugnaretur. Monendi vero hoc loco sunt juniores practici, ut non putent, profligatum penitus esse malum, si forsan cessaverint tormina, dejectiones, ac æger melius habere videatur: sæpius enim anguis sub herba adhuc delitescit. Sed tum demum certa reconvalescentiæ spes foveri potest, si consopitis omnibus symptomatibus, somnus ac appetitus redeant, & vigor naturalis, viresque cito restaurentur.

OBSERVATIO IV.

Dysenteria cito curata.
Generosa fœmina triginta & ultra annorum, teneræ & macilentæ sed vegetæ constitutionis, in vicina urbe, anno 1719. quo in hisce tractibus populariter grassabatur dysenteria, ingentia simul & semel ventris tormina cum magno virium lapsu, extremorum refrigeratione, inquietudine, & alvi fluxu copioso & per vices etiam cruento experiebatur. Summo a me petiit opere, ut, quum fieri posset brevissime ipsam sanarem; quia Regia solemnia tunc temporis Dresdæ, ubi pater mariti magno officio admotus erat, celebranda visere animo valde gestiebat. Ego opem omnem possibilem pollicitus, ita eam tractavi: Prescripsi nempe hanc mixturam: Recipe aquæ florum chamomillæ, millefolii, cum cerevisia triticea destillatæ, florum sambuci, menthæ & cinnamomi cydoniatæ ana uncias quatuor, liquoris anodynii, spiritus cornucervi bene præparati ana guttas quadraginta, pulveris bezoardici drachmas tres, syrupi papaveris albi drachmas sex; de qua bene agitata sumtæ fuerunt uncia duæ singulis tribus horis. Desuper vero haustis aliquot vasculis infusi Thee, semine carvi & cymini nobilitati, corpus in lecto ad æqualem & placidum sudorem disponendum suasi. Pro potu ordinario adhibitum decoctum hordei cum emulsione amygdalina mixtum. Externe vero fermentum panis cum aceto forti & spiritu chamomillæ Romanæ subactum, calide regioni epi-

Hoff. Syst. Tom. VI.

gastricæ fuit applicatum: Inde optimus secutus est sudor, qui continuata hac cura per biduum & ultra probe successit, & tertio die, symptomatibus fere omnibus evanescentibus, vis morbi remisit. Nihilotamen minus suasi, ut non modo adhuc corpus a liberiori aere domi defenderet, sed & insisteret usui mixturæ & elixirii mei stomachici. Sed hæc die post reconvalescentiam tertio suscepit iter, & neglecta diætâ Dresdæ recidivam cum cruentis fluxibus per aliquot dies perseverantibus passa est, a qua tamen ope medicorum præstantissimorum quarta demum septimana liberata fuit.

Epicrisis.

Optime nos docet hic casus, tempestive & mature oblata convenienti medicina, grave hoc & periculi plenum malum cito posse supprimi, & huic scopo obtinendo medicamenta demulcentia, diaphoretica ac roborantia præ omnibus aliis velificari. Nam sicut dysenteria, ubi paulo subtilius ejus genium explorare volumus, non nisi rheumatismus intestinorum est, a decubitu & congestionem seris biliosis, ob transpirationem prohibitam ad intestina, eorumque ductus ac glandulas conversi oriundus; ita & in profligando eodem rationi & experientiæ convenientissima methodus hæc est: ut motum humorum ex interiore ventre rursus ad peripheriam corporis & pristinum subcutaneum emunctorium congruis & naturæ amicis remediis revocemus; qualis curandi via in catharrois etiam & rheumaticis affectionibus semper observata est optima: sed si in ullo affectu, certe hic opus est, ut rectæ huic medendi rationi justo tempore per diæteticæ æque ac pharmaceuticæ remedia insistamus; nisi, quæ omnibus in principio neglectis rheumaticis affectionibus familiaris valde est, hujus diu mali recidivam, præcedente morbo semper graviolem, curatu-

R 3 que

que longe difficilior velimus expectare.

OBSERVATIO V.

Dysenteria ex
imaginatione.

Generosus juvenis duorum & viginti annorum, constitutionis cholericomelancholicæ, propensus ad iram & animi affectus, inter studia & lucubrationes poculis interdum deditus, anno 1726. cum populariter hic grassaretur dysenteria, ex terrore, cum conspiceret funus juvenis hoc morbo sublato e domo sua deportari, eo ipso etiam corripiebatur. Brevi enim post invadebat eum præcedente horripilatione ingens circa præcordia anxietas, cum nausea & virium debilitate magna conjuncta; nox erat inquieta, & vehementibus venter torminibus una cum stimulis ad alvum deponendam frequentioribus afficiebatur. Ego postero die consultus cum ex pulsu sanguinis nimiam judicarem affluentiam, ægrumque sanguinis hoc tempore missionibus assuetum esse intelligerem, neque ipse in principio, de morbo, qualis evaderet, satis essem certus; ut vena brachii secta sanguis, qui satis erat crassus, detraheretur, consilium dedi. Mitigata inde anxietates præcordiales, & liberius transpiravit æger. Alvi tamen fluxus semi cruentus sequebatur & in dies crescebat. Cui vero nullis aliis remediis obviam ivi, quam pulvere meo bezoardico cum sexta parte corticis Cascarillæ & nitri permixto; quem singulis quatuor horis exhibendum jussi cum decocto, quod ex radice chinæ, Scorzoneræ, raf. C. C. santalo rubro & semine fœniculi paratum erat. Externe linimentum ex olei amygdalarum dulcium uncia una, olei menthæ & camphoræ ana drachma dimidia confiatum applicandum curavi. Clysteres repudiabat, quos nec ego in hoc affectu valde necessarios judicavi. Et ita intra decem dies optime convalevit.

Eodem tempore in vicinia alius studiosus, sanguineo-cholericus, iræ, am-

bitioni, & studiis deditissimus, sanguine turgentibus venis præditus, in eundem ex contagio incidebat morbum. Consulebat hujus urbis Medicum non incelebrem, qui singulis tribus prioribus diebus bis pilulas polychrestas ad exemplar Becherianarum confectas ad usum commendavit. Cum omnia in pejus ruerent, me quoque, ut consilio succurrerem, rogavit. Invisi ipsum, & cum pulsum tangerem, illum valde magnum & celerem quadam duritie junctum deprehendi. Æger erat valde inquietus, somno penitus carebat, & de doloribus in epigastrio & umbilicali regione ardentibus cum continua nausea & propensione ad vomitum conquerebatur. Dejectiones erant creberrimæ, eaque semper aliquo sanguine permixtæ. Rebus ita constitutis nolui quidquam ad medendum proponere; nec venæsectionem, quam in initio morbi utilissimam habueram, admittendi jam tempus judicavi. Sed nono die, doloribus simul & semel ipsum deferentibus, moriebatur.

Epicrisis.

Quam securum & minus noxium venæsectio sit remedium, ex priori casu addiscere licet. Ego tamen nolim hoc præsidii genus generatim in hoc morbo commendare. Sed credo potius plus detrimenti quam emolumenti ab hac promiscue admessa esse expectandum. Nam ubi vigens succorum impurorum in sanguine abundantia, & intestinorum canalis magna vitiosorum colluvie humorum scatet, insuperque corpora sunt humidiora & spongiosiora, neutiquam venæsectione opus est. Sed aliter sentiendum in præsentis casu, ubi ex animi affectu in homine plethorico, nullo notabili in primis viis existente vitio, malum abortum fuit.

In altero casu hæc non omittenda videtur observatio, pilulas istas leniter balsamicas & ex extractis amaris concinnatas, in alvi fluxibus etiam cruen-

eruentis in principio præsertim exhibi-
tas, non suo fructu carere; verumta-
men in subjectis sanguine plenis, &
calidioribus, ubi vitium plus est in
sanguine, quam in succorum pravo-
rum primis in viis abundantia, nul-
las video eas usurpandi indicationes.
Cum ratione potius & experientia du-
ce ea sint ipsis commendanda, quæ in-
testinum sanguinis motum temperandi
& transpirationem promovendi pol-
lent efficacia, & quæ liberiores cir-
culum procurando inflammationes, &
interna, quæ diutius hunc morbum
trahunt, ulcera abarcent: in quorum
censu tempestiva & ægri naturæ con-
veniens primum omnino locum occu-
pat venæsectio, quæ deinde aliis ido-
neis auxiliis potest secundari. Ad sor-
des vero mucidas & acres biliosas ex in-
testinorum canale leniter evacuandas,
serum lactis cum manna, cum rhabar-
baro & tamarindis permixtum & pri-
mis diebus decenter usurpatum omni-
bus reliquis evacuantibus est præfe-
rendum.

OBSERVATIO VI.

Dysen-
teria
an. 1684.
epide-
mica.

Quum sub primis praxeos Medicæ
annis Mindæ Westphalorum Provin-
cialis Medici munere fungerer, gra-
viter anno 1684. ob plane insuetam
& extraordinariam siccitatem & præ-
calidam celi constitutionem & quar-
tana & dysenteria graviter grassaba-
tur. Ver erat siccissimum, & tota
æstas sicca & calidissima, adeo ut in-
tra quatuor mensium spatium nulla
pluvia observata fuerit. Malum ve-
ro his modis se prodebat: Præceden-
tem horripilationem dolores atroces
modo infra, modo supra umbilicum
sequebantur. Dejectiones interdum
carnium loturæ similes, interdum san-
guinolentæ, quandoque etiam puru-
lentæ erant, mucum & intestinorum
ramenta secum ferentes, cum fre-
quentissima & fere intolerabili ad se-
cessum cupiditate. Plures in una do-
mo serpente contagio ægrotabant,

ita tamen, ut pro diversa corporum
constitutione, robore etiam & regimi-
ne, nonnulli facilius & intra quatuor-
decim dies, alii vero intra quadragin-
ta dierum spatium majori cum mole-
stia imo periculo evaderent. Nam in
quibusdam erat morbus acutus, in aliis
valde longus. Memini enim septimo
& nono die quosdam mortuos robustos
viros, sanguine turgentibus, & qui in
vita vino ejusque spiritu paulo largius
se ingurgitarant, præsertim quando
sub ipso morbo corpus refrigeraverint,
vel gravis quidam animi affectus acces-
serit. Qui ad malignitatem arcendam
& stomachum roborandum alexiphar-
macis, theriacalibus & stomachicis
calidioribus spirituosius atque etiam ad-
stringentibus utebantur, ii rarius eva-
debant, vel gravius & longius ægro-
tabant. Remedia, quæ tum desidera-
tum ediderunt effectum, erant rhabar-
barina, in principio duobus vel tribus
prioribus diebus data, una cum clyste-
ribus emollientibus & demulcentibus,
deinceps potiones concinnatæ ex pura
aqua fontana, menthæ, chamomillæ
vulgaris, admixtis pulveribus ex cor-
nu cervi usto, philosophice præparato,
bolo Armena, lapidibus cancrorum &
syrupo cydoniorum, quales pulveres
etiam frequentius usurpati fuerunt;
quibus interdum quoque unum vel al-
terum granum theriacæ cœlestis admi-
scebatur. Rustici lacte cum aqua fon-
tana mixto, vel sero lactis per totum
morbi decursum non sine singulari fru-
ctu utebantur. Grassabatur etiam hæc
lues inter milites præsidarios, quibus
præerat Chirurgus, qui in India orien-
tali per aliquot annos vixerat; cujus
methodus hæc erat: Plethoricis & ro-
bustis in principio, interdum etiam in
statu morbi venam secabat. Aliis, qui-
bus vitiosorum humorum in primis
viis colluvies infesta erat, vomito-
rium exhibebat: Aliis, ubi maligni-
tas aderat, electuarium, quod arcani
instar habebat, & cujus ingredientia
erant roob sambuci, theriaca, pulvis
pyrius, cornu cervi ustum, & quida-

R. 4.

quama

quam camphoræ porrigebat: pro potu nil nisi aquam fontanam leniter frigidam concedebat. Qui non respuebant medicinam, & patienter sub æquali calore se continebant, in iis benigne & optime morbus decessit.

Epicrisis.

Diuturnas veris & æstatis siccitates & nimios calores, accendendo nimis sanguinem, & ex humoribus blandis intemperatos & sulphureos falsos gignendo, accedente postea aere paulo frigidiori & humidiori, liberam perspirationem intercipiente, epidemice grassantes varii generis ægritudines, maxime omnium vero dysenterias & intermittentes anomalas; pleuritides quoque & alias rheumaticas affectiones producere, experientia per multa secula in historia Medica confirmatum habemus. Id quod etiam ab ipso Hippocrate l. 3. aph. 16. observatum legimus. Ex hac inordinata & præternaturali temporum constitutione, supra modum siccata & præcalida, Medicus rationalis, & qui non pure empirice una eademque methodo morbum tractat, facile perspicit, ad ejusmodi dysenteriam epidemiam tum avertendam tum curandam, medicamenta calidiora, sudorifera, & alexipharmaca minus proficua, sed magis noxia esse; contra diluentia, temperantia, demulcentia, blande laxantia, & diaphoretica convenientissima, non sine insigni fructu propinari. In ejusmodi morbis a vulgo sapius ex longa experientia meliora & commendantur & petuntur remedia, quam a magnificæ famæ Medicis, qui sufficienti peritia destituti & insufficienti morborum theoria instructi sunt. Cum anno 1726. hic & in vicinis urbibus maxime Altenburgi sæviter dysenteria, qua multi perierunt, grassaretur, ipsi rustici spretis omnibus pharmaceuticis, quæ maxima ex parte erant calidiora, sero lactis item lacte-

ebutytrato per totum morbi decursum utebantur; & præ aliis felicissime evaserunt. Est dysenteria medendi hæc ratio antiquissima, Nam ipse Hippocrates libro de affect. sect. 5. it. l. 7. epidem. §. 6. in quo historiam dysenteria notatu dignam cum cura præter morem prolixius recenset, lac bubulum, ejus serum, asininum quoque coctum & ad laxandam alvum & ad temperandos humores mirifice commendat.

Mentio quoque sit in historia nostra venæsectionis, & quod in pluribus robustis & sanguine plenis, ubi neglecta hæc ipsa fuit, acutus & lethalis fuerit affectus. Ego certe sanguinis missionem cum judicio & discrimine in hoc morbo & præcavendo & curando institutam, tanquam remedium & necessarium & saluberimum, certa experientia & ratione sufficienti fultus censeo. Miror hinc indistincte a nostri seculi medicis hoc auxilii genus in hoc malo sperni & contemni; cum tamen peritissimi etiam antiquiores Medici, ut sunt Sydenhamius vid. ejus opp. p. 111. Riverius cent. 2. obs. 37. 44. Amatus Lusitanus cent. 2. obs. 48. & plures alii de summa venæsectionis in hoc morbo utilitate posteritati observationes reliquerit præstantissimas.

OBSERVATIO VII.

Quum æstas anni millesimi septingentesimi decimi noni per totam fere Germaniam & siccissima, & calidissima esset; mensibus Augusto potissimum & Septembri popularem stragem dysenteria pariter, ac febres intermittentes, incertæ tamen, & ad semitertianarum, quas hæmitritæon dicunt Græci, naturam accedentes ediderunt. Et dysenteria quidem sic habebant: Invadebant magis puerilia ac juniora corpora, & ex adultis eos, qui inordinatum vivendi genus egerunt, fructibus horreæis, atque cerevisiis minus defæcatis nimium indulserunt, & aeris

Historia
dysenteria
an. 1719
epidemica

& aeri vespertino, qui humidus, nebulosus ac frigidus erat, se liberalius exposuerunt. Deinceps in illis regionibus, ac urbibus, quæ multa stagna, paludesque, ac flumina ipsas alluentia & pervadentia foveant, veluti est Lipsia, Berolinum &c. maximeque in illis domibus, quæ proxime ad flumen sitæ erant, majorem ac crudeliorem exercebant tyrannidem. Contra vero urbes ac regiones in locis altioribus, & montosis sitæ, vel prorsus immunes ab hoc dire malo fuerunt, vel saltem illud mitissimum sunt expertæ. Qui præservandi sine acriora purgantia vel multa salina sumebant remedia, prorsus incidebant fluxum dysentericum; qui plerumque æstu febrili, tussi, quin & spirandi difficultate, in infantibus præsertim junctus observabatur. Non minus lumbrici sæpius cum stercoribus reddebantur, & infaustum exhibebant omen: tenesmus vehementer urgebat, & licet faeces cruentæ esse desinerent, nihilominus molestissime continuabat. Quibusdam cruentæ quidem, & copiosissimæ, æque summa virium prostratione, continuisque vigiliis stipatæ erant dejectiones; sed omni dolore, cunctisque torminibus si carebant, his præceps exitium, ipsaque mors certe imminebat. Data sub morbi initium adstringentia, vel opiata, magnas inducebant noxas, & singultum, vel inflammationes oris, faucium & œsophagi, sedato fluxu, movebant. Quosdam malum per integrum imo ultra cruciabat mensem; & denique, cum Octobris accederet mensis, omnino sævire desit. In hoc morbi genere præstantissimam deprehendi hanc medendi rationem. Primis morbi diebus ad temperandam & evacuandam saburram biliosam acrem causticam non sine fructu dedi laxantia demulcentibus nupta, vel etiam radicem Ipecacuanhæ, repetitis vicibus nonnunquam exhibitam. Ex laxantibus operæ pretium fecerunt vel rhabarbarina, vel etiam pilulæ nostræ balsamicæ; quas numero novem bis de die, interposito pul-

vere bezoardico nitroso, ac jusculi avenacei usu, propinavi. Non minus clysteres oleosi egregiam tulerunt opem, nec non pulvis meus bezoardicus, cortici cascarillæ, æquali pondere nuptus. Quibusdam cum insigni, & subitaneo levamine præscripsi mixturas, quæ ex aqua fontana, chamomillæ, menthæ, cerasorum compositæ, insuper continebant pulverem meum bezoardicum, corticem cascarillæ, species de hyacintho, theriacam celestem, oleum amygdalarum dulcium, ac liquorem anodynum. Abdomini adplicandum curavi spiritum vini, in quo oleum menthæ erat solutum; & morbo diutius protracto, felici cum successu, portiones æque ac emulsiones analepticas subjunxi. Horum ope, si accedebat relictum & moderatum caloris regimen, plurimi convaluerunt: nisi quod senibus insensum ac mortiferum fuerit malum.

Epiërisis.

1) Plura in hac epidemica constitutione occurrunt momenta, quæ aliquam omnino merentur attentionem. Primum notabile est, quod cum ineunte mense Octobri morbus plane exspiraverit; licet hic mensis fructuum, pomorum, & uvarum sit feracissimus. Ex quo adparer, causam hujus epidemici stragis in miasmate quodam maligno, ex peculiaribus terrarum effluviis, ac ventorum constitutione generato, maximam partem fuisse quærendam.

2) Docemur porro ex præmissa historia, nimium æstum & fervorem solis mortalium corporibus longe majores & magis perniciosas inferre noxas, quam quidem frigus, utut sit intensissimum. Hinc anno 1709. & 1715. ubi gelidissimæ erant hyemes, longe mitiores hominibus incumbabant ægritudines. Præterea vero dignum est observatione, quod ingens solis ardor in locis paludosis ac humidis, majorem edat litragem, quam quidem in altioribus & montosis: in illis enim eo ipso

calore multa effluvia, plus minus putrida ex aquis & stagnis generantur, quæ copiam miasmatum malignorum insigniter augent.

3) Occurrunt etiam in hac strage epidemia exempla dysenteriarum, quas cum dolore careant, indolentes vocare solent. Pessimi sunt illæ moris & eventus; siquidem sphacelum partium internarum, maximeque intestinorum significant. Sic etiam *Wedelius* in dysenteria, anno 1669. per regionem Gothanam populariter grassante, aliquot casus adnotavit, ubi ægrotantes ab ipso invasionis momento per totum morbi decursum, non de minimo quidem dolore sunt conquesti, nihilominus statim ab initio cruenta dejecerunt, & certissime perierunt, vid. *A. N. C. dec. 1. anno 2. observ. 43. & dec. 2. ann. 1. observ. 60.* His in casibus maxima miasmatis contagiosi accusanda venit malignitas & insuper ipsa ægrotorum constitutio considerata, qui plerumque insigni humorum labe ac scorbutica dyscrasia laborareprehenduntur. Unde fit, ut succi vitales protinus emortualem in intestinis subeant, statim & corruptionem.

OBSERVATIO VIII.

Dysenteria
an. 1746
epidemia.

Postquam in his nostris regionibus anno millesimo septingentesimo vigesimo sexto hyems antecessit sicca & aquilonia, ver autem pluviosum & austrinum, & denique æstas excepit sicior iterum ac calidissima: factum est, ut hæc dysenteriarum ferax fuerit, quæ vero binis potissimum momentis a fluxu dysenterico, alias epidemico, sese distinxerunt. Primum enim contra morem solitum cum in eunte æstate mense Junio invaserunt, & per sequentes Augustum, Septembremque sævierunt: deinceps etiam contra consuetum ordinem in montosis ac cellioribus locis majorem ac graviolem, quam quidem in planis & campellibus exercuerunt tyranni-

dem. Ipse morbus sic habebat: Ægri statim appetitus jactura, & summa virium prostratione correpti, atrocissima tormina, & acutissimos in imo ventre persentiscebant cruciatus; quibus accedebant insignes præcordiorum anxietates, graves cardialgiæ, atque vomendi conatus: raro enim ipsæ incidebant vomitiones. Tum inter vagas horripilationes atque phlogoses, molestissimus jungebatur tenesmus, & frequens desidendi cupiditas, siquidem quadragesies, quinquagesies, & ultra fiebant quotidie dejectiones primum mucosæ, post sanguine paululum tinctæ, dein carneæ, tandemque cruentæ. Adhæc tres potissimum mali classes vel gradus adnotare licebat: prior admodum benigna, nec nisi vagis horripilationibus & caloribus stipata erat, ubi ægrotantes non semper in lectis decumbere debuerunt: altera minus maligna comitem habebat febrim vel quartanam, eamque continuam, vel semitertianam: tertia vero maligna, cum acuta, & veluti inflammatoria febre conjuncta, efferata symptomatum ferocitate affligebat, magnumque in alias propagabat contagium, & tantum non semper brevi lethaliqve solvebatur eventu. Præterea sicuti potus frigidus noxam inferebat insignem; ita præsertim cerevisia, utut calida fuerit, majores anxietates & dolores, ac acerbiora in abdomine excitabat tormina. Refrigeratio quæcunque malum gravius, fomentationes vero, cum primis regionis umbilicalis dolores reddebant mitiores. Appetitus porro dejectus gravem hunc affectum esse, graviolem vero, imo malignum, febris complicatio significavit: non minus virium cum prima mali accessione summa prostratio, ut plurimum funesta fuit. Illi, qui hausto dysentericæ contagio, atrocibus mox torquebantur cruciatibus, erumpente postea largissimo sudore, sub eadem torminum atrociam, & excretionum per inferiora, pariori successu, nausea vero, & vomitu.

mendi conatu majori, vix evaserunt. Tandem quæ dysenteria antea cum febre continua erat conjuncta, deinceps febri hæmitritea, vel corrupta alia stipabatur, funestum ut plurimum sortita est eventum, vel saltem in lentam hæticodeamque febrim, cum tumoribus œdematosis transiit. Qui medicorum, vel potius empiricorum, materiæ noxiæ & contagiosæ excretionem, datis improvide adstringentibus & opiatissistere studuerunt; in præcepti vitæ periculum conjecerunt ægrotantes. Curationem quod attinet; ea prout vel benignum, vel magis malignum fuit malum, duplici ratione instituta. Benignum dicta jam in præcedentibus observationibus ratione oppugnâvimus; ubi autem oleum amygdalarum dulcium, aut olivarum, multo magis, si illud more communicum spiritu vini, & aceto destillato mixtum fuerit, non sine gravi noxa datum meminimus; illud enim solum adauxit intestinorum atoniam, cum spiritu vini maritatum majores excitavit dolores. In maligna dysenteria cum vehementi febre conjuncta, principalissima cura febri tributa fuit, quam pulveres absorbentes, ac fixi diaphoretici, nitro nupti, & vel soli, vel ex aquis diapnoicis propinati, non neglectis reliquis egregie mitigarunt: neque minus venæsectio sub morbi initio administrata, plethoricis mitiorem reddidit morbum; Vomitoria autem, & purgantia, ipsæque polychrestæ pilulæ, ob aloem, quam solvent, magis exasperarunt. Pro potu ad sitim, quæ vehemens erat, exstinguendam, egregie inservierunt, vel emulsiones ex amygdalis dulcibus, cum jusculo avenaceo paratæ, vel serum lactis dulce, vel etiam lac con fonte Selterano maritatum. Denique declinante morbo roborantia, & ex his vinum Gallicum Pontac operæ fecerunt pretium. Ad molestissimum illum tenesmum sublevandum fœtus & vapores ex decocto lactis cum floribus sambuci, malvæ, chamomillæ vul-

garis ad posteriora admissi, & mucilagines seminis cydoniorum, psyllii, convenienti dosi ano crebrius inditæ omnium optime profuerunt.

Epicrisis.

1) Quodsi originem dysentericæ hujus epidemicæ inquiremus; eam a vitio quodam, in aere obversante repetendam esse, tam late grassans illius impetus significat. Verum non neglectui habendæ sunt aliæ causæ, & quidem primum tempestati animadversio debetur. Namque sub hyeme sicca, & aquilonia fibræ musculares strictiores ac rigidiores factæ, impuritatis per cutis spiracula excludendis exitum denegarunt; quæ insequente vere pluvioso nimium relaxatæ, apertis iterum cutaneis poris, varias ex atmosphæra susceperunt impuritates. Hæ demum accedente æstate calida atque sicca valde expansæ, commotæque, reliquos etiam succos in fermentativam indolem simul abriperunt: unde accedente quadam occasionali causâ, vel stimulo intestinorum, facile fuit, suboriri dysenteriam.

2) Has vero inter procatacticas causas vitiosa ingestorum, ac fructuum horæorum illuvies nullum habet locum: quoniam hoc tempore, cum Junio jam mense malum grassari cœperit, eorundem nulla fuit copia. Sed potius quicunque menses tempestatem fovant dysentericæ opportunam; in iis, quamvis raro, grassatur etiam ille morbus. Sic ACT. WRATISL. Tent. VII. pag. 288. dysenteriam mense Martio, & DIEMERBROECK obs. med. VI. pag. 593. eandem per Januarium & Februarium grassantem memorant. Nihilominus tamen haud a veritate me aberraturum credo, si potulentorum vitio in nostro casu multum tribuam. Quum enim per tempestates justo calidiores ipsæ fontium aquæ putridæ soleant fieri; illæ præbent cerevisias minus salubres & acce-

scientes, quæ ab hominibus id temporis vehementer sitientibus, copiosius haustæ, acrem ac biliosam in primis viis relinquunt saburram, mole sæpenumero paucam, eo vehementiori tamen stimulo intestina afficientem.

3) Communiter dysentericæ locis in planis ac campestribus graviores esse solent, quam in montosis; eo quod atmosphæræ impuritates in planitie non æque ac in celsis locis aeris liberioris transitu, & ventorum multiplicato spiramine dissipari & removeri possint. In nostra dysenteria contrarium observare licuit, nec obscura est ratio. Quod si enim verum est, aeri inesse, eoque inspirari contagium epidemicum, & pro varia ventorum natura atmosphæræ insinuari; veritati quoque respondet ratio, qua asserimus, contagium recensiri mali epidemicum, ventis fuisse adductum, & magis celsioribus, utpote ventorum flatibus admodum expositis, quam campestribus regionibus, eorum insultui non ita subjectis, fuisse insinuatum.

4) Notari hoc loco meretur, dysenteriam interdum absque tempestatis vitio, popularem stragem edere, ex solo miasmate maligno per aerem obverlante. Tum vero certis terrarum tractibus quasi inclusus observatur affectus; tum quoque multa insectorum copia in aere cernitur; & tum in montosis magis tyrannidem exercet malum locis; quemadmodum, quod ex sola tempestatis subita mutatione suboritur, campestribus ac planis regionibus insensius est.

CAPUT VIII.

D E

CHOLERA ET DIARRHŒA BILIOSA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Valde conveniens cum dysenteria morbus est, quem a copiosa biliolæ saburræ per os pariter ac anum facta excretionem, Græci choleram vocant, CÆLIUS vero AURELIANUS per felistham passionem interpretatur, & WILLISIUS *Pharm. rat. Part. I. sect. 3. c. 3.* dysenteriam incruentam adpellat. Ea autem est motus ventriculi ac intestinorum peristalticus, ab inhærente varii generis materia acerrima & caustica, ad convulsivam contractionem proripatus, ex parte præter naturam inversus, & cum immoderatis biliolæ saburræ tam per superiora quam inferiora rejectionibus conjunctus.

Definitio cholerae.

§. II.

Cujus ante omnia differentiam a fluxu dysenterico notare convenit. Illa enim ad acutissimos referri meretur morbos; & intra paucos dies, ad summum septimo finiri solet, cum dysenteria, nisi fuerit summe maligna, diutius durare deprehendatur. Neque subinde dysenterico fluxui semper conjunguntur vomitiones, nisi forsitan in principio, aut vigente mali imperu, si accesserit ventriculi inflammatio, illæ nonnunquam occurrant: at cholera nunquam sine vomitu est; sed nec tam molesto, uti dysenteria, tenesmo stipatur, nec tam frequentes cruoris dejectiones exhibet, nec denique contagium, uti dysenteria spargit.

Differentia cholerae a dysenteria.

§. III.

Non minus discrepat cholera a diarrhœa biliosa. Quamvis enim utriusque affectus eadem ferme deprehendantur causæ.

Differentia cholerae a diarrhœa.

diarrhœa biliosa.

causæ: attamen & diversa exhibent symptomata, & diversam præbent prognosin. Nam sicut diarrhœa biliosa nihil est aliud, quam copiosa saburræ biliosæ, vi motus peristaltici intestinorum in suo naturali, vel deorsum tendente itinere, spasmodice constricti per anum facta excretio: ita è contrario hæc diarrhœa nunquam in cholera quidem abest: sed præter eam adhuc inversio quædam peristalticos, ventriculi potissimum ac duodeni accedit, & ideo conjunctæ semper sunt vomitiones.

§. IV.

Distinctio cholerae in siccam & humidam.

Distinctio cholerae ipsius in siccam & humidam non insuper habenda est: illa dicitur, si flatulentis vaporibus ventriculus ac intestina adeo distenduntur, ut illi non sine summis anxietatibus, copiosa quantitate supra infrave eruantur: cujus notabile exemplum recensetur in *Act. Med. Berolin. dec. 2. vol. 3. p. 73.* de quo nobis sermo non est. Humida vero vocatur, qualem §. 1. descripsimus: quæ iterum vel cum febre, eaque gravi inflammatoria complicatur, quam medici ardentem seu causticam appellant, & nos *Tom. 4. med. Syst. P. 1.* descripsimus; vel sine regulari febre, licet non sine omni horripilatione, ac incerto æstu deprehenditur. Hæc plerumque est idiopathica: licet etiam symptomatice nonnunquam accedat dentitioni difficili juxta *Sydenhamium prax. med. pag. 754.* febribus malignis secundum *Riverium Cent. 3. obs. 78.* & febris leipyriæ, quæ absque superveniente cholera non cedere scribitur ab *Hippocrate in Coac. aph. 123.* & *Dureto in Holler. de morb. int. L. I. Cap. 31. pag. 235.* quibus etiam morbis non raro biliosum dumtaxat alvi profluvium jungi solet.

§. V.

Subjecta cholerae & diarrhœæ biliosæ.

Eadem fere utriusque morbi sunt subjecta, nimirum juniora, quæ biliosa, sicciori & cholericæ gaudent constitutione; cons. *Hipp. Sect. 3. aph.*

30. siquidem succulentiora, phlegmatica, & sanguinea, alvi magis pituitoso laborare solent profluvio. Cum primis cholerae observantur expositi, qui succos vitales acrimonia quadam scorbutica contaminatos possident, aut saburræ acidam in primis foveant viis, ut fere sunt hypochondriaci, scorbutici, & cachectici, indole simul iracunda præditi. Æstivo quoque & fervidiori existente tempestate, morbus hic potissimum infestat: & quo calidiores sunt regiones, eo frequentior & gravior occurrit: unde incolis Indiæ, Mauritanix, Arabiæ, Americæ endemius scribitur a *Bontio hist. nat. Ind. Lib. 4. cap. 6.* & *Thevenot Itiner. par. 2. Lib. 2. cap. 20.*

§. VI.

Quod morbi historiam attinet: scire refert, cholera plerumque uno impetu invadere. Quamvis enim sæpius ructus acidi, nidorosi, dolores ventriculi ac intestinorum pungentes, ac cardialgici, & præcordiorum anxietates antecedant: tamen paullo post uno impetu & tempore sequuntur vomitiones æque ac dejectiones. Et primum quidem ciborum ejiciuntur reliquæ, post humores biliosi, plus minus muco permixti, mox flavi, mox æruginosi, mox nigri, plerumque acidissimi ac fere corrosivi, una cum copiosis ructibus & flatibus, nec non ipso nonnunquam sanguine, repetitis frequentissime vicibus redduntur. Præterea acutissimi dolores, torsiones, rosiones, morcificationes, inflationes, ac borborygmi sentiuntur in intestinis, maxime supra umbilicum: & vehementissimæ adfligunt cardialgiæ. Malo ingravescente, sitis accedit magna, extrema refrigerant, cor palpitare incipit, septum transversum singultuosis agitur succussionibus, urinae fluxus cohibetur, corpus gelidis perfunditur sudoribus, & non raro graves animi defectiones, sæpius syncopicae, quin horrendæ totius corporis conjunguntur

Historia morbi.

con-

convulsiones. Brevis quoque mali est exitus: interdum enim tertio, vel quarto, vel, quod rarius est, septimo die solvitur; nec unquam diutius protrahitur, nisi in alium transeat morbum.

§. VII.

Historia
morbi
juxta
veteres.

Ex veteribus cholericae passionis historiam accurate delinearunt *Arctaeus* & *Celius Aurelianus*: Hic enim *Lib. 3. c. 20.* ita describit morbum: praecedit frequenter cholicos stomachi gravedo, tensio, anxietas, jactatio, vigiliae, tormentum intestinorum cum sonitu, ventris dolor; atque per podicem ventris fluor nihil relevans, ructationes fumosae, nausea, salivarium fluor, gravedo thoracis. Surgente passione jugis vomitus, & primum corrupti cibi, & humoris atque fellis flavidi; dehinc vitellis ovorum similis; tum praeii ac æruginosi; ultimo nigri; ventris turbatio cum dolore, & egestio vomitorum similis, hoc est spumosa & acerrima, cum frequenti delectatione vomendi. Crescente passione aquati atque tenuis liquoris fit egestio, & aliquando similis loturae carnis. Feruntur etiam cum his humoribus plerumque subalbida, desputa; sequitur densitas pulsus, & articularum frigus, atque vultus nigrore fuscatus; ardor atque sitis insatiabilis; spiratio celerrima; contractio membrorum, cum nervorum tensione, ac surarum & brachiorum. Praecordiorum ad superiora raptus, cum dolore iliaco simili; aliquando egestio ventris sanguinolenta; vultus in maciem deducti, oculi rubri, & in ultimo singultus &c. *Arctaeus* autem *Lib. 2. cap. 5.* ita scribit: Cholera est vitium acutissimum: supra enim per vomitum erumpunt, quae in ore ventriculi, & gula congesta fuerant; infra deiciuntur humores in ventriculo, & intestinis natantes. In primis quae evomuntur, aquae similia sunt: quae anus effundit, stercorea, liquida, terrique odoris sentiuntur, quod si per clysterem haec eluantur, primo pituitosa, mox biliosa feruntur. Initio fa-

cilis morbus, dolore vacans; postea vero tensiones in ore ventriculi & gula: tormina in ventre nascuntur. Si magis saeviat morbus, anima deficit, membra resolvuntur, cibos exhorrent, animus consternatur: nervi tenduntur, tibiarum brachiorumque muscoli convelluntur, digiti incurvantur, vertigo oboritur: singultiant, ungues livent, algent extrema, totum corpus rigore concutitur. Si ad ultimum venit malum, tum ægrotus sudore perfunditur, bilis infra suprave prorumpit, convulsione impedita, vesica lotium cohibetur, voce privantur: articularum pulsus minimi. Mors demum sequitur doloribus plena & miseranda, per convulsionem, strangulatum & inanem vomitum.

§. VIII.

In cholera peremptorum cadaveribus, post mortem dissectis, intestina praecipue gracilia, speciatim duodenum, cum dextro ventriculi orificio intus gangrenata, extrinsecus bile suffusa ac flava, ductus vero biliferos nimium relaxatos inveniri, perhibent observationum medicarum scriptores, quos inter *Doleum encyclop. med. Lib. 3. cap. 4. pag. 418.* & *Bartholinum hist. amat. Cent. 2. obs. 81.* allegasse sufficiat. Praesertim *Riolanus athropol. Lib. 2. cap. 20.* cystidem felleam amplam, ductumque cholidochum insigniter distentum adnotavit: & *A. M. Berol. dec. 2. Vol. 8. p. 80.* ejusmodi lethalem cholerae casum allegarunt, ubi duodenum cum pyloro interne gangrenatum, ac materia ex fusco nigra (qualis vomitu rejecta, & examinata, non nisi bilis sanguine permixta fuit) repletum: vasa venosa ventriculi cruore turgida, fellea cystis valde flaccida, & omentum versus ventriculum revolutum, conspectui sese obtulerunt.

§. IX.

Quis inde non videt, sedem cholerae, sicuti generatim in toto ventriculi ac intestinorum volumine: ita speciatim in duodeno, atque viis biliferis quaerendam esse? unde saepenumero uni-

Seccio
anato-
mica
cholera
perem-
ptorum.

Sedes
& causae
materialis
cholerae.

versum nervorum genus in tristem malorum rapitur societatem. Neque enim ratio aliam determinare potest sedem, si causam affectus nostri spectemus materialem. Nam vomitibus æque ac alvo quæ redditur materia, tantum non semper biliosa, licet non æque sincera ubivis bilis, existit; & modo humoribus acidis, pituitosis, salinis, aliisque peregrinis, nec non ipso cruore permixta cernitur: unde etiam varios colores modo flavum, modo viridem, modo nigrum, & alios sortitur. Ejusmodi vero bilis commixtio non in alio loco, quam intestino potissimum duodeno fieri potest: quippe quod partim ob sinuosum situm ac flexuras, partim affluentem ex ductu cholidocho bilem æque ac pancreaticum succum, producente & fovende saburæ istius modi acerrime est opportunissimum.

§. X.

Causa proxima, & ratio symptomatum.

Et inducta quidem ab ejusmodi causifica materia vellicatio tunice, quæ ventriculum & intestina cingit, nervæ, causam cholerae præbet proximam; siquidem hanc statim excipit convulsiva eorundem contractio, qua morbus absolvitur. Hæc enim, accedente materie peccantis rosione, dolores tendentes, purgentes, lancinantes, rodentes, morsicantes, ac cardialgicos producit; atque in ventriculo, ac duodeno contra naturæ ordinem sursum tendit; in reliquis vero intestinis deorsum procedit: unde vomitiones atque dejectiones simul fiunt. Quemadmodum vero perpetuè instar regulæ habendum est, quod ad vellicatas in corpore partes major fiat humorum affluxus: ita quoque in nostro morbo succi vitales copiosius ad vasa ventriculi ac duodeni, tanquam primario affecta, ruunt. Dum autem hæ partes spasmò constringuntur; non possunt allati succi liberius per venas refluerè; hinc eas infarciunt, ac primum subtiliores particulas, quæ ut plurimum sunt acres, serosæ, sulphureæ ac biliosæ, in affectæ partis cavitatem plorant: unde mira excretorum in cholera hu-

morum copia derivanda erit. Ulteriori mora ipsa vasa vel rumpuntur, cruoremque exstillant, cum saburra biliosa in nigrum crama coeuntem; vel statim subeunt, ac lethalem inflammationem & gangrænam. Interim spasmorum tyrannis ad vicinas quoque regiones vi consensus nervorum propagatur; & sic omnium maxime ductus biliferi sævis agitantur motitationibus, ut bilem suam effundant in duodenum, accessante cum morte spasmorum impetu, flaccidi ac relaxati adpareant. Porro si transeunt violenti motus ad cordis fabricam, ejus palpitaciones; si ad diaphragma, singultus; si ad vesicam urinariam, mictus difficultas; si ad cutis ambitum, extremorum refrigeratio; si denique ad membranas cerebri & medullæ spinalis, epileptici ac convulsivi suboriuntur motus,

§. XI.

Quibus explicatis perscrutandæ jam mediatae veniunt causæ, a quibus producit materia, tantis tumultibus excitandis opportuna: quæ sive mole pauca, sive major fuerit, semper summe causticæ & acerrimæ debet esse indolis, ut morbum distinguat ab aliis excretionum per vomitum & alvum generibus. Atque hanc primum inferunt venena, quippe quorum perniciosus in corpora effectus non alio, quam cholerae significari potest nomine; adeo ut cholera, & toxico interire, idem fere sit. Cuncta vero venena sale caustico acerrimo operari, notum est; quod licet parcissima sæpenumero quantitate corpus intret, vehementissimam tamen ventriculi ac duodeni, hinc & reliquorum intestinorum vellicationem ac convulsionem infert: unde non ex sanguinis solum massa humores serosi ad eas partes secernuntur, verum cystis quoque fellea, violenter concussa, effundit biliosum suum liquorem; qui prout hic vel ille jam præsto sit in primis viis humor, vario colore tinctas & vomitiones & dejectiones exhibet. Quam igitur tristissimam & plerumque feralem tragoediam, a summo potissimum

Causæ cholerae mediatae sunt:] Venena.

ar.

arsenico, quin etiam mercurio sublimato, ludi, quotidie pro dolor! observamus; & præsertim HILDANUS, DECKERUS in not. ad Barbette, & SALMUTH Cent. I. obs. 10. exemplis illustrarunt. Et quæ ab auctoribus de dysenteria a sumtis venenis excitata referuntur observationes, eas ad choleram omnes adplicandas esse puto.

§. XII.

2] Purgantia & emetica acriora.

Similem venenis vim possident purgantia & emetica acriora, majori dosi, aut minus opportune propinata, quippe quæ sal quoque sovent acerrimum. Effectus eorundem perniciosi vulgo hypercathariseos, vel hyperemeseos nomine exprimuntur; quæ si conjunguntur, uti plerumque fit, choleram omnino constituunt. Ejusmodi sunt esula, cataputia, semen Mezerei, vitrum antimonii &c. Ex antimonialibus haud rite præparatis choleram vehementissimam notavit RHODIUS Cent. II. obs. 73. ex helleboro albo FO RESTUS Lib. XXVIII. obs. 44. ex colocynthide idem obs. 42. & STALPART VANDER WIEL Cent. I. obs. 41.

§. XIII.

3] Cibi nimium dulces pingues ac fermentescibiles.

Præterea cibi nimium fermentescibiles, dulces, pingues, & qui facilius sunt corruptionis, choleram excitare possunt, si vel cerevisia minus defæcata, aut etiam aqua iis superingeratur, & illi ab impuro corpore, cujus in ventriculo biliosa jam latet saburra, assumantur. Hæc enim subjecta cum bile coeuntia, & confermentata, generant acrimoniam veneno magis causticam: quo pertinent melones, pepones, cucumeres, fructus indorum ananas, mala persica, pruna, maxime cerea, uvæ, cerasa, panificia, cum multo butyro frixa, placentulæ mellitæ, fungi, ova piscis barbi, mustum, vinum ac cerevisia recens, carnes nimium pingues &c. Sic cucumeres, pota desuper cerevisia, a vetula comesti, lethalem peperisse choleram, testis est FONTANUS analect. Cap. 21. exemplo 12. eandem a malis persicis excita-

tam recenset GULDENKLEE Lib. III. cap. VIII. quid? quod a lactis inopportuno usu productam refert HENRICUS AB HEER obs. XV. pag. 149.

§. XIV.

Nec excludenda sane ex causis cholerae est gravis iracundia; quæ cum primis ipsi progenerandæ potentissimam vim obtinet, si inter ipsum pastum, comestis cibis fermentescibilibus quis exarserit, aut statim post iram potum vel cibum, vel, quod pessimum est, emeticum, aut purgans aliquod sumserit. Namque neminem fugiet, iræ efficaciam primis potissimum, atque biliferis vi esse insensibilissimam; utpote non solidas ac motrices has solum commovet partes; verum eo ipso orgasticæ bilis cum alia, quæ forsan adest, saburra effervescentiæ amplam præbet causam. Tali ratione cholerae ex ira, sumpta desuper brassica subortæ exemplum allegant ACT. MED. BEROL. dec. II. vol. I. pag. 36. eandemque a vehementiori ira lethalem recensent eadem ACTA vol. VIII. pag. 80. nec non PLATERUS observ. Lib. III. pag. 754. & BORELLUS Cent. II. obs. 27. pag. 121. Atque non alius, quam cholera morbus est, quem teneri infantes, ex matrum ira excandescens culpa, sæpenumero patiuntur, nunquam sine vitæ periculo. Provenit ille ex lacte, per iram matris orgastico factio, & in sensibili infantis ventriculo cum bile effervescente, intestina arrodente, ac plerumque in lethalem inflammationem abeunte.

4] Gravis iracundia.

§. XV.

Quæ quidem hæcenus recensitæ causæ, si acrimonia gradu benignior fuerit, & profundius intestinis inhæserit, solam diarrhœam efficient biliosam. Hæc vero alias adhuc agnoscit causas, quæ quidem haud facile cholicam excitare solent passionem. Et cum primis notari meretur, critiche nonnunquam fieri biliosam alvi fluxionem in subjectis biliosis, si vel levis in victu error, vel iracundia, vel transpirationis

Causa mediata diarrhœæ biliosæ.

nis cohibitio præcesserit; quin eadem non raro sponte suboritur, idque æstivo potissimum tempore, & rite tractata in corporis vergit salutem. Non minus sæpissime fit, ut ejusmodi diarrhœa biliosa, critico motu per febres intermittentes biliosas, quales sunt pleræque tertianæ, incidat, corpusque insigniter sublevet.

§. XVI.

Sunt etiam causæ quædam præcatartice, quæ si concurrerint cum mediatis, & cholera & diarrhœam biliosam eo certius progenerabunt. Ejusmodi sunt primum aeris fervidior constitutio, quæ uti omnes totius corporis succos, ita præsertim bilem in organasticam deducere valet commotionem. Hinc derivandum esse credo, cur Indis, & Arabibus endemiæ dicantur cholera; præsertim cum accesserit frequentior fructuum Ananas, qui iis in locis reperiuntur, & succo fermentante noxiosissimo præditi sint, usus. Deinceps corporis quoque nimia refrigeratio, reprimendo serum acre biliosum, ad cholera disponit: unde SCHENCKIUS *Lib. III. obs. cholera* meminit, quæ ex pedum refrigeratione, accedente musti & fungorum usu, suborta fuit. Et denique cum SYDENHAMIO, gravi scriptore, *Oper. med. pag. 216.* frequentes crapulas tam vinosas, quam cerevisiarias, tanquam occasionalem cholera causam, in subjectis cholericis, omni jure accusamus: quippe quibus robur ventriculi, & intestinorum debilitatur, variæque cruditates acidæ in primis viis generantur; quæ accedente vel leviori bilis commotione, gravissimas in œconomia vitali producant turbas.

§. XVII.

Si denique prognosin recensitarum eo usque ægritudinum spectemus; ea in cholerica passione plerumque ferilis est. Nullus enim, nisi forte pestem, & febres pestilenciales exceperis, brevioris est exitus, tamque cito homines jugulat morbus, quam cho-

Hoff. Syst. Tom. VI.

lera; cumprimis si vel senes, vel infantes, vel longo morbo debilitatos invaserit. Quo magis caustica est rejecta materia, quo intensior sitis & æstus; eo certius periculum; & si bilis atra, sanguineque atro permixta deiciatur, prælagit inevitabile exitum juxta HIPPOCRATEM *Lib. IV. aph. 22.* Non minus mortem significant juncta animi deliquia, singultus, convulsiones, extremorum frigus, & sudores gelidi; nec boni quidpiam expectare licet, si compressis excretionibus reliqua persistant symptomata. Verum salutis affulget spes, si conquiescant vomitus, cum insequente somno, & levamine; sique ultra septimum morbus protrahatur diem. Diarrhœa biliosa, si brevis sit, & sine magnis torminibus affligat, salutariter decurrit; eandemque finiri, erumpentes denuo flatu indicant: nec non in tuto fere est, quæ siti & æstu caret. Contra vero fusa sub alvo cibi cupiditatem perire, malum; utique si acutiora simul urgeant tormina, somnus eripiat, oculis, & vires insigniter prosternantur. Quandoque sive dysentericæ sive cholericæ passioni aut diarrhœæ biliosæ, vel biliosis vomitionibus febris semitertiana, quæ Græcis hemitritea dicitur, & ex febre acuta inflammatoria & intermittente tertiana alternante sic paroxysmo est composita, jungitur; affectus hi non summi sunt expertes periculi: optimum vero dictis in morbis signum præbent flatuum per inferiora eruptiones, ex quibus motus intestinorum peristaltici quodammodo restituti non facile fallax indicium potest sumi. In dysenteria ructuum eruptionem jam tum suo tempore HIPPOCRATES pro convalescentiæ signo cognovit.

Theses Therapeuticæ.

§. I.

Indica-
tiones
curato-
ria.

SI in omnibus morbis, certe in cholera nunquam locum habebit cura per expectationem: siquidem juxta CORNELIUM CELSUM *Lib. IV. 2.* nulli morbo minori succurritur momento, & secundum TRALLIANUM *Lib. VII. 4.* exigua levisque curandi mora in eo est pessima. Quo igitur citius, & in principio succurritur cholerae, eo felicius evadit curatio. Hanc vero adgressuro tres potissimum occurrant indicationes; nimirum ut ante omnia peccans & noxia materia corrigatur, attemperetur, ad exitum disponatur, & si opus fuerit, arte proscribatur; deinceps effrænes motus apte & convenienter sopiantur, & denique labefactatum nervosarum partium robur restituetur.

§. II.

Curatio
cholerae
ex illu-
vici-
borum
fermen-
tescibi-
lium.

Prima igitur cura esto, noxii humoris attemperatio, & adjuvanda excretio. Prout autem illi sunt varii, & vel magna cruditarum biliosarum copia, vel pauca nonnunquam materiae subtilis, ejusque causticae moles, tantorum tumultuum causa deprehenditur: ita paullo diversa exigitur medendi ratio. Quod si igitur ab assumptorum nimia quantitate, cibis fermentescibilibus, cum bile in acerrimum magma abeuntibus, malum propullulaverit; promovenda erit vacuatio, si impeditior fuerit, nec quod probe notandum, vires nimium prostratae sint. Neque vero emetica vel purgantia positiva hoc sine propinare convenit; sed vomitum hausta copiosius aqua tepida, butyro infuso, vel oleosis ac mucilaginosi, large imbuta adjuvare; alvi vero succellum, infusis ano clysteribus oleosis, & emollientibus, quibus serum lactis egregie inserviet, promovere expediet. Non minus egregiam merentur laudem juscula pulli junioris, copiosius hausta, quæ a SYDENHA-

MIO potissimum commendantur. His oretenus jungenda absorbentia, terrea, noxiamque acrimoniam temperantia: veluti sunt pulveres ex lapidibus cancrorum, conchis citratis, matre perlarum, terra sigillata, coralliis præparatis, succino, pulvere Marchionis, speciebus de hyacintho, terris bolariibus, cornu cervi usto, spodio fossili, chrystallo montana, quam multi habent pro specifico, addito theriacæ cælestis tantillo confecti. Ipsum quoque serum lactis, egregia temperandi, sitimque, qua crudeliter sæpius vexantur, extinguendi virtute pollet. Et veteres quidem, sicuti COELIUS AURELIANUS *morb. acut. Lib. III. cap. 21.* & TRALLIANUS *Lib. VII. p. 376.* multis laudibus commendarunt potum aque temperate frigide: de cujus utilitate recentius exemplum allegat BORELLUS *Cent. 2. obs. 27. p. 131.* & ego multis observationibus convictus sum.

§. III.

Ubi vero ex sumto veneno, vel motu hypercatharsi vel hyperemese, in subjecto alias sano, cholericus emergit morbus; causaque ipsius in pauca materiae acerrimæ fibræ ventriculi nervis inhaerentis mole consistit: non quidem cohibere, neque vero adjuvare decet vacationes. Omni potius studio in id erit incumbendum, ut causticus ac tenuis humor involvatur: quo quidem sine larga quantitate oleosa, mucilaginosa, & pingua sorbere juvat; veluti oleum amygdalarum dulcium, decocta cum rasura cornu cervi, avenæ, hordei, ipsumque etiam lac, quod eo præstantiorem vim exseret, si cum absorbente quodam fuerit remixtum. Præterea quoque pulveres absorbentes exhiberi, & cum acidulis remediis, quæ ad castrandam veneni vim mirifice inserviunt, alternari possunt: quæ inter eminent mixtura simplex, spiritus vitrioli dulcis, nitri dulcis &c.

§. IV.

His interponenda pariter, ad post Motum evacuata peccantem materiam sub-
jun.

Curatio
cholerae
a mate-
ria cau-
stica,
mole
pauca
subore-
ta.

natura-
lis im-
petus
sopien-
dus.

jungenda, præsertim si collabi ni-
mum videantur vires, sunt remedia
antispasmodica, imo analeptica spe-
cifica ex animali potissimum regno
desumpta, cujus generis sunt, hepar
lupi exsiccatum, rasura priapi cervi,
cranii humani, ungulæ alcis, cancri
usti fluviatiles, ossa humana calcina-
ta, quæ ad convulsivas spasticas ner-
vosarum fibrarum constrictiones æque
in cholericæ ac dysentericæ affectione
mitigandas non carere egregio suo
fructu, plures medicorum peritissimo-
rum confirmant. Et sicuti semper,
ita in hoc præsertim morbo anody-
nis tutissime utimur, si vacuantibus
decenter sunt nupta: quemadmodum
sunt pilulæ de styrace, de cynoglos-
sa, *Wildegansii*, *Starckegange*, quæ
vacuantia simul foveant ingredientia,
& si suspicio de præsentē adhuc ma-
teria fuerit, motus tamen efferati ni-
mis sint, illæ cum pilulis alophan-
ginis, vel nostris quoque balsamicis
permisceri possunt. Pulveribus absor-
bentibus theriaca celestis, extractum
castorei, cinnabaris addi merentur;
& cumprimis operæ pretium faciet,
liquor noster anodynus, quem cum
oleo macis, vel etiam tinctura ca-
storei maritatum vehementer laudo.

§. V.

Exter-
norum
usus.

Neque sua laude carent externa
paregorica, & anodyna; quo fine
celebrantur emplastrum de crusta pa-
nis, ceratum stomachale mastichi-
num Galeni, balsamum embryonum,
spiritus theriacalis, linimenta ex oleis
nervinis, absynthii, nucistæ, men-
thæ, balsamo Peruviano, castoreo,
camphora parata, cataplasmata ex
fermento panis, aceto rutaceo, &
spiritu vini, nec non sacculi discu-
tientes, & paregorici. Ubi quoque
motus insigni ferocitate urgent, nec
moli materiæ ullo modo respondent;
non præstantius, nec efficacius, ad
eos placide sistendos, & reliquam cu-
rationem facilitandam est præsidium
oleo nucistæ expr. cum linimentis
nervinis ad ventriculi regionem ad-

plicando. Non minus commendatio-
nem meretur balsamum nostrum vi-
tæ dictum, cum linteis duplicatis af-
fecto loco admovendum.

§. VI.

Horum ope excreta, quæ malum
fovebat, materia noxia, & consopi-
tis motibus; eo fructuosius erit, par-
tes sub hoc morbo labefactatas con-
venientibus corroborare medicinis,
quo magis eorundem tonus destru-
ctus esse solet. Et huic scopo eadem
conveniunt subsidia, quæ præcedente
Capite commendavimus. Cumprimis
vero superato morbo victu facili uten-
dum, & ab animi pathematibus ab-
stinendum: ne debiliori adhuc inte-
stinorum robore existente, nova pro-
ducatur cholerae recidiva. Cuncta ci-
borum genera virtute præstanti lon-
gissime superant juscula, ex carnibus
vitulinis, gallinaceis, radicibus cicho-
rei, petroselini, asparago, chærefo-
lio, cancris contusis, succo citri pa-
rata: cum quibus etiam tincturæ mar-
tiales roborandi fine sumi poterunt.

Tertio
indica-
tioni
satisfa-
ciunt
roboran-
tia, cum
facili
victu.

§. VII.

Quod curationem diarrhœæ biliosæ
attinet, ea si moderatio, viribus
integris fuerit, vix eget medicatione.
Si impeditior successerit, clysterum
externo, rhabarbarinorum interno
usu, adjuvari desiderat. Si modum
denique excesserit: ad acrimoniam
temperandam pulveres absorbentes
cum crystallo montana, ad spasmos,
sedandos, liquor anodynus ex aqua
menthæ capiendus, extrinsecus bal-
samum vitæ abdomini imponendum,
operæ facient pretium.

Cura-
tio di-
arrhœæ
biliosæ.

C A U T E L Æ.

§. I.

Potus aquæ frigida in passione cho-
lerica, quo calidior tempestas, re-
gio, ipsaque ægotantis constitutio fue-
rit, eo salubrior existit. Præter ejus
internum autem usum, gelidam quo-

Caute-
la circa
potum
aquæ
frigida.

que aquam extrinsecus ventriculo ad-
movere velle, sicut a quibusdam vete-
rum factum legimus, minus tutum ac
periculosum censemus, eo quod hac
ratione præmatura vacationum cohi-
bitio induci potest. Ex hoc etiam fun-
damento derivanda est virtus, quam
acidulæ in cholera potæ præstant: de
quibus lectu digna est observatio in
Spindleri obs. med. not. ad obs. 42.

§. II.

Circa
lac, &
ejusdem
serum.

Quemadmodum lac, iis in casibus,
qui a sumto veneno, vel acri purgante
natales mutantur, involvendo prin-
cipium causticum, ac secum educendo,
insignioris utilitatis deprehenditur: ita
illud, ubi vel nimis acida saburra præ-
sto, vel ejus excretio impeditior fue-
rit, cautissime propinari, vel ad mini-
mum absorbente quodam permisceri
debet. Contra vero, serum lactis vi-
cem potus ordinarii & commodissime,
& utilissime explebit; neque in sti-
rantum extinguenda, verum acrimo-
nia quoque temperanda usum exhibe-
bit desideratissimum.

§. III.

Circa
laxan-
tium u-
sum.

Laxantia oretenus data rarissime in
cholera morbo exposcuntur; quod si
autem vacuandi per alvum sit indica-
tio, tam optime clysteribus, vel in-
ternis rhabarbarinis explere licebit.
Dulcia enim, mannata, syrupi la-
xantes, utut alias lenissima sint,
hoc in affectu nunquam adhibere con-
venit.

§. IV.

Circa
roborā-
tia &
anody-
na.

Roborantia & spirituosia ante pec-
cantis materiæ sufficienter factam ex-
cretionem, ad cohibendas forsan vo-
mitiones usurpata, spem fallunt,
tantum abest ut vomitus sistant, ut
eosdem potius cum reliquis sympto-
matibus exacerbent. De anodynis quo-
que, & speciatim oleo hyosciami no-
tari meretur, quod ubi fractæ ni-
mium sint vires, ac intestinorum in-
flammatiæ locum occupavit, neuti-
quam sint adhibenda; quoniam tunc
lethalem soporem atque necrosin in-
ferre possunt.

§. V.

Sicuti venæsectio in dysentericis, Circa
venæse-
ctionē.
sanguinis nimia simul mole laboranti-
bus, ad præcavendam inflammationem
& mitiganda symptomata egregium
confert momentum: ita sub iisdem
circumstantiis eadem in cholera quo-
que administranda venit, præsertim
si virium sit integrum robur: multis
encomiis illam commendat in hoc
morbo, felix ille medicus *Riverius*
pr. med. cap. 9. pag. 345.

§. VI.

Diarrhœa biliosa uti alia omnis non Circa
laxan-
tium in
diar-
rhœa
usum.
statim sisti debet, sed pedetentim hu-
mores temperandi sunt; quo in casu
rhabarbarum leviter tostum ad scrupu-
lum unum vel drachmam dimidiam
cum aliquot granis nitri perquam utile
est; dum humores vitiosos leviter edu-
cit, & postea intestinorum tunicas ro-
borando leviter constringit. Nam par-
tibus subtilioribus laxat, terrestrio-
ribus adstringit, quæ prævalent in
tosto.

§. VII.

In cholera æque ac diarrhœa biliosa Quæ bi-
lis acri-
monia
tempe-
rent.
ad temperandam humorum acrimo-
niam oleum nucistæ expressum ad dra-
chmam dimidiam sive solum sive cum
grano uno laudani opiatî Helmontiani
permixtum & cum juscule exhibitum
magnæ est efficaciam. Emulsionem quo-
que ex amygdalis, semine papaveris
albi, addito ejusdem syrupo, & aqua
pura fontana paratæ dilutiores, eidem
scopo obtinendo feliciter inserviunt.

§. VIII.

Quando diarrhœa valde pertinax est, Diar-
rhœæ
contu-
macis
cura-
tio.
præmissa semper rhabarbaro tosto per
aliquot dies, sudoriferum ex theriacæ
recentis drachma una cum cornu cervi
usto, antimonii diaphoretici & nitri
purificati granis duodecim exhibere
convenit. Extrinsecus vero calide ap-
positum præcordiali regioni cataplas-
ma ex fermento panis, aceto & spi-
ritu vini, additis aliquot guttulis olei
menthæ & caryophyllorum, egre-
gie non modo roborat subjacentes
partes, sed & motum humorum ad
pe-

peripheriam convertit, & cuticularem excretionem secundat.

§. IX.

Cholera ab arsenico subortu curatio. Quando cholera ab arsenico excitata fuit, sine mora pingua, ut oleum amygdalarum dulcium, oleum lini, butyrum infusum, oleum olivarum cum aqua tepida exhibere oportet. Hæc enim præsentissimam opem ferunt; eo quod non modo vomitum procreant, quo ipsius magna arsenici pars foras ejicitur, sed quod inde etiam caustica acrimonia, quæ fibras ventriculi nerveas vellicat, obtunditur, & spastice contractæ partes relaxantur.

§. X.

Victus salubrioris utilitas. Superato cholera vel diarrhœæ biliosa morbo expedit adhuc diætâ emolliente ad tempus uti, ut nimium vellicata & sauciata ventriculi & intestinorum nerveæ fibræ quodammodo demulceantur; quo fine lac dulce, butyrum recens, hordeum excorticatum cum jure pulli aut late coctum, item serum lactis dulce optime conveniunt.

§. XI.

Lac in cholera cum febre non datur. Quando cholera est cum febre conjuncta, non tam facile lac dandum est. Nam facile ex calore in caseum coalescit, unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolores & cibi fastidium excitantur. Quare ut citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præsertim pueris, magisque juvenibus quam ætate provectis, TRALLIANUS l. 8. jubet lacti miscere aquæ fontanæ bonam partem, & ter quaterque ebullire, & tunc ab igne tolli. Atque ita lac dysentericis quoque febricitantibus non nocere ait.

§. XII.

Sudoria f. torum noxa. In cholera & diarrhœa biliosa præsertim quæ ab ira excitata fuit, maxime opere a sudoriferis, & regimine sudorifero præsertim in principio cavendum est. Graves enim rheumatici vel arthritici inde oriri solent affectus.

§. XIII.

Cautela circa n. pri. usq. Perquam memoratu digna est observatio, quam RIVERIUS c. 1. obs. 33. tradit his verbis. *Vir robustus & biliosus* Hoff. Syst. Tom. VI.

temperamento præditus, correptus est diarrhœa biliosa valde urgente, cum siti intensissima: vocatus ad eum præscripsi sal prunellæ in potu ordinario: tum etiam in julepis ex aqua lactuca & portulacæ paratis, ter in die sumendis, & intra 24. horas convaleuit. Et profecto insignis est nitri, aut salis prunellæ in ejusmodi affectibus efficacia, siquidem non modo æstum contemperandi, verum inflammationes quoque præcavendi, vi pollet excellenti.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Vir quidam sex ultra quinquaginta annorum, ad iracundiam proclivis, nec ullis præter eructationes acidas, & flatulentias obnoxius morbis, equo aliquando facturus iter, hora prius matutina quarta, paratum sibi a filia, quæ justo familiaris cum servo vixerat, decoctum succoladæ, cum lacte, & cinnamomo sorbebat. Quo sumto mox de nausea conquestus, inceptum prosequitur iter, sed hora septima reversus, viribusque prorsus dejectus, mortuo similis in lectum deferatur. Tum vero horrendi protinus cruciari incipiebat vomitibus, quibus inter summas præcordiorum anxietates, & ineffabiles in ventriculi regione dolores, primum mucosam ac biliosam, paullo post viridescentem rejiciebat saburram. Accedebant subinde frequentes dejectiones, cum horrendis imi ventris torminibus stipatæ; summum ciborum fastidium urgebat; extrema perfrigescebant, pulsuumque ictus sensim evanescebant. Tandem inter frigidos sudores, ac spasmodicas præcordiorum revulsiones, singultus, hisque junctæ totius corporis convulsiones jungebantur; vultus cruore turgidus rubebat; vox peribat; ipsaque hora pomeridiana secunda, & a sumto potu nona, inter crudelissimos cruciatus mors sequebatur. Cadaver neutiquam intumescebat, S 3 nec

Cholera ex summo procul dubio arsenico brevi tempore lethalis.

nec vultus colorem, nisi vivo similem exhibebat; sed unguis cœruleo colore suffusi, scapulæ ac dorsum lineis ejusmodi notata, pectusque in latere sinistro punctis hinc inde ex atro rubicundis distinctum cernebantur.

Epicrisis.

Quæstio ex hac tristissima morbi historia resultat, num defunctus cholera ex sumto veneno, anne potius aliis magis naturalibus causis suborta perierit. Ardua sane provincia ei imponitur, cui determinandæ ejusmodi quæstiones exhibentur, a quarum affirmatione, vel negatione fama, quin vita hominum dependet. Valde ancipites enim plerique de veneficiis sunt casus: cum primis si anatomica defuncti corporis sectio deficiat. Hac facta, si venenum in substantia adhuc intra ventriculum reperitur, res est clarissima: ubi vero illud haud deprehenditur, res adhuc dubii plena existit. Inflammationes enim ac siderationes intestinorum, in omni cholera, sive a veneno, sive aliis causis enata, quin & in aliis morbis, dysenteria, colica convulsiva &c. vitæ imponunt finem: nec ideo certi quidpiam ostendunt. Nec ex omni dubio extricamur per intumescientiam externi cadaveris, aut maculas cœruleas ac livescences hinc inde in corpore efflorescentes: quippe quæ phœnomena in plerisque corporibus, quæ sanguine turgent, ac subitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali casu præter symptomata, & externas notas, ad morales quasdam circumstantias respiciendum est: unde BOHNIUS *tr. de offic. med. dupl. pag. 652.* rectissime scribit: *Si externa dati veneni indicia, odium subdolum, & veneni emtio concurrunt, & cuncta veneni ab extra admissi signa, aut plura horum conspirant, hac evidentem & certam veneni dati notitiam conciliare possunt.*

Quod si igitur præsentem curatius examinemus casum: vero sit similli-

um, defuncto ex potu Succoladæ venenum quoddam, & quidem arsenicum fuisse exhibitum. Nam 1) valde imbecilla est assertio, 2) si lac cum Succolada assumptum, in ventriculo cum saburra acida, qua illum fuisse occupatum eructationes acidæ significant, coivisset, & sic, accedente sub pluviosa tempestate equitatione, ideoque transpirationis cohibitione, causam materiale cholerae absque concursu veneni præbuisset. Cholera enim ex diætæ vitio producta, nec tam cito generatur, nec tam subitaneum sortitur eventum: qualis hoc in casu intra novem horas accidit.

2) Adsunt subinde ea symptomata, quæ datum arsenicum insequuntur, & hæc potissimum ab auctoribus perhibentur: 1) insignis post sumtum venenum nausea, 2) enormes vomitiones cum summo vultus pallore, ut videantur moribundis similes, 3) refrigeratio extremorum, & subita virum prostratio, 4) horrendi in imo ventre dolores tendentes, pungentes ac lancinantes, 5) pulsus cessatio, proxime mortem antecedens, & 6) convulsiones: quæ omnia brevi temporis spatio, eoque nunquam ultra nycthemeron protenso, mors excipit. Conf. ZACHIAS *in quæst. med. leg. Lib. 2. Tit. 2. qu. 7. n. 23.* AMMANNUS *in praxi vuln. p. 344.* & *de med. crit. pag. 303.* FORESTUS *Libr. XXX. observ. 5.* & *diff. quam de erroribus circa venena vulgaribus conscripsi pagin. 37.*

3) Quæ si ad præsentem casum applicemus, simulque conferamus, quod filia, quæ potum Succoladæ paravit, uti relatum mihi fuit, odio parentem habuerit, arsenicum emerit, & familiaris servo usa fuerit: nullum est dubium, quin ea dato in potu Succoladæ arsenico patrem interfecerit.

OBSERVATIO II.

Epicrisis.

Cholera
est falso
a vene-
no deri-
vata.

Vir quidam consistentioris ætatis, hausto aliquando ab uxore parato jusculo, incipit statim male habere, nauseare, spiritum difficilius trahere, liquida aversari, interno ardore cruciari, & inter summas præcordiorum anxietates, perpetuo vomendi conatu urgeri. Vomuit quoque, sed parum æruginosæ bilis; & demum transacto inter dirissima dolorum tormenta biduo animam efflavit. Tertio post mortem die sepultum, sed quarto ob veneni suspicionem rursus effossum cadaver, exhibuit foetorem intolerabilem. Corpus intumefactum, & undique putredine fuit adfectum. Intestinum jejunum, mesenterium, hepares ac pulmones sphacelo penitus corrupta; cor flaccidum, atroque cruore infarctum; ventriculus undique inflammatus, prope pylorum sideratus, & intus materia viridescente plenus adparuerunt. Unde vir veneno, ab uxore cum jusculo ipsi propinato extinctus, judicabatur. Verum explorata curatius morbi historia, hæc adnotare licuit momenta. Defunctus ille vir per integrum ante mortem annum morbofo corporis habitu, livido foedoque vultus colore, & appetitus prostratione præditus fuerat; inque primis pridie ante sumtum jusculum de ventris torminibus conquestus, ea ipse a gravi iracundia, qua aliquot ante diebus exarserat, & ab hausto desuper spiritu vini derivaverat. Quibus molestiis consultura uxor, dictum eum melle confecerat jusculum, ex quo pejus habens defunctus, potu spiritus vini, philonio Romano, remedioque succinato calidiori se levare putabat. Verum exacerbatis magis magisque symptomatibus, supra recensitis, tandem diem objerat supremum.

Quum symptomata in hoc casu præsentia ita quidem comparata sint, ut summi toxici effectibus consentiant; morales vero circumstantiæ refragentur huic suspicioni, nec in dissecto cadavere veneni ullum adparuerit vestigium: minus æquum esset uxorem veneficii ream agere. Vero potius simile videtur, quod affectus cholericus, quo vir ille extinctus fuit, ab aliis præter venenum extrinsecus illatum causis, suam repetierit originem. Bilis in causticam & acerrimam indolem conversa, quam veteres internum vocabant venenum, magis malo causam præbuit: de qua *Reyes in camp. Elys. jucund. quest. qu. 64. pag. 856. scribit: Quid ergo similis inveniri poterit aliis symptomatibus, quæ de veneno intoxicata describuntur? siquidem ea in cholera morbo, nimirum a bile orto, fere omnia observavi.* Nam defunctus corpus impuris succis refertum præ se diutius tulit, testante malo habitu, foedoque vultus colore. Juxta *Zachiam vero cons. 12. n. 6. ex corporis impuritate facile evenire potest, ut humores tantum corrumpantur, ut ex ipsis sic corruptis generetur in corpore vivente venenum aliquod, afferens omnia symptomata veneni assumti & externi.* Quum ergo noster ita constitutus vehementi exarserit iracundia: commota & in orgasmum acta fuit bilis; quin accedente vini adusti potu, nocivam subiit acrimoniam, tormina imi ventris, quibus pridie ante mortem cruciatus est, inducentem. Hæc vero mala uxor sedatura, bona intentione jusculum mellitum dedit; sed non nisi oleum camino addidit: siquidem bilis commota, si cum dulcibus permisceatur, acerrimam acquirit indolem: qua etiam in nostro casu imbuta, choleram induxit; cui jusculum illud provocatricam præbuit causam. Excitata sic cholera passio, vomitibus potissimum crebris, ac alvi dejectionibus se exere-

debuisset ; sed iis per datum philonium Romanum cohibitis , inanes tantummodo vomendi conatus , & summæ præcordiorum angustiae , una cum horrendis doloribus miserum crudeliter affecerunt . Retenta insuper intus acerrima materies ventriculum arrosit , ejusque inflammationem produxit ; quæ intolerabili interiorum ardore se prodidit . Hæc vero in putredinem denique sphacelosam abiit , quæ ob impuritatem totius humorum malsæ , citius ac latius diffusa , pleraque vitæ penetralia sphacelo infecit . Quæ cum ita sint ; *frustra minus evidentem ac magis dubiam querimus causam* (quæ in nostro casu esset venenum) *ubi evidentem & manifestum habemus* , secundum Zachiam loc. cit. n. 8. & 9.

OBSERVATIO III.

Chole-
ra a sũto
arseni-
co nata.

Vir quidam gregarius viginti sex annorum , robustus & illibata semper sanitate gavisus , sumto circa horam undecimam meridianam jusculo , vehementissimis subito corripiebatur vomitionibus ; quas protinus atrocissima imi ventris tormina , nulla vero subsequente dejectione , excipiebant . Jungebantur insuper ineffabiles præcordiorum anxietates , ardoris circa ventriculum acutissimi sensatio , inexplebile bibendi desiderium , ac perpetuæ inquietudines ; quibus symptomatibus per triginta horas miserrime cruciatus obiit . Dissecto post mortem cadavere , ventriculus circa sinistrum orificium inflammatus , tunica villosa abrafa , & in ejus , ut & intestini duodeni cavitate ultra tres mensuræ feri viridescentis biliosi , una cum pulvere albicante , & magna mercurii vivi quantitate adparuerunt . Reliqua intestina hinc inde gangrænata , & tribus in locis contorta convolutaque in conspectum prodierunt . Uxor , beneficii rea , se non nisi mercurium vivum ad excitanda tormina marito exhibuisse fatebatur ; requisitus vero

medicus putabat , defunctum accepisse mercurium sublimatum , qui in ventriculo , ejus calore solutus , in sua rediisset principia ; unde mercurius vivus , & pulvis albicans , tanquam salinum illud mercurio adhærescens , in conspectum prodierat .

Epicrisis .

Occurrunt in hoc casu momenta , insigni observatione digna : quorum primum est , num defunctus dato veneno perierit ? Neque vero ullum hujus rei est dubium : si consideremus 1) virum juvenem robustum , per omnia sanum repente sorbillato jusculo , horrendis vomitionibus , torminibus , aliisque sumtum toxicum plerumque consequentibus symptomatibus correptum , ac intra triginta horas extinctum fuisse . 2) factam corporis sectionem , non modo eam ventriculi constitutionem , quæ exhibita venena sequitur , verum etiam ipsum in natura venenum ostendisse .

3) Deinceps , cum nullæ in nostro casu fuerint dejectiones , quæ ordinario ut ab omni cholera , ita præsertim ea , quam venena excitant , nunquam abesse solent ; ipsa quoque sectio hujus phænomeni causam præbet clarissimam , quæ nulla est alia , quam convolutio intestinorum tribus in locis facta . Hinc vero simul patet , quanta torminum spasmorumque intestinalium fuerit in nostro defuncto vehementia ; quippe cui soli convolutio illa debetur , qua fœcibus per alvum nullus exitus fuit permissus ; & ideo symptomatum ferocitas acerbior reddita .

4) Determinandum vero est , quale nam exstiterit assumptum venenum ? Mercurium vivum solum vel le reum agere , absurdum est . Quamvis enim mercurius ille vivus in subjectis , quorum primæ viæ impuris ac biliosis scatent succis , gravia symptomata , faucium erosiones , copiosorem salivæ fluxum , tormina inte-

finis

finorum excitare, quibusdam observationibus deprehendatur; ex illo tamen ipsam mortem tam brevi tempore subsequutam esse, nemini haec tenus adnotare licuit. Nec in præfenti subjecto recensita incommoda inde expectari potuerunt, quum illud per omnia sanum ac robustum fuit: & per experientiam constat, ileo morbo laborantibus, mercurium illum librarum pondere citra noxam propinari.

5) Neque vero probabile est, mercurium sublimatum defuncto exhibitum fuisse. Hoc enim veneni genus, adstringente, quem faucibus infert, effectum se facile prodit; & raro tam atroces vomitiones excitare deprehenditur. Inepta quoque est assertio ac si ille calore ventriculi a salibus corrosivis liberatus, inque currentem redactus fuisset formam: hi enim effectus, non nisi per summam ignis torturam, & aliorum subjectorum additionem obtineri potest.

6) Quamobrem iustissima remanet suspicio, defunctum non nisi arsenico vita privatum fuisse. Nec falsa fuit: siquidem uxor, torturæ subjecta, posthæc fassa est, se marito arsenicum, & paullo post mercurium vivum exhibuisse. Cujus rei medicus statim certior potuisset fieri, si inventum in ventriculo pulverem, quem pro salibus mercurii sublimati corrosivis habuit, recto subiecisset examini, illumque carbonibus iniecisset: tum enim, sicuti posthæc factum fuit, foetorem allio similem sparsisset, qui arsenico proprius est.

OBSERVATIO IV.

Chole- Communicavit ante aliquot annos
ra a co- mecum notabilem de cholera casum,
meftis Archiater quidem celeberrimus, qui
pastillis sic habebat: Comederat sutor quidam
venena- cum uxore, & binis infantibus pastil-
tis. los, qui ab illius fratre, insperso arsenico venenati fuerunt, & cani posthæc exhibiti, intra tres horas mortem in-

tulerunt. Exinde omnes protinus nausea, vomendi conatibus, vomitionibus quoque ac dejectionibus violentis ac copiosissimis, præcordiorum anxietatibus, atrocissimis torminibus, animi deliquiis, tremore artuum, ac summa virium prostratione infestati sunt. Sumtis contra hæc symptomata, quas Pharmacopæus enormes excretiones sedaturus dederat, medicinis sudoriferis volatiliioribus, cum theriacalibus maritatis, remiserunt quidem & vomitus, & alvi fluxus; sed reliqua symptomata, accedente summa spirandi angustia, eo atrocius insistebant. Uxor tandem efflorescentiam, purpuræ similem, cum insigni ardore pruritueque junctam, per totum corpus experta, una cum marito, & altero infantum, utut longo tempore convalescerent. At horum natu major, duodecim annorum, in horrendas incidit convulsiones, & has inter vigesima quarta a comestis pastillis hora obiit. Secatum cadaver sequentia exhibebat: Externum corpus undique tumidum, & colore cœruleo viridescente suffusum, inque dextro hypochondrio gangrænatum erat, ungues livescebant, & fauces inflammatae adparebant. Pulmones colore cinereo imbuti, sphaceloque corrupti cernebantur: ventriculus mirum in modum expansus, tunica villosa prorsus orbatus, tenuissimus, ac fere pellucidus, & variis hinc inde sugillationibus notatus, continebat amurcam ex atro brunam, foetidissimam, eique intermixtum lumbricum mortuum. Cystis fellea bilem fovebat æruginosam, & reliqua denique viscera omni præternaturali vitio carebant, nisi quod intestina æque ac ventriculus insigniter fuerint expansa.

Epicrisis.

Ferax hic est casus utilissimarum observationum; quas ad illustrandum ulterius cholerae genium paucis proponemus. Primum quidem docet constans

flans experientia, veneno peremptos, brevi tempore insignem totius corporis sphacelofam subire corruptionem; quam celerrima ipsius post mortem intumescencia, unguium livor, cutis cereuleus, viridescens & foetidissimus color, & intolerabilis foetor significant. Neque obscura hujus rei est causa: venenorum enim, præsertim quæ ex minerali regno desumuntur, corrosivorum ea est indoles, ut non in ventriculo ac intestinis solum, sed aliis quoque partibus, ipsoque cutaneo ac musculofo corporis cortice vehementissimam excitent constrictionem; qua fit, ut sanguis in liberiori suo cursu retardetur, hinc subsistat, stagnet, & more ipsi consueto in sphacelofam abeat putredinem. Quod plerumque in externis quidem; quandoque vero in internis quoque contingit partibus, velut in præsentis casu pulmones sphacelati ostendunt.

2. Notari porro meretur, in veneno defunctis ventriculum ac intestina mirum in modum sæpius deprehendi expansa. Namque quemadmodum omnibus spasmodicis morbis familiare est, ut partium, quas adfecerunt, actionem relinquunt: ita fit quoque in cholera a veneno, ut finitis per mortem ventriculi ac intestinorum convulsivis motitationibus, summa eorundem relaxatio, ac velut paralyxis excipiat. Qua quidem præsentem, vapores ac halitus ex resistentibus ibidem humoribus pullulantes, liberam obtinent facultatem sese expandendi, simulque latera dictarum partium, mirum in modum dilatandi.

3. Venena vario s. edunt effectus ratione doseos, qua assumuntur: unde petenda quoque erit ratio, quod in nostro casu solus puer perierit, & reliqui evaserint omnes; quoniam ille sub paucis, majorem forsitan veneni, quam hi, accepit quantitatem. Si ejus dosis ad necandum minus sufficiens, ac incompleta fuerit, atrocissima nihilominus symptomata, & diuturnam parit ægritudinem. Namque, nisi tempestive ferantur suppeti æ, rapitur venenum

ad sanguineam massam, cumque hac per omnes nervosas corporis partes vehitur: unde saluari consilio in foemina, cujus præmissa historia fecit mentionem, ad cutem in forma exanthematum purpuraceorum devolutum fuit. Quo in casu perniciosæ sunt calidiora, volatilia, ac sudorifera remedia, quippe quæ exagitando humores, & veneni vim exaltando, cuncta reddunt ferociora. Præstat tum potius ubi nimirum venenum jam introivit humores, acidulis medicaminibus, quæ virulentiam toxici castrant, ut est mixtura simplex, uti, & cum iis alternare fixiora bezoardica, blandis anodynis nupta.

OBSERVATIO V.

Vir quidam robustus, quadraginta & quod excedit annorum, militiae deditus, post vehementiorem aliquando iracundiam, insignem musti copiam, sub aere quidem nimis humido frigidoque ingurgitabat. Postridie de ciborum fastidio, vomendi conatu, & dolore totius corporis contusorio querulus, subito vomitionibus & copiosissimis & vehementissimis, biliosis ac viridescensibus, inter summas inquietudines & precordiorum anxietates corripiebatur; quas dejectiones cum crudelissimis imi ventris torminibus pressio pede sequebantur. Vocatus medicus varii generis remedia stomachica, anodyna, roborantia ac diluentia, sed in cassum præscribebat: adeo ut æger per quatuor jam dies violentis doloribus confectus, dejectus cunctis viribus, pro deplorato haberetur. Quo in rerum statu desideravit ad delendam vehementem sitim ab amico aquam frigidam, eamque successivis haustibus, magna assumebat quantitate. Hæc ad intestinorum delata, canalem cum magnis primum tormentis per alvum secedebat; continuato autem illius potu, tormina sensim conquiescebant, dejectiones fiebant rariores, & cutis, quæ antea aridissima erat, mollior reddebatur.

Cholera per potum aquæ frigide curata.

tur & humidior: æger quoque somnum capiebat, vires recuperabat, & sic unico hoc, quamvis simplicissimo remedio, a mortis faucibus ereptus convalescebat.

Epicrisis.

Veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS, COELIUS AURELIANUS, TRALLIANUS, ARETÆUS, GALENUS, & AMATUS LUSITANUS eminent, aquæ frigida circumspæctum usum in magnis morbis, nominatim cholera, dysenteria, colica biliosa, convulsiva & sanguinea &c. miris extulerunt elogiis. Acerbe vero dolendum est, quod recentiorum medicorum plurimi, veterum vestigia deserentes, simplicia ejusmodi ac domestica remedia, altis veluti superciliis spernant; iisque longissime præferant exotica, specifica, pretiosa ac pharmaceutica præsidia: quibus dictis in morbis plus damni afferunt, quam adjumenti. Paucissimi enim sunt, qui agnoscunt, quantam & quam incomparabile ad arcendos pariter ac sanandos graves morbos viliissimis ac simplicissimis rebus, ut sunt elementa, maximeque aer & aqua, tam frigida, quam calida, divina clementia indiderit virtutem. Ego certe pluribus in ægritudinibus, ad eas rite debellandas, ad veterum placita recurrendum esse statuo; nec id ipsum sine singulari fructu me fecisse, candide testor.

Quod præsertim usum aquæ frigida in cholera ac dysenteria attinet; audiamus veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS Lib. IV. XV. in dysenteria, inquit, si pluribus diebus alia remedia non juverunt, vetusque jam vitium est, aqua bene frigida potio assumpta adstringit, & initium secundæ valetudinis facit. AETIUS tetrap. 3. serm. 1. cap. 45. scribit: in potu a principio quidem pluvie aqua utendum est, quod si pluvia optima non adsit, fontana utemur. Et AMATUS LUSI-

TANUS Cent. II. curat. 56. copiose frigida potu dysenteriam biliosam observavit curatam. Non minus utilitatem aquæ frigida in cholera egregie testatur descriptus supra casus; cui similem mihi, olim Mindæ medicinam facienti, licuit adnotare; quem in MED. SYSTEM. recensitum legas. Virtutes autem, quas aqua in nostro morbo exserit, in eo potissimum consistunt, ut per illam ingens ardor, qui a vehementiori attritu & motu intestino partium sulphurearum suboritur, attemperetur & extinguatur; deinceps biliosa humorum in primis viis contentorum acrimonia diluatur, & infringatur; & denique tonus, atque robur partium solidarum, a vehementia morbi insigniter labefactatarum, rursus erigatur, instaureturque.

OBSERVATIO VI.

Vir generosus, quadragenarius, Chole-
bono & robusto corporis habitu præ-
ditus, ad iram proclivis, sanguinis feri la-
missionibus nunquam adsuetus, sed ^{dis ch} rata
vinosis computationibus data occasione supra modum deditus, & hinc febribus tertianis, nariumque hæmorrhagiis frequenter olim obnoxius, per aliquot jam annos circa vernale æquinoctium vel febre tertiana, vel ad minimum erysipelaceo dextri pedis tumore ardoreque cruciari cœpit. Præterea familiaris ipsi per multos annos fuit passio cholERICA, quam æstate potissimum, si a sumto cibo graviore exardesceret forsitan iracundia, protinus sibi met contraxit. Hunc valetudinis statum mihi, fontes aliquando Lauchstadiensis frequentanti, quos ipse, dictos morbos præservandi sine accesserat, referebat, simulque indicabat, quod cholera affectus, omissis tandem omnibus, a peritioribus passim medicis commendatis remediis, cum velut semianimis jaceret, non præstantius, quam a sero lactis perceperit auxilium. Se enim hoc, ad sitim tantum extinguen-

guendam laudatum, tam præfenti
semper cum levamine potare consue-
viffe, ut mitescantibus sensim per su-
periora ac inferiora vacationibus, ejus
solius ope intra paucos convalesceret
dies: Petiit ergo a me consilium, quo
ab erysipelacea, tertiana, & hac cho-
lerica febris se præcavere posset: quod
suppeditaturus suasi, ut bis quotannis
venam præberet secandam; potibus
spirituosis, ipsoque vino moderatius
uteretur, & loco cerevisiæ aquam pu-
ram, cum quarta vini parte mixtam
biberet. Præterea auctor sui suatorque,
ut dum serum lactis ipsius constitutioni
convenientissimum judicarem, illud
jam ad ipsum fontem per quatuor heb-
domades, curæ loco, interposito qua-
vis quarta die pulvere ex duobus rha-
barbari unoque tartari vitriolati scrup-
ulis confecto, adhiberet, & vespere
in balneum temperate calidum descen-
deret: atque hæc singulis annis conti-
nuaret. Cui cum aures dederit consi-
lio, factum est, ut ab illo tempore nec
febre tertiana, nec erysipelate, nec
hæmorrhagiis amplius corripereetur.

Epicrisis.

Ostensum jam in superiore est Capi-
te, quam incomparabili in fluxibus
dysentericis ac cholericis, & serum la-
ctis, & lac aquæ nuptum, polleat vir-
tute; quod eo nomine non solum a ve-
tustissimo HIPPOCRATE, nec non
ab Italis medicis, maxime SYLVA-
TICO, FORTIS, BAGLIVO,
item celebri Angliæ practico SYDE-
NHAMIO; verum etiam nostris
temporibus ab illustri Batavorum me-
dico, BOERHAVIO, multis in gra-
vissimis morbis, magnis commenda-
tur laudibus. Optassem vero, ut no-
stræ quoque Germaniæ medici id at-
tendere velint; ita enim futurum esse
sperarem, ut in sanandis & præca-
vendis chronicis passionibus, præfer-
tim quæ a copia seri impari scorbutici
proficiscuntur, & subjecta biliosæ ac
sensibilioris naturæ invadunt, plus in-

de levaminis experiremur; quam quod
hactenus ab aliis, utut magni nominis
remediis expectare licuit. Illi enim
liquores naturæ nostræ sunt amicissimi;
sed notari meretur, curam per illos in-
stitutam, conjuncto regimine pruden-
ti, per mensem & ultra esse protrahen-
dam: cujus rationem, qui amplius
scire desideraverit, adeat binas dis-
sertationes, quarum unam de utilita-
te seri lactis, alteram de connubio la-
ctis cum fontibus medicatis conscripsi-
mus.

OBSERVATIO VII.

Quum ante quindecim annos in ther-
mis Carolinis, Principem quendam ^{Chole-}
serenissimum comitatus degerem; ac ^{ra per}
cidit, ut illustrissima Comes, quæ ibi ^{fraga}
dem commorabatur, ex improvise in ^{copio-}
cholicam incideret passionem, tan- ^{sus af-}
ta quidem vehementia, viriumque ja- ^{lunta}
ctura adfligentem, ut intra octo horas ^{produ-}
plus quam triginta per alvum dejectio-
nes, & viginti vomitus, iique viride-
scentes numerarentur. Tum ego voca-
bar, qui cum in causam indagarem
mali, percepi, quod propter menstru-
rum defectum per quinque jam dies
thermales potasset aquas; pomeridie
vero fraga hortensia paullo majori co-
pia assumsisset, & inde statim nause-
am, murmura imi ventris, & inquietu-
dinem noctu persensisset, subsecutis,
quæ præfentes adhuc erant, affectioni-
bus. Ego ipsam, & illustrissimum ma-
ritum, qui valde dolebat, bono esse
animo jussi, & mox hunc ordinavi pul-
verem: Recipe lapidum cancrorum,
concharum præparatarum, cornu cer-
vi philosophice præparati, unicornu
fossilis, succini ana drachmas duas, cin-
namomi acuti drachmam unam, olei
nucis moschatæ expressi grana decem:
cujus drachmam singulis horis cum
mensura dimidia lactis vaccini sumsit.
Ad sitim præterea, qua vehementer
premebatur, me inscio frigidam bono
cum levamine potavit aquam: & ex-
trinsecus ex meo consilio spiritum vini

rectificatissimum cum oleo menthæ calide, quavis altera hora renovando, abdomini adplicuit. Sub hujus curationis initium, invalescere primum anxietates videbantur, & ea evomebat humores viridi bile tinctos, & in mucum quasi coeuntes; sed continuatis remediis, sensim remittebant vomitus cum reliquis symptomatibus, & illustrissima Comes intra viginti quatuor horas recuperatis viribus perfecte convalescebat.

Epicrisis.

Sæpiissime mihi licuit adnotare, ab assumtis sub potu acidularum, vel etiam thermarum Carolinarum, fructibus horræis, vehementissima symptomata, cardialgias, vomitiones, alvi fluxus cum summa virium prostratione fuisse subsequuta. Hæc omnia a flatibus per fermentationem inductis æque ac inde oriunda humorum in primis viis stabulantium acrimonia, quam viridescentes etiam produnt vomitiones, suos mutuuntur natales: quare his in casibus congruis demulcentibus, ac acrimoniam involventibus, quale est lac, & ejus serum, una cum absorbentibus acidum, & roborantibus internis & externis, vix inveni præstantiora subsidia.

OBSERVATIO VIII.

Cholera sicca cum humida.

Quum ante aliquot annos in aulam Guelferbytanam pro valetudine fere nissimi Ducis restauranda vocarer; accidit, ut generosus, & maxime reverendus Canonorum Præfectus, sexagenario major, me in reditu ad ipsum invisendum, consilium petiturus invitaret. Laborabat enim gravi, eoque duplici morbo, uno oculorum, quorum hic gutta serena, ille cataracta incipiente affectus erat; altero imi ventris, quo per intervalla, crebris ructibus, & dejectionibus sursum deorsumque vehementissimis vexabatur. Ad sanandum oculorum affectum conquiritam multa peritissimorum & medi-

corum, & Chirurgorum, etiam Galorum responsa consiliaque mihi monstrabat, affirmans, quod frustra per aliquot annos varii generis remediis, quæ maximam partem erant purgantia valde acria, mercurialia, cephalica, cinnabarina, nervina &c. usus fuerit, sed inde potius ratione morbi posterioris pejus habuerit. Hic vero in eo consistebat: Tertia post prandium hora præviis hypochondriorum tensionibus, borborygmis totum abdomen occupantibus, lumborum dolore, & alvo adstrictiore, quæ familiaris ipsi erat, accedebant anxietates cardialgicæ, cum sudore frigido, & tumore circa pylori regionem eminente stipatæ: quæ per flatum magno cum impetu primo sursum, deinde deorsum prorumpentes solvebantur. Interdum vero, quando vinum Rhenanum, aut quandoque rubrum Gallicum solito largius potaverat, & cibos duriores infumatos assumerat, aut animi adfectui, tristitiæ cum iracundia junctæ indulserat; in vomitus atque dejectiones tam copiosas simul incidebat, ut per viginti sedes, totidemque fere vomitiones, valde acidas ac viscidas, viribus mirifice fuerit exhaustus. Ego candide mentem ipsi meam aperiens declaravi, quod adhibitis ad affectum oculorum penitus desperatum tot variis, ventriculo ac generi nervoso infensis remediis, id grave malum sibi met accerserit, saltem insigniter auxerit; adeoque ad hoc potius vel abigendum, vel ad minimum sublevandum omnem curandi nervum dirigendum esse duxi. Inter alia ipsum potu vini rubri Gallici, quod adstringentis, & in ejusmodi affectibus valde noxiæ est facultatis, interdixi; a crassiori quoque victu eum abstinere, & cibis, qui essent facili concoctionis, & jusculis humectantibus frequenter uti jussi. Pro potu loco cerevisiæ commendavi aquam fontanam cum quarta parte vini Rhenani mixtam, vel si hanc ventriculus ferre non posset, eandem cum semine anisi leviter coctam; & denique, ut inter prandium ac cœnam eli-

xirium meum balsamicum viscerale ; singulis autem septimanis pulverem ex lapidibus cancrorum , rhabarbaro , & semine cymini confectum sumeret , suasi .

Epicrisis.

Morbus hic paullo rarior , cholera sicca cum humida maritata adpellari meretur . Siccæ equidem cholerae ideam *Hippocrates Lib. de victu acutor.* §. 61. ita nobis proponit , quod nimirum venter admodum inflatur , strepitus insint cum laterum lumborumque dolore , & postea flatus per os & alvum importune , & maxima vi erumpant . Quando vero ventriculus , & intestinum duodenum maxime ac ileon crudorum & vitiosorum humorum colluvie premitur , sicca tunc cholera in humidam transit . Noster quidem Reverendissimus æger jam olim hypochondriaca passione infestatus fuit , quæ ventriculum ac intestina pro objecto spasmodum potissimum habet : quare nihil restat dubii , quin remediis ad sanandum oculorum vitium usurpatis minus aptis , & vehementioribus naturale robur dictarum partium , a quo præcipuum valetudinis dependet momentum , magis labefactatum fuerit , atque destructum . In ejusmodi vero intricata ægritudine nihil aliud agendum statui , quam ut idoneis dieteticis ac pharmaceuticis subsidiis , humoribus blanda reddatur temperies , & peristaltica canalis alimentaris virtus roboretur ac confirmetur . Et quamvis vini Gallici , Pontac dicti , si bonæ fuerit notæ , ea est natura , ut parcius sumtum , & cum aqua dilutum ad conciliandum ventriculi robur admitti queat : attamen multiplici quoque edoctus sum experientia , ejus usum ob principium , quod fovet valde adstringens , largiorem ad graves & spasticas nervosi generis disponere ægritudines , vel eas jam præsentis augere : adeo , ut cum magna cautione id vini genus in usum , præsertim quotidianum duci debeat .

OBSERVATIO IX.

Vir viginti sex annorum , per omnia sanus , binis abhinc annis post gravem excandescientiam in diarrhœam incidit biliosam , per tres hebdomades cum copiosissimis dejectionibus , & magna virium prostratione infestantem . Consultus medicus dabat adstringentia ; & quum eorum usum , cohibito alvi fluxu , vehementiora tormina , & pungentes præcordiorum dolores exciperent ; venam in brachio tundi jubebat , promanante pauco , eoque aterrimo cruore . Facta venæsectione , animi deliquium patiebatur æger , & ad se rediens , spiritum difficilius trahere incipiebat : sed dato laxante , melius iterum habebat , nec nisi de prostrato conquerebatur adpetitu . Quem ut instauraret , ex præscripto medici acidulas Pyrmontanas per quatuordecim potare debebat dies ; & ante pariter ac post earum usum pilulas purgantes , potenter alvum moventes assumebat . Verum abhinc cum sicca tussi , cruento alvi prehendebatur profluvio ; quo inter atrocissima circa umbilicalem potissimum regionem tormina , & ardoris sensationem , quotidie sexagesies & ultra desidere cogebatur . Et hæc sanguinea diarrhœa per integrum jam duraverat annum , nullisque obsecundaverat medicaminibus . Dejectiones enim frequentissimæ , & singulo die trigesies , & ultra repetitæ , semper sanguineæ vexabant ; tenesmus simul urgebat molestissimus ; adpetitus quoque avidissimus , & vix satiabilis erat , & corpus denique perpetuo frigoris sensu , sub calidissima etiam æstate , afficiebatur , sæpiusque contremiscebatur . Æger itaque meam imploravit opem .

Diarrhœa biliosa mala medicatione in sanguineam chronicam permutata.

Epicrisis cum consilio.

Non adeo vulgaris præsens est affectus , sed paullo rarior , & diarrhœa hæmorrhoidalis chronica , ab erosione

ne

ne tunicarum intestinalium, coli præfertim & recti dependens vocari meretur. Cujus si primos natales consideremus; illi a gravi iracundia, cui indulgit, sunt repetendi. Hac enim factum est, ut commotis biliosis humoribus, istiusmodi quoque diarrhœa suboriretur; quæ si remediis temperantibus, acrimoniam demulcentibus, & leniter evacuantibus fuisset oppugnata, facile perfanari potuisset. At male administratæ medicationes tam levem affectum, in gravissimum, & fere immedicabilem conjecerunt. Namque primum magnam merentur censuram data protinus adstringentia; quibus factum fuit, ut intus retenta acri biliosa materia, spasmi simul ad superiora sint revocati, & hinc præcordiorum anxietates, atque puncturæ excitatæ.

Deinceps perverso sane consilio sanguis ex tula in brachio vena est eductus: unde evenit, ut præcordiales spasmi & angustia, invitatis magis ad superiora humoribus, increverint, & ipsas animi defectiones habuerint comites; id quod in cardialgicis doloribus, ubi vena in brachio tunditur, sæpissime notare licet. Laxans subinde datum, revocando humorum liberam per alvum excretionem, operæ fecit pretium: & tum fuisset facillimum, resistentem inadpetentiam, datis roborantibus, & continuato leniorum laxantium usu, profligare, sanitatemque restituere.

Verum hanc adhibitæ demum aquæ Pyrmontanæ una cum fortioribus purgantibus prorsus pessumdederunt. Nam illæ acidulæ frigore suo ad spasmodicas totius cutanei corticis constrictiones disposuerunt; & purgantia tunicas intestinalium nervosas violenter vellicarunt. Unde congesti ab ambitu corporis constricto ad intestina humores, acres, biliosi ac impuri, vascula sanguifera intra tunicam nervosam latitantia ad rupturam usque impleverunt; illa perruperunt, & ipsam denique tunicam arroserunt; cujus

erosioni, diarrhœa chronica cruenta cum renescmo debetur.

Si itaque quicquam auxilii in ejusmodi contumaci & gravi morbo reliquum est; id certe unice in iis remediis, quæ acrimoniæ humorum delinientiæ, & erosioni tunicarum intestinalium consolidandæ dicatæ sunt, consistit. Quum vero præterea motus sanguinis & humorum ab ambitu corporis ad intestina tendunt; non præstantius perspirationis restitutione erit subsidium, quam balneorum vaporosorum frequenti & convenienti usu obtineri posse confido. Interne olei olivarum cum spiritu menthæ æquali parte permixti frequentem usum, neque minus pulverem ex bolo armenia p. iii. & corticis cascarilla p. i. compositum, item infusum theiforme ex mentha crispa: & pro potu decoctum assafras & santalirubri usurpandum commendavi.

OBSERVATIO X.

Est in nostra civitate matrona quædam honesta, quadraginta sex annorum, temperamenti sanguineo-phlegmatici, obesa, vasisque exilioribus instructa, quæ per octo jam annos menstruum inordinato successu, atque hinc pendentibus hysteris & hypochondriacis laborat affectionibus. Nata nimirum est matre nephritica; victu longo abhinc tempore utitur lauto, ac pleno, ac præter aquam puram, cum pomis citri, & saccharo distemperatam, pro ordinario potu vino Gallico Pontac; venam ter secandam quotannis præbet; sed vitæ genus motus prorsus expers agit. Ante octo igitur annos suppressus primum per aliquot vices mensium fluxus, graviditatis suspicionem ipsi pariter ac consulto tum medico movebat; sed mox evanescebat illa spes, & nascebatur febris intermittens contumacissima, nullis cedens remediis, donec tandem sumta per octiduum, corticis chinae larga quantitate cohibe-

Diarrhœa cum variis symptomatibus stipata.

beretur. At succedebant dolores lumborum & ossis sacri, ingens corporis languor, capitis dolores, aurium sursus, atque tinnitus, oculorum caligo, & angustiae præcordiales. Datis purgantibus, & instituta venæsectione, anxietates quidem cum capitis doloribus remittebant, & menstrua rursus profluere incipiebant: at reliquorum symptomatum vehementia persistebat, & quovis mane largi promanebant sudores. Me tandem consuluit, qui præparato per laxantia & antispasmodica corpore, usum balneorum Tæplicesium commendavi: quibus usa egregium sensit levamen; sed gravi terrore commota, priorem & gravio-rem incidit sanitatis labem. Domum redux febre biliosa cum purpura alba prehendebatur, qua percurata, ex meo consilio per duos successive annos balnea adhibuit Lauchstadiensia, egregio cum fructu. Sed accedentes crebri animi adfectus sanitatem, quæ imminabat, semper iterum destruxerunt; donec ante semestre demum tempus, prævia excandescencia, graviora incideret symptomata, dolores dorsi ac lumborum invalescerent, & sudores matutini magis crescerent. In tali rerum statu summi ad referendam, quæ obstructa erat, alvum, salis Sedlicensis unciam dimidiam: unde factum est, ut alvus vigesies & ultra de- jiceretur, & præterea graves præcor- dorum anxietates, capitis & dorsi do- lores, sanguinis ebullitiones, pulsus- que celeres cum duritie juncti accede- rent. Suasi venæ in pede sectionem; sed eam in brachio, detracta sanguinis parca quantitate, institutam, major æstus, tantæque humorum ad caput exceperunt congestiones, ut in propin- quo essent deliria. Adhibitis igitur temperantibus, venam iterata vice in pede tundendam, & largam cruoris copiam detrahendam curavi: unde re- mittebant congestiones ac æstus, sed dolor in dorso invalescebat, & septi- mo morbi die vehemens accedebat diar- rhœa, cum perpetuo sudore & languo-

re stipata. Hæc adhibitis intus tempe- rantibus, ac mixturis analepticis, ex- terne emplastro saponato cum oleo hyo- scyami & camphora malaxato, nono die conquiescens, undecimo præter opi- nionem recrudescerebat; & dato cum pulvere præcipitante liquore anodyno, extrinsecus admoto balsamo viræ di- cto, iterum feliciter expugnabatur. Sed dolores dorsi tantas sumebant vi- res, ut per viginti septem dies, om- nem oculis eriperent somnum: qui tandem, continuatis interne anody- nis & antispasmodicis, externe dicto emplastro, cum oleo hyoscyami, nu- cistæ, camphora, & balsamo Peru- viano permixto, debellabantur. Fe- licissimum etiam effectum in mode- randa diarrhœa & mitigandis dolori- bus pulvis ex bolo Armeniæ, succino, & pulvere cascarillæ compositus, sed parca & repetita dosi, & cum aqua menthæ exhibitus præstabat. Præter- ea consilium dedi, ut accedente vere lacte asinino cum fonte Selterano per- mixto, interposito balneo aquæ dul- cis, utatur.

Epicrisis.

Omnia illa mala, quibus cum usque eo per longum tempus honesta illa fœ- mina conflictata est, nullam certe a- liam causam, si primam originem spe- ctemus, quam immoderatum vini ad- stringentis Gallici, & potus dicti Li- monade-acidi, & postea perversum ad longam & quotidianam febrem expu- gnandam corticis chinæ usum agno- scunt. Nam uti in totum, acida, quæ incrassant humores, & adstringentia, quæ minimos tubulos quam facile con- stringunt & obstruunt, vitalibus mo- tibus, qui in libero per partes humo- rum progressu & convenientibus inde pendentibus se & excretionibus consi- stunt, valde sunt inimica; ita infau- stum & noxium eorum effectum in se- xu maxime sequiori, qui hisce rebus delectari solet, quotidie fere conspici- mus; dum mensium negotium mi- nuen-

nuendo & turbando ad innumeras graves & diuturnas aegritudines disponunt, praesertim si feminae complexio phlegmatica & sanguinea fuerint, & plus iusto desidia, vitæque sedentaria atque inordinatis affectibus dedita; quale exemplum praesens morbi historia exhibet. Continuus ille lumborum primam vertebra, ubi plexus magnus mesentericus situm habet, occupans dolor non nisi spasma, qui sese diffundit per totum intestinorum canalem ejus functiones secundum naturam pervertentis, species est. Crebrior ille & saepius recurrens alvi fluxus intestinorum motus naturalis destructi & humorum vitiosorum maxime acidorum ibi congestorum indicium est, utpote qui & mole sua naturam ad excretionem stimulant, & acrimonia mucilaginem, qua tunica nervæ intestinales tectæ sunt, detergendo, easque ex parte arrodendo malo diuturnitatem & contumaciam adjiciunt.

CAPUT IX.

DE

CONVULSIONE UTERI SIVE ABORTU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

ARvum muliebre, omnium officina mortalium, non modo, si sterile, fructuque vacuum existerit, spasmorum tyrannidi obnoxium est, sicut in malo videre licet hysterico: verum etiam secunda prole præditum, gravissimos saepenumero spasmodicos ac convulsivos patitur motus, vique horum non raro fructu sibi met concredito spoliatur; quem valetudinis statum abortus nomine significare solet schola medica. Est enim abortus spasmodico convulsivus uteri motus, quo fetus immaturus & mortuus, præcedente ut plurimum enormi sanguinis profluvio, violenter excernitur.

Hoff. Syst. Tom. VI.

§. II.

Dum immaturum, nondumque vitalem per abortum excerni diximus fetum, illum a partu septimestri, vel octimestri distinguimus. Hic enim utique vitalis existit, & ego ipse aliquot nova exempla, ubi editi fuerunt infantes, septimanis adhuc quinque vel sex deficientibus, imbecilliores quidem, sed qui conveniente per calorem, somnum, quietem & tenerius alimentum regimine, non modo ad debitum robur & perfectionem, sed etiam ad longam pervenere vitam. Notanda subinde hæc abortum inter, & partum septimestrem est differentia, quod in hoc uteri hæmorrhagia factam demum fetus exclusionem sequatur; in illo vero antecedit, tumque embryo, isque mortuus excernatur.

§. III.

Abortus plerumque fit inter secundum & tertium, interdum etiam inter tertium & quartum, rarius inter quintum & sextum prægnationis mensem. Nam post quartum mensem, ubi fetus incipit moveri, ad verum partus tempus fetus dicitur mortuus, & majori semper cum difficultate fit; ut plurimum circa id tempus, quo alias menstrua fluere consueverunt. Nota sunt mihi plurima exempla, ubi tertio mense circa tempus menstruum foeminae abortum passæ fuerunt. Nonnunquam porro, sed rarissime contingit, ut circa septimum mensem a violentia externa placenta ab utero fiat avulsio, quam larga sanguinis ex utero profusio sequitur, sub qua infans moritur, & nisi naturæ robore cito expellatur, ipsa mater in summo vitæ versatur discrimine.

§. IV.

Signa imminentis abortus, & legitimi partus magna ex parte sunt communia; nam in utroque casu cum quadam præcedente horripilatione, & partium extremarum refrigeratione, dolor preforsus in lumbis, qui sese extendit ad imum ventrem, percipitur; postea ad os sacrum, coxendicem, & inguina descendit cum pulsu arteriarum auctio-

Abortu differentia a partu septimestri.

Abortu tempus.

Signa abortus.

Abortus definitio.

T

ris

ri: os uteri fit humidum, & relaxatur, & evacuatio aquæ instar loturæ carniū procedit. Speciatim vero in abortu ante expulsionem foetus sanguis purus cum grumis sat larga sæpius copia cum summa debilitate, & frequentius animi deliquio ejicitur, & tertio demum die foetus expellitur. Præcedit ut plurimum subitaneus corporis rigor & horror cum lassitudine, inappetentia, nausea, cordis palpitatione, lumborum dolore; circa pubem gravativus dolor atque in partibus genitalibus frigus. Quo grandior autem & adultior est embryo, eo acerbiores spasmi, dolores ac majora symptomata non sine periculo observantur. Signa abortus futuri *Hippocrates l. II. de morb. mulierum §. 6.* ita proponit; Ruber fluxus fuit talis, qualis sanguis victimæ recens macerata, & grumi pellucens. Aliquando vero etiam fluxum rubrum emittit, & venter imus attollitur & attenuatur, & impotens fit & indurescit, & ad contactum dolet, velut ulcere præsentem & febris habet & dentium fremitus: & dolor ad ipsa pudenda, & pubem & lateris molitudinem, & lumbos & tendinem & ventrem & pectus & scapulas irruit. Et alias omnes partes dolor & impotentia ac pusillanimitas occupat; & color mutatur.

§. V.

Difficiliter
rensis
hamor-
rhagiæ
aborti-
væ a mi-
nus tali.

Ab abortiva vero hæmorrhagia probe ille cruentus ex utero fluxus, qui multis prægnantibus femellis citra noxam, & abortus metum contingere solet, distinguendum est. Nam sæpius fit, ut quæ sanguine abundant femina, secundo & tertio graviditatis mense sanguineum experiantur fluxum, citra dolores & spasmos in regione lumbari & abdomine, citra debilitatem, & præcedentem horrorem & rigorem partium extremarum. Hoc autem in casu sanguis non ex uteri cavitate, sed potius ex vasculis vaginæ uterinæ cum euphoria profluit. Atque nota nobis sunt exempla, ubi a medio gestationis tempore usque ad ipsum partum sanguis ex genitalibus effluxit, salvo nihilominus &

vivaci satis prodeunte fetu. Quare fallit *aph. 60. Sect. V. Hippocratis*: Si mulier gravida fit menstrualis, non potest sanus esse fetus.

§. VI.

Refert porro scire, non omnes feminas ad abortiendum proclives esse; & quibusdam nec violentissimis remediis abortum provocari posse. *Hippocrates* quidem *l. I. de morb. mulierum* asserit abortum siue medicamento, siue potione vel cibo vel alia re quapiam contingere, & §. 42. sunt quæ fetum corumpant, si acre quid aut amarum edierint aut biberint præter consuetudinem, dum adhuc parvus intus est puerulus. Is enim moritur & turbatur gravidæ venter, & fluxiones concitantur. Verum in nostris regionibus, ubi corpora sunt robustiora & minus sensibilia, id ipsum non observatur. Sic *Guarenonius Consult. 636.* ait: vidi multas utero gerentes, fortissimisque medicamentis, & multis venæsectionibus cruciatas, & nulla fecit abortum. *Platerus prax. pag. 113.* in mulieribus diarrhæa laborantibus abortum minime factum fuisse testatur. *Zacutus Lusitanus in praxi admir. obs. 43. 44.* refert, per vehementissima purgantia, per sexies, imo octies repetitas venæsectiones, unguenta fortissima & pessaria utero adplicata, per longam inediam, nullos procuratos fuisse abortus. Spectat huc quoque notabilis illa observatio *D. D. Sommeri*, quam *Dec. 1. anno VI. obs. 106 M. N. C.* inseruit, mulierem quandam, centum guttas olei destillati juniperi per viginti dies, omni mane ad menses provocandos usurpasse, postea tamen filium peperisse. Qua de re fusius agit, *Albrechtus decad. 1. anno VIII. obs. 165.* & recenset, fortissima emmenagoga, ut oleo destillata sabina, succini, myrrhata, crocata, aloetica ad fetum expellendum frustra fuisse propinata. Singularis etiam observatio est, quam habet *Bartholinus M. N. C. anno 1. dec. 1. obs. 52.* de geminis gravidis, lue venerea laborantibus, quæ a chirurgo, eas esse prægnantes, nesciente, mercuriali sa-

Aborti non facile provocari posse, probatur i] testimo- nio au- ctorum.

li salivatione curata, & nihilominus salvos fetus enixa sunt.

§. VII.

2] Variis observationibus.

Ipse ego non semel, sed aliquoties observavi, gravidas qualdam vehementibus acutis febribus, nec non variolis, morbillis, diarrhæis, imo dysenteriiis laborasse, & fetum in utero vivum salvumque retinuisse. Novi etiam aliquot exempla feminarum generosi stemmatis, quæ, quia non putarunt, se gravidas esse, ad mitiganda pathemata hypochondriaco-hysterica integram curam Carolinarum per aliquot septimanas absolverunt, & postea Teplicensi balneo per septimanam & ultra usæ, elapsis tribus vel quatuor mensibus, felici partu bene valentes & robustos excluserunt infantes, cum tamen ejusmodi curandi ratio gravidis minus tuta censeatur. Neque pauca mihi prostant exempla, quod utero gerentes per acclivia & declivia loca sine ulla noxa per dies noctesque fecerint itinera, & nimis saltationibus immensum in modum se fatigaverint. Nec omnibus imprægnatis terror nocet: alias ob campanarum suborto incendio sonitum inopinatum plures in amplis civitatibus deberent abortire, quod tamen rarius accidit.

§. VIII.

Subjecta aboribus.

Quibus præmissis, eas mox subjungere observationes consultum erit, quas de subjectis abortus, attenta præbet experientia. Sic adnotamus, mulieres succulentas, pinguiore, mollioris & subtilioris corporis habitus, otiosas, opiparo lautoque vitæ genere utentes, naturæ imbecillioris ac sensibilibioris, pathematibus hystericis obnoxias, quæ ordinario menstrua vel copiosiora, vel inordinata fuerunt expertæ, quæ semel abortum passæ, aut quarum matres ad abortiendum proclives fuere, longe faciliores ac opportuniore ad abortum esse, quam feminas musculosas, duriori fibrarum compage donatas, robustiores, plebejas, minus pingues, & quæ valido exercentur labore, neque terrori & aliis animi intemperatis motibus nimium indulgent. Constat quo-

que experientia, illas feminas, quibus per priores prægnationis menses sanguis ex uteri vagina profluxit, quibus ciborum adpetentia languet, & quæ odontalgiiis, defluxionibus tussiculosis, narumque hæmorrhagiis subinde expositæ sunt, vel sanguinem semel bisve tempore graviditatis e vena mittunt, ad abortiendum minus promptas esse. Ceterum de differenti mulierum natura ad uteri morbos & ad proclivitatem abortus insignis locus Hippocratis, qui exstat de morbis mulierum l. 11. §. V. meretur considerari.

§. IX.

Hinc autem, cum in quibusdam vel levissimæ causæ abortum moveant, quem in aliis nulla ars excitare valet, certissima sequitur conclusio, peculiarem uteri in facile abortientibus esse debere dispositionem. Quæ ut innotescat, de uteri structura & usu quædam præmonere, haud alienum erit. Scire igitur refert, 1) quod nulla in toto corpore pars tam numerosa vasorum copia sit instructa, quam ipse uterus, quippe qui, testante injectionum artificio totus ferme est vasculosus. Accipit enim vasa sua & arteriosa & venosa partim a spermaticis, partim hypogastricis, partim etiam abiliacis; 2) quod in nulla corporis parte venæ pariter ac arteriæ tam copiosæ, quam in utero, gaudeant anastomosis: nam inflatus per spermaticas ventus mox in hypogastricas penetrat; 3) quod vasa uteri in virginibus valde exilia, facta imprægnatione adeo distendantur, ut minimi eorundem ramuli acquirant eam capacitatem, quæ majorem admittit stylum; 4) quod non recto, sed valde anfractuoso, tortuoso, & velut serpentino flexu per uteri substantiam discurrant; 5) quod venæ arteriis longe sint capaciores; ac 6) valvulis plane destituantur. His ex novissimis tribus momentis clarissime patet, circulum & comprimis refluxum sanguinis per venas uteri valde tardum in statu etiam naturali esse; & hinc uterum præ aliis partibus, nimis humorum congestionibus, vaso-

Structura uteri vasculosa.

rum infarctibus, distensionibus & hæmorrhagiis obnoxium existere ac aptissimum,

§. X.

De selo
Iul s, &
forami-
nibus
uteri,

Id vero peculiare sibi servat exquisita vasorum uteri connexio, quod in plurimas cavernulas siue cellulas mutuo communicantes canalium alvei definiunt, & sinus ovalis figuræ efformant, quæ substantiam ipsius uteri spongiosam & fungosam reddunt, atque in gravidis mire ampliantur: quo fit, ut uterus præsertim prægnans, transversim sectus, ampla & innumera fere exhibeat foraminula. Hac sinuosa & cavernosa vasorum commissa efficitur, ut non ipse solum uterus in prægnantibus a sanguine contento mirifice dilatetur, ejusque tensa & stricta antea compages laxior atque mollior reddatur; sed etiam orificia extremitarum vasculorum, quæ in cavo oblique sub membrana uteri hiant, & per quæ aer, canali cuidam inflatus, in ipsam cavitationem haud difficulter transmittitur, magis diducantur, sicque perforata vasculosa chorii membranæ filamenta excipiant, quo per illa sanguis, ex utero ad foetum, hunc nutriturus transire possit.

§. XI.

Structu-
ra uteri
fibrosa
ejusque
elastica
visus.

Deinceps notari meretur, uteri membranam fibris carneis esse præditam, earumque ingentem congeriem orbiculatim, imo instar retis contextam, in uteri potissimum fundo conspici. Harum ope peculiarem tonum, seu motum systolicum & diastolicum obtinet, quo sese constringere, rursusque dilatare alternis valet vicibus. Et hoc motu recte, secundumque naturam sese habente, liber & expeditus sanguinis per uterum fit circuitus, omnesque illius functiones legitime succedunt. Sed simul observatione dignum est, quod uterus vi dicti hujus motus mirifica & vix comprehensibili potentia gaudeat elastica, qua ejus fibrae & vasa incredibilem in modum distendi & explicari, sicut fit in gravitate; ac excreta sarcina, sicque cessante distensionis causa, sponte rur-

sus contrahi, coarctari, & ad pristinum statum, ac spatium redigi possunt.

§. XII.

His expositis, porro haud ignorari oportet, foetum libere in cavitate matricis fluctuantem, & ab umbilicali duntaxat funiculo pendente, vi placenta uterina, quam secundinas vocant, cum utero ita coherere, ut illius extrema vascula, tanquam minimi villi in foraminula atque ductus uteri §. X. descriptos inserantur, & cum iis laxè uniantur. Jam ex supra dictis repetimus, quod fetus in abortu sit mortuus, illumque tantum non semper hæmorrhagia antecedit. Moritur autem foetus in utero, si succi vitales, unicum illius nutrimentum non amplius ex orificiis vasorum uteri ad villos secundinarum feruntur; quod fit, si placenta uterina, membrano-sa valde ac vasculosa ab uteri vasorum orificiis avellatur. Ergo præternaturalis placenta avulsio perpetuam abortus causam constituit. Avulsis enim secundinis non aliter fieri potest, quin vasa uterina cruore turgida distentaque copioso, hunc per hiantes ductus & patula orificia in matricis effundant cavitationem; qui una cum cadavere, latera arvi muliebris premente & molestante, (mortua enim corpora semper graviora sunt viventibus) carneas ad motus spasmodico-convulsivos proritat fibras, aut eos jam præsentis adauget; quibus constrictus, & ab omni latere pressus uterus, aperto interno orificio, expellit primo contentum cruorem & fluidum, & stagnando in grumos concretum, ipsamque tandem, ampliora facta apertura, cadaveris sarcinam.

§. XIII.

Hæc dicta vero secundinarum avulsio, spasmodicorum abortivorum immedia causa, a variis induci deprehenditur mediatis; quas inter primum locum occupant illata extrinsecus violentia; quippe quæ graviter concutiendo abdomen, rupturam coherentium la-

Causa
proxima
abortus.

Causa
abortus
mediate
sunt: 1] extrinsecus
violenta.

ze villorum facillime inferunt. Hinc per gravem imi ventris percussione, vel contusionem, siue per ictum & lapsum, siue vehementem corporis exertationem, saltationem, vecturam fiat, vel nimiam abdominis in allevatione brachiorum, aut gravioris ponderis elevatione factam extensionem, provocari abortus, multis observationibus & exemplis habemus comprobatum. Eidem fundamento innititur abortio, quæ per frequentem & immoderatum coitum excitatur; cujus mentionem injicit *Guilielmus Fabricius Cent. II. obs. 80.*

§. XIV.

Defectus sanguinis.

Deinceps dicta separatio fit ab inopia succi & sanguinis nutritici, per orificia vasorum uteri in apertos secundinarum villos instillari soliti. Nam si orificia vasorum uterinorum ob deficientem sanguinis adfluxum exarescunt; foetus nutrimento destitutus perit & corrumpitur, qui hoc in casu sæpenumero absque spasmis & doloribus ejicitur. Hinc dispositæ 1) in morbis gravioribus, febribus acutis malignis, nimis diarrhœis, maxime dysentericis, & quidem frequentes circa declinationem abortiunt; 2) ex eodem fundamento abortum provocare valent immoderate sanguinis missiones, in subjectis sanguine non adeo abundantibus institutæ, cum primis in regionibus calidioribus: unde *Hippocrates aph. XXX. sect. V.* recte dicit, quod venæsectio ad abortum disponat; siquidem ejus tempore ad animi usque deliquium sanguis mitti solitus est.

§. XV.

Nimia sanguinis abundantia.

Frequentissimam autem abortum causam exhibet nimia sanguinis moles, quam Plethoram vocant. Constat nimium ex supra dictis, progressum sanguinis per vasa uteri venosa in statu naturali esse difficiliorem ac impeditiorem. Quod si igitur illa a copioso humorum affluxu ultra modum distendantur, & sanguis in sinibus stagnat; sequitur spasmodica fibrarum uterinarum constrictio, tanquam perpetuus di-

Hoff. Syst. Tom. VI.

stensionis vasorum comes; qua fit, ut sanguis cum impetu ex orificiis arteriorum eructetur, uterus flaccescat, placenta secedat ab ejus filamentis & vasorum hiatibus, ac demum foetus ut plurimum secundo vel tertio ab hemorrhagia die excludatur. Hinc cum *Sylvio Cap. VI. prax. med.* observamus, foeminas gravidas nona decimaque post cessantem menstruum eruptionem hebdomade fluxum subinde pati sanguinis satis magnum, & una cum ipso excernere aliquid coagulati carneique; quæ educto circa hebdomadem octavam post cessantia menstrua sanguine, nil simile in se animadvertunt, verum gravidæ manent, atque circa nonum mensem, vivum & vitalem pariunt foetum. Unde recte concluditur, has prioribus quoque mensibus fuisse gravidas; posthabita vero redundantis sanguinis imminutione abortum fuisse passas, & hoc præsertim foeminis largo mensium fluxui obnoxias evenit, nam quia foetus tenerior est, facillime cum uteri hemorrhagia profunditur. Hinc recte dicit *Hippocrates Lib. de partu octimestri*, plurimas primis quadraginta diebus fieri abortiones.

§. XVI.

Sæpius quoque abortionum causas sunt omnes illæ res, quæ uterum ad spasmodicas concitare valent stricturas, quibus si præsertim robusta illa fibrarum series, in fundo uteri obvia, afficitur, secundinarum inducitur avulsio. Hoc nomine abortum provocandi potentia pollent 1) vehementiores animi affectus, præsertim gravis iracundia atque terror, præsertim si hæc graviora pathemata invicem jungantur, & unum alterum excipiat, maxime eo tempore quo menses olim fluere consueverant; 2) remedia ad pellendum foetum destinata, quæ nimium sanguinis orgasmum incitando, & solidas commovendo partes, voris nonnunquam satisfaciunt: quo quidem fine omnia calidiora emmenagoga, ac diuretica celebrantur, cum primis oleum succini, & sabinæ; radix filicis, conf. Schre-

T 3

ederi

ederi *pharmac. med. chym. Lib. IV.* 3) fortiora purgantia, scammoniata, colocynthiaca, jalappina, aloetica, quæ spasmus intestinorum & totius nervosi systematis non raro inducunt; 4) vehementiora emetica, siquidem sub ipso diuturniori ac violento vomitu sæpe fiunt abortiones; 5) tussis serina ac convulsiva, nec non omnes convulsivi, ac epileptici morbi; 6) fluor denique albus, qui non modo humore acri vellente, verum etiam relaxando uteri fibras ad abortum disponit. Ex classe rerum non naturalium cibi & potiones adstringentes & maxime omnium, ex nostra observatione vina Gallorum rubra immoderatus assumpta, liberiores sanguis cursum impediendo, ad largas hæmorrhagias & abortum quoque disponunt.

§. XVII.

In quo
confi-
stat ab-
ortendi
procli-
vitas.

Verum enim vero, quum omnes hæc causæ a multis impune ferantur, & hinc semper dispositio quædam ad abortiendum supponatur: quæstio incidit, in quo potissimum consistat illa dispositio. Hanc vero in nimia fibrarum musculosarum, & vasorum uteri elasticorum relaxatione, remissione & atonia collocandam esse statuo. Namque sub tali insigni toni dejectione libera sanguinis & humorum progressio intercipitur, vasa venosa a nimio sanguinis confluxu valde distenduntur, fiunt varicosa, uterus ad spasmos enormes irritatur, quibus mediantibus extremitates vasorum aperiuntur, nutritio foetus perit, atque avulsis secundinis, foetus præmature expellitur. Et hæc omnia eo certius fiunt, si quædam causarum mediarum, brevi ante recensitarum accesserit: quæ, si debitum uteri robur, ac legitimus per illum sanguinis circuitus præsto fuerit, nihil ferme valebunt, testantibus §. VI. adductis exemplis. Hæc ipsa etiam humorum in relaxatis, ac distentis uteri vasis stagnatio causa est, quod foetus primis illico mensibus vitiatus atque corruptus in carneam sæpe massam variæ figuræ atque consistentiæ, quam mo-

lam dicere solent, degeneret, cujus ab utero avulsio & excretio cum magna symptomatum exacerbatione fieri observatur.

§. XVIII.

Ad ejusmodi præternaturalem a copia humorum uteri relaxationem, tanquam veram abortus causam, antiquissimum nostræ artis Professorum respexisse, testatur *sect. V. aphor. 45.* ita se habens: quæcunque moderate corpus habentes, abortiunt bimestres & trimestres, sine causa manifesta; his uteri acetabula muco sunt plena, & non possunt foetum continere præ gravitate, sed abruptitur. Conf. etiam *aph. 62. ejusdem sectionis*, in quo uteri intemperaturam, si nimis siccus sit, accusat, quod ad foecundandum & nutriendum foetum plane sit ineptus: laudat vero ejus temperatum & moderatum statum, quo nihil aliud, quam tonus & robur uteri æquabile, moderatum, & ad liberum sanguinis circulum aptissimum subintelligitur.

Confir-
matur
ex Hip-
pocrate.

§. XIX.

Hæc autem dispositio ad abortiendum variis acquiritur modis. Vel enim nativa fibrarum uteri debilitas subest, adeo, ut matres, quæ frequenter abortiverunt, filias generent, ad idem vitium proclives: vel etiam consuetudo meretur accusari, qua foemina, quæ semel vel bis abortivere, crebrius in id malum incidunt, idque non raro eodem tempore: licet non semper foetus, sed loco hujus informis ex sanguine mucoso concreta massa prodeat. Per hanc vero consuetudinem nihil aliud intelligo, quam pravam vasorum uteri laxitatem, & inde proveniente humorum stagnationem, ex abortiendi labore sæpius repetito inductam; ex qua subinde uterus in spasticos & convulsivos motus ex facili ac levissima causa conjicitur.

Disposi-
tio ad
aborti-
endum ac-
quiritur
1) jure
hæredi-
tario, &
consue-
tutine.

§. XX.

Relinquitur etiam utero abortiendi 2) Malo proclivitas ex præpostero puerperarum regimine. Quod si enim post puerperium uterus non rite a lochiis & stagnante

puerpe-
rarum
regimi-
ne.

gnante sanguine viscido mucoso liberatus, neque per convenientia remedia colluvies seri impuri e corpore per alvum vel alia excretoria detracta fuerit, neque hinc ad pristinum & naturalem tonum & constrictionem ipse pervenerit: relinquitur ingens atonia, & imbecillitas vasorum, menses non procedunt legitime, non fiunt fecundi conceptus, foetus non debite nutritur, sed ante tempus ejicitur immaturus.

§. XXI.

3) Tempestas
vitiata
confi-
tione.

Ipsa denique tempestatum vitiosa constitutio ad abortum disponere, & hunc epidemicum reddere valet. Unde Hippocrates sect. III. aph. 12. asserit, per hyemem pluviosam ac clementem, si ver sequatur aquilonare, mulieres ex facili occasione abortire, vel imbecillos, ac morbosos pueros parere: quia scilicet plethora in gravidis serosa, quae fere ordinaria est, per praecedentem autumnum humidum & pluviosum, & succedentem ejusdem naturae hyemem, immensum in modum increfcit; superveniente autem aeris statu aquilonari, quo a superficie ad interiora pelluntur humores, necesse est, ut ad ipsum uterum nimia & impetuosa fiat seri excrementitii conflatio, facunda abortionis genitrix. Cui quidem observationi hanc subjiendam reor cautelam, quod talis aeris status non omnes gravidas, sed eas potissimum, quae sanguinei & humidioris temperamenti sunt, afficiat.

§. XXII.

Prognosis
abortionum.

Omnis abortus est periculosus, eo magis, quo adultior foetus existit. Cum primis ille periculo non vacat, si mola cum ipso foetu praesens est; quippe quae, hoc excluso, utero firmiter alligata remanet, nec tam facile eliditur. Tunc nimirum dolor dorsi & ossis sacri semper urget, abdomen intumescit, vires consumuntur, lenta est febris, & pravus ex utero promanat humor, vitalesque universi corporis fatiscere incipiunt functiones. Multum sane hoc vitium medentibus facessere solet negotii, praesertim, quando ipsae foemellae sensibilibioris naturae, ad animi commotiones

valde proclives, & pathematibus hysteriis obnoxiae fuerint. Pathemata, quae abortum sequuntur, Hippocrates l. II. de morbis mulierum §. V. ita describit: Si fluxus ex utero abortus fuerit, sanguis multus fluit, & grumi compa-
cti excidunt: & dolor occupat lumbos, & laterum multitudinem, ac imum ventrem & durus est venter, & ad contactum dolet; & rigor ac febris acuta corripit; debilitas oboritur; & omnia praeter humeros ad scapulas dolent; & calor invadit, & rubescit, & venae durae fiunt ac renitentes.

Theses Therapeuticae.

§. I.

OMne plerumque consilium & auxilium, quod in abortionis negotio, a medente sperari & promitti potest, in eo duntaxat consistit, ut praecaveat imminentem abortum. Quod impetrare licet, si ope remedium ex diætetico, pharmaceutico, & chirurgico fonte petitorum, eas causas, quae pravam abortiendi dispositionem utero inducere possunt, omni cura ac studio amovere nitatur, debitumque utero robur restituat.

Indicationes
curatio-
riae.

§. II.

Quum igitur ex supra dictis perspectum habeamus, vasorum uteri a copiosiori sanguinis adfluxu infarctum primam & praecipuam abortionum causam constituere: facile patet, non certius, nec efficacius ad praecavendum id vitii genus tempestiva sanguinis missione dari praesidium. Hoc & experientia, & creber usus peritissimorum medicorum a longo jam tempore stabilitum confirmatumque dedit; & nos eo solo complures femellas, quae crebrius abortum perpessae sunt, ad statum pariendi tempus deductas novimus. Sed primo quidem notari meretur, quod, cum creber abortus ut plurimum circa finem tertii ab impraegnatione mensis, propter largiorem sanguinis ad uterum

Venae-
sectionis
necessitas
&
utilitas.

affluxum, quem fetus ad sui nutritionem tunc nec requirit, nec ferre potest, incidat, tutissime circa id tempus, præsertim abortui jam adfuetis vena in brachio secetur: ea enim hoc in loco, suffragante omnis antiquitatis testimonio, securior, quam in locis inferioribus habenda est. Nihilominus in totum non negari potest, quin venæsectio etiam in pede gravidarum, præsertim ultimis circa partus tempus mensibus commodissime possit institui. Deinceps vero circumspicito præsentis medici iudicio committendum est, quantum sanguinis emittere, & quoties ejus missionem iterare conveniat. Nam eam pro diversitate plethoræ, majorique vel minori sanguinis ad uterum congestione ter sepe, vel quater intra graviditatis tempus esse repetendam, crebra nos docuit experientia. Vid. *Amatus Lusitanus cont. II. curat. 95. it. Misc. Nat. Cur. Dec. I. A. VI. obs. 204. A. IX. X. obs. 48.* ubi refertur, Medicum scēminam, quæ octies abortiverat, repetitis venæsectionibus circa initium quarti mensis, item circa septimum ab ulteriores abortu præservasse. Nec deficiunt exempla, ubi singulis mensibus ex venæsectione petendum fuit auxilium: cujusmodi observationes apud *Stalpart Vander Wiel, Hildanum, Billingeum, Riverium Cent. I. obs. 53. Verfazam Cent. I. obs. 82.* aliosque non sine fructu legi possunt. Cum primis vero tunc opportunissime detrahatur sanguis, si naturam in movendo abortu esse occupatam, ex doloribus modicis, lumbos potissimum infestantibus, & ad ossa ischii, nec non os sacrum descendentes, colligitur. Cujusmodi molimina ad abortum quoties occurrunt, toties, monente *Clariss. Boerhaave*, sanguine partibus superioribus mittendus est. Utilissimum hanc in rem *Fernelii* monitum, quod habet *l. II. meth. med. c. 12.* inferiores prægnantium venas, scribens, incidere minime tutum, quod

impetu deorsum converso menses procedant, præcipiteturque fetus.

§. III.

Quum porro gravidæ, quibus alvi constipatio familiarior est, & quæ in super pathematibus hypochondriacis, vel hystericis obnoxie sunt, ad abortiendum admodum pronæ deprehenduntur: eo respicere debet medicus, ut per totum gestationis tempus maxime prioribus mensibus, apertam convenientibus remediis servet alvum. Ego non semel quidem, sed sæpius observavi, quod, utia sanguinis abundantia in gravidis, vasorumque imi ventris nimia repletionem difficillime succedit alvinæ excretionis negotium; ita eadem, subtracta legitima sanguinis quantitate, ad pristinum mox redeat officium. Inter pharmaca vero, quæ hic alvinam excretionem tuto adjuvant, eminent passulata, mannata, inque primis rhabarbarina. Probata præ ceteris fidei est sequens electuarium: Recipe rhabarbari pulverisati unciam unam, mannæ uncias duas, cremoris tartari drachmas duas, solvantur leni calore in aquæ veronicæ libra dimidia, colaturæ addatur passularum minorum libra una, & inspissetur leni calore in vase stanneo, adjecta sub finem pulveris cinnamomi drachma una; cujus duo vel tria cochlearia circa prandium, vel somni tempus capiantur. Iis vero, quæ magis sero, quam sanguine abundant, proficua potius sunt pilulæ *Becherianæ*, vel ad earum exemplar paratæ; quarum eo tutior erit virtus, si ad infringendam, quam in nonnullis excitare solent ebullitionem, cum ipsis pulvis quidam absorbens, deterisivus & nitrosus exhibeatur. His etiam commodissime substitui possunt pilulæ marocossinæ pariter ac de succino *Cratonis*.

§. IV.

Sæpius fit, ut neglecta uteri post partum a sordibus ipsi inhaerentibus purgatione, remaneat ad abortum præclivitas, quam quidem præcavere licet per convenientia laxantia, balnea & toni-

Alvi lubricitas præcaveat abortum.

Dispositio ad abortum ex malo post partum regimine quomodo tollenda.

vide infra hujus tom.

percipiebat dolores; quos medici a calculo renum derivabant, sed remediis ad calculū pellendum destinatis frustra pugnabant. Octavo mense pedes & femora mirum in modum intumescebant, & non partus vivus excludebatur felicissime, subsequente copiosissimo lochiorum & aquarum effluxu. Paulo post iterum concepit, duranteque graviditate bis, tertio nimirum, & septimo mense, venam tundendam præbuit; unde factum est, ut licet dolores reverterentur, illi tamen mox conquiescerent, & illa legitimo tempore partum ederet felicem.

Epicrisis.

Spasmi, sicut generatim omnes, ita etiam illi, qui in gravidis, tanquam abortuum causæ occurrunt, monente jam Hippocrate, vel ex repletione, vel inanitione proficiunt. Priori casu abortus fit ex copia sanguinis in uteri vasis, & circa lumbos stagnantis; & subjecta tum plerumque deprehenduntur spongioso corporis habitu, venisque turgentibus prædita, bene adpetunt, sed parum moventur, & ex ipsa sanguinis in imo ventre stagnatione, alvi sunt segnioris. His præsertim si jam passa fuerint abortum, ad hunc præcavendum, summo cum fructu vena, iterato secari potest; cujus operationis excellentem effectum, & præsens casus testatur, & Raygerus in M. N. C. ann. 4. obs. 204. illustri confirmat exemplo. Aliter se res habet, si ab inanitione, i. e. defectu sanguinis & nutrimenti producat abortio; ubi corpus est gracilius, vasa minora, pulsus frequens & debilis, internus calor, appetitus jactura, viriumque imbecillitas. Hoc in casu minime secanda est vena; tantum abest ut profit, ut potius inde ad ipsam abortionis provocationem multum cōtribuat. Præstat potius alimentis nutritivis & analepticiis medicinis, & matris viribus succurrere, & fœtui nutrimentum suppeditare.

OBSERVATIO III.

Partus septi-
mestris
post he-
morragiam ab-
Juvencula mulier, unius & viginti annorum temperamenti sanguineo-chole-rici, præter variolas sexto ætatis anno feliciter superatas, integra sanitate gavisæ, obesa subinde sanguineq; plena, men-

strua ab anno 16. justo tempore copiosa reddidit. Viro nupta bis felici cum successu peperit; sed post primum puerperium corpore magis extenuata, post alterum mensium inordinatum, mox nimum, mox parciolem experta fuit fluxum. Paulo post mense Martio tertium utero concepit, testatibus mensium suppressione, nausea, vomitu, ciborumque fastidio; & circa finem Junii fœtus motitationem in utero sentiens, se ad dimidium gestationis tempus pervenisse putavit. Tertio post perceptum motum die, nocturno tempore ex improvviso citra ullam causam præviam uno impetu integra cruoris mensura ex utero profluebat; quamobrem postridie vena in brachio secabatur conjuncto confortantium, temperantium, & præcipitantium interno, nervinorum externo usu, cum egregio levamine. Verum, novem elapsis diebus, eadem recidebat hæmorrhagia, & sic continuabat, ita tamen, ut per diem ab ipsa immunis existeret, noctu vero, prævio tensionis in capite & brachiis, atq; fornicationis in pedibus sensu, dorsique dolore, uno impetu sanguinis quidpiam promanaret; tumq; simul & semel usque ad futuram noctem conquiesceret hæc cruenta fluxio; & ceterum somnus pariter ac adpetitus essent integri. Adhibitis pulvere antispasmodico, pilulisque balsamicis Stahlî intra aliquot hebdomades cessabat ea uteri hæmorrhagia, & egra habebat optime. Sub finem Augusti mensis vero citra opinionem pedum spasmi, horrendi in dorso ac lumbis dolores, hypogastricæ regionis tormina, & adfirmante obstetrice, pariendi tempus imminebat. Hæc spes vota fallebat; siquidem perseverantibus per aliquot dies doloribus, excludebatur tandem vivus partus; sed uti ex calculo ægotantis pariter ac ipsa tenelluli debilitate adparebat, septimestris, qui post unam alteramque horam exspirabat; matre salva manente, & ad pristinum sanitatis vigorem redeunte.

Epicrisis.

Attentione certe perquam digna est hæc observatio, quod medio gestationis tem-

ortiva
rario-
eca.

tempore, foetu manente vivo & sine abortu uno impetu, integra sanguinis mensura ex uteri cavo profluxerit. Quæ subito & grandis hæmorrhagia sine secundinæ ab utero minimum partiali avulsione & ruptura vasis sanguinei contingere non potuit. Quamvis autem idoneis ad abortum promovendum remediis iisque præstantissimis datis foetus salvus manserit; tamen quia vas sanguineum ruptum, sub utero extenso non coalescere vel consolidari potuit, factum est, ut elapsis novem diebus hæmorrhagia licet non tam enormis iterum secuta fuerit. Et quoniam ob profusionem sanguinis debito nutrimento foetus fuit destitutus, septimo demum mense valde extenuatus & imbecillis exclusus est, & post horam expiravit.

Res est alias periculi plenissima, quod multis possem confirmare exemplis, quando septimo vel octavo mense ex vase sanguineo rupto tam copiosa & effrænata hæmorrhagia uterina fit. Nam nisi natura partum mox acceleret, vel circumspècta arte, quoad fieri potest, fetus ex utero expellatur vel manibus extrahatur, de vita non modo infantis, sed & ipsius matris actum est. Ceterum in valde plethoricis fœminis tempestita circa finem tertii mensis instituta sanguinis missio ejusmodi periculosis hæmorrhagiis præcavendis convenientissima est. Cavendum vero in ejusmodi casibus est, a fortioribus ad cohibendas hæmorrhagias stipticis tam internis quam externis; quorum ope reprimatur quidē cruor, quia ab it in massam coagulata, sed horripilatio, dolor circa uterum & dorsum vagus, cum animi inquietudine, ac pavore succrescit, & nisi natura ipsa refurgens validior propulsionem foetus molietur, exitiosa inde consequi symptomata, non mirum videretur.

OBSERVATIO IV.

Abortus cum Femina viginti octo annos nata, temperamenti cholericæ sanguinei, tenerioris strictiorisque corporis habitus, ante quinquennium prævia vehementi excandescētia septimestrem enixa est par-

driacis, tum lochia sub puerperio flebant par-

ciora, & hinc ab eo tempore hypochondriacæ accesserunt passionēs, velut capitis dolores, vomitiones, vomendi conatus, gravativus in ventriculo sensus, tormina imi ventris, alvi segnities, extremorum frigus, gelidaque in certo capitis spatio sensatio. Hæc symptomata per intervalla invadebant, nec prius remittebant, quam donec bilis æruginosa vomitu redderetur. Binis post annis utero rursus cepit gerere, atque circa medium gestationis tempus recensitorum malorum vacuitate gaudere. Sed hoc tempore successit febris tertiana, & per novem inhæsit menses. Neque tamen minus sub ea ipsa partum feliciter debito tempore edidit, lochia sufficienter fluxerunt, & subinde menstrua quoque legitime promanarunt. Tandem sublata febre, pristina hypochondriaca recruderunt pathemata, cum perpetuis vigiliis, & mentis insigni contristatione stipata: & a commendato sub paroxysmo aquæ frigida potu, datisque pilulis aloeticis, magis invaluerunt. Neque remiserunt per insequentem graviditatis statum: tantum abest, ut novissime tres menses gravida, post gravem animi commotionem abortiret, & posthæc malo suo ad hanc usque diem vehementius adfligeretur. Appetitus ceterum justo est avidior: & a suaveolentibus male habet. In hoc rerum statu meum implorabat auxilium. Ego re paulo solertius expensa judicavi internum Carolinarum ulum & postea balneum Tœplicesense utilissimum tum ad obstructions & infarctus viscerum, unde mali hysterici & hypochondriaci origo, submovendos, tum ad uteri tonum valde debilitatum restituendum, absoluta vero hac cura præter exactam dietam, & abstinētiā per aliquod tempus a coitu, elixir meum viscerale cum essentia succini & rhabarbari mixtum singulis diebus bis sumendum una cum decocto pro potu ordinario ex ras-pato ligno sassafras & passulis composito commendavi.

Epicrisis.

Pathemata hypochondriaca & hysterica a fibrosa uteri quoad ejus tonum, robur,

robur, & elaterem substantia læsa, quæ post partum & abortum fit, nisi congruis remediis cito restituatur, originem suam subinde ducere, non novum est, sed quotidianis exemplis cõfirmatur. Nam naturalem sanguinis per vasa uteri circuitum inordinatum & læsum, per nexum, qui est inter vasa sanguinea universi corporis, mox inordinatus & turbatus sanguinis motus per universas & maxime nobiliores partes subsequitur. Inde fit, ut affectiones hypochondriacæ & hystericae sint systematicæ, in quibus omnes partes a naturali sua functione desciscunt. Et inde etiam accidit, ut quæ vehementiori gradu hysterici & hypochondriaci mali laborant, fætum vivum & sanum debito tempore vix parere queant, & ad abortiendum valde sint proclives. Sed quoniam febris tertiana & quartana rite succedens & tractata, virtutem sæpius medicinalem habet a multis impuritatibus, obstructionibus & infarctibus corpus liberandi, factum inde etiam est, ut præsens fœmina sub febre & fætum retinuerit, & feliciter pepererit. Postquam vero febris in nostra ægra forsan per incongrua artificia sublata fuit, non modo affectio hypochondriaca recrudit, imo exacerbata, sed immatura etiam fœtus expulsio secuta est. Dicit enim vix potest, quantam in curando prudentiam & iudicium intermittentes febres, præsertim si chronicæ in fœminis factæ fuerint, desiderent. Quæ res si negligitur, statum perpetuo valetudinarium inde sæpius animadverti. Neque vero ego præsentius unquam auxilium, quam in tempestivo & prudenti externo & interno aquarum thermalium usu me deprehendisse, ingenue profiteor.

OBSERVATIO V.

Cre-
brior
abortus
circa
medium
gesta-
tionis
tempus.

Triginta annorum fœmina, robustior, & sanguinea, præter binos infantes, quos sub conjugii auspiciis feliciter exclusit, bis septimestres, quater quinquemestres passa est abortus, qui hunc in modum tristem luserunt scenam. Graviditate ad mensem tertium protracta, in dorso & sinistro hypochondrio tendentes ac

lancinantes persensit dolores, qui sensu ponderis cuiusdam stipati, ad regionem pubis excurrerant, cum ani tenesmo, alvi obstructione & flatulentis. Tum copiosus, & enormis sanguinis ex utero fluxus excepit, qui per certa intervalla continuavit ad abortionis supra dictæ usque tempus. Fœtu, qui plerumque sanguine totus suffusus fuit, excluso, dolores in sinistro hypochondrio nihilo fecius per aliquod adhuc tempus continuarunt. Quo in rerum statu novissime rursus concepit & cum tertium imprægnationis mensem explevit, recrudit uterinus fluor: qui licet iterum evanesceret post tusam in brachio venam, adfligebant tamen dolores hypochondrii sinistri, decubitus ponderis ad pubis regionem, obstructio alvi, flatulentia, tenesmus, & mammae lacte turgebant. Ceterum extra prægnationis statum non habebat, de quo conquereretur; & quæprimum conceptio facta est, crebris vexari solebat sternutamentis. Ut igitur hac vice fœcunda gaudere prole posset, meam petiit opem.

Epicrisis cum consilio.

Prima, quam huic ægræ de sua valetudine me consulenti proposui, hæc fuit quæstio: Quo potius genere hæc usque usa fuerit. Dixit, coqui in loco, ubi degbat, cerevisiam valde saturatam & spirituosam adeo, ut ex haustu duarum mensurarum homines inebrientur. Tertiogi pulsum, qui valde erat magnus; conquereretur de perpetuis fere lumborum doloribus, & a gravi terrore primum abortum excitatum esse edixit. Ego aquam puram fontanam, quam maritus asseveravit ibi esse saluberrimam, pro potu ordinario assumendam suasi. Deinceps dedi pulverem ex conchis præparatis, cornu cervi philosophice præparato & nitro, singulis æquali pondere mixtis, cujus drachmam quotidie circa lecti introitum usurpandam commendavi. Dedi quoque emplastrum, quod erat saponatum *Barbette* cum oleo hyoscyami malaxatum, lumbis dolore & spasmus affectis applicandum. Demum ut elapso mensis spatio rursus venæse-

ctio.

tionem admitteret, suaseri sui. Quæ præcepta & monita cum accuratius observavit, factum est, ut feliciter consueto tempore pepererit. Ex quo clarissime apparere arbitror, ad plethoram, si hæc vel ad vires vel ad vasa frequentioris causa abortus fuerit, minuendam non tantum venæsectionem in auxilium vocandam, sed & aliis remediis ex dicta desumptis præcipue congruo potu opus esse.

OBSERVATIO VI.

Abortus frequens.

Fœmina recens nupta sanguinea & vegetæ constitutionis, prima vice per duos menses gravida, inopinato eoque sat vehementi percellitur terrore, quo fit, ut præmaturis gravibus abdominis correpta spasmodis, fœtum excluderet & per tres hebdomades ægre habuerit. Tempore, quo menses fluere consueverant, loco sanguineæ excretionis fluor succellit albus, qui nullis obtemperavit remediis. Nihilominus iterum gravida facta, diu non modo ad terrorem & affectus animi proclivis, sed & de lumborum atroci dolore, qui plerumque animi turbas sequebatur, conquesta fuit. Non ita multo post ex improvviso valde terrefacta iterum abortum passa est; qui nec venæsectione nec aliis convenientibus remediis arceri potuit. Ex quo tempore valde debilitata, levi ex causa in terrorem rapitur, qui dormientem maxime exagitat, cum anxietate & interno ardore molestissimo.

Epicrisis cum consilio.

Magna certe motuum & affectionum animi cum ipso utero communicatio & mutua conspiratio observatur. Cujus rei luculentum, quæ in utero gerunt fœminæ, testimonium præbent. Nihil enim frequentius contingit, quam, quod gravi quadam in animo ex causa externa oboriente motione uterus cum adnexis partibus nervosis ad similes motus tetui & ejus nutritioni ac retentioni in utero minus amicos proritetur; adeo ut abortionis etiam unicam causam ejusmodi animi pathemata constituent. Vicissim etiam observamus, quando vitium hæret in utero gravidarum, quod liberio-rem sanguinis per ejus & infantis vasa

impedit, animum ad plures inordinato affectus, cujus generis sunt meticulositas, pusillanimitas, animi defectio, ex levi causa terror, frequentissime disponi. Ex quo clarissime patet, Medicum, qui fœminarum ex utero morbos recte curare velit, non modo ad corporis vitia, sed etiam ad animi inordinatos motus compescendos curam dirigere debere. Cum vero multoties experientia attentior doceat, frequentiores abortionis recidivas inde suam causam & originem petere, quod uterus cum annexis partibus & vasis post abortum a sordibus stagnantibus non recte expurgatus, nec pristinum robur ac tonus ipsi restitutum fuerit; ideo Medico incumbit perito & solerti, ut id convenientibus & efficacibus remediis recte perficiat. Jam vero non diffidendum est, pilulas illas, quas *Becherus* fortuito certe, quia artem Medicam vix calluit, invenit, & ex extractis amaricantibus & temperatioribus balsamicis gummatibus, atque retracteda gummosa aloes portionis dosi composuit, & quæ ad harum exemplar a clarissimis nostri ævi Medicis, inter quos primus fuit *IL. Hermannus*, Professor olim extraordinarius, a *Cl. Stahl*, nobis, aliisque præparata sunt, ad præcavendos ultiores abortus præ aliis specificam sibi efficaciam vindicare; modo non empirice, sine habita subjecti vel circumstantiarum ac causarum ratione in usum ducantur. Atque ego plura innumera possem allegare exempla, complures ad abortum valde proclives recto harum pilularum, neque minus post factam uteri purgationem, convenienti thermarum & balneorum artificialium usu, sub legitimo vitæ regimine felicissime fuisse restitutas.

OBSERVATIO VII.

Judæa fœmina triginta trium annorum ante aliquod tempus, tertio graviditatis expleto mense, ob vehementem terrorem abortivit; larga simul uteri hæmorrhagia, violentis vomitibus, & crebris animi deliquis sollicitata. Paulo post iterum concepit, uteroque per decem circiter hebdomades gerens, rursus ab-

Abortus cum variis symptomatibus.

abortum, pristinis symptomatibus stipatum, passa est. Quo excluso male coepit habere; totum enim corpus insigniter languebat, animus valde sensibilis, & ad patheticas commotiones nimium pronus erat, omnemque graviolem ex candescentiam gravativus abdominis lumborumque dolor excipiebat. Alvus, quod notabile erat, suo nunquam non respondebat officio; digestiva autem ventriculi vis laborabat vitio, & varia ad hæmorrhoides molimina, nullo accedente fluxu, urgebant. Notatu porro est dignum, ægram per quatuor jam annos perpetuo ciborum fastidio fuisse sollicitatam; & præcordiorum quandoque torqueri anxietatibus. Quo in rerum statu meam implorabat opem, idque auxilium, quo ab abortu præcaveri posset, desiderabat. Fœmina hæc quia valde plethorica ac admodum spongiosa & repletioris erat corporis, parum levaminis atque emolumenti a pilulis temperatioribus supra laudatis percepit, sed moderatiores & frequentiores sanguinis missiones & repetitum thermarum Carolinarum usum magna cum euphoria ferre potuit.

Epicrisis.

Utut pilulæ sic dictæ *Becherianæ* insignissimi in morbis mulierum sint usus, tamen ubi nimia sanguinis in corporibus præsertim, quæ minoribus vasis sunt donata, abundantia difficiliorem per totum corpus progressum efficit, & ubi simul in cœcicinis ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio adest, circumspicere eas adhibere oportet; quia sanguinis & humorum massam in præternaturalem orgasmum quam facile conjiciunt, & deteriora reddunt symptomata. Tutiora hinc rhabarbarina cum salibus nitrosis & deterisivis juncta deprehendi. Et quia in hoc subjecto ingens motuum vitalium & animalium, item excretionum ataxia præcipua symptomatum causa & fons fuit, atque remedia obvia hisce tollendis non sufficiunt, tutum omnino & certum auxilium contra ejusmodi morbos in prudenti & rationali thermarum Carolinarum usu sæpius me invenisse obtestor.

OBSERVATIO VIII.

Fœmina quadragenaria, sanguinei ^{Molæ} temperamenti, habitus spongiosi, ob ^{excre-} menstruorum defectum, & abdominis ^{sig.} intumescē iam per quinque menses habebatur gravida. Quibus elapsis præter opinionem corripiebatur doloribus circa lumbos & inguina, & mox sequente copiosissimo sanguinis profluvio: cum quo secunda die concrementum carneum, ex membranis conflatum, rubicundum insignis molis excernebatur. Neque tamen minus sanguinis fluxus, utut parcius, ad aliquot perseverabat septimanas. Transacto mense eadem ludebatur scena, præviis enim & doloribus, & hæmorrhagia, excretio molis carneæ de novo sequebatur. Abhinc cruentum profluvium ex toto non conquievit, sed modo parcius, modo copiosius inhæsit; donec post sex hebdomades, iterum carneæ utero excluderetur moles, quæ intra octo menses septies reddebatur. Notari autem meretur, post quartam ejectionem loco sanguinis, serum purum limpidum magna copia quotidie effluxisse. Et hic lymphatici laticis fluor jam ultra annum dimidium perdurat; cui jungitur gravativus dolor, tumor atque durities quædam in sinistro hypochondrio; & ejus lateris femur cum toto pede, oedematofum exhibet tumorem. Ceterum ægra expallescit, emacrescit, cibos averfatur; pulsus fertur frequens & debilis, horror quandoque corpus percutit, subsequente calore; & sanguinis grumosi ejectionem plerumque antecedit ejusmodi horror.

Epicrisis.

Molæ, sub quarum nomine concrementa veniunt carneæ, a veteribus dividuntur in molas generationis & nutritionis. Hæ suboriuntur ex vitiosa nutritione, & succi sanguinei chylosique stagnatione intra extremas uteri membranas; quæ plerumque lochiorum vel menstruorum per male feriatas artes suppressioni debetur. Rariores profecto sunt, & nisi statim ab initio congruis debellantur subsidiis, increseunt in prægrandes tumores; qui supra intestina porri-

porriguntur, & imprægnationem vel hydropem mentientes, nullam admittunt sanationem. Talem casum videas in *Consult. Med. sect. 3. cas. 71. p. 318.*

Contra vero generationis molæ in ipsius uteri cavo producuntur, ubi loco veri conceptus moles carnea indigesta, vasculis, membranis, & fibris carneis prædita generatur; sicut fere fit in foeminis conjugatis, cachexiæ obnoxiiis. Simulat veram imprægnationem ejusmodi concrementum; siquidem menstrua silent, venter grandescit, mammae turgent lacte, donec tandem circa quartum plerumque mensem cruor ex utero prorumpat, secumque sepius vehat talem informem massam. Interdum hæmorrhagia sola continuat per aliquot menses, absque molæ istiusmodi rejectione, quæ longo demum post redditur tempore.

In nostro casu mola fuit generationis; quæ prima reliquarum generationi ansam præbuit. Ut plurimum enim hæc concretiones quasdam in utero relinquunt sui partes; quæ facile in novam coeunt & attolluntur ex crescentiam. Videtur etiam in hoc casu quædam læsio adesse, cui febris lenta est juncta, testante pulsu frequentiori. Et quoniam circulus sanguinis per uterum, & vicinas partes simul est turbatus; compressis iliatis vasis, enatus est pedum cedematosus tumor: ex quo cachexiæ metus imminet, & inauspicata resultat prognosis.

OBSERVATIO IX.

Nimia
ad abortum
proclivitas
eum mor-
larum
excre-
tione.

Requirebat aliquando opem meam generosa mulier, triginta octo annorum, quæ abortum passa, utero subinde non rite expurgato, quater adhuc, quovis mense ab imprægnatione tertio abortiverat. Quam abortiendi proclivitatem ut tollerem, hac usus sum medendi ratione. Per triduum quotidie quindecim pilularum balsamicarum vespere deglutiendas, mane salaperitivum, quod cremorem tartari, lapides cancrorum, tartarum vitriolatum, sal Epsomense, & nitrum depuratum habebat, propinavi: deinceps, ut per quinque dies balneis ex aqua fluviali, cineribus clavellaris,

mentha, melissa, salvia, floribus chamomillæ paratis insideret, & ab his leniter sudaret jussi, atque hanc curationem alternando ter repeteret commendavi. Præterea, quum utero rursus concepisset, alternis mensibus, venam in brachio tundendam curavi, hisque obtinui, ut valeret optime, & debito tempore felicem excluderet foetum. Verum enim vero post aliquot annos, neglecta venæsectione, rursus abortivit; & abhinc non modo hysterici obnoxia pathematibus, verum etiam menstrua primum parciora, deinde immodica fuit passa; quibus tandem animi deliquia, ac vomitus accesserunt; & denique moles carnea, membranacea, aspera, intus cellulosa prorupit, qua excreta nimium sanguinis profluvium conquievit. Quum vero majora inde mala timeret, me rursus consulto. Ego itaque suasi, ut commendata brevi ante curatione iterum uteretur, eamque ob inveteratam uteri malam dispositionem, ad ejus robur instaurandum, quovis vere & autumnio per aliquod tempus repeteret. Ceterum dedi infusum theiforme ex melissa, scolopendria, salvia, betonica, floribus millefolii, hyperici & aniso stellato paratum, singuloque mane sorbillandum, & easdem species cum cerevisia fermentatas, ad potum ordinarium præscripti.

Epicrisis.

Concrementorum, quæ utero excluduntur, varia sunt genera. Primum audiunt molæ, quas & generationis & nutritionis superiori pertractavimus observatione. Alterum est cruor congruatus, in magnis frustis, excretus, cujusmodi observationem allegat *Ruyfchius obs. chir. 29.* Datur quoque concrementum, quod, licet improprie, serosam vocant molam, & nihil est aliud, quam serosa colluvies peculiari membrana inclusa; de qua & *Ruyfchius l. c. obs. 33.* & *Hildanus Cent. 2. obs. 53.* injiciunt mentionem. Nostra ægrotans exclusit tam molas veras, quam cruorem congruatum, quem magnis in frustis conspiciere licuit.

Hoc loco vero adhuc commemorare juva-

juvabit, quod ad excretorum, quæ ex utero fiunt, genera, referenda sint ossa & partes integræ infantum intra uteri cavum putrefactorum. Contingit id vitii genus, ubi avulsis secundinis foetus grandior fuerit, aut ejus abortiva exclusio adstringentibus impeditur: & videtur foemellis, si sub alvi exoneratione egerantur ejusmodi frustra, ac si ex ipsis exirent intestinis. Qui de iis plura nosse cupit, adeat *Sennertum prax. lib. 4. par. 2. sect. 6. cap. 7. Tulpium obs. Lib. 4. cap. 39. & Thomam Bartholinum hist. med. 14. Cent. 4.* Mihi ipsi licuit ejusmodi casum haud ita pridem in foemina annotasse; cui præter alias convenientes medicinas, pilulas ac balnea ex aqua dulci, nec non thermas subinde Carolinas commendavi fructu cum felicissimo.

OBSERVATIO X.

De frequenti abortu cum perpetuo vomitu.

Foemina triginta annorum, habitus corporis pituitosi, mediocriter pinguis, septimo decimo ætatis anno viro nupta, peperit in tempore foetum vivum. Deinceps abortum passa fuit trimestrem; tumque successive tres aut quatuor vivos foetus in lucem edidit, quorum quemvis trium, aut ad summum quatuor mensium abortus subsequutus est. Hos abortus semper excepit admodum molesta per octiduum uteri hæmorrhagia; qua cessante fluor albus accessit, ad hanc usque diem inhærens. Præterea supervenit nausea atque vomitus, tantæque inhæsit pertinacia, ut nullis hucusque remediis debellari potuerit, eoque non solum omnes cibi, maximeque solidi protinus rejiciantur, verum etiam sub jejuniis pituita insipida quotidie eructetur. Quo in rerum statu per annum novissimum bis iterum abortivit; persistente vomitu, aliisque hypochondriacis symptomatibus subinde cruciata. Consultus ego commendavi primo balneum aquæ dulcis, cum origano, calamintha, balsamina, mentha cattaria, melissa, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ illis incoctis, eaque ut per aliquot hebdomades, extra graviditatis tempus, in usum vocaret, suasi. Verum

triduo ante eorum usum pilulas balsamicas propinavi; easque singulis septem diebus balneis interposui. Præterea vespere liquorem meum anodynum; atque sub epulis essentiam corticum aurantium exhibui. Non minus vehementer laudavi rectam vivendi rationem, atque convenientes venæsectiones; ac denique thermarum Carolinarum usum commendavi.

Epicrisis.

Præsens affectus spasmodico est convulsivus, qui eas potissimum nervosas partes, quæ ad uterum atque ventriculum pertingunt, occupare videtur. Quod si illius causas, & ex his remotiores, perscrutemur; ipsa se offert agrotantis constitutio atque temperies. Ea enim habitum corporis præ se fert spongiosum, subpinguem; qui copiosis quidem, sed exilioribus instructus solet esse vasis. Horum autem angustia, & fibrarum nativa laxitas id secum vehunt incommodi, ut humorum vitalium progressus difficilior sit ac languidior: cui si vel mediocris animi junctura fuerit sensibilitas, facillimum est, ut distentis a mole sanguinis ductibus, spasmodici ac convulsivi accedant motus. Ejusmodi vero subjecta, si puerperiis fungantur, & uterus posthæc non rite purgatus sit, ad convulivas sub nova imprægnatione uteri stricturas, abortuum causas proclivia esse, ex supra dictis patebit. Inde quoque ratio peti debet, cur in nostra tot & puerperiis & abortibus fatigata, fluor accesserit albus. Hic enim primario uteri atoniæ, & inde cumulatis in ejus cavo sordibus debetur; nec cessat, nisi restituto uteri robore, tantum abest, ut ipse posthæc fecundæ conceptioni impedimento, & causa abortionum fiat. Sub tanto partium solidarum languore, sanguinis & humorum dyscrasiam generari, testatur & experientia, & confirmat ratio: quam in nostro casu fuisse præsto, docent hypochondriacæ passionibus, & vomitus. Hic nihil est aliud, quam ventriculi convulsivus motus; qui sicuti a repletionem, id est, sanguine

guinis in ejus vasis stagnatione subnasci potest; uti videmus in gravidis, circa tertium vel quartum potissimum ab imprægnatione mensem vomentibus; ita etiam ab inanitione suboritur; & ideo profuso copiosius sanguini supervenit. Causa hoc in casu non videtur alia, quam quod loco generosi sanguinis, humores impuri, salii & acres ad membranas ventriculi deferantur, easque stimulo, fibras nerveas ad vomibundam subversionem proritent. Neque enim inventu hinc difficilis est ratio, cur iam vomitus diuturnior existat, quam abortus frequentius redierit. Quamvis enim ægrotans nostra multis variisque medicaminibus usa fuerit; ea tamen pleraque cognovi esse talia, quæ vel nimis calidiora ac spirituosiora, velut

sunt vulgaria carminativa, vel plane adstringentia, vel saltem vivendi recta ratione neutiquam adjuncta fuere. At enim vero in tam firmiter radicata partium solidarum atonia perpetuæ instar regulæ habendum est; quod quo magis diæteticis, minusque pharmaceuticis utamur subsidiis, eo feliciori semper potiamur effectu. Et præterea opus est patientia: quo enim diuturnior fuit morbus, eo diuturniorem oportet esse blandam, naturæque convenientem curationem. Hæc igitur in præsentī casu vix aliis, quam quas proposuimus, medicinis obtineri potest; adeo ut illæ, non in nostra solum, verum quoque pluribus, quæ nostræ se tradiderunt curæ, ægrotantibus, nunquam non optatum ediderint effectum.

F I N I S.

me

me

